القرآن الكريم

KONULARINA GÖRE

KUR'ÂN-I KERÎM ÂYETLERİ

Doç. Dr. Sıtkı Gülle

HUZUR
YAYINEVİ

Konularına Göre Kur'ân-ı Kerîm Âyetleri

5. Cilt

HUZUR YAYINEVİ

Konularına Göre Kur'ân-ı Kerîm Âyetleri

Doç. Dr. Sıtkı Gülle

TK. ISBN: 978-9944-301-88-6

5. Cilt. ISBN: 978-9944-301-93-0

Sertifika No: 16105

İstanbul, 2010

Kur'ân-ı Kerîm Hattı

İsmail Yazıcı

Baskıya Hazırlık

Abdullah Karakuş

İç Düzen

Adem Şenel

Tashih

Hüseyin Rahmi

Baskı

Eren Ofset

II. Matbaacılar Sitesi A Blok Zemin Kat No: 26

Topkapı / İstanbul Tel: 0 212 613 19 16

Cilt

Özgün Ciltevi

KONULARINA GÖRE KUR'ÂN-I KERÎM ÂYETLERİ

5. CİLT

Doç. Dr. Sıtkı Gülle
İst. Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi
Kur'ân-ı Kerîm Okuma ve
Kıraat İlmi Anabilim Dalı Başkanı

HUZUR YAYIN-DAĞITIM
PAZARLAMA TİCARET LTD. ŞTİ.
Çatalçeşme Sok. Yücer Han. No: 46/1
Tel & Fax: (0212) 513 50 57 - 513 01 71
Cağaloğlu-İSTANBUL
www.huzuryayinevi.com.tr

IV) Hayvanlar

Önbilgiler

Yeryüzünde yer alan diğer canlılar: a) Hayvanlar, b) Bitkiler olmak üzere iki ana grupta toplandı. Birinci gruba girenlere genellikle *'dâbbe'*, onun çoğulu *'devâbb'* lafzı ve *'en'âm'* lafızları ile vurgu yapılmıştır. Bu âyetlerde hayvanların birer yaratık olduklarına, Allah tarafından yaratıldıklarına (En'âm, 6/142), hayvanların insanların hizmetine sunulduklarına, üreyip çoğaldıklarına (Bakara, 2/164), hayvancılığın önemine (Nahl, 16/6) işâret edilir ve bunlara genellikle genel kavramlar çerçevesinde değinilir. Bazı hayvanlar ise ya nimet örneği sadedinde ya teşbih bağlamında ya da ibret için doğrudan isimleri ile anılır. Bazı hayvanlar hem çoğul şekilleri ile hem de tekilleri ile kullanılır. Yalnız çoğul ve yalnız tekilleri ile kullanılanlar da vardır.

Sıralamada metodumuz doğrultusunda önce canlılara işaret eden genel kavramlar, ardından da birinci sûre temel olmak üzere ilkönce ismi geçen hayvanın yer aldığı âyet yazılmış, daha sonra da bitkileri içeren âyetler kaydedilmiştir.

Hayvanların Yaratılmış Olduklarına Vurgu Yapan Âyetler

وَمِنَ الْاَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعُوا
خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ۙ

"**En'âm**'dan (küçük ve büyük baş **hayvanlardan**) yük taşıyanı da (tüyleriyle kılları ve derilerinden) sergi yapılanı da **yarattı.** Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden yiyin, şeytanın adımlarını izlemeyin. Cidden o sizin için açık bir düşmandır." (En'âm, 6/142).

وَالْاَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَاْكُلُونَ ۖ

"**En'âm'**ı (küçük ve büyük baş **hayvanları) da yarattı**. Onlarda sizin için ısınma (araçları) ve faydalar vardır. Ve bazılarından da yersiniz." (Nahl, 16/5).

Her Canlı Sudan Yaratılmıştır

وَاللّٰهُ خَلَقَ كُلَّ دَٓابَّةٍ مِنْ مَٓاءٍۚ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖى عَلٰى بَطْنِهٖۚ وَمِنْهُمْ
مَنْ يَمْشٖى عَلٰى رِجْلَيْنِۚ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖى عَلٰٓى اَرْبَعٍۜ يَخْلُقُ اللّٰهُ مَا يَشَٓاءُۜ
اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَیْءٍ قَدٖيرٌ

"Allah her hayvanı sudan yarattı. Onlardan kimi karnı üzerinde yürüyor, kimisi iki ayak üstünde kimisi de dört ayak üzerinde yürüyor. Allah ne dilerse yaratır. Gerçekten Allah, her şeye gücü yetendir." (Nûr, 24/45).

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ
الْاَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍۜ يَخْلُقُكُمْ فٖى بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ
فٖى ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍۜ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُۜ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ

"Sizi bir tek candan yarattı. Sonra ondan eşini yaptı. Sizin için **en'âm'**dan sekiz çift **indirdi**. Sizi annelerinizin karınlarında üç karanlık içinde bir yaratış sonrasından yaratıp duruyor. İşte bu Allah'tır sizin Rabbiniz! Hükümranlık yalnız O'nun! Hiçbir tanrı yoktur sadece O! Peki nasıl çevriliyorsunuz?" (Zümer, 39/6).

Hayvanların Genel İfâdelerle Yer Aldığı Âyetler

Hayvanların دَابَّة =*dâbbe*[1] ve Bunun Çoğulu الدَّوَابّ =*ed-devâbb* Lafızları İle Gündeme Getirildiği Âyetler[2]

إِنَّ فِى خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ
وَالْفُلْكِ الَّتِى تَجْرِى فِى الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَٓا
اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَٓاءِ مِنْ مَٓاءٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا
وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَٓابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ
الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

"Gökler ile yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara fayda verecek şeylerle denizde akıp giden gemide, Allah'ın gökten indirip sayesinde yeryüzünü ölümünden sonra diriltmesi ve üzerine her **dâbbeyi** yaymasında rüzgârların çevrilmesinde, gök ile yer arasında emre hazır kılınmış bulutlarda aklını işleten bir topluluk için elbette âyetler (deliller, işâretler/izler) vardır." (Bakara, 2/164).

وَمَا مِنْ دَٓابَّةٍ فِى الْاَرْضِ وَلَا طَٓائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ اِلَّٓا اُمَمٌ اَمْثَالُكُمْ
مَا فَرَّطْنَا فِى الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ

---

1 Hafif yürüme, debelenme anlamına gelen 'debb, debîb' lafızlarından türetilmiş olan bu 'dâbbe' kavramı hayvanlarda ve çoğunlukla haşerelerde kullanılır. İçkinin vücuda yayılması ve bir çürüklüğün çevresine sirâyeti gibi hareketi gözle algılanamayan şeylerde de kullanılır. Şu halde bisiklet gibi otomatik şeylere de asıl lugata göre 'dâbbe' demek isabetli olabilecek ise de dilde kullanımı hayvana özgüdür. Hatta örfte dört ayaklı hayvanlara ve onlar içinde özellikle at için daha çok yaygınlaşmıştır. Bununla birlikte Nûr sûresinin 45. âyetinden anlaşıldığı üzere her hayvanda kullanılır, hayvan sözcüğünün eşanlamlısı gibidir. Hûd Sûresinin: 'Yerde rızkı Allah'a özgü olmayan hiçbir dabbe yoktur' yüce sözünden anlaşılan da budur. Dolayısıyla 'dâbbe' sözcüğü hayvan gibi insanı da içine alır. (Bkz. E.H.Yazır, H.D.K.D., VI/359)

2 Yukarıda kaydedildikleri için buraya alınmayan şu âyetlere de bkz. Nûr, 24/45; Fâtır, 35/28.

"Yeryüzünde hiçbir **dâbbe** yok ki ve iki kanadıyla uçan hiçbir kuş bulunmaz ki durumlarınızı andıran birer ümmet olmasınlar. O kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Sonra Rablerine toplanıp getirilirler." (En'âm, 6/38).

وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِي الْاَرْضِ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا
وَمُسْتَوْدَعَهَاۜ كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

"Yeryüzünde hiçbir **dâbbe** yoktur ki rızkı sadece Allah'a ait olmasın. Bilir onun karargâhını ve emanet bırakıldığı yeri. Her şey apaçık bir Kitap'tadır." (Hûd, 11/6)

اِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْۜ مَا مِنْ دَآبَّةٍ اِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَاۜ
اِنَّ رَبِّي عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

"Gerçekten ben, Rabbim ve Rabbiniz Allah'a dayandım. Hiçbir **dâbbe** yoktur ki O, onun perçeminden tutmuş olmasın. Doğrusu Rabbim dosdoğru bir yol üzerindedir." (Hûd, 11/56).

وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ مِنْ دَآبَّةٍ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَهُمْ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ

"**Dâbbeden** göklerde olanla yerde olan ve melekler Allah'a secde ederler. Onlar kibirlenmek istemezler." (Nahl, 16/49).

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَآبَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ
اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَاْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ

"Allah, insanları zulümleri yüzünden cezalandıracak olsaydı yeryüzünde bir **dâbbe** bırakmazdı. Ancak onları belirlenmiş bir süreye kadar erteliyor. Onların süresi geldiğinde ne bir saat geri kalır, ne de ileri geçerler." (Nahl, 16/61).

Dâbbetülarz

وَاِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ اَخْرَجْنَا لَهُمْ دَٓابَّةً مِنَ الْاَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ اَنَّ النَّاسَ
كَانُوا بِاٰيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ

"Söylenen başlarına geleceği zaman da onlar için **Topraktan** (madenden imal edilmiş) **bir 'Dâbbbe'**[3] çıkarırız, insanların âyetlerimize kesin şekilde inanmaz olduklarını kendilerine söyler." (Neml, 27/82).

وَكَاَيِّنْ مِنْ دَٓابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَاۗ اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَاِيَّاكُمْۘ وَهُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ

"Öyle ya nice **dâbbe** var ki rızıklarını taşıyamazlar. Allah onlara da rızık veriyor, size de. O öyle duyan, öyle bilendir." (Ankebût, 29/60).

خَلَقَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَاَلْقٰى فِي الْاَرْضِ رَوَاسِيَ اَنْ
تَم۪يدَ بِكُمْ وَبَثَّ ف۪يهَا مِنْ كُلِّ دَٓابَّةٍۜ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَنْبَتْنَا
ف۪يهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَر۪يمٍ

"Allah gökleri direksiz yarattı, onları görüyorsunuz, sizi çalkalar diye yeryüzüne de sabiteler (ağırlıklar) bıraktı ve orada bütün **dâbbeleri (hayvanları) yaydı.** Gökten bir su indirdik de orada her hoş çiftten bitirdik." (Lokmân, 31/10).

فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلٰى مَوْتِه۪ٓ اِلَّا دَٓابَّةُ الْاَرْضِ تَاْكُلُ مِنْسَاَتَهُۚ
فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ اَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُه۪ينِ

---

3 '..Bu âyette dâbbe sözcüğünün nekire=belirsiz olarak getirilmesinden bunun bildiğimiz dâbbelerden (canlılardan) bambaşka bir dâbbe olmasını akla getirir. تُكَلِّمُهُمْ terkibinden anlaşılan ise bunun konuşan hayvan yani insan olmasıdır. Tefsirler de bu iki nokta çevresinde dolaşmaktadır. Râğıb Müfredât'ında bu konudaki sözleri şöyle özetlemiştir: a) Dâbbe, tanıdığımızın tersine bir hayvan olup ortaya çıkması kıyamet sürecinde gerçekleşir. b) Kadı Beyzâvî ve bazı hadis âlimleri bunu 'cessâse' olmak üzere göstermişlerdir ki bir hadiste geldiği üzere 'cessâse' deccal için haberler araştıran casus demektir. d) Ebussuûd da şöyle diyor: 'Bu

"Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimizde cinleri onun ölümüne, asasını yemekte olan **dâbbetülarzdan** (ağaç kurdundan) başkası âgâh kılmadı. Derken (Süleyman) yüzü koyun yere kapanınca ortaya çıktı ki cinler gaybı bilmiş olsalardı o küçük düşüren azap içinde beklemezlerdi." (Sebe', 34/14).

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلٰى ظَهْرِهَا مِنْ دَٓابَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِهٖ بَصٖيرًا

"Eğer Allah, insanları kazandıklarıyla sorumlu tutacak olsa yeryüzünde hiçbir dâbbe (canlı) bırakmazdı. Ne var ki onları belirlenmiş bir süre erteliyor. Onların süresi geldiğinde..Doğrusu Allah kullarını çok iyi görendir." (Fâtır, 35/45).

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَثَّ فٖيهِمَا مِنْ دَٓابَّةٍۜ وَهُوَ عَلٰى جَمْعِهِمْ اِذَا يَشَٓاءُ قَدٖيرٌ

"Gökleri, yeri ve bunlarda yaydığı **dâbbeler** (canlılar) O'nun âyetlerindendir. O, dilediği zaman bunları bir araya getirmeye güç yetirendir." (Şûrâ, 42/29).

وَفٖي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَٓابَّةٍ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَۙ

"Yaratılışınızda ve yaymakta olduğu dâbbede kesin inanan bir kavim için elbette âyetler vardır." (Câsiye, 45/4).

الدَّوَابّ =*ed-devâbb* Lafzının Yer Aldığı Âyetler

اِنَّ شَرَّ الدَّوَٓابِّ عِنْدَ اللّٰهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذٖينَ لَا يَعْقِلُونَ

"Kuşkusuz **devâbb**'ın (hayvanların) Allah katında en kötüsü akıllarını işletmeyen o sağırlar, o dilsizlerdir." (Enfâl, 8/22).

---

dâbbe, cessâsedir. Bundan cins ismi ile bahsedilip bir de azametli gösterme tenvini ile kapalılığının pekiştirilmesi özelliğinin ilginçliğini ve niteliklerini açıklama üslubu dışında kaldığını gösterir. Bu bağlamda hadiste gelen bazı tuhaf rivayetleri aktardıktan sonra şunu da ilave ediyor: Rivâyete göre Hz. Ali: 'Kuyruğu olan bir dâbbe değil, sakalı olan bir dâbbedir' demiş, bir erkek olduğuna işâret etmiştir. Ancak meşhur olan bir dâbbe olmasıdır..' (Bkz. E.H. Yazır, H. D. K. D. S. Gülle, sadeleştirmesi, Huzur Yayınevi, VI/360).

إِنَّ شَرَّ الدَّوَآبِّ عِنْدَ اللّٰهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

"Cidden Allah katında **devâbb**'ın (hayvanların) en kötüsü küfre sapanlardır. Artık onlar imana gelmezler." (Enfâl, 8/55).

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ
وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَآبُّ
وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللّٰهُ
فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ

"Görmedin mi? Göklerdeki kimseler, yerdeki kimseler, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, **devâbb** (bütün hayvanlar) ve insanlardan bir çoğu hep Allah'a secde ediyorlar. Bir çoğunun da üzerine azap hak olmuştur. Allah her kimi horlarsa artık onu şereflendirecek kimse yoktur. şüphesiz Allah ne dilerse yapar." (Hacc, 22/18).

وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَآبِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذٰلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى
اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا إِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ

"İnsanlardan, **devâbb'**dan (canlılardan) büyük ve küçük baş hayvanlardan böyle renkleri farklı olanlar vardır. Allah'tan, kulları içinden ancak âlimler ürperir. Kuşkusuz Allah çok güçlüdür, çok bağışlayandır." (Fâtır, 35/28).

Hayvanların الأَنْعَام[4]=*el-en'âm*[5] Lafzı İle Gündeme Getirildiği Âyetler

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَآءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ
الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ
وَالْحَرْثِ ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ

4 Tekrardan kaçınmak için burada yazılmayan şu ayetlere de bkz. En'am, 6/142; Nahl, 16/5; Zümer, 39/6.

5 Tefsirlerde *'en'âm'* lafzı ile deve, sığır, manda gibi büyük baş hayvanlar ile koyun ve keçi gibi küçük baş hayvanların vurgulandığı belirtilir. S.G.

"İnsanlara, kadınlar, oğullar, altın, gümüş, salma atlar, *en'âm'* (küçük ve büyük baş **hayvanlar**) ve ekin sevgisi bezenip çekici kılındı. Bu, dünya hayatının bir faydasıdır. Allah, O'nun katındadır varılacak yerin en güzeli." (Âl-i Imrân, 3/14).

وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَآمُرَنَّهُمْ
فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ ۚ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللَّهِ
فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا

"Elbette onları saptıracağım, kesinlikle onları kuruntulara kaptıracağım, kendilerine emredeceğim de **en'âm**(küçük ve büyük baş **hayvanlar**)'ın kulaklarını yaracaklar, onlara emredeceğim, Allah'ın yaratışını bozacaklar! Kim Allah'ı bırakıp şeytanı dost edinirse gerçekten apaçık bir hüsrana uğramıştır." (Nisâ, 4/119).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرُمٌ ۚ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا
فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ
أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَٰلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ ۗ عَفَا اللَّهُ عَمَّا
سَلَفَ ۚ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ

"Ey o iman edenler! İhramlı olduğunuz halde av hayvanını öldürmeyin. İçinizden kim kasten/bile bile onu öldürürse yaptığı işin ağırlığını tatması için öldürdüğü **en'âm'ın** (küçük ve büyük baş **hayvanın**) benzeri kendisine bir cezadır, ki Kabe'ye ulaşacak bir kurban olmak üzere içinizden adalet sahibi iki kişi buna karar verir veya (cezası) miskinlerin yiyeceği bir keffaret veya onun dengi oruç tutmaktır. Allah geçmişte olanı bağışladı. Kim tekrar dönerse (aynı şeyi yaparsa) atık Allah ondan öc alır. Allah pek güçlüdür, intikam alıcıdır." (Mâide, 5/95).

وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا
هَٰذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَٰذَا لِشُرَكَائِنَا ۖ فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ

فَلَا يَصِلُ اِلَى اللّٰهِ ۚ وَمَا كَانَ لِلّٰهِ فَهُوَ يَصِلُ اِلٰى
شُرَكَائِهِمْ ۗ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ

"Yaratmış olduğu ekin ve **en'âm**(küçük ve büyük baş **hayvanlar**)'dan Allah'a bir pay ayırdılar ve iddiaları doğrultusunda: 'Bu, Allah için, bu da ortaklarımız içindir' dediler. Ortakları için ayrılan Allah'a ulaşmaz, Allah için ayrılan ise ortaklarına ulaşır. Hükmedegeldikleri ne kötü!" (En'âm, 6/136).

وَقَالُوا هٰذِهٖ اَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا اِلَّا مَنْ نَشَاءُ
بِزَعْمِهِمْ وَاَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَاَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ
اللّٰهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءً عَلَيْهِ ۚ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

"Kendi kuruntularınca dediler: 'Bunlar dokunulmaz **en'âm** (**hayvanlar**) ve ekinlerdir, bunları dilediğimizden başkası yiyemez. **En'âm** (küçük ve büyük baş hayvanlar) var sırtları(na binilmesi) yasaklanmış; **en'âm** var Allah'a iftira atarak üzerlerine Allah ismini anmaz (öyle boğazlar)lar! İftira ettikleriyle yakında kendilerini cezalandırırız." (En'âm, 6/138).

وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هٰذِهِ الْاَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلٰى
اَزْوَاجِنَا ۚ وَاِنْ يَكُنْ مَيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ ۚ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ ۚ
اِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ

"Bir de şunu söylediler: 'Bu **en'âm**'(**hayvanlar**)ın karınlarındakiler katışıksız sade erkeklerimizedir, zevcelerimize haram kılınmıştır. Eğer (döl) ölü olursa onlar ve zevceleri onda ortaktırlar.' Bu nitelemelerinden ötürü (Allah) yakında onları cezalandıracak. Gerçekten O pek hikmetlidir, çok iyi bilendir." (En'âm, 6/139).

وَمِنَ الْاَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ

"**En'âm** (**hayvanlar**)dan yük taşıyanı da (tüyleriyle derilerinden) sergi yapılanı da (yarattı). Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden yiyin, şeytanın adımlarını izlemeyin. Cidden o sizin için açık bir düşmandır." (En'âm, 6/142).

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا اُولٰئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ اُولٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

"Gerçekten biz, cehennem için cinden ve insandan pek çoğunu yarattık! Kalpleri var onlarla anlamazlar, gözleri var onlarla görmezler, kulakları var onlarla işitmezler. İşte onlar **en'âm** (**hayvanlar**) gibidir! Yok yok! Onlar daha şaşkındır! İşte onlar (evet) onlardır o gafiller!" (A'râf, 7/179).

اِنَّمَا مَثَلُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ اَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْاَرْضِ مِمَّا يَاْكُلُ النَّاسُ وَالْاَنْعَامُ حَتّٰى اِذَا اَخَذَتِ الْاَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ اَهْلُهَا اَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا اَتٰيهَا اَمْرُنَا لَيْلًا اَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَاَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْاَمْسِ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"Dünya hayatının durumu gökten indirdiğimiz bir suyu andırır: İnsanların ve **hayvanların** yediklerinden olan yeryüzü bitkisi onunla karışmış; derken yeryüzü takılarını takıp süslenmiş, halkı, kendilerinin yeryüzüne hakim olduğunu düşünmeğe başladığı sırada buyruğumuz geceleyin veya gündüzün gelmiş ve onu, sanki dün hiç yokmuş gibi biçmişizdir. Tefekkür eden bir toplum için âyetleri işte böyle ayrıntılı açıklıyoruz." (Yûnus, 10/24).

Hayvanlar da İnsanlığın Yararlanması İçin Yaratılmışlardır

وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ

"Hayvanları, akşamleyin otlaklardan getirdiğinizde, sabahleyin de otlaklara salıverdiğinizde onlarda sizin için bir güzellik (bir zevk) vardır." (Nahl, 16/6).

وَتَحْمِلُ اَثْقَالَكُمْ اِلٰى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ اِلَّا بِشِقِّ
الْاَنْفُسِ اِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ

"Ve ağırlıklarınızı, sizin yarı canınız gitmeden varamayacağınız bir beldeye taşıyıp götürürler. Gerçekten Rabbiniz çok şefkatlidir, çok merhametlidir." (Nahl, 16/7).

وَاِنَّ لَكُمْ فِى الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِى بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ
لَبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ

"Kuşkusuz **en'âm(hayvanlar)da** sizin için elbette bir ibret vardır, size onun karınlarında olandan, fışkı ile kan arasından dupduru ve içimi kolay olan bir süt içiriyoruz." (Nahl, 16/66).

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ
الْاَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ اِقَامَتِكُمْ
وَمِنْ اَصْوَافِهَا وَاَوْبَارِهَا وَاَشْعَارِهَآ اَثَاثًا وَمَتَاعًا اِلٰى حِينٍ

"Allah, evlerinizden sizin için bir dinlenme yeri yaptı, sizin için **En'âm'ın (hayvanların)** derilerinden gerek göç gününüzde gerekse ikâmet gününüzde kendilerini kolayca taşıyacağınız (çadırlar) evler; yünlerinden, tüylerinden ve kıllarından bir zamana değin yaygılar ve giyimlikler ile geçim aracı yaptı." (Nahl, 16/80).

كُلُوا وَارْعَوْا اَنْعَامَكُمْ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِاُولِى النُّهٰى ٥٤

"Hem yiyiniz hem **en'âm(hayvanlar)ınızı** güdünüz. Kesin bunda kötü şeylere uymaktan engelleyen akıl sahipleri için çok âyetler vardır." (Tâhâ, 20/54).

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ فِى اَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ
عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْاَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَاَطْعِمُوا
الْبَائِسَ الْفَقِيرَ ٢٨

"Ki kendilerine ait birtakım menfaatlara tanıklık etsinler ve Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği **en'âm(hayvanlar)ı** belli günlerde (kurban ederlerken) Allah'ın ismini ansınlar. Artık onlardan yiyin ve yoksulu, fakiri doyurun." (Hacc; 22/28).

ذٰلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللّٰهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَاُحِلَّتْ لَكُمُ
الْاَنْعَامُ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْاَوْثَانِ
وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ٣٠

"Emir budur. Her kim Allah'ın kutsallarına saygı gösterirse bu, kendisi için Rabbi katında kesin hayırdır. Size ise karşınızda okunup duranlar müstesna olmak üzere bütün **en'âm** (küçük ve büyük baş **hayvanlar)** helal kılındı. Öyle ise o putlardan, o pislikten ve yalan sözden kaçının." (Hacc, 22/30).

وَاِنَّ لَكُمْ فِى الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِى بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا
مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَاْكُلُونَ ٢١

"**En'âm**(küçük ve büyük baş **hayvanlar)da** sizin için gerçekten bir ibret vardır. Karınlarındakilerden size içiriyoruz ve sizin için onlarda hem birçok faydalar vardır, hem de onlardan yersiniz." (Mü'minûn, 23/21).

وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ

"Hem onlara biner ve hem gemiye yüklenirsiniz." (Mü'minûn, 23/22).

اَمْ تَحْسَبُ اَنَّ اَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ اَوْ يَعْقِلُونَ اِنْ هُمْ اِلَّا كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ سَبِيلاً

"Yoksa onların çoğunluğunu işitenler veya akıl işletenler mi sanıyorsun? Onlar sırf **en'âm (hayvanlar)** gibi hatta yolca daha şaşkındırlar." (Furkân, 25/44).

لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا اَنْعَامًا وَاَنَاسِيَّ كَثِيرًا

"Ki bununla ölü bir beldeyi canlandıralım ve yarattığımız nice **en'âm** sürülerini ve birçok insan kümelerini sulayalım." (Furkân, 25/49).

اَمَدَّكُمْ بِاَنْعَامٍ وَبَنِينَ

"Size **en'âmla,** oğullarla yardım etti." (Şuarâ', 26/133).

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ اِلَى الْاَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَاْكُلُ مِنْهُ اَنْعَامُهُمْ وَاَنْفُسُهُمْ اَفَلَا يُبْصِرُونَ

"Doğrusu bizim, bitkisiz kuru toprağa suyu sevkettiğimizi ve sayesinde hem **en'âm**(küçük ve büyük baş **hayvanlar)ının** hem de kendilerinin kendisinden yediği bir ekin çıkardığımızı görmediler mi?" (Secde, 32/27).

وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ وَالْاَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ كَذٰلِكَ اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ

"İnsanlardan, dâbbelerden (canlılardan,) **en'âm'dan** (küçük ve büyük baş **hayvanlardan**) da böyle renkleri farklı olanlar vardır.

Allah'tan, kullarından ancak âlimler ürperir. Kuşkusuz Allah çok güçlüdür, çok bağışlayandır." (Fâtır, 35/28).

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ اَيْدٖينَٓا اَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ

"Bizim, ellerimizin yaptıklarından **kendileri için en'âm** (**hayvanlar**) yaratmış olduğumuzu, kendilerinin onlara sahip bulunduklarını görmediler mi?" (Yâsîn, 36/71).

وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ

"**Onları** kendilerine boyun eğdirdik, onlardan kimine biniyorlar, kiminden de yiyorlar." (Yâsîn, 36/72).

وَلَهُمْ فٖيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُۜ اَفَلَا يَشْكُرُونَ

"**Onlarda** kendileri için faydalar ve içecekler vardır. Hâlâ şükretmiyorlar mı?" (Yâsîn, 36/73).

اَللّٰهُ الَّذٖى جَعَلَ لَكُمُ الْاَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَۘ

"Allah, kiminden binit edinesiniz ve kiminden de yiyesiniz diye **sizin için en'âmı** yaratmış olan Zât'tır." (Mü'min, 40/79).

وَلَكُمْ فٖيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فٖى صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَۜ

"**Onlarda** sizin için (başka) faydalar da vardır. Yine üzerlerinde göğüslerinizdeki bir arzuya erişmeniz için (onları binit olarak kullanırsınız). Hem onların üzerinde hem de gemilerde taşınırsınız." (Mü'min, 40/80).

فَاطِرُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَمِنَ الْاَنْعَامِ اَزْوَاجًاۚ يَذْرَؤُكُمْ فٖيهِۜ لَيْسَ كَمِثْلِهٖ شَيْءٌۚ وَهُوَ السَّمٖيعُ الْبَصٖيرُ

"Göklerin ve yerin yaratanı. Sizin için kendinizden eşler, **en'âm**dan da çiftler yarattı. Sizi orada çoğaltıyor. O'nun misli gibi hiçbir şey olmadı. O, çok iyi duyan, çok iyi görendir." (Şûrâ, 42/11).

وَالَّذٖى خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْاَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَۙ

"O, bütün çiftleri yaratan, **sizin için** gemilerden, **en'âm**dan binecekleriniz yapan Zât'tır." (Zuhruf, 43/12).

لِتَسْتَوُ۫ا عَلٰى ظُهُورِهٖ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ اِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذٖى سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنٖينَۙ

"**Sırtlarına** yerleşesiniz, sonra üzerine kurulduğunuzda Rabbinizin nimetini anasınız ve diyesiniz: 'Bunu emrimize veren o Zat münezzehtir! Yoksa biz buna güç yetirenler değildik." (Zuhruf, 43/13).

وَاِنَّٓا اِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ

"Ve doğrusu biz elbette Rabbimize dönenleriz." (Zuhruf, 43/14).

اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرٖى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۜ وَالَّذٖينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْاَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ

"Kuşkusuz Allah, iman edip iyi işler yapanları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Küfredenler ise zevk sürmeğe bakarlar ve **en'âm** (**hayvanlar**) gibi yerler içerler. Oysa ateş onlar için barınaktır." (Muhammed, 47/12).

مَتَاعًا لَكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْۜ

"Sizin ve **hayvanlar**ınızın yararı için." (Nâziat, 79/33; Abese, 80/32).

Behîmetü'l-en'âm[6] Tamlaması ile *en'âm* Kapsamına Giren Hayvanlara İşaret Edilmesi

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَوْفُوا بِالْعُقُودِۜ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَه۪يمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا
يُتْلٰى عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌۜ اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ مَا يُر۪يدُ

"Ey iman edenler! Antlaşmalara uyun. İhramlı iken avlanmayı helal görmemeniz koşuluyla, karşınızda okunacaklar* dışında **en'âm** denilen hayvanlar size helal kılındı. Kuşkusuz Allah murat buyurduğunu hükmeder." (Mâide, 5/1).

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ ف۪ٓي اَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ
عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَه۪يمَةِ الْاَنْعَامِۚ فَكُلُوا مِنْهَا وَاَطْعِمُوا
الْبَٓائِسَ الْفَق۪يرَۘ .

"Ki kendilerine ait birtakım menfaatlara tanıklık etsinler ve Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği **en'âmı** belli günlerde (kurban ederlerken) Allah'ın ismini ansınlar. Artık onlardan yiyin ve yoksulu, fakiri doyurun." (Hacc, 22/28).

وَلِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكاً لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَه۪يمَةِ
الْاَنْعَامِۜ فَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُٓ اَسْلِمُواۜ وَبَشِّرِ الْمُخْبِت۪ينَۙ

"Her ümmet için, Allah'ın kendilerini rızıklandırdığı **en'âm** üzerine adını ansınlar diye bir ma'bed yapmışızdır. Şimdi hepinizin tanrısı bir tek tanrıdır. Onun için yalnız O'na teslim olan müslümanlar olun. İtâat eden alçak gönüllü kimseleri müjdele." (Hacc, 22/34).

---

[6] Terkip izâfet-i beyâniyyedir, deve, koyun ve keçi gibi 'en'âm' denilen ehl-i hayvanların vurgulandığı belirtilmiştir.

* ve bu sûrede üçüncü âyette nitelikleri belirtilecek hayvanlar.

Kara Hayvanları

Evciller

7 بَقَر =Sığır[8]

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُكُمْ اَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا
اَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالَ اَعُوذُ بِاللّٰهِ اَنْ اَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ

Bir vakit Musa kavmine dedi: 'Kuşkusuz Allah size bir **sığır** kesmenizi emrediyor.' Dediler: 'Bizimle alay mı ediyorsun?' Musa dedi: 'Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım." (Bakara, 2/67).

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ اِنَّهُ يَقُولُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ
لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذٰلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ

"Dediler: 'Rabbine bizim için dua et, **onun** ne (nitelikte bir sığır) olduğunu bize açıklasın.' Musa dedi: 'O (Allah) diyor ki: O ne yaşlı, ne körpe bir sığırdır, ikisi ortası bir dinçtir, haydi size emredileni yapın." (Bakara, 2/68).

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا قَالَ اِنَّهُ يَقُولُ اِنَّهَا
بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ

"(Yine) dediler: 'Rabbine bizim için dua et, bize o sığırın rengini açıklasın.' Dedi: 'Allah buyuruyor: O, sapsarı **bir sığırdır**, rengi parlaktır, ki bakanlara mutluluk verir." (Bakara, 2/69).

---

7 Bkz. 'Deve' spot başlığı.

8 بَقَر =*bakara* lafzının karşılığıdır. Bu kelime de 'bakar'ın dişili veya tekili olup dişisi ile erkeği ile tüm sığır cinsinin ismidir, dolayısıyla mandayı da içine alır. Bakara sûresinde genellikle dişisi olan 'inek' anlamında yorumlanmışsa da Bakara sûresinin 70. âyetinde yer alan: اِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ pasajı bunun erkeğine de ihtimali olduğunu gösterir. Onun için buradaki çevirisinde Yûsuf sûresindekinden farklı olarak 'sığır' karşılığını vermeyi yeğledik. S.G.

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَۙ اِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَاۜ وَاِنَّٓا اِنْ شَٓاءَ
اللّٰهُ لَمُهْتَدُونَ

"(Yine) dediler: Rabbine bizim için dua et, **onun** ne (nitelikte bir sığır) olduğunu bize açıklasın, çünkü gerçekten o sığır bize karışık geldi, nasıl bir sığır olduğunu kestiremedik. Bunnunla birlikte biz -Allah dilerse- onu elbette bulacağız." (Bakara, 2/70).

قَالَ اِنَّهُ يَقُولُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُث۪يرُ الْاَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَۚ
مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ ف۪يهَاۜ قَالُوا الْـٰٔنَ جِئْتَ بِالْحَقِّۜ فَذَبَحُوهَا وَمَا
كَادُوا يَفْعَلُونَ۟

"Dedi: Gerçekten Allah buyuruyor: 'Kuşkusuz o, ne ezgin olarak tarla süren, ne de ekin sulayan bir **sığırdır**. Salmadır, kendisinde hiçbir leke yoktur.' Dediler: 'İşte şimdi gerçeği ortaya koydun.' Bunun üzerine onu boğazladılar, nerede ise yapmayacaklardı." (Bakara, 2/71).

فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَاۜ كَذٰلِكَ يُحْيِي اللّٰهُ الْمَوْتٰى وَيُر۪يكُمْ
اٰيَاتِه۪ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

"Bunun üzerine dedik: Öldürülen kişiye **boğazlanan sığırın** bir parçasıyla vurunuz. İşte Allah ölüleri böyle diriltir ve size âyetlerini gösteriyor ki belki aklınızı başınıza alırsınız." (Bakara, 2/73).

وَمِنَ الْاِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِۜ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ
الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِۜ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَٓاءَ
اِذْ وَصّٰيكُمُ اللّٰهُ بِهٰذَاۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا
لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِم۪ينَ۟

"Deveden iki (eş/bir çift), **sığırdan** iki (eş/bir çift) yarattı. De ki: İki erkeği mi haram kıldı yoksa iki dişiyi mi veya iki dişinin rahimlerinin içerdiğini mi? Yoksa, Allah size bunu tavsiye ettiğinde sizler tanıklar mıydınız? İnsanları bilinçsizce saptırmak için Allah adına yalan uydurandan daha zalim kimdir? Allah, zalimler topluluğuna hidayet etmez." (En'am, 6/144).

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا
عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا أَوِ الْحَوَايَا أَوْ
مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ

"Yahudi olmuş kimselere bütün tırnaklı hayvanları haram kılmıştık. Sırtlarıyla barsaklarının taşıdıkları veya kemiğe karışan dışında **sığır** ve koyunun, bu ikisinin iç yağlarını da onlara haram etmiştik. Azgınlıkları yüzünden kendilerini bu cezaya çarptırdık. Kesinkes biz doğru söyleyenleriz." (En'am, 6/146).

وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ
وَسَبْعَ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي
رُؤْيَايَ إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ

"Kral: 'Rüyamda, yedi semiz **inek** görüyorum, bunları yedi **arık inek** yiyor. Yine yedi yeşil başak ile kuru diğer (yedi başak) görüyorum. Ey ileri gelenler rüya yorumluyorsanız haydi rüyam hakkında bana açıklama yapın!' dedi." (Yûsuf, 12/43).

يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ
عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى
النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ

Yusuf! Ey özü-sözü doğru, bize, kendilerini **yedi arık ineğin** yediği yedi semiz inek ile yedi yeşil başak ve diğer (yedi) kuru (başak) konusunda açıklama yap belki insanların yanına (bir bilgi ile) dönerim de onlar da bilgi sahibi olabilirler'." (Yûsuf, 12/46).

Deve[9]

وَمِنَ الْاِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِۜ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِۜ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَٓاءَ اِذْ وَصّٰيكُمُ اللّٰهُ بِهٰذَاۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

"**Deveden** bir çift, **sığırdan** bir çift (yarattı). De ki: 'İki erkeği mi haram kıldı yoksa iki dişiyi mi veya iki dişinin rahimlerinin içerdiğini mi? Yoksa, Allah size bunu tavsiye ettiğinde sizler tanıklar mıydınız? Bilmeden insanları saptırmak için Allah adına yalan uyduran-dan daha zalim kimdir? Cidden Allah o zalimler topluluğuna hidâyet etmez." (En'am, 6/144).

اِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَٓاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتّٰى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِۜ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ

"Gerçekten âyetlerimizi yalan sayan, onlara karşı kibirlenmek isteyenler (var ya) onlara göğün kapıları açılmayacak, **cemel (deve)** iğnenin deliğinden geçinceye kadar cennete giremeyecekler. İşte Biz, o suçluları böyle cezalandırırız." (A'raf, 7/40).

وَاِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًاۘ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ قَدْ جَٓاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْۜ هٰذِهِ نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ اٰيَةً فَذَرُوهَا تَاْكُلْ فِي اَرْضِ اللّٰهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُٓوءٍ فَيَاْخُذَكُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ

9 Âyetlerde 'deve' anlamına gelen ama her birinin nüansları bulunan farklı lafızlar kullanılmıştır: a) Tüm türleri ile deve cinsini içine alan 'ibl', b) iri yapılı veya iki hörgüçlü deve manasında 'cemel' ve bunun çoğulu 'cimâl', c) dişi deve anlamında 'naka', d) binmeye ve yük taşımaya elverişli dört yaşını tamamlamış deve manasında 'baîr', e) Mekke'de Allah için kurban edilmek üzere ayrılmış ve sığırları da içine alan 'büdn' lafzı kapsamındaki develer, f) eğerlenmiş develer anlamında 'rikâb', onar aylık gebe develer manasında 'ışâr'.

"Semûd'a da kardeşleri Salih'i (gönderdik). Dedi: 'Ey toplumum! Allah'a ibadet edin, sizin için O'ndan başka bir tanrı yoktur. Gerçekten size Rabbinizden bir belge geldi. İşte bu size bir mucize olmak üzere **Allah'ın dişi devesidir**.Öyle ise bırakın onu Allah'ın arazisinde yesin (yayılsın), ona kötülükle dokunmayın; yoksa sizi elem veren bir azap yakalar.'" (A'raf, 7/73).

فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ ائْتِنَا
بِمَا تَعِدُنَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ

"Derken **dişi deveyi** ayaklarından kılıçla biçip öldürdüler, Rablerinin emrinden yüz çevirdiler ve: 'Ey Salih! Elçilerden isen haydi, bizi tehdit ededurduğun şeyi bize getir' dediler." (A'raf, 7/77).

وَيَا قَوْمِ هٰذِهٖ نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ اٰيَةً فَذَرُوهَا تَاْكُلْ فٖىٓ اَرْضِ اللّٰهِ وَلَا تَمَسُّوهَا
بِسُوٓءٍ فَيَاْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرٖيبٌ

"Ey toplumum! İşte size bir mucize olmak üzere **Allah'ın dişi devesi**. Bırakın onu Allah'ın arzında yesin/yayılsın, ona bir kötülükle dokunmayın, sonra sizi yakın bir azap yakalayıverir." (Hûd, 11/64).

فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا فٖى دَارِكُمْ ثَلٰثَةَ اَيَّامٍ ذٰلِكَ وَعْدٌ غَيْرُ مَكْذُوبٍ

"Derken o **deveyi**, ayaklarını biçerek öldürdüler. Bunun üzerine (Salih) dedi: 'Yurdunuzda üç gün faydalanın, bu, yalana çıkarılmayacak bir tehdittir.'." (Hûd, 11/65).

وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ اِلَيْهِمْ قَالُوا يَٓا اَبَانَا
مَا نَبْغٖى هٰذِهٖ بِضَاعَتُنَا رُدَّتْ اِلَيْنَا وَنَمٖيرُ اَهْلَنَا وَنَحْفَظُ اَخَانَا
وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعٖيرٍ ذٰلِكَ كَيْلٌ يَسٖيرٌ

"Yüklerini açtıklarında ödedikleri bedelin kendilerine geri verilmiş olduğunu buldular. Dediler: Babamız! Daha ne isteyelim? Verdiğimiz bedel bize geri verilmiş. (Bununla) ailemize yiyecek getiririz. Kardeşimizi koruruz ve bir **deve** yükü ölçek artırırız. Bu seferki pek azdır'." (Yûsuf, 12/65).

قَالُوا نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ وَلِمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ

"Dediler: Kralın su tasını arıyoruz, onu getirene bir **deve** yükü (ödül) var. Ben de buna kefilim'." (Yûsuf, 12/72).

وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ وَآتَيْنَا
ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ إِلَّا تَخْوِيفًا

"Bizi, âyetleri göndermekten alıkoyan sadece onları öncekilerin yalanlamış olmasıdır. Semud'a, açık (bir mucize olarak) o **dişi deveyi** vermiştik de ona zulm etmişlerdi. O âyetleri Biz, sırf korkutmak için göndeririz." (İsra, 17/59).

وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللّٰهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ
اللّٰهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا
الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذٰلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

Hem o **bedeneler** (o iri gövdeli hayvanlar) var ya Biz onları Allah'ın nişânelerinden kıldık. Sizin için onlarda hayır vardır. Öyle ise ön ayaklarının biri bağlı olarak bir dizi halinde üzerlerine Allah'ın adını anın, yanları yere yaslandığında da onlardan yiyin. Kanaat edip istemeyene de , isteyene de yedirin. O, böylece onları sizin hizmetinize verdi ki şükredesiniz." (Hacc, 22/36).

لَنْ يَنَالَ اللّٰهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ كَذٰلِكَ
سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰيكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ

"Elbette **onların** etleri de kanları da Allah'a ermez, ama O'na sizin takvanız erecektir. Böylece **onları** sizin hizmetinize verdi ki size yolunu gösterdiğinden dolayı Allah'ı ululayasınız. Çok iyilik eden kimseleri müjdele." (Hacc, 22/37).

قَالَ هٰذِهِ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍ

"İşte o mu'cize **bir dişi deve**. Su hakkı bir gün ona, belli bir günün su hakkı da size." (Şuara, 26/155).

وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ

"Sakın **ona** kötülükle ilişmeyin yoksa sizi büyük bir günün azabı yakalar." (Şuara, 26/156).

فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ

"Derken **onu** ayaklarından biçip öldürdüler, ama pişman oldular." (Şuara, 26/157).

إِنَّا مُرْسِلُوا النَّاقَةِ فِتْنَةً لَهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ

"İşte Biz kendilerini sınamak üzere o **dişi deveyi** salıyoruz. Onun için onları gözet ve sabırlı ol." (Kamer, 54/27).

وَمَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ
وَلَكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Allah'ın onlardan Peygamberi'ne yönlendirdiği fey'e (zahmetsiz ganimete) gelince siz ona ne at sürdünüz ne eğerlenmiş **develer**. Ama Allah, peygamberlerini dilediği kimselere tebelleş eder ve Allah her şeye karşı güçlüdür." (Haşr, 59/6).

انْطَلِقُوا إِلَى ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ

"Haydi gidin üç çatallı gölgeye!" (Mürselat, 77/30).

لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ

"Ne gölgelendirir, ne alevden korur." (Murselat, 77/31).

إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ

"Çünkü o, öyle kıvılcımlar atacaktır ki her biri bir saray gibi," (Mürselat, 77/32).

كَاَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ

"Sanki sarı sarı **iki hörgüçlü develer** gibi." (Mürselat, 77/33).

وَاِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ

"**Onar aylık develer** başıboş bırakıldığında" (Tekvîr, 81/4).

اَفَلَا يَنْظُرُونَ اِلَى الْاِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ

"Peki hâlâ bakmazlar mı o **deveye?** Nasıl yaratılmış?" (Ğaşiye, 88/17).

فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ نَاقَةَ اللّٰهِ وَسُقْيٰهَا

"O zaman Allah'ın elçisi onlara: 'Allah'ın **dişi devesini** ve onun sulanışını gözetin' demişti." (Şems, 91/13).

فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوّٰيهَا

"Ama ona inanmadılar da **onu (deveyi)** ayaklarından biçip öldürdüler. Âlemlerin Rabbi de* günahlarını başlarına geçiri geçiriverdi, o yeri dümdüz etti." (Şems, 91/14).

Eşek[10] -At[11] - Katır

اَوْ كَالَّذ۪ي مَرَّ عَلٰى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوشِهَا قَالَ اَنّٰى يُحْي۪ي
هٰذِهِ اللّٰهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَاَمَاتَهُ اللّٰهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ
لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ
فَانْظُرْ اِلٰى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ اِلٰى حِمَارِكَ

* Âyet metninin tam karşılığı: 'onların Rabbi' anlamındadır. S.G.

10 Eşek anlamına gelen 'hımâr' diğer ikisinin yer aldığı sûrelerden daha önceki bir sûrede yer aldığından tertip prensibimiz gereği önce 'eşek' dediğimiz hayvan yazılmıştır.

11 Burada 'at' veya niteliği ile 'at' anlamının açıkça yer aldığı âyetlere yer verilmiş, (Adiyat, 100/1-5) âyetlerinde olduğu gibi 'at' anlamında da yorumlananlar alınmamıştır. S.G.

وَلِنَجْعَلَكَ اٰيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ اِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ
نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ اَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ

"Veya çatıları çökmüş bir kasabaya uğrayıp da: 'Allah, burasını ölümünden sonra nereden hayata kavuşturacak?' diyen kimseye bakmadın mı? Ki o böyle söyleyince Allah kendisini yüz yıllık bir süre için öldürmüş, sonra kendisini diriltip şöyle demişti: 'Ne kadar bekledin?' Dedi: 'Bir gün veya günün bir kısmı (kadar) bekledim.' Buyurdu: 'Hayır yüz yıl bekledin, yiyeceğine ve içeceğine bak, bozulmamış. Bir de **eşeğine** bak. (Bütün bunlar) seni, insanlara ibret yapalım diyedir. Kemiklere bak onları nasıl birbiri üzerine kaldırıp düzenliyoruz, sonra da kendilerine et giydiriyoruz.' (Bu işler) ona apaçık belli olunca dedi: Allah'ın kuşkusuz her şeye gücü yettiğini biliyorum." (Bakara, 2/259).

وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَم۪يرَ لِتَرْكَبُوهَا وَز۪ينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

"Hem kendilerine binmeniz ve hem de bir süs olarak **atları, katırları** ve **eşekleri** de yarattı. Ve daha bilmeyeceğiniz şeyleri yaratır!" (Nahl, 16/8).

وَاقْصِدْ ف۪ي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ اِنَّ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَم۪يرِ

"Yürüyüşünde mutedil ol ve sesini de alçalt. Kuşkusuz seslerin en çirkini elbette **eşeklerin** sesidir." (Lokman, 31/19).

مَثَلُ الَّذ۪ينَ حُمِّلُوا التَّوْرٰيةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَارًا
بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِم۪ينَ

"Kendilerine Tevrat yükletilip de sonra onu taşımayanların durumu ciltlerle kitap taşıyan **eşeğin** durumuna benzer. Allah'ın âyetlerine yalan diyen toplumun örneği ne çirkin! Allah zalimler güruhunu doğru yola çıkarmaz." (Cumua, 62/5).

كَاَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ

"Sanki ürkmüş (yaban) **eşekleri**!" (Müddessir, 74/50).

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ
الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ
وَالْحَرْثِ ذَٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ

"İnsanlara, kadınlar, oğullar, altın, gümüş, **salma atlar,** en'âm' (küçük ve büyük baş hayvanlar) ve ekinden arzular sevgisi bezenip süslendi. Bu, dünya hayatının bir faydasıdır. Oysa Allah, varılacak yerin güzelliği O'nun katındadır." (Âl-i Imrân, 3/14).

وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ
بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ
وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ

"Onlara karşı, gücünüz yettiğince güç ve **bağlı atlardan** hazırlayın ki bununla (bu hazırlığınızla) hem Allah düşmanını hem kendi düşmanınızı ve hem de onların dışında sizin kendilerini bilmeyip Allah'ın kendilerini bildiği diğerlerini (öteki sinsi düşmanları) korkutursunuz. Allah yolunda ne harcarsanız o size eksiksiz ödenir, siz zulüm görmezsiniz." (Enfal, 8/60).[12]

وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ
بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ وَعِدْهُمْ
وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا

"İçlerinden gücünün yettiğini sesinle yerinden oynat, **atlılarınla**, yayalarınla, haykırıp üzerlerine hücum et, mallarda ve evladlarda kendilerine ortak ol, onlara vaadde bulun. Ama şeytan onlara aldatmaktan başka bir vaadde bulunmaz." (İsra, 17/64).

[12] Sûre tertibine göre burada bkz. (Nahl, 16/8).

إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ

"Bir zaman akşam üstü kendisine **sâfine (ihtişamlı duran koşu atları)** sunulmuştu." (Sad, 38/31).

فَقَالَ اِنِّي اَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتّٰى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ

"Dedi: Cidden ben **hayır (at)** sevgisine Rabbimi anmak için tutuldum. Sonunda hicab ile gizlendi." (Sad, 38/32).

رُدُّوهَا عَلَيَّ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْاَعْنَاقِ

"**Onları** bana geri getirin. (Atlar getirilince) Başladı bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya." (Sad, 38/33)[13].

Koyun-Keçi[14]

ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ نَبِّؤُنِي بِعِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

"Sekiz eş (yarattı). **Koyunlardan** iki eş, keçilerden iki eş. De ki: İki erkeği mi haram kıldı yoksa iki dişiyi mi veya iki dişinin rahimlerinin içerdiğini mi? Doğru kişilerseniz bana ilimle haber verin." (En'am, 6/143).

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا اِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا اَوِ الْحَوَايَا اَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ وَاِنَّا لَصَادِقُونَ

13 Sûre tertibine göre burada bkz. (Haşr, 59/6).

14 En'âm lafzı ile kendilerine işâret edildiği bildirilen âyetlere de bkz. Çünkü koyun ve keçi küçük baş hayvan olarak bu lafzın da kapsamına girer.

"Yahudi olmuş kimselere bütün tırnaklıları haram kılmıştık. Sırtlarıyla barsaklarının taşıdıkları veya kemiğe karışan dışında sığır ve **davarın**[15], bu ikisinin iç yağlarını da onlara haram etmiştik. Azgınlıkları yüzünden kendilerini bu cezaya çarptırdık. Kesinkes biz doğru söyleyenleriz." (En'am, 6/146).

قَالَ هِىَ عَصَاىَ اَتَوَكَّؤُا عَلَيْهَا وَاَهُشُّ بِهَا عَلٰى غَنَمٖى وَلِىَ فٖيهَا مَاٰرِبُ اُخْرٰى

"Musa: 'O, benim asam, üzerine dayanırım, onunla **davarlarıma** yaprak çırparım ve benim için onda diğer ihtiyaçlar da var,' dedi." (Taha, 20/18).

وَدَاوُدَ وَسُلَيْمٰنَ اِذْ يَحْكُمَانِ فِى الْحَرْثِ اِذْ نَفَشَتْ فٖيهِ غَنَمُ
الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدٖينَ

"Davud ile Süleyman'ı da an. Hani ikisi de ekin hakkında hüküm veriyorlardı. Hani bir kavmin **davarları** ekin içinde geceleyin yayılmıştı, Biz de hükümlerine şahittik." (Enbiya, 21/78).

اِنَّ هٰذَٓا اَخٖى لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِىَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ اَكْفِلْنٖيهَا
وَعَزَّنٖى فِى الْخِطَابِ

"Bu, benim kardeşim, kendisinin **doksan dokuz koyunu,** benim ise bir tek koyunum var. Derken: Onu bana ver dedi ve tartışmada beni yendi." (Sad, 38/23).

قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ اِلٰى نِعَاجِهٖ وَاِنَّ كَثٖيرًا مِنَ الْخُلَطَٓاءِ لَيَبْغٖى
بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ اِلَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلٖيلٌ مَا هُمْ وَظَنَّ
دَاوُدُ اَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَاَنَابَ

"Davud dedi: 'Andolsun gerçekten o, senin **koyununu koyunlarına** katmak istemesiyle sana haksızlık yapmış! Kuşkusuz mallarını karıştıranlardan (ortaklardan) çoğu birbirlerine zulmeder. Ancak inanıp yararlı işler yapanlar hariç. Onlar da öylesine azdır! Davud kendisini denediğimizi sandı. Hemen Rabbine istiğfarda bulundu. Rüku ederek kapandı ve (Rabbine) yöneldi." (Sad, 38/24).

---

15 'Ğanem' lafzının karşılığı olup küçüğü ve büyüğü ile koyun ve keçiyi kapsar.

Haşereler[16]

Sivrisinek

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْيٖٓ اَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَاۜ
فَاَمَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا فَيَعْلَمُونَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْۚ وَاَمَّا الَّذٖينَ
كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَٓا اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًاۢ يُضِلُّ بِهٖ كَثٖيرًا
وَيَهْدٖي بِهٖ كَثٖيرًاۜ وَمَا يُضِلُّ بِهٖٓ اِلَّا الْفَاسِقٖينَۙ

"Allah, bir **sivrisineği** ve onun üstündekini örnek vermekten sıkılmaz. Şimdi inanan kimseler onun Rablerinden gelen bir gerçek olduğunu bilirler. İnkâr edenlere gelince: 'Allah bunu örnek vermekle ne demek istemiştir?' derler. Allah bununla birçoğunu şaşırtır, bir çoğunu da yola getirir. Ve Allah onunla sadece fasıkları şaşırtır." (Bakara, 2/26).

Çekirge-Bit[17] - Kurbağa

فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ اٰيَاتٍ
مُفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمٖينَ

"Bunun üzerine ayrıntılandırılmış âyetler olmak üzere tepelerine Tûfan'ı, **çekirgeyi, haşereleri, kurbağaları** ve kanı gönderdik. Yine büyüklük tasladılar. Onlar, mücrimler (sürüsü) bir toplum idiler." (A'râf, 7/133).

---

16 Aynı âyette yer alanlar tek spotla, ayrı ayrı âyetlerde yer alanlar ise ayrı ayrı spotlarla verilmiştir.

17 القُمَّل =*el-gummel* lafzının karşılığıdır. Ekinlere tebelleş edilen ve taze başakları yiyen çekirge dışındaki haşereleri, kene cinsinden ufak böcekleri, büyük keneleri, kanatları henüz çıkmamış çekirge yavrularını, küçük sinekleri, küçük karıncaları, pireleri, bitleri de içine aldığı yorumu yapılan kapsamlı bir lafızdır. Bunun için mealde 'haşereler' karşılığı verilmiştir. S.G.

خُشَّعاً اَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْاَجْدَاثِ كَاَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ ۙ

"Gözleri perişan, sanki kendileri **yayılmış bir çekirge sürüsü** gibi kabirlerden çıkarlar." (Kamer, 54/7).

Balarısı

وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ اَنِ اتَّخِذ۪ي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتاً وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا
يَعْرِشُونَ ۙ

"Rabbin **balarısına** vahyetti: Dağlardan, ağaçlardan ve kuracakları çardaklardan göz göz evler edin." (Nahl, 16/68).

ثُمَّ كُل۪ي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُك۪ي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلاًۜ يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا
شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ ف۪يهِ شِفَٓاءٌ لِلنَّاسِۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"Sonra meyvelerin hepsinden **ye** ve Rabbinin boyun eğdirilmiş yollarına **gir**. Karınlarından renkleri farklı bir içecek (bal) çıkar. İnsanlar için onda bir şifa vardır. Kuşkusuz bunda tefekkürde bulunan bir toplum için elbette bir ibret bulunmaktadır." (Nahl, 16/69).

Karasinek

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُۜ اِنَّ الَّذ۪ينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ
اللّٰهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَاباً وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُۜ وَاِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ
شَيْـٔاً لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُۜ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ

"Ey insanlar! Size bir örnek verildi. Öyle ise ona iyi kulak verin. Haberiniz olsun sizin Allah'tan başka yalvarıp durduklarınız -aynı konuda işbirliği yapmak üzere bir araya gelseler bile- **bir karasinek** asla yaratamazlar. Sinek onlardan bir şey kapsa onu ondan kurtaramazlar! İsteyen de âciz düşmüş, istenen de!" (Hacc, 22/73).

Karınca

حَتّٰىٓ اِذَآ اَتَوْا عَلٰى وَادِ النَّمْلِۙ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَٓا اَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْۚ
لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمٰنُ وَجُنُودُهُۙ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

“Hatta **karınca** deresi üzerine vardıklarında **bir karınca** şöyle dedi: **Karıncalar!** Haydi yuvalarınıza girin, Süleyman ve ordusu farketmeyerek sizi kırıp geçirmesin.” (Neml, 27/18).

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ اَوْزِعْنٖىٓ اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتٖىٓ
اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰيهُ وَاَدْخِلْنٖى
بِرَحْمَتِكَ فٖى عِبَادِكَ الصَّالِحٖينَ

“O da **onun bu sözünden** dolayı gülerek tebessüm etti ve: ‘Rabbim! Beni nefsime hâkim kıl ki bana ve anama-babama lutfettiğin nimetine şükredeyim ve hoşnut kalacağın iyi bir iş yapayım ve beni rahmetinle iyi kullarının arasına sok’ dedi.” (Neml, 27/19).

Örümcek

مَثَلُ الَّذٖينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَٓاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِۚ
اِتَّخَذَتْ بَيْتًاۜ وَاِنَّ اَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا
يَعْلَمُونَ

“Allah'tan başka dostlar edinmiş olanların temsili bir ev edinmiş olan **örümceğin** durumunu andırır. Oysa evlerin en çürüğü de **örümcek** evidir, eğer bilselerdi.” (Ankebût, 29/41).

Yabânî Hayvanlar ve Yırtıcılar[18]

Tarihte Yalnız Maymun'a Değil Domuza Dönüştürülen Toplumlar da Vardır

Maymun-Domuz

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِى السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ

"Ve yemin olsun ki gerçekten, içinizden cumartesinde azgınlık yapanları bildiniz. O azgınlıkları üzerine kendilerine: 'Sefil **maymunlar** olunuz' dedik." (Bakara, 2/65).

قُلْ هَلْ اُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذٰلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللّٰهِ مَنْ لَعَنَهُ اللّٰهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ اُولٰٓئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَاَضَلُّ عَنْ سَوَٓاءِ السَّبِيلِ

"De ki: Size, ceza bakımından Allah katında bundan daha kötüsünü haber vereyim mi? Allah'ın kendisine lanet ettiği, kendisine gazap buyurduğu kimse ile kendilerinden **maymun** ve **domuzlar** yaptığı ve Tâğut'a perestişte bulunanlar. İşte onlar! Yerce en kötü durumda ve yolun düzünden en çok sapmış olanlardır." (Mâide, 5/60).

فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ

"O yasaklandıkları şey karşısında böbürlendikleri zaman onlara: 'Sefil **maymunlar** olun' dedik." (A'râf, 7/166).

Domuz

اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَٓا اُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللّٰهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَٓا اِثْمَ عَلَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

18 Mâide sûresinin 3. âyetinde yer alan السَّبُعُ =*es-sebu'* lafzı eğitilmemiş köpekler de dahil bütün yırtıcıları kapsar.

"O (Allah) size sadece murdar olmuş hayvanı, kanı, **domuz etini** ve bir de ihlal yapılarak (yüksek sesle putların adları anılarak) Allah'tan başkası adına kesilenleri haram kılmıştır. Ama kim mecbur kalırsa, başkasına saldırmadan ve sınırı aşmadan (bunlardan yemesinde) kendisine hiçbir günah yoktur. Kuşkusuz Allah çok affedici, çok merhametlidir." (Bakara, 2/173).

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَٓا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِه۪ وَالْمُنْخَنِقَةُ
وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّط۪يحَةُ وَمَٓا اَكَلَ السَّبُعُ اِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ
عَلَى النُّصُبِ وَاَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْاَزْلَامِۜ ذٰلِكُمْ فِسْقٌۜ اَلْيَوْمَ يَئِسَ الَّذ۪ينَ
كَفَرُوا مِنْ د۪ينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِۜ اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ د۪ينَكُمْ
وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَت۪ي وَرَض۪يتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ د۪يناًۜ فَمَنِ اضْطُرَّ ف۪ي
مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِاِثْمٍۙ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ

"Size şunlar haram kılındı: Murdar olmuş hayvan, kan, **domuz eti**, Allah'tan başkasının adı anılarak kesilen, -(henüz canı üstünde iken yetişip) kestikleriniz hariç- boğulmuş,vurulmuş, yukarıdan düşmüş (yuvarlanmış), süsülmüş, **canavarın (yırtıcı hayvanın)** yediği, dikili adak taşları üzerinde boğazlanan hayvanlar ve fal oklarıyla şans aramanız. Bütün bunlar Hak yolundan çıkıştır. Bugün o küfredenler dininizi bastıracaklarından ümit kestiler. Artık onlardan korkmayın, Ben'den korkun. Bugün dininizi sizin için kemale erdirdim, üzerinize nimetimi tamamladım, sizin için din olarak İslam'a razı oldum. Her kim aşırı açlık durumunda çaresiz kalırsa günaha yönelmeksizin (bu haram edilenlerden yiyebilir), kuşkusuz Allah pek bağışlayıcı, pek merhametlidir." (Mâide, 5/3)[19].

اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَٓا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ
بِه۪ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ

[19] Sıralama (Mâide, 5/60) âyeti gelmektedir. Ancak bu âyet yukarıda geçtiğinden burada tekrar yazılmamıştır.

"Size ancak ölüyü, kanı, **domuz etini** ve kendisiyle Allah'tan başkası için (putların adı anılarak) kesilmiş olanı haram kıldı. Artık kim mecbur bırakılmışsa saldırmadan ve sınırı aşmadan (yiyebilir). Gerçekten Allah, çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir." (Nahl, 16/115).

قُلْ لَٓا اَجِدُ ف۪ي مَٓا اُو۫حِيَ اِلَيَّ مُحَرَّماً عَلٰى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُٓ
اِلَّٓا اَنْ يَكُونَ مَيْتَةً اَوْ دَماً مَسْفُوحاً اَوْ لَحْمَ خِنْز۪يرٍ فَاِنَّهُ رِجْسٌ
اَوْ فِسْقاً اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِه۪ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَاِنَّ رَبَّكَ
غَفُورٌ رَح۪يمٌ

"De ki: 'Bana vahyedilenler içinde (haram dediklerinizi) yiyen birine, murdar olmuş hayvan (leş) yahut akıtılmış kan veya **domuz eti** -ki o bir pisliktir- yahut (kesilirken) Allah'tan başkasının adı anılmış bir fısk** olan dışında haram kılınmış bir şey görmüyorum.' Kim çaresiz düşürülürse (başkasına) saldırmadan ve aşırılığa kaçmadan (bunlardan yiyebilir). Kuşkusuz Rabbin pek bağışlayıcı, pek merhametlidir." (En'âm, 6/145).

Köpek[20]

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ الَّذ۪ٓي اٰتَيْنَاهُ اٰيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاَتْبَعَهُ
الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاو۪ينَ

"Onlara o kişinin haberini oku ki ona âyetlerimizi vermiştik. Derken onlardan sıyrılmış, şeytan kendisini peşine takmıştı da azgınlardan olmuştu." (A'râf, 7/175).

وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلٰكِنَّهُٓ اَخْلَدَ اِلَى الْاَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوٰيهُۚ فَمَثَلُهُ
كَمَثَلِ الْكَلْبِۚ اِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ اَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْۜ ذٰلِكَ مَثَلُ
الْقَوْمِ الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَاۚ فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

** Tevhidle bağdaşmayan bir amaçla kesilmiş.

20 Bkz. Yırtıcılar başlığı.

"Dileseydik onu elbette o âyetlerle yüceltirdik. Ne var ki o yere saplandı, hevesinin peşine düştü. Onun durumu **köpeğin** durumunu andırır. **Köpeğin** üstüne varsan dilini sarkıtıp solur, **onu** kendi haline bıraksan yine dilini sarkıtıp solur! İşte bu, âyetlerimizi yalanlamağa kalkışan o topluluğun örneğidir. Haydi sen o kıssayı anlat, belki onlar düşünürler." (A'râf, 7/176).

وَتَحْسَبُهُمْ اَيْقَاظاً وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمٖينِ وَذَاتَ
الشِّمَالِ وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصٖيدِ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ
لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَاراً وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْباً

"Kendilerini uyanıklar sanırsın oysa onlar uyuyanlardır. Onları sağ tarafa ve sol tarafa çeviriyoruz. **Köpekleri** de iki kolunu girişte yaymıştır. Üzerlerine varsaydın elbette kaçıp geri dönerdin ve onlardan elbette korku ile dolardın." (Kehf, 18/18).

سَيَقُولُونَ ثَلٰثَةٌ رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ
رَجْماً بِالْغَيْبِ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ قُلْ رَبّ۪ٓي اَعْلَمُ
بِعِدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا قَلٖيلٌ فَلَا تُمَارِ فٖيهِمْ اِلَّا مِرَٓاءً ظَاهِراً
وَلَا تَسْتَفْتِ فٖيهِمْ مِنْهُمْ اَحَداً

"Gaybı taşlar gibi diyecekler: 'Üçtür, dördüncüleri **köpekleridir**'. Derler: 'Beştir, altıncıları **köpekleridir**.' Derler: 'Yedidir, sekizincileri **köpekleridir**.' De ki: 'Rabbim sayılarını en iyi bilendir.' Onları ancak pek az kimse bilir. Onlar konusunda sadece apaçık bir tartışma ile tartış, onlar hakkında kendilerinden hiç kimseye bir şey sorma." (Kehf, 18/22).

Kurt

قَالَ اِنّ۪ي لَيَحْزُنُن۪ٓي اَنْ تَذْهَبُوا بِه۪ وَاَخَافُ اَنْ يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ وَاَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ

"Dedi: 'Ben (diyorum ki), onu götürmeniz beni üzer, siz ondan habersiz iken **kurdun** kendisini yemesinden korkarım." (Yûsuf, 12/13).

قَالُوا لَئِنْ اَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ اِنَّٓا اِذًا لَخَاسِرُونَ

"Dediler: 'Andolsun, biz birbirine sıkı sıkıya bağlı bir grup iken onu **kurt** yerse o zaman elbette biz hüsrana uğrayanlarızdır." (Yûsuf, 12/14).

قَالُوا يَٓا اَبَانَٓا اِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَاَكَلَهُ الذِّئْبُ وَمَٓا اَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ

"Dediler: 'Babamız! Biz gitmiştik, yarışıyorduk, Yusuf'u da eşyamızın yanına bırakmıştık, kendisini **kurt** yemiş. Doğru söyleyenler olsak bile sen bize inanacak değilsin." (Yûsuf, 12/17).

Arslan

فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ

"**Arslandan** kaçan (yaban eşekleri gibidirler)." (Müddessir, 74/51).

Sürüngenler[21]

وَاللّٰهُ خَلَقَ كُلَّ دَٓابَّةٍ مِنْ مَٓاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰى بَطْنِهٖ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰٓى اَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللّٰهُ مَا يَشَٓاءُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ

"Hem Allah her hayvanı aynı sudan yarattı. Öyle iken **kimisi karnı üzerinde yürüyor**, kimisi iki ayak üstünde yürüyor, kimisi de dört ayak üzerinde yürüyor. Allah ne dilerse yaratır. Gerçekten Allah, her şeye karşı çok güçlüdür." (Nûr, 24/45).

Yılan

فَاَلْقٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبٖينٌ

---

21 Bu türden hayvanlara Nûr sûresinin 45. âyetinde yer alan مَنْ يَمْشِى عَلَى بَطْنِهِ =*karnı üzerinde yürür* pasajı ile işâret edilmiştir.

"Bunun üzerine (Musa) asasını bıraktı, ne görsünler, o apaçık kocaman bir **yılan!**" (A'râf, 7/107).

فَاَلْقٰيهَا فَاِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعٰى

"Bıraktı. Ne görsün, o bir **yılan** olmuş koşuyor!" (Tâhâ, 20/20).

فَاَلْقٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ

"Bunun üzerine asasını bırakıverdi, o da apaçık bir **yılan** kesiliverdi." (Şuarâ', 26/32).

وَاَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَاٰهَا تَهْتَزُّ كَاَنَّهَا جَانٌّ وَلّٰى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَا مُوسٰى
لَا تَخَفْ اِنّ۪ي لَا يَخَافُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ

"Bırak asanı. Derken onu çevik bir yılan gibi kıvranır görünce dönüp geri kaçtı ve arkasına bakmadı. Ey Musa! Korkma, çünkü benim yanımda peygamber olarak gönderilmişler korkmaz." (Neml, 27/10).

وَاَنْ اَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَاٰهَا تَهْتَزُّ كَاَنَّهَا جَانٌّ وَلّٰى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ
يَا مُوسٰٓى اَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ اِنَّكَ مِنَ الْاٰمِن۪ينَ

"Asanı şöyle bırak! Derken Musa onu çevik bir **yılan** gibi kıvranır görünce öyle bir dönüp kaçtı ki arkasına bile bakmadı. Ey Musa! Yüzünü dön ve korkma! Çünkü sen güvenlik içinde olanlardansın." (Kasas, 28/31).

Kuşlar[22]

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰه۪يمُ رَبِّ اَرِن۪ي كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتٰى قَالَ اَوَلَمْ تُؤْمِنْ
قَالَ بَلٰى وَلٰكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْب۪ي قَالَ فَخُذْ اَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ

[22] Kuşlara da bütün kuş türlerini kapsayacak şekilde الطَّيْر =*et-tayr* lafzı ile vurgu yapılmış, sadece belirli kuş olarak -çoğunluğun tercih ettiği yoruma göre- Bıldırcın ile Hüdhüd'ün isimlerine yer verilmiştir. Şu noktaya da dikkat çekelim: 'et-Tayr' kelimesi ile ilintili olan 'tâir' lafzı da kuş manasına geldiği gibi (6/38); çalışma/iş, amel, kader kitabı (bkz. 17/3); uğursuzluk, nasip veya kader anlamlarına da gelir. bkz. 7/131.

اِلَيْكَ ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

ثُمَّ اجْعَلْ عَلٰى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا

“Bir vakit İbrahim: ‘Rabbim!Bana ölüleri nasıl diriltttiğini göster’ demişti. Allah da: ‘Yoksa inanmadın mı?’ diye sormuştu. İbrahim: ‘Öyle değil (inandım), ancak kalbim yatışsın diye’ karşılık vermişti. Bunun üzerine Allah: ‘**Kuşlardan** dördünü al, **onları** kendine alıştır, sonra her dağ üstüne onlardan bir parça bırak, ardından onları çağır, koşarak sana **gelecekler**. Bil ki kuşkusuz Allah Aziz'dir, Hakim'dir’ buyurmuştu.” (Bakara, 2/260).

وَرَسُولًا اِلٰى بَنِى اِسْرَٓائِيلَ اَنِّى قَدْ جِئْتُكُمْ بِاٰيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ اَنِّى اَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ فَاَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ وَاُحْيِ الْمَوْتٰى بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا تَاْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِى بُيُوتِكُمْ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

“(Onu) İsrailoğullarına (şöyle diyecek) bir elçi yaptık: 'Kuşkusuz ben size gerçekten Rabbinizden bir âyetle geldim. Ben sizin için çamurdan **kuş** biçiminde bir şey yaparım, içine üflerim ve Allah'ın izniyle bir **kuş** oluverir; anadan doğma körü, abraşı iyi ederim, Allah'ın izni ile ölüleri diriltirim, evlerinizde yemekte olduklarınızı ve biriktiregeldiklerinizi size haber veririm. Kuşkusuz bunda sizin için elbette -eğer müminlerseniz- bir ibret vardır.” (Âl-i Imrân, 3/49).

اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِى عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَ اِذْ اَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِى الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَاِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ بِاِذْنِى فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِاِذْنِى وَتُبْرِئُ

الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ بِاِذْنٖى وَاِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى بِاِذْنٖى وَاِذْ
كَفَفْتُ بَنٖٓى اِسْرَٓائٖلَ عَنْكَ اِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ
الَّذٖينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُبٖينٌ

"O zaman Allah buyurur: Ey Meryem oğlu İsa! Senin üzerindeki, annenin üzerindeki nimetimi hatırla. Hani seni Ruhülkudüs ile desteklemiştim. Sen de insanlara beşikte ve yetişkin iken konuşuyordun. Sana Kitab'ı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim. Çamurdan kuş görünümünde benim iznimle yaratıyor sonra içine üflüyordun da benim iznimle **bir kuş** oluveriyordu, doğuştan körü ve abraşı iznimle iyileştiriyordun. Yine iznimle ölüleri (mezardan) çıkarıyordun***. İsrailoğullarını senden uzak tutmuştum, çünkü kendilerine apaçık delillerle gelmiştin de içlerinden inkâr edenler: 'Bu, açık bir büyüden başka bir şey değildir' demişlerdi." (Mâide, 5/110).

وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانِۜ قَالَ اَحَدُهُمَٓا اِنّٖٓى اَرٰينٖٓى اَعْصِرُ خَمْرًاۚ
وَقَالَ الْاٰخَرُ اِنّٖٓى اَرٰينٖٓى اَحْمِلُ فَوْقَ رَاْسٖى خُبْزًا تَاْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُۜ
نَبِّئْنَا بِتَاْوٖيلِهٖۚ اِنَّا نَرٰيكَ مِنَ الْمُحْسِنٖينَ

"Zindana onunla birlikte iki genç girmişti. Onlardan birisi: 'Rüyamda kendimi şarap sıkarken görüyorum' dedi. Öteki de dedi: 'Ben de rüyamda, başımın üstünde ekmek taşıdığımı, ekmekten **kuşların** yediğini görüyorum.' Bize bunun yorumunu haber ver, gerçekten biz seni iyilik yapan kimseden görüyoruz" (Yûsuf, 12/36).

يَا صَاحِبَىِ السِّجْنِ اَمَّٓا اَحَدُكُمَا فَيَسْقٖى رَبَّهُ خَمْرًاۚ وَاَمَّا الْاٰخَرُ
فَيُصْلَبُ فَتَاْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَاْسِهٖۜ قُضِىَ الْاَمْرُ الَّذٖى فٖيهِ تَسْتَفْتِيَانِۜ

"Ey zindandaki iki arkadaş! Biriniz efendisine şarap sunacak, öteki ise asılacak da başından **kuşlar** yiyecek. İkinizin hakkında açıklama istediğiniz şey hükme bağlanmıştır." (Yûsuf, 12/41).

*** Onları geçici bir süre için hayata döndürüyordun.

Allah'ın Yüceliğinin Belgeleri

أَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِى جَوِّ السَّمَاءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ
إِلَّا اللّٰهُ إِنَّ فِى ذٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

"Gök boşluğunda boyun eğdirilmiş **kuşlara** bakmadılar mı? Onları, Allah'tan başkası tutmuyor! Kuşkusuz bunda inanan bir topluma elbette ibretler vardır." (Nahl, 16/79).

Kuşlar da Allah'ı Kutsayıp Zikrederler

فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمٰنَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ
دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ

"Hemen onu Süleyman'a kavrattık. Bununla birlikte her birine bir hüküm ve bir ilim vermiştik. Davud'un maiyyetinde dağlara boyun eğdirmiştik, **kuşlarla** birlikte tesbih ediyorlardı. Biz bunları yapanlarız." (Enbiyâ, 21/79).

حُنَفَاءَ لِلّٰهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ
فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِى بِهِ الرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ

"Allah için, O'na ortak koşmayan hanîfler (O'nu bir tanıyanlar) olun. Her kim Allah'a ortak koşarsa sanki gökten düşüp de kendisini **kuşların** kapıştığı veya rüzgârın kendisini ıssız bir yere sürüklediği gibi olur." (Hacc, 22/31).

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ كُلٌّ
قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ

"Baksana, gerçekten Allah, göklerdeki ve yerdeki kimseler, diziler halinde kanat çırpıp süzülen **kuşlar,** hep O'nun için tesbih ediyor. Her biri geçekten duasını ve tesbihini bilmiştir. Allah da ne yapıyorlarsa hep biliyor." (Nûr, 24/41).

وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُدَ وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَأُوتِينَا
مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ

"Süleyman Davud'a mirasçı oldu ve: 'Ey insanlar bize **kuş** dili öğretildi, hem bize her şeyden verildi. Şüphesiz bu, apaçık lutuf,' dedi." (Neml, 27/16).

وَحُشِرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ

"Süleyman'a, cinlerden, insanlardan ve **kuşlardan** orduları toplandı. Bunlar zapt ile yönetiliyorlardı." (Neml, 27/17).

وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ

"Bir de **kuşları** teftiş etti ve dedi: Bana ne oluyor ki **Hüdhüd**'ü görmüyorum, yoksa kayıplara mı karıştı?" (Neml, 27/20).

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرَ وَأَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ

"Andolsun gerçekten Davud'a bizden bir üstünlük verdik. Ey dağlar onunla ve **kuşlarla** birlikte tesbih edin. Onun için demiri yumuşattık." (Sebe', 34/10).

وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهُ أَوَّابٌ

"Topluca **kuşları** da (emrine vermiştik). Hepsi Davud'a çok saygılıydı." (Sâd, 38/19).

وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ

"İstediklerinden **kuş** etiyle." (Vâkıa, 56/21).

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ
إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ

"Üstlerinde uçan **kuşlara** kanat süzerlerken veya yumarlarken bakmazlar mı? Onları havada tutan ancak Rahman'dır. Şüphesiz O her şeyi görür." (Mülk, 67/19).

Bıldırcın

وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Ve üstünüze o bulutu gölgelik yaptık, size kudret helvası ile **bıldırcını** indirip: 'Size rızık olarak verdiklerimizin hoşlarından yiyin' (dedik). Oysa bize zulmetmediler, tam tersine kendilerine zulmediyorlardı." (Bakara, 2/57).

وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمَمًاۜ وَاَوْحَيْنَآ اِلٰى مُوسٰٓى اِذِ اسْتَسْقٰيهُ قَوْمُهُٓ اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَۚ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًاۜ قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْۜ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰىۜ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْۜ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Onları on iki torunlara, ümmetlere ayırdık. Toplumu kendisinden su istediğinde Musa'ya: 'Asanı o taşa vur' diye vahyettik. Ondan on iki göze fışkırdı. Her torun kabile içeceği yeri gerçekten bildi. O bulutu üzerlerine gölgelik yaptık, kendilerine kudret helvasıyla **bıldırcını** indirdik. Size rızık olarak verdiklerimizin en temizlerinden yiyin. Bize zulmetmediler, ama kendilerine zulmediyorlardı." (A'râf, 7/160).

يَا بَنٓي اِسْرَٓائِيلَ قَدْ اَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ وَوَاعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْاَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى

"Ey İsrâîloğulları! Sizi düşmanınızdan kurtardık ve size Tûr'un sağ tarafında söz verdik, üzerinize kudret helvası ve **bıldırcın** indirdik." (Tâhâ, 20/80).

Hüdhüd[23]

Ebâbîl Kuşları

وَاَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا اَبَابِيلَۙ

"Üzerlerine sürülerle kuşlar gönderdi." (Fîl, 105/3).

تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍۙ

"Onlara siccîl'den taşlar atıyorlardı." (Fîl, 105/4).

Su Hayvanları

Kurbağa[24]

Balıklar

وَسْـَٔلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِۘ اِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ اِذْ تَاْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَۙ لَا تَاْتِيهِمْۚ كَذٰلِكَۚ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

"Onlara, o deniz kıyısındaki o kentin halkından sor, bir zaman cumartesiye saygısızlık yapıyorlardı; çünkü cumartesi tatili yaptıkları gün **balıkları** kendilerine akın akın geliyor, tatil yapmadıkları gün ise onlara **balıklar** gelmiyordu. Yoldan çıkmaları yüzünden onları işte böyle sınıyorduk." (A'râf, 7/163).

وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَاْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَاۚ وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

---

23 Bkz. Neml, 27/20.
24 Bkz. A'râf, 7/133.

"O, içinden **taptaze bir et** yemeniz ve ondan giyineceğiniz bir süs eşyası çıkarmanız için denize boyun eğdiren Zât'tır. Gemileri görürsün, denizi yara yara akıp gidiyorlar. Lutfundan arayasınız ve memnun olup teşekkür edesiniz (diye böyle yaptı)." (Nahl, 16/14).

فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا

"İkisi[25], iki denizin birleştiği yere ulaştıklarında **balıklarını** unuttular. Balık da sıyrılıp denizde yolunu tutmuştu." (Kehf, 18/61).

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتٰيهُ اٰتِنَا غَدَٓاءَنَاۘ لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هٰذَا نَصَبًا

"İkisi orayı geçtiklerinde (Musa) yiğit gencine şöyle dedi: 'Bize kahvaltımızı getir, gerçekten bu yolculuğumuzdan yorgun düştük." (Kehf, 18/62).

قَالَ اَرَاَيْتَ اِذْ اَوَيْنَٓا اِلَى الصَّخْرَةِ فَاِنّ۪ي نَس۪يتُ الْحُوتَۘ وَمَٓا اَنْسَان۪يهُ اِلَّا
الشَّيْطَانُ اَنْ اَذْكُرَهُۚ وَاتَّخَذَ سَب۪يلَهُ فِي الْبَحْرِۗ عَجَبًا

"Gördün mü dedi, kayaya sığındığımızda ben **balığı** unutmuştum. Bu durumu söylememi bana ancak şeytan unutturdu. **Balık** denizin içinde şaşılacak şekilde yolunu tuttu!" (Kehf, 18/63).

وَذَا النُّونِ اِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ اَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادٰى
فِي الظُّلُمَاتِ اَنْ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنْتَ سُبْحَانَكَۗ اِنّ۪ي كُنْتُ مِنَ الظَّالِم۪ينَۚ

"Zünnûn'u (**balık** sahibi Yûnus'u) da an. Hani öfkelenerek gitmişti de kendisini asla sıkıştırmayız sanmıştı. Derken karanlıklar içinde: 'Gerçekten Senden başka hiçbir tanrı yoktur, hakikaten ben zâlimlerden oldum' diye seslendi." (Enbiyâ, 21/87).

---

[25] Bkz. Hz. Musa
[26] Bkz. Yûnus Peygamber.

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ
وَمِنْ كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا
وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"İki deniz eşit değildir. Bu, tatlı, çok tatlı, içimi akıp giden (kolay); şu da tuzlu, acı. Hepsinden **taptaze et** yersiniz, takınacağınız süs (eşyaları) çıkarırsınız. Orada gemilerin, (Allah'ın) lutfundan aramanız için suyu yara yara gitmekte olduklarını görürsün. Bel ki siz şükredersiniz." (Fâtır, 35/12).

فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ

"Derken (denize atıldı ve onu) o **balık** yuttu. O kendisini kınayandı." (Sâffât, 37/142).

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُومٌ

"Öyle ise Rabbinin hükmüne sabır göster de **balık** sahibi gibi olma, hani o öfkeye boğulmuştu da seslenmişti." (Kalem, 68/48).

**
*

V) Bitkiler

Önbilgiler ve Tesbitler

Kur'ân-ı Kerîm'de yeryüzünde bulunan bitki türündeki maddelerin varlığına نَبَات =**nebât** ve ثَمَرَات =**semerât** gibi genel kavramlarla değinildiği gibi isim isim ya da dolaylı olarak[1] değinilen bitkiler de vardır. Biz bunları olabildiğince bağımsız başlıklar altında vermeye çalıştık, tekrarlardan kaçınmak için de gerekli yerlerde dipnotlarla atıflarda bulunduk. Bitkilerin yaratılmaları, oluşturulmaları, yeryüzüne çıkarılıp diğer canlıların istifâdesine sunulmaları genellikle Allah'a isnad edilmiştir. Bununla birlikte İlâhî takdir gereği yeryüzünün etkinliği de tamamen yok sayılmamış, bilginlerin, araştırmacıların ufuklarını açacak bazı ifâdelerle (ki biz bunları müstakil bir başlık altında gösterdik) bitirme eylemi doğrudan yeryüzüne de isnad edilmiştir. Ancak bu noktada da gaflete düşülmemesi için A'râf, 7/58 âyetinde de her şeyin sonuçta Allah'ın iznine bağlı bulunduğu vurgulanmıştır.

Bu âyetlerde hasadı yapılan her türlü bitkinin bir vergisi bulunduğuna (bkz.En'âm, 6/141); bitkilerin çeşitliliğine (En'âm, 6/99), benzeşik ve benzeşik olmayanlar bulunduğuna (En'âm, 6/141), yiyimlerinin farklılığına (Ra'd, 13/4), ibretler içerdiklerine (Nahl, 16/11, 67), üzerlerinde düşünmek gerektiğine (İbrâhîm, 14/25), bitkilerin İlâhî huzurda secdelere kapandıklarına (Hacc, 22/18; Rahmân, 55/6) dikkatler çekilirken kimi bitkilerin insanoğlunun sınanmasında kullanıldığına (Bakara, 2/35; A'râf, 7/19, 20, 22; İsrâ, 17/60), ayrıca 'bereketli, kutlu, mübarek' diye nitelenen bitkilere de işâret edilir (Nûr, 24/35).

---

[1] Ra'd, 13/4; İsrâ, 17/91; Tâhâ, 20/54

Bitkilerin Yaratılmaları

Bitkilerin Yüryüzüne Çıkarılmalarını ve Geçirdikleri Aşamaları Allah'a Dayandıran Âyetler

وَهُوَ الَّذٖى اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَخْرَجْنَا بِهٖ نَبَاتَ كُلِّ شَىْءٍ فَاَخْرَجْنَا
مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ
دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ اَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ
اُنْظُرُوٓا اِلٰى ثَمَرِهٖٓ اِذَٓا اَثْمَرَ وَيَنْعِهٖ اِنَّ فٖى ذٰلِكُمْ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

"O, gökten su indirendir. Onunla her şeyin **bitkisini** çıkardık. Ondan **(o bitkiden) de yeşilliği çıkardık. O yeşillikten de birbiri üzerine binmiş daneleri çıkarırız.** Hurma ağacından, onun tomurcuğundan sarkan salkımlar vardır. Üzüm bağları, benzeşen ve benzeşmeyen zeytin(likler), nar(lık)lar çıkarıyoruz. (Herhangi biri) meyve verdiğinde (önce ham)meyvesine ve (ardından) olgunlarına bakın. Gerçekten bu dikkatiniz çekilenlerde imana girmiş bir toplum için elbette âyetler vardır." (En'âm, 6/99).

يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخٖيلَ وَالْاَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ
الثَّمَرَاتِ اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"Onunla sizin için ekin, zeytin, hurma ağaçları ve üzümler ile **meyvelerin (ürünlerin)** hepsinden **bitirir**. Gerçekten bunda tefekkür edecek bir toplum için elbette bir âyet vardır." (Nahl, 16/11).

وَالْاَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَاَلْقَيْنَا فٖيهَا رَوَاسِىَ وَاَنْبَتْنَا فٖيهَا مِنْ كُلِّ شَىْءٍ مَوْزُونٍ

"Yeryüzünü, onu da uzattık, oraya ağır baskılar (sâbit dağlar) bıraktık, orada ölçülmüş her şeyden **bitirdik**." (Hıcr, 15/19).

هُوَ الَّذٖٓى اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ
فٖيهِ تُسٖيمُونَ

"**O,** sizin için gökten bir su indiren **Zât'tır**. İçecek ondan, kendisinde hayvanları yaydığınız **bir ağaç (bitki)** de ondan." (Nahl, 16/10).

وَمَا ذَرَاَ لَكُمْ فِى الْاَرْضِ مُخْتَلِفاً اَلْوَانُهُ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً
لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ

"Ve sizin için yeryüzünde renkleri değişik olarak **yarattığı şeyleri** de (emrinize verdi). Kuşkusuz bunda da öğüt alan bir toplum için elbette bir ibret vardır." (Nahl, 16/13).

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلاً رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِاَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ اَعْنَابٍ
وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعاً

"Onlara şu iki adamı örnek ver: O ikisinden birine üzümlerden **iki bağ** verip o iki bağın çevrelerini hurmalıklarla **donattık** ve ikisinin arasını da ekinlik **yaptık**." (Kehf, 18/32).

اَلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْداً وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلاً وَاَنْزَلَ مِنَ
السَّمَاءِ مَاءً فَاَخْرَجْنَا بِهِ اَزْوَاجاً مِنْ نَبَاتٍ شَتّٰى

"**O,** sizin için yeryüzünü bir beşik yapan, onda size yollar açan ve gökten bir su indiren **Zât'tır.** Ki bu sebeple çeşitli **bitkilerden** çiftler çıkarmaktayız." (Tâhâ, 20/53).

اَوَلَمْ يَرَوْا اِلَى الْاَرْضِ كَمْ اَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ

"Yeryüzüne bir bakmadılar mı? Onda her hoş çiftten **ne kadar bitirmişiz?**" (Şuarâ', 26/7).

اَمَّنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً
فَاَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا
ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ

"Yoksa gökleri ve yeri yaratıp sizin için gökten bir su indiren mi? Ki o su sayesinde **-sizin bir tek ağacını bile bitiremeyeceğiniz-** gözler gönüller açan **bahçeler bitirmekteyiz.** Allah ile birlikte bir tanrı mı var? Hayır onlar sapkınlık ediyorlar." (Neml, 27/60).

خَلَقَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَاَلْقٰى فِى الْاَرْضِ رَوَاسِيَ اَنْ تَم۪يدَ بِكُمْ وَبَثَّ ف۪يهَا مِنْ كُلِّ دَٓابَّةٍۜ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَنْبَتْنَا ف۪يهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَر۪يمٍ

"Allah gökleri direksiz yarattı, onları görüyorsunuz, sizi çalkalar diye yeryüzüne de sabiteler (ağırlıklar) bıraktı ve orada bütün hayvanları yaydı. Gökten bir su indirdik de orada **her hoş çiftten**[2] **bitirdik**." (Lokmân, 31/10).

وَاَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْط۪ينٍۚ

"Yanıbaşında[3] bal kabağı cinsinden bir ağaç **bitirdik**." (Sâffât, 37/146).

وَالْاَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَاَلْقَيْنَا ف۪يهَا رَوَاسِيَ وَاَنْبَتْنَا ف۪يهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَه۪يجٍۙ

"Ve yeryüzünü, onu nasıl uzatmışız ve içine ağır baskılar oturtmuşuz ve her çeşitten çiftler **bitirmişiz** ki seyrine doyulmaz." (Kâf, 50/7).

وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً مُبَارَكاً فَاَنْبَتْنَا بِه۪ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَص۪يدِۙ

"Bir de gökten mübarek bir su indirdik, onunla bahçeler ve biçilecek taneler **bitirdik**." (Kâf, 50/9).

وَاَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَٓاءً ثَجَّاجاًۙ

"Usâre sıkanlardan şarıl şarıl bir su indirdik." (Nebe, 78/14).

لِنُخْرِجَ بِه۪ حَبّاً وَنَبَاتاًۙ

"Ki Onunla bir dane ve **bir bitki** çıkaralım diye." (Nebe, 78/15).

---

2 Âl-i Imrân, 3/37 ve Nûh, 71/17 âyetleri çerçevesinde insanın da bitirilen bu 'hoş çift' kapsamına girdiğini düşünüyoruz Bkz. 'İnsanın Yaratılması'.

3 Bkz. Yûnus Peygamber.

وَجَنَّاتٍ اَلْفَافًاۜ

"Dalları kat kat birbirine geçmiş (sarmaş, dolaş) **bağlar-bahçeler**." (Nebe, 78/16).

فَاَنْبَتْنَا فٖيهَا حَبًّاۙ

"Böylece onda bitirdik: daneler[4]." (Abese, 80/27).

Bitirilme İşlevini Yeryüzüne ve Detaylarda[5] Doğrudan Bitkilere Dayandıran Âyetler

وَاِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسٰى لَنْ نَصْبِرَ عَلٰى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ
يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّٓائِهَا وَفُومِهَا
وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَاۜ قَالَ اَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذٖي هُوَ اَدْنٰى بِالَّذٖي هُوَ
خَيْرٌۜ اِهْبِطُوا مِصْرًا فَاِنَّ لَكُمْ مَا سَاَلْتُمْۜ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ
وَالْمَسْكَنَةُ وَبَٓاؤُ۫ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ
اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيّٖنَ بِغَيْرِ الْحَقِّۜ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ۟

"Yine hatırlayın şöyle demiştiniz: 'Ey Musa! Asla bir tek yemeğe katlanamayız, öyle ise bizim için Rabbine yalvar bize, **yeryüzünün bitirdiği** sebzesinden, kabağından, acurundan, sarımsağından, mercimeğinden ve soğanından çıkarıversin.' Musa: 'Daha aşağı bir nimete daha hayırlı olanı değişmek mi istiyorsunuz? Bir kasabaya inin muhakkak sizin için orada istediğiniz vardır' dedi. Üzerlerine zillet ve yoksulluk damgası vuruldu ve Allah'tan gelen bir gazaba uğradılar. Sana söylüyorum bu, Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri ve peygamberleri haksızca öldürmeleri yüzündendi. İşte bu, isyan etmeleri ve aşırı gidiyor olmaları yüzündendi." (Bakara, 2/61).

---

[4] Bkz. Abese, 80/28, 29, 30, 31, 32.

[5] Meselâ bir buğday danesinin yedi başak vermesi Bakara, 2/261'de 'habbe=dane'ye isnâd edilmiştir.

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِى كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍۜ وَاللّٰهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

"Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu her başağında yüz dane başak olmak üzere **yedi başak bitiren bir danenin** durumu gibidir. Allah dilediği kimselere kat kat verir. Allah Vâsi'dir, Alîm'dir." (Bakara, 2/261).

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فِى رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْۜ وَنُقِرُّ فِى الْاَرْحَامِ مَا نَشَٓاءُ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُٓوا اَشُدَّكُمْۚ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔاۜ وَتَرَى الْاَرْضَ هَامِدَةً فَاِذَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَٓاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَاَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ

"Ey insanlar! Eğer ölüm sonrası diriltilmekten kuşku içindeyseniz şu kesin: Biz sizi bir topraktan, sonra bir nutfeden sonra bir alakadan (embriodan), sonra hılkatı (uzuvları) belli-belirsiz bir çiğnem etten yaratmaktayız ki size (ne olduğunuzu) açıklayalım. Belirlenmiş bir süreye değin de rahimlerde dilediğimizi durduruyoruz. Ardından da sizi bir bebek olarak çıkarıyoruz, sonra da gücünüze ermeniz için geliştiriyoruz. Bununla birlikte içinizden kiminizin canı alınıyor, kiminiz biraz bilgiden sonra hiçbir şey bilmesin diye ömrün en perişan sürecine itiliyor. Bir de yeryüzünü kupkuru görürsün. Derken üzerine suyu indirdiğimizde titreşir, kabarır ve her güzel **çiftten** (bitkiler) **bitirir**." (Hacc, 22/5).

سُبْحَانَ الَّذٖى خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ وَمِنْ اَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ

"**Yeryüzünün bitirdiklerinden,** kendilerinden ve bilmeyecekleri nice şeylerden bütün çiftleri yaratmış olan o Zât münezzehtir." (Yâsîn, 36/36).

Yeryüzündeki Bitkilere Doğrudan نَبَاتٌ *=nebât*
Lafzı ile İşâret Edilen Âyetler

وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِاِذْنِ رَبِّهٖۚ وَالَّذٖى خَبُثَ لَا يَخْرُجُ اِلَّا نَكِدًاۜ كَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ۟

"Hoş (tertemiz) **yerin bitkisi** Rabbinin izniyle çıkar. Pis (çorak) olan yerden ise sadece çok zor (faydasız bir şey) çıkar. Şükürler sunan bir toplum için âyetleri işte böyle tekrar tekrar açıklıyoruz." (A'râf, 7/58).

اِنَّمَا مَثَلُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَٓاءٍ اَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَٓاءِ فَاخْتَلَطَ بِهٖ نَبَاتُ الْاَرْضِ مِمَّا يَاْكُلُ النَّاسُ وَالْاَنْعَامُۜ حَتّٰٓى اِذَٓا اَخَذَتِ الْاَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ اَهْلُهَٓا اَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَٓا اَتٰيهَٓا اَمْرُنَا لَيْلًا اَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصٖيدًا كَاَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْاَمْسِۜ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"Dünya hayatının durumu gökten indirdiğimiz bir suyu andırır: İnsanların ve hayvanların yediklerinden olan **yeryüzü bitkisi** onunla karışmış; derken yeryüzü takılarını takıp süslenmiş, halkı, kendilerinin yeryüzüne hakim olduğunu düşünmeğe başladığı sırada buyruğumuz geceleyin veya gündüzün gelmiş ve onu, sanki dün hiç yokmuş gibi biçmişizdir. Tefekkür eden bir toplum için âyetleri işte böyle ayrıntılı açıklıyoruz." (Yûnus, 10/24).

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَاۤءٍ اَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاۤءِ فَاخْتَلَطَ بِه۪ نَبَاتُ الْاَرْضِ فَاَصْبَحَ هَش۪يمًا تَذْرُوهُ الرِّيَاحُۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِرًا

"Onlara dünya hayatının su gibi olduğu örneğini de ver. O suyu gökten indirdik, derken onunla **yeryüzünün bitkisi birbirine karıştı** ve akabinde de o bitki rüzgârların kendisini savurduğu kupkuru çerçöpe dönüştü. Öyle ya Allah her şeye karşı muktedir olmuştur." (Kehf, 18/45).

اِعْلَمُوۤا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَز۪ينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِۜ كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَه۪يجُ فَتَرٰيهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًاۜ وَفِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ شَد۪يدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌۜ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَاۤ اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ

"Biliniz ki dünya hayatı bir oyun, bir eğlence, bir süs ve aranızda bir iftihâr yarışı, mallarda ve çocuklarda çoğalma müsabakasıdır. Bu, bir yağmurun durumunu andırır ki **bitkisi** ziraatçıları imrendirir, sonra o bitki kurur da onu sapsarı kesilmiş görürsün. Ardından o bitki çöp kırıntısı olur. Âhirette ise çetin bir azap, Allah'tan bir bağışlama ve bir hoşnutluk vardır. Dünya hayatı bir aldanış çıkarından başka bir şey değildir." (Hadîd, 57/20).

·Bitkilere ثَمَر =*semer* (meyve/ürün ve) ثَمَرَات =*semerât* (meyveler/ürünler) Gibi Genel Anlamlı Sözcüklerle Vurgu Yapılan Âyetler

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْاَمْوَالِ وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِۜ وَبَشِّرِ الصَّابِر۪ينَۙ

"Yemin olsun ki sizi biraz korku, biraz açlık ve mallardan, canlardan, **ürünlerden** eksiltme ile sınayacağız. O sabredenleri müjdele." (Bakara, 2/155).

Devşirdiğiniz Ürünlerin Vergisini Verin

وَهُوَ الَّذِى اَنْشَاَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا اُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ اِذَا اَثْمَرَ وَاٰتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

"O, asmalı ve asmasız (üzüm) bağlarını, yemişleri, tatları farklı hurmaları, ekinleri, zeytinleri, benzeşen ve benzeşmeyen narları yaratan Zât'tır. (Her biri) **meyve verdiğinde meyvesinden** yiyin, devşirilmesi gününde **hakkını verin**. İsraf etmeyin. Gerçekten O, israf edenleri sevmez." (En'âm, 6/141).

Her Tür Ürün Çift Yaratılmıştır

وَهُوَ الَّذِى مَدَّ الْاَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِىَ وَاَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِى الَّيْلَ النَّهَارَ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"O, yeri uzatıp düşeyen, orada sabit dağlar ve ırmaklar yapan, **meyvelerin hepsinden** kendilerinin içinde (erkek ve dişi olmak üzere) **iki çifti ikişer** yapan Zât'tır. Geceyi gündüze bürüyor. Bunlarda tefekkür edip duran bir toplum için elbette âyetler vardır." (Ra'd, 13/3).

اَللّٰهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِىَ فِى الْبَحْرِ بِاَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْاَنْهَارَ

"Allah, gökleri ve yeri yaratan, gökten bir su indirip onunla size rızık olmak üzere **bütün meyvelerden** çıkaran, buyruğuyla denizde akıp gitmeleri için gemileri size boyun eğdiren, ırmakları emrinize veren Zât'tır." (İbrâhîm, 14/32).

يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْاَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ
الثَّمَرَاتِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"Onunla sizin için ekin, zeytin, hurma ağaçları ve üzümler ile **meyvelerin** hepsinden bitirir. Gerçekten bunda tefekkür edecek bir toplum için elbette bir âyet vardır." (Nahl, 16/11).

وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْاَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًاۜ
اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

"Hurma ağaçlarının **meyvelerinden**, üzümlerden, bundan sarhoşluk (veren bir içki) ve güzel bir rızık edinirsiniz. Gerçekten bunda, akıllarını işleten bir toplum için elbette bir âyet vardır." (Nahl, 16/67).

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءًۚ فَاَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا
اَلْوَانُهَاۜ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا
وَغَرَابِيبُ سُودٌ

"Görmedin mi Allah gökten bir su indirdi. Derken onunla renkleri degişik **meyveler** çıkardık. Dağlarda da bembeyaz, kıpkırmızı renkleri farklı, simsiyah, kapkara alaca yollar vardır." (Fâtır, 35/27).

Bitkilere İşâret Yolu ile Vurgu Yapan Âyetler[6]

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءًۘ فَتُصْبِحُ الْاَرْضُ
مُخْضَرَّةًۜ اِنَّ اللّٰهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌۚ

---

6 Yine bu bölümde farklı başlıklar altında verilen: Kâf, 5/10; Rahmân, 55/11, Rahmân, 55/12, Nebe, 78/15, Târık, 86/12, A'lâ, 87/4, 5, Tîn, 95/1 âyetlerine de bkz.

"Görmedin mi Allah, gökten bir su indirmekle **yeryüzü yemyeşil** oluveriyor. Gerçekten Allah pek lutuflu, pek haberlidir." (Hacc, 22/63).

تَبَارَكَ الَّذٖى اِنْ شَٓاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذٰلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرٖى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۙ وَيَجْعَلْ لَكَ قُصُورًا

"O öyle yücedir ki dilerse sana ondan daha iyisini, zemininden ırmaklar akan **bahçeler** verir, sana köşkler de yapar." (Furkân, 25/10).

لِنُحْيِىَ بِهٖ بَلْدَةً مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَٓا اَنْعَامًا وَاَنَاسِىَّ كَثٖيرًا

"Ki bununla ölü **bir beldeyi canlandıralım** ve yarattığımız nice hayvan sürülerini ve birçok insan kümelerini sulayalım." (Furkân, 25/49).

يُخْرِجُ الْحَىَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَىِّ وَيُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ

"O, diriyi ölüden çıkarır, ölüyü diriden çıkarır, **ölümü sonrası yeryüzüne can verir.** Siz de işte böyle çıkarılacaksınız!" (Rûm, 30/19).

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ يُرٖيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَيُحْيٖ بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

"O'nun delillerinden biri de şudur: Size, korku ve umut olmak üzere şimşeği gösteriyor, gökten bir su indiriyor ve onunla **ölümünden sonra yeryüzüne hayat veriyor.** Kuşkusuz bunda da aklını işleten bir topluma elbette âyetler vardır." (Rûm, 30/24).

فَانْظُرْ اِلٰٓى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰىۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ

"Şimdi Allah'ın Rahmetinin izlerine (etkilerine) bak! Yeryüzüne, **ölümünden sonra nasıl hayat veriyor!** Kuşkusuz O, ölüleri de elbette diriltendir. O, her şeye muktedirdir." (Rûm, 30/50).

وَلَئِنْ اَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَاَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ

"Andolsun bir rüzgâr göndersek de onu (yeryüzünü) **sapsarı kesilmiş** görseler elbette başlarlar ardından nankörlüğe!" (Rûm, 30/51).

يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَاۜ وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ

"**Yere gireni, ondan çıkanı,** gökten ineni, oraya yükseleni bilir. O, çok merhametlidir, çok bağışlayandır." (Sebe, 34/2).

وَاللّٰهُ الَّذٖى اَرْسَلَ الرِّيَاحَ فَتُثٖيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ اِلٰى بَلَدٍ مَيِّتٍ فَاَحْيَيْنَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ كَذٰلِكَ النُّشُورُ

"Allah, rüzgârları gönderen Zât'tır. Derken rüzgârlar bir bulut kaldırır. Sonuçta o bulutu ölü bir beldeye gönderir ve onunla **ölümü sonrası yeryüzünü canlandırırız.** İşte diriliş de böyledir." (Fâtır, 35/9).

وَاٰيَةٌ لَهُمُ الْاَرْضُ الْمَيْتَةُۚ اَحْيَيْنَاهَا وَاَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَاْكُلُونَ

"**Ölü toprak da** onlar için bir âyettir. Ona hayat verdik ve ondan bir dane çıkardık. Ondan yiyorlar." (Yâsîn, 36/33).

وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ اَنَّكَ تَرَى الْاَرْضَ خَاشِعَةً فَاِذَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَٓاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْۜ اِنَّ الَّذٖٓى اَحْيَاهَا لَمُحْيِ الْمَوْتٰىۜ اِنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ

"O'nun (varlığının) delillerinden biri de şudur: Kuşkusuz sen **yeryüzünü bitkiden yoksun kupkuru bir halde** görürsün. Sonra üzerine suyu indirdiğimizde harekete geçip şişer. Doğrusu ona hayat veren o Zât, elbette ölüleri diriltecektir! Şüphesiz O, her şeye karşı pekala güçlüdür." (Fussılet, 41/39).

Bitkilerde Ayrıntılar

Ağaç ve Saplı Bitki Anlamlarına Gelen شَجَر =*şecer* ve شَجَرَة =*şecere* Lafızlarının Yer Aldığı Âyetler[7]

وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ

"Ve dedik: Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin ve ondan dilediğiniz şekilde bol bol yeyin; ama **şu ağaca** yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz." (Bakara, 2/35).

وَيَا آدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ

"Ey Âdem! Sen eşinle birlikte cennete yerleş ve dilediğiniz yerden yiyin (ama) **şu ağaca** yaklaşmayın. Yoksa ikiniz de zalimlerden olursunuz." (A'râf, 7/19).

فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُرِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْاٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهٰيكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ اِلَّا اَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ اَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ

"Derken şeytan, ikisinden gizlenmiş olan ayıp yerlerini kendilerine açmak için ikisine vesvese verdi ve: 'Sizi Rabbiniz **bu ağaçtan** sırf iki melek olursunuz veya ikiniz süreklilerden olursunuz diye yasakladı.' dedi." (A'râf, 7/20).

فَدَلّٰيهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادٰيهُمَا رَبُّهُمَا اَلَمْ اَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَاَقُلْ لَكُمَا اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ

[7] Hurma ağaçlarına (Meryem, 19/23, 25), hurmalıklara, asmalara (En'âm, 6/99) vurgu yapan âyetler ilgili başlıklar altında verildiğinden burada kaydedilmemiştir.

“Böylece o ikisini kandırarak aşağıya sarktırdı. İkisi **ağacın** tadını aldıklarında ayıpları kendilerine açıldı. İkisi cennet yaprağından üzerlerine yamamağa başladılar. İkisinin Rabbi kendilerine: ‘Sizi bu ağaçtan yasaklamamış mıydım? Size, şeytan ikiniz için apaçık bir düşmandır dememiş miydim?’ diye seslendi.” (A’râf, 7/22).

İyi Söz Köklü Ağaç Kötü Söz de Köksüz Bitki Gibidir

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ
أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ

“Görmedin mi Allah, hoş bir kelimeyi nasıl örneklendirdi? O hoş kelime kökü sabit, dalları gökte güzel **bir ağaç** gibidir.” (İbrâhîm, 14/24).

تُؤْتِي أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ
لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

“**(O ağaç)** her zaman Rabbinin izniyle yemişlerini verir, Allah insanlara böyle örnekleri veriyor ki belki onlar öğüt alırlar.” (İbrâhîm, 14/25).

وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ
مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ

Pis bir sözün durumu toprak üzerinden koparılan, kökü olmayan **kötü bir ağaç** gibidir.” (İbrâhîm, 14/26).

Lanetli Ağaç

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ
إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا
يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا

"Bir zaman sana: 'Kuşkusuz Rabbin insanları çepeçevre kuşatmıştır' demiştik. Sana gösterdiğimiz o temâşâyı da, Kur'ân'da lanetlenmiş **o ağacı** da insanlar için bir sınav olmak üzere yapmıştık. Kendilerini korkutuyoruz, bu da sadece onların, büyük oranda taşkınlıklarını artırıyor." (İsrâ, 17/60).

فَوَسْوَسَ اِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَٓا اٰدَمُ هَلْ اَدُلُّكَ عَلٰى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَا يَبْلٰى

"Derken şeytan ona vesvese verdi: 'Ey Âdem, sana **sonsuzluk ağacına** ve çürümez (yıkılmaz) saltanata rehberlik edeyim mi?' dedi" (Tâhâ, 20/120).

فَاَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ
الْجَنَّةِۘ وَعَصٰٓى اٰدَمُ رَبَّهُ فَغَوٰىۖ

"Sonuçta ikisi de **ondan** yediler. Hemen kendilerine kötü yerleri açılıverdi de üzerlerine cennet yaprağından yamamağa başladılar. Âdem de Rabbine âsi oldu, şaşkın düştü." (Tâhâ, 20/121).

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ
وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَٓابُّ
وَكَث۪يرٌ مِنَ النَّاسِۜ وَكَث۪يرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُۜ وَمَنْ يُهِنِ اللّٰهُ
فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍۜ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يَشَٓاءُ

"Görmedin mi? Göklerdeki kimseler, yerdeki kimseler, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, **ağaçlar,** bütün hayvanlar ve insanlardan birçoğu hep Allah'a secde ediyorlar. Bir çoğunun da üzerine azap hak olmuştur. Allah her kimi horlarsa artık onu şereflendirecek yoktur. Şüphesiz Allah ne dilerse onu yapar." (Hacc, 22/18).

وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَٓاءَ تَنْبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِلْاٰكِل۪ينَ

"Bir de Tûr-i Sînâ'dan çıkan **bir ağaç** ki yağ ve yiyenlere bir katıkla biter." (Mü'minûn, 23/20).

Mübarek Bir Ağaç

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ مَثَلُ نُورِه۪ كَمِشْكٰوةٍ ف۪يهَا مِصْبَاحٌ
اَلْمِصْبَاحُ ف۪ي زُجَاجَةٍ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ
مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُض۪ٓيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ
نَارٌ نُورٌ عَلٰى نُورٍ يَهْدِي اللّٰهُ لِنُورِه۪ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ
لِلنَّاسِ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ

"Allah, göklerin ve yerin nurudur. Nurunun temsili sanki içinde güçlü bir lamba bulunan bir hücre gibidir. O güçlü lamba bir cam içindedir. O cam da sanki incimsi bir yıldızdır. Doğuya da batıya da nisbet edilmeyen kutlu **bir ağaçtan,** zeytinden tutuşturulur. Nerede ise yağı, kendisine bir ateş dokunmasa bile aydınlık verir. Nur üstüne nurdur. Allah, dilediğini nuruna iletir. Allah insanlara temsiller getiriyor. Allah her şeyi çok iyi bilendir." (Nûr, 24/35).

اَمَّنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً
فَاَنْبَتْنَا بِه۪ حَدَٓائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا
ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ

"Yoksa gökleri ve yeri yaratıp sizin için gökten bir su indiren mi? Ki o su sayesinde -sizin **bir tek ağacını bile bitiremeyeceğiniz-** gözler gönüller açan bahçeler bitirmekteyiz. Allah ile birlikte başka bir tanrı mı var? Hayır onlar sapkınlık ediyorlar." (Neml, 27/60).

فَلَمَّٓا اَتٰيهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْاَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ
مِنَ الشَّجَرَةِ اَنْ يَا مُوسٰٓى اِنّ۪ٓي اَنَا اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَم۪ينَ

"Derken yanına vardığında o kutlu bölgedeki vadinin sağ kıyısından, **ağaçtan** şöyle seslenildi: Ey Musa! Haberin olsun, âlemlerin Rabbi olan Allah Benim." (Kasas, 28/30).

وَلَوْ اَنَّ مَا فِى الْاَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ اَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهٖ سَبْعَةُ اَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ عَزٖيزٌ حَكٖيمٌ

"Eğer yeryüzündeki **her ağaç** kalem, arkasından kendisine yedi denizin daha katılacağı deniz (mürekkep) olsa Allah'ın sözleri yazmakla bitmez. Hakikaten Allah çok güçlüdür, çok hikmetlidir." (Lokmân, 31/27).

اَلَّذٖى جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ نَارًا فَاِذَٓا اَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ

"Sizin için **yemyeşil bir ağaçtan** bir ateş yapan o Zat! İşte (bakın) siz ondan (o ağaçtan) tutuşturuyorsunuz." (Yâsîn, 36/80).

لَقَدْ رَضِىَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنٖينَ اِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فٖى قُلُوبِهِمْ فَاَنْزَلَ السَّكٖينَةَ عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرٖيبًا

"Gerçekten Allah müminlerden, o **ağacın** altında sana bîat sunarlarken razı oldu. Kalplerindekini bildi de üzerlerine o huzuru indirdi ve kendilerini yakın bir fetihle ödüllendirdi." (Feth, 48/18).

وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ

"Çimen, **ağaç** secde ederler." (Rahmân, 55/6).

Adları ile Anılan Ağaç ve Saplı Bitkiler

Ilgın ve Sidr Ağaçları

فَاَعْرَضُوا فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَىْ اُكُلٍ خَمْطٍ وَاَثْلٍ وَشَىْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلٖيلٍ

"Ne var ki yüz çevirdiler. Bunun için üzerlerine Arîm selini gönderdik. Onların, bahçelerini buruk yemişler, acı **ılgın** ve pek az da **sidr ağacına** sahip iki bahçeye çevirdik." (Sebe', 34/16).

Zakkum Ağacı

أَذٰلِكَ خَيْرٌ نُزُلًا أَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ

"Ziyafet olarak bu mu daha iyidir, yoksa **Zakkum ağacı** mı?" (Sâffât, 37/62).

إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ

"Cidden biz **onu** zalimler için bir fitne (sınav) yaptık." (Sâffât, 37/63).

إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ

"Hakikaten **o** cehennemin dibinde çıkar." (Sâffât, 37/64).

طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُؤُسُ الشَّيَاطِينِ

"**Onun** tomurcuğu sanki şeytanların başlarıdır." (Sâffât, 37/65).

فَإِنَّهُمْ لَآكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِؤُنَ مِنْهَا الْبُطُونَ

"Kuşkusuz onlar **ondan** yemekteler ve karınlarını ondan doldurmaktalar." (Sâffât, 37/66).

ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ

"Sonra onlara (**zakkum**) üzerine sıcak sudan bir karışım vardır." (Sâffât, 37/67).

إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ

"Kuşkusuz **Zakkum ağacı**." (Duhân, 44/43).

طَعَامُ الْأَثِيمِ

"Pek günahkârın yemeğidir." (Duhân, 44/44).

لَآكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ

"Elbette yersiniz **bir ağaçtan, zakkumdan**!" (Vâkıa, 56/52).

فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا الْبُطُونَۚ

"Karınlarınızı **ondan** doldurursunuz." (Vâkıa, 56/53).

فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِۚ

"**Üstüne** de o kaynar sudan içersiniz."(Vâkıa, 56/54).

فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِؕ

"Susuzluk derdine tutulmuş, kanmak bilmez develerin içişi gibi içersiniz." (Vâkıa, 56/55).

هٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِؕ

"İşte o ceza günü onların konuklukları **bu!**" (Vâkıa, 56/56).

Yaktîn[8] Saplı Bitkisi

وَاَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍۚ

"Yanıbaşında **balkabağı** cinsinden bir **ağaç bitirdik**." (Sâffât, 37/146).

Dane ve Çekirdeklere Vurgu Yapan Âyetler

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ
سَبْعَ سَنَابِلَ فِى كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍؕ وَاللّٰهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُؕ
وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

"Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu her başağında yüz **dane** başak olmak üzere yedi başak veren bir danenin durumu gibidir. Allah dilediği kimselere kat kat verir. Allah Vâsi'dir, Alîm'dir." (Bakara, 2/261).

8 Tefsirlerde ağırlıklı olarak balkabağı türünden saplı bir bitki olduğu yorumu yapılır.

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ اِلَّا هُوَۜ وَيَعْلَمُ مَا فِى الْبَرِّ وَالْبَحْرِۜ
وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ اِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِى ظُلُمَاتِ الْاَرْضِ
وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا فِى كِتَابٍ مُبِينٍ

"Gaybın anahtarları O'nun yanındadır, onları sadece O bilir. Karadakileri ve denizdekileri bilir. Bir yaprak düşmeye dursun muhakkak onu bilir. Ne yerin karanlıklarındaki bir **dane**, ne yaş veya kuru hiçbir şey yoktur ki açık bir kitap içinde yer almasın." (En'âm, 6/59).

اِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰىۜ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ
مِنَ الْحَيِّۜ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ

"Allah, **daneyi** ve **çekirdeği** yarar. Diriyi ölüden çıkarır, ölüyü diriden çıkarır. İşte budur Allah! Peki hâlâ nasıl (ters yöne) çevriliyorsunuz?!" (En'âm, 6/95).

وَهُوَ الَّذٖٓى اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءًۚ فَاَخْرَجْنَا بِهٖ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَاَخْرَجْنَا
مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًاۚ وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ
دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ اَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍۜ
اُنْظُرُوٓا اِلٰى ثَمَرِهٖٓ اِذَٓا اَثْمَرَ وَيَنْعِهٖۜ اِنَّ فٖى ذٰلِكُمْ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

"O, gökten su indirendir. Onunla her bitkiyi çıkardık. Ondan (o bitkiden) de yeşilliği çıkardık. O yeşillikten de birbiri üzerine binmiş **daneleri** çıkarırız. Hurma ağacından, onun tomurcuğundan sarkan salkımlar vardır. Üzüm bağları, benzeşen ve benzeşmeyen zeytin(likler), nar(lık)lar çıkarıyoruz. (Herhangi biri) meyve verdiğinde (önce ham)meyvesine ve (ardından) olgunlarına bakın. Gerçekten bu dikkatiniz çekilenlerde iman eden bir toplum için elbette âyetler vardır." (En'âm, 6/99).

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا وَاِنْ
كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ اَتَيْنَا بِهَا وَكَفٰى بِنَا حَاسِبِينَ

"Biz ise kıyamet günü için adaleti terazilere koruz da hiçbir can zerrece zulme uğratılmaz. Bir hardal **danesi** ağırlığınca da olsa onu getirir koruz. Hesap görenler olarak da Biz yeteriz." (Enbiyâ, 21/47).

وَاٰيَةٌ لَهُمُ الْاَرْضُ الْمَيْتَةُ اَحْيَيْنَاهَا وَاَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ
يَاْكُلُونَ

"Ölü toprak onlar için bir delildir. Ona hayat verdik ve ondan bir **dane** çıkardık. Ondan yiyorlar." (Yâsîn, 36/33).

وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاۤءِ مَاۤءً مُبَارَكًا فَاَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ

"Bir de gökten mübarek bir su indirip de onunla bahçeler ve biçilecek **daneler** bitirmekteyiz." (Kâf, 50/9).

وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ

"Ve o çimli **daneler** ve hoş kokulu reyhan." (Rahmân, 55/12).

لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا

"Onunla **daneler** ve otlar çıkaralım diye." (Nebe, 78/15).

فَاَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا

"Böylece onda **daneler** bitirdik," (Abese, 80/27).

Yeryüzündeki Bitkilere Doğrudan الْحَرْث =*el-hars*[9] Lafzı ile İşâret Edilen Âyetler

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ
مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبَحُوهَا وَمَا
كَادُوا يَفْعَلُونَ

"Dedi: 'O (Allah) buyuruyor: Kuşkusuz o, ne boyunduruğa koşulup toprağı süren, ne de **ekin** sulayan bir sığırdır. Salmadır, kendisinde hiçbir leke yoktur.' Dediler: 'İşte şimdi gerçeği ortaya koydun.' Bunun üzerine onu boğazladılar, nerede ise yapmayacaklardı." (Bakara, 2/71).

وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ
وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ

"Dönüp gittiğinde bozgunculuk yapmak, **ekini (insânî değerleri)** ve zürriyyeti yok etmek için yeryüzünde koşar. Oysa Allah bozgunculuğu sevmez." (Bakara, 2/205).

نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ
وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

"Kadınlarınız sizin için bir **tarladır**, öyle ise **tarlanıza** dilediğiniz gibi varın ve kendiniz için önceden hazırlık yapın. Allah'tan korkun ve muhakkak O'na ulaşacağınızı bilin. Muştula inananları." (Bakara, 2/223).

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ
الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ
وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ

---

[9] Âyetteki konumuna göre ekim, ekin, tarla/toprak, kazanç, kâr manalarına geldiği gibi, (Bakara, 2/205) âyetinin delâleti doğrultusnda kültür, insâni değerler anlamına da gelir. S.G.

"İnsanlara, kadınları, oğulları, altını-gümüşü, salma atları, davarları ve **ekini (toprağı)** sevme arzuları süslendi (çekici kılındı). Bu, dünya hayatının bir faydasıdır. Oysa Allah, O'nun katındadır varılacak yerin en güzeli." (Âl-i Imrân, 3/14).

مَثَلُ مَا يُنْفِقُونَ فِى هٰذِهِ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ
اَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ فَاَهْلَكَتْهُۜ وَمَا ظَلَمَهُمُ
اللّٰهُ وَلٰكِنْ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Bu dünya hayatında harcadıklarının durumu, kendilerine zulmeden bir kavmin **ekinini** vurup onu mahveden dondurucu bir soğuk içeren rüzgârın durumu gibidir. Allah onlara zulmetmedi, ancak onlar kendilerine zulmettiler." (Âl-i Imrân, 3/117).

وَجَعَلُوا لِلّٰهِ مِمَّا ذَرَاَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْاَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا
هٰذَا لِلّٰهِ بِزَعْمِهِمْ وَهٰذَا لِشُرَكَٓائِنَاۚ فَمَا كَانَ لِشُرَكَٓائِهِمْ
فَلَا يَصِلُ اِلَى اللّٰهِۚ وَمَا كَانَ لِلّٰهِ فَهُوَ يَصِلُ اِلٰى
شُرَكَٓائِهِمْۜ سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ

"Yaratmış olduğu **ekin** ve en'âm'dan (büyük ve küçükbaş hayvanlardan) Allah'a bir pay ayırdılar ve iddiaları doğrultusunda: 'Bu, Allah içindir, bu da ortaklarımız içindir' dediler. Ortakları için ayrılan Allah'a ulaşmaz, Allah için ayrılan ise ortaklarına ulaşır. Hükmedegeldikleri ne kötü!" (En'âm, 6/136).

وَقَالُوا هٰذِهٓ اَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌۗ لَا يَطْعَمُهَٓا اِلَّا مَنْ نَشَٓاءُ
بِزَعْمِهِمْ وَاَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَاَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ
اللّٰهِ عَلَيْهَا افْتِرَٓاءً عَلَيْهِۜ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

"Kendi zanları doğrultusunda: 'Bunlar dokunulmaz büyük ve küçükbaş hayvanlar ve **ekinlerdir**, bunları dilediğimizden başkası yiyemez. Hayvanlar var sırtları(na binilmesi) yasaklanmış' dediler. Bir kısım hayvanlar da var Allah'a iftira atarak üzerlerine Allah ismini anmazlar! İftira atmaları yüzünden yakında kendilerini cezalandırırız." (En'âm, 6/138).

وَدَاوُدَ وَسُلَيْمٰنَ اِذْ يَحْكُمَانِ فِى الْحَرْثِ اِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ
الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ

"Davud ile Süleyman'ı da an. Hani ikisi de **ekin** hakkında hüküm veriyorlardı. Hani bir kavmin davarları ekin içinde geceleyin yayılmıştı, Biz de hükümlerine şahittik." (Enbiyâ, 21/78).

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْاٰخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِى حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ
الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِى الْاٰخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ

"Kim âhiret **ekinini** isteyip durursa onun için ekininde artırım yaparız. Kim de dünya **ekinini** isteyip durursa ona da ondan veririz. Âhirette onun için hiçbir pay yoktur." (Şûrâ, 42/20).

اَفَرَاَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ

"Şimdi gördünüz mü o **ektiğiniz** tohumu?" (Vâkıa, 56/63).

اَنِ اغْدُوا عَلٰى حَرْثِكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَارِمِينَ

"Haydi devşirecekseniz **ekininize** erkence çıkıp gidin, dediler." (Kalem, 68/22).

Yeryüzündeki Bitkilere زَرْعٍ =zer'[10] Lafzı ile İşâret Edilen Âyetler

رَبَّنَٓا اِنّ۪ٓي اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّت۪ي بِوَادٍ غَيْرِ ذ۪ي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِۙ رَبَّنَا لِيُق۪يمُوا الصَّلٰوةَ فَاجْعَلْ اَفْـِٔدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْو۪ٓي اِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ

"Rabbimiz! Gerçekten ben çocuklarımdan kimini Senin kutsal evinin yanında **ekinsiz** bir vâdiye yerleştirdim ki ey Rabbimiz namazı dosdoğru kılsınlar! Artık sen insanlardan kimilerinin gönüllerini onlara sevdalandır, kendilerine meyvelerden rızıklar ver, belki onlar şükrederler[11]." (İbrâhîm, 14/37) .

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا نَسُوقُ الْمَٓاءَ اِلَى الْاَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِه۪ زَرْعاً تَأْكُلُ مِنْهُ اَنْعَامُهُمْ وَاَنْفُسُهُمْۜ اَفَلَا يُبْصِرُونَ

"Bizim, bitkisiz kuru toprağa suyu sevkettiğimizi ve sayesinde hem hayvanlarının hem de kendilerinin yediği bir **ekin** çıkardığımızı görmediler mi? Görmüyorlar mı?" (Secde, 32/27).

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَسَلَكَهُ يَنَاب۪يعَ فِي الْاَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِه۪ زَرْعاً مُخْتَلِفاً اَلْوَانُهُ ثُمَّ يَه۪يجُ فَتَرٰيهُ مُصْفَرّاً ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَاماًۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِاُو۬لِي الْاَلْبَابِ۟

"Allah'ın gökten bir su indirdiğini ve onu yerde kaynaklara soktuğunu görmedin mi? Sonra onunla renkleri değişik bir **ekin** çıkarır, ardından o ekin kurur da kendisini sapsarı kesilmiş görürsün, aka-

---

10 Bulunduğu cümledeki konumu çerçevesinde, ekin, ekmek, bitirmek ve ismi-i fâil kipi 'eken, çiftçi, bitiren' anlamlarına gelen bu lafzın masdar ve fiil türleri bu bölümde başka vesilelerle yer aldığı şu âyetler: (En'âm, 6/14, Yûsuf, 12/47, Ra'd, 13/4, Nahl, 16/1, Şuarâ, 26/148) tekrar kaydedilmemiştir. S.G.

11 Bkz. İbrahim Peygamber.

binde onu kuru bir kırıntı yapar. Kuşkusuz bunda akıl sahipleri için elbette bir öğüt vardır." (Zümer, 39/21).

وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَر۪يمٍۙ

"Nice **ekinler,** nice hoş makam." (Duhân, 44/26).

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِۜ وَالَّذ۪ينَ مَعَهُٓ اَشِدَّٓاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَٓاءُ بَيْنَهُمْ
تَرٰيهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَاناًۘ س۪يمَاهُمْ ف۪ي
وُجُوهِهِمْ مِنْ اَثَرِ السُّجُودِۜ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِۚۛ وَمَثَلُهُمْ فِي الْاِنْج۪يلِۚ
كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْـَٔهُ فَاٰزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِه۪ يُعْجِبُ
الزُّرَّاعَ لِيَغ۪يظَ بِهِمُ الْكُفَّارَۜ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ
مَغْفِرَةً وَاَجْراً عَظ۪يماً

"Muhammed Allah'ın peygamberidir, O'nun yanındakiler ise kâfirlere karşı çok çetin, kendi aralarında son derece merhametlidirler. Onları rüku edenler, secde edenler olarak görürsün. Allah'tan lutuf ve hoşnutluk isterler. Secde izinden kaynaklanan nişanları yüzlerindedir. Bu, onların Tevrât'taki nitelikleri. İncil'deki benzetilmeleri de (şöyle) bir **ekin** gibidir: Filizini çıkarmış, derken onu güçlendirmiş, ardından kalınlaşmış ve **çiftçilerin** hoşuna gidecek şekilde sapları üzerinde dümdüz dikilmiştir. (Bu temsil) Muhammed'in sahabeleriyle kâfirleri öfkelendirmesi içindir. Onlardan iman edip de yararlı işler yapanlara Allah bir bağışlama ve büyük bir mükâfât va'detti." (Feth, 48/29).

ءَاَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُٓ اَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ

"Onu siz mi **bitiriyorsunuz** yoksa Biz miyiz **bitirenler?**" (Vâkıa, 56/64).

Çimen-Ot-Otlak Anlamına Gelen Kelimelerle Bitkilere Vurgu Yapılan Âyetler

كُلُوا وَارْعَوْا اَنْعَامَكُمْ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِاُولِى النُّهٰى

"(Çeşitli bitkilerden) Yiyiniz, hayvanlarınızı **güdüp otlatınız.** Kesin bunda bâtıla uymaktan engelleyen akıl sahipleri için çok âyetler vardır." (Tâhâ, 20/54).

اِنَّا اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ

"Çünkü Biz üzerlerine bir tek korkunç ses salıverdik, ağılcı **çırpısı gibi** kırılıp dökülekaldılar!" (Kamer, 54/31).

وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ

"Ve o **çimli daneler** ve hoş kokulu reyhan." (Rahmân, 55/12).

اَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعٰيهَا

"Ondan suyunu ve mer'asını (**otlağını**) çıkardı." (Nâziât, 79/31).

وَفَاكِهَةً وَاَبًّا

"Meyveler, **çayırlar** (bitirdik)," (Abese, 80/31).

وَالَّذِى اَخْرَجَ الْمَرْعٰى

"**Otlağı** çıkaran Zât'ı." (A'lâ, 87/4).

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَاْكُولٍ

"Böylece onları yenilmiş **ekin yaprağı** gibi yaptı." (Fîl, 105/5).

Sebze-Yiyecek ve Meyvelerde Ayrıntılar[12]

Sebze ve Yiyecekler[13]

وَاِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسٰى لَنْ نَصْبِرَ عَلٰى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ
يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّٓائِهَا وَفُومِهَا
وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَاۜ قَالَ اَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذ۪ي هُوَ اَدْنٰى بِالَّذ۪ي هُوَ
خَيْرٌۜ اِهْبِطُوا مِصْرًا فَاِنَّ لَكُمْ مَا سَاَلْتُمْۜ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ
وَالْمَسْكَنَةُ وَبَٓاؤُ۫ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ
اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيّ۪نَ بِغَيْرِ الْحَقِّۜ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ

"Yine hatırlayın şöyle demiştiniz: 'Ey Musa! Asla bir tek yemeğe katlanamayız, öyle ise bizim için Rabbine yalvar, bize, yerin bitirdiği **sebzesinden, kabağından, acurundan, sarımsağından, mercimeğinden ve soğanından** çıkarıversin.' Musa: 'Daha aşağı bir nimete daha hayırlı olanı değişmek mi istiyorsunuz? Bir kasabaya inin, muhakkak sizin için orada istediğiniz vardır' dedi. Üzerlerine zillet ve yoksulluk damgası vuruldu ve Allah'tan gelen bir gazaba uğradılar. Sana söylüyorum bu, Allah'ın ayetlerini inkâr ve peygamberleri haksızca öldürüyor olmaları yüzündendi. Sana söylüyorum bu, ısyan etmeleri ve aşırı gidiyor olmaları yüzündendi." (Bakara, 2/61).

Zeytin[14]

وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَٓاءَ تَنْبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِلْاٰكِل۪ينَ

---

[12] Bunlar daha önce çeşitli vesilelerle kaydedilen (Mâide, 5/93, 141; Ra'd, 13/4; İbrâhîm, 14/32; Nahl, 16/11; Mü'minûn, 23/19) gibi âyetlerde genel anlamda değinilmişti.

[13] Adları geçenler birlikte verilmiş, müstakil başlık açılmamış, müstakil geçtikleri âyet/âyetler sonraya bırakılarak yine sûre tertibine göre yazılmıştır.

[14] Şu âyetlere de bkz.: En'âm, 6/99, 141; Nahl, 16/11.

"Bir de Tûr-i Sînâ'dan bir ağaç meydana getirdik ki, bu ağaç hem yağ hem de yiyenler için bir katık ile biter." (Mü'minûn, 23/20).

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِؕ مَثَلُ نُورِه۪ كَمِشْكٰوةٍ ف۪يهَا مِصْبَاحٌؕ اَلْمِصْبَاحُ ف۪ي زُجَاجَةٍؕ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُض۪ٓيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌؕ نُورٌ عَلٰى نُورٍؕ يَهْدِي اللّٰهُ لِنُورِه۪ مَنْ يَشَٓاءُؕ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِؕ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌۙ

Allah, göklerin ve yerin nurudur. Nurunun temsili sanki içinde güçlü bir lamba bulunan bir hücre gibidir. O güçlü lamba bir cam içindedir. O cam da sanki incimsi bir yıldızdır. Doğuya da batıya da nisbet edilmeyen kutlu bir ağaçtan, **zeytinden** tutuşturulur. Nerede ise yağı, kendisine bir ateş dokunmasa bile aydınlık verir. Nur üstüne nurdur. Allah, dilediğini nuruna iletir. Allah insanlara temsiller getiriyor. Allah her şeyi çok iyi bilir." (Nûr, 24/35).

وَزَيْتُونًا وَنَخْلًاۙ

"**Zeytinlikler**, **hurmalıklar** (bitirdik)," (Abese, 80/29).

وَالتّ۪ينِ وَالزَّيْتُونِۙ

"Andolsun incire ve **zeytine**." (Tîn, 95/1).

Hurma-Üzüm-Nar-İncir

اَيَوَدُّ اَحَدُكُمْ اَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخ۪يلٍ وَاَعْنَابٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۙ لَهُ ف۪يهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِۙ وَاَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَٓاءُۖ فَاَصَابَهَٓا اِعْصَارٌ ف۪يهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْؕ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ۟

"Herhangi biriniz ister mi ki kendisinin zemininden ırmaklar akan, **hurmalardan, üzümlerden,** içinde bütün meyvelerden bulunan bir bahçesi olsun da kendisinin güçsüz, küçük çocukları bulunsun ve üzerine ihtiyarlık çöksün de tam bu sırada o bahçeye içinde ateş barındıran bir bora isabet etsin ve bahçe yanıversin? İşte böylece Allah size âyetleri açıklıyor, belki siz düşünürsünüz." (Bakara, 2/266).

وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا
مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ
دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ
انْظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ إِنَّ فِي ذَلِكُمْ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

"O, gökten su indirendir. Onunla her şeyin bitkisini çıkardık. Ondan (o bitkiden de) yeşilliği çıkardık. O yeşillikten de birbiri üzerine binmiş daneleri çıkarırız. **Hurma ağacından,** onun tomurcuğundan sarkan salkımlar vardır. **Üzüm bağları** benzeşen ve benzeşmeyen **üzüm,** zeytin ve **nar bağları** çıkarıyoruz. (Herhangi biri) meyve verdiğinde (önce ham) meyvesine ve (ardından) olgunlarına bakın. Gerçekten bu dikkatiniz çekilenlerde imana girmiş bir toplum için elbette ibretler vadır." (En'âm, 6/99).

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ
وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ
مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ
وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

"O, asmalı ve asmasız (**üzüm**) bağlarını, tatları farklı **hurmaları**, ekinleri, zeytinleri, benzeşen ve benzeşmeyen **narları** yaratan Zât'tır. (Her biri) meyve verdiğinde meyvesinden yiyin, devşirilmesi gününde hakkını verin. İsraf etmeyin. Gerçekten O, israf edenleri sevmez." (En'âm, 6/141).

وَفِى الْاَرْضِ قِطَعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِنْ اَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ
صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقٰى بِمَاءٍ وَاحِدٍ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلٰى بَعْضٍ
فِى الْاُكُلِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

"Yeryüzünde birbirine bitişik komşu kıtalar, üzüm bağları, ekinler, çatallı ve çatalsız **hurmalıklar** vardır ki tek su ile sulanırlar. Meyvelerinden kimisini kimine üstün kılarız. Kuşkusuz bunda akıllarını işleten bir toplum için elbette âyetler vardır." (Ra'd, 13/4).

يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْاَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ
الثَّمَرَاتِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"Onunla sizin için ekin, zeytin, **hurma ağaçları** ve **üzümler** ile meyvelerin hepsinden bitirir. Gerçekten bunda tefekkür edecek bir toplum için elbette bir âyet vardır." (Nahl, 16/11).

وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْاَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا
اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

"**Hurma ağaçlarının meyvelerinden, üzümlerden,** sarhoşluk (veren) bir içki ve güzel bir rızık edinirsiniz. Gerçekten bunda, akıllarını işleten bir toplum için elbette bir âyet vardır." (Nahl, 16/67).

اَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْاَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْجِيرًا

"Yahut senin için **hurma ağaçlarından ve üzümlüklerden** bir bahçe olana ve aralarından çayları şarıl şarıl fışkırtmana değin." (İsrâ, 17/91).

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِاَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ اَعْنَابٍ
وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا

"Onlara şu iki adamı örnek ver: O ikisinden birine **üzümlerden iki bağ** verip o iki bağın çevrelerini **hurmalıklarla** donattık ve ikisinin arasını da ekinlik yaptık." (Kehf, 18/32).

فَاَجَٓاءَهَا الْمَخَاضُ اِلٰى جِذْعِ النَّخْلَةِۚ قَالَتْ يَا لَيْتَن۪ي مِتُّ قَبْلَ هٰذَا
وَكُنْتُ نَسْياً مَنْسِياًّ

"Derken sancı onu bir **hurma** dalına götürdü. 'Ay , n'olaydım bundan önce öleydim ve unutulmuş gitmiş olaydım!' dedi." (Meryem, 19/23).

وَهُزّ۪ٓي اِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطْ عَلَيْكِ رُطَباً جَن۪ياًّۘ

"**Hurmanın dalını** kendine doğru silkele, üzerine taze hurmalar dökülsün." (Meryem, 19/25).

قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْۜ اِنَّهُ لَكَب۪يرُكُمُ الَّذ۪ي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَۚ فَلَاُقَطِّعَنَّ
اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَاُصَلِّبَنَّكُمْ ف۪ي جُذُوعِ النَّخْلِۘ وَلَتَعْلَمُنَّ
اَيُّنَٓا اَشَدُّ عَذَاباً وَاَبْقٰى

"Firavun: 'Demek, ben size izin vermeden ona iman ettiniz, öyle mi? O, kesin size sihri öğreten büyüğünüz. O halde andolsun ki ben de sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim, sizleri **hurma dallarına** asacağım ve hangimizin azap bakımından daha yaman ve daha sürekli olduğunu bileceksiniz' dedi." (Tâhâ, 20/71).

فَاَنْشَاْنَا لَكُمْ بِه۪ جَنَّاتٍ مِنْ نَخ۪يلٍ وَاَعْنَابٍۢ لَكُمْ ف۪يهَا فَوَاكِهُ كَث۪يرَةٌ
وَمِنْهَا تَأْكُلُونَۙ

"Öyle iken durdurduk da onunla sizin için **hurmalıklar, üzümlükler** kabilinden bağlar, bahçeler yaptık; içlerinde sizin için birçok meyveler var, onlardan yer ve geçinirsiniz." (Mü'minûn, 23/19).

وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَض۪يمٌۚ

"Ekinlerde, tomurcuğu sarkmış **hoş hurmalıklarda**." (Şuarâ, 26/148).

وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ

"Orada **hurma bahçeleri, üzüm bağları** yaptık, orada kaynaklar fışkırttık." (Yâsîn, 36/34).

وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ

"Ay'a, ona da menziller takdir ettik. Sonunda eski eğri **hurma salkımına** döndü." (Yâsîn, 36/39).

وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ

"Ve sıvama dizilmiş tomurcuğu ile göğe doğru uzanan **hurma ağaçları**." (Kâf, 50/10).

تَنْزِعُ النَّاسَ كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ

"İnsanları kökünden devrilen **hurma kütükleri** gibi yerlerinden söküyordu." (Kamer, 54/20).

فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْاَكْمَامِ

"Onda bir meyve ve tomurcuklarıyla duran **hurma ağaçları**." (Rahmân, 55/11).

فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ

"Bunlarda bir meyve, bir başka **hurma**, bir başka **nar** var." (Rahmân, 55/68).

مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ اَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلٰى اُصُولِهَا فَبِاِذْنِ اللّٰهِ
وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ

"Herhangi **bir hurma ağacı** kestiniz veya kökleri üzerinde dikili bıraktınızsa hep Allah'ın izniyledir ve o yoldan çıkmışları perişan etmesi içindir." (Haşr, 59/5).

سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ اَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعٰى كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ

"Allah köklerini kesmek için onu üzerlerine yedi gece sekiz gün sürekli tebelleş etti. Bir de o topluluğu o süre içinde görürsün, çarpılıp yıkıla kalmışlar. Sanki onlar içleri kof **hurma** kütükleri imişler." (Hâkka, 69/7).

وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا

"Zeytinlikler, **hurmalıklar** (bitirdik)," (Abese, 80/29).

Üzüm[15]

حَدَائِقَ وَاَعْنَابًا

"Bağlar var, **üzümler** var," (Nebe, (78/32).

وَعِنَبًا وَقَضْبًا

"**Üzümler,** yoncalar," (Abese, 80/28).

İncir

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ

"Andolsun **incire** ve zeytine!" (Tîn, 95/1).

* * *

15 Diğer meyvelerden bağımsız olarak yer aldığı âyetler.

VI) Taş, Toprak-Çamur ve Madenler

A) Taş, Toprak ve Çamur Kavramlarının Geçtiği Âyetler

a) Taş

فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتٖى وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ اُعِدَّتْ لِلْكَافِرٖينَ

"Ve yapamazsanız -ki asla yapamazsınız- öyle ise yakıtı insanlarla **taşlar** olup kâfirler için hazırlanmış olan ateşten sakının. (Bakara, 2/24).

وَاِذِ اسْتَسْقٰى مُوسٰى لِقَوْمِهٖ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِى الْاَرْضِ مُفْسِدٖينَ

"Yine, Musa'nın kavmi için su dileyip de 'Asanı o taşa vur' dediğimizi, bunun üzerine **taştan** on iki kaynak fışkırdığını, her bölük insanın su alacağı kaynağını gerçekten bildiğini, (kendilerine) 'Allah'ın rızkından yiyin, için ama yeryüzünde fesat çıkarmayın' dediğimizi hatırlayın." (Bakara, 2/60).

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِىَ كَالْحِجَارَةِ اَوْ اَشَدُّ قَسْوَةً وَاِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْاَنْهَارُ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

"Sonra o olayın ardından gönülleriniz katılaştı, artık onlar **taşlar** gibi hatta daha katı. Çünkü **taşlardan** öylesi vardır ki kendisinden ırmaklar fışkırır. Yine onlardan öylesi de vardır ki çatır çatır çatlar kendisinde su çıkar. Onlardan öylesi de vardır ki Allah korkusundan aşağıya düşer. Allah, yapmakta olduklarınızdan gafil değildir." (Bakara, 2/74).

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى كَالَّذٖى يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَٓاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَاَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًاۜ لَا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُواۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْكَافِرٖينَ

"Ey iman edenler! Malını insanlara gösteriş için dağıtan, Allah'a ve son güne inanmayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa çıkarmayın. Onun durumu, üstünde biraz toprak bulunan, üzerine inen şiddetli bir yağmurun kendisini cascavlak bıraktığı **yalçın kayanın** durumunu andırır. Böyleleri kazandıklarından bir şey elde edemezler. Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez." (Bakara, 2/264).

وَاِذْ قَالُوا اللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ هٰذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَاَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَٓاءِ اَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ اَلٖيمٍ

"Bir zaman da şöyle demişlerdi: 'Ey Allah! Eğer bu senin katından gelmiş bir gerçek ise üzerimize gökten **taş** yağdır veya bize acı veren bir azap getir." (Enfâl, 8/32).

فَلَمَّا جَٓاءَ اَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِنْ سِجّٖيلٍ مَنْضُودٍ

"Buyruğumuz gelince oranın altını üstüne getirdik, üzerine çamurdan pişmiş, istif edilmiş **taş** yağdırdık." (Hûd, 11/82).

فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجّيلٍ

"Hemen oranın altını üstüne getirdik, üzerlerine pişmiş çamurdan **taş** yağdırdık." (Hıcr, 15/74).

قُلْ كُونُوا حِجَارَةً اَوْ حَديداً

"De ki: Bir **taş** veya bir demir olun." (İsrâ, 17/50).

قَالَ اَرَاَيْتَ اِذْ اَوَيْنَا اِلَى الصَّخْرَةِ فَاِنّى نَسيتُ الْحُوتَ وَمَا اَنْسَانيهُ اِلاَّ
الشَّيْطَانُ اَنْ اَذْكُرَهُ وَاتَّخَذَ سَبيلَهُ فِى الْبَحْرِ عَجَباً

"Gördün mü, dedi, **kayaya** sığındığımızda ben balığı unutmuştum. Bu durumu söylememi bana ancak şeytan unutturdu. Balık denizin içinde şaşılacak şekilde yolunu tuttu!'" (Kehf, 18/63).

يَا بُنَيَّ اِنَّهَا اِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فى صَخْرَةٍ اَوْ فِى
السَّمٰوَاتِ اَوْ فِى الْاَرْضِ يَاْتِ بِهَا اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ لَطيفٌ خَبيرٌ

"Yavrucuğum! Gerçekten o bir hardal danesi ağırlığı olsa da bir **kayanın** içinde veya göklerde yahut yerin dibinde bulunsa Allah onu getirir. Kuşkusuz Allah Latif'tir, Habîr'dir." (Lokmân, 31/16).

لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ طينٍ

"Üzerlerine çamurdan **taşlar** salalım diye." (Zâriyât, 51/33).

يَا اَيُّهَا الَّذينَ اٰمَنُوا قُوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْليكُمْ نَاراً وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ
عَلَيْهَا مَلٰئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailelerinizi yakacağı insanlar ve **taşlar** olan bir ateşten koruyun ki o ateşin üzerinde yoğun mu yoğun, çetin mi çetin melekler vardır. Allah kendilerine ne emrettiyse ona karşı gelmezler ve her ne ile görevli iseler onu yaparlar." (Tahrîm, 66/6).

وَثَمُودَ الَّذٖينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ

"Ve vadilerde **kayaları** yontan Semûd'a." (Fecr, 89/9).

تَرْمٖيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجّٖيلٍ

"Onlara 'siccîl'den **taşlar** atıyorlardı." (Fîl, 105/4).

b) Toprak

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى كَالَّذٖى
يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَٓاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ
صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَاَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًاۜ لَا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَيْءٍ
مِمَّا كَسَبُواۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْكَافِرٖينَ

"Ey iman edenler! Malını insanlara gösteriş için dağıtan, Allah'a ve son güne inanmayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa çıkarmayın. Onun durumu, üstünde biraz **toprak** bulunan, üzerine inen şiddetli bir yağmurun kendisini cascavlak bıraktığı yalçın kayanın durumunu andırır. Böyleleri kazandıklarından bir şey elde edemezler. Allah kafirler topluluğunu hidayete erdirmez." (Bakara, 2/264).

اِنَّ مَثَلَ عٖيسٰى عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ اٰدَمَۜ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ
لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

"Kuşkusuz Allah katında İsa'nın durumu Âdem'in durumu gibidir. Onu **topraktan** yarattı. Sonra da ona 'ol' dedi. O da olup duruyor."* (Âl-i Imrân, 3/59).

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُكَارٰى حَتّٰى تَعْلَمُوا
مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا اِلَّا عَابِرٖى سَبٖيلٍ حَتّٰى تَغْتَسِلُواۜ وَاِنْ كُنْتُمْ

---

* Bu âyet, âdemliğin yaratılışına ilişkin "ol!" emrinin bir zamana ve bir defaya mahsus olmayıp, bu oluşumun zaman boyunca sürekli oluşuna delâlet etmektedir. HRY.

مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَٓائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ
النِّسَٓاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَٓاءً فَتَيَمَّمُوا صَع۪يداً طَيِّباً فَامْسَحُوا
بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْد۪يكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوّاً غَفُوراً

"Ey iman edenler! Siz sarhoşken ne söyleyeceğinizi bilinceye kadar ve yoldan geçici olmanız müstesna cünüp iken de boy abdesti almanıza kadar namaza yaklaşmayın. Hasta veya bir yolculukta iseniz veya sizden biri tuvaletten gelmişse yahut kadınlara dokunmuşsanız ve bir su da bulamamışsanız o zaman tertemiz bir **toprağa** teyemmüm edin, yani yüzlerinize ve ellerinize sürün. Gerçekten Allah Afüvv'dür, Gafûr'dur." (Nisâ, 4/43).

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ
وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُ۫سِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِۜ
وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُواۜ وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ
جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَٓائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَٓاءَ فَلَمْ تَجِدُوا
مَٓاءً فَتَيَمَّمُوا صَع۪يداً طَيِّباً فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْد۪يكُمْ
مِنْهُۜ مَا يُر۪يدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلٰكِنْ يُر۪يدُ
لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Ey inananlar! Namaza durmak istediğinizde yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi yıkayın, başlarınıza meshedin ve iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Cünüp iseniz iyice temizlenin (boy abdesti alın). Hasta veya bir yolculukta iseniz yahut içinizden biri ayak yolundan gelmişse veya kadınlara dokunmuşsanız ve bu durumlarda bir su bulamamışsanız o zaman tertemiz bir toprağa teyemmüm edin. Yani yüzlerinize ve ellerinize ondan sürün. Allah size bir zorluk vermek istemiyor, ancak O, sizi tertemiz yapmayı, size yönelik nimetini tamamlamayı murat ediyor belki siz şükredersiniz." (Mâide, 5/6).

وَاِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ ءَاِذَا كُنَّا تُرَابًا ءَاِنَّا لَفٖى خَلْقٍ جَدٖيدٍ
اُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ وَاُولٰٓئِكَ الْاَغْلَالُ فٖىٓ اَعْنَاقِهِمْ وَاُولٰٓئِكَ
اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فٖيهَا خَالِدُونَ

"Eğer hayret edeceksen asıl hayret edilecek olan onların şu sözüdür: 'A a bir **toprak** olduğumuzda gerçekten biz mi yeni bir yaratılış içinde olacak mışız?' İşte o kimseler ki Rablerine küfrettiler. İşte onlar! Demir halkalar boyunlarında. İşte onlar ateşin halklarıdır! Onlar orada sürekli kalacaklar!" (Ra'd, 13/5).

يَتَوَارٰى مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوٓءِ مَا بُشِّرَ بِهٖ اَيُمْسِكُهُ عَلٰى هُونٍ اَمْ يَدُسُّهُ
فِى التُّرَابِ اَلَا سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ

"Müjdelendiği şeyin utancından ötürü toplumdan gizlenir! (Aceba ne yapsın) onu eziklik üzere tutsun mu, yoksa onu **toprağa** mı gömsün? Dikkat! Ne kötü hüküm veriyorlar!" (Nahl, 16/59).

وَاِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعٖيدًا جُرُزًا

"Cidden biz yeryüzünün üzerindekileri gerçekten kupkuru **toprak** yapanlarız." (Kehf, 18/8).

قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُٓ اَكَفَرْتَ بِالَّذٖى خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ
نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوّٰيكَ رَجُلًا

"Kendisiyle konuşup cevap veren arkadaşı ona: 'Seni önce **topraktan,** ardından bir nutfeden yaratan, sonra seni bir adam şeklinde biçimlendiren o Zât'a nankörlük mü ettin?' dedi." (Kehf, 18/37).

فَعَسٰى رَبّٖىٓ اَنْ يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِنَ
السَّمَٓاءِ فَتُصْبِحَ صَعٖيدًا زَلَقًا

"Rabbimin bana senin bağından daha iyisini vermesi seninkinin üzerine de gökten yıldırımlar göndermesi ve bunun sonucunda onun kaygan **bir toprak** oluvermesi umulur." (Kehf, 18/40).

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فٖى رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ
تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ
مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِى الْاَرْحَامِ مَا نَشَٓاءُ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى
ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُٓوا اَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ
مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔا وَتَرَى
الْاَرْضَ هَامِدَةً فَاِذَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَٓاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَاَنْبَتَتْ
مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهٖيجٍ

"Ey insanlar! Eğer ölüm sonrası diriltilmekten kuşku içindeyseniz şu kesin: Biz sizi bir **topraktan**, sonra bir nutfeden, sonra bir alakadan, sonra uzuvları belli-belirsiz bir çiğnem etten yaratmaktayız ki size (ne olduğunuzu) açıklayalım. Belirlenmiş bir süreye değin de rahimlerde dilediğimizi durduruyoruz. Ardından da sizi bir bebek olarak çıkarıyoruz, sonra da gücünüze ermeniz için geliştiriyoruz. Bununla birlikte içinizden kiminizin canı alınıyor, kiminiz biraz bilgiden sonra hiçbir şey bilmesin diye ömrün en perişan sürecine itiliyor. Bir de yeryüzünü sönmüş kül halinde görürsün. Derken üzerine suyu indirdiğimizde titreşir, kabarır ve her güzel çiftten (bitkiler) bitirir." (Hacc, 22/5).

اَيَعِدُكُمْ اَنَّكُمْ اِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا اَنَّكُمْ مُخْرَجُونَ

"Size, öldüğünüz, bir **toprak** ve bir yığın kemik olduğunuzda sizin muhakkak çıkarılacağınızı mı va'dediyor?" (Mü'minûn, 23/35).

قَالُٓوا ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ

"Öldüğümüz ve bir **toprak**, bir yığın kemik olduğumuz vakit mi gerçekten biz kesin diriltileceğiz?" (Mü'minûn, 23/82).

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا ءَاِذَا كُنَّا تُرَابًا وَاٰبَاؤُنَا اَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ

"Ve o küfredenler şöyle dediler: Biz ve atalarımız **toprak** olduğumuz zaman mı, gerçekten bizler mutlaka çıkarılacak mıyız?" (Neml, 27/67).

وَمِنْ اٰيَاتِه۪ٓ اَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ اِذَٓا اَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ

"Sizi **topraktan** yaratması O'nun delillerindendir. Sonra siz birden bir insan oldunuz, etrafa yayılıyorsunuz." (Rûm, 30/20).

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ اَزْوَاجًاۜ وَمَا تَحْمِلُ
مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِه۪ۜ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِه۪ٓ
اِلَّا ف۪ي كِتَابٍۜ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَس۪يرٌ

"Allah sizi bir **topraktan** yarattı, sonra bir nutfeden, sonra sizi eşler yaptı. O'nun bilgisi dışında hiçbir dişi ne gebe kalır ne de doğurur. Ömrü uzatılmış olanın ömrünün uzatılması da ömrünün kısaltılması da muhakkak bir kitaptadır. Kuşkusuz bu, Allah'a çok kolaydır." (Fâtır, 35/11).

ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ

"Öldüğümüzde mi, bir **toprak** ve kemik yığınları olduğumuzda mı, biz mi gerçekten diriltileceğiz?" (Sâffât, 37/16).

ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَد۪ينُونَ

"Öldüğümüzde mi, **toprak** ve kemik yığını haline geldiğimizde mi, biz mi kesin cezalandırılacağız?" (Sâffât, 37/53).

هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ
طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُٓوا اَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًاۚ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى
مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُٓوا اَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

"O, sizi bir **topraktan**, sonra bir meniden, sonra bir alakadan yaratan Zât'tır. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarır. Ardından olgunluk çağlarınıza eresiniz diye. Sonra da yaşlılar olmanız için (size ömür veriyor). İçinizden kimi de önceden vefat ettirilir. (Bütün bunlar) belirlenmiş bir süreye ulaşmanız için. Belki siz aklınızı çalıştırırsınız." (Mü'min, 40/67).

ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذٰلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ

"Öldüğümüz ve bir **toprak** olduğumuz vakit ha? Bu uzak bir geri dönüş." (Kâf, 50/3).

وَكَانُوا يَقُولُونَ اَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ

"Ve diyorlardı: Öldüğümüz ve bir **toprak**, bir yığın kemik olduğumuz vakit mi? Gerçekten biz mi diriltilecek mişiz?" (Vâkıa, 56/47).

اِنَّا اَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي
كُنْتُ تُرَابًا

"Çünkü Biz size yakın bir azabı ihtar ettik. O gün ki kişi ellerinin önceden ne gönderdiğine bakacak ve kâfir de: 'Ah n'olaydı ben bir toprak olaydım!' diyecek." (Nebe, 78/40).

وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ

"Yüzler de vardır o gün üzerinde **toz toprak**." (Abese, 80/40).

اَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ

"Veya **toprak** döşenen (hiçbir şeyi olmayan) bir yoksula." (Beled, 90/16).

c) çamur

وَرَسُولًا اِلٰى بَنِي اِسْرَائِيلَ اَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِاٰيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ اَنِّي اَخْلُقُ
لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَاَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِاِذْنِ
اللّٰهِ وَاُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ وَاُحْيِ الْمَوْتٰى بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاُنَبِّئُكُمْ

بِمَا تَاْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِى بُيُوتِكُمْ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لَكُمْ
اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Onu İsrailoğullarına (şöyle diyecek) bir peygamber (yapacağız): 'Kuşkusuz ben size gerçekten Rabbinizden bir âyet (mucize) ile geldim, ben sizin için **çamurdan** kuş biçiminde bir şey yaparım, içine üflerim ve Allah'ın izniyle bir kuş oluverir; anadan doğma körü, abraşı iyi ederim, Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim, evlerinizde yemekte olduklarınızı ve biriktiregeldiklerinizi size haber veririm. Kuşkusuz bunda sizin için elbette -eğer müminlerseniz- bir ibret vardır." (Âl-i Imrân, 3/49).

اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِى عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَ
اِذْ اَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِى الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَاِذْ عَلَّمْتُكَ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَاِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ
كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِاِذْنِى فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِاِذْنِى وَتُبْرِئُ
الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ بِاِذْنِى وَاِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى بِاِذْنِى وَاِذْ
كَفَفْتُ بَنِىٓ اِسْرَٓائِيلَ عَنْكَ اِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ

"O zaman Allah buyurur: Ey Meryem oğlu İsa! Senin üzerindeki, annenin üzerindeki nimetimi hatırla. Hani seni Rûhulkudüs ile desteklemiştim de insanlara beşikte ve yetişkin iken konuşuyordun. Sana Kitab'ı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim. **Çamurdan** kuş biçiminde benim iznimle yaratıyor sonra içine üflüyordun da benim iznimle bir kuş oluveriyordu, doğuştan körü ve abraşı iznimle iyileştiriyordun. Yine iznimle ölüleri (mezardan hayata) çıkarıyordun. İsrailoğullarını senden uzak tutmuştum, çünkü kendilerine apaçık belgelerle gelmiştin de içlerinden küfre sapanlar: 'Bu, açık bir büyüden başka şey değildir' demişti." (Mâide, 5/110).

هُوَ الَّذِى خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضٰٓى اَجَلًا وَاَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ اَنْتُمْ تَمْتَرُونَ

"O, sizi bir **çamurdan**[1] yaratmış olandır. Sonra bir süreç taktir etti. Belirlenmiş bir süreç de katındadır. Sonra siz hâlâ şüpheleniyorsunuz." (En'âm, 6/2).

قَالَ مَا مَنَعَكَ اَلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَ قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنٖى مِنْ نَارٍ
وَخَلَقْتَهُ مِنْ طٖينٍ

"(Allah) buyurdu: 'Sana emrettiğimde, secde etmemen için seni ne engelledi?' (İblis): 'Ben ondan hayırlıyım, beni bir ateşten, onu ise bir **çamurdan** yarattın' dedi." (A'râf, 7/12).

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوٓا اِلَّٓا اِبْلٖيسَ قَالَ ءَاَسْجُدُ
لِمَنْ خَلَقْتَ طٖينًا

"Bir zaman meleklere: 'Âdeme secde edin' demiştik. Onlar da secde etmişlerdi. Ancak İblis: **Çamur** olarak yarattığın bir kimseye mi secde edeceğim?' demişti." (İsrâ, 17/61).

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طٖينٍ

"Şanım hakkı için Biz insanı **çamurdan,** bir süzmeden yarattık." (Mü'minûn, 23/12).

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَاُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرٖى فَاَوْقِدْ لٖى
يَا هَامَانُ عَلَى الطّٖينِ فَاجْعَلْ لٖى صَرْحًا لَعَلّٖٓى اَطَّلِعُ اِلٰٓى اِلٰهِ مُوسٰى
وَاِنّٖى لَاَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبٖينَ

"Firavun ise şöyle dedi: Ey millet! Ben sizin için benden başka bir tanrı bilmiyorum. Haydi Hâmân, benim için **çamur** üzerine bir ocak yak, benim için bir de kule yap. Belki Musa'nın tanrısına tırmanırım. Şu da var ki ben onu kesin yalancılardan sanıyorum." (Kasas, 28/38).

اَلَّذٖٓى اَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَاَ خَلْقَ الْاِنْسَانِ مِنْ طٖينٍ

---

[1] Bkz. İnsanın Yaratılma aşamaları.

"O yarattığı her şeyi güzel yapan ve insanı yaratmağa **çamurdan** başlayan Zât'tır." (Secde, 32/7).

فَاسْتَفْتِهِمْ اَهُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمْ مَنْ خَلَقْنَا اِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ

"Öyle ise kendilerine sor bakalım, onlar mı yaratma açısından daha yaman, yoksa bizim yarattığımız kimse mi? Doğrusu biz onları yapışkan bir **çamurdan** yarattık." (Sâffât, 37/11).

اِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّ۪ي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ ط۪ينٍ

"Bir zaman Rabbin meleklere demişti: Doğrusu ben **çamurdan** bir insan yaratmaktayım." (Sâd, 38/71).

قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَن۪ي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ ط۪ينٍ

"Dedi: Ben ondan üstünüm, beni bir ateşten, onu ise bir **çamurdan** yarattın." (Sâd, 38/76).

لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ ط۪ينٍ

"Üzerlerine **çamurdan** taşlar salalım diye." (Zâriyât, 51/33).

B) Madenlere İşâret Eden Âyetler

a) Altın-Gümüş[2]

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَٓاءِ وَالْبَن۪ينَ وَالْقَنَاط۪يرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْاَنْعَامِ وَالْحَرْثِۜ ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَاٰبِ

"İnsanlara, kadınları, oğulları, **altını, gümüşü,** salma atları, davarları ve **ekini (toprağı)** sevme arzuları bezenip süslendi. Bu dün-

---

[2] Altın anlamına gelen '**zeheb**' ile gümüş anlamına gelen '**fıdda**' kelimeleri -böyle konumlardaki prensibimiz doğrultusunda- siyah dizilmiş, ayrı ayrı yer aldıkları âyetler tekrardan kaçınmak için bağımsız başlık altında tekrar yazılmamıştır. S.G.

ya hayatının bir faydasıdır. Oysa Allah katındadır varılacak yerin en güzeli." (Âl-i Imrân, 3/14).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ اَحَدِهِمْ
مِلْءُ الْاَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدٰى بِهِ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ وَمَا
لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

"Kuşkusuz inkâr edenler ve kâfirler oldukları halde ölenler faraza yeryüzü dolusu **altını** fidye verse- hiçbirinden asla kabul edilmez. Onlara elem veren bir azap vardır, hiçbir yardımcıları yoktur." (Âl-i Imrân, 3/91).

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْاَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ
اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَالَّذِينَ
يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ
فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ

"Ey iman edenler! Gerçekten hahamlardan ve rahiplerden pek çoğu insanların mallarını batılla yiyorlar ve insanları Allah yolundan çeviriyorlar. **Altını** ve **gümüşü** yığarak sımsıkı saklayıp onları Allah yolunda harcamayanları, acı veren bir azap ile muştula. (Tevbe, 9/34).

اُولٰٓئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ
اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَاِسْتَبْرَقٍ مُتَّكِئِينَ
فِيهَا عَلَى الْاَرَٓائِكِ نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا

"İşte onlaradır Adn cennetleri. Zemininden ırmaklar akar. Oralarda **altın bileziklerle** bezenirler, ince ipekten, kalın ipekten yemyeşil giysiler giyinirler, oralarda koltuklara kurulup yaslanırlar. Ne güzel karşılık! Buluşma yeri olarak ne güzel yer!" (Kehf, 18/31).

إِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِى
مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا
وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ

"Kuşkusuz Allah, iman edip yararlı işler yapanları zemininden ırmaklar akan cennetlere koyacak, orada **altın bilezikler** ve incilerle süslenecekler. Orada elbiseleri de ipektir." (Hacc, 22/23).

جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا
وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ

"Adn cennetlerine girerler, oralarda **altın** ve inciden bileziklerle bezendirilirler. Oralardaki giysileri de ipektir." (Fâtır, 35/33).

Gümüş Tavanlar

وَلَوْلَٓا اَنْ يَكُونَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ لِبُيُوتِهِمْ
سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ

"İnsanların bir tek millet olması (ihtimali) bulunmasaydı, Rahman'a küfreden kimseler için elbette, evlerine **gümüşten tavanlar** ve yukarı çıkma araçları yapardık." (Zuhruf, 43/33).

فَلَوْلَٓا اُلْقِىَ عَلَيْهِ اَسْوِرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ اَوْ جَٓاءَ مَعَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِينَ

"Dediği gibi ise o zaman üzerine altından bilezikler atılmış veya maiyyetinde melekler peşpeşe sıralanmış olmalı değil miydi?" (Zuhruf, 43/53).

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَاَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْاَنْفُسُ
وَتَلَذُّ الْاَعْيُنُ وَاَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Çevrelerinde **altın** tepsiler ve kadehlerle dolaşılır. Orada kendisine canlarının çekeceği, gözlerin zevk alacağı nimetler vardır. Siz orada sürekli kalacaklarsınız." (Zuhruf, 43/71).

وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِاٰنِيَةٍ مِنْ فِضَّةٍ وَاَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا

"**Gümüş** kaplar ve **billur** küplerle çevrelerinde dolaşılır." (İnsân, 76/15).

قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا

"**Gümüşten** billurlar. Onları türlü türlü biçime koymuşlardır." (İnsân, 76/16).

عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَاِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا اَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا

"Üstlerinde ince ipekten ve kalın atlastan yemyeşil elbiseler vardır, **gümüş bileziklerle** süslenmişlerdir. Rableri onlara tertemiz bir şarap (içecek) sunmaktadır." (İnsân, 76/21).

b)Asılları Altın veya Gümüş Olan Paralar: Dînâr, Dirhem

وَمِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ اِنْ تَأْمَنْهُ بِقِنْطَارٍ يُؤَدِّهٖٓ اِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ اِنْ تَأْمَنْهُ بِدِينَارٍ لَا يُؤَدِّهٖٓ اِلَيْكَ اِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَٓائِمًا ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْاُمِّيّٖنَ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

"Ehlikitap'tan öylesi vardır ki kendisine bir yük emanet edersen onu sana öder. Onlardan öylesi de vardır ki kendisine bir **dînâr** emanet bıraksan tepesinde dikilip durmadığın sürece onu sana geri vermez. Bunun sebebi: 'Ümmiler hakkında bize karşı bir sorumluluk yoktur' demeleridir. Bilip durdukları halde Allah'a karşı o yalanı söylüyorlar." (Âl-i Imrân, 3/75)[3].

[3] Bkz. Âl-i Imrân, 3/14

وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍۚ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ ع

"Onu eksik bir değere, **bir kaç dirheme** sattılar. Onun hakkında isteksizlerdi." (Yûsuf, 12/20).

c) Demir ve Bakır

اٰتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِۜ حَتّٰٓى اِذَا سَاوٰى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُواۜ حَتّٰٓى اِذَا جَعَلَهُ
نَارًاۙ قَالَ اٰتُونِٓي اُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًاۜ

"Bana **demir** kütleleri getirin. Tam iki ucu denkleştiği vakit: 'Körükleyin' dedi. Onu ateş haline koyduğu vakit de: 'Getirin bana, üzerine **erimiş bakır** dökeyim' dedi." (Kehf, 18/96).

وَلَهُمْ مَقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ

"Bir de bunlara **demirden** kamçılar vardır." (Hacc, 22/21).

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًاۜ يَا جِبَالُ اَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرَۚ وَاَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَۙ

"Andolsun Davud'a bizden bir üstünlük verdik. Ey dağlar, onunla ve kuşlarla birlikte tesbih edin. Onun için **demiri** yumuşattık." (Sebe, 34/10).

وَلِسُلَيْمٰنَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌۚ وَاَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِۜ
وَمِنَ الْجِنِّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِاِذْنِ رَبِّهِۜ وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ اَمْرِنَا
نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ

"Süleyman'a da sabah gidişi bir ay, akşam dönüşü de bir ay olan o rüzgârı (vermiştik). Ona **erimiş bakır** kaynağını akıtmıştık. Cinlerden kimi de Rabbinin izniyle onun önünde çalışıyordu. İçlerinden buyruğumuzdan sapana alevli ateşin azabından tattırırdık." (Sebe, 34/12).

لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِۚ وَاَنْزَلْنَا الْحَد۪يدَ ف۪يهِ بَأْسٌ شَد۪يدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِۜ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ عَز۪يزٌ

"Andolsun Biz Peygamberlerimizi kanıtlarla gönderdik, insanların adaletle ayakta durması için de peygamberlerle birlikte kitabı, teraziyi indirdik. Bir de içinde çetin bir sertlik ve insanlar için faydalar bulunan **demiri** indirdik. (Bunları) Allah kendisine ve peygamberlerine görmeden kimin yardım edeceğini bilmesi için yapmıştır. Kuşkusuz Allah çok kuvvetlidir, çok izzetlidir." (Hadîd, 57/25).

d) İnci[4], Mercan, Yakut

اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ ف۪يهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًاۜ وَلِبَاسُهُمْ ف۪يهَا حَر۪يرٌ

"Kuşkusuz Allah, iman edip yararlı işler yapanları zemininden ırmaklar akan cennetlere koyacak, orada **altın** bilezikler ve **incilerle** süslenecekler. Orada elbiseleri de ipektir." (Hacc, 22/23).

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ مَثَلُ نُورِه۪ كَمِشْكٰوةٍ ف۪يهَا مِصْبَاحٌۜ اَلْمِصْبَاحُ ف۪ي زُجَاجَةٍۜ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُض۪ٓيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌۜ نُورٌ عَلٰى نُورٍۜ يَهْدِي اللّٰهُ لِنُورِه۪ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌۙ

---

[4] Ayrıca bkz. Nahl, 16/14, Kehf, 18/31, Hacc, 22/23, Fâtır, 35/33.

"Allah, göklerin ve yerin nurudur. Nurunun temsili sanki içinde güçlü bir lamba bulunan bir hücre gibidir. O güçlü lamba bir cam içindedir. O cam da sanki **incimsi** bir yıldızdır. Doğuya da batıya da nisbet edilmeyen kutlu bir ağaçtan, zeytinden tutuşturulur. Nerede ise yağı, kendisine bir ateş dokunmasa bile aydınlık verir. Nur üstüne nurdur. Allah, dilediğini nuruna iletir. Allah insanlara temsiller getiriyor. Allah her şeyi çok iyi bilendir." (Nûr, 24/35).

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ

"Etraflarında, kabuğunda saklı bir **inciyi** andıran özel hizmetçileri pırıl pırıl dönerler." (Tûr, 52/24).

يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ

"Onlardan çıkar **inci** ve **mercan**." (Rahmân, 55/22).

كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ

"Sanki onlar **yakuttur, mercandır**." (Rahmân, 55/58).

كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ

"Saklı **inci** timsalleri gibi." (Vâkıa, 56/23).

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنْثُورًا

"Çevrelerinde ölümsüzleştirilmiş evladlar dolaşır. Onları görünce saçılmış **inciler** sanırsın." (İnsân, 76/19).

* * *

ÜÇÜNCÜ KISIM
İnsan

Konu - 1: İnsanın Maddî Yönü

I) İnsanın Yaratıldığı Maddeler ve Aşamaları

II) İnsanın Yaratılmış Bir Varlık Olduğuna Vurgu Yapan Âyetler

III) İnsanın Çeşitli Organlarının Geçtiği Âyetler

IV) İnsanın, Tür, Fert ve Topluluk Olarak Vurgulandığı Kelimelerin Geçtiği Âyetler ve Bağlamları

Konu - 2: İnsanın Manevî Yönü

I) Olumlu Bir Üst Kimlik Sahibi Olarak İnananların Yansıtıldığı Âyetler

II) Olumsuz Bir Üst Kimlik Olarak Küfrün ve Kâfirlerin Yansıtıldığı Âyetler

III) İnsanların İnanç ve Davranışları Bağlamında Olumsuz Bir Kimlik: Şirk ve Müşrik Kavramları

İnsan

Konu-1: İnsanın Maddî Yönü

Önbilgiler

I) İnsanın Yaratıldığı Maddeler ve Aşamaları

Özet Bilgiler

1) İlk İnsanın Yaratılma Sürecindeki Maddeler: Su ve Toprak

A) Su

B) Toprak

İnsanın Topraktan Yaratılması ve Bunun Aşamaları, a) İlk İnsanın Topraktan Yaratılmış Olduğunu Bildiren Âyetler, b) Çamur Aşaması: İnsanın Çamurdan Yaratıldığını Bildiren Âyetler, c) Çamurun Balçık ve Kuru Çamura Dönüştürülme Aşaması, d) Süzüntü Çamur Aşaması

2) İkinci İnsanın Yaratılma Sürecindeki Madde: İlk İnsanın Kendi Vücudu.

İlk İnsanın Eşinin Kendi Vücudundan Yaratıldığını Bildiren Âyetler

3) İnsanın Bir Erkekle Bir Dişiden Yaratılması Süreci ve Ham Maddesi

İnsanın Bu Çoğalma Sürecindeki Ham Maddesi Olan Âdi Su ve Yaratılma Aşamaları

A) Su Aşaması

• İnsan Âdi Bir Sudan Yaratılmıştır • İnsan Atılgan Bir Sudan Yaratılmıştır.

B) Su Aşamasının Nutfe Lafzıyla Vurgulandığı Âyetler

a) Nutfe lafzının bağımsız olarak geçtiği âyetler, b) "Alaka" ve Alak" Lafızlarının Bağımsız Olarak Yer Aldığı Âyetler, c) "Nutfe, Alaka ve Mudğa" Kelimelerinin Birlikte Yer Aldıkları Âyetler, d) "Nutfe ve Alaka" Kelimelerinin Birlikte Yer Aldıkları Âyetler

II) İnsanın Yaratılmış Bir Varlık Olduğuna Vurgu Yapan Âyetler

III) İnsanın Çeşitli Organlarının Geçtiği Âyetler

Baş

Yüz

Göz

Kulak-Burun- Diş

Ağız

Boyun ve Boğaz

Dil

El

Göğüs ve Bel ile Göğüs kemikleri

Kalp

A) Tekil ' قَلْب =*kalb*' Kelimesinin Geçtiği Âyetler

B) ' قَلْب =*kalb*' Kelimesinin 'Kalpler' Anlamındaki Çoğul Şekli ' قُلُوب =*kulûb*' Lafzının Geçtiği Âyetler ve Bağlamları

1) Kâfir ve Münafıkların Kalplerine Vurgu Yapan Âyetler

2) Müminlerin Kalplerine Vurgu Yapan Âyetler

C) Tekil ' فُؤَاد =*fuâd*' Kelimesinin Geçtiği Âyetler

D) Çoğul أَفْئِدَة =*ef'ide*' Kelimesinin Geçtiği Âyetler

Karın

Cinsel organ

Rahimler

Ayaklar ve Topuklar

İnsanın, Tür, Fert ve Topluluk Olarak Vurgulandığı Kelimelerin Geçtiği Âyetler ve Bağlamları
1) İnsanın, ' الإنسان *=el-insan'* **Lafzı ile Vurgulandığı Âyetler ve Bağlamları**
2) İnsanın, الناس *=en-nâs* **Lafzı ile Vurgulandığı Âyetler ve Bağlamları**
3) İnsanın, الإنس *=el-ins* **Lafzı ile Vurgulandığı Âyetler ve Bağlamları**
4) İnsanın, أناس *=ünâs,* **إنسي** *=insiyy* **ve أناسي** *=enâsiyy* **Lafızları ile Vurgulandığı Âyetler**
5) İnsana, Tekil ' نفس *=nefs'* **ve Çoğul ' أنفس** *=enfüs'* **Lafızlarıyla İşaret Edilen Âyetler ve Bağlamları**
6) İnsana, Tekil ' عبد *=abd*=**kul' ile Çoğul ' عباد** *=ibâd'* **ve ' عبيد** *=abîd'* **Lfızlarıyla İşret Edilen Âyetler ve Bağlamları**

Konu-1:
İnsanın Maddî Yönü

Önbilgiler

İnsanı hedef alan Kur'ân-ı Kerîm, onun maddî-ma'nevî yapısına vurgu yapan pek çok âyeti içerir. Değişik sûrelerde yer alan bu âyetler -çalışmanın esprisi çerçevesinde- iki ana başlıkta toplandı. Bu başlıklar da farklı ara başlıklar altında değerlerdirildi.

Birinci ana başlıkta önce insanın maddî yönüne, yaratılışına ve fizik organlarına işâret eden âyetler ele alındı. Kelimelerin lafzî yönleri ön plana çıkarılmakla birlikte hiçbir zaman tazeliğini yitirmeyecek, insanoğlu varolduğu sürece önemini ve güncelliğini koruyacak, derinlikli muhtevaları da yansıtılmaya çalışıldı.

İkinci ana başlıkta ise insanın ma'nevî cephesine, inanç yönüne ve her inanışın dışa yansıyan sonuçlarına göre ortaya çıkan insan tiplemelerine vurgu yapan âyetlerin gruplandırılmasına özen gösterildi.

I) İnsanın Yaratıldığı Maddeler ve Aşamaları

Özet Bilgiler

Âyetlerde insanın çoğalma sürecinde *nutfe, alaka* ve *mudğa* aşamalarına dikkat çekilir. Döl suyu anlamına gelen *"nutfe"* lafzının ifâde ettiği mana, "meni", "*mâ-i mehîn*=âdi bir su", "*mâ-i dâfik*=atılgan bir su" kelimeleri ile de vurgulanır. "Nutfe" kelimesi ile kan pıhtısı anlamına gelen "*alak, alaka*" lafızları aynı âyetlerde yer aldıkları gibi ayrı ayrı âyetlerde müstakil olarak da zikredilmişlerdir. "Bir çiğnemlik et" anlamına gelen "*mudğa*" sözcüğü ise sadece "nutfe" ve "alak" kelimelerinin geçtiği âyetlerde zikredilmiştir. İnsanın bu çoğalma sürecindeki ham maddesine âdi bir su anlamına gelen "*mâ-i mehîn*" ve atılgan bir su anlamındaki "*mâ-i dâfik*" pasajlarıyla vurgu yapıldığı gibi "nutfe" lafzıyla da vurgu yapılmıştır.

1) İlk İnsanın Yaratılma Sürecindeki Maddeler:

Su ve Toprak

A) Su

İlk insanın yaratılmasındaki ilk maddenin su olduğunu şu âyetlerden anlıyoruz:

وَاللّٰهُ خَلَقَ كُلَّ دَٓابَّةٍ مِنْ مَٓاءٍۚ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰى بَطْنِهٖۚ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰى رِجْلَيْنِۚ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰٓى اَرْبَعٍۜ يَخْلُقُ اللّٰهُ مَا يَشَٓاءُۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ

"Allah her canlıyı **sudan** yarattı. İçlerinden kimi karnı üzerinde yürür, kimi iki ayak üzerinde, kimi dört ayak üzerinde yürür. Allah ne diliyorsa yaratır. Allah her şeye hakkıyla kadirdir." (Nûr, 24/45).

وَهُوَ الَّذٖي خَلَقَ مِنَ الْمَٓاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًاۜ وَكَانَ رَبُّكَ قَدٖيرًا

"O, sudan bir insan yaratan ve onu soy-sop yapan Zât'tır. Rabbin hakkıyla muktedirdir." (Furkân, 25/54).

B) Toprak

İnsanın Topraktan Yaratılması ve Bunun Aşamaları

a) İlk İnsanın Topraktan Yaratılmış Olduğunu Bildiren Âyetler

إِنَّ مَثَلَ عِيسٰى عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ اٰدَمَۜ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

"Kuşkusuz Allah katında İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Onu **topraktan** yarattı. Sonra ona 'ol' dedi. O da sürekli oluveriyor[1]." (Âl-i Imrân, 3/59).

قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُٓ اَكَفَرْتَ بِالَّذ۪ي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوّٰيكَ رَجُلًاۜ

"Kendisiyle konuşup cevap veren arkadaşı ona: 'Seni **topraktan**, ardından bir nutfeden yaratan, sonra seni bir adam şeklinde biçimlendiren o Zât'a nankörlük mü ettin?' dedi." (Kehf, 18/37).

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَف۪يهَا نُع۪يدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً اُخْرٰى

"Sizi ondan (**topraktan**) yarattık, yine sizi ona döndüreceğiz, sizi bir başka kez ondan çıkaracağız." (Tâhâ, 20/55).

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ ف۪ي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْۜ وَنُقِرُّ فِي الْاَرْحَامِ مَا نَشَٓاءُ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى

---

1 Bu, "فَيَكُونُ =*fe-yekûn*" fiilinin karşılığıdır. Bu da yaratılmadaki, insanın bilinen şeklini almasındaki süreci gösterir. İşâret edilen fiili: "o da oluverdi" şeklinde çevirmek bu süreci yansıtmadığından böyle bir karşılıktan özenle kaçınılmıştır.

ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا اَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ
مَنْ يُرَدُّ اِلٰى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔا وَتَرَى
الْاَرْضَ هَامِدَةً فَاِذَا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَاَنْبَتَتْ
مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ

"Ey insanlar! Eğer ölüm sonrası dirilişten bir kuşku içinde iseniz şunu bilin: Cidden biz sizi **topraktan,** sonra nutfeden, sonra alakadan, sonra tam şekillendirilmiş ve şekillendirilmemiş bir çiğnem etten yarattık ki size (ne olduğunuzu) açıklayalım. Belirlenmiş bir süreye değin de rahimlerde dilediğimizi durdururuz. Ardından da gücünüze ermeniz için sizi bir bebek olarak çıkarırız. Bununla birlikte içinizden kiminin (daha önce) canı alınıyor, içinizden kimi de önce bilgi sahibi iken sonra hiçbir şey bilmez hâle, ömrün en perişan sürecine itiliyor. Yeryüzünü kupkuru görürsün. Derken üzerine suyu indirdiğimizde titreşir, kabarır ve her güzel çiftten bitirir." (Hacc, 22/5).

وَمِنْ اٰيَاتِهِ اَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ اِذَا اَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ

"Sizi **topraktan** yaratması O'nun delillerindendir. Sonra siz bir insan olunca, etrafa yayılıyorsunuz." (Rûm, 30/20).

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ اَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ
مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ
اِلَّا فِي كِتَابٍ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ

"Allah sizi **bir topraktan** yarattı, sonra bir nutfeden. Sonra sizi eşler yaptı. O'nun bilgisi dışında hiçbir dişi ne gebe kalır, ne de doğurur. Ömrü uzatılmış olanın ömrünün uzatılması da, ömrünün kısaltılması da muhakkak bir kitaptadır. Kuşkusuz bu, Allah'a çok kolaydır." (Fâtır, 35/11).

هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ
طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُٓوا اَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًاۚ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى
مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُٓوا اَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

"O, sizi **bir topraktan**, sonra bir meniden, sonra bir alaka (ruşeym, embriyon)dan yaratan Zât'tır. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarır. Ardından olgunluk çağlarınıza ermeniz, akabinde de yaşlılar olmanız için size ömür verir. İçinizden kiminin de önceden canı alınır. Bütün bunlar belirlenmiş bir süreye ulaşmanız için. Belki siz aklınızı çalıştırırsınız." (Mü"min, 40/67).

b) Çamur Aşaması: İnsanın Çamurdan Yaratıldığını Bildiren Âyetler

هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ مِنْ ط۪ينٍ ثُمَّ قَضٰٓى اَجَلًاۜ وَاَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ اَنْتُمْ تَمْتَرُونَ

"O, sizi **bir çamurdan** yaratmış olandır. Sonra bir süreç takdir etti. Belirlenmiş bir süreç de katındadır. Sonra bir de kalkmış hâlâ şüpheleniyorsunuz." (En'âm, 6/2).

قَالَ مَا مَنَعَكَ اَلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَۜ قَالَ اَنَا۬ خَيْرٌ مِنْهُۚ خَلَقْتَن۪ي مِنْ نَارٍ
وَخَلَقْتَهُ مِنْ ط۪ينٍ

"Allah buyurdu: 'Sana emrettiğimde senin secde etmeni ne engelledi?' İblis: 'Ben ondan hayırlıyım, beni bir ateşten, onu ise **bir çamurdan** yarattın' dedi." (A'râf, 7/12).

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُٓوا اِلَّٓا اِبْل۪يسَۜ قَالَ ءَاَسْجُدُ
لِمَنْ خَلَقْتَ ط۪ينًاۚ

"Bir zaman meleklere: 'Adem'e secde edin' demiştik. Onlar da secde etmişlerdi. Ancak İblis secde etmemiş, **'çamur olarak** yarattığını bir kimseye mi secde edeceğim?' demişti." (İsrâ, 17/61).

اَلَّذ۪ٓي اَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَاَ خَلْقَ الْاِنْسَانِ مِنْ ط۪ينٍۚ

"O, yarattığı her şeyi güzel yapan ve insanı yaratmaya **çamurdan** başlayan Zâ'tır." (Secde, 32/7).

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ إِنِّى خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ

"Bir zaman Rabbin meleklere demişti: Doğrusu ben **çamurdan** bir insan yaratmaktayım." (Sâd, 38/71).

قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِى مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ

"(Şeytan) dedi: Ben ondan üstünüm, beni bir ateşten, onu ise **bir çamurdan** yarattın." (Sâd, 38/76).

c) Çamurun Balçık ve Kuru Çamura Dönüştürülme Aşaması

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ

"Andolsun insanı pişmemiş **kuru çamurdan,** bozulunca kötü kokan kara **balçıktan*** yarattık." (Hıcr, 15/26).

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ إِنِّى خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ

"Bir zaman Rabbin meleklere: 'Ben pişmemiş **kuru çamurdan**, bozulunca kötü kokan kara **balçıktan** bir insan yaratacağım' demişti." (Hıcr, 15/28).

قَالَ لَمْ أَكُنْ لِأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ

"İblis: 'Ben, kendisini **pişmemiş kuru bir çamurdan,** bozulunca kötü kokan kara **balçıktan** yarattığın bir insana secde etmek için var olmadım' dedi." (Hıcr, 15/33).

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ

"İnsanı, fağfur gibi tıngır tıngır ses veren kuru çamurdan yarattı." (Rahman, 55/14).

---

* İnsanın yartılışının bu iki çamura nispet edilmesi, başlangıçta insanın ruhunun kabı olan bedeni bir testi gibi kuru fakat ateşte pişirilmemiş çamurdan yapılmış iken ölünce çamurun mahiyeti değişerek kötü kokan kara bir balçık haline dönüşmesini hatıra getirmektedir. Bu da insana, akıbetini düşünerek maddî varlığı, ten gücü ve güzelliği ile böbürlenmenin yersiz olduğunu veciz bir ifade ile hatırlatmaktadır. HRY.

Yapışkan Bir Çamur İdi

فَاسْتَفْتِهِمْ اَهُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمْ مَنْ خَلَقْنَاۜ اِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ

"Öyle ise kendilerine sor bakalım onlar mı yaratma açısından daha yaman yoksa bizim yarattığımız kimse mi? Doğrusu biz onları **yapışkan bir çamurdan** yarattık." (Sâffât, 37/11).

d) Süzüntü Çamur Aşaması

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍۚ

"Andolsun insanı, **çamurdan** elde edilmiş **bir süzmeden** yarattık." (Mü'minûn, 23/12).

2) İkinci İnsanın Yaratılma Sürecindeki Madde: İlk İnsanın Kendi Vücudu.

İlk İnsanın Eşinin Kendi Vücudundan Yaratıldığını Bildiren Âyetler

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا
وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَث۪يرًا وَنِسَٓاءًۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ي تَسَٓاءَلُونَ بِه۪ وَالْاَرْحَامَۜ
اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَق۪يبًا

"Ey insanlar! **Sizi tek bir candan** yaratan, **ondan da eşini halkeden** ve ikisinden pek çok erkekle kadınları üretip yayan Rabbinizden korkun. Kendisiyle birbirinizden isteklerde bulunduğunuz Allah'tan korkun ve bir de rahimlerden (akrabalık bağlarına saygısızlıktan sakının). Cidden Allah üzerinizde bir gözcüdür." (Nisâ', 4/1).

وَهُوَ الَّذ۪ٓي اَنْشَاَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌۜ
قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ

"O, sizi (başlangıçta) **bir tek candan** meydana getirendir.Öyle ise bir karar yeri var, bir de emanet bırakılan yer. İyice kavrayan bir toplum için ayetleri cidden detaylandırdık." (En'âm, 6/98).

هُوَ الَّذٖى خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ
اِلَيْهَاۚ فَلَمَّا تَغَشّٰيهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفٖيفًا فَمَرَّتْ بِهٖۚ فَلَمَّٓا اَثْقَلَتْ
دَعَوَا اللّٰهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ اٰتَيْتَنَا صَالِحًا لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرٖينَ

"O, sizi bir **tek candan** yaratan ve eşini de kendisiyle huzura ersin diye ondan (o ilk insandan) meydana getiren Zât'tır. Onu bürüyünce (onunla ilişkiye girince) kadın hafif bir yük yüklendi. Bir süre böyle geçti. Kadın ağırlaşınca ikisi birlikte Rableri Allah'a şöyle dua ettiler: Bize sâlih bir çocuk verirsen elbette şükredenlerden oluruz." (A'râf, 7/189).

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ
الْاَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍۜ يَخْلُقُكُمْ فٖى بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ
فٖى ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍۜ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُۜ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ

"Sizi **bir tek candan** yarattı. Sonra **ondan onun eşini yaptı.** Sizin için büyük ve küçük baş hayvanlardan sekiz çift indirdi. Sizi annelerinizin karınlarında üç karanlık içinde bir yaratış sonrasından yaratıp duruyor. İşte bu Allah sizin Rabbiniz! Hükümranlık yalnız O'nun. O'ndan başka hiçbir tanrı yoktur. Peki nasıl çevriliyorsunuz?" (Zümer, 39/6).

3) İnsanın Bir Erkekle Bir Dişiden Yaratılması Süreci ve Ham Maddesi

Bu Sürece İşâret Eden Âyetler:

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا
وَقَبَٓائِلَ لِتَعَارَفُواۜ اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ خَبٖيرٌ

"Ey insanlar! Doğrusu biz sizi **bir erkek ve bir dişiden yarattık,** tanışasınız diye sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Kuşkusuz

Allah katında en değerliniz günahlardan en çok korunanızdır. Gerçekten Allah pekâlâ bilendir, pekâlâ haberi olandır." (Hucurât, 49/13).

فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰى

"Ondan da iki eşi yaptı: **Erkek ve dişi!**" (Kıyâme, 75/39).

وَخَلَقْنَاكُمْ اَزْوَاجًا

"Ve sizleri **çift çift** yarattık." (Nebe, 78/8).

وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰى

"**Erkeği** ve **dişiyi** yaratana (yemin olsun) ki..." (Leyl, 92/3).

İnsanın Bu Çoğalma Sürecindeki Ham Maddesi Olan Âdi Su[2] ve Yaratılma Aşamaları

A) Su Aşaması

İnsan Âdi Bir Sudan Yaratılmıştır

اَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَٓاءٍ مَه۪ينٍ

"Sizi **bayağı bir sudan** yaratmadık mı?" (Murselât, 77/20).

İnsan Atılgan Bir Sudan Yaratılmıştır

خُلِقَ مِنْ مَٓاءٍ دَافِقٍ

"(İnsan) **atılgan bir sudan** yaratılmıştır." (Târık, 86/6).

* * *

2 'Âdi su' ile vurgulanan 'nutfe'dir. Nutfe, döl suyu, erlik suyu denilen, bir başka ismi de 'meni' olan maddedir.

B) Su Aşamasının Nutfe Lafzıyla Vurgulandığı Âyetler

a) Nutfe Lafzının Bağımsız Olarak Geçtiği Âyetler

خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ

"O, insanı **bir nutfeden** yarattı. Bir de bakmışsın o (insan) apaçık delilller ileri süren konuşkan bir hasım oluvermiş." (Nahl, 16/4).

قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ اَكَفَرْتَ بِالَّذِى خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوّٰيكَ رَجُلًا

"Kendisiyle konuşup cevap veren arkadaşı ona: 'Seni topraktan, ardından bir **nutfeden** yaratan, sonra seni bir adam şeklinde biçimlendiren o Zât'a nankörlük mü ettin?' dedi." (Kehf, 18/37).

ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِى قَرَارٍ مَكِينٍ

"Sonra onu oturaklı bir karargâhta **bir nutfe** yaptık." (Mü"minûn, 23/13).

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ اَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ اِلَّا فِى كِتَابٍ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ

"Allah sizi bir topraktan yarattı, sonra bir **nutfeden**. Sonra sizi eşler yaptı. O'nun bilgisi dışında hiçbir dişi ne gebe kalır, ne de doğurur. Ömrü uzatılmış olanın ömrünün uzatılması da ömrünün kısaltılması da muhakkak bir kitaptadır. Kuşkusuz bu, Allah'a çok kolaydır." (Fâtır, 35/11).

اَوَلَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ

"İnsan kendisini **bir nutfeden** yarattığımızı görmedi mi? Derken birden o, apaçık bir hasım kesilmiş!" (Yâsîn, 36/77).

مِنْ نُطْفَةٍ اِذَا تُمْنٰى

"(Rahime) ekildiğinde bir **nutfeden** (yaratan)." (Necm, 53/46).

اَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنٰى

"(O insan), dökülen **menîden bir nutfe** değil miydi?" (Kıyâme, 75/37).

اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا

"Cidden biz insanı **karışık bir nutfeden** yarattık. Kendisini sınayalım diye onu duyan ve gören yaptık." (İnsân, 76/2).

مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ

"**Bir nutfeden** onu yarattı ve ona biçim verdi." (Abese, 80/19).

b) "Alaka" ve "Alak" Lafızlarının Bağımsız Olarak Yer Aldığı Âyetler

ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوّٰى

"Sonra **bir alaka** oldu. Derken Rabbi onu yarattı ve düzenledi." (Kıyâme, 75/38).

خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

"İnsanı **kan pıhtısından** yarattı." (Alak, 96/2).

c) "Nutfe, Alaka ve Mudğa" Kelimelerinin Birlikte Yer Aldıkları Âyetler[3]

ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا
الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَاْنَاهُ خَلْقًا اٰخَرَ
فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

"Sonra **o nutfeyi bir alaka** olarak yarattık, ardından **o alakayı bir çiğnemlik ete** dönüştürdük, akabinde o bir çiğnemlik eti kemikler haline getirdik. Derken kemiklere bir et giydirdik. Sonra onu bir başka yaratık olarak inşa ettik. Öyle ise yaratıcıların en güzeli Allah çok çok yücedir!" (Mü'minûn, 23/14).

d) "Nutfe ve Alaka" Kelimelerinin Birlikte Yer Aldığı Âyetler

هُوَ الَّذٖى خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ
طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا اَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى
مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُوا اَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

"O, sizi bir topraktan, sonra **bir nutfeden,** sonra bir **alakadan** yaratan Zât'tır. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarır. Ardından olgunluk çağlarınıza eresiniz diye, akabinde de yaşlı olmanız için size ömür verir. İçinizden kiminin de önceden canı alınır. Bütün bunlar belirlenmiş bir süreye ulaşmanız içindir. Belki siz aklınızı çalıştırırsınız." (Mü'min, 40/67).

* * *

[3] Bu şıkkın ilk örneği bu bölümde daha önce kaydedilen Hacc sûresinin 5. âyetidir.

II) İnsanın Yaratılmış Bir Varlık Olduğuna Vurgu Yapan Âyetler[4]

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ وَالَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَۙ

"Ey insanlar! **Sizi ve sizden öncekileri yaratan** Rabbinize ibadet edin ki belki takva sahibi olursunuz." (Bakara, 2/21).

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِاَنْفُسِهِنَّ ثَلٰثَةَ قُرُٓوءٍۜ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ اَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللّٰهُ ف۪ٓي اَرْحَامِهِنَّ اِنْ كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ وَبُعُولَتُهُنَّ اَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ اِنْ اَرَادُٓوا اِصْلَاحاًۜ وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذ۪ي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِۖ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌۜ وَاللّٰهُ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ

"Boşanmış kadınlar kendi başlarına üç adet veya üç temizlenme süresi beklerler. Allah'a ve son güne inanıyorlarsa Allah'ın **rahimlerinde yarattığını** gizlemeleri kendilerine helal olmaz. Bu süreçte kocaları, barışmak isterlerse kendilerini geri almaya daha çok hak sahibidirler. Kadınlar için üzerlerindeki hakkın aynısı meşru suretle erkekler üzerinde vardır. Bununla birlikte erkekler için kadınlar üzerinde bir derece vardır. Allah pek izzetlidir, pek hikmetlidir." (Bakara, 2/228).

هُوَ الَّذ۪ي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْاَرْحَامِ كَيْفَ يَشَٓاءُۜ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ

"O, **sizi,** rahimlerde istediği şekilde **şekillendiren** Zat'tır. O'ndan başka hiçbir tanrı yoktur. O Azîz'dir, Hakîm'dir." (Âl-i Imrân, 3/6).

4 Burada "insan, ünâs, nâs" 'siz, erkek, dişi, çift/çiftler' gibi insanın tür, fert ve topluluk olarak vurgulandığı kavramların 'halk, fıtrat' gibi 'yaratma'; 'ca'l' gibi 'yapma'; tasvîr, tesviye' gibi şekil verme, biçimlendirme anlamına gelen masdarlardan türetilmiş lafızlarla geçtiği âyetler kaydedilmiştir.

يُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْۚ وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِيفًا

"Allah sizden ağır yükümlülükleri hafifletmek istiyor. Öyle ya **insan zayıf yaratıldı.**" (Nisâ, 4/28).

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى نَحْنُ اَبْنٰٓؤُا اللّٰهِ وَاَحِبَّٓاؤُ۬هُۜ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْۜ بَلْ اَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَۜ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۘ وَاِلَيْهِ الْمَصِيرُ

"Yahudilerle Hıristiyanlar: 'Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz' dediler. De ki: 'Öyle ise neden size günahlarınız yüzünden azap ediyor? Bilakis **siz,** O'nun **yarattıklarından birer beşersiniz**. Dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Göklerin, yerin ve bu ikisi arasındakilerinin egemenliği O'nundur. Son dönüş yine ancak O'nadır." (Mâide, 5/18).

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَٓاءَ ظُهُورِكُمْۚ وَمَا نَرٰى مَعَكُمْ شُفَعَٓاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ اَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكٰٓؤُاۜ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ

"Gerçekten bize, **sizi ilk kez yarattığımızdaki gibi** teker teker geldiniz ve size verdiğimiz şeyleri sırtlarınızın arkasına bıraktınız. Şimdi içinizde, kendilerini Allah'ın ortakları sandığınız şefaatçılarınızı da yanınızda görmüyoruz. Gerçekten aranızdaki bağlar iyice koptu, şefaatçılarınız olduklarını ileri sürdükleriniz yanınızdan kaybolup gitti." (En'âm, 6/94).

وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَۗ فَسَجَدُوٓا اِلَّٓا اِبْلِيسَۜ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ

"Gerçekten **sizi yarattık** ve ardından sizi biçimlendirdik. Sonra meleklere: 'Âdem'e secde edin' dedik. Hemen secde ettiler. Ancak İblis etmedi. O, secde edenlerden olmadı" (A'râf, 7/11).

وَمِمَّنْ خَلَقْنَا اُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ

"**Yarattıklarımızdan** gerçekten doğru yolu gösteren, onunla adaleti gerçekleştiren **bir ümmet** vardır." (A'râf, 7/181).

اِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذٰلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ

"Rabbinin rahmet ettiği kimse hariç. İşte bunun için **onları yarattı** ve Rabbinin: 'Elbette cehennemi cinlerden ve insanlardan, hepsinden dolduracağım' sözü tam yerine geldi." (Hûd, 11/119).

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفّٰيكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَىْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْـًٔا اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ

"Allah **sizi yarattı**. Sonra canınızı alacak. İçinizden kimisi de biraz bilgiden sonra bir şey bilmez olduğu ömrün en alçağına itilir. Kuşkusuz Allah çok iyi bilendir, çok güçlüdür." (Nahl, 16/70).

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللّٰهِ هُمْ يَكْفُرُونَ

"Allah, sizin için kendi nefislerinizden eşler yaptı, eşlerinizden sizin için oğlanlar ve torunlar yarattı. Size tertemiz nimetlerden rızıklar sundu. Hâlâ bâtıla mı inanıyorlar? Allah'ın nimetine mi onlar nankörlük ediyorlar?" (Nahl, 16/72).

اَوْ خَلْقًا مِمَّا يَكْبُرُ فِى صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِى فَطَرَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِضُونَ اِلَيْكَ رُؤُسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتٰى هُوَ قُلْ عَسٰى اَنْ يَكُونَ قَرِيبًا

"Veya sinelerinizde büyüttüğünüz şeylerden herhangi bir yaratık olun. Diyecekler: 'Kim bizi diriltecek?' De ki: **'Sizi ilk kez yaratmış**

olan.' Başlarını sana doğru hareket ettirerek: 'Ne zaman o?' diyecekler. De ki: 'Yakın olması umulur." (İsrâ, 17/51).

قَالَ كَذٰلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا

"(Allah) buyurdu: 'İş böyledir.' Yine Rabbin buyurdu: 'O, bana göre pek kolaydır. Öyle ya daha önce de sen hiçbir şey değilken **seni yaratmıştım.**" (Meryem, 19/9).

خُلِقَ الْاِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَاُرِيكُمْ اٰيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ

"**İnsan aceleden (çok aceleci) yaratıldı.** Yakında size âyetlerimi göstereceğim. Beni ivdirmeyin." (Enbiyâ, 21/37).

وَهُوَ الَّذِي ذَرَاَكُمْ فِي الْاَرْضِ وَاِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

"Sizi yeryüzünde **yaratıp yayan** O. Hep O'nun huzuruna toplanacaksınız." (Mü'minûn, 23/79).

اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ

"**Sizi** sadece boşuna **yarattığımızı** ve gerçekten Bize döndürülmeyeceğinizi mi sanmıştınız?" (Mü'minûn, 23/115).

لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا اَنْعَامًا وَاَنَاسِيَّ كَثِيرًا

"Ki onunla ölü bir beldeye can verelim, **yarattıklarımızdan** nice hayvanları **ve pek çok insanı** onunla sulayalım." (Furkân, 25/49).

اَلَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ

"**O beni yaratmış** olan Zât'tır. Sonuçta da O beni doğru yola iletir." (Şuarâ', 26/78).

وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ

"Rabbinizin **sizin için yaratmış** olduğu eşlerinizi bırakıyorsunuz. Doğrusu siz haddini bilmez bir toplumsunuz." (Şuarâ, 26/166).

وَاتَّقُوا الَّذٖى خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْاَوَّلٖينَ

“**Sizi ve önceki nesilleri yaratmış** olan Zât'tan korkun.” (Şuarâ, 26/184).

وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوٓا اِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

“Size, kendilerinde huzur bulmanız için nefislerinizden **eşler yaratması,** aranıza sevgi ve merhamet koyması da O'nun âyetlerindendir. Gerçekten bunda tefekkür eden bir toplum için elbette âyetler vardır.” (Rûm, 30/21).

فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدّٖينِ حَنٖيفًا فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّتٖى فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدٖيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ذٰلِكَ الدّٖينُ الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

“Öyle ise yüzünü bir muvahhit olarak dine çevir, Allah'ın fıtratına ki **insanları onun üzerine yaratmıştır.** Allah'ın yaratışı için asla değişme yoktur. İşte odur dosdoğru din. Ne var ki insanların çoğunluğu bilmiyorlar.” (Rûm, 30/30).

اَللّٰهُ الَّذٖى خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمٖيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيٖيكُمْ هَلْ مِنْ شُرَكَٓائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذٰلِكُمْ مِنْ شَیْءٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ

“Allah, **sizi yaratan,** ardından size rızık veren Zât'tır. O sonra sizin canınızı alacak, akabinde de sizi diriltecek. Peki ortak koştuklarınızdan bunlardan herhangi birini yapacak biri var mı? O, münezzehtir, pek yücedir onların ortak koşup durduklarından.!” (Rûm, 30/40).

اَللّٰهُ الَّذٖى خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُ وَهُوَ الْعَلٖيمُ الْقَدٖيرُ

"Allah o Zât ki sizi bir güçsüzlükten **yarattı**. Sonra güçsüzlüğün ardından bir güç yaptı, sonra gücün arkasından bir güçsüzlük, bir ihtiyarlık halketti. Dilediğini yaratıyor. O, çok iyi bilendir, çok güçlüdür." (Rûm, 30/54).

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ اِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍۜ اِنَّ اللّٰهَ سَمٖيعٌ بَصٖيرٌ

"**Yaratılmanız da** diriltilmeniz de başka değil sadece bir tek canlının yaratılması gibidir. Kuşkusuz Allah çok iyi duyandır, çok iyi görendir." (Lokman, 31/28).

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ

"Oysa **sizi de,** sizin yaptıklarınızı da Allah **yaratmıştır**." (Sâffât, 37/96).

لَخَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Elbette göklerin ve yerin **yaratılışı insanların yaratılışından** daha büyüktür. Ne var ki insanların çoğunluğu bilmiyorlar." (Mü'min, 40/57).

اَللّٰهُ الَّذٖى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاۤءَ بِنَاۤءً وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِۜ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمٖينَ

"Allah, o Zât ki, sizin için yeryüzünü bir karargâh, göğü de bir bina yapmış, **sizi şekillendirip** şekillerinizi de güzelleştirmiş ve sizi tertemiz (nimetlerden) rızıklandırmıştır. İşte bu Allah sizin Rabbiniz! Âlemlerin Rabbi Allah çok yücedir!" (Mü'min, 40/64).

فَاَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ اَشَدُّ مِنَّا قُوَّةًۜ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذٖى خَلَقَهُمْ هُوَ اَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةًۜ وَكَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ

“Âd’a gelince: Yeryüzünde haksızca büyüklük tasladılar ve: ‘Kuvvetçe bizden daha yaman kimdir?’ dediler. Onlar, **kendilerini yaratmış bulunan** Allah’ın, onlardan daha güçlü olduğunu görmemişler miydi? Âyetlerimizi inadına inkâr ediyorlardı.” (Fussılet, 41/15).

وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ
كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

“Derilerine: ‘Neden aleyhimizde tanıklık yaptınız?’ derler. ‘Bizi, her şeyi konuşturan o Allah konuşturdu. **Sizi ilk kez de O yaratmıştı.** İşte şimdi sırf O’na döndürülüyorsunuz’ derler.” (Fussılet, 41/21).

فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ
أَزْوَاجًا يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

“Göklerin ve yerin yaratanı. **Sizin için** kendinizden eşler, hayvanlardan da çiftler **yarattı.** Sizi orada çoğaltıyor. O’nun misli gibi bir şey olmadı. O, çok iyi duyan, çok iyi görendir.” (Şûrâ, 42/11).

وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَابَّةٍ آيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ

“**Yaratılışınızda** ve yaymakta olduğu canlılarda kesin inanan bir kavim için elbette ibretler vardır.” (Câsiye, 45/4).

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ

“Andolsun gerçekten Biz **insanı yarattık,** nefsinin ne ile fitlemekte olduğunu biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız.” (Kâf, 50/16).

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

“**İnsanları ve cinleri** sırf Bana kulluk etsinler diye **yarattım.**” (Zâriyât, 51/56).

الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ
الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ
أُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى

"Onlar ki -ufak-tefek kusur başka- günahın büyüklerinden, ahlâksızlıklardan kaçınırlar. Kuşkusuz Rabbin geniş mağfiretlidir, sizi **topraktan meydana getirdiği** sıra ve sizler analarınızın karınlarında ceninler iken sizin durumlarınızı en iyi bilendir. Şimdi nefislerinizi aklamağa kalkışmayın! O'dur korunup sakınan kişiyi en iyi bilen." (Necm, 53/32).

وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى

"Kuşkusuz **O, iki çifti, erkeği ve dişiyi yarattı**." (Necm, 53/45).

خَلَقَ الْإِنْسَانَ

"**İnsanı yarattı**." (Rahman, 55/3).

نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ

"**Biz sizi yarattık**, tasdik etmiyor musunuz?" (Vâkıa, 56/57).

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

"O, **sizi yaratmış** olan Zât'tır. Aranızdan kâfir de var, inanan da var. Allah yaptıklarınızı pekâlâ görmektedir." (Teğâbun, 64/2).

خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ

"O, gökleri ve yeri hak ile yarattı, **size şekil verdi**, şekillerinizi güzel de yaptı. Sonunda gidişiniz O'nadır." (Teğâbun, 64/3).

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا

"Doğrusu **insan** sabırsız ve hırslı **yaratılmıştır**." (Meâric, 70/19).

كَلَّاۜ اِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ

"Hayır asla! Cidden **biz onları** bildikleri şeyden **yarattık**." (Meâric, 70/39).

وَقَدْ خَلَقَكُمْ اَطْوَاراً

"Oysa O, **sizi** aşama aşama **yarattı**." (Nûh, 71/14).

ذَرْنِى وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيداًۙ

"Beni, **tek olarak yarattığım** o kimse ile başbaşa bırak." (Muddessir, 74/11).

اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍۗ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعاً بَصِيراً

"**Doğrusu Biz insanı** halden hale çevrilen karışık bir nutfeden **yarattık**. Sınayalım diye kendisini işiten ve gören yaptık." (İnsân, 76/2).

وَخَلَقْنَاكُمْ اَزْوَاجاًۙ

"Sizi **çiftler yarattık**." (Nebe, 78/8).

مِنْ اَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُۜ

"**Onu** hangi şeyden **yarattı**?" (Abese, 80/18).

اَلَّذِى خَلَقَكَ فَسَوّٰيكَ فَعَدَلَكَۙ

"O ki **seni yarattı**, derken seni biçimlendirdi ve seni dengeledi." (İnfitâr, 82/7).

فِى اَيِّ صُورَةٍ مَا شَاۤءَ رَكَّبَكَۜ

"Ve seni dilediği herhangi **bir sûrette oluşturdu**." (İnfitâr, 82/8).

فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَۜ

"Öyle ise **insan** neden yaratıldığına **baksın**." (Târık, 86/5).

اَلَّذ۪ي خَلَقَ فَسَوّٰىۙ

"O **yaratıp** düzenleyen Zât'ın." (A'lâ, 87/2).

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ ف۪ي كَبَدٍۜ

"Elbette **insanı** bir sıkıntı içinde **yarattık**." (Beled, 90/4).

وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰىۙ

"Erkeği ve dişiyi yaratmış olana (andolsun) ki." (Leyl,92/3).

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ ف۪ٓي اَحْسَنِ تَقْو۪يمٍۘ

"Andolsun gerçekten **insanı** biçimlendirmenin en güzelinde **yarattık**." (Tîn, 95/4).

* *
*

III) İnsanın Çeşitli Organlarının Geçtiği Âyetler

Baş

Özet Bilgiler

Kur'ân-ı Kerîm'de ' رأس =*re's*=baş' şeklinde hem tekil, hem de ' رؤوس =*ruûs*=başlar' şeklinde çoğul biçimiyle yer alan bu organımız diğer çoğu organların aksine tekilinde yalnız fiziksel anlamda, çoğulunda da ağırlıklı olarak[1] yine fiziksel anlamda kullanılmıştır. Burada yalnız insan uzvunun vurgulandığı âyetlere yer verilmiştir.[2]

a) Baş Anlamındaki ' رأس =*re's*' Kelimesinin Tekil Olarak Geçtiği Âyetler

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسٰٓى اِلٰى قَوْمِه۪ غَضْبَانَ اَسِفًاۙ قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُون۪ي مِنْ بَعْد۪يۚ اَعَجِلْتُمْ اَمْرَ رَبِّكُمْۚ وَاَلْقَى الْاَلْوَاحَ وَاَخَذَ بِرَاْسِ اَخ۪يهِ يَجُرُّهُٓ اِلَيْهِۜ قَالَ ابْنَ اُمَّ اِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضْعَفُون۪ي وَكَادُوا يَقْتُلُونَن۪يۘ فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْاَعْدَٓاءَ وَلَا تَجْعَلْن۪ي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ

"Musa, kızgın ve üzgün bir halde kavmine dönünce: 'Ardımdan bana ne kötü halef oldunuz! Rabbinizin emrini (beklemeyip) acele mi ettiniz?' dedi, levhaları yere bıraktı, kardeşinin **başından** tutup kendine oğru çekmeğe başladı. (Harun:) 'Anamın oğlu! Gerçekten topluluk beni zayf gördü, nerede ise beni öldüreceklerdi. Bana hakaret edip de düşmanları sevindirme. Beni zâlimler topluluğuyla bir tutma' dedi." (A'râf, 7/150).

---

[1] Bu kaydı koyuyoruz, çünkü (Bakara, 2/279)'da 'anaparalar, sermaye' anlamında kullanılmıştır.

[2] Dolayısıyla şeytanların başlarına vurgu yapılan Sâffât sûresinin 65. âyeti de ilgili konuda geçtiğinden burada ayrıca kaydedilmemiştir.

وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانِ قَالَ اَحَدُهُمَا اِنّ۪ٓي اَرٰين۪ٓي اَعْصِرُ خَمْراً
وَقَالَ الْاٰخَرُ اِنّ۪ٓي اَرٰين۪ٓي اَحْمِلُ فَوْقَ رَاْس۪ي خُبْزاً تَاْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ
نَبِّئْنَا بِتَاْو۪يلِه۪ اِنَّا نَرٰيكَ مِنَ الْمُحْسِن۪ينَ

"Zindana onunla birlikte iki genç girmişti. Onlardan birisi: 'Rüyamda kendimi şarap sıkarken görüyorum' dedi. Öteki de: 'Ben de rüyamda **başımın** üstünde ekmek taşıdığımı, ekmekten kuşların yediğini görüyorum. Bize bunun yorumunu haber ver. Biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz' dedi." (Yûsuf, 12/36).

يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ اَمَّٓا اَحَدُكُمَا فَيَسْق۪ي رَبَّهُ خَمْراً وَاَمَّا الْاٰخَرُ
فَيُصْلَبُ فَتَاْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَاْسِه۪ قُضِيَ الْاَمْرُ الَّذ۪ي ف۪يهِ تَسْتَفْتِيَانِ

"Ey zindanın iki arkadaşı! İkinizden biri efendisine şarap sunacak, öteki ise asılacak da **başından** kuşlar yiyecek. İkinizin hakkında açıklama istediğinz şey hükme bağlanmıştır." (Yûsuf, 12/41).

قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنّ۪ي وَاشْتَعَلَ الرَّاْسُ شَيْباً وَلَمْ اَكُنْ
بِدُعَٓائِكَ رَبِّ شَقِياًّ

"Demişti: Rabbim! Artık benden kemik gevşedi ve **baş** bembeyaz alev aldı! Rabbim! Sana yalvarmakla hiçbir zaman bedbaht olmadım!" (Meryem, 19/4).

قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَاْخُذْ بِلِحْيَت۪ي وَلَا بِرَاْس۪ي اِنّ۪ي خَش۪يتُ اَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ
بَيْنَ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪لَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْل۪ي

"Harun: Anamın oğlu! Sakalımı ve **başımı** tutma. İnan ki: 'Dediğime bakmadın da İsrâiloğulları arasına ayrılık soktun,' dersin diye korktum dedi." (Tâhâ, 20/94).

ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَاْسِه۪ مِنْ عَذَابِ الْحَم۪يمِ

"Sonra başının üstüne kaynar su azabından dökün." (Duhân, 44/48).

b) 'Başlar' Anlamındaki ' رؤوس =*ruûs*' Lafzının Çoğul Olarak Yer Aldığı Âyetler[3]

مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُؤُسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ اِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَاَفْئِدَتُهُمْ هَوَٓاءٌ

"**Başlarını** dikerek koşarlar, bakışları kendilerine dönmez ve gönülleri de bomboştur." (İbrâhîm, 14/43).

اَوْ خَلْقًا مِمَّا يَكْبُرُ فِى صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِى
فَطَرَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِضُونَ اِلَيْكَ رُؤُسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتٰى هُوَ قُلْ
عَسٰٓى اَنْ يَكُونَ قَرِيبًا

"Veya sinelerinizde büyüyen şeylerden herhangi bir yaratık olun. Diyecekler: 'Kim bizi diriltecek?' De ki: 'Sizi ilk kez yaratmış olan!' **Başlarını** sana doğru hareket ettirecekler ve: 'Ne zaman o?' diyecekler. De ki: 'Yakın olması umulur!" (İsrâ, 17/51).

ثُمَّ نُكِسُوا عَلٰى رُؤُسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هٰٓؤُلَٓاءِ يَنْطِقُونَ

"Sonra yine **başları** (tepeleri) üstü ters döndüler. 'Sen gerçekten bilirsin ki bunlar söylemez' dediler." (Enbiyâ, 21/65).

هٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِى رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ
ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُؤُسِهِمُ الْحَمِيمُ

"Şu ikisi Rableri hakkında tartışmağa girişmiş iki hasımdır. Bu yüzden o küfredenler için, ateşten çamaşırlar biçilmiştir. **Başlarının** üstünden kaynar su dökülür." (Hacc, 22/19).

---

[3] Tekrardan kaçınmak için daha önce bu bölümde kaydedilmiş olan Mâide sûresinin 6. âyetine yer verilmemiştir.

وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُؤُ۫سِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْۜ رَبَّنَٓا اَبْصَرْنَا
وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا اِنَّا مُوقِنُونَ

"Rableri huzurunda **başlarını** eğmiş bulunan o suçlular: 'Rabbimiz! Gördük, duyduk, anladık. Haydi bizi geri döndür de yararlı olanı yapalım. Cidden biz kesin inananlarız!' (derler iken) bir görsen." (Secde, 32/12).

لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّءْيَا بِالْحَقِّۚ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ
اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ اٰمِنِينَۙ مُحَلِّقِينَ رُؤُ۫سَكُمْ وَمُقَصِّرِينَۙ لَا تَخَافُونَۜ
فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا

"Ululuğuna yemin olsun ki Allah, gerçekten Peygamberi'ne o rüyayı hakkıyla doğru gösterdi. Şanına yemin olsun ki Allah izin verirse Mescid-i Haram'a güven duyanlar, **başlarını** kazıtanlar, kırkanlar, korkmadan kesin olarak gireceksiniz. Ama O, sizin bilmediğiniz şeyleri bildi de ondan önce yakın bir fetih yaptı." (Feth, 48/27).

c) Baş Anlamındaki ' رأس =re's' Kelimesi ile 'Başlar' Anlamındaki ' رؤوس =ruûs' Lafzının Birlikte Geçtiği Âyetler

وَاَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّٰهِۜ فَاِنْ اُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِۚ وَلَا تَحْلِقُوا
رُؤُ۫سَكُمْ حَتّٰى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُۜ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا اَوْ بِه۪ٓ اَذًى مِنْ
رَاْسِه۪ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ اَوْ صَدَقَةٍ اَوْ نُسُكٍۚ فَاِذَٓا اَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ
اِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِۚ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ
اِذَا رَجَعْتُمْۜ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌۜ ذٰلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ اَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِۜ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ

"Haccı ve umreyi Allah için tamamlayın. Engellenirseniz o zaman kurbandan kolay gelen(i gönderin). Kurban, kesileceği yere varınca-

ya kadar başlarınızı tıraş etmeyin. İçinizden hasta olana veya başında bir rahatsızlığı bulunana (tıraşa bedel) oruç veya sadaka veya kurbandan ibaret bir fidye gerekir. Güvenliğinize kavuştuğunuzda o zaman, hacca kadar umre ile faydalanmak isteyene de kurbandan kolayına geleni (kesmesi gerekir). Bunu bulamayana üçgün hacda, yedi gün de döndüğünüz de -ki bunlar tam on gündür- oruç gerekir. Bu, ailesi Mescid-i Haram'da ikamet etmeyenler (orada oturmayanlar) içindir. Allah'tan korkun ve bilin ki Allah pek yaman azaplıdır." (Bakara, 2/196).

Yüz

1) "Yüz" Anlamına da Gelen " وَجْه =*vech*" Lafzının Tekil Olarak Geçtiği Âyetler ve Bağlamları

Kişi Yüzünü Allah'a ve Dine Çevirip Teslim Etmelidir

بَلٰى مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ اَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ
وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"Hayır öyle değil! Kim iyilik yaparak **yüzünü (varlığını) Allah'a teslim ederse** onun ödülü Allah katındadır. Onlara bir korku yoktur ve onlar üzülmeyecekler." (Bakara, 2/112).

فَاِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ اَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلّٰهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذٖينَ
اُوتُوا الْكِتَابَ وَالْاُمِّيّٖنَ ءَاَسْلَمْتُمْ فَاِنْ اَسْلَمُوا فَقَدِ
اهْتَدَوْا وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللّٰهُ بَصٖيرٌ بِالْعِبَادِ

"Sana karşı kanıt yarışına yeltenirlerse de ki: 'Ben, bana uyanlarla birlikte **yüzümü (özümü) Allah'a teslim ettim**.' Ve kendilerine kitap verilenlerle ümmilere söyle: 'Siz de teslim oldunuz mu?' Teslim olmuşlarsa hidayete ermişlerdir. Yüz çevirirlerse, sana düşen sadece tebliğdir. Allah, o kulları pek iyi görendir." (Âl-i Imrân, 3/20).

وَمَنْ اَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرٰهِيمَ خَلِيلًا

"**Güzellik sergileyerek yüzünü** Allah'a teslim eden ve bir muvahhit olarak İbrahim'in dinine uyan kimseden daha güzel dinli kim olabilir? Allah İbrahim'i sırdaş bir dost edinmişti." (Nisâ, 4/125).

وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى وَاِلَى اللّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُورِ

"Kim, kendisi iyilik yapıcı olarak **yüzünü Allah'a teslim ederse** gerçekten o, en sağlam kulpa tutunmuştur. İşlerin sonu sadece Allah'a varır." (Lokmân, 31/22).

Yüzümü Allah'a Çevirdim

اِنّ۪ي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذ۪ي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ حَن۪يفًا وَمَا اَنَا۬ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ

"Cidden ben bir muvahhit olarak **yüzümü gökleri ve yeri yaratmış olana çevirdim**. Ben ortak koşanlardan değilim." (En'âm, 6/79).

Yüzünü Dine Çevir

وَاَنْ اَقِمْ وَجْهَكَ لِلدّ۪ينِ حَن۪يفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ

"Bana şu da emredildi: "Bir muvahhit olarak **yüzünü dine çevir,** sakın o müşriklerden olma." (Yûnus, 10/105).

فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدّ۪ينِ حَن۪يفًا فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّت۪ي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْد۪يلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ذٰلِكَ الدّ۪ينُ الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Öyle ise **yüzünü bir muvahhit olarak dine çevir**; Allah'ın fıtratına ki, insanları onun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratışı için

asla değiştirme yoktur. İşte odur dosdoğru din. Ne var ki insanların çoğu bilmiyorlar." (Rûm, 30/30).

فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَاْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللّٰهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ

"Öyle ise, kendisi için asla geri çevrilme olmayan bir gün gelmeden önce **yüzünü o dosdoğru dine çevir**. O gün (insanlar) fırka fırka ayrılırlar." (Rûm, 30/43).

Yüzünü Mescid-i Haram Yönüne Çevir

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَاِنَّ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

"Doğrusu **yüzünün** göğe doğru çevrilip durduğunu görüyoruz. Artık seni kendisinden hoşnut kalacağın bir kıbleye çevireceğiz. Haydi **yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir**, siz de (ey müminler) nerede olursanız **yüzlerinizi onun yönüne çevirin.** Hiç kuşkusuz kendilerine o kitap verilenler bu (çevirme durumu)nun Rablerinden gelen hak olduğunu elbette bilirler. Allah onların yaptıklarından habersiz değildir." (Bakara, 2/144).

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

"Nereden yola çıkarsan (namazda) yüzünü **Mescid-i Haram tarafına çevir**. Kuşkusuz bu Rabbinden gelen gerçektir. Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir." (Bakara, 2/149).

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ

إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

“Nereden yola çıkarsan (namazda) **yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir**. (Müminler siz de) nerede olursanız **yüzlerinizi onun yönüne çevirin** ki insanlar için aleyhinizde bir delil olmasın. Ancak içlerinden zulmedenler başka (onlar bildiklerini okurlar). Artık onlardan korkmayın, Ben'den korkun. Bir de (Mescid-i Haram'a dönün ki) size olan nimetimi tamamlayayım, belki siz bu sayede doğruyu bulursunuz.” (Bakara, 2/150).

Hz. Yakub'un Yüzü

اُقْتُلُوا يُوسُفَ اَوِ اطْرَحُوهُ اَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ اَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ

“Yusuf'u öldürün veya onu bir yere atın babanızın **yüzü** sadece size kalsın, onun ardından salihler topluluğu olasınız.” (Yûsuf, 12/9).

اِذْهَبُوا بِقَمِيصِي هٰذَا فَاَلْقُوهُ عَلٰى وَجْهِ اَبِي يَاْتِ بَصِيرًا وَاْتُونِي بِاَهْلِكُمْ اَجْمَعِينَ

“Bu gömleğimi götürün babamın **yüzüne** bırakın, gözü açılır! Ve bütün ailenizi bana getirin'.” (Yûsuf, 12/93).

فَلَمَّا اَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ اَلْقٰيهُ عَلٰى وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيرًا قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ اِنِّي اَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

“Müjdeci gelip gömleği (Yakub'un) **yüzüne** koyunca anında gören oldu (ve şöyle) dedi: ‘Size, ben Allah tarafından, sizin bilemeyeceklerinizi biliyorum dememiş miydim?” (Yûsuf, 12/96).

İnsanın İç Dünyasının Yüzüne Yansıması

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍ فَاِنْ اَصَابَهُ خَيْرٌ اِطْمَاَنَّ بِهٖ وَاِنْ اَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ اِنْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِهٖ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ

"İnsanlardan kimi de Allah'a kenarından ibadet eder; eğer kendisine bir hayır dokunursa bununla tatmin olup yatışır. Şayet kendisine bir musibet ilişirse **yüzü doğrultusunda** (perişan bir halde) geri dönüverir, böylece dünyayı da kaybetmiştir âhireti de. İşte bu, apaçık zararın ta kendisidir." (Hacc, 22/11).

وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِالْاُنْثٰى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ

"Onlardan biri dişi ile müjdelendiğinde öfke ile dopdolu olarak **yüzü** simsiyah kesilir." (Nahl, 16/58).

اَفَمَنْ يَتَّقٖى بِوَجْهِهٖ سُوٓءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَقٖيلَ لِلظَّالِمٖينَ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ

"Ya **yüzünü**, kıyamet günü azabın kötüsünden korumaya çalışan kimse?.. Zalimlere denilmiştir: Kazanıp durduklarınızı(ın azabını) tadın!" (Zümer, 39/24).

وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمٰنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظٖيمٌ

"Onlardan biri, Rahman için verdiği bir örnekle muştulandığında **yüzü kapkara** kesilir ve o, yutkunup durur." (Zuhruf, 43/17).

فَاَقْبَلَتِ امْرَاَتُهُ فٖى صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقٖيمٌ

"Bunun üzerine hanımı bir çığlık içinde döndü, elini **yüzüne** çarptı ve: 'Kısır bir kocakarı (doğuracakmış öyle mi)!' dedi." (Zâriyât, 51/29).

اَفَمَنْ يَمْشٖى مُكِبًّا عَلٰى وَجْهِهٖٓ اَهْدٰٓى اَمَّنْ يَمْشٖى سَوِيًّا عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍ

"Şimdi **yüzü üstü** sürünerek giden mi daha doğru, yoksa dosdoğru bir cadde üzerinde dosdoğru giden mi? (Bir düşünmeli)." (Mülk, 67/22).

2) "Yüzler" Anlamına da Gelen " وُجُوهٌ " Lafzının Çoğul Olarak Geçtiği Âyetler ve Bağlamları

Asıl Yöneliş Yüzlerin Doğuya ve Batıya Çevrilmesi Değil Allah'a Çevrilmesidir

لَيْسَ الْبِرَّ اَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلٰكِنَّ
الْبِرَّ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيّٖنَۚ وَاٰتَى
الْمَالَ عَلٰى حُبِّهٖ ذَوِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكٖينَ وَابْنَ السَّبٖيلِ
وَالسَّٓائِلٖينَ وَفِي الرِّقَابِۚ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَۚ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ
اِذَا عَاهَدُواۚ وَالصَّابِرٖينَ فِي الْبَأْسَٓاءِ وَالضَّرَّٓاءِ وَحٖينَ الْبَأْسِۜ اُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ
صَدَقُواۜ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ

"Yüzlerinizi doğu ve batı yönüne çevirmeniz iyilik değildir. Ama **asıl iyilik** Allah'a, son güne, meleklere, Kitab'a, peygamberlere inanan, mala olan sevgisine karşın malını akrabalarına, öksüzlere, yoksullara, yolda kalmışa, dilenenlere ve esirleri kurtarma uğrunda veren; namazı dosdoğru kılan, zekatı veren ile sözleştiklerinde ahitlerine vefalı olanlar, sıkıntıda, hastalıkta ve şiddet/savaş anında sabredenler(**in iyiliğidir asıl iyilik**). İşte onlardır sadakat gösterenler! İşte onlardır müttakiler." (Bakara, 2/177).

Yüzlerinizi O'na Doğrultun

قُلْ اَمَرَ رَبّٖي بِالْقِسْطِۜ وَاَقٖيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ
مُخْلِصٖينَ لَهُ الدّٖينَۜ كَمَا بَدَاَكُمْ تَعُودُونَۜ

"De ki: "Rabbim adaleti emretti, her mescitte her namaza duruşta **yüzlerinizi** O'na doğrultun, dini yalnız O'na özgüleyenler olarak kendisine dua edin. Sizi başlangıçta nasıl yarattı ise (öylece O'na) döneceksiniz." (A'râf, 7/29).

Kıyamet Sahnesinde Yüzler

Ak Yüzler/Kara Yüzler/Işıldayan Yüzler/Asık Yüzler

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ
أَكَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

“O gün kimi **yüzler ağarır, kimi yüzler kapkara kesilir.** Yüzleri kapkara kesilenlere: ‘İmanınızdan sonra inkâr mı ettiniz? Öyle ise inkâr etmeniz yüzünden tadın o azabı’ (denilir).” (Âl-i Imrân, 3/106).

وَأَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

“**Yüzleri ağaranlara** gelince (onlar) Allah'ın rahmeti içindedirler. Onlar orada sürekli kalacaklar.” (Âl-i Imrân, 3/107).

وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌ
أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْمُتَكَبِّرِينَ

“Allah üzerine yalan düzmüş olanları kıyamet günü görürsün, **yüzleri** kapkara kesilmiştir! Kibirliler için ikamet yeri cehennem değil midir?” (Zümer, 39/60).

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ

“**Nice yüzler** o gün ışılar, parlar.” (Kıyâme, 75/22).

وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ

“**Nice yüzler** de ekşir, asıktır.” (Kıyâme, 75/24).

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ

“**Yüzler** vardır o gün ışıldar,” (Abese, 80/38).

ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ

"Güler, sevinir." (Abese, 80/39).

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ

"Bir takım **yüzler** o gün eğilmiş, zillete düşmüştür." (Ğâşiye, 88/2).

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ

"Bir takım **yüzler** de o gün mutludur." (Ğâşiye, 88/8).

Toprağa Bulanacak ve Bulanmayacak Yüzler

لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا الْحُسْنٰى وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ اُولٰئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Güzellik sergileyenlere daha güzeli ve fazlası vardır. Onların **yüzlerini** ne kara kaplar ne de horluk.İşte onlardır cennet halkları! Onlar orada sürekli kalacaklar." (Yûnus, 10/26).

وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ عَاصِمٍ كَاَنَّمَا اُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِنَ الَّيْلِ مُظْلِمًا اُولٰئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Kötülükleri kazanmış olanlara ise bir kötülüğün misliyle cezası vardır. Kendilerini bir horluk kaplar. Onlar için Allah'tan hiçbir koruyucu yoktur. Âdetâ **yüzleri**, karanlık geceden parçalara bürünmüştür. İşte onlardır ateşin halkları. Onlar orada sürekli kalacaklar." (Yûnus, 10/27).

وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ

"**Yüzler** de vardır o gün tozlanmıştır." (Abese, 80/40).

تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ

"O **yüzleri** bir kara sarar." (Abese, 80/41).

Ateşin Bürüyüp Kavuracağı ve Yalayacağı Yüzler

سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطِرَانٍ وَتَغْشٰى وُجُوهَهُمُ النَّارُ

"Gömlekleri katrandandır. **Yüzlerini** de ateş bürür." (İbrâhîm, 14/50).

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَٓاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَٓاءَ فَلْيَكْفُرْ اِنَّٓا اَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ
نَارًا اَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَاِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَٓاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي
الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَٓاءَتْ مُرْتَفَقًا

"De ki: 'Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen inansın, dileyen inkâr etsin, gerçekten Biz o zalimler için duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmış bir ateş hazırladık. Yardım dilerlerse **yüzleri kavuran** erimiş maden gibi bir su ile yardım görürler. Ne kötü içecek! (O ateş) ne kötü bir buluşma yeri!)" (Kehf, 18/29).

لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ
وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ

"O küfredenler, **yüzlerinden** ve arkalarından ateşi engelleyemeyecekleri ve hiçbir taraftan yardım görmeyecekleri o anı bir bilseler!" (Enbiyâ, 21/39).

تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ

"Onlar, ateşin içinde dişleri sırıtırken ateş **yüzlerini** yalar." (Mü'minûn, 23/104).

Mahşer Alanına Yüzleri Üstü Sürüklenecekler

وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِۚ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِهٖۜ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَلٰى وُجُوهِهِمْ عُمْياً وَبُكْماً وَصُمّاًۜ مَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُۜ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيراً

"Allah'ın hidâyet verdiği kimse, işte o doğru yolu bulmuştur. Kimi de saptırırsa onlar için O'ndan başka asla dostlar bulamazsın. Onları kıyamet günü **yüzleri** üzerine körler, dilsizler ve sağırlar olarak haşrederiz. Onların dönüş yeri cehennemdir. Cehennem dindikçe onlar için alevini artırırız." (İsrâ, 17/97).

اَلَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلٰى وُجُوهِهِمْ اِلٰى جَهَنَّمَۙ اُو۬لٰٓئِكَ شَرٌّ مَكَاناً وَاَضَلُّ سَبِيلاً

"Onlar **yüzleri** üstü cehenneme toplanacaklar, işte onlar yerce çok kötü, yolca da en sapıktırlar." (Furkân, 25/34).

يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلٰى وُجُوهِهِمْۜ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ

"O gün ki **yüzleri üstü** ateşte sürüklenecekler. 'Tadın ne imiş cehennem dokunuşu?!' diye." (Kamer, 54/48).

Ateşte Evrilip-Çevrilen Yüzler

وَمَنْ جَٓاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِۜ هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Her kim de kötülükle gelirse artık **yüzleri** ateşte sürtülür. Başka değil sırf yaptığınız amellerin cezası." (Neml, 27/90).

يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَٓا اَطَعْنَا اللّٰهَ وَاَطَعْنَا الرَّسُولَا

"**Yüzlerinin** ateş içinde evrilip-çevrildiği günde: 'Keşke biz, Allah'a itâat etseydik, o Peygambere itâat etseydik' derler." (Ahzâb, 33/66).

Bütün Yüzler O'nun Huzurunda Eğilmiştir

وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا

"Ve bütün **yüzler** o Hayy (diri) ve Kayyûm'a (her şeyi ayakta tutana) baş eğmiştir. Bir zulüm yüklenen gerçekten hüsrana uğramıştır." (Tâhâ, 20/111).

Yüzlerinize Sürün

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُكَارٰى حَتّٰى تَعْلَمُوا
مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا اِلَّا عَابِرٖى سَبٖيلٍ حَتّٰى تَغْتَسِلُوا وَاِنْ كُنْتُمْ
مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَٓائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ
النِّسَٓاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَٓاءً فَتَيَمَّمُوا صَعٖيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا
بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْدٖيكُمْ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا

"Ey iman edenler! Siz sarhoşlarken ne söyleyeceğinizi bilinceye kadar ve yoldan geçici olmanız müstesna cünüp iken de boy abdesti almanıza kadar namaza yaklaşmayın. Hasta veya bir yolculukta iseniz veya sizden biri tuvaletten gelmişse yahut kadınlara dokunmuşsanız ve bir su da bulamamışsanız o zaman tertemiz bir toprağa teyemmüm edin, yani **yüzlerinize** ve ellerinize sürün. Gerçekten Allah Afüvv'dür, Gafûr'dur." (Nisâ, 4/43).

Yüzlerinizi Yıkayın

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ
وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُ۫سِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِ
وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ
جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَٓائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَٓاءَ فَلَمْ تَجِدُوا
مَٓاءً فَتَيَمَّمُوا صَعٖيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْدٖيكُمْ

مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلٰكِنْ يُرِيدُ
لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Ey inananlar! Namaza durmak istediğinizde **yüzlerinizi**, dirseklere kadar ellerinizi **yıkayın**, başlarınıza meshedin ve iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Cünüp iseniz iyice temizlenin (boy abdesti alın). Hasta veya bir yolculukta iseniz yahut içinizden biri ayak yolundan gelmişse veya kadınlara dokunmuşsanız ve bu durumlarda bir su bulamamışsanız o zaman tertemiz bir toprağa teyemmüm edin. Yani **yüzlerinize** ve ellerinize ondan sürün. Allah size bir zorluk vermek istemiyor, ancak O, sizi tertemiz yapmayı, size yönelik nimetini tamamlamayı murat ediyor, belki siz şükredersiniz." (Mâide, 5/6).

Yüzlerinin Belirsiz Hale Getirilmesiyle Tehdit Edilenler

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ اٰمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقاً لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ
اَنْ نَطْمِسَ وُجُوهاً فَنَرُدَّهَا عَلٰٓى اَدْبَارِهَٓا اَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّٓا اَصْحَابَ
السَّبْتِۜ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولاً

"Ey kendilerine Kitabın verildiği kimseler! Birtakım **yüzleri silip belirsiz** hale getirmemizden ve onları enselerine çevirmemizden yahut onlara cumartesi dostlarına lanet ettiğimiz gibi lanet etmemizden önce beraberinizdekini doğrulayıcı olarak indirdiğimize iman edin. Allah'ın emri yerine getirilmiştir." (Nisâ, 4/47).

Canları Alınırken Meleklerin Hışmına Uğrayacak Yüzler

وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ
وَاَدْبَارَهُمْۚ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ

"Bir görsen: Melekler o küfredenlerin canlarını alırken, **yüzlerine** ve arkalarına (kıçlarına) **vurarak**: 'Tadın o yangın azabını' (dediklerini)." (Enfâl, 8/50).

فَكَيْفَ اِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَاَدْبَارَهُمْ

"O halde melekler onların **yüzlerine** ve arkalarına vura vura canlarını alırlarken nasıl olacak bakalım?" (Muhammed, 47/27).

Yüzler İnsanların Ruhsal Durumlarını Yansıtır

اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَاْتُمْ فَلَهَا فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ
الْاٰخِرَةِ لِيَسُٓؤُا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ
اَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا

"Eğer güzel davranırsanız kendinize güzel davranmış olursunuz, kötülük yaparsanız o da kendi aleyhinizedir. Artık son vade geldiğinde **yüzlerinizi** astırmaları için, ilk kez girdikleri gibi Mescide girmeleri için ve istilâ ettikleri her şeyi iyice mahvetmeleri için (başınıza düşmanları tebelleş edeceğiz.)" (İsrâ, 17/7).

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ
يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَا قُلْ اَفَاُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ
ذٰلِكُمْ اَلنَّارُ وَعَدَهَا اللّٰهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

"Kendilerine karşı âyetlerimiz birer açık kanıt olarak okunduğunda da o kâfirlerin **yüzlerinden inkârcılıklarını tanırsın**. Karşılarında âyetlerimizi okuyanlara nerede ise saldırıverecek gibi olurlar. De ki: Şimdi size ondan daha kötü olanını haber vereyim mi? Ateş! Allah onu, küfredenlere va'd buyurdu ki o ne kötü sondur!" (Hacc, 22/72).

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ اَشِدَّٓاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَٓاءُ بَيْنَهُمْ
تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِى
وُجُوهِهِمْ مِنْ اَثَرِ السُّجُودِ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرٰيةِ وَمَثَلُهُمْ فِى الْاِنْجِيلِ

كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْـَٔهُ فَاٰزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِه۪ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغ۪يظَ بِهِمُ الْكُفَّارَۜ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظ۪يمًا

"Muhammed Allah'ın peygamberidir, O'nun yanındakiler ise kâfirlere karşı çok çetin, kendi aralarında son derecede merhametlidirler. Onları rüku edenler, secde edenler olarak görürsün. Allah'tan lutuf ve hoşnutluk isterler. Secde izinden kaynaklanan nişanları **yüzlerindedir**. Bu, onların Tevrât'taki nitelikleri. İncil'deki benzetilmeleri de bir ekin gibidir: Filizini çıkarmış, derken onu güçlendirmiş, ardından kalınlaşmış ve çiftçilerin hoşuna gidecek şekilde sapları üzerinde dümdüz dikilmiştir. Bu temsil Muhammed'in sahabeleriyle kâfirleri öfkelendirmesi içindir. Onlardan iman edip de yararlı işler yapanlara Allah bir bağışlama ve büyük bir mükâfât va'detti." (Feth, 48/29).

فَلَمَّا رَاَوْهُ زُلْفَةً س۪يـَٔتْ وُجُوهُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَق۪يلَ هٰذَا الَّذ۪ي كُنْتُمْ بِه۪ تَدَّعُونَ

"Derken vakti gelip de onu yakından gördüklerinde o küfredenlerin **yüzleri** kötüleşiverdi ve: 'İşte o sizin kendinize çağırıp durduğunuz budur' denildi." (Mülk, 67/27).

تَعْرِفُ ف۪ي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّع۪يمِۚ

"Yüzlerinde o Naîm'in (nimetler veren Allah'ın) parıltısını tanırsın." (Mutaffifîn, 83/24).

Göz

A) Baştaki 'Göz' Anlamına Gelen ' عَيْن =ayn' Kelimesinin Geçtiği Âyetler

a) Tekil Olarak Geçtiği ve Fiziksel Gözün Vurgulandığı Âyetler

قَدْ كَانَ لَكُمْ اٰيَةٌ فٖى فِئَتَيْنِ الْتَقَتَاۜ فِئَةٌ تُقَاتِلُ فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِ وَاُخْرٰى كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ رَاْىَ الْعَيْنِۜ وَاللّٰهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهٖ مَنْ يَشَٓاءُۜ اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِاُو۬لِى الْاَبْصَارِ

"(Bedir'de) karşılaşan şu iki toplulukta sizin için gerçekten bir âyet vardı.Bir topluluk Allah yolunda savaşıyor; öteki ise kâfirdi, onları **kafalarındaki gözleriyle** iki katları görüyorlardı. Allah dilediğini yardımıyla destekliyordu. Kuşkusuz bunda gözleri olanlar için elbette bir ders vardır." (Âl-i Imrân, 3/13).

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فٖيهَٓا اَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِۙ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْاَنْفَ بِالْاَنْفِ وَالْاُذُنَ بِالْاُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّۙ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌۜ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهٖ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُۜ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Orada (Tevrat'ta) üzerlerine şunu yazdık: Cana can, **göze göz,** buruna burun, kulağa kulak, dişe diş ve yaralar karşılıklı (ödeşmedir). Kim onu (hakkını) sadakasına sayarsa bu kendisi için bir keffârettir. Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse işte onlardır o zâlimler!" (Mâide, 5/45).

b) Tekil Olarak Geçtiği ve Mecâzî Anlamda Vurgulandığı Âyetler

Gözaydınlığı

فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ اَحَدًا فَقُولِي اِنِّي نَذَرْتُ
لِلرَّحْمٰنِ صَوْمًا فَلَنْ اُكَلِّمَ الْيَوْمَ اِنْسِيًّا

"Artık ye, iç, **gözün** aydın olsun. Bunun üzerine eğer insanlardan birini görürsen: 'Ben Rahman'a oruç adadım, onun için bugün hiçbir insana söz söylemeyeceğim' de." (Meryem, 19/26).

اِذْ تَمْشِي اُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى مَنْ يَكْفُلُهُ فَرَجَعْنَاكَ اِلٰى اُمِّكَ
كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا
فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي اَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلٰى قَدَرٍ يَا مُوسٰى

"O zaman kızkardeşin gidiyor ve: 'Ona iyi bakacak birini buluvereyim mi size?' diyordu. Böylece **gözü** aydın olsun da üzülmesin diye seni anana döndürdük. (Şu nimetimi de an). Bir adamı öldürdün de seni kederden kurtardık ve seni çeşit çeşit sıkıntılarla sınadık. Bu yüzden senelerce Medyen halkı içinde kaldın. Sonra da bir kader üstüne geldin, ey Musa!" (Tâhâ, 20/40).

وَقَالَتِ امْرَاَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسٰى اَنْ
يَنْفَعَنَا اَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

"Firavun'un hanımı ise: Bana da sana da bir **göz bebeği**, bunu öldürmeyin, belki bize yarar veya onu evlad ediniriz, dedi. Onlar farkında değillerdi." (Kasas, 28/9).

فَرَدَدْنَاهُ اِلٰى اُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ اَنَّ وَعْدَ
اللّٰهِ حَقٌّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

“Böylece onu annesine geri döndürdük ki, **gözü** aydın olsun da üzülmesin ve Allah'ın verdiği sözün hak olduğunu bilsin. Ne var ki çoğunluğu bilmezler.” (Kasas, 28/13).

c) Baştaki ‘Göz’ Anlamındaki ‘ عَيْن =*ayn*’ Lafzının Çoğul Şekli ‘ أَعْيُن =*a'yun*’ Lafzının Geçtiği ve Fiziksel ‘Gözler’in Vurgulandığı Âyetler

Yaşlar Döken Gözler

وَاِذَا سَمِعُوا مَٓا اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُولِ تَرٰٓى اَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ
مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّۚ يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ

“Peygamber’e indirileni duyduklarında tanıdıkları gerçekten ötürü **gözlerinin yaşla dolup taştığını** görürsün. Derler: ‘Rabbimiz!İman ettik, öyle ise bizi (gerçeğe) tanıklık edenlerle birlikte yaz’.” (Mâide, 5/83).

وَلَا عَلَى الَّذِينَ اِذَا مَٓا اَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَٓا اَجِدُ مَٓا اَحْمِلُكُمْ
عَلَيْهِۖ تَوَلَّوْا وَاَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا اَلَّا يَجِدُوا
مَا يُنْفِقُونَۜ

“Savaşa katılabilmeleri amacıyla kendilerini bineklere bindirmen için sana geldiklerinde: 'Sizi kendisine bindireceğim bir şey bulamıyorum' dediğinde; harcayacakları bir şey bulamadıkları için üzüntüden **gözleri yaşlar dökerek** geri dönenlere de bir sorumluluk yoktur.” (Tevbe, 9/92).

Gözleri Büyülemişlerdi

قَالَ اَلْقُواۚ فَلَمَّٓا اَلْقَوْا سَحَرُٓوا اَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَٓاؤُ
بِسِحْرٍ عَظِيمٍ

“Siz atın, dedi. (Sihirbazlar atacaklarını) attıkları vakit halkın **gözlerini büyülediler**, onları dehşete düşürmek istediler. Azametli bir büyü göstermişlerdi.” (A’râf, 7/116).

Gerçekleri Göremeyen Gözler

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا اُولٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

"Gerçekten biz, cehennem için cinden ve insandan pek çoğunu yarattık! Kalpleri var, onlarla anlamazlar, **gözleri var, onlarla görmezler**, kulakları var, onlarla işitmezler. İşte onlar hayvanlar gibidir! Yok yok! Onlar daha şaşkındır! İşte onlardır o gafiller!" (A'râf, 7/179).

اَلَهُمْ اَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا اَمْ لَهُمْ اَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا اَمْ لَهُمْ اَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا اَمْ لَهُمْ اٰذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلِ ادْعُوا شُرَكَٓاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنْظِرُونِ

"Onların, sayesinde yürüyecekleri ayakları mı var? Yoksa sayesinde tutacakları elleri mi var? Yoksa kendisiyle **görecekleri gözleri mi var?** Yoksa sayesinde işitecekleri kulakları mı var? De ki: 'Çağırın ortaklarınızı, sonra tuzak kurun bana, bana göz açtırmayın!'." (A'râf, 7/195).

Bir Mucize Olarak Farklı Algılıyorlardı

وَاِذْ يُرِيكُمُوهُمْ اِذِ الْتَقَيْتُمْ فِٓى اَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فِٓى اَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللّٰهُ اَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ

"(İki ordu) karşılaştığınızda ise onları sizin **gözlerinizde az gösteriyor**, sizi de onların **gözlerinde azaltıyordu**. (Allah bunu ezelde, ilminde) yapılmış (bitmiş) bir işi yerine getirmek (gerçekleştirmek) için (yapıyordu). Bütün işler ancak Allah'a döndürülür." (Enfâl, 8/44).

Gözler Değerlendirmede Yeterli midir?

وَلَٓا اَقُولُ لَكُمْ عِنْدِى خَزَٓائِنُ اللّٰهِ وَلَٓا اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَٓا اَقُولُ اِنّ۪ى مَلَكٌ وَلَٓا اَقُولُ لِلَّذ۪ينَ تَزْدَر۪ٓى اَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللّٰهُ خَيْراًۜ اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا ف۪ٓى اَنْفُسِهِمْۚ اِنّ۪ٓى اِذاً لَمِنَ الظَّالِم۪ينَ

"Size: 'Allah'ın hazineleri benim yanımda' demiyorum. Gaybı bilmem! 'Ben gerçekten meleğim' de demiyorum. **Gözlerinizin hor gördüğü** kimseler için de: 'Allah asla kendilerine bir hayır vermez' demem. Allah, onların benliklerindekini çok iyi bilendir. Böyle bir şey dersem o zaman gerçekten ben zâlimlerden olurum." (Hûd, 11/31).

Gözleri Perdelenmişti

اَلَّذ۪ينَ كَانَتْ اَعْيُنُهُمْ ف۪ى غِطَٓاءٍ عَنْ ذِكْر۪ى وَكَانُوا لَا يَسْتَط۪يعُونَ سَمْعاً۟

"Onlar ki gözleri, beni hatırlatan âyetlerimden **bir örtü içindeydi**, onu işitmeğe tahammül edemiyorlardı." (Kehf, 18/101).

قَالُوا فَاْتُوا بِه۪ عَلٰٓى اَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ

"Peki, onu insanların **gözlerinin** önüne getirin, belki tanıklık ederler, dediler." (Enbiyâ, 21/61).

وَلَوْ نَشَٓاءُ لَطَمَسْنَا عَلٰٓى اَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَاَنّٰى يُبْصِرُونَ

"İstesek **gözlerini dümdüz yaparak sileriz** de yola koşuşurlar. Ama nasıl görecekler?" (Yâsîn, 36/66).

**
*

d) Çoğul ' أَعْيُن =a'yun' Lafzının Mecâzî Anlamda Vurgulandığı Âyetler

Gözler Aydınlığı

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ اِمَامًا

"Onlar ki: 'Rabbimiz! Lutfunla bizlere eşlerimizden, çocuklarımızdan **gözler aydınlığı** bahşeyle ve bizi takva sahiplerine önder kıl,' derler." (Furkân, 25/74).

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا اُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Hiç kimse, onlar için, yaptıklarına bir mükâfat olmak üzere ne gibi **gözler aydınlığı** gizlendiğini bilmez." (Secde, 32/17).

تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُـْٔوِي اِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذٰلِكَ اَدْنٰى اَنْ تَقَرَّ اَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَا اٰتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَلِيمًا

"O kadınlardan dilediğini geri bırakır ve yine dilediğin ile geri bıraktıklarından arzulamış olduğunu yanına alırsın. Sana hiçbir günah yoktur. İşte bu, onların **gözlerinin aydın olması**, üzülmemeleri ve hepsini senin kendilerine verdiğin şeyle hoşnut olmaları için en elverişli bir yöntemdir.Allah kalplerinizdekini biliyor. Allah çok iyi bilendir, pek yumuşaktır." (Ahzâb, 33/51).

İnsanın İç Dünyası Gözlerden Okunur

اَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَاِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَاَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ تَدُورُ اَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشٰى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَاِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِاَلْسِنَةٍ

حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَٰئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا

"Geldilerse de size yardımda pek hasis kimseler olarak geldiler. O korku karşılarına çıktığında onları görmüştün, kendisini ölüm baygınlığı sarmış kimse **gibi gözleri dönmüş** bir halde sana bakıyorlardı. O korku gidince ganimet malına düşkünlük gösterenler olarak size karşı pek keskin diller sıyırmışlardı. İşte onlar iman etmemişlerdi. Bu yüzden Allah çalışmalarını boşa çıkardı. Bu da Allah'a pek kolay olmuştur." (Ahzâb, 33/19).

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ

"**Gözlerin hâinini** ve sinelerin gizlemekte olduğunu bilir.." (Mü'min, 40/19).

e) Baştaki 'Göz' Anlamındaki ' عين *=ayn*' **Lafzının Tesniye (İkil) Şekli '** عينان *=aynân*' **Olarak Geçtiği Âyetler**

وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسَفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ

"Yüzünü onlardan çevirdi ve: 'Ey Yusuf'a duyduğum gamım (yetti artık)' dedi. Üzüntüden **iki gözü** apak oldu. O hep yutkunuyordu." (Yûsuf, 12/84).

أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ

"Vermedik mi Biz ona **iki göz**? (Beled, 90/8).

**
*

f) Tesniye (İkil) ' عينان =aynân' Lafzının Mecâzî Anlamının da Vurgulandığı Âyetler

Gözlerini Varlıklarına Dikme

لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِهٓ اَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ

"İçlerinden bazı çiftleri safa ile yararlandırdığımız nimetlere **gözlerini dikme**, hesaplarına üzülme, koruyucu kanadını müminlere indir." (Hıcr, 15/88).

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِهٓ اَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَاَبْقٰى

"Kendilerini sınıyalım diye içlerinden bazı çiftleri, safa ile yararlandırdığımız dünya hayatının parlak nimetlerine **gözlerini dikme**! Öyle ya Rabbinin rızkı daha hayırlı ve daha kalıcıdır." (Tâhâ, 20/131).

Gözlerini Çevirme

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ اَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ وَكَانَ اَمْرُهُ فُرُطًا

"Nefsini, sabah-akşam yüzünü arzulayarak Rablerine yalvaranlara tut. **Gözlerin**, dünya hayatının süsünü isteyerek onlardan çevrilmesin. Kalbini, bizi anmaktan gaflete düşürdüğümüz, keyfine uymuş, işi hep aşırılık olmuş kimseye boyun eğme." (Kehf, 18/28).

**
*

B) Ağırlıklı Olarak 'Göz'ün Görme Yeteneği ' بَصَر =basar' ile Basiretin Yani İleriyi Görebilmenin Vurgulandığı ' بصير =basîr' Lafızları ile Bunlardan Türemiş İsim ve Fiillerin Yer Aldığı Âyetler

a) Göz, Görme Yeteneği Anlamındaki Tekil ' بَصَر = *basar*' Lafzının Geçtiği Âyetler

Kıyametin Gerçekleşmesi Göz Kırpması Gibidir

وَلِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَٓا اَمْرُ السَّاعَةِ اِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ اَوْ هُوَ اَقْرَبُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Göklerin ve yerin gaybı Allah'ın tekelindedir. O sâatın işi (kıyametin gerçekleşmesi) olayı sadece **göz kırpması gibidir** veya ondan daha yakın (kısa)dır. Kuşkusuz Allah, her şeye karşı pek güçlüdür." (Nahl, 16/77).

وَمَٓا اَمْرُنَٓا اِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ

"Buyruğumuz da başka değil, bir tektir, **göz açıp yumma** gibidir." (Kamer, 54/50).

Göz de Sorumludur

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُولٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُلًا

"Sende, kendisiyle ilgili bir bilgi bulunmayan şeyin ardına düşme. Cidden kulak, **göz** ve gönül, bunların hepsi ondan (böyle bir izlemeden) **sorumludur**." (İsrâ, 17/36).

Gözüne Perde Çekilmiştir

اَفَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُ وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهٖ وَقَلْبِهٖ
وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِهٖ غِشَاوَةًۜ فَمَنْ يَهْد۪يهِ مِنْ بَعْدِ اللّٰهِۜ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ

"Keyfini tanrı edinmiş, Allah'ın bir bilgi üzerine kendisini saptırdığı, kulağına, gönlüne mühür vurduğu, **gözünün üstüne de bir perde çektiği** kimseyi gördün mü? Allah'tan sonra artık ona kim hidayet edebilir? Öğüt almıyor musunuz?" (Câsiye, 45/23).

O Gün Göz Her Şeyi Net Görecek

لَقَدْ كُنْتَ ف۪ي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَٓاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَد۪يدٌ

"Ululuğum hakkı için sen bundan gaflette idin, şimdi senin perdeni açtık, artık bugün **gözün keskindir** (denir)." (Kâf, 50/22).

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى

Göz, ne şaştı ne aştı." (Necm, 53/17).

Fizik Âlemin İncelenmesine Teşvik Ediliyor

اَلَّذ۪ي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقاًۜ مَا تَرٰى ف۪ي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍ
فَارْجِعِ الْبَصَرَۙ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ

"O, birbirine uygun yedi gök yaratmış olan Zat'tır. O Rahman'ın yarattığında hiçbir düzensizlik göremezsin. **Haydi çevir gözü(nü)** de bak, görebilir misin hiçbir çatlak, bir kusur?" (Mülk, 67/3).

ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئاً وَهُوَ حَس۪يرٌ

"Sonra **gözü(nü)** tekrar tekrar çevir, o göz(ün) sana bitkin ve perişan bir halde döner." (Mülk, 67/4).

فَاِذَا بَرِقَ الْبَصَرُۙ

"Ne zaman ki **göz** şimşek çakar." (Kıyâme, 75/7).

b) Göz, Görme Yeteneği Anlamındaki Tekil ‘ بَصَر =*basar* Lafzının Çoğul Şekli ‘ أَبْصَار = *ebsâr*’ Kelimesinin Geçtiği Âyetler

1-‘ أَبْصَار =ebsâr’ Kelimesinin Yalın Halde Yer Aldığı Âyetler

Allah Size Gözler Bahşetti

وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

“Allah sizi, annelerinizin karınlarından çıkardı, ki hiçbir şey bilmiyordunuz. Ve size işitme (gücü), **gözler** ve gönüller verdi, belki şükredersiniz diye.” (Nahl, 16/78).

وَهُوَ الَّذٖٓى اَنْشَاَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَ قَلٖيلًا مَا تَشْكُرُونَ

“Oysa sizin için kulağı, **gözleri**, gönülleri yaratan O’dur. Siz ne kadar da az şükrediyorsunuz.” (Mü'minûn, 23/78).

ثُمَّ سَوّٰيهُ وَنَفَخَ فٖيهِ مِنْ رُوحِهٖ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَ قَلٖيلًا مَا تَشْكُرُونَ

“Sonra onu biçimlendirdi, içine ruhundan üfledi. Ve sizin için işitme duyusu, **gözler** ve gönüller halketti. Ne kadar az şükrediyorsunuz!” (Secde, 32/9).

وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فٖيمَٓا اِنْ مَكَّنَّاكُمْ فٖيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَاَبْصَارًا وَاَفْـِٔدَةً فَمَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَٓا اَبْصَارُهُمْ وَلَٓا اَفْـِٔدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ اِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ

“Yeminle söylüyorum: Doğrusu Biz onlara size vermediğimiz güç ve imkânı vermiştik. Hem kendileri için kulak, **gözler** ve gönüller

yapmıştık ki ne kulakları, ne gözleri, ne gönülleri kendilerine bir yarar sağladı. Çünkü Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlardı. O alay ettikleri şey de kendilerini kuşatıverdi." (Ahkâf, 46/26).

قُلْ هُوَ الَّذٖٓى اَنْشَاَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَۜ قَلٖيلًا مَا تَشْكُرُونَ

"De ki: O'dur ancak sizi inşâ eden, size dinleyecek kulak, **görecek gözler**, duyacak gönüller veren. Fakat sizler pek az şükrediyorsunuz." (Mülk, 67/23).

Gözler Değil Kalpler Körelmiş

اَفَلَمْ يَسٖيرُوا فِى الْاَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَٓا اَوْ اٰذَانٌ يَسْمَعُونَ
بِهَاۚ فَاِنَّهَا لَا تَعْمَى الْاَبْصَارُ وَلٰكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتٖى فِى الصُّدُورِ

"Peki o yerde niye bir dolaşmadılar ki kendileri için akıllanmalarına sebep olacak kalpler, işitmelerine sebep olacak kulaklar olsun. Zira gerçek şudur ki **gözler körelmez**, ama sinelerdeki kalpler körelir." (Hacc, 22/46).

رِجَالٌۙ لَا تُلْهٖيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَاِقَامِ الصَّلٰوةِ وَاٖيتَٓاءِ
الزَّكٰوةِۙ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فٖيهِ الْقُلُوبُ وَالْاَبْصَارُۗ

"Nice erler vardır ki ticaret de, alış-veriş de kendilerini Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan, zekât vermekten alıkoymaz, kalplerin ve **gözlerin** kıvranacağı günden korkarlar." (Nûr, 24/37).

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُزْجٖى سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ
يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهٖۚ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَٓاءِ مِنْ جِبَالٍ فٖيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصٖيبُ بِهٖ
مَنْ يَشَٓاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنْ مَنْ يَشَٓاءُۜ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهٖ يَذْهَبُ بِالْاَبْصَارِۜ

"Şu gerçeğe baksana: Allah bir bulut gönderiyor, sonra onun açıklığını birleştiriyor, sonra onu yoğunlaştırıyor da sen onun içinden yağmurun çıkmakta olduğunu görüyorsun. Bir de o gökten, ondaki dağlardan bir dolu yağdırıyor da dilediğini onunla belaya uğratıyor

ve dilediğinden onu uzaklaştırıyor. Şimşeğinin parıltısı da neredeyse **gözleri** alıverecek." (Nûr, 24/43).

Olaylardan Ders Çıkarabilmenin Şartı İleriyi Görebilme Yeteneğine Sahip Olmaktır

قَدْ كَانَ لَكُمْ اٰيَةٌ ف۪ي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَاۜ فِئَةٌ تُقَاتِلُ ف۪ي سَب۪يلِ
اللّٰهِ وَاُخْرٰى كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ رَأْيَ الْعَيْنِۜ وَاللّٰهُ يُؤَيِّدُ
بِنَصْرِه۪ مَنْ يَشَٓاءُۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِاُو۬لِي الْاَبْصَارِ

"(Bedir'de) karşılaşan şu iki toplulukta sizin için gerçekten bir âyet vardı. Bir topluluk Allah yolunda savaşıyor; öteki ise kâfirdi, onları kafalarındaki gözleriyle iki katları görüyorlardı. Allah dilediğini yardımıyla destekliyordu. Kuşkusuz bunda **gözleri olanlar için** elbette **bir ders** vardır." (Âl-i Imrân, 3/13).

يُقَلِّبُ اللّٰهُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِاُو۬لِي الْاَبْصَارِ

"Allah, geceyi-gündüzü ardarda çeviriyor. Şüphe yok ki bunlarda **gözleri** olanlar için muhakkak **bir ibret** vardır." (Nûr, 24/44).

هُوَ الَّذ۪ٓي اَخْرَجَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِاَوَّلِ الْحَشْرِۜ
مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَاَتٰيهُمُ
اللّٰهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ ف۪ي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ
بُيُوتَهُمْ بِاَيْد۪يهِمْ وَاَيْدِي الْمُؤْمِن۪ينَ فَاعْتَبِرُوا يَٓا اُو۬لِي الْاَبْصَارِ

"O, Ehlikitaptan inkâr edenleri ilk haşr için yurtlarından çıkaran Zat'tır. Siz, onların çıkacaklarını sanmadınız. Onlar da kalelerinin, istihkâmlarının (sığınaklarının) kendilerini Allah'tan koruyacak engeller olduğunu sandılar. Fakat Allah onları hesaba katmadıkları yönden bastırdı ve yüreklerinin içine korku düşürdü. Öyle ki evlerini, bir taraftan kendi elleriyle bir yandan da müminlerin elleriyle harap ediyorlardı. **Düşünün de ibret alın, ey görecek gözleri olanlar!**" (Haşr, 59/2).

لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْاَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ

"O'nu **gözler** kavramaz, oysa O **gözleri** kavrar. O Latîf'tir, Habîr'dir." (En'âm, 6/103).

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ اَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللّٰهُ فَقُلْ اَفَلَا تَتَّقُونَ

"De ki: 'Gökten ve yerden size kim rızık veriyor? Kim işitme gücüne ve **gözlere** hükmediyor? Kim diriyi ölüden, ölüyü diriden çıkarıyor? Kim işi düzenliyor?' 'Allah' diyecekler. O zaman söyle: 'Hâlâ sakınmıyor musunuz?" (Yûnus, 10/31).

وَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ اِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْاَبْصَارُ

"Sakın, o zâlimlerin yaptıklarından Allah'ın gafil olduğunu sanma! O sadece onları, **gözlerin** kendisinde dehşetten bakakalacağı bir gün için erteliyor." (İbrâhîm, 14/42).

لَقَالُٓوا اِنَّمَا سُكِّرَتْ اَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَسْحُورُونَ

"Elbette derler: 'Bizim ancak **gözlerimiz** bağlandı, hayır doğrusu biz büyülenmiş bir topluluğuz!" (Hıcr, 15/15).

اِذْ جَٓاؤُ۫كُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ اَسْفَلَ مِنْكُمْ وَاِذْ زَاغَتِ الْاَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللّٰهِ الظُّنُونَا

"Hani size üstünüzden ve alt tarafınızdan gelmişlerdi, **gözler** kaymış, yürekler gırtlaklara dayanmıştı ve Allah hakkında o zanlarda bulunuyordunuz." (Ahzâb, 33/10).

وَاذْكُرْ عِبَادَنَا اِبْرٰهِيمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ اُولِي الْاَيْدٖي وَالْاَبْصَارِ

"El ve **göz** (güç ve basiret) sahipleri kullarımız İbrahim'i, İshak'ı ve Yakub'u da an." (Sâd, 38/45).

اَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا اَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الْاَبْصَارُ

"Onları alaya almamış mıydık? Yoksa (buralardalar da) kendilerinden **gözler** mi kaydı (onları göremedik mi)?" (Sâd, 38/63).

2) ' أَبْصَار =*ebsâr*' Kelimesinin Erkeklerin İşâret Edildiği Üçüncü Çoğul Şahıs Zamiri ' هُمْ =*hüm*=onlar' Lafzı ile Kadınların Vurgulandığı ' هُنَّ =*hünne*=o kadınlar' ve Bağlantı Edatı ' الَّذِين =*ellezîne*' Kelimesine Muzaf/Eklenmiş Olarak Yer Aldığı Âyetler

Gözlere Perde İndiren de, Mühürleyen de Kör Eden de Allah'tır

خَتَمَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَعَلٰى سَمْعِهِمْ وَعَلٰٓى اَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظٖيمٌ

"Allah, onların kalplerine, kulaklarına mühür basmıştır. Ve **gözlerinin** üzerinde bir perde vardır. Pek büyük bir azap onlar içindir." (Bakara, 2/7).

اُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَاَبْصَارِهِمْ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

"İşte onlar o kimselerdir ki Allah kalplerine, kulaklarına ve **gözlerine mühür basmıştır**. İşte onlardır o gafiller!" (Nahl, 16/108).

اُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فَاَصَمَّهُمْ وَاَعْمٰٓى اَبْصَارَهُمْ

"Onlar öyle kimselerdir ki Allah kendilerini lanetlemiş de duygularını almış ve **gözlerini** kör etmiştir." (Muhammed, 47/23).

*
**

يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ اَبْصَارَهُمْ كُلَّمَٓا اَضَٓاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَاِذَٓا اَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَاَبْصَارِهِمْ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"O şimşek nerede ise gözlerini çarpıp alıverecek. Kendilerini her aydınlattığında onun aydınlığında yürürler. Üzerlerine karanlık çöktüğü zaman ise çakılıp kalırlar. Allah dileseydi işitmelerini de gözlerini de alırdı." (Bakara, 2/20).

وَنُقَلِّبُ اَفْـِٔدَتَهُمْ وَاَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهٖٓ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ

"İlk defa ona (Kur'an'a) inanmadıkları gibi gönüllerini ve **gözlerini** ters çeviririz. Kendilerini taşkınlıkları içinde bırakırız da şaşkın şaşkın bocalarlar." (En'âm, 6/110).

وَاِذَا صُرِفَتْ اَبْصَارُهُمْ تِلْقَٓاءَ اَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

"**Gözleri** ateş halkları tarafına çevrildiğinde dediler: Rabbimiz! Bizi, o zalimler topluluğuyla beraber eyleme." (A'râf, 7/47).

وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَاِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ اَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ

"Ve gerçek va'd yaklaştığı zaman, işte o zaman o küfredenlerin hemen **gözleri** belerecek: 'Eyvah bizlere! Biz bundan gaflette idik, doğrusu zalimler imişiz' diyecekler." (Enbiyâ, 21/97).

Erkekler ve Kadınlar Gözlerine Sahip Olsunlar

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذٰلِكَ
اَزْكٰى لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

"Mümin erkeklere söyle: **Gözlerini** sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar. Bu, kendileri için daha temizdir. Kesin Allah ne yaparlarsa haberlidir." (Nûr, 24/30).

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا
يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلٰى جُيُوبِهِنَّ
وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ اَوْ اٰبَائِهِنَّ اَوْ اٰبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ
اَبْنَائِهِنَّ اَوْ اَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنِى اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنِى
اَخَوَاتِهِنَّ اَوْ نِسَائِهِنَّ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ اَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ اُولِى
الْاِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ اَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلٰى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ
وَلَا يَضْرِبْنَ بِاَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا اِلَى اللّٰهِ
جَمِيعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Mümin kadınlara da söyle: **Gözlerini** sakınsınlar, namuslarını korusunlar, görünmesi zaruri olanların dışında süslerini açmasınlar ve başörtülerini yakalarının üzerine vursunlar. Süslerini kimseye göstermesinler. Sadece kocalarına yahut kendi babalarına yahut kocalarının babalarına yahut kendi kardeşlerine yahut kendi kardeşlerinin oğullarına yahut hemşirelerinin oğullarına yahut kendi kadınlarına yahut kendi ellerindeki cariyelerine yahut kadına ihtiyacı olmayan erkeklerden uyuntularına yahut henüz kadınların mahrem yerlerinin farkında olmayan çocuklara gösterebilirler. Gizledikleri süsleri bilinsin diye ayaklarını da vurmasınlar. Ey müminler, hepiniz Allah'a tevbe edin ki felah bulasınız." (Nûr, 24/31).

Gözler de Tanıklık Yapacak

حَتّٰٓى اِذَا مَا جَٓاؤُ۫هَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَاَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Sonunda ona (ateşe) vardıklarında kulakları, **gözleri** ve derileri yapageldikleri şeyler hakkında aleyhlerinde tanıklık ederler." (Fussilet, 41/20).

Bitkinlikleri Gözlerinden Okunur

خُشَّعاً اَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْاَجْدَاثِ كَاَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ

"**Gözleri düşkün** olarak -sanki kendileri çıvgın çekirgeler gibi- kabirlerden çıkarlar." (Kamer, 54/7).

خَاشِعَةً اَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ

"**Gözleri düşmüş**, kendilerini bir zillet sarmış bulunur. Oysa onlar secdeye sağ-sâlim iken çağırılıyorlardı." (Kalem, 68/43).

خَاشِعَةً اَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذٰلِكَ الْيَوْمُ الَّذ۪ي كَانُوا يُوعَدُونَ

"**Gözleri düşkün**, kendilerini bir horluk saracak da saracak. O, işte onların sözverilip durdukları gün!" (Meâric, 70/44).

اَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ

"Gözleri düşkündür." (Nâziât, 79/9).

Nazar Değmesinin Gerçek Olduğu Doğrultusunda Yorumlanan Bir Âyet

وَاِنْ يَكَادُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِاَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ اِنَّهُ لَمَجْنُونٌ

"Ve gerçekten küfredenler Kur'ân'ı işittiklerinde nerede ise seni **gözleriyle kaydırıyorlardı**. Yine de tutmuş: 'Kuşkusuz o bir delidir' diyorlar." (Kalem, 68/51).

3) ‘ أبصار =*ebsâr*’ Kelimesinin Erkeklerin İşâret Edildiği İkinci Çoğul Şahıs Zamiri ‘ كُم =*küm*=sizler’ Lafzına Muzaf/Eklenmiş Olarak Yer Aldığı Âyetler

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَخَذَ اللّٰهُ سَمْعَكُمْ وَاَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ مَنْ اِلٰهٌ
غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتٖيكُمْ بِهٖ اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ

“De ki: ‘Ne dersiniz?Allah duyma duyunuzu, **görme gücünüzü** alır ve kalplerinize de mühür basarsa onu size, Allah'tan başka geri getirecek tanrı kimdir?’ Bak, âyetleri nasıl değişik üsluplarla açıklıyoruz! Yine de onlar yüz çeviriyorlar.” (En'âm, 6/46).

وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ اَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَٓا اَبْصَارُكُمْ وَلَا
جُلُودُكُمْ وَلٰكِنْ ظَنَنْتُمْ اَنَّ اللّٰهَ لَا يَعْلَمُ كَثٖيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ

“Ne kulaklarınızın, ne **gözlerinizin** ne de derilerinizin aleyhinizde tanıklık yapmasından saklanıyordunuz. Ancak Allah'ın, yapmakta olduklarınızdan çoğunu bilmeyeceğinizi sanmıştınız.” (Fussılet, 41/22).

c) ‘ بصر =*basar*’ Lafzının İnsanla Bağlantılı Olarak ‘gören’ Anlamındaki ‘ بصير =*basîr*’ Sıfatının Yer Aldığı Âyetler

Körle Gören Aynı Olur mu

مَثَلُ الْفَرٖيقَيْنِ كَالْاَعْمٰى وَالْاَصَمِّ وَالْبَصٖيرِ وَالسَّمٖيعِ هَلْ يَسْتَوِيَانِ
مَثَلًا اَفَلَا تَذَكَّرُونَ

“Bu iki grubun durumu körle sağır, **görenle** işiten gibidir. Sözgelimi **ikisi bir olur mu?** Hâlâ düşünmez misiniz?” (Hûd, 11/24).

قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ قُلِ اللّٰهُ قُلْ اَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَٓاءَ لَا يَمْلِكُونَ
لِاَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصٖيرُ اَمْ هَلْ تَسْتَوِي

الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ
عَلَيْهِمْ قُلِ اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

"De ki: 'Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?' De ki: 'Allah'tır!' De ki: 'O'ndan başka size ne bir fayda ne de bir zarar vermeğe güç yetirebilen dostlar mı edindiniz?' De ki: 'Hiç körle **gören bir olur mu?** Veya karanlıklar ile aydınlık eşit olur mu? Yoksa Allah'a, birtakım ortaklar tanıdılar da onlar da O'nun yarattığı gibi yarattılar ve bunun sonucunda yaratış kendilerine benzeşir mi oldu?' De ki: 'Allah'tır her şeyin yaratıcısı. O tektir, Kahhâr'dır." (Ra'd, 13/16).

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمٰى وَالْبَصِيرُ

"Körle **gören** bir olmaz." (Fâtır, 35/19).

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمٰى وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ قَلِيلًا مَا تَتَذَكَّرُونَ

"Körle **gören**, inanıp yararlı işleri gerçekleştirmiş olanlarla kötülük yapan eşit olmaz. Ne kadar az öğüt alıyorsunuz!" (Mü'min, 40/58).

*
**

اِذْهَبُوا بِقَمِيصِي هٰذَا فَاَلْقُوهُ عَلٰى وَجْهِ اَبِي يَاْتِ بَصِيرًا وَاْتُونِي
بِاَهْلِكُمْ اَجْمَعِينَ

"Bu gömleğimi götürün babamın yüzüne bırakın **gören olur** (gözü açılır)! Ve bütün ailenizi bana getirin." (Yûsuf, 12/93).

فَلَمَّا اَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ اَلْقٰيهُ عَلٰى وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيرًا قَالَ اَلَمْ اَقُلْ
لَكُمْ اِنِّي اَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

"Müjdeci gelip onu (gömleği) yüzüne koyunca anında **gören** oldu. Dedi: Size, cidden ben Allah tarafından, sizin bilemeyeceklerinizi biliyorum, dememiş miydim?" (Yûsuf, 12/96).

قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِى اَعْمٰى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا

"Rabbim beni niçin kör olarak haşrettin, oysa ben **gören** idim, der." (Tâhâ, 20/125).

اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا

"Çünkü Biz insanı birtakım katkılarla mezcedilmiş bir nutfeden yarattık, evire, çevire mübtela kılmak üzere de onu pekâlâ duyan, **pekâlâ gören** yaptık." (İnsân, 76/2).

d) ' بصر =*basar*' Lafzının İnsanla Bağlantılı Olarak 'Basiretli, İleriyi gören' Anlamındaki ' بصيرة = *basîret*' Sıfatının Yer Aldığı Âyetler

قُلْ هٰذِهِ سَبِيلِى اَدْعُوا اِلَى اللّٰهِ عَلٰى بَصِيرَةٍ اَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِى وَسُبْحَانَ اللّٰهِ وَمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

"De ki: İşte bu, benim yolum. **Basiret üzere** Allah'a çağırıyorum! Beni ve bana uyanı. Allah'ı ortaklardan tenzih ederim. Değilim o müşriklerden." (Yûsuf, 12/108).

بَلِ الْاِنْسَانُ عَلٰى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ

"Doğrusu insan kendine karşı **basiretlidir** (ne yaptığını gâyet iyi bilir)." (Kıyâme, 75/14).

*
**

e) İnsanla İlintili Olarak[4] ' بَصَر =*basar*' Lafzından Türemiş Fiillerin Geçtiği Âyetler

1- Olumsuz Şekilleri

Görmüyorlar/Görmüyorlar mı/Görmüyor musunuz/Nasıl Görecekler

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِى اسْتَوْقَدَ نَاراً فَلَمَّا اَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللّٰهُ
بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِى ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ

"Onların durumu bir ateş tutuşturmak isteyen şu kişinin durumuna benzer: Ateş çevresindekileri aydınlattığında Allah onların ışığını giderdi ve kendilerini karanlıklar içinde bıraktı. Artık onlar **hiç görmezler**." (Bakara, 2/17).

وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ اِلَيْكَ اَفَاَنْتَ تَهْدِى الْعُمْىَ وَلَوْ كَانُوا لَا يُبْصِرُونَ

"Onlardan sana bakan da var. O körlere, sezgileriyle **görmüyorlarsa** sen mi onlara yol göstereceksin?" (Yûnus, 10/43).

اُولٰئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِى الْاَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَاءَ
يُضَاعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ

"İşte onlar! Yeryüzünde (Allah'ı) aciz bırakamadılar. Kendileri için Allah'tan başka dostlar yoktur. Onlara o azap kat kat verilecek. Dinlemeğe katlanamıyorlar ve **görmüyorlardı**." (Hûd, 11/20).

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ
مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتِيكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ اَفَلَا تُبْصِرُونَ

"De ki: Ne dersiniz, eğer Allah gündüzü kıyamet gününe değin üzerinizde sürekli kılarsa size içinde dinleneceğiniz geceyi Allah'tan başka getirecek tanrı kimdir? **Hâlâ görmeyecek miniz**?" (Kasas, 28/72).

---

[4] İnsanla ilintili olmadığından İsrâ sûresinin 12. âyeti aktarılmadı.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ

"Cidden bizim, bitkisiz kuru toprağa suyu sevkettiğimizi ve sayesinde hem hayvanlarının hem de kendilerinin yediği bir ekin çıkardığımızı **görmediler mi? Görmüyorlar mı**?" (Secde, 32/27).

وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ

"Önlerinden bir set, arkalarından da bir set çektik, kendilerini her taraflarından sardık. **Artık onlar görmezler**." (Yâsîn, 36/9).

وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَى أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ

"İstesek gözlerini dümdüz yaparak sileriz de yola dökülürler. Ama nasıl **görecekler**?" (Yâsîn, 36/66).

وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ

"Kendilerinizde de (âyetler var)! Hâlâ **görmeyecek misiniz**?" (Zâriyât, 51/21).

أَفَسِحْرٌ هَذَا أَمْ أَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ

"Bu da mı büyü? Yoksa siz **görmüyor musunuz**?" (Tûr, 52/15).

وَنَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ

"Firavun toplumu içinde seslendi: Toplumum! Mısır mülkü ve altımdan akıp duran bu ırmaklar benim değil mi? **Görmüyor musunuz**?" (Zuhruf, 43/51).

وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ

"Biz ise ona sizden yakınızdır ama **görmezsiniz**." (Vâkıa, 56/85).

2- Olumlu Şekilleri

Sayesinde Gördüğünüz

أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ
يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلِ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ
كِيدُونِ فَلَا تُنْظِرُونِ

"Onların sayesinde yürüyecekleri ayakları mı var? Yoksa sayesinde tutacakları elleri mi var? Yoksa kendisiyle **görecekleri** gözleri mi var? Yoksa sayesinde işitecekleri kulakları mı var? De ki: 'Çağırın ortaklarınızı, sonra tuzak kurun bana, bana göz açtırmayın!" (A'râf, 7/195).

Görüp Durduğunuz Halde

لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ وَأَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَذَا إِلَّا بَشَرٌ
مِثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ

"Kalpleri hep oyunda. Hem onlar, o zâlimler gizlice şu fısıldaşmayı yaptılar: Bu, sadece sizin gibi bir insan, artık **göre göre** sihire mi gidiyorsunuz?" (Enbiyâ, 21/3).

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ

"Lut'a da peygamberlik vermiştik. O zaman kavmine şöyle demişti: Siz **göre göre** o edepsizliği yapacaksınız ha?" (Neml, 27/54)

وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ فَبَصُرَتْ بِهِ عَنْ جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

"Annesi Musa'nın ablasına: 'Onun izini sür,' demişti. O da onlar farkına varmadan onu uzaktan **gözetlemişti**." (Kasas, 28/11).

وَلَوْ تَرَى إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُؤُسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا
وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ

"Rableri huzurunda başlarını eğmiş bulunan o suçlular: 'Rabbimiz! **Gördük**, duyduk, haydi bizi geri döndür de yararlı olanı yapalım. Biz kesin inananlarız,' derler iken bir görsen." (Secde, 32/12).

يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِى مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ

"Birbirlerine **gösterilirlerken** suçlu o günün azabından kurtulmak için fidye vermek ister: Oğullarını." (Meâric, 70/11).

3-Aynı Âyette Yer Alan Olumlu ve Olumsuz Şekilleri

Görmediklerini Gördüm

قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ اَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذٰلِكَ سَوَّلَتْ لِى نَفْسِى

"Sâmirî: 'Ben onların **görmediklerini gördüm** de Elçinin izinden bir avuç (toprak) avuçlayıp onu attım ve nefsim bana böyle hoş gösterdi' dedi." (Tâhâ, 20/96).

Yakında Görecekler

وَاَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ

"Gör onları. **İleride görecekler**!" (Sâffât, 37/175).

وَاَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ

"Gör. **İleride görecekler**." (Sâffât, 37/179).

فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ

"Yakında göreceksin ve görecekler." (Kalem, 68/5).

f) ' بصر =*basar*' LafzındanTüremiş İsm-i Fâillerin (Etken Ortaçların) Geçtiği Âyetler

اِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا اِذَا مَسَّهُمْ طَٓائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَاِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ

"Gerçekten sakınanlar, kendilerine şeytandan bir vesvese dokunduğunda (Allah'ı) hatırlarlar. İşte o anda onlar **görürler**." (A'râf, 7/201).

وَعَادًا وَثَمُودَا۬ وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِنِهِمْۜ وَزَيَّنَ لَهُمُ
الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبٖيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرٖينَۙ

"Âd ve Semûd'a da (peygamberler gönderdik) ki size bunlar meskenlerinden belli olmaktadır. Şeytan onlara yaptıklarını süslemiş, güzel göstermiş de kendilerini yoldan çevirmişti. Oysa **gözleri açık adamlardılar**!" (Ankebût, 29/38).

Kulak - Burun[5] - Diş[6]

A)Baştaki 'Kulak' Anlamına Gelen ' أُذُن =*üzün*' Kelimesinin Geçtiği Âyetler

a) Fiziksel 'Kulak' Anlamına Gelen Tekil ' أُذُن =*Üzün*' Kelimesinin Geçtiği Âyetler

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فٖيهَٓا اَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِۙ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْاَنْفَ
بِالْاَنْفِ وَالْاُذُنَ بِالْاُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّۙ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌۜ فَمَنْ
تَصَدَّقَ بِهٖ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُۜ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ
هُمُ الظَّالِمُونَ

"Orada (Tevrat'ta) üzerlerine şunu yazdık: Cana can, göze göz, **buruna burun, kulağa kulak, dişe diş** ve yaralar karşılıklı ödeşmedir. Kim onu (hakkını) sadakasına sayarsa bu kendisi için bir keffârettir. Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlardır o zâlimler! "(Mâide, 5/45).

---

[5] Yalnız Mâide sûresinin 45. âyetinde geçer.

[6] Bu da yalnız Mâide sûresinin 45. âyetinde yer ları.

وَمِنْهُمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ اُذُنٌ قُلْ اُذُنُ خَيْرٍ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ

"İçlerinden bazıları var ki Peygamber'i incitiyorlar ve: 'O (her söyleneni dinleyen) **bir kulaktır**' diyorlar. De ki: 'Sizin için **hayır kulağıdır**, Allah'a inanır, müminlere inanır ve sizden iman edenlere bir rahmettir.' Allah'ın Peygamberi'ni inciten kimseler (var ya) onlara elem veren bir azap vardır." (Tevbe, 9/61).

لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا اُذُنٌ وَاعِيَةٌ

"Onu sizlere bir ibret yapalım ve belleyen **bir kulak** onu bellesin diye." (Hâkka, 69/12).

b) 'Kulak' Anlamındaki ' أُذُن =*üzün*' Lafzının Çoğul Şekli ' آذَان =*âzân*' Lafzının Geçtiği Âyetler

Parmaklarını Kulaklarına Tıkarlar

اَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ اَصَابِعَهُمْ فِي اٰذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللّٰهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ

"Yahut onların durumu gökten alabildiğince boşalırcasına yağan, içinde karanlıklar, bir gök gürlemesi ve bir şimşek bulunan yağmura (tutulmuşların durumuna) benzer. Ölümden sakınmak için **parmaklarını** yıldırımlar yüzünden **kulaklarına tıkarlar**. Oysa Allah o kâfirleri çepeçevre kuşatandır." (Bakara, 2/19).

Kulaklarında Ağırlık Bulunanların Kur'ân Karşısındaki Tutumları

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي اٰذَانِهِمْ وَقْرًا وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتّٰى اِذَا جَاؤُكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا اِنْ هٰذَا اِلَّا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ

"İçlerinden bazıları sana kulak kabartıyor. Biz, onu (Kur'an'ı) anlamalarını engellemek için kalpleri üzerine kat kat örtüler geçirdik, **kulaklarına da bir ağırlık koyduk**. Her türlü mucizeyi görseler de ona inanmazlar. Sonunda sana geldiklerinde seninle tartışmağa koyulurlar. İnkarcılar: 'Bu, öncekilerin yazdıkları ve zamanla masala dönüşmüş efsanelerinden başka bir şey değildir' derler." (En'âm, 6/25).

وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفٖٓى اٰذَانِهِمْ وَقْرًاؕ وَاِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ
فِى الْقُرْاٰنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا عَلٰٓى اَدْبَارِهِمْ نُفُورًا

"Ve onu (Kur'ân'ı) anlamalarını engellemek için kalplerinin üzerine örtüler, **kulaklarının içine de bir ağırlık koyarız**. Kur'ân'da Rabbini, birliğini andığında nefretle arkalarını dönüp giderler." (İsrâ, 17/46).

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيَاتِ رَبِّهٖ فَاَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِىَ مَا قَدَّمَتْ
يَدَاهُؕ اِنَّا جَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفٖٓى اٰذَانِهِمْ وَقْرًاؕ
وَاِنْ تَدْعُهُمْ اِلَى الْهُدٰى فَلَنْ يَهْتَدُٓوا اِذًا اَبَدًا

"Rabbinin âyetleriyle öğütlendiği halde hemen onlardan yüz çeviren, iki elinin önceden gönderdiğini unutan kimseden daha zalim kimdir? Cidden biz, Kur'an'ı anlamalarını engellemek için kalplerinin üzerine örtüler, **kulaklarının içine de bir ağırlık koymuşuzdur**. Onları hidâyete çağırsan da onlar bu durumda ebediyyen hidâyete ermezler." (Kehf, 18/57).

وَقَالُوا قُلُوبُنَا فٖٓى اَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَٓا اِلَيْهِ وَفٖٓى اٰذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا
وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ اِنَّنَا عَامِلُونَ

"Dediler: Kalplerimiz, bizi kendisine çağırdığın şeye karşı örtüler çinde, **kulaklarımızda bir ağırlık var**, seninle aramızda bir perde bulunmaktadır! Haydi sen yap (yapacağını), biz de yapmaktayız." (Fussılet, 41/5).

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْاٰناً اَعْجَمِيّاً لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُۜ ءَاَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّۜ
قُلْ هُوَ لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَٓاءٌۜ وَالَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ فٖٓي اٰذَانِهِمْ وَقْرٌ
وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًىۜ اُو۬لٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعٖيدٍ

“Eğer onu yabancı (dilden) bir Kur'an yapsaydık: ‘Âyetleri ayrıntılı açıklanmış olmalı değil miydi? Yabancı dilden mi? Oysa (Peygamber) Arap?!’ derlerdi. De ki: O, inanmış kimseler için bir rehber ve bir şifadır. İman etmeyenler ise, **onların kulaklarında bir ağırlık vardır** ve o (Kur'an) onlara bir körlük bir zulmettir. İşte onlar, uzak bir yerden sesleniyorlar.” (Fussılet, 41/44).

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَثٖيراً مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِۘ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَاۘ وَلَهُمْ
اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَاۘ وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَاۜ اُو۬لٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ
هُمْ اَضَلُّۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

“Gerçekten biz, cehennem için cinden ve insandan pek çoğunu yarattık! Kalpleri var onlarla anlamazlar, gözleri var onlarla görmezler, **kulakları** var onlarla işitmezler. İşte onlar hayvanlar gibidir! Yok yok! Onlar daha şaşkındır! İşte onlardır o gafiller!” (A'râf, 7/179).

اَلَهُمْ اَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَاۘ اَمْ لَهُمْ اَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَاۘ اَمْ لَهُمْ اَعْيُنٌ
يُبْصِرُونَ بِهَاۘ اَمْ لَهُمْ اٰذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَاۜ قُلِ ادْعُوا شُرَكَٓاءَكُمْ ثُمَّ
كٖيدُونِ فَلَا تُنْظِرُونِ

“Onların sayesinde yürüyecekleri ayakları mı var? Yoksa sayesinde tutacakları elleri mi var? Yoksa kendisiyle görecekleri gözleri mi var? Yoksa sayesinde **işitecekleri kulakları mı** var? De ki: 'Çağırın ortaklarınızı, sonra tuzak kurun bana, bana göz açtırmayın!'.” (A'râf, 7/195).

B) Ağırlıklı Olarak İşitme Duyusu Anlamına Gelen ve İnsanla İlgili[7] ' سمع =*sem*' Kelimesinin Geçtiği Âyetler[8]

Alabildiğine Yalanı Dinlerler

يَٓا اَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذٖينَ يُسَارِعُونَ فِى الْكُفْرِ مِنَ
الَّذٖينَ قَالُوٓا اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذٖينَ هَادُوا
سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ اٰخَرٖينَ لَمْ يَاْتُوكَ يُحَرِّفُونَ
الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهٖ يَقُولُونَ اِنْ اُوتٖيتُمْ هٰذَا فَخُذُوهُ وَاِنْ
لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ
شَيْـًٔا اُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِى الدُّنْيَا خِزْىٌ
وَلَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظٖيمٌ

"Ey Peygamber! Küfürde yarışanların tutumları seni üzmesin. Onlardan kimisi ağızlarıyla: 'Biz iman ettik' dedikleri halde kalpleri inanmayanlardandır. Kimisi de yalanı **çok iyi dinleyen**, sana gelmemiş bir başka topluluk için **pek iyi dinleyen** Yahudilerdendir. Ki kelimeleri yerlerinden (anlamından başka anlama) kaydırıyorlar ve: 'Eğer size bu verilirse alın verilmezse uzak durun' diyorlar. Allah'ın fitneye düşürmeyi murat ettiği kimse için Allah'tan bir şey koparamazsın. İşte onlar, Allah'ın gönüllerini tertemiz yapmayı istemediği kimselerdir. Onlara dünyada bir rezillik vardır. Âhirete de pek büyük bir azap onlar içindir.." (Mâide, 5/41).

---

7 Dolayısıyla Allah ile ilgili olan âyetlere yer verilmediği gibi cinler bağlamında sözkonusu olan Hıcr, 15/18 ve Cinn, 72/9; ve şeytanlarla ilgili Şuarâ, 26/212 gibi âyetlere de yer verilmemiştir.

8 Bu bölümde ' أبصار =*ebsâr*' lafzı ve bunun çeşitil kullanımları ile birlikte geçtiği: Bakara, 2/7, 20; En'âm, 6/46; Yûnus, 10/31; Hûd, 11/20; Nahl, 16/78, 108; İsrâ, 17/36; Kehf, 18/101; Secde, 32/9; Fussilet, 41/20, 22; Câsiye, 45/23; Ahkâf, 46/26 âyetleri burada tekrar edilmemiştir.

سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ اَكَّالُونَ لِلسُّحْتِۜ فَاِنْ جَٓاؤُ۫كَ فَاحْكُمْ
بَيْنَهُمْ اَوْ اَعْرِضْ عَنْهُمْۚ وَاِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْـًٔاۜ
وَاِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِط۪ينَ

"**Alabildiğince** yalanı **dinlerler**, oburca haramı yerler. Sana gelirlerse aralarında hüküm ver veya kendilerinden yüz çevir. Onlardan yüz çevirirsen sana asla bir şeyle zarar veremezler. Hüküm verdiğinde aralarında adaletle hüküm ver. Gerçekten Allah adalet gösterenleri sever." (Mâide, 5/42).

لَوْ خَرَجُوا ف۪يكُمْ مَا زَادُوكُمْ اِلَّا خَبَالاً وَلَاَ۬اَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ
يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَۚ وَف۪يكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ بِالظَّالِم۪ينَ

"İçinizde çıksalardı size, bozgunculuktan başka bir katkıları olmazdı. Sizi, fitneye düşürmek isteyerek aranıza girmeye koşarlardı. İçinizde onlara **çok iyi kulak verenler** vardır. Allah, o zalimleri çok iyi bilir." (Tevbe, 9/47).

اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ اَوْ اَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَه۪يدٌ

"Şüphesiz bu söylenende kalbi yahut görüşü olan ve **kulak veren kimse için** uyandırıcı bir öğüt vardır." (Kâf, 50/37).

**
*

Ağız

Özet Bilgiler

"Arapça'da 'ağız' anlamında tekil olarak ' فم =fem, فا =fâ, فى =fî, فو =fû ve cümledeki konumuna ve farklı irab şekillerine göre ' فوه =fûh' lafızları; bunların çogullarında da ' أفواه =efvâh' kelimesi kullanılır. Kur'ân-ı Kerîm'de tekil şekli bir âyette geçerken çoğulu değişik âyetlerde yer alır.

A) Ağız Anlamındaki Tekil ' فا =fâ' Lafzının Üçüncü Tekil Şahıs Zamiri ' هُ =hû' Lafzına Muzaf Olarak 'ağzı' Anlamında Geçtiği Bir Âyet

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ إِلَّا كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ

"Hak daveti ancak O'nundur. O'ndan başka dua ettikleri hiçbir şey kendilerine icabette bulunmaz, hiçbir şekilde dileklerini yerine getiremezler. Onlar, **ağzına** ulaşsın diye iki avucunu suya doğru açan ama bu yolla suyun ağzına ulaşmadığı kimse gibidir. Kâfirlerin duası (dilekte bulunması) ancak bir sapıklık içindedir." (Ra'd, 13/14).

B) Ağız anlamındaki ' فوه =fûh' Lafzının Çoğul Şekli ' أفواه =efvâh' Kelimesinin Çeşitli Zamirlerle Geçtiği Âyetler

a) ' أفواه =efvâh' Lafzının Üçüncü Eril Şahıs Çoğul Zamiri ' هم =hüm=onlar' Lafzı ile Kullanıldığı Âyetler

Öfkeleri Ağızlarından Taşıyor

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بِطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ

"Ey iman edenler! Sizin dışınızdakilerden sırdaş edinmeyin, size zarar vermekte kusur göstermezler. Onlar, sizin sıkıntıya düşmenizi candan istemişlerdi. Gerçekten **öfkeler ağızlarından** taşmıştı. Sinelerinin gizlediği ise daha büyüktür. Aklınızı işletirseniz cidden size âyetleri açıkladık." (Âl-i Imrân, 3/118).

Söyledikleri, Kalplerinde Gizlediklerinden Farklı

وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا ۚ وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوِ ادْفَعُوا ۖ قَالُوا
لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَاتَّبَعْنَاكُمْ ۗ هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ ۚ
يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ ۗ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ ۚ

"Hem de o münafıklık edenleri bilmesi (kanıtlaması) içindir. Onlara: 'Gelin Allah yolunda savaşın veya savunma yapın' denilmişti de 'Savaş olacağını bilsek sizi izlerdik' demişlerdi. O gün onların yakınlıkları imandan çok küfre idi. **Kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlardı.** Oysa Allah sakladıklarını çok iyi bilmektedir." (Âl-i Imrân, 3/167).

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ
الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ ۛ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا ۛ
سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ ۖ يُحَرِّفُونَ
الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ ۖ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَٰذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ
لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا ۚ وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ
شَيْئًا ۚ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ ۚ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ ۖ
وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Ey Peygamber! Küfürde yarışanların tutumları seni üzmesin. Onlardan kimisi **ağızlarıyla**: 'Biz iman ettik' dedikleri halde kalpleri

inanmayanlardandır. Kimisi de yalanı çok iyi dinleyen, sana gelmemiş bir başka topluluk için pek iyi dinleyen Yahudilerdendir. Ki kelimeleri yerlerinden (anlamından başka anlama) kaydırıyorlar ve: 'Eğer size bu verilirse alın verilmezse uzak durun' diyorlar. Allah'ın fitneye düşürmeyi murat ettiğ kimse için Allah'tan bir şey koparamazsın. İşte onlar, Allah'ın gönüllerini tertemiz yapmayı istemediği kimselerdir. Onlara dünyada bir rezillik vardır. Âhirette de pek büyük bir azap onlar içindir." (Mâide, 5/41).

كَيْفَ وَاِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ اِلًّا وَلَا ذِمَّةً
يُرْضُونَكُمْ بِاَفْوَاهِهِمْ وَتَاْبٰى قُلُوبُهُمْ وَاَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ

"Nasıl (antlaşmaları) olabilir ki size üstün gelirlerse hakkınızda ne bir akrabalık gözetirler ne de bir antlaşma! Sizi **ağızlarıyla** hoşnut ederlerken **yürekleri geri durur.** Ekserisi yoldan çıkmış fasıklardır." (Tevbe, 9/8).

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّٰهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّٰهِ
ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ بِاَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا
مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ

"Yahudiler: 'Üzeyir Allah'ın oğludur' dedi. Hıristiyanlar da: 'Mesih Allah'ın oğludur' dedi. Bu, onların **ağızlarıyla** söyledikleri sözleridir. Daha önceden küfretmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları kahretsin, nasıl da saptırıyorlar?" (Tevbe, 9/30).

Allah'ın Nurunu Ağızlarıyla Söndürmek İstiyorlar

يُرِيدُونَ اَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَيَاْبَى اللّٰهُ اِلَّا اَنْ يُتِمَّ
نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

"Allah'ın nurunu **ağızlarıyla söndürmek** istiyorlar. Kâfirler hoşlanmasalar da Allah sadece nurunu tamamlamayı murat buyuruyor." (Tevbe, 9/32).

يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

"İstiyorlar ki Allah'ın nurunu **ağızlarıyla söndürsünler**. Allah ise -kâfirler hoşlanmasalar da- nurunu tamamlayacaktır." (Saff, 61/8).

Peygamberlerin Ağızlarını Kapatmışlardı

اَلَمْ يَاْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا اللّٰهُ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوٓا اَيْدِيَهُمْ فٖٓى اَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوٓا اِنَّا كَفَرْنَا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِهٖ وَاِنَّا لَفٖى شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَنَٓا اِلَيْهِ مُرٖيبٍ

"Sizden öncekilerin haberi, Nuh toplumunun, Âd'ın, Semûd'un ve onlardan sonrakilerin -ki Allah'tan başkası bilmez onları- haberi gelmedi mi? **Peygamberleri** apaçık belgelerle kendilerine gelmişlerdi de **ellerini ağızlarına götürmüşler** ve: 'Gerçekten biz sizin kendisiyle gönderildiğiniz şeye küfrettik, bizi kendisine çağırmakta olduğunuz şeyden de kuşku içindeyiz' demişlerdi." (İbrâhîm, 14/9).

مَا لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِاٰبَٓائِهِمْ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ اِنْ يَقُولُونَ اِلَّا كَذِبًا

"O hususta onların da atalarının da hiçbir bilgisi yoktur. **Ağızlarından** çıkan söz ne büyük! Onlar sadece yalan söylüyorlar." (Kehf, 18/5).

**
*

b) ' أفواه =*efvâh*' Lafzının İkinci Eril Şahıs Çoğul Zamiri ' كُمْ =*küm*=siz' Lafzı ile Kullanıldığı Âyetler

İnsan Bilmeden Konuşmamalı

إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا ۖ وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ

"O sırada onu dillerinize doluyor ve hiçbir bilginiz olmadan **ağızlarınızla** söylüyor, onu pek önemsiz sanıyordunuz. Oysa o, Allah katında büyük bir günahtır." (Nûr, 24/15).

İnsan Boş İddialardan Kaçınmalı

مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ ۚ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ اللَّائِي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ ۚ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ ۖ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ

"Allah bir adam için (göğüs) boşluğunda iki kalp yaratmamıştır. Kendilerinden Zıhâr yaptığınız eşlerinizi de anneleriniz kılmamıştır. Evlatlıklarınızı da oğullarınız yapmamıştır. Bunlar, **ağızlarınızda** (dolaşan boş) **sözlerinizdir**. Allah doğru söyler ve O, doğru yola götürür." (Ahzâb, 33/4).

O Gün İnanmayanların Ağızlarına Mühür Vurulacak

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

"O gün, **ağızlarını mühürleriz** de kazanıp durduklarını bize elleri söyler, ayakları da tanıklık yapar." (Yâsîn, 36/65).

Boyun ve Boğaz[9]

Özet Bilgiler

Kur'ân-ı Kerîm'de ' عنق =unuk=boyun' şeklinde hem tekil hem de ' أعناق =a'nâk=boyunlar' şeklinde çoğul biçimiyle yer alan bu organımız diğer çoğu organların aksine tekilinde de çoğulunda da fiziksel anlamda kullanılmıştır. Burada yalnız insan uzvunun[10] vurgulandığı âyetlere yer verilmiştir.

a) Boyun Anlamındaki ' عنق =unuk' Kelimesinin Tekil olarak Geçtiği Âyetler

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً اِلٰى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا

"Elini **boynuna** bağlama ve onu büsbütün de açma! Yoksa üzülüp pişman olup kalırsın." (İsrâ, 17/29).

b) 'Boyunlar' Anlamındaki ' أعناق =a'nâk' Lafzının Çoğul Olarak Yer Aldığı Âyetler

اِذْ يُوحِي رَبُّكَ اِلَى الْمَلٰٓئِكَةِ اَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ اٰمَنُوا سَاُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْاَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ

"O zaman Rabbin meleklere vahyediyordu: Hakikaten Ben sizinleyim, haydi iman edenleri pekiştirin, o küfredenlerin yüreklerine korku salacağım! Haydi vurun **boyunların** üstüne, vurun onların bütün parmaklarına." (Enfâl, 8/12).

---

[9] Yalnız bir âyette geçmektedir.

[10] Bunun için İsrâ sûresinin mecâzî bir anlamın vurgulandığı 13. âyetine yer verilmediği gibi, Sâd sûresinin atların 'boyunlar'ının vurgulandığı 33 âyetine de yer verilmemiştir.

وَاِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ ءَاِذَا كُنَّا تُرَابًا ءَاِنَّا لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ
اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ وَاُولٰٓئِكَ الْاَغْلَالُ فِىٓ اَعْنَاقِهِمْ وَاُولٰٓئِكَ
اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Eğer hayret edeceksen asıl hayret edilecek olan onların şu sözüdür: 'Aa bir toprak olduğumuzda gerçekten biz mi yeni bir yaratılış içinde olacakmışız?' O kimseler ki Rablerine küfrettiler. İşte onlar! Demir halkalar **boyunlarında**. Onlar ateşin halklarıdır! Onlar orada sürekli kalacaklar!" (Ra'd, 13/5).

اِنْ نَشَاْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَٓاءِ اٰيَةً فَظَلَّتْ اَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ

"Dilersek üzerlerine gökten bir âyet indiriveririz de ona **boyun** eğerler." (Şuarâ, 26/4).

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ اِذْ
تَاْمُرُونَنَٓا اَنْ نَكْفُرَ بِاللّٰهِ وَنَجْعَلَ لَهُٓ اَنْدَادًا وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا
الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْاَغْلَالَ فِىٓ اَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ اِلَّا
مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Hor görülmüş olanlar da büyüklük taslamış kimselere derler: Hayır, bu, gece ve gündüz tuzağıdır, hani bize Allah'a küfretmemizi, O'na eşler koşmamızı emrediyordunuz. Azabı gördüklerinde pişmanlık gösterirler. O küfre sapmışların **boyunlarına** demir halkaları geçirmişizdir. Onlar kendi yaptıklarının dışında bir şeyle cezalandırılırlar mı?" (Sebe, 34/33).

اِنَّا جَعَلْنَا فِىٓ اَعْنَاقِهِمْ اَغْلَالًا فَهِىَ اِلَى الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ

"Cidden biz, **boyunlarına** halkalar geçirmişizdir. O halkalar çenelere kadar dayanmıştır. Bu yüzden onların başları kalkıktır." (Yâsîn, 36/8).

إِذِ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ

“**Boyunlarında** demir halkalar ve zincirler olduğu halde sürüklenirler.” (Mü’min, 40/71).

فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ

“O halde can **boğaza** dayandığı zaman.” (Vâkıa, 56/83).

Dil

Özet Bilgiler

“Dilimize ‘dil/diller’ diye çevirdiğimiz ‘ لِسَان =*lisân*’ ve ‘ أَلْسِنَة =*elsine*’ kelimeleri fiziksel organımız olan et parçası anlamına geldiği gibi bir toplumun konuştuğu dil anlamına da gelir. Kur’ân-ı Kerîm’de ağırlıklı olarak bir toplumun konuştuğu dil anlamında geçmekle birlikte fiziksel dilin vurgulandığı âyetler de vardır.

a) ‘Dil’ Anlamına Gelen Tekil ‘ لِسَان =*lisân*’ Kelimesi ile Fiziksel Dilin Vurgulandığı Âyetler

وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي

“**Dilimden** düğümü çöz.” (Tâhâ, 20/27).

وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ إِلَى هَارُونَ

“Göğsüm daralır, **dilim** açılmaz. Onun için Harun'a da peygamberlik ver.” (Şuarâ, 26/13).

لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ

“Onu çabucak okumak için **dilini** oynatıp durma.” (Kıyâme, 75/16).

وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ

“Bir **dil** (ve onu korumak için) iki dudak yapmadık mı?” (Beled, 90/9).

b) Tekil 'لِسَان =*lisân*' Kelimesi ile Bir Toplumun Konuştuğu Dilin Vurgulandığı âyetler

Dine Davette İlgili Toplumun Dili Temel Alınmıştır

وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدٖى مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ

"Biz, her elçiyi muhakkak kendi toplumunun **diliyle** göndermişizdir ki kendilerine açık-seçik anlatsın. Bunun sonucunda Allah dilediklerini saptırır, dilediklerini de hidâyete erdirir. O, pek güçlüdür, çok hikmetlidir." (İbrâhîm, 14/4).

وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّهُمْ يَقُولُونَ اِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِسَانُ الَّذٖى يُلْحِدُونَ اِلَيْهِ اَعْجَمِىٌّ وَهٰذَا لِسَانٌ عَرَبِىٌّ مُبٖينٌ

"Andolsun ki onların: 'Ona ancak bir insan öğretiyor' dediklerini biliyoruz. Haktan sapıp kendisine yöneldikleri adamın dili yabancıdır. Oysa bu (Kur'an'ın dili) apaçık **Arapça bir dildir**." (Nahl, 16/103).

Doğruluk Dili

وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا

"Kendilerine rahmetimizden bağışladık ve onlar için **doğruluk dilini** pek yüce kıldık." (Meryem, 19/50).

Senin Dilinle Kolaylaştırdık

فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقٖينَ وَتُنْذِرَ بِهٖ قَوْمًا لُدًّا

"**Kur'ân'ı senin dilinle** sırf müttakilere müjde veresin, inad edenleri de uyarasın diye **kolaylaştırdık**." (Meryem, 19/97).

فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

"Sırf onu (Kur'an'ı) **senin dilinle kolaylaştırdık** ki belki onlar anlar ve anarlar diye." (Duhân, 44/58).

وَاجْعَلْ لِى لِسَانَ صِدْقٍ فِى الْاٰخِرِينَ

"Ve bana sonrakiler içinde samimi bir **dil** özgüle." (Şuarâ, 26/84).

Kur'ân'ın Dili Arapça'dır

بِلِسَانٍ عَرَبِىٍّ مُبِينٍ

"Açık ve açıklayan Arapça bir dille." (Şuarâ, 26/195).

وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسٰى اِمَامًا وَرَحْمَةً وَهٰذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِسَانًا عَرَبِيًّا لِيُنْذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَبُشْرٰى لِلْمُحْسِنِينَ

"Onun önünden bir rehber ve rahmet olmak üzere Musa'nın kitabı var. Bu da zulmedenleri uyarmak ve iyilik yapanlar için bir müjde olmak üzere **dili** Arapça doğrulayan bir kitaptır." (Ahkâf, 46/12).

Güzel ve Edebî Konuşma Övülmüştür

وَاَخِى هٰرُونُ هُوَ اَفْصَحُ مِنِّى لِسَانًا فَاَرْسِلْهُ مَعِىَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِى اِنِّى اَخَافُ اَنْ يُكَذِّبُونِ

"Kardeşim Harun ise **dil (konuşma)** açısından benden daha güzel konuşur; beni doğrulayan bir yardımcı olarak yanımda ona da peygamberlik ver; doğrusu ben, beni yalanlamalarından korkuyorum." (Kasas, 28/34).

**
*

c) Tekil ' لِسَان =*lisân*' Lafzının Çoğul Şekli ' أَلْسِنَة =*elsine*' ile Fiziksel Dillerin Vurgulandığı Âyetler

Kelimelerin Farklı Anlamlara Çekilebilmesi İçin Dillerini Eğip Bükenler Yerilmiştir

وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُنَ أَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ
وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ
اللّٰهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

"İçlerinden bir grup var ki onu o kitaptan sanasınız diye **dillerini** o kitapla **eğip büküyorlar**. Oysa o, o kitaptan değildir. Onun Allah katından olduğunu söylüyorlar, halbuki o Allah katından değildir. Bilip durdukları halde Allah'a karşı yalan söylüyorlar. (Âl-i Imrân, 3/78).

مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا
وَعَصَيْنَا وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِي الدِّينِ
وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاسْمَعْ وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ
وَأَقْوَمَ وَلٰكِنْ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا

"Yahudi olmuşlardan bazıları kelimeleri (Tevrat'taki) yerlerinden kaydırıyorlar ve **dillerini eğip-bükerek**, dine de saldırarak: 'Dinledik ve karşı geldik! Dinle dinlenmez olası! Bizi davar gibi güt' diyorlar. Oysa gerçekten onlar: 'Biz seni dinledik ve sana itaat ettik, sen de bizi dinle ve bizi gözet' deselerdi kendileri için elbette daha iyi ve daha doğru olurdu. Ancak Allah onlara inkârları yüzünden lanet etmiştir, çok azı hariç onlar iman etmezler." (Nisâ, 4/46).

Dilleri de Aleyhlerinde Şahitlik Yapacak

يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"O gün, **dilleri**, elleri ve ayakları yaptıklarına, aleyhlerinde **şahitlik edecektir**." (Nûr, 24/24).

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْاَعْرَابِ شَغَلَتْنَا اَمْوَالُنَا وَاَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ
لَنَا يَقُولُونَ بِاَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فٖى قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ
اللّٰهِ شَيْـًٔا اِنْ اَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللّٰهُ بِمَا
تَعْمَلُونَ خَبٖيرًا

"Bedevîlerden savaştan geri bırakılanlar yakında sana: 'Bizleri mallarımız ve ailelerimiz oyaladı, onun için bize istiğfar ediver' diyecekler. Kalplerinde olmayan şeyi **dilleri ile** söyleyecekler. De ki: Allah size bir zarar isterse veya bir menfaat murat buyurursa şimdi hakkınızda Allah'a karşı kim bir şey yapabilir? Doğrusu Allah ne yapmakta olduğunuzdan pekâlâ haberli bulunuyor." (Feth, 48/11).

d) Tekil ' لِسَان =*lisân*' Lafzının Çoğul Şekli ' أَلْسِنَة =*elsine*' ile Konuşulan Dillerin Vurgulandığı Âyetler

وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ اَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ اَنَّ لَهُمُ الْحُسْنٰى لَا جَرَمَ
اَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَاَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ

"Ve Allah'a, çirkin gördükleri şeyi isnat ediyorlar. **Dilleri de**: 'En güzel şey kendilerinin' diye yalan söylüyorlar. Hiç kuşku yok ki onlara ateş vardır ve muhakkak onlar ona sürülecekler." (Nahl, 16/62).

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ اَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هٰذَا حَلَالٌ وَهٰذَا حَرَامٌ
لِتَفْتَرُوا عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ اِنَّ الَّذٖينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ

"Allah'a karşı iftira atarak, **dillerinizin** yalan nitelemesiyle: 'Bu helaldır, bu da haramdır!' demeyin. Kuşkusuz Allah'a karşı yalan uyduranlar iflâh olmazlar." (Nahl, 16/116).

إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ
هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ

"O sırada onu **dillerinize** doluyor ve hiçbir bilginiz olmadan ağızlarınızla söylüyor, onu pek önemsiz sanıyordunuz. Oysa o, Allah katında büyük bir günahtır." (Nûr, 24/15).

Dillerin Farklı Oluşu da Allah'ın Varlığının Göstergelerindendir

وَمِنْ اٰيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَاَلْوَانِكُمْ
اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ

"Göklerin ve yerin yaratılışı, **dillerinizin** ve renklerinizin **farklı oluşu** da **O'nun âyetlerindendir**. Cidden bunda bilen kimseler için elbette âyetler vardır." (Rûm, 30/22).

Sivri Dilliler de Kınanmıştır

اَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَاِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَاَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ تَدُورُ اَعْيُنُهُمْ
كَالَّذِي يُغْشٰى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَاِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِاَلْسِنَةٍ
حِدَادٍ اَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ اُولٰئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَاَحْبَطَ اللّٰهُ اَعْمَالَهُمْ
وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرًا

"(Geldilerse de) size (yardımda) pek hasis kimseler olarak (geldiler.) O korku karşılarına çıktığında onları görmüştün, kendisini ölüm baygınlığı sarmış kimse gibi gözleri dönmüş bir halde sana bakıyorlardı. O korku gidince ganimet malına düşkünlük gösterenler olarak size karşı **pek keskin diller** sıyırmışlardı. İşte onlar iman etmemişlerdi. Bu yüzden Allah çalışmalarını boşa çıkardı. Bu da Allah'a pek kolay olmuştur." (Ahzâb, 33/19).

إِنْ يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُمْ بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ

"Eğer onlar size bir zafer bulurlarsa hepinize düşman kesilirler ve sizlere kötülükle ellerini ve **dillerini** uzatırlar ve hep kâfir olasınız diye arzu ederler." (Mumtehıne, 60/2).

El

A) 'El' Anlamına Gelen ' يد =*yed*' Kelimesi ile İnsanın[11] Fizik Organı 'El'e Vurgu Yapan Âyetler[12]

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ

"Artık vay haline o kimselerin ki kitabı **elleriyle** yazıyorlar, sonra onunla biraz para almak için: 'Bu Allah katındandır' diyorlar. Yine ellerinin yazdıklarından ötürü onlara yazıklar olsun, kazanıp durdukları yüzünden onlara yazıklar olsun." (Bakara, 2/79).

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا

11 Bu kayıtla, Hûd, 11/70; Abese, 80/15 gibi meleklerle ilintilendirilen âyetlere yer verilmemiştir.

12 Burada, ön/önler, önündeki/önündekiler anlamlarına gelen 'yed/eydi; yedeyhi/eydîhim' lafızlarının geçtiği âyetlere yer verilmediği gibi Allah'ın gücünün vurgulanmasından kinaye olarak Allah ile ilintilendirilen 'yed' lafızlarına da yer verilmemiştir. Yine bu bölümde 'yüz' konusunda geçtikleri için Nisâ, 4/43; Mâide, 5/6. âyetlerine de yer verilmemiştir.

جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ
بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ اَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللّٰهِ
كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ مَعَ الصَّابِرِينَ

"Talut, askerleriyle ayrılınca şöyle dedi: 'Kuşkusuz Allah sizi bir ırmakla sınayacak. Ondan içen benden değildir. Ondan tatmayan ise muhakkak bendendir. Ancak **eliyle** bir avuç alan başka (o da bendendir).' Derken, içlerinden pek azı dışında varır-varmaz ondan içtiler. O ve beraberindeki iman edenler ırmağı geçince: 'Bizim bugün, Calut ile askerlerine karşı duracak gücümüz hiç yoktur' dediler. Allah'a kavuşacaklarını düşünenler ise: 'Nice az topluluk Allah'n izniyle çok topluluğu yenmiştir. Allah saberdenlerle beraberdir' dedi." (Bakara, 2/249).

لَئِنْ بَسَطْتَ اِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا اَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ اِلَيْكَ لِاَقْتُلَكَ
اِنِّي اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ

"Eğer bana, beni öldürmek için **elini** uzatırsan ben seni öldürmek için sana elimi uzatmam! Cidden ben, âlemlerin Rabbi Allah'tan korkarım." (Mâide, 5/28).

Dinin Öngördüğü Ceza Türlerinden Biri Suçluların Ellerinin Kesilmesidir

اِنَّمَا جَزٰٓؤُا الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ
فَسَادًا اَنْ يُقَتَّلُوا اَوْ يُصَلَّبُوا اَوْ تُقَطَّعَ اَيْدِيهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ
مِنْ خِلَافٍ اَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْاَرْضِ ذٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا
وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Allah'a ve Peygamberi'ne karşı savaşanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmağa uğraşanların behemehal cezası öldürülmeleri

veya asılmaları veya **çaprazlama ellerinin** ve ayaklarının kesilmesi yahut bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu, onlar için dünyada bir perişanlıktır; ahirette ise onlara pek büyük bir azap vardır." (Mâide, 5/33).

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوٓا اَيْدِيَهُمَا جَزَآءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Hırsızlık yapan erkek ile hırsızlık yapan kadın, bu ikisinin **ellerini** yaptıklarına bir ceza, Allah'tan ibretli bir ders olmak üzere kesin. Allah Aziz'dir, pek hikmetlidir." (Mâide, 5/38).

El Kesme Cezasının Tarihi Çok Eskidir

لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَعِينَ

"Kesin olarak **ellerinizi** ve ayaklarınızı çaprazlama **keseceğim,** hiç kuşkusuz hepinizi asacağım." (A'râf, 7/124).

قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ اِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِى عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَاُصَلِّبَنَّكُمْ فِى جُذُوعِ النَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ اَيُّنَٓا اَشَدُّ عَذَابًا وَاَبْقٰى

"Firavun: Demek, ben size izin vermeden ona iman ettiniz, öyle mi? O, kesinkes size sihri öğreten büyüğünüz. O halde andolsun ki ben de elbette sizin **ellerinizi** ve ayaklarınızı çaprazlama **keseceğim,** sizleri muhakkak hurma dallarına asacağım ve hangimizin azap bakımından daha yaman ve daha sürekli olduğunu kesinkes bileceksiniz, dedi." (Tâhâ, 20/71).

قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ اِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِى عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَعِينَ

"Firavun: Ben size izin vermeden ona iman ettiniz, anlaşıldı ki o, size sihri öğreten büyüğünüzmüş, o halde kesin yakında bileceksiniz;

çare yok, **ellerinizi** ve ayaklarınızı çaprazlama **keseceğim**, hem muhakkak hepinizi çarmıha gerdireceğim." (Şuarâ, 26/49).

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللّٰهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُ اَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنِ اعْتَدٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ اَلِيمٌ

"Ey iman edenler! Allah, gıyabında kendisinden korkanları bilmesi için sizi, **ellerinizin** ve mızraklarınızın kendisine erişeceği av türünden bir şeyle sınayacak. Kim bundan sonra sınırı aşarsa ona pek acı veren bir azap vardır." (Mâide, 5/94).

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِاَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ

"Üzerine bir kâğıt içinde bir kitap indirseydik de **elleriyle** ona dokunsalardı o küfredenler elbette: 'Bu, açık bir büyüden başka bir şey değildir' derdi." (En'âm, 6/7).

Hz. Musa'nın Mucizeye Dönüşen Eli

وَنَزَعَ يَدَهُ فَاِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ

"**Elini** çekip çıkardı, ne görsünler, o da seyredenler için (ışınlar saçan) bembeyaz bir el!" (A'râf, 7/108).

وَاضْمُمْ يَدَكَ اِلٰى جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ اٰيَةً اُخْرٰى

"Bir de **elini** koynuna sok, diğer bir mucize olarak kusursuz-bembeyaz çıksın." (Tâhâ, 20/22).

وَاَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ فِي تِسْعِ اٰيَاتٍ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ

"Bir de **elini** koynuna sok, bembeyaz, hiçbir âfetsiz olarak Firavun ve kavmine dokuz mucize içinde çıksın. Çünkü onlar fasık bir kavim oldular." (Neml, 27/12).

اُسْلُكْ يَدَكَ فٖى جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَٓاءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍۘ وَاضْمُمْ اِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِهٖۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِق۪ينَ

"**Elini** koynuna sok, bembeyaz, kusursuz çıksın ve korkudan açılmış kollarını da kendine kavuştur. İşte bu ikisi, Rabbbinden Fira-vun'a ve ileri gelen adamlarına karşı sana iki kesin delil. Çünkü onlar yoldan çıkan bir topluluk oldular." (Kasas, 28/32).

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ اَرْسَلَتْ اِلَيْهِنَّ وَاَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَاً وَاٰتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ سِكّ۪ينًا وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّۚ فَلَمَّا رَاَيْنَهُٓ اَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ اَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلّٰهِ مَا هٰذَا بَشَرًاۜ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا مَلَكٌ كَر۪يمٌ

"(Aziz'in karısı kadınların) dedikodularını duyunca kendilerine haber gönderdi ve onlar için dayalı-döşeli bir yer hazırladı. (Davetliler geldiğinde) onlardan her birine bir bıçak verdi ve (Yusuf'a hitaben): 'Haydi karşılarına çık' dedi. Kadınlar onu görünce kendisini öyle yücelttiler ki **ellerini** kestiler ve: 'Haşa, Allah için bu bir beşer değil! Bu sadece çok asil bir melektir' dediler." (Yûsuf, 12/31).

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُون۪ي بِه۪ۚ فَلَمَّا جَٓاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ اِلٰى رَبِّكَ فَسْـَٔلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ الّٰت۪ي قَطَّعْنَ اَيْدِيَهُنَّۜ اِنَّ رَبّ۪ي بِكَيْدِهِنَّ عَل۪يمٌ

"Kral dedi: 'Onu bana getirin.' Elçi kendisine gelince (Yusuf): 'Efendine dön de kendisine sor bakalım, bir zaman, **ellerini** kesen o kadınların hikâyesi nedir? Gerçekten Rabbim onların tuzağını çok iyi bilendir.' dedi." (Yûsuf, 12/50).

Kıyamet Günü Eller Konuşacak

يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ اَلْسِنَتُهُمْ وَاَيْد۪يهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"O gün, dilleri, **elleri** ve ayakları yaptıklarına, aleyhlerinde **şahitlik** edecektir." (Nûr, 24/24).

اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰٓى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَٓا اَيْد۪يهِمْ وَتَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

"O gün, ağızlarını mühürleriz de kazanıp durduklarını bize elleri söyler, ayakları da tanıklık yapar." (Yâsîn, 36/65).

***

اَوْ كَظُلُمَاتٍ ف۪ي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشٰيهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِه۪ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِه۪ سَحَابٌۜ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍۜ اِذَٓا اَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرٰيهَاۜ وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللّٰهُ لَهُ نُوراً فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ

"Yahut (küfredenlerin yaptıkları) derin bir denizdeki karanlıklar gibidir ki onu bir dalga bürür, üstünden bir dalga, üstünden bir bulut; öyle ki üst üste yığılmış karanlıklar. **Elini** çıkardığında onu görme ihtimali yok. Her kime de Allah bir nur vermemişse artık onun için hiçbir nur yoktur." (Nûr, 24/40).

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلٰى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَن۪ي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَب۪يلاً

"O gün zâlim **ellerini** ısıracak ve şöyle diyecek: Eyvah! Keşke Peygamber'in maiyyetinde bir yol tutsaydım," (Furkân, 25/27).

لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِه۪ۙ وَمَا عَمِلَتْهُ اَيْد۪يهِمْۜ اَفَلَا يَشْكُرُونَ

"Meyvesinden ve **ellerinin** yaptığından yesinler diye. Hâlâ şükretmeyecekler mi?" (Yâsîn, 36/35).

وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثاً فَاضْرِبْ بِه۪ وَلَا تَحْنَثْۜ اِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِراًۜ نِعْمَ الْعَبْدُۜ اِنَّهُٓ اَوَّابٌ

"**Elinle** bir demet al, onunla vur ve yeminini bozma. Cidden biz onu sabırlı bulduk. O ne güzel kuldu. Cidden o, çok yönelendi." (Sâd, 38/44).

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللّٰهَ يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيهِمْ فَمَنْ
نَكَثَ فَاِنَّمَا يَنْكُثُ عَلٰى نَفْسِهِ وَمَنْ اَوْفٰى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللّٰهَ
فَسَيُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيمًا

"Kuşkusuz sana bîat edenler Allah'a bîat ettiler. Allah'ın eli onların **ellerinin** üstündedir. Onun için her kim cayarsa sırf kendi aleyhine cayar. Her kim de Allah'a verdiği sözü tam anlamıyla yerine getirirse O da ona yarın pek büyük bir ücret verecektir." (Feth, 48/10).

هُوَ الَّذِى اَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِاَوَّلِ الْحَشْرِ
مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا اَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَاَتٰيهُمُ
اللّٰهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ
بُيُوتَهُمْ بِاَيْدِيهِمْ وَاَيْدِى الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا اُولِى الْاَبْصَارِ

"O, Ehlikitaptan inkâr edenleri ilk haşr için yurtlarından çıkaran Zat'tır. Siz, onların çıkacaklarını sanmadınız. Onlar da kalelerinin, sığınaklarının kendilerini Allah'tan koruyacak engeller olduğunu sandılar. Fakat Allah onları hesaba katmadıkları yönden bastırdı ve yüreklerinin içine korku düşürdü. Öyle ki evlerini, bir taraftan kendi **elleriyle** bir yandan da müminlerin **elleriyle** harap ediyorlardı. Düşünün de ibret alın, ey görecek gözleri olanlar!" (Haşr, 59/2).

اِنْ يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ اَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ وَاَلْسِنَتَهُمْ
بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ

"Eğer onlar size bir zafer bulurlarsa hepinize düşman kesilirler ve sizlere kötülükle **ellerini** ve dillerini uzatırlar ve hep kâfir olasınız diye arzu ederler." (Mümtehine, 60/2).

يَٓا اَيُّهَا النَّبِىُّ اِذَا جَٓاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰٓى اَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللّٰهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَاْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ اَيْدِيهِنَّ وَاَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacakları, hırsızlık yapmayacakları, zina etmeyecekleri, çocuklarını öldürmeyecekleri, **elleri** ile ayakları arasında bir iftira uydurup getirmeyecekleri ve sana hiçbir ma'rufta (iyi işte) karşı gelmeyecekleri koşuluyla bîatlaşmak (antlaşmak) üzere sana geldiklerinde onlara bîat ver ve kendileri için bağışlanma dile. Çünkü Allah öyle bağışlayandır, öyle merhametlidir." (Mümtehıne, 60/12).

تَبَّتْ يَدَٓا اَبِى لَهَبٍ وَتَبَّ

"Ebûleheb'in **iki eli** helâk olsun! Helâk oldu da." (Tebbet, 111/1).

B) 'Yed=el' Kelimesi ile Güç ve Yetki Gibi Mecâzî Anlamların da Vurgulandığı Âyetler

a) 'Eller' Anlamındaki ' أَيْدى =*eydî*' Lafzının 'önceden gönderme' Anlamına Gelen ' قدَّمَتْ =*kaddemet*' Fiili ile Birlikte Geçtiği Âyetler

وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ اَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ

"**Ellerinin önceden gönderdiği** yüzünden hiçbir zaman ölümü istemeyecekler. Allah zalimleri pek iyi bilmektedir." (Bakara, 2/95).

ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ

"İşte bu, **ellerinizin önceden yapıp gönderdiği** yüzündendir ve kuşkusuz Allah kullara zulmedici değildir." (Âl-i Imrân, 3/182).

فَكَيْفَ اِذَٓا اَصَابَتْهُمْ مُص۪يبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْد۪يهِمْ ثُمَّ جَٓاؤُ۫كَ
يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ اِنْ اَرَدْنَٓا اِلَّٓا اِحْسَانًا وَتَوْف۪يقًا

"**Elleriyle önceden gönderdikleri** yüzünden başlarına bir musibet gelince nice oldu? Sonra sana geldiler de 'Biz sadece iyilik yapmayı, ara bulmayı istemiştik' diye Allah'a yemin ediyorlar." (Nisâ, 4/62).

وَلَوْلَٓا اَنْ تُص۪يبَهُمْ مُص۪يبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْد۪يهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَٓا
اَرْسَلْتَ اِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ

"**Ellerinin önceden gönderdiği** günahlar yüzünden başlarına birer musibet gelip de o zaman: 'Rabbimiz! Bize de bir peygamber gönderseydin de âyetlerine uyup inananlardan olsaydık ya' diyecek olmasalardı!" (Kasas, 28/47).

وَاِذَٓا اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَاۜ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ
اَيْد۪يهِمْ اِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ

"İnsanlara bir rahmet tattırdığımızda onunla sevinirler. **Ellerinin öne sürdüğü** yüzünden kendilerine bir fenalık dokunursa birden onlar umut keserler." (Rûm, 30/36).

فَاِنْ اَعْرَضُوا فَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَف۪يظًاۜ اِنْ عَلَيْكَ اِلَّا الْبَلَاغُۜ
وَاِنَّٓا اِذَٓا اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَاۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
بِمَا قَدَّمَتْ اَيْد۪يهِمْ فَاِنَّ الْاِنْسَانَ كَفُورٌ

"Yüz çevirirlerse, seni üzerlerine bekçi göndermedik ya! Üzerinde (ki görev) sadece tebliğdir. Cidden biz, insana tarafımızdan bir rahmet tattırdığımızda onunla sevinir. Onlara, **ellerinin öne sürdüğü** şey sebebiyle bir fenalık ilişirse o zaman hakikaten insan pek nankör kesilir!" (Şûrâ, 42/48).

وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُٓ اَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ اَيْد۪يهِمْۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ بِالظَّالِم۪ينَ

"Oysa **ellerinin sunduğu** günahlar yüzünden onu asla temenni etmezler. Allah zâlimleri pekâlâ bilir." (Cumua, 62/7).

إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِى
كُنْتُ تُرَابًا

"Çünkü Biz size yakın bir azabı ihtar ettik. O gün ki kişi **ellerinin önceden ne gönderdiğine** bakacak ve kâfir de: 'Ah n'olaydı ben bir toprak olaydım!' diyecek." (Nebe, (78/40).

وَأَنْفِقُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللّٰهَ
يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

"Mallarınızı Allah yolunda harcayın, (kendinizi) **ellerinizle** tehlikeye atmayın, iyilik yapın. Kuşkusuz Allah iyilik yapanları sever." (Bakara, 2/195).

وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً
فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَا الَّذِى بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ
وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى وَلَا تَنْسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللّٰهَ بِمَا
تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

"Kendilerine bir mehir kestiğiniz halde onlara dokunmadan kendilerini boşarsanız o zaman kestiğinizin yarısı vardır. Ancak kadınların vazgeçmeleri veya nikâh bağı **elinde** bulunan kişinin affetmesi müstesna. Bununla birlikte erkekler sizin affetmeniz (mehrin tümünü vermeniz) takvaya daha yakındır. Erkekler, aranızdaki üstünlüğü unutmayın. Kuşkusuz Allah yaptıklarınızı görmektedir." (Bakara, 2/237).

***

b) 'Eller' Anlamındaki ' أَيْدِى =*eydî*' Lafzının 'engellemek, çekmek,' Anlamına Gelen ' كَفّ = *keff*' Masdarından Türemiş Fiillerle Geçtiği Âyetler

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَآتُوا الزَّكَوٰةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا

"Kendilerine: '**Ellerinizi** (savaştan) **çekin**, namazı dosdoğru kılın, zekatı verin denilen kimselere bakmadın mı? Üzerlerine savaş yazılınca içlerinden bir zümre, insanlardan, Allah'tan korkar gibi hatta daha ağır bir korku ile korkarlar ve: 'Rabbimiz üzerimize niye savaşı yazdın, yakın bir süreye kadar bize mühlet vermeli değil miydin?' derler. De ki: Dünya metaı pek az bir şeydir. Oysa ahiret, sakınan kimse için daha hayırlıdır ve siz kıl kadar zulüm görmezsiniz." (Nisâ, 4/77).

سَتَجِدُونَ آخَرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلَّمَا رُدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا فَإِنْ لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ وَيَكُفُّوا أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأُولَٰئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا

"Yakında diğer bazılarını bulacaksınız ki hem sizden güvencede olmalarını, hem de toplularından güvencede olmalarını isterler. Ama fitneye her itildiklerinde baş aşağı onun içine atılırlar. Sizden uzak durmaz, sizinle barış yapmaz, **ellerini sizden çekmezlerse** onları tutun, yakaladığınız yerde öldürün. İşte onlar için size apaçık bir ferman verdik." (Nisâ, 4/91).

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ هَمَّ قَوْمٌ
اَنْ يَبْسُطُٓوا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْۚ
وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

"Ey iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani bir vakit bir topluluk size ellerini uzatmalarını tasarlamıştı da onların **ellerini sizden çekip uzaklaştırmıştı.** Allah'tan korkun. Müminler sadece Allah'a güvensin." (Mâide, 5/11).

وَعَدَكُمُ اللّٰهُ مَغَانِمَ كَث۪يرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هٰذِه۪ وَكَفَّ اَيْدِيَ
النَّاسِ عَنْكُمْۚ وَلِتَكُونَ اٰيَةً لِلْمُؤْمِن۪ينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطاً مُسْتَق۪يماًۙ

"Allah size birçok ganimetler söz verdi, onları alacaksınız, şimdilik bunu peşin verdi ve sizden o insanların **ellerini çekti.** Bunu müminlere bir işâret olsun ve sizi doğru bir caddeye çıkarsın diye yaptı." (Feth, 48/20).

وَهُوَ الَّذ۪ي كَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ
اَنْ اَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْۜ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يراً

"O, Mekke deresinde onlara karşı size zafer vermişken onların **ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekmiş** olan Zât'tır. Allah her ne yaparsanız görmektedir." (Feth, 48/24).

***

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ ف۪ٓي اَيْد۪يكُمْ مِنَ الْاَسْرٰٓىۙ اِنْ يَعْلَمِ اللّٰهُ ف۪ي قُلُوبِكُمْ
خَيْراً يُؤْتِكُمْ خَيْراً مِمَّٓا اُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ

"Ey Peygamber! **Ellerinizde** esir olan o kimselere söyle: Allah, kalplerinizde bir hayır olduğunu bilirse size, sizden alınanlardan daha hayırlısını verir ve sizi bağışlar. Allah çok bağışlayıcı çok merhametlidir." (Enfâl, 8/70).

قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ بِاَيْد۪يكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ
وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِن۪ينَۙ

"Onlarla savaşın ki Allah **ellerinizle** kendilerine azap etsin, onları perişan kılsın, onlara karşı size yardımda bulunsun ve inananlar toplumunun sinelerine şifa versin." (Tevbe, 9/14).

قَاتِلُوا الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ
مَا حَرَّمَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَد۪ينُونَ د۪ينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا
الْكِتَابَ حَتّٰى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ۟

"Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve son güne inanmayan, Allah'ın ve Peygamberi'nin haram kıldığını haram kılmayan ve hak dini din edinmeyenler ile onlar boyun eğmiş olarak **kendi elleriyle** cizye vermelerine değin savaşın." (Tevbe, 9/29).

اَلْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ
بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ اَيْدِيَهُمْ نَسُوا
اللّٰهَ فَنَسِيَهُمْ اِنَّ الْمُنَافِق۪ينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

"Erkek münafıklar ve kadın münafıklar, kimileri kimindendir. Kötülüğü emrederler, iyilikten alıkoyarlar, **ellerini** kısarlar. Allah'ı unuttular, O da onları unuttu. Kuşkusuz erkek münafıklar, onlardır o fasıklar." (Tevbe, 9/67) .

c) 'Eller' Anlamına Gelen ' أيدى *=eydî* ' Lafzının 'yapma, kazanma' Anlamına Gelen ' كسبت *=kesebet* ' Fiili ile Birlikte Geçtiği Âyetler

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ اَيْدِي النَّاسِ لِيُذ۪يقَهُمْ بَعْضَ
الَّذ۪ي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

---

[13] Daha önce kaydedilen: İbrahîm, 14/9; İsrâ, 17/29 âyetleri de mecâzi anlamlarda yorumlanmaya elverişlidir.

"İnsanların **ellerinin kazanmış** oldukları yüzünden karada ve denizde fesat alenileşti Sonuçta yaptıklarının bir kısmını kendilerine tattırıyor.. Belki onlar dönerler diye." (Rûm, 30/41).

وَمَٓا اَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ

"Başınıza gelen herhangi bir musibet **ellerinizin kazandığı** yüzündendir. Allah Pek çoğundan da vazgeçer." (Şûrâ, 42/30).

وَاذْكُرْ عِبَادَنَٓا اِبْرٰهِيمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ اُو۫لِي الْاَيْد۪ي وَالْاَبْصَارِ

"**El** ve göz (güç ve basiret) sahipleri kullarımızı İbrahim'i, İshak'ı ve Yakub'u da an." (Sâd, 38/45).

Göğüs ve Bel ile Göğüs Kemikleri

'Göğüs' Anlamındaki Tekil ' صَدْر =*sadr*' ile Bunun Çoğul Şekli ' صُدُور =*sudûr*=göğüsler' Lafzının Geçtiği Âyetler ve Bağlamları

A) Tekil ' صَدْر =*sadr*' Lafzının Yer Aldığı Âyetler

a) İzâfetsiz Yalın Hali

Sinesini Küfre Açanın Durumu

مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ بَعْدِ ا۪يمَانِه۪ٓ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْا۪يمَانِ وَلٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللّٰهِۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ

"Kim, imanından sonra Allah'a küfrederse -inkâra zorlanmışken kalbi imanla yatışmış bulunan hâriç- ve ama (zorlama karşısında) kim de **sinesini küfre açarsa** işte onların üstünedir Allah'tan bir gazap! Onlara büyük bir azap vardır." (Nahl, 16/106).

b) Tekil ‘ صَدْر =sadr’ Lafzının Üçüncü Eril Tekil Şahıs Zamiri ‘ هُ ’ya Muzaf Olmuş Şekli

Âyetler Bize Doğru Yolu Bulmanın da Saptırmanın da Sonuçta İlâhî İrâdeye Bağlı Olduğunu Gösteriyor[14]

فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ اَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَاَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى السَّمَاءِ كَذٰلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

“Allah, kendisini hidâyete erdirmeyi murat buyurduğu kimsenin **göğsünü (gönlünü) İslam’a açar.** Kimi saptırmayı isterse onun **göğsünü de öyle dapdar yapar,** öyle tıkar ki gökte yükseliyormuş gibi olur. İşte böyle Allah, iman etmeyenler üzerine pisliği çökertir.” (En’âm, 6/125).

اَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ فَهُوَ عَلٰى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِ اُولٰئِكَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ

“Peki Allah'ın **göğsünü İslam’a açtığı kimse?** İşte o, Rabbinden bir nur üzerindedir. Kalpleri, Allah'ın zikrinden uzaklaşıp katılaşanların vay haline? İşte onlar apaçık bir sapıklık içindedirler.” (Zümer, 39/22).

c) Tekil ‘ صَدْر =sadr’ Lafzının İkinci Eril Tekil Şahıs Zamiri ‘ كَ ’a Muzaf Olmuş Şekli

Hz. Peygamber’in de Canı Sıkılıyordu

كِتَابٌ اُنْزِلَ اِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِى صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ

---

[14] Ancak kullar İlâhî irâdenin hangi istikamette tecelli edeceğini bilemediklerinden cüz’î irâdeleri çerçevesinde yükümlülüklerini yerine getirmekle sorumlu tutulmuşlardır.

"Kendisiyle uyarıda bulunman ve müminlere bir öğüt olmak üzere sana indirilen bir kitap! Bundan dolayı **sinende (gönlünde) bir sıkıntı** olmasın." (A'râf, 7/2).

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحٰى اِلَيْكَ وَضَٓائِقٌ بِهٖ صَدْرُكَ اَنْ يَقُولُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ كَنْزٌ اَوْ جَٓاءَ مَعَهُ مَلَكٌ اِنَّمَٓا اَنْتَ نَذِيرٌ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ

"Senin: 'Ona bir hazine indirilmeli veya kendisiyle bir melek gelmeli değil miydi?' demelerinden ötürü sana vahyedilenin bir bölümünü bırakman ve bununla **göğsünün daralması** muhtemeldir. Sen sadece bir uyarıcısın. Allah, her şey üzerinde Vekil'dir." (Hûd, 11/12).

وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ

"Andolsun onların söylemekte oldukları şeyden ötürü **göğsünün daraldığını** biliyoruz." (Hıcr, 15/97).

اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ

"**Bağrını** sana açıp genişletmedik mi?" (Şerh, 94/1).

B) Çoğul ' صُدُور =*sudûr*' Lafzının Yer Aldığı Âyetler

a) İzâfetsiz Yalın Hali

Sinelerdekine Şifâdır

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَٓاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ

"Ey insanlar! Gerçekten Rabbinizden size bir öğüt, **sinelerdekine** bir şifa, müminlere bir rehber, bir rahmet geldi." (Yûnus, 10/57).

Sinelerdeki Kalpler Körelir

اَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَٓا اَوْ اٰذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَاِنَّهَا لَا تَعْمَى الْاَبْصَارُ وَلٰكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ

"Peki o yerde niye bir dolaşmadılar ki kendileri için akıllanmalarına sebep olacak kalpler, işitmelerine sebep olacak kulaklar olsun. Zira gerçek şudur ki gözler körelmez, ama **sinelerdeki kalpler** körelir." (Hacc, 22/46).

Sinelerin Gizlediğini de Bilir

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ

"Gözlerin hâinini ve **sinelerin gizlemekte** olduğunu bilir." (Mü'min, 40/19).

وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ

"**Göğüslerdekiler** derildiğinde (neler olacağını bilmiyor mu)?" (Âdiyât, 100/10).

b) Çoğul ' صُدُور *=sudûr*' Lafzının Üçüncü Çoğul Eril Şahıs Zamiri ' هُمْ *=hum*' Zamirine Muzaf Olmuş Şekli

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بِطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا
وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي
صُدُورُهُمْ اَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيَاتِ اِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ

"Ey iman edenler! Sizin dışınızdakilerden sırdaş edinmeyin, size zarar vermekte kusur göstermezler. Sizin sıkıntıya düşmenizi candan isterler. Gerçekten öfkeler ağızlarından taşmıştı, **sinelerinin** gizlediği ise daha büyüktü. Aklınızı işletirseniz cidden size âyetleri açıkladık." (Âl-i Imrân, 3/118).

اِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ اِلٰى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ اَوْ جَاؤُكُمْ حَصِرَتْ
صُدُورُهُمْ اَنْ يُقَاتِلُوكُمْ اَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ
فَلَقَاتَلُوكُمْ فَاِنِ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَاَلْقَوْا اِلَيْكُمُ السَّلَمَ فَمَا جَعَلَ
اللّٰهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا

"Ancak, sizinle aralarında bir andlaşma bulunan bir topluma sığınan kimselere veya **göğüsleri** size karşı savaşmalarından yahut toplumlarına karşı savaşmalarından ötürü daralıp size gelenlere ilişmeyin. Allah dileseydi onları size tebelleş ederdi, elbette sizinle savaşırlardı. Sizden uzak dururlar, sizinle savaşmazlar ve size barış teklif ederlerse artık Allah sizin için onlara karşı hiçbir yol bırakmamıştır." (Nisâ, 4/90).

وَنَزَعْنَا مَا فِى صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ
لِلّٰهِ الَّذِى هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِىَ لَوْلَٓا اَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَقَدْ جَٓاءَتْ
رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ وَنُودُٓوا اَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"**Göğüslerinde** kinden ne varsa çekip çıkarmışızdır. Onların altından ırmaklar akar. 'Bizi buna ileten Allah'a hamdolsun. Allah bize kılavuzluk etmeseydi biz bunu bulamazdık! Gerçekten Rabbimizin elçileri gerçeği getirmiş' derler. 'İşte size, yaptıklarınıza karşılık kendisine mirasçı kılındığınız cennet!' diye seslenirler." (A'râf, 7/43).

وَنَزَعْنَا مَا فِى صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ اِخْوَانًا عَلٰى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ

"**Göğüslerindeki** kini söküp atmışızdır, kardeş kardeş tahtlar üzerinde karşılıklı olarak muhabbet ederler." (Hıcr, 15/47).

وَاِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ

"Oysa **sineleri** ne gizliyor ve ne açığa vuruyorsa Rabbin kesin hepsini bilir." (Neml, 27/74).

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ

"**Sineleri** ne saklıyor ve kendileri ne açığa vuruyorlarsa Rabbin hepsini bilir." (Kasas, 28/69).

اِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِٓى اٰيَاتِ اللّٰهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ اَتٰيهُمْ اِنْ
فِى صُدُورِهِمْ اِلَّا كِبْرٌ مَا هُمْ بِبَالِغِيهِ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ اِنَّهُ هُوَ
السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

"Kuşkusuz, kendilerine gelmiş bir kanıt olmaksızın Allah'ın âyetleri hakkında tartışıp duran kimselerin **sinelerinde** sadece, onların kendisine asla ulaşamayacakları bir büyüklük kuruntusu vardır! Öyle ise Allah'a sığın. Gerçekten O, çok iyi duyar, çok iyi görür." (Mü'min, 40/56).

وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْاِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ
وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا اُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ
كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

"Ve şunlar ki onlardan önce yurdu hazırlayıp imana sahip oldular, kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler ve onlara verilenden **sinelerinde** bir kaygı duymazlar, kendilerinin ihtiyacı olsa bile onları kendilerine tercih ederler. İşte onlardır felah bulanlar!" (Haşr, 59/9).

لَاَنْتُمْ اَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللّٰهِ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ

"Kesin onların **sinelerinde** sizin korkunuz Allah'ınkinden fazla. Bu, onların anlayışsız bir topluluk olmalarındandır." (Haşr, 59/13).

c) Çoğul ' صدور *=sudûr*' Lafzının İkinci Çoğul Eril Şahıs Zamiri ' كُم *=küm*' Zamirine Muzaf Olmuş Şekli

قُلْ اِنْ تُخْفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ اَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمْهُ اللّٰهُ وَيَعْلَمُ مَا
فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"De ki: **Göğüslerinizdekini** gizleseniz de, açıklasanız da Allah onu bilir. (Allah) göklerdekileri ve yerdekileri bilir. Allah, her şeye karşı pek güçlüdür." (Âl-i Imrân, 3/29).

اَوْ خَلْقًا مِمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي
فَطَرَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِضُونَ اِلَيْكَ رُؤُسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتٰى هُوَ قُلْ
عَسٰى اَنْ يَكُونَ قَرِيبًا

"Veya **sinelerinizde** büyüyen şeylerden herhangi bir yaratık olun. Diyecekler: 'Kim bizi diriltecek?' De ki: 'Sizi ilk kez yaratmış olan!' Başlarını sana doğru hareket ettirecekler ve: 'Ne zaman o?' diyecekler. De ki: 'Yakın olması umulur!" (İsrâ, 17/51).

وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِى صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ

"Onlarda sizin için başka faydalar da vardır. Yine üzerlerinde **göğüslerinizdeki** bir arzuya erişmeniz için onları binit olarak kullanırsınız. Hem onların üzerinde hem de gemilerde taşınırsınız." (Mü'min, 40/80).

d) Çoğul ' صُدُور =*sudûr*' Lafzının Zâhir Bir İsme Muzaf Olmuş Şekli

قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ بِاَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ

"Onlarla savaşın ki Allah sizin ellerinizle kendilerine azap etsin, onları perişan kılsın, onlara karşı size yardımda bulunsun ve inananlar toplumunun **sinelerine** şifa versin." (Tevbe, 9/14).

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ فَاِذَٓا اُوذِىَ فِى اللّٰهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللّٰهِ وَلَئِنْ جَٓاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ اِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ اَوَ لَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِمَا فِى صُدُورِ الْعَالَمِينَ

"İnsanlardan kimi de vardır ki: 'Allah'a iman ettik' der. Ama Allah uğrunda bir eziyete ugradığında insanların işkencesini Allah'ın azabı gibi tutar. Yüceliğim hakkı için Rabbinden bir yardım gelirse: 'Gerçekten biz sizinle beraberdik' diyeceklerinde kuşku yoktur. Peki, Allah, bütün âlemlerin **sinelerindekini** daha iyi bilen değil mi?" (Ankebût, 29/10).

اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ

"Ki (o pek sinsi olan şeytan) insanların **sinelerinde** vesvese verir durur." (Nâs, 114/5).

e) Çoğul ‘ صُدُور =*sudûr*’ Lafzının Muzâfun-ileyh Konumunda Geçtiği Âyetler

هَٓا اَنْتُمْ اُو۬لَٓاءِ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهٖۚ وَاِذَا
لَقُوكُمْ قَالُوٓا اٰمَنَّاۗ وَاِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْاَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِۜ قُلْ
مُوتُوا بِغَيْظِكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

“İşte siz onlarsınız ki onları seversiniz, ancak onlar sizi sevmezler. Siz Kitab'ın tümüne inanırsınız. Size rastladıklarında onlar da: ‘İnandık’ derler. Ama yalnız kaldıklarında öfkeden aleyhinizde parmak uçlarını ısırırlar. De ki: ‘Öfkenizle geberin’ Kuşkusuz Allah **sinelerin** özünü pek iyi bilendir.” (Âl-i Imrân, 3/119).

ثُمَّ اَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ اَمَنَةً نُعَاسًا يَغْشٰى طَٓائِفَةً مِنْكُمْ
وَطَٓائِفَةٌ قَدْ اَهَمَّتْهُمْ اَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِۜ
يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْاَمْرِ مِنْ شَيْءٍۜ قُلْ اِنَّ الْاَمْرَ كُلَّهُ لِلّٰهِۜ يُخْفُونَ فٖٓي
اَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَۜ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْاَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا
هٰهُنَاۜ قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فٖي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذٖينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ اِلٰى
مَضَاجِعِهِمْۚ وَلِيَبْتَلِيَ اللّٰهُ مَا فٖي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فٖي
قُلُوبِكُمْۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

“Sonra, o kederin ardından üzerinize bir güven, içinizden bir zümreyi bürüyen bir uyku indirdi. Bir zümre ise kendi canlarının derdine düşmüşlerdi, Allah hakkında gerçeğe aykırı, cahiliye sanısı gibi sanılar besliyorlar ve: ‘Bu işten bize herhangi bir şey var mı?’ diyorlardı. De ki: ‘Kuşkusuz bütün iş Allah'ındır.’ Sana açıklamayacaklarını içlerinde saklıyorlar. Diyorlar: ‘O işten bize bir şey olsaydı burada öldürülmezdik.’ De ki: Evlerinizde olsaydınız bile üzerlerine öldü-

rülmeleri yazılmış olanlar muhakkak yatacakları yeri boylardı. Allah göğüslerinizdekini yoklaması ve gönüllerinizdekini süzmesi için (yaptı). Allah, **sinelerin özünü** pek iyi bilendir." (Âl-i Imrân, 3/154).

وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذٖى وَاثَقَكُمْ بِهٖٓ اِذْ قُلْتُمْ
سَمِعْنَا وَاَطَعْنَاۘ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"Allah'ın üzerinizdeki nimetini ve sizden teminat aldığı sözünü anımsayın. Çünkü siz: 'Dinledik ve saygı gösterdik' demiştiniz. Allah'tan korkun. Cidden Allah **göğüslerin sahibini** (özünü) pek iyi bilendir." (Mâide, 5/7).

اِذْ يُرٖيكَهُمُ اللّٰهُ فٖى مَنَامِكَ قَلٖيلاًۜ وَلَوْ اَرٰيكَهُمْ كَثٖيرًا لَفَشِلْتُمْ
وَلَتَنَازَعْتُمْ فِى الْاَمْرِ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ سَلَّمَۜ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"O zaman Allah onları sana uykunda az gösteriyordu. Onları sana çok gösterseydi elbette korkmuş ve savaşma konusunda elbette çekişmiştiniz. Ama Allah selamete çıkardı. Çünkü O, **sinelerin özünü** pek iyi bilendir." (Enfâl, 8/43).

اَلَٓا اِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُۜ اَلَا حٖينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْۙ
يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَۚ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"Dikkat! Onlar, ondan gizlenmeleri için göğüslerini büküyorlar. Dikkat! Örtülerine büründükleri zamanda da (Allah) neyi gizliyorlarsa ve neyi açığa vuruyorlarsa bilir. Kuşkusuz O, **sinelerin özünü** çok iyi bilendir. (Hûd, 11/5).

بَلْ هُوَ اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فٖى صُدُورِ الَّذٖينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَۜ وَمَا يَجْحَدُ
بِاٰيَاتِنَٓا اِلَّا الظَّالِمُونَ

"Fakat o (Kur'ân) kendilerine ilim verilmiş **kimselerin sinelerinde** parıldayan parlak âyetlerdir. Bizim âyetlerimizi de ancak zâlimler inkâr eder." (Ankebût, 29/49).

وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنْكَ كُفْرُهُۜ اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُواۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"Kim inkâr ederse onun inkârı seni üzmesin. Onların dönüşü sadece bizedir. Yapmış olduklarını kendilerine haber veririz. Kuşkusuz Allah **sinelerin özünü** çok iyi bilendir." (Lokmân, 31/23).

اِنَّ اللّٰهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"Kuşkusuz Allah, göklerin ve yerin gizlisini bilendir. Gerçekten O, **sinelerin özünü** çok iyi bilendir." (Fâtır, 35/38).

اِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَۚ وَاِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْۜ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۜ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَۜ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"Küfre saparsanız kuşkusuz Allah sizden müstağnidir, size ihtiyacı yoktur. Ama O, kulları için küfre rıza göstermez. Şükrederseniz hesabınıza bundan memnun kalır. Hiçbir günahkâr bir diğerinin günahını günah edinmez. Sonra dönüşünüz sadece Rabbinizedir. O size yapmakta olduklarınızı haber verir. Gerçekten O, **sinelerin özünü** pekalâ bilendir." (Zümer, 39/7).

يُولِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِۜ وَهُوَ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"Geceyi gündüze sokar, gündüzü geceye sokar ve bütün **sinelerin özünü** bilir." (Hadîd, 57/6).

وَاَسِرُّوا قَوْلَكُمْ اَوِ اجْهَرُوا بِهٖۜ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"Sözünüzü ister gizleyin, ister açığa vurun (farketmez), çünkü O, bütün **sinelerin özünü** bilir." (Mülk, 67/13).

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ اُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَاَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ
وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْاَخِ وَبَنَاتُ الْاُخْتِ وَاُمَّهَاتُكُمُ الّٰت۪ي
اَرْضَعْنَكُمْ وَاَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرَّضَاعَةِ وَاُمَّهَاتُ نِسَٓائِكُمْ
وَرَبَٓائِبُكُمُ الّٰت۪ي ف۪ي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَٓائِكُمُ الّٰت۪ي
دَخَلْتُمْ بِهِنَّۘ فَاِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْكُمْۘ وَحَلَٓائِلُ اَبْنَٓائِكُمُ الَّذ۪ينَ مِنْ اَصْلَابِكُمْۙ وَاَنْ تَجْمَعُوا
بَيْنَ الْاُخْتَيْنِ اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَح۪يمًاۙ

"Size, anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, teyzeleriniz, halalarınız, birader kızları, hemşire kızları, sizi emzirmiş süt anneleriniz, süt kız kardeşleriniz, hanımlarınızın anneleri, kendileriyle birleştiğiniz kadınlarınızdan olma evlerinizdeki üvey kızlarınız -kendileriyle henüz birleşmemişseniz o zaman size hiçbir günah yoktur-, **bel kemiklerinizden olan** (kendi öz) oğullarınızın hanımları ve iki kız kardeşin arasını cemetmeniz -ancak geçmişte cahiliyye döneminde olan) müstesna- haram kılındı. Kuşkusuz Allah pek bağışlayıcı, pek merhametlidir." (Nisâ, 4/23).

يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَٓائِبِۜ

"O da **bel** ile **göğüs kemikleri** arasından çıkar." (Târık , 86/7).

***

Kalp

Özet Bilgiler

Kur'ânı Kerîm'de 'Kalb' anlamında iki farklı kelime yer alır. Birincisi ' قلب =*kalb*' ve bunun çoğul şekli ' قلوب =*kulûb*'; ikincisi de tekil ' فؤاد =*fuâd*' lafzı ile bunun çoğulu ' أفئدة =*ef'ide*'dir. ' فؤاد ' ve ' أفئدة ' lafızları ile ağırlıklı olarak kalbin idrâk yönüne vurgu yapılırken maddi yönüne[1] de vurgu yapılmıştır[2]. ' قلب ' ve bunun çoğul ' قلوب ' kelimelerinde ise kalbin sırf ma'nevî yönü, algılama özelliği ön palana çıkarılmış, insanın inanç ve pskolojik hususiyetleri daha çok bu lafızlarla gündeme getirilmiştir[3].

I) Tekil ' قَلْب =*kalb*' Kelimesinin Geçtiği Âyetler

Vahyin İndirildiği Organ

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ

"Söyle: Her kim Cebrail'e -ki kuşkusuz o, kendinden öncekilerini doğrulayan, müminlere bir hidayet ve bir müjde olan Kur'an'ı senin **kalbine parça parça indirmiştir**- düşman olursa." (Bakara, 2/97).

عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ

"(Kur'ân'ı) Senin **kalbinin üzerine (indirdi)** ki uyarıcılardan olasın." (Şuarâ, 26/194).

---

1 Bunu, 104. sûre Hümeze'de açıkça görmekteyiz.

2 Bizim "yürek/yürekler" kelimeleri ile vurguladığımız anlamın bunlarla örtüştüğünü düşünüyoruz.

3 Bizim "gönül/gönüler" lafızları ile vurguladığımız anlamın da bunlarla örtüştüğünü söyleyebiliriz.

Katı Kalpli Olsaydın

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْۚ وَلَوْ كُنْتَ فَظّاً غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَۖ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْاَمْرِۚ فَاِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

"Allah'tan bir rahmet sayesinde onlara yumuşak davrandın. Faraza sen kaba-saba, **katı yürekli olsaydın** elbette çevrenden dağılıp giderlerdi. Öyle ise bağışla onları, kendileri için istiğfar et ve iş hususunda kendilerine danış. Azmettiğinde Allah'a dayan. Kuşkusuz Allah tevekkül gösterenleri sever." (Âl-i Imrân, 3/159).

Hz. Peygamber'in Kalbinin Allah'ın Koruması Altında Olduğu Vurgulanıyor

اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِباًۚ فَاِنْ يَشَاِ اللّٰهُ يَخْتِمْ عَلٰى قَلْبِكَۜ وَيَمْحُ اللّٰهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهٖۜ اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"Yoksa, Allah'a karşı bir yalan mı uydurdu, diyorlar. Allah dilerse senin kalbine mühür basar, batılı siler ve kelimeleriyle hakkı gerçekleştirir. Kuşkusuz O, sinelerin özünü çok iyi bilendir." (Şûrâ, 42/24).

Kalbindekine Allah'ı Şahit Gösterir

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَ يُشْهِدُ اللّٰهَ عَلٰى مَا فِي قَلْبِهٖۙ وَهُوَ اَلَدُّ الْخِصَامِ

"İnsanlardan kimisi vardır ki dünya hayatı hakkındaki sözü hoşuna gider, üstelik **kalbindekine** (doğru söylediğine dair) **Allah'ı şahit gösterir.** Oysa o, hasımların en azılısıdır." (Bakara, 2/204).

Kalbim Yatışsın Diye

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ رَبِّ اَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتٰىۜ قَالَ اَوَلَمْ تُؤْمِنْۜ قَالَ بَلٰى وَلٰكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِيۜ قَالَ فَخُذْ اَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ

إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلٰى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ
سَعْيًا وَاعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Bir vakit İbrahim demişti: 'Rabbim! Bana göster, ölüleri nasıl diriltiyorsun?' Buyurdu: 'Yoksa inanmadın mı?' Dedi: 'Öyle değil (inandım), ancak **kalbim yatışsın diye**.' Buyurdu: 'Kuşlardan dördünü al, onları kendine alıştır sonra her dağ üstüne onlardan bir parça bırak, ardından onları çağır, koşarak sana gelecekler. Bil ki kuşkusuz Allah Aziz'dir, Hakim'dir." (Bakara, 2/260).

Kalb de Günah İşler

وَاِنْ كُنْتُمْ عَلٰى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَقْبُوضَةٌ فَاِنْ اَمِنَ
بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِى اؤْتُمِنَ اَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَبَّهُ وَلَا
تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَاِنَّهُ اٰثِمٌ قَلْبُهُ وَاللّٰهُ بِمَا
تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

"Eğer bir yolculukta iseniz ve bir yazıcı da bulamazsanız o zaman alınmış rehinler (yeter). Kiminiz kimine güvenmişse güvenilen emanetini ödesin, Rabbi olan Allah'tan korksun. Tanıklığı gizlemeyin. Tanıklığı gizleyenin kuşkusuz **kalbi günahkârdır**. Allah yapmakta olduğunuzu pek iyi bilendir." (Bakara, 2/283).

Allah Kişi ile Kalbi Arasına Girer

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ اِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ
وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَاَنَّهُ اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

"Ey iman edenler! Sizi, size hayat verecek şeye çağırdığında Allah'a ve Peygamber'e icabet edin. Bilin ki **Allah kişi ile kalbi arasına girer,** kuşkusuz yalnız O'nda toplanacaksınız." (Enfâl, 8/24).

مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ بَعْدِ اِيمَانِهِ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ
بِالْاِيمَانِ وَلٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ
مِنَ اللّٰهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Kim, imanından sonra Allah'a küfrederse -inkâra zorlanmışken kalbi imanla doymuş bulunan hâriç- ve ama (zorlama karşısında) kim de sinesini küfre açarsa işte onların üstünedir Allah'tan bir gazap! Onlara büyük bir azap vardır." (Nahl, 16/106).

Allah Sapasağlam Kalp İstiyor

اِلَّا مَنْ اَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَليمٍ

"Ancak Allah'a **tertemiz bir kalple** varan başka." (Şuarâ, 26/89).

اِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَليمٍ

"Çünkü Rabbine **sapasağlam** (şirkten arınmış) **bir kalp** getirmişti." (Sâffât, 37/84).

مَنْ خَشِىَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنيبٍ

"Gıyapta saygıyla Rahman'dan korkup O'na **yönelen bir kalple** gelen kimselere." (Kâf, 50/33).

İnsanda İki Kalp Yaratılmamıştır

مَا جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فى جَوْفِه وَمَا جَعَلَ اَزْوَاجَكُمُ
الّٰٓئى تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ اُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ اَدْعِيَاءَكُمْ اَبْنَاءَكُمْ
ذٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِاَفْوَاهِكُمْ وَاللّٰهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِى السَّبيلَ

"Allah bir adam için (göğüs) boşluğunda **iki kalp yaratmamıştır.** Kendilerine 'zihâr' uyguladığınız eşlerinizi de anneniz saymamıştır. Evlatlıklarınızı da oğullarınız yapmamıştır. Bunlar, kendi ağızlarınızda (gevelediğiniz) lafınızdır. Allah hakkı söyler ve O, yola getirir." (Ahzâb, 33/4).

Art Niyetlilere Karşı Uyanık Olmak Gerekir

يَا نِسَاءَ النَّبِىِّ لَسْتُنَّ كَاَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ اِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ
بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذى فى قَلْبِه مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا

"Ey Peygamber hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Sakınıp sığınıyorsanız sözü yumuşatmayın sonra **kalbinde** bir maraz bulunan umuda kapılır. Ma'rûf (örfe uygun, Şerîat ve insanların yadırgamadığı) bir söz söyleyin." (Ahzâb, 33/32).

Kimin Kalbi Mühürlenir

اَلَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِى اٰيَاتِ اللّٰهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ اَتٰيهُمْۜ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ اٰمَنُواۜ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ

"O kimseler ki kendilerine gelmiş herhangi bir kanıt olmadan Allah'ın âyetleri hakkında tartışıyorlar. Bu yüzden Allah katında ve iman etmiş kimseler yanında hınç büyümüştür! Allah, **her zorba kibirlinin kalbini** işte böyle **mühürler**." (Mü'min, 40/35).

اَفَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُ وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِهِ غِشَاوَةًۜ فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللّٰهِۜ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ

"Keyfini tanrı edinmiş ve Allah'ın bir bilgi üzerine kendisini saptırdığı, kulağına, **gönlüne mühür vurduğu**, gözünün üstüne de bir perde çektiği kimseyi gördün mü? Allah'tan sonra artık ona kim hidayet edebilir? Öğüt almıyor musunuz?" (Câsiye, 45/23).

اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ اَوْ اَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ

"Şüphesiz bu söylenende **kalbi olan** yahut kendisine dinleme ve anlama kabiliyeti verilmiş olan ve gerçeği görebilen kimse için uyandıracak bir öğüt vardır." (Kâf, 50/37).

مَٓا اَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ يَهْدِ قَلْبَهُۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

"Allah'ın izni olmayınca hiçbir musibet başa gelmez. Her kim de Allah'a iman ederse O, onun **kalbine hidâyet verir** ve Allah her şeyi bilir." (Teğâbun, 64/11).

II) ' قلب =kalb' Kelimesinin Çoğul Şekli ' قلوب =kulûb' Lafzının Geçtiği Âyetler ve Bağlamları

1) Kâfir ve Münafıkların Kalplerine Vurgu Yapan Âyetler

Kalplerine Mühür Basılmıştır

خَتَمَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَعَلٰى سَمْعِهِمْ وَعَلٰى اَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Allah, onların **kalplerine,** kulaklarına **mühür basmıştır**. Ve kafa gözlerinin üzerinde bir perde vardır. Pek büyük bir azap onlar içindir." (Bakara, 2/7).

تِلْكَ الْقُرٰى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَٓائِهَاۚ وَلَقَدْ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِۚ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُۜ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ

"İşte o yerleşim birimleri haberlerinden bir bölümünü sana anlatıyoruz. Peygamberleri onlara apaçık belgeler getirmişti. Ama önceden yalan saydıkları gerekçelerle inanacak değillerdi. İşte böyle Allah o **kâfirlerin kalplerine mühür basar**." (A'râf, 7/101).

رَضُوا بِاَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ

"Geride kalan kadınlarla birlikte bulunmayı yeğlediler. **Kalplerine mühür basılmıştır,** artık onlar anlamazlar." (Tevbe, 9/87).

اِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَسْتَاْذِنُونَكَ وَهُمْ اَغْنِيَٓاءُۚ رَضُوا بِاَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِۙ وَطَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

"Ancak (sorumlu tutulmak için) yol, zenginler olmalarına karşın senden izin isteyenleredir. Geride kalan kadınlarla olmağı yeğlediler. **Allah kalplerine mühür bastı,** artık onlar bilmez ve anlamazlar." (Tevbe, 9/93).

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاؤُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا
لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ كَذَلِكَ نَطْبَعُ عَلَى قُلُوبِ الْمُعْتَدِينَ

"Sonra ardından pek çok elçiyi toplumlarına gönderdik, onlara apaçık belgelerle vardılar. Ama önceden yalan saydıklarına inanacak değillerdi. İşte Biz böyle **mühür basarız o mütecâvizlerin kalplerine**." (Yûnus, 10/74).

أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ
وَأُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

"İşte onlar o kimselerdir ki Allah **kalplerine,** kulaklarına ve gözlerine **mühür basmıştır**. İşte onlardır o gafiller!" (Nahl, 16/108).

كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

"Allah, bilmeyenlerin (Hakkı tanımayanların) **kalplerini** işte böyle **mühürlüyor**." (Rûm, 30/59).

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّى إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ
مَاذَا قَالَ آنِفًا أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ

"Onlardan seni dinlemeğe gelen de var. Hatta yanından çıktıklarında kendilerine ilim verilmiş olanlara: 'O demin ne söyledi?' derler. Bunlar öyle kimselerdir ki **Allah kalplerini mühürlemiştir de** hep keyifleri ardına düşmektedirler." (Muhammed, 47/16).

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ

"O şundan: Çünkü onlar imana gelmişler, sonra küfretmişlerdi. Bunun üzerine **kalpleri mühürlenmiştir,** artık anlamaz olmuşlardır." (Munâfikûn, 63/3).

Hasta ve Kuşkulu Kalplere Vurgu Yapan Âyetler

فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللّٰهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ

"**Onların kalplerinde bir hastalık vardır.** Bunun sonucunda Allah da hastalıklarını artırmıştır. Yalan söylemeleri yüzünden kendileri için pek elem veren bir azap vardır." (Bakara, 2/10).

هُوَ الَّذِى اَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ اٰيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ اُمُّ الْكِتَابِ وَاُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَاَمَّا الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَاْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَاْوِيلَهُ اِلَّا اللّٰهُ وَالرَّاسِخُونَ فِى الْعِلْمِ يَقُولُونَ اٰمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ اِلَّا اُولُوا الْاَلْبَابِ

"O, sana bu Kitâb'ı indiren Zât'tır. Onun bir kısmı muhkem âyetler olup Kitâb'ın anası/kaynağı konumundadırlar. Muhkemlerin dışındakiler ise müteşâbih (benzeşik) âyetlerdir. **Kalplerinde** eğrilik bulunanlar, fitne aramak, (keyiflerince) yorumlamak için anlamı benzeşiklerin ardına düşerler. Oysa (gerçek) yorumunu Allah'tan başkası bilmez. İlimde derinleşenler ise: 'Ona inandık, hepsi Rabbimiz katından' derler. Temiz ve duru akıl sahiplerinden başkası iyice düşünmez." (Âl-i Imrân, 3/7).

فَتَرَى الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشٰى اَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ فَعَسَى اللّٰهُ اَنْ يَاْتِىَ بِالْفَتْحِ اَوْ اَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلٰى مَا اَسَرُّوا فِى اَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ

"Bunun için **kalplerinde** bir hastalık bulunanların: 'Başımıza bir felaket dokunacak diye korkuyoruz' diyerek onların (Yahudi ve Hıristiyanların) içlerine koşuştuklarını görürsün. Umulur ki Allah'ın katından zafer veya bir olay gerçekleştirir de onlar içlerinde gizlediklerine pişmanlık duyarlar." (Mâide, 5/52).

إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ غَرَّ هٰٓؤُلَٓاءِ دِينُهُمْ
وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"O zaman **münafıklar** ile yüreklerinde bir illet bulunanlar: 'Şunları dinleri aldattı!' derler. Oysa kim Allah'a güvenirse (bilsin ki) kuşkusuz Allah Aziz'dir, Hakim'dir." (Enfâl, 8/49).

اِنَّمَا يَسْتَاْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَارْتَابَتْ
قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِى رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ

"Senden (savaşa gitmemek için) ancak, Allah'a ve o son güne inanmayanlar ve **gönülleri şüpheye düşmüş** kimseler izin isterler. Artık onlar şüpheleri içinde çalkalanıp dururlar." (Tevbe, 9/45).

لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِى بَنَوْا رِيبَةً فِى قُلُوبِهِمْ اِلَّٓا اَنْ تَقَطَّعَ
قُلُوبُهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

"Yaptıkları o yapıları, kalpleri (ölümle) parçalanıncaya değin **yüreklerinde bir kuşku** olarak sürecek. Allah çok iyi bilendir, çok hikmetlidir." (Tevbe, 9/110).

وَاَمَّا الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا اِلٰى رِجْسِهِمْ
وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ

"**Yüreklerinde bir hastalık bulunanlara** gelince bu sûre onların, pisliklerine pislik katarak artırdı. Onlar kâfir olarak öldüler." (Tevbe, 9/125).

وَاِذَا مَٓا اُنْزِلَتْ سُورَةٌ نَظَرَ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ هَلْ يَرٰيكُمْ مِنْ
اَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُوا صَرَفَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ

"Bir sûre indirildiğinde: 'Sizi gören var mı?' diye birbirlerine bakarlar, sonra sıvışırlar. Allah, **kalplerini çevirmiştir.** Çünkü onlar, anlamaz bir topluluktur." (Tevbe, 9/127).

لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَاِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ

"Bu **kalplerinde bir maraz bulunanlar** ile yürekleri katılaşanlara, şeytanın bırakacağı bir fitne içindir. Çünkü zâlimler uzak bir sapıklık içindedirler." (Hacc, 22/53).

اَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ اَمِ ارْتَابُوا اَمْ يَخَافُونَ اَنْ يَحِيفَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ بَلْ اُولٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"**Kalplerinde bir hastalık mı var?** Yoksa Allah ile peygamberinin onlara haksızlık edeceğinden kuşkulandılar veya korktular mı? Hayır, kendileri zâlimler." (Nûr, 24/50).

وَاِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ اِلَّا غُرُورًا

"Hani o zaman münafıklar ile **kalplerinde maraz bulunanlar** diyordu: Allah ve Peygamberi bize bir aldanıştan başka bir şey va'detmemiş!" (Ahzâb, 33/12).

لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا اِلَّا قَلِيلًا

"Andolsun eğer münafıklar, **kalplerinde maraz bulunanlar** ve şehirde ortalığı sarsacak yalan haberler yayanlar (bu hareketlerine bir son vermezlerse mutlaka seni kendilerine tebelleş ederiz de sonra sana orada pek az bir süre dışında komşu olamazlar." (Ahzâb, 33/60).

وَيَقُولُ الَّذِينَ اٰمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌۚ فَاِذَٓا اُنْزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ
وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُۙ رَاَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ نَظَرَ
الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِۜ فَاَوْلٰى لَهُمْۚ

"İman edenler: 'Bir sûre indirilmeli değil miydi?' diyorlar. Derken kesin hükümlü bir sûre indirilip onda savaş anılınca **kalplerinde bir hastalık bulunanların,** tıpkı ölüm baygınlığında olan kimsenin bakışı gibi sana baktıklarını görürsün. O da onlara pek yakındır." (Muhammed, 47/20).

اَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ اَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللّٰهُ اَضْغَانَهُمْ

"Yoksa **kalplerinde bir hastalık bulunanlar** Allah'ın, kendilerinin kinlerini asla meydana çıkarmayacağını mı sandılar?" (Muhammed, 47/29).

وَمَا جَعَلْنَٓا اَصْحَابَ النَّارِ اِلَّا مَلٰٓئِكَةًۙ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ اِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُواۙ لِيَسْتَيْقِنَ
الَّذِينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَۙ
وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَٓا اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًاۜ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ
مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَٓاءُۜ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَۜ وَمَا هِيَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْبَشَرِ

"Biz o ateşin bekçilerini hep melekler yaptık, sayılarını da inkârcılar için sırf bir fitne (sınama) aracı kıldık ki kendilerine kitap verilmiş olanlar kesin inanç edinsinler, iman etmiş olanların imanlarını artırsın ve bir de kitap verilenler ile inananlar şüphelenmesin, **kalplerinde bir hastalık bulunanlar** ile kâfirler de: 'Allah bununla mesela ne demek istemiş?' desinler. İşte böyle, 'Allah dilediğini şaşırtır, dilediğini de yola getirir. Rabbinin ordularını ancak kendisi bilir ve o ancak düşünmek için insanlara bir öğüttür." (Müddessir, 74/31).

Katılaşmış Kalplere Vurgu Yapan Âyetler

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ اَوْ اَشَدُّ قَسْوَةًۜ وَاِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْاَنْهَارُۜ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَٓاءُۜ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِۜ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

"Sonra o olayın ardından **gönülleriniz katılaştı,** artık onlar taş gibi hatta daha katı. Çünkü taşlardan öylesi vardır ki muhakkak kendisinden ırmaklar fışkırır. Yine onlardan öylesi de vardır ki muhakkak çatır çatır çatlar kendisinden su çıkar. Onlardan öylesi de vardır ki Allah korkusundan aşağıya düşer. Allah, yapmakta olduklarınızdan gafil değildir." (Bakara, 2/74).

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةًۚ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهٖۙ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهٖۚ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلٰى خَٓائِنَةٍ مِنْهُمْ اِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

"Misaklarını (sözleşmelerini) bozmaları yüzünden kendilerini lanetledik, **kalplerini katılaştırdık.** Kelimeleri yerlerinden oynatıyorlar. Kendisiyle öğütlendikleri şeyden pay almayı unuttular. İçlerinden pek azı dışında onlardan hep bir hainliği görüp duracaksın. Yine de kendilerini affet, aldırma. Cidden Allah iyilik yapanları sever." (Mâide, 5/13).

فَلَوْلَٓا اِذْ جَٓاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلٰكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Baskımız kendilerine geldiğinde yalvarmalı değil miydiler? Ne var ki **kalpleri katılaşmıştı,** şeytan onlara, yaptıklarını süsleyip beğendirmişti." (En'âm, 6/43)[4].

أَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلٰى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ
قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِ أُولٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

"Ya Allah'ın göğsünü İslam'a açtığı kimse? İşte o, Rabbinden bir nur üzerindedir. **Kalpleri,** Allah'ın zikrinden (uzaklaşıp) **katılaşanların** vay haline? İşte onlar apaçık bir sapıklık içindedirler." (Zümer, 39/22).

Kalpleri Perdelidir

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَا يُؤْمِنُونَ

"Dediler: **'Kalplerimiz perdelidir.'** Hayır öyle değil, Allah küfürleri yüzünden kendilerini lanetledi. Bu nedenle çok az inanırlar." (Bakara, 2/88).

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ وَكُفْرِهِمْ بِآيَاتِ اللّٰهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ
وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا

"Başlarına gelenler verdikleri sözü tutmamaları, Allah'ın ayetlerini inkâr etmeleri, peygamberleri haksız yere öldürmeleri ve: **'Kalplerimiz perdelidir'** demeleri yüzündendir. Daha doğrusu Allah (kalplerinin) üzerine damga basmıştır. Bu bakımdan pek azı hariç imana gelmezler." (Nisâ, 4/155).

Kalplerinin Üzerine Örtü Geçirilmiştir

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ
وَقْرًا وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتّٰى إِذَا جَاؤُكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ
كَفَرُوا إِنْ هٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ

[4] Hacc, sûresinin 53. âyetine de bkz.

"İçlerinden kimi kulak verip seni dinliyor. Onu iyice anlamalarını engellemek için **kalpleri üzerine kat kat örtüler geçirdik,** kulaklarına da bir ağırlık koyduk. Her mucizeyi görseler de ona inanmazlar. Sonunda sana geldiklerinde seninle tartışmağa koyulurlar. O küfre sapanlar 'Bu, öncekilerin efsanelerinden başka bir şey değildir' derler." (En'âm, 6/25).

وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفٖٓى اٰذَانِهِمْ وَقْرًا وَاِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ
فِى الْقُرْاٰنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا عَلٰٓى اَدْبَارِهِمْ نُفُورًا

"Ve onu (Kur'ân'ı) anlamalarını engellemek için kalplerinin üzerine **örtüler,** kulaklarının içine de bir ağırlık koyarız. Kur'ân'da sen Rabbini, O'nun birliğini andığın zaman senden uzaklaşarak arkalarını dönüp giderler." (İsrâ, 17/46).

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيَاتِ رَبِّهٖ فَاَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِىَ مَا قَدَّمَتْ
يَدَاهُ اِنَّا جَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفٖٓى اٰذَانِهِمْ وَقْرًا
وَاِنْ تَدْعُهُمْ اِلَى الْهُدٰى فَلَنْ يَهْتَدُٓوا اِذًا اَبَدًا

"Rabbinin âyetleriyle öğütlendiği halde hemen onlardan yüz çeviren, iki elinin önceden gönderdiğini unutan kimseden daha zalim kimdir? Biz, Kur'ân'ı anlamalarını engellemek için **kalplerinin üzerine örtüler,** kulaklarının içine de bir ağırlık **koymuşuzdur**. Onları hidâyete çağırsan da onlar bu durumda ebediyyen hidâyete gelemezler." (Kehf, 18/57).

وَقَالُوا قُلُوبُنَا فٖٓى اَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَٓا اِلَيْهِ وَفٖٓى اٰذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا
وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ اِنَّنَا عَامِلُونَ

"Dediler: **Kalplerimiz,** bizi kendisine çağırdığın şeye karşı **örtüler içinde,** kulaklarımızda bir ağırlık var, seninle aramızda bir perde bulunmaktadır! Haydi yap yapacağını, cidden biz de yapmaktayız." (Fussilet, 41/5).

Kalpleri Üzerinde Kilitler mi Var

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْاٰنَ اَمْ عَلٰى قُلُوبٍ اَقْفَالُهَا

"Öyle olmasa Kur'ân'ı derinliğine bir düşünmezler mi? Yoksa kalpler üzerinde üst üste kilitleri mi var?" (Muhammed, 47/24).

Gönüllerine Buzağıya Tapma Sevgisi İşlenmişti

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَٓا
اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاُشْرِبُوا
فِى قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَاْمُرُكُمْ
بِهٓ اِيمَانُكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Bir vakit kesin sözünüzü almış, tepenize Tur dağını kaldırmıştık. 'Size verdiğimizi kuvvetle tutun ve dinleyin' (demiştik). Demişlerdi: 'Dinledik ve ısyan ettik.' Küfürleri yüzünden **buzağı sevgisi gönüllerine işledi.** De ki: Eğer müminler idiyseniz imanınızın size emrettiği o şey ne çirkindir!" (Bakara, 2/93).

Benzeşik Kalplerin Özellikleri

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللّٰهُ اَوْ تَاْتِينَٓا اٰيَةٌ كَذٰلِكَ
قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا
الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ

"Bilmeyenler: 'Allah bizimle konuşmalı veya bize bir mucize gelmeli değil mi?' dediler. İşte böyle, kendilerinden öncekiler de onların sözü gibi söylemişlerdi. **Kalpleri benzeşti.** Gerçekten biz, kesin olarak bilip inanan bir topluluk için o âyetleri açıkladık." (Bakara, 2/118).

Kalplerine Korku Salınır

سَنُلْقِى فِى قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَٓا اَشْرَكُوا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَاْوٰيهُمُ النَّارُ وَبِئْسَ مَثْوَى الظَّالِمِينَ

"Hakkında hiçbir belge indirmediği şeylerle Allah'a ortak koştukları için **küfredenlerin gönüllerine korku düşüreceğiz.** Varacakları yer ateştir. O zâlimlerin yatağı ne kötüdür." (Âl-i Imrân, 3/151).

اِذْ يُوحِى رَبُّكَ اِلَى الْمَلٰٓئِكَةِ اَنِّى مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ اٰمَنُواۜ سَاُلْقِى فِى قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْاَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍۜ

"O zaman Rabbin meleklere vahyediyordu: Ben sizinleyim, haydi iman edenleri pekiştirin, **küfredenlerin gönüllerine korku salacağım!** Haydi vurun boyunların üstüne, vurun onların bütün parmaklarına." (Enfâl, 8/12).

وَاَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَاْسِرُونَ فَرِيقًا

"Allah, Ehlikitaptan onlara arka çıkanları kalelerinden indirdi ve **gönüllerine o korkuyu düşürdü.** İşte bir grubu öldürüyorsunuz, bir grubu da esir alıyorsunuz." (Ahzâb, 33/26).

هُوَ الَّذِى اَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِاَوَّلِ الْحَشْرِۜ مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَاَتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِاَيْدِيهِمْ وَاَيْدِى الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَٓا اُولِى الْاَبْصَارِ

"O, Ehlikitaptan inkâr edenleri ilk haşr için yurtlarından çıkaran Zat'tır. Siz, onların çıkacaklarını sanmadınız. Onlar da kalelerinin, sığınaklarının kendilerini Allah'tan koruyacak engeller olduğunu sandılar. Fakat Allah onları hesaba katmadıkları yönden bastırdı ve **gönüllerine korku düşürdü.** Öyle ki evlerini, bir taraftan kendi elleriyle bir yandan da müminlerin elleriyle harap ediyorlardı. Düşünün de ibret alın ey görecek gözleri olanlar!" (Haşr, 59/2).

Kalpleri Hasretle Tutuşturulur

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لِاِخْوَانِهِمْ اِذَا
ضَرَبُوا فِي الْاَرْضِ اَوْ كَانُوا غُزًّى لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا
لِيَجْعَلَ اللّٰهُ ذٰلِكَ حَسْرَةً ف۪ي قُلُوبِهِمْۜ وَاللّٰهُ يُحْي۪ وَيُم۪يتُۜ وَاللّٰهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ

"Ey iman edenler! Siz, o küfredenler gibi olmayın ki onlar, yeryüzünde seyahata çıkan veya savaşçı olarak gazalara katılan kardeşleri için: 'Yanımızda olsalardı ölmezlerdi ve öldürülmezlerdi' dediler. Allah bunu **gönüllerine acı bir hasret yaptığı için** (böyle söylerler). Oysa Allah diriltir ve öldürür ve Allah yaptıklarınızı pek iyi görendir." (Âl-i Imrân, 3156/).

Kalplerindeki Hisleri Farklıdır

وَلِيَعْلَمَ الَّذ۪ينَ نَافَقُواۚ وَق۪يلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ اَوِ ادْفَعُواۜ قَالُوا
لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَاتَّبَعْنَاكُمْۜ هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ اَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْا۪يمَانِۚ
يَقُولُونَ بِاَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ ف۪ي قُلُوبِهِمْۜ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَۚ

"Hem de o münafıklık edenleri bilmesi ve bildirmesi içindir. Onlara: 'Gelin Allah yolunda savaşın veya savunma yapın' denilmişti de 'Savaşmayı bilsek sizi izlerdik' demişlerdi. O gün onların yakınlıkları imandan çok küfre idi. **Kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlardı.** Oysa Allah sakladıklarını çok iyi bilmektedir." (Âl-i Imrân, 3/167).

أُولٰٓئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللّٰهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ
وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِٓي اَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا

"İşte onlar o kimseler ki Allah, gönüllerindekileri biliyor. Öyle ise onlardan yüz çevir, onlara öğüt ver, onlara kendileri hakkında etkili söz söyle." (Nisâ, 4/63).

يَٓا اَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ
الَّذِينَ قَالُٓوا اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا
سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ اٰخَرِينَ لَمْ يَاْتُوكَ يُحَرِّفُونَ
الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ اِنْ اُوتِيتُمْ هٰذَا فَخُذُوهُ وَاِنْ
لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ
شَيْـًٔا اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ
وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Ey Peygamber! Küfürde yarışanların tutumları seni üzmesin. Onlardan kimisi ağızlarıyla: 'Biz iman ettik' dedikleri halde **kalpleri inanmayanlardandır.** Kimisi de yalanı çok iyi dinleyen, sana gelmemiş bir başka topluluk için pek iyi dinleyen Yahudilerdendir. Ki kelimeleri yerlerinden (anlamından başka anlama) kaydırıyorlar ve: 'Eğer size bu verilirse alın verilmezse uzak durun' diyorlar. Allah'ın fitneye düşürmeyi murat ettiği kimse için Allah'tan bir şey koparamazsın. İşte onlar, Allah'ın gönüllerini tertemiz yapmayı istemediği kimselerdir. Onlara dünyada bir rezillik vardır. Âhirette de pek büyük bir azap onlar içindir." (Mâide, 5/41).

كَيْفَ وَاِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ اِلًّا وَلَا ذِمَّةً
يُرْضُونَكُمْ بِاَفْوَاهِهِمْ وَتَاْبٰى قُلُوبُهُمْ وَاَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ

"Nasıl (antlaşmaları olabilir ki) size üstün gelirlerse hakkınızda ne bir akrabalık gözetirler ne de bir antlaşma! Sizi **ağızlarıyla hoşnut ederlerken yürekleri geri durur.** Ekserisi yoldan çıkmış fasıklardır." (Tevbe, 9/8).

يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ اَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِى قُلُوبِهِمْۜ
قُلِ اسْتَهْزِؤُاۚ اِنَّ اللّٰهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ

"Münafıklar, **kalplerinde** olanı kendilerine haber verecek bir surenin indirilmesinden çekiniyorlar. De ki: 'Alay edin! Kuşkusuz Allah, çekinegeldiklerinizi ortaya çıkarandır'." (Tevbe, 9/64).

فَاَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِى قُلُوبِهِمْ اِلٰى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَٓا اَخْلَفُوا اللّٰهَ
مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ

"Allah'a verdikleri sözden caydıkları ve yalan söyledikleri için O da (yaptıklarının sonucunu) **kalplerinde,** kendisine kavuşacakları güne değin (sürecek) bir nifaka dönüştürdü." (Tevbe, 9/77).

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْاَعْرَابِ شَغَلَتْنَٓا اَمْوَالُنَا وَاَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ
لَنَاۚ يَقُولُونَ بِاَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْۜ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ
اللّٰهِ شَيْـًٔا اِنْ اَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ نَفْعًاۜ بَلْ كَانَ اللّٰهُ بِمَا
تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

"Bedevîlerden savaştan geri bırakılanlar yakında sana: Bizleri mallarımız ve ailelerimiz oyaladı, onun için bize istiğfar ediver diyecekler. **Kalplerinde olmayan şeyi ağızlarıyla söyleyecekler.** De ki: Allah size bir zarar isterse veya bir menfaat murat buyurursa şimdi sizin hakkınızda Allah'a karşı kim bir şey yapabilir? Doğrusu Allah ne yapmakta olduğunuzdan pekâlâ haberli bulunuyor." (Feth, 48/11).

Kâfirlerin Kalplerine Müdâhele

كَذٰلِكَ نَسْلُكُهُ فِى قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ

"İşte biz, Kur'an'a, **o mücrimlerin kalplerinde** böyle bir yol açarız." (Hıcr, 15/12).

كَذٰلِكَ سَلَكْنَاهُ فِى قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ

"Biz onu (Kur'ân'a inanmamayı) suçluların **kalplerine öyle sokmuşuzdur.**" (Şuarâ, 26/200).

بَلْ ظَنَنْتُمْ اَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ اِلٰٓى اَهْلِيهِمْ اَبَدًا
وَزُيِّنَ ذٰلِكَ فِى قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنَّ السَّوْءِ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا

"Aslında siz, Peygamber ve müminlerin ebedî olarak ailelerine dönemeyeceklerini sandınız ve bu, **kalplerinizde allanıp pullandı,** kötü zanna düştünüz de düşkün bir topluluk oldunuz â!" (Feth, 48/12).

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِى وَقَدْ تَعْلَمُونَ اَنِّى رَسُولُ اللّٰهِ
اِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوٓا اَزَاغَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

"Hani bir zaman Musa kavmine: 'Ey kavmim! Benim size gönderilmiş Allah elçisi olduğumu bildiğiniz halde niçin beni incitiyorsunuz?' demişti. Sonra onlar **yamukluk edince Allah da kalplerini yamulttu.** Öyle ya, Allah fasıklar yığınını doğru yola iletmez." (Saff, 61/5).

Kalpleri İnkârcıdır

اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكِرَةٌ
وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ

"Tanrınız bir tek tanrıdır. Âhirete inanmayanlar, onların gönülleri inkârcıdır ve onlar büyüklük taslayıp dururlar." (Nahl, 16/22).

Kalpleri Eğlence Peşindedir

لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ وَاَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هٰذَا اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ اَفَتَاْتُونَ السِّحْرَ وَاَنْتُمْ تُبْصِرُونَ

"**Kalpleri hep oyunda.** Hem o zâlimler gizlice şunu fısıldaştılar: Bu, sadece sizin gibi bir insan, artık siz göz göre göre sihire mi gidiyorsunuz?" (Enbiyâ, 21/3).

Kalpleri Daralır

وَاِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَحْدَهُ اشْمَاَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَاِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ

"Allah bir olarak anıldığında âhirete inanmayanların **kalpleri daralır.** O'ndan başkası anıldığında ise onlar hemen sevinir, neşelenirler." (Zümer, 39/45).

Kalplerine Cahiliye Bağnazlığı Hâkimdir

اِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِى قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلٰى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَاَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى وَكَانُوا اَحَقَّ بِهَا وَاَهْلَهَا وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

"O zaman küfretmiş kimseler **kalplerine taassubu,** cahiliye taassubunu yerleştirmişlerdi de Allah, Peygamberi'ne ve müminlere huzurunu indirmişti, kendilerini 'takva' kelimesine bağlı tutmuştu. Onlar da ona daha layık ve ehil idiler. Allah her şeyi pekâlâ bilendir." (Feth, 48/26).

Görüntüleri Bir Kalpleri Farklı

لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا اِلَّا فِى قُرًى مُحَصَّنَةٍ اَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ بَاْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتّٰى ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ

"Hepsi toplanarak size karşı savaşamazlar, ancak iyi korunmuş yerlerde veya duvarlar, siperler arkasından yaparlar. Kendi aralarında çekişmeleri yamandır. Sen onları toplu sanırsın, **oysa kalpleri dağınıktır.** Bu, onların akıllarını işletmez bir topluluk olmalarındandır." (Haşr, 59/14)

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

"Hayır, hayır! Ama onların kazançları **kalplerinin üzerine pas bağlamıştır.**" (Mutaffifîn, 83/14).

2) Müminlerin Kalplerine Vurgu Yapan Âyetler

Kalplerinin Doğru Yoldan Ayrılmaması İçin Yakarırlar

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ

"Rabbimiz "Bize hidayet verdikten sonra **kalplerimizi eğriltme** bize tarafından bir rahmet bağışla. Kuşkusuz Sensin o Vahhâb" (derler)." (Âl-i Imrân, 3/8).

Kalpleri Birbirine Isındırılmıştı

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ
اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَٓاءً فَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِه۪ٓ اِخْوَانًا
وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ
لَكُمْ اٰيَاتِه۪ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

"Topluca Allah'ın ipine sımsıkı yapışın, bölünüp parçalanmayın. Allah'ın üzerinizdeki nimetini anımsayın. Bir zamanlar birbirinizin düşmanları iken **gönülleriniz arasına ülfet (sevgi) koydu,** nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Ateşten bir çukurun kenarındaydınız. Sizi oradan kurtardı. İşte böyle, Allah ayetlerini açıklıyor ki belki hidayet bulursunuz." (Âl-i Imrân, 3/103).

وَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْۜ لَوْ اَنْفَقْتَ مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيعاً مَٓا اَلَّفْتَ بَيْنَ
قُلُوبِهِمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ اَلَّفَ بَيْنَهُمْۜ اِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"**Kalplerinin arasını uzlaştırdı.** Eğer yeryüzündekilerinin hepsini verseydin kalplerinin arasını böyle uzlaştıramazdın. Ama, Allah aralarını uzlaştırdı. Kuşkusuz O, Aziz'dir, Hakim'dir." (Enfâl, 8/63).

Kalplerinin Huzuru ve İnançta Sebatı Ön Planda Tutulmuştur

وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا بُشْرٰى لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُمْ بِهٖۜ وَمَا النَّصْرُ اِلَّا
مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِۙ

"Allah bunu sırf size bir müjde olsun ve **kalpleriniz bununla yatışsın diye yaptı.** Yardım yalnız ve yalnız Aziz ve Hakim Allah katından gelir." (Âl-i Imrân, 3/126).

قَالُوا نُرِيدُ اَنْ نَاْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ اَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا
وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ

"Ondan yememizi, **kalplerimizin yatışmasını,** bize gerçekten doğruyu söylediğini bilmemizi ve buna (indirilecek böyle bir sofraya) bizzat tanıklık edenlerden olmamızı istiyoruz' dediler." (Mâide, 5/113).

وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا بُشْرٰى وَلِتَطْمَئِنَّ بِهٖ قُلُوبُكُمْۚ وَمَا النَّصْرُ اِلَّا
مِنْ عِنْدِ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Allah bunu sırf bir müjde olsun ve **gönülleriniz bununla yatışsın** diye yapmıştı. Yardım yalnız ve yalnız Allah tarafındandır. Cidden Allah Azîz'dir, Hakîm'dir." (Enfâl, 8/10).

اِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ اَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً
لِيُطَهِّرَكُمْ بِهٖ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ
وَيُثَبِّتَ بِهِ الْاَقْدَامَۜ

"O zaman kendisinden bir güven olmak üzere size hafif uykuyu bürüyordu. Sayesinde sizi tertemiz yapması, sizden şeytanın murdarlığını gidermesi, kesin inancı, sabrı **gönüllerinize bağlaması** ve onunla ayaklar(ınız)ı sağlamlaştırması için üzerinize gökten bir su indiriyordu." (Enfâl, 8/11).

الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

"(Dönüş yapanlar) iman etmiş olanlardır. Onların **gönülleri** Allah'ı anmakla **yatışır**. Dikkat! Ancak Allah'ı anmakla **gönüller yatışır**." (Ra'd, 13/28).

وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا

"**Kalpleri üzerine bağ vurarak kalplerini güçlendirmiştik**. Bir zaman dikilip şöyle demişlerdi: 'Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir, O'ndan başka hiçbir ilâha yakarmayız. Yoksa gerçekten o zaman saçma söylemiş oluruz!" (Kehf, 18/14).

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ
إِيمَانِهِمْ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

"O, imanlarına iman katsınlar diye **müminlerin kalplerine o huzuru indiren Zât'tır.** Öyle ya bütün göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah pekâlâ bilir, pekâlâ hikmetlidir." (Feth, 48/4).

Ürperip Korkan ve Yumuşayan Kalpler

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ
عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

"Müminler ancak o kimselerdir ki Allah anıldığında **kalpleri ürperir,** karşılarında âyetleri okunduğunda imanlarını artırır ve yalnız Rablerine güvenirler." (Enfâl, 8/2).

اَلَّذٖينَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرٖينَ عَلٰى مَٓا اَصَابَهُمْ وَالْمُقٖيمِى
الصَّلٰوةِۙ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

"Ki Allah anıldığı zaman **kalpleri ürperir,** kendilerine gelen musibete sabrederler, namazı devamlı kılarlar ve kendilerine kısmet ettiğimiz şeylerden infakta (başkalarına yardımda) bulunurlar." (Hacc, 22/35).

اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَدٖيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِيَۗ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ
الَّذٖينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْۚ ثُمَّ تَلٖينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ
هُدَى اللّٰهِ يَهْدٖى بِهٖ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

"Allah, sözün en güzelini benzeşik ve ikişerli (iki anlamlı) bir kitap olarak indirdi. Karşısında, Rablerinden **yürekten korkanların** derileri ürperir. Sonra derileri ve gönülleri Allah'ın zikrine yumuşar. İşte bu, Allah'ın kılavuzudur ki dilediği kimseleri sayesinde hidayete erdirir. Allah kimi saptırırsa onun için hiçbir kılavuz yoktur." (Zümer, 39/23).

اَلَمْ يَاْنِ لِلَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّۙ
وَلَا يَكُونُوا كَالَّذٖينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ
قُلُوبُهُمْۜ وَكَثٖيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

"O iman edenlere zamanı gelmedi mi ki **kalpleri**, Allah'ı anmak ve inen hak aşkına **saygı ile coşsun** ve bundan önce kendilerine kitap verilmiş sonra da üzerlerinden uzun zaman geçip de kalpleri katılaşmış ve çoğunluğu fasıklığa dalmış bulunanlar gibi olmasınlar?!" (Hadîd, 57/16).

Müminlerin Kalplerine Müdâhele Şekli

وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْۜ وَيَتُوبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ

"Hem de (müminlerin) **gönüllerinin kinini** gidersin. Ve Allah dilediği kimselere tevbe bahşeder. Allah Alim'dir, Hakim'dir." (Tevbe, 9/15).

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاٰتَيْنَاهُ
الْاِنْجٖيلَ وَجَعَلْنَا فٖى قُلُوبِ الَّذٖينَ اتَّبَعُوهُ رَاْفَةً وَرَحْمَةًۜ وَرَهْبَانِيَّةً
اِبْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ اِلَّا ابْتِغَٓاءَ رِضْوَانِ اللّٰهِ فَمَا رَعَوْهَا
حَقَّ رِعَايَتِهَاۚ فَاٰتَيْنَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا مِنْهُمْ اَجْرَهُمْۚ وَكَثٖيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

"Sonra onların izleri üzerinden elçilerimizi izlettik, bir de Meryem oğlu İsa'yı izlettik, ona İncil'i verdik, onun peşinden gidenlerin **kalplerinde bir yufkalık, bir merhamet yarattık.** Bir de ruhbanlık ki onu onlar uydurdular, Biz onu onların üzerlerine yazmamıştık, ancak Allah rızasını aramak için yaptılar, sonra da ona gerektiği gibi özen göstermediler. Biz de içlerinden iman etmiş olanlara ücretlerini verdik. Çokları ise yoldan çıkmış fasıklardır." (Hadîd, 57/27).

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ يُوَٓادُّونَ مَنْ حَٓادَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ
وَلَوْ كَانُٓوا اٰبَٓاءَهُمْ اَوْ اَبْنَٓاءَهُمْ اَوْ اِخْوَانَهُمْ اَوْ عَشٖيرَتَهُمْۜ اُو۬لٰٓئِكَ كَتَبَ فٖى
قُلُوبِهِمُ الْاٖيمَانَ وَاَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُۜ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرٖى مِنْ تَحْتِهَا
الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَاۜ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُۜ اُو۬لٰٓئِكَ حِزْبُ اللّٰهِۜ اَلَٓا اِنَّ
حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

"Allah'a ve âhiret gününe iman eden hiçbir topluluğu Allah ve Peygamberi'ne karşı sınırlar koyma yarışına kalkışan kimselerle -babaları veya oğulları veya kardeşleri veya yakınları bile olsalar- sevişir bulamazsın. İşte Allah öyle kimseleri sevmeyen bir toplumun **kalplerine imanı yazmış** ve kendilerini tarafından bir ruh ile desteklemiştir. Onları altından ırmaklar akan cennetlere koyacak, içlerinde ebedî olarak kalacaklardır. Allah onlardan hoşnut olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut kalmışlardır. İşte onlar Allah taraftarıdır. Uyanık ol ki Allah'ın taraftarı kesin hep murada erenlerdir." (Mücâdele, 58/22).

Kalplerinin Kaydığı Hususunda Uyarılmışlardı

لَقَدْ تَابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْاَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ اِنَّهُ بِهِمْ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

"Hakikaten Allah, Peygamber'e ve o güçlük zamanında içlerinden bir **grubun kalpleri nerede ise kayacak** olduktan sonra Peygamber'e uyan Mühacirler ile Ensar'a tevbe bahşetti. Ardından da tevbelerini kabul etti. Cidden O, kendilerine karşı çok şefkatli, çok merhametlidir." (Tevbe, 9/117).

اِنْ تَتُوبَا اِلَى اللّٰهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَاِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ مَوْلٰيهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَهِيرٌ

"Eğer ikiniz Allah'a tevbe ederseniz, ne iyi! Çünkü **ikinizin de kalpleriniz eğildi.** Eğer ona karşı birbirinize destek olmağa kalkışırsanız haberiniz olsun ki Allah onun dostu, hem Cebrail ve inananların dürüstü, onun arkasından da melekler ona arka çıkandır." (Tahrîm, 66/4).

Korkar ve Saygı Gösterirler

ذٰلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَٓائِرَ اللّٰهِ فَاِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ

"Bu, budur. Her kim de Allah'ın kurbanlarına saygı gösterirse şüphesiz o, **kalplerin takvasındandır**." (Hacc, 22/32).

وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهَادِ الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

"Bir de kendilerine ilim verilmiş olanlar onun muhakkak Rabbinden gelen bir hak olduğunu bilsinler ve ona iman etsinler de **kalpleri ona saygı duysun.** Çünkü Allah, iman edenleri doğru bir caddeye çıkarır." (Hacc, 22/54).

تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ
مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَّ
وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ
عَلِيمًا حَلِيمًا

"Onlardan (o kadınlardan) dilediğini geri bırakır ve yine geri durdurduklarından arzulamış olduğunu yanına alırsın. Sana hiçbir günah yoktur. İşte bu, onların gözlerinin aydın olması, üzülmemeleri ve senin kendilerine verdiğin şeyle hoşnut olmaları için en elverişli bir yöntemdir. **Allah kalplerinizdekini biliyor.** Allah çok iyi bilendir, pek yumuşaktır." (Ahzâb, 33/51).

Karşı Cins Hakkında Kalbi Temiz Tutmanın Yolu

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى
طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ
فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي
مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ
مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ
تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ
ذَٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا

"Ey iman etmiş olanlar! Peygamber'in evlerine girmeyin. -Pişirilme vaktini gözetenler olmamanız koşuluyla sizin için bir yemeğe izin verilmesi hariç-. Ancak davet edildiğinizde o zaman girin, yediğinizde de hemen dağılın, sohbete dalanlar olarak durmayın. Çünkü bu, Peygamber'i üzmektedir ama sizden utanıyor. Oysa Allah hakikatı söylemekten utanmaz. Peygamber'in eşlerinden bir şey istediğinizde onlardan perde arkasından isteyin. **Bu, sizin kalplerinizin de onların kalplerinin de daha temiz kalmasını sağlar.** Allah elçisini incit-

meniz, onun ardından eşlerini nikâhlamanız sizin için asla olacak şey değildir. Gerçekten bu, Allah katında pek yamandır." (Ahzâb, 33/53).

ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ
فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَٰكِنْ
مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

"Evlatlıkları babalarına nisbet ederek çağırın. Bu, Allah katında daha âdilcedir. Babalarını bilmezseniz o zaman onlar din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Hata yaptığınız şeyde üzerinize herhangi bir günah yoktur. **Ancak kalplerinizin kasdettiği hâriç.** Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir." (Ahzâb, 33/5).

إِذْ جَاءُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ
وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا

"Hani size üstünüzden ve altınızdan gelmişlerdi, gözler kaymış, **yürekler gırtlaklara** dayanmıştı ve Allah hakkında o zanlarda bulunuyordunuz." (Ahzâb, 33/10).

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي
قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا

"Gerçekten Allah o müminlerden, o ağacın altında sana bîat ederlerken razı oldu. **Kalplerindekini bildi** de üzerlerine o huzuru indirdi ve kendilerini yakın bir fetihle ödüllendirdi." (Feth, 48/18).

Kalpleri Sınanmıştı

إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ
قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ

"Kuşkusuz Allah Rasûlü'nün yanında seslerini kısanlar, Allah'ın **kalplerini takva için sınadığı** kimselerdir. Onlara hem bir bağışlama hem de büyük bir ödül vardır." (Hucurât, 49/3).

3) Hem Müminlerin Hem de Kâfirlerin Kalbine Yorumlanabilecek Nitelikteki Âyetler

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَخَذَ اللّٰهُ سَمْعَكُمْ وَاَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ مَنْ اِلٰهٌ
غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتٖيكُمْ بِهٖ اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ

"De ki: 'Ne dersiniz? Allah duyma duyunuzu, görme gücünüzü alır ve **kalplerinize de mühür basarsa** onları size, Allah'tan başka geri getirecek tanrı kimdir?' Bak, âyetleri nasıl açıklıyoruz! Yine de onlar yüz çeviriyorlar." (En'âm, 6/46).

اَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذٖينَ يَرِثُونَ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِ اَهْلِهَٓا اَنْ لَوْ نَشَٓاءُ
اَصَبْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْۚ وَنَطْبَعُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ

"Yeryüzüne (eski) halklarından sonra varis olanlara şu açıkça belli olmadı mı? İstesek günahları yüzünden onların başlarına felaket indiririz, **kalplerine mühür basarız,** artık duymazlar!" (A'râf, 7/100).

Gerçekleri Kavrayamayan Kalpler

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَثٖيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ
اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا اُو۬لٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ
هُمْ اَضَلُّ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

"Gerçekten biz, cehennem için cinden ve insandan pek çoğunu yarattık! **Kalpleri var onlarla anlamazlar,** gözleri var onlarla görmezler, kulakları var onlarla işitmezler. İşte onlar hayvanlar gibidir! Yok yok! Onlar daha şaşkındır! İşte onlardır o gafiller!" (A'râf, 7/179).

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَى إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ
خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Ey Peygamber! Ellerinizde esir olan o kimselere söyle: 'Allah, **kalplerinizde** bir hayır olduğunu bilirse size, sizden alınanlardan daha hayırlısını verir ve sizi bağışlar. Allah çok bağışlayıcı, çok merhametlidir'." (Enfâl, 8/70).

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا
وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ
السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

"Sadakalar, Allah'tan bir farz olarak ancak fakirlere, miskinlere (sadakaları toplamak ve dağıtmakla görevli) çalışanlara, **gönülleri** ısındırılacaklara, kölelikte(kilere) borçlulara, Allah yolunda(kilere) ve yol oğluna aittir. Allah çok iyi bilendir, pek hikmetlidir." (Tevbe, 9/60).

Körelen Kalpler

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ
بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ

"Peki o yerde niye bir dolaşmadılar ki kendileri için akıllanmalarına sebep olacak **kalpler,** işitmelerine sebep olacak kulaklar olsun. Zira gerçek şudur ki gözler körelmez, ama sinelerdeki **kalpler körelir.**" (Hacc, 22/46).

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَوةِ وَإِيتَاءِ
الزَّكَوةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ

"Nice erler ki ticaret de, alış-veriş de kendilerini Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan, zekât vermekten alıkoymaz, **kalplerin** ve gözlerin **allak-bullak olacağı bir** günden korkarlar." (Nûr, 24/37).

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُۥٓ اِلَّا لِمَنْ اَذِنَ لَهُۥ حَتّٰٓى اِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَاۙ قَالَ رَبُّكُمْۜ قَالُوا الْحَقَّۚ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ

"O'nun katında kendisine izin verdiği kimsenin dışındakilerin şefaatı fayda vermez. Sonunda **yüreklerinden** korku giderilince derler: 'Rabbiniz ne buyurdu?' Derler: 'Gerçeği.' O, çok yücedir, çok uludur." (Sebe, 34/23).

وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْاٰزِفَةِ اِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاظِم۪ينَۜ مَا لِلظَّالِم۪ينَ مِنْ حَم۪يمٍ وَلَا شَف۪يعٍ يُطَاعُۜ

"Yaklaşan gün hususunda kendilerini uyar. Çünkü yutkunanlar olarak yürekler **gırtlaklara dayanmıştır.** Zalimler için ne sıcak bir dost, ne de saygı duyulan bir şefaatçı vardır." (Mü'min, 40/18).

İman Henüz Kalplerinize Yerleşmemiş

قَالَتِ الْاَعْرَابُ اٰمَنَّاۜ قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلٰكِنْ قُولُٓوا اَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْا۪يمَانُ ف۪ي قُلُوبِكُمْۜ وَاِنْ تُط۪يعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ اَعْمَالِكُمْ شَيْـٔاًۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ

"Bedeviler: 'İman ettik' dediler. De ki: Siz iman etmediniz ama **henüz iman kalplerinizin içine girmemiş iken** 'İslâm'a girdik' deyin. Eğer Allah'a ve Peygamberi'ne itâat ederseniz size, amellerinizden hiçbir şey eksiltmez. Çünkü Allah öyle bağışlayan, öyle merhametlidir." (Hucurât, 49/14).

قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌۙ

"O gün **yürekler** oynar kaygıdan." (Nâziât, 79/8).

C) Tekil ‘ فُؤَاد =*fuâd*’ Kelimesinin Geçtiği Âyetler

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُولٰئِكَ
كَانَ عَنْهُ مَسْؤُلًا

“Sende, kendisiyle ilgili bir bilgi bulunmayan şeyin ardına düşme. Cidden kulak, göz ve **gönül,** bunların hepsi böyle bir izlemeden sorumludur.” (İsrâ, 17/36).

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذٰلِكَ لِنُثَبِّتَ
بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا

“Yine o küfredenler: ‘O Kur'ân’ın ona hepsi birden indirilseydi ya!’ dediler. Biz onu, **gönlüne** iyi yerleştirelim diye böyle indirdik ve olağanüstü bir okuyuşla ağır ağır okuduk.” (Furkân, 25/32).

وَاَصْبَحَ فُؤَادُ اُمِّ مُوسٰى فَارِغًا اِنْ كَادَتْ لَتُبْدِى بِهِ لَوْلَا اَنْ رَبَطْنَا
عَلٰى قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

“Musa'nın anasının **yüreği ise** sabahı bomboş etti, kadının inananlardan olması için **kalbine** rabıta vermeseydik az daha onu açığa vuruyordu.” (Kasas, 28/10).

مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَاٰى

“Gözün gördüğüne **kalp** yalan demedi.” (Necm, 53/11).

D) Çoğul ' أفئدة =ef'ide' Kelimesinin Geçtiği Âyetler

وَنُقَلِّبُ اَفْـِٔدَتَهُمْ وَاَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِه۪ٓ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ
فٖى طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ

"İlk defa ona (Kur'an'a) inanmadıkları gibi **gönüllerini** ve gözlerini ters çeviririz. Kendilerini taşkınlıkları içinde bırakırız, şaşkın şaşkın bocalarlar." (En'âm, 6/110).

وَلِتَصْغٰٓى اِلَيْهِ اَفْـِٔدَةُ الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا
مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ

"Bir de âhirete inanmayanların **gönülleri** o süslü söze meyletsin, ondan hoşlansınlar ve işleyegeldikleri suçları işlesinler (diye bu telkinleri yaparlar)." (En'âm, 6/113).

رَبَّنَٓا اِنّٖٓى اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتٖى بِوَادٍ غَيْرِ ذٖى زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ
الْمُحَرَّمِۙ رَبَّنَا لِيُقٖيمُوا الصَّلٰوةَ فَاجْعَلْ اَفْـِٔدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوٖٓى
اِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ

Rabbimiz! Gerçekten ben çocuklarımdan kimini Senin kutsal evinin yanında ekinsiz bir vâdiye yerleştirdim ki ey Rabbimiz namazı dosdoğru kılsınlar! Artık sen insanlardan kimilerinin **gönüllerini** onlara sevdalandır, kendilerine meyvelerden rızıklar ver, belki onlar şükrederler." (İbrâhîm, 14/37).

مُهْطِعٖينَ مُقْنِعٖى رُؤُ۫سِهِمْ لَا يَرْتَدُّ اِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْۚ وَاَفْـِٔدَتُهُمْ هَوَٓاءٌۜ

"Başlarını dikerek koşarlar, bakışları kendilerine dönmez ve **gönülleri** de bomboştur." (İbrâhîm, 14/43).

وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔاۙ وَجَعَلَ
لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Allah sizi, annelerinizin karınlarından çıkardı ki hiçbir şey bilmiyordunuz. Ve size işitme (gücü), gözler ve **gönüller** verdi. Belki şükredersiniz diye." (Nahl, 16/78).

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ

"Oysa sizin için o kulağı, o gözleri, o **gönülleri** yaratan O'dur. Siz pek az şükrediyorsunuz." (Mü'minûn, 23/78).

ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ

"Sonra onu biçimlendirdi, içine ruhundan üfledi. Ve sizin için işitme duyusu, gözler ve **gönüller** halketti. Ne az şükrediyorsunuz!" (Secde, 32/9).

وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

"Yeminle söylüyorum: Doğrusu Biz onlara size vermediğimiz güç ve imkânı vermiştik. Hem kendileri için kulak, gözler ve **gönüller** yapmıştık ki ne kulakları ne gözleri ne gönülleri kendilerine bir yarar sağladı. Çünkü Allah'ın âyetlerini inkar ediyorlardı. O alay ettikleri şey de kendilerini kuşatıverdi." (Ahkâf, 46/26).

قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ

"De ki: O'dur ancak sizi inşâ eden, size dinleyecek kulak, görecek gözler, **duyacak gönüller** veren. Fakat sizler pek az şükrediyorsunuz." (Mülk, 67/23).

الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ

"(Tutuşturulmuş bir ateş) ki **yürekler** üstüne tırmanır durur." (Hümeze, 104/7).

Karın

a) İnsanla İlintili Olarak[5] 'Karın' Anlamına Gelen Tekil " بَطْن =*batn*" Lafzının Geçtiği Âyetler

إِذْ قَالَتِ امْرَاَتُ عِمْرٰنَ رَبِّ اِنّ۪ي نَذَرْتُ لَكَ مَا ف۪ي بَطْن۪ي مُحَرَّراً فَتَقَبَّلْ
مِنّ۪يۚ اِنَّكَ اَنْتَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ

"Bir vakit, İmran'ın karısı şöyle demişti: Rabbim, kuşkusuz ben, **karnımdakini** özgürce sana adadım. Bunu benden kabul eyle. Kuşkusuz Sen, pek iyi duyan, pek iyi bilensin." (Âl-i Imrân, 3/35).

b) İnsanla İlintili Olarak "karınlar" Anlamına Gelen Çoğul " بُطُون =*butûn*" Lafzının Geçtiği Âyetler

Haksız Mal Edinenlerin Karınlarına Gönderdikleri

اِنَّ الَّذ۪ينَ يَكْتُمُونَ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِه۪ ثَمَناً
قَل۪يلاًۙ اُو۬لٰٓئِكَ مَا يَأْكُلُونَ ف۪ي بُطُونِهِمْ اِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا يُزَكّ۪يهِمْۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ

"Allah'ın indirdiği kitaptan bir şeyi gizleyip onunla biraz bir şey satın alanlar; işte onlar **karınlarında ateşten** başka bir şey yemiyorlar, kıyamet günü Allah onlara konuşmayacak ve onları tertemiz yapmayacak. Onlara sadece pek elem veren bir azap vardır." (Bakara, 2/174).

اِنَّ الَّذ۪ينَ يَأْكُلُونَ اَمْوَالَ الْيَتَامٰى ظُلْماً اِنَّمَا يَأْكُلُونَ ف۪ي بُطُونِهِمْ
نَاراًۜ وَسَيَصْلَوْنَ سَع۪يراً

---

[5] İnsanla bağlantılı olmadığı için Nûr sûresinin 45. âyeti aktarılmamıştır.

"Kuşkusuz yetimlerin mallarını haksızca yiyenler **karınlarına** sadece ve sadece bir **ateş koyuyorlar**. Yakında kaynar bir ateşe yaslanacaklar." (Nisâ, 4/10).

Annelerin Karınlarının Vurgulandığı Âyetler

وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ
لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Allah sizi, **annelerinizin karınlarından çıkardı,** ki hiçbir şey bilmiyordunuz. Ve size işitme (gücü), gözler ve gönüller verdi belki şükredersiniz diye." (Nahl, 16/78).

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ
الْاَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ
فِي ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ

"Sizi bir tek candan yarattı. Sonra ondan eşini yaptı. Sizin için büyük ve küçük baş hayvanlardan sekiz çift indirdi. **Sizi annelerinizin karınlarında** üç karanlık içinde bir yaratış sonrasından yaratıp duruyor. İşte bu Allah, sizin Rabbiniz! Hükümranlık yalnız O'nun! O'ndan başka hiçbir tanrı yoktur! Peki nasıl çevriliyorsunuz?!" (Zümer, 39/6).

اَلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٓائِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ اِلَّا اللَّمَمَ اِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ
الْمَغْفِرَةِ هُوَ اَعْلَمُ بِكُمْ اِذْ اَنْشَاَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ وَاِذْ اَنْتُمْ اَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ
اُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا اَنْفُسَكُمْ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى

"Onlar ki günahın büyüklerinden, -ufak-tefek kusurlar başka- edepsizliklerden/ahlaksızlıklardan uzak dururlar. Kuşkusuz Rabbin mağfireti geniş tutandır. O sizi topraktan yarattığında ve siz **analarınızın karınlarında** döller halinde iken bile sizi en iyi bilendir. Öyle ise kendilerinizi aklamayın. O, korunup sakınan kişiyi en iyi bilendir." (Necm, 53/32).

Karınlara Yapılacak İşkence

يُصْهَرُ بِهِ مَا فِى بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ

"Bununla **karınlarındaki** ve derileri eritilir." (Hacc, 22/20).

فَاِنَّهُمْ لَاٰكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِـؤُنَ مِنْهَا الْبُطُونَ

"Kuşkusuz onlar ondan yer ve **karınlarını** ondan doldururlar." (Sâffât, 37/66).

كَالْمُهْلِ يَغْلِى فِى الْبُطُونِ

"Zeytin yağı tortusu gibi. **Karınlarda** kaynar." (Duhân, 44/45).

فَمَالِؤُنَ مِنْهَا الْبُطُونَ

"**Karınlarınızı** ondan (zakkumdan) doldurursunuz." (Vâkıa, 56/53).

***

Cinsel Organ

Özet Bilgiler

Kur'ân-ı Kerîm'de insanın edep yeri/cinsel organı ' فَرْج =*ferc*' ve bunun çoğul şekli ' فُرُوج =*furûc*' lafızları ile ifâde edilir. Tekil şekli sadece Hz. Meryem'in iffetinin yansıtılması bağlamında kullanılmıştır. Çoğul şekli ise mümin erkek ve kadınların niteliklerinin belirtilmesi bağlamında gündeme getirilmiştir. Edep yerinin korunması hususunda dikkat çeken bir husus erkek ve kadınların bir tutulmaları, toplumun geleneksel anlayışının aksine erkeklere müsamaha gösterilmemesidir.

a) Tekil Şekli

Meryem İffetini Korumuştu

وَالَّتِى اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا اٰيَةً لِلْعَالَمِينَ

"Ve onu (Meryem'i) de an ki **namusunu sağlam korudu** da kendisine ruhumuzdan üfledik, onu ve oğlunu âlemlere bir âyet yaptık." (Enbiyâ, 21/91).

وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرٰنَ الَّتِى اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ

"Bir de Imran'ın kızı **Meryem'i ki ırzını pek sağlam korudu.** Derken Biz ona ruhumuzdan üfürdük. Hem Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etmiş, hem de kesin inanç sahiplerinden olmuştu." (Tahrîm, 66/12).

b) Çoğul Şekli

Erkekler Edep Yerlerini Korumalıdır

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ۙ

"O erkekler ki **edep yerlerini** korurlar." (Mü'minûn, 23/5).

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذٰلِكَ
اَزْكٰى لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

"Mümin erkeklere söyle: Gözlerini sakınsınlar ve **edep yerlerini** korusunlar. Bu, kendileri için daha temizdir. Kesin Allah ne yaparlarsa bilir." (Nûr, 24/30).

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ۙ

"O erkekler ki **edep yerlerini** korurlar." (Meâric, 70/29).

Kadınlar da Namuslarını Korumalıdır

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا
يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلٰى جُيُوبِهِنَّ
وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ اَوْ اٰبَائِهِنَّ اَوْ اٰبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ
اَبْنَائِهِنَّ اَوْ اَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنِى اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنِى
اَخَوَاتِهِنَّ اَوْ نِسَائِهِنَّ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ اَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ اُولِى
الْاِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ اَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلٰى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ
وَلَا يَضْرِبْنَ بِاَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا اِلَى اللّٰهِ
جَمِيعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Mümin kadınlara da söyle: 'Gözlerini sakınsınlar, **namuslarını korusunlar,** görünmesi zaruri olanların dışında süslerini açmasınlar ve örtülerini yakalarının üzerine vursunlar. Süslerini kimseye göstermesinler. Sadece kocalarına yahut kendi babalarına yahut kocalarının babalarına yahut kendi kardeşlerine yahut kendi kardeşlerinin oğullarına yahut hemşirelerinin oğullarına yahut kendi kadınlarına yahut kendi ellerindeki cariyelerine yahut ihtiyacı olmayan erkeklerden uyuntulara yahut henüz kadınların mahrem yerlerinin farkında olmayan çocuklara gösterebilirler. Gizledikleri süsleri bilinsin diye ayaklarını da vurmasınlar. Ey müminler, hepiniz Allah'a dönün ki felah bulasınız." (Nûr, 24/31).

Erkek ve Kadınların Edep Yerlerini Korumaları Gerektiğine Aynı Âyette Vurgu Yapılması

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ
وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ
وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللّٰهَ
كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

"Müslüman erkekler, müslüman kadınlar, mümin erkekler, mümin kadınlar, muti erkekler, muti kadınlar, doğru erkekler, doğru kadınlar, sabreden erkekler, sabreden kadınlar, ürperen erkekler, ürperen kadınlar, sadaka veren erkekler, sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler, oruç tutan kadınlar, **ırzlarını koruyan erkekler ve ırzlarını koruyan kadınlar,** Allah'ı çokça anan erkekler ve çokça anan kadınlar; işte Allah onlara bir mağfiret ve pek azametli bir mükâfât hazırladı." (Ahzâb, 33/35).

Rahimler

Ana rahmi, dölyatağı, akrabalık bağı anlamındaki 'rahm' kelimesi, insanla ilintisi bağlamında[6] Kur'ân-ı Kerîm'de çoğul şekli ' الْأَرْحَام =el-erhâm' lafzıyla geçer.

a) Ana Rahmi Anlamında Yorumlanan Âyetler

Biçimlendirme Rahimlerde Gerçekleşir

هُوَ الَّذِى يُصَوِّرُكُمْ فِى الْاَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ ۗ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"O, sizi, **rahimlerde istediği şekilde şekillendiren** Zat'tır. O'ndan başka hiçbir tanrı yoktur. O Azîz'dir, Hakîm'dir." (Al-i Imrân, 3/6).

Rahimlerin Fonksiyonu

اَللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ اُنْثٰى وَمَا تَغِيضُ الْاَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ ۗ
وَكُلُّ شَىْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ

"Allah, her dişinin neyi yüklendiğini ve rahimlerin **neyi eksiltip neyi artırdığını** bilir. Her şey O'nun yanında bir ölçü iledir." (Ra'd,13/8)

Rahimler Birer Karargâhtır

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فِى رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ
تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ
مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْ ۗ وَنُقِرُّ فِى الْاَرْحَامِ مَا نَشَاءُ اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى
ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا اَشُدَّكُمْ ۚ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ

---

[6] Hayvanlar bağlamında sözkonusu edildiği için En'âm sûresinin 143 ve 144. âyetleri burada aktarılmamıştır.

مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔاۜ وَتَرَى
الْاَرْضَ هَامِدَةً فَاِذَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَٓاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَاَنْبَتَتْ
مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهٖيجٍ

"Ey insanlar! Eğer ölüm sonrası diriltilmekten kuşku içindeyseniz şu kesin: Biz sizi bir topraktan, sonra bir nutfeden, sonra bir alakadan, sonra uzuvları belli-belirsiz bir çiğnem etten yaratmaktayız ki size (ne olduğunuzu) anlatalım. Dilediğimizi de belirlenmiş bir süreye kadar **rahimlerde durduruyoruz.** Sonra sizi bir bebek olarak çıkarıyoruz, sonra da gücünüze ermeniz için geliştiriyoruz. Bununla birlikte içinizden kiminizin canı alınıyor, kiminiz biraz bilgiden sonra bir şey bilmesin diye ömrün en kötü devresine itiliyor. Bir de yeryüzünü sönmüş kül halinde görürsün. Derken üzerine suyu indirdiğimizde titreşip kabarır da her dilber çiftten bitkiler bitirir." (Hacc, 22/5).

اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِۚ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَۚ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْاَرْحَامِۜ وَمَا تَدْرٖي
نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًاۜ وَمَا تَدْرٖي نَفْسٌ بِاَيِّ اَرْضٍ تَمُوتُۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ خَبٖيرٌ

"Kuşkusuz o saatın bilgisi Allah katındadır. Yağmuru indirir. **Rahimlerdekini** bilir. Oysa hiçbir can yarın ne kazanacağını bilmez. Hiçbir can hangi toprakta öleceğini bilmez. Doğrusu Allah, çok iyi bilendir, çok iyi haberi olandır." (Lokman, 31/34)

b) Akrabalık Bağı Anlamında Yorumlandığı Âyetler

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذٖي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا
وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثٖيرًا وَنِسَٓاءًۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذٖي تَسَٓاءَلُونَ بِهٖ وَالْاَرْحَامَۜ
اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقٖيبًا

"Ey o bütün isanlar! Sizi tek bir candan yaratan, ondan da eşini halkeden ve ikisinden pek çok erkekle kadınları üretip yayan Rabbinizden korkun. Kendisinden isteklerde bulunduğunuz Allah'tan korkun ve bir de **rahimlerden** (akrabalık bağlarına saygısızlıktan sakının). Cidden Allah üzerinizde bir gözcüdür." (Nisâ, 4/1)

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْ بَعْدُ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَاُولٰٓئِكَ مِنْكُمْ وَاُولُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ فٖى كِتَابِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ

"Sonradan imana girmekle birlikte hicret edenler, yanınızda cihada katılanlar; işte onlar sizdendir. **Rahim sahipleri ise**, Allah'ın kitabına göre birbirlerine daha yakındırlar. Kuşkusuz Allah her şeyi pek iyi bilendir." (Enfâl, 8/75).

اَلنَّبِيُّ اَوْلٰى بِالْمُؤْمِنٖينَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَاَزْوَاجُهُ اُمَّهَاتُهُمْ وَاُولُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ فٖى كِتَابِ اللّٰهِ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ وَالْمُهَاجِرٖينَ اِلَّٓا اَنْ تَفْعَلُوٓا اِلٰٓى اَوْلِيَٓائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذٰلِكَ فِى الْكِتَابِ مَسْطُورًا

"Peygamber müminlere kendilerinden evlâdır. Onun eşleri onların analarıdır. Allah'ın kitabına göre **rahim sahipleri** (anne tarafından akrabalar) onların kimisi kimine müminler ile mühacirlerden daha yakındır. Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız hâriç. Bu, Kitap'ta yazılmıştır." (Ahzâb, 33/6).

فَهَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ وَتُقَطِّعُوٓا اَرْحَامَكُمْ

"Nasıl, döner de yeryüzünü fesada verir ve **rahimlerinizi** (akrabalarınızı) doğratabilir misiniz?" (Muhammed, 47/22).

Ayaklar ve Topuklar

Özet Bilgiler

Kur'ân-ı Kerîm'de insanın[7] ayak organı iki ayrı kelime ile gündeme getirilmiştir. Bunlardan birincisi ' قَدَم =*kadem*' ve bunun çoğulu ' أَقْدَام =*ekdâm*', ikincisi de ' رِجْل =*ricl*' ve bunun çoğul şekli ' أَرْجُل =*ercul*' lafızlarıdır. ' أَرْجُل =*ercul*' kelimesi ile fizik yapıya, ' قَدَم =*kadem*' ile de daha çok manevî yöne vurgu yapılır. Topuklara gelince: Arapça'da ayak topuğu ve topuk kemiği anlamında iki kelime kullanılmıştır. Birincisi ' كعب =*ka'b*' ve bunun tesniyesi ' كعبان =*ka'bân*; ikincisi ' عَقِب =*akib*' ve tesniyesi ' عقبان =*akibân*..' ile çoğulu ' أعْقاب =*a'kâb*' lafızlarıdır. Aslında ardı, arkası, her şeyin sonu anlamındaki " عَقِب =*akib*'in 'topuk' anlamında kullanılması mecazî bir anlamdır ve bu anlamda kullanımı daha çok halk arasında yaygındır[8]. Kur'ân-ı Kerîm'de iki kullanım şekli de yer almıştır.

A) Ayaklar

a) Tekil ' قَدَم =*kadem*' Lafzının Geçtiği Bir Âyet

Yoksa Ayağınız Kayar

وَلَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا
وَتَذُوقُوا السُّوءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Yeminlerinizi aranızda hile aracı yapmayın! Yoksa sağlam basmışken **ayak kayar** ve Allah yolundan sapmanızdan ötürü kötülüğü tadarsınız. Ve size (âhirette de büyük bir azap vardır." (Nahl, 16/94).

---

[7] İnsanın ayak organıyla ilintisi olmadığından Yûnus sûresinin 2. âyeti aktarılmamıştır.
[8] Bkz. el-Mu'cemu'l-Vesît, II, 619, 796.

b) Çoğul ' أَقْدَام =*ekdâm*' Lafzının Geçtiği Âyetler

Ayaklar Direnç Göstergesidir

وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا
وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Calut ve askerlerine karş meydana çıktıklarında: 'Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır, **ayaklarımızı sağlamlaştır,** kâfirler topluluğuna karş bize yardım eyle' dediler." (Bakara, 2/250).

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَاِسْرَافَنَا فٖٓى اَمْرِنَا
وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Onların sözleri sadece: 'Rabbimiz! Günahlarımızı, işimizdeki aşırılığımızı bağışla, **ayaklarımıza sebât ver**, bize o kâfirler topluluğuna karşı yardım eyle' demeleri olmuştu." (Âl-i Imrân, 3/147).

اِذْ يُغَشّٖيكُمُ النُّعَاسَ اَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً
لِيُطَهِّرَكُمْ بِهٖ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ
وَيُثَبِّتَ بِهِ الْاَقْدَامَ

"O zaman kendisinden bir güven olmak üzere sizi hafif bir uyku ile bürüyordu. Sayesinde sizi tertemiz yapması, sizden şeytanın murdarlığını gidermesi, (kesin inancı, sabrı) gönüllerinize bağlaması ve onunla **ayaklar(ınız)ı sağlamlaştırması** için üzerinize gökten bir su indiriyordu." (Enfâl, 8/11).

Kıyamet Sahnesinde Ayaklar

وَقَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا رَبَّنَٓا اَرِنَا الَّذَيْنِ اَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ
نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ اَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْاَسْفَلٖينَ

"Küfre sapmış olanlar dedi: Rabbimiz! O ikiyi, cinlerden ve insanlardan bizi saptırmış olanları bize göster; kendilerini **ayaklarımızın altına alalım** da en aşağılıklardan olsunlar!" (Fussılet, 41/29).

يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمٰيهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِى وَالْاَقْدَامِ

"Suçlular yüzlerinden tanınır da perçemleri ile **ayaklarından** tutulurlar." (Rahmân, 55/41).

c) Tekil ' رِجْل =ricl' Lafzının Geçtiği Bir Âyet

اُرْكُضْ بِرِجْلِكَ هٰذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ

"**Ayağınla** yere vur! İşte bu, yıkanılacak ve içilecek soğuk (bir su dedik." (Sâd, 38/42).

d) Çoğul ' أَرْجُل =ercul' Lafzının Geçtiği Âyetler[9]

يَوْمَ يَغْشٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا
مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"O gün ki azap onları hem üstlerinden hem **ayaklarının altından** sarıp kuşatacak da: 'Tadın bakalım neler yapıyordunuz?' diyecekler." (Ankebût, 29/55).

**
*

---

9 Bu bölümde daha önce göz, yüz, el gibi başlıklar altında kaydedildikleri için Mâide, 5/6, 33; A'râf, 7/195; Tâhâ, 20/71; Nûr, 24/24, 31, 45; Şuarâ, 26/49; Yâsîn, 36/65; Mümtehine, 60/12 âyetleri tekrar aktarılmamıştır.

B) Topuklar

a) Hakiki Anlamda Ayak Topuğu ve Topuk Kemiği Anlamında Kullanılan ' كعب =*ka'b*' Lafzının Tesniye Şekli ' كَعْبَيْن =*ka'beyn*' Lafzının Geçtiği Bir Âyet:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ
وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُ۫سِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِۜ
وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُواۜ وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ
جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَٓائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَٓاءَ فَلَمْ تَجِدُوا
مَٓاءً فَتَيَمَّمُوا صَع۪يدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْد۪يكُمْ
مِنْهُۜ مَا يُر۪يدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلٰكِنْ يُر۪يدُ
لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Ey inananlar! Namaza durmak istediğinizde yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi yıkayın, başlarınıza meshedin ve **iki topuğa** kadar da ayaklarınızı yıkayın. Cünüp iseniz iyice temizlenin (boy abdesti alın). Hasta veya bir yolculukta iseniz yahut içinizden biri ayak yolundan gelmişse veya kadınlara dokunmuşsanız ve bu durumlarda bir su bulamamışsanız o zaman tertemiz bir toprağa teyemmüm edin. Yani yüzlerinize ve ellerinize ondan sürün. Allah size bir zorluk vermek istemiyor, ancak O, sizi tertemiz yapmayı, size yönelik nimetini tamamlamayı murat ediyor, belki siz şükredersiniz." (Mâide, 5/6).

b) Mecâzî Olarak Ayak Topuğu ve Topuk Kemiği Anlamında Kullanılan ‘ عقب =*akib*’ Lafzının Tesniyesi ‘ عقبين =*akibeyn*’[10] ile Bunun Çoğul Şekli ‘ أعقاب =*a'kâb*’ Lafzının Geçtiği Âyetler

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ اُمَّةً وَسَطاً لِتَكُونُوا شُهَدَٓاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ
الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيداً وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّت۪ي كُنْتَ عَلَيْهَٓا اِلَّا
لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلٰى عَقِبَيْهِ وَاِنْ كَانَتْ لَكَب۪يرَةً
اِلَّا عَلَى الَّذ۪ينَ هَدَى اللّٰهُ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُض۪يعَ ا۪يمَانَكُمْ اِنَّ اللّٰهَ
بِالنَّاسِ لَرَؤُ۫فٌ رَح۪يمٌ

“İşte böyle! Sizi, insanlara karşı tanık olmanız, o Peygamber'in de üstünüzde şahit olması için orta bir ümmet yaptık. Üzerinde bulunduğun o kıbleyi, sırf Peygamber'i izleyecek olanları **iki ökçesi üzerine** geri döneceklerden ayırmak için çevirdik. Gerçi bu, Allah'ın hidayet ettiği kimselerden başkalarına pek ağır gelmiştir. Allah, imanınızı ziyan edecek değildir. Allah insanlara karşı cidden şefkatli, çok merhametlidir.” (Bakara, 2/143).

وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ اَفَا۬ئِنْ مَاتَ اَوْ قُتِلَ
انْقَلَبْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللّٰهَ
شَيْـٔاً وَسَيَجْزِي اللّٰهُ الشَّاكِر۪ينَ

“Muhammed sadece bir elçidir. Gerçekten ondan önce de elçiler gelip geçmişti. Şimdi o ölürse veya öldürülürse **ökçeleriniz üzerine** geri mi döneceksiniz? Kim iki ökçesi üzerine geri dönerse kesinlikle Allah'a hiçbir şekilde zarar veremez. Allah o şükredenleri mükafatlandıracaktır.” (Âl-i Imrân, 3/144).

---

[10] âyette izâfetten dolayı ‘nun’ harfi düşmüştür.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَرُدُّوكُمْ
عَلَى أَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ

"Ey iman edenler! Eğer o küfredenlere boyun eğerseniz sizi **ökçelerinizi** üstüne çevirirler de hüsrana uğrayanların durumuna düşersiniz." (Âl-i Imrân, 3/149).

قُلْ أَنَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَى أَعْقَابِنَا
بَعْدَ إِذْ هَدٰينَا اللّٰهُ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانَ
لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَى ائْتِنَا قُلْ إِنَّ هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى
وَأُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

"De ki: Allah'ı bırakıp da bize fayda vermeyecek, bize zarar dokundurmayacak şeylerden mi isteyelim? Şeytanların kendisini ayartması yüzünden yeryüzünde şaşkın bir duruma düşmüşken arkadaşlarının: 'Bize gel' diye kendisini yola çağırdıkları kişi gibi **ökçelerimiz** üzerine geri mi çevriliriz? De ki: Kuşkusuz Allah'ın yoludur o yol! Biz, âlemlerin Rabbine teslimiyet göstermekle emrolunduk." (En'âm, 6/71).

قَدْ كَانَتْ اٰيَاتِي تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلٰى أَعْقَابِكُمْ تَنْكِصُونَ

"Karşınızda âyetlerim okunuyordu da siz **ökçeleriniz üzerine** geri dönüyordunuz." (Mü'minûn, 23/66).

**
*

IV) İnsanın, Tür, Fert ve Topluluk Olarak Vurgulandığı Kelimelerin Geçtiği Âyetler ve Bağlamları

1) İnsanın ‘ الإنْسَان =el-insan’ Lafzı ile Anıldığı Âyetler ve Bağlamları

*• **İnsanın Bazı Nitelikleri** • İnsan Zayıf ve Aceleci Bir Yaratıktır • İnsan Pek Umutsuz, Pek Zalim, Pek Cahil ve Pek Nankör Olarak Nitelendirilmiştir • **Sıkıntı ve Lütuflar Karşısında İnsan** • İnsanın Açık Düşmanı • Allah'ın İnsana Tavsiyeleri • İnsana Va'dedilen*

2) İnsanın ‘ الناس =en-nâs’ Lafzı ile Vurgulandığı Âyetler ve Bağlamları

I) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının Üstün Konumunda Yer Aldığı Âyetler

İnsanlığın Kötü Örnekleri • İnsanlara Yararlı Olmak Övülmüştür • Toplumların Panzehirlerinin Yine Toplumlar Olduğunu Anlıyoruz • Yüzsüzlük Yapıp İnsanlardan İstemezler • Konuşmanın Önemi • İnsanlara Karşı Olumsuz Tavır Takınmak Yerilmiştir • İnsanlardan Korkmak • İnsanlar Gösteriş Yaparlar • İnsanları Uyarasın Diye • İnsanlar ve Rahmet • Allah İnsanlara Hiçbir Şekilde Zulmetmez • İnsanlara İnanma Serbestiyeti Tanınmıştır • İnsanların Hareketleri Ezeldeki Kesin Takdiri Değiştirmez • İnsanların İman Etmesini Engelleyen Faktörlerden Biri • İnsanların Gördükleri ve Görecekleri Felâket Sahneleri

II) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının Ötüre Konumunda Yer Aldığı Âyetler

A) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının Fâil Konumunda Ötüre Olduğu Âyetler

a) Fâil Konumunda ‘ الناس =en-nâs’ Lafzı ile Hz. Peygamber Dönemindeki İnsanların Murad Edildiği Âyetler

b) Fâil Konumundaki ‘ الناس =en-nâs’ Lafzı ile Bütün İnsanların Murat Edildiği Âyetler
c) Fâil Konumundki Ötüre ‘ الناس =en-nâs’ Kavramıyla Çeşitli Halkların Vurgulandığı Âyetler

B) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının Mübteda Konumunda Ötüre Olduğu Âyetler

C) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının ‘ كَانَ =kâne’nin İsmi Konumunda Ötüre Olduğu Âyetler

D) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının ‘ يَاأَيُّهَا النَّاس =ey insanlar’ Şeklinde Âyet Başlarında veya Ortalarında Geçtiği Yerler

a) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının ‘ يَا أَيُّهَا النَّاس =ey insanlar’ Şeklinde Âyet Başlarında Geçtiği Yerler

b) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının ‘ يَا أَيُّهَا النَّاسُ =ey insanlar’ Şeklinde Âyet İçlerinde Geçtiği Yerler

E) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının ‘ أَيُّهَا النَّاسُ =ey insanlar’ Şeklinde Geçtiği Yerler

III) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının Esire Konumunda Yer Aldığı Ayetler

III/ 1) İsim Tamlaması Konumunda İkinci Kelime Olarak Esire Olması ve Bağlamları

a) Esire ‘ الناس ’ Lafzının: “...sız, dışında, başka, berisinde” Anlamlarına gelen ‘ دُون =dûn’ Lafzından Sonra Gelmesi

b) Esire ‘ الناس ’ Lafzının: “..en hırslısı, en düşkünü” Anlamlarına Gelen ‘ أَحْرَص =ahras’ Lafzından Sonra Gelmesi
c) Esire ‘ الناس ’ Lafzının: “..mallar, sermayeler, servetler” Anlamına Gelen ‘ أَمْوَال =emval’ Lafzından Sonra Geldiği Yerler

d) Esire ‘ الناس ’ Lafzının: “..ara, aralık” Anlamlarına Gelen ‘ بَيْن =beyne’ Lafzından Sonra Geldiği Yerler

e) Esire ‘ الناس ’ Lafzının: ‘..riya, gösteriş, desinler” Anlamlarına Gelen ‘ رِئَاء =riâ’ Lafzından Sonra Geldiği Yerler

f) Esire ‘ الناس ’ Lafzının: “..toplayan, bir araya getiren” Anlamındaki ‘ جَامِع =câmi’ Kelimesinden Sonra Gelmesi

g) Esire ‘ الناس ’ Lafzının: “..en uygun, önceliği olan” Anlamındaki ‘ أَوْلَى =evlâ’ Kelimesinden Sonra Gelmesi

h) Esire ‘ الناس ’ Lafzının: “..en yaman, en çetin, en zorba” Anlamındaki ‘ أَشَدّ =eşedd’ Kelimesinden Sonra Gelmesi

ı) Esire ‘ الناس ’ Lafzının: “..gözler” Anlamındaki ‘ أَعْيُن =a’yun’ Kelimesinden Sonra Gelmesi

i) Esire ‘ الناس ’ Lafzının: “..eller” Anlamındaki ‘ أَيْدِى =eydî’ Kelimesinden Sonra Gelmesi

j) Esire ‘ الناس ’ Lafzının: “..en çoğu, çoğunluğu” Anlamındaki ‘ أَكْثَر =ekser’ Kelimesinden Sonra Gelmesi

III/2) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının Esire Okutan Harflerden (hurûfu’l-cerr) Biri ile Esire Olması ve Bağlamları

A) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının ‘ ب =b’ Harfi ile Esire Okunduğu Âyetler

B) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının ‘ مِن =min’ Harfi ile Esire Okunduğu Âyetler

C) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının ‘ إِلَى =ilâ’ Harfi ile Esire Okunduğu Âyetler

D) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının ‘ عن =an’ Harfi ile Esire Okunduğu Âyetler

E) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının ‘ علَى =alâ’ Harfi ile Esire Okunduğu Âyetler

F) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının ‘ ل =lam’ Harfi ile Esire Okunduğu Âyetler

‘ ل =lam’ Harfi ile Esire Olan ‘ الناس =en-nâs’ Lafzı Bağlamında İnsanlara Verilen Örnekler

a) Yadribu=örnek verir; nadribu=örnek veririz; darabnâ=örnek verdik” **Fiileri ile Dikkat Çekilen Örnekler**

b) “sarrafnâ=türlü türlü açıklama yaptık” **Fiili ile Açıklamanın Önemine Dikkat Çekilmesi**

G) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının ‘ فِي =fî’ Harfi ile Esire Okunduğu Âyetler

H) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının Atıf (bağlaç) Harfi ‘ وَ = vav’ ile Esire Okunduğu Âyetler

III/3) ‘ الناس =en-nâs’ Lafzının Aynı Âyetteki Farklı Harekeli Şekilleri ve Bağlamları

3) İnsanın ‘ الإنْس =el-ins’ Lafzı ile Vurgulandığı Âyet ve Bağlamları

a) ‘ الإنْس =el-ins’ Lafzının ‘ الْجِنّ =el-cinn’ Lafzından Önce Geçtiği Âyetler

• İnsan Şeytanlarının Özellikleri • İnsanların Cinlerle Görüşebileceklerinin İşareti • Cinlerin de İnsanlar Gibi Cinsel İlişkilerde Bulunabildiklerinin İşareti •

b) ‘ الْجِنّ =el-cinn’ Lafzının ‘ الإنْس=el-ins’ Lafzından Önce Geçtiği Âyetler

4) İnsanın ‘ أُنَاس =ünâs, إِنسِي =insiyy ve أَنَاسِي =enâsiyy’ Lafızları ile Vurgulandığı Âyetler

IV) İnsanın, Tür, Fert ve Topluluk Olarak Vurgulandığı Kelimelerin Geçtiği Âyetler ve Bağlamları

1) İnsanın, ‘ الْإِنْسَان *=el-insan*’ Lafzı ile Anıldığı Âyetler ve Bağlamları[1]

İnsanın Bazı Nitelikleri

İnsan Zayıf ve Aceleci Bir Yaratıktır

يُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْۚ وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِيفًا

“Allah, sizin yükünüzü hafifletmek istiyor. Öyle ya **insan pek zayıf yaratıldı**.” (Nisâ, 4/28).

وَيَدْعُ الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَٓاءَهُ بِالْخَيْرِۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُولًا

“İnsan, hayır istediği gibi şer de ister. **İnsan pek acelecidir**.” (İsrâ, 17/11).

خُلِقَ الْاِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍۜ سَاُر۪يكُمْ اٰيَاتٖي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ

“**İnsan aceleden[2] yaratıldı.** Yarın Ben onlara âyetlerimi göstereceğim. Şimdi siz Beni ivdirmeyin.” (Enbiyâ, 21/37).

---

[1] İnsanın fizik yapısına ve yaratılışına Hıcr, 15/26; Nahl, 16/4; Meryem, 19/67; Mü'minûn, 23/12; Secde, 32/7; Yâsin, 36/77; Kâf, 50/16; Rahmân, 55/3,14; İnsân, 76/2; Târık, 86/5; Beled, 90/4; Tîn, 95/7; Alak, 96/2 gibi hakîkî veya İsrâ, 17/13 gibi mecâzi anlamda vurgu yapan âyetler ilgili başlık altında geçtiğinden burada yazılmalarından sarf-ı nazar edilmiştir.

[2] Acelecilik özelliğine sahip bir maddeden yaratılmış olduğu anlamını seziyoruz.

اِنَّ الْاِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًاۙ

“Gerçekten insan **pek sabırsız ve hırslı** yaratılmıştır.” (Meâric, 70/19).

İnsan Pek Umutsuz, Pek Zâlim, Pek Cahil ve Pek Nankör Olarak Nitelendirilmiştir

وَلَئِنْ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُۚ اِنَّهُ لَيَؤُ۫سٌ كَفُورٌ

“İnsana tarafımızdan bir rahmet tattırıp ardından bunu kendisinden çekip aldığımızda cidden **o çok umutsuz ve çok nankör oluverir.**” (Hûd, 11/9).

وَاٰتٰيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوهُۜ وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَاۜ
اِنَّ الْاِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ

“Ve size, kendisini istediğiniz her şeyden biraz verdi. Allah'ın nimetini saymağa kalkışsanız onu sayamazsınız. **Cidden insan pek zâlim pek nankördür**.” (İbrâhîm, 14/34).

وَاِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ اِلَّٓا اِيَّاهُۚ فَلَمَّا نَجّٰيكُمْ
اِلَى الْبَرِّ اَعْرَضْتُمْۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ كَفُورًا

“Size, denizde bir sıkıntı dokunduğunda Onun dışında çağırıp durduklarınız kaybolup gider. Sizi kurtarıp karaya çıkarınca yüz çevirirsiniz. **İnsan çok nankör olmuştur**.” (İsrâ, 17/67).

وَاِذَٓا اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِهۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَؤُ۫سًا

“**İnsana** nimet verdiğimizde yüz çevirir ve kibirlenip yan çizerek uzaklaşır. Kendisine bir fenalık dokunduğunda ise **pek umutsuz olur**.” (İsrâ, 17/83).

وَهُوَ الَّذٖٓي اَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمٖيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيٖيكُمْۜ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ

"Size hayatı veren de O'dur. Sonra canınızı alır, sonra sizi yine diriltir. Gerçekten **insan çok nankördür**." (Hacc, 22/66).

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا
وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

"Biz o emâneti göklere, yere, dağlara sunduk da onu yüklenmekten kaçındılar, ondan korktular, onu **insan** yüklendi. **Cidden o, pek zâlim, pek câhil oldu**." (Ahzâb, 33/72).

لَا يَسْأَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَؤُسٌ قَنُوطٌ

"**İnsan**, hayrı istemekten üşenmez. Eğer kendisine bir kötülük dokunursa hemen ye'se kapılır ve çok **umutsuz olur**." (Fussilet, 41/49).

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ
وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ

"Yüz çevirirlerse, seni üzerlerine bekçi göndermedik ya! Sana düşen sadece tebliğdir. Cidden biz, insana tarafımızdan bir rahmet tattırdığımızda onunla sevinir. Onlara, kendi ellerinin meydana getirdiği şey sebebiyle bir fenalık ilişirse o zaman hakikaten **insan pek nankör kesilir**!" (Şûrâ, 42/48).

وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌ

"Kullarından O'na bir parça isnad ettiler. **Gerçekten insan apaçık bir nankördür**." (Zuhruf, 43/15).

قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ

"O kahrolası **insan ne nankör şey**!" (Abese, 80/17).

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

"**insan** Rabbine **pek nankördür**," (Âdiyât, 100/6).

Sıkıntı ve Lutuflar Karşısında İnsan

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا
عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَنْ لَمْ يَدْعُنَا إِلَى ضُرٍّ مَسَّهُ كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ
مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"**İnsana sıkıntı dokunduğunda** yanı üstü veya oturarak yahut ayakta bizi çağırır. Ondan sıkıntısını kaldırdığımızda, sanki, kendisine dokunmuş sıkıntıya bizi hiç çağırmamış gibi çekip gider. Aşırılığa sapanlara, yapageldikleri işte böyle süslü gösterildi." (Yûnus, 10/12)[3].

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ
نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ
سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ

"**İnsana bir zarar iliştiğinde** Rabbine yönelerek dua eder. Sonra onu tarafından bir nimete sahip kıldığında önceden kendisine dua etmekte olduğunu unutur, insanları Allah'ın yolundan saptırmaya çağırır. De ki: Küfrünle biraz faydalan! Kesin sen ateş halkındansın." (Zümer, 39/8).

فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا
أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

"İnsana **bir zarar, bir keder dokunduğunda** bize yalvarır. Sonra kendisini tarafımızdan bir nimete sahip kıldığımızda: 'Buna ben sırf bir bilgi sayesinde mazhar kılındım' der. Hayır o nimet bir sınama aracıdır. Ne var ki onların çoğu bilmiyorlar." (Zümer, 39/49).

[3] Bu bölümde bir başka başlık alında geçen Hûd, 11/9, İsrâ, 17/83, Fussilet, 41/49, Şûrâ 42/48 âytlerine de bkz.

وَاِذَٓا اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَا بِجَانِبِه۪ۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَٓاءٍ عَر۪يضٍ

“**İnsana bir nimet verdiğimizde** Bizi unutup Bizden yüz cevirir ve yan yan uzaklaşır. Ona kötülük dokunduğunda ise hemen çok yönlü bir duanın sahibi oluverir!” (Fussilet, 41/51).

İnsanın Açık Düşmanı

قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلٰٓى اِخْوَتِكَ فَيَك۪يدُوا لَكَ كَيْداًۜ اِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوٌّ مُب۪ينٌ

“(Yakup) dedi: Yavrum, rüyanı kardeşlerine anlatma; sonra sana bir tuzak kurarlar. Gerçekten **şeytan insan için apaçık bir düşmandır**.” (Yûsuf, 12/5).

وَقُلْ لِعِبَاد۪ي يَقُولُوا الَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُۜ اِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزَغُ بَيْنَهُمْۜ اِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوًّا مُب۪يناً

“Kullarıma, en güzel ne ise onu söylemelerini söyle. Kuşkusuz şeytan aralarına fesat sokar. Gerçekten **şeytan, insan için apaçık bir düşman olmuştur**.” (İsrâ, 17/53).

لَقَدْ اَضَلَّن۪ي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ اِذْ جَٓاءَن۪يۜ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْاِنْسَانِ خَذُولاً

“Vallahi bana gelmişken zikirden (anmaktan) beni o saptırdı. Öyle ya **şeytan insanı yüzüstü bırakandır**.” (Furkân, 25/29).

قُلْ لَوْ اَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَٓائِنَ رَحْمَةِ رَبّ۪ٓي اِذاً لَاَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْاِنْفَاقِۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ قَتُوراً۟

“De ki: Eğer, Rabbimin rahmet hazinelerine siz sahip olsaydınız o zaman harcama(ktan tükenir) korkusuyla onu (yanınızda) sımsıkı tutardınız. **İnsan** pek cimri oldu.” (İsrâ, 17/100).

وَيَقُولُ الْاِنْسَانُ ءَاِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ اُخْرَجُ حَيًّا

"Böyle iken insan diyor ki: Her ne zaman ölürsem ileride kesin bir hayat sahibi olarak çıkarılacak mıyım?" (Meryem, 19/66).

Allah'ın İnsana Tavsiyeleri

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَاِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بٖي مَا لَيْسَ لَكَ
بِهٖ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"**İnsana, anası ve babası hakkında güzellik tavsiye ettik.** Bununla birlikte sana, hakkında sence hiçbir bilgi bulunmayan bir şeyi bana ortak koşasın diye uğraşırlarsa o zaman onları dinleme. Dönüşünüz Banadır, Ben o zaman size yaptıklarınızı haber veririm." (Ankebût, 29/8).

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ اُمُّهُ وَهْنًا عَلٰى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فٖي عَامَيْنِ
اَنِ اشْكُرْ لٖي وَلِوَالِدَيْكَ اِلَيَّ الْمَصٖيرُ

"**İnsana ebeveynini tavsiye ettik.** Annesi onu güçsüzlük üstüne güçsüzlükle taşımıştı. (Sütten kesilmesi iki yıl içindedir. **Bana ve ebeveynine şükreyle diye de tavsiye ettik.** Dönüş sadece Banadır." (Lokmân, 31/14).

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ اِحْسَانًا حَمَلَتْهُ اُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا
وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلٰثُونَ شَهْرًا حَتّٰى اِذَا بَلَغَ اَشُدَّهُ وَبَلَغَ اَرْبَعٖينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ
اَوْزِعْنٖي اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتٖي اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ
صَالِحًا تَرْضٰيهُ وَاَصْلِحْ لٖي فٖي ذُرِّيَّتٖي اِنّٖي تُبْتُ اِلَيْكَ وَاِنّٖي مِنَ الْمُسْلِمٖينَ

"Biz **insana annesine-babasına güzel davranmayı tavsiye ettik.** Annesi onu güçlükle taşıdı ve onu güçlükle doğurdu. Taşınması ve sütten kesimi de otuz aydır. Sonunda olgunluğuna erdiği ve kırk yaşına girdiği zaman: Rabbim! Beni öyle yönlendir ki bana, anama ve babama bahşettiğin nimetine şükredeyim ve hoşnut kalacağın

yararlı bir iş yapayım. Soyum hakkında da benim için dürüstlük nasip eyle. Çünkü ben gerçekten tevbe ile Sana yöneldim ve ben gerçekten müslümanlardanım." (Ahkâf, 46/15).

İnsana Va'dedilen

اَمْ لِلْاِنْسَانِ مَا تَمَنّٰى

"Yoksa var mı **insana** her kurduğu hulya?!" (Necm, 53/24).

وَاَنْ لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰى

"Doğrusu **insan** için çalışmasından başkası yoktur." (Necm, 53/39).

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ

"**İnsan** kemiklerini derleyemeyeceğimizi mi sanıyor?" (Kıyâme, 75/3).

بَلْ يُرِيدُ الْاِنْسَانُ لِيَفْجُرَ اَمَامَهُ

"Fakat **insan ileride** günah işlemeyi ister." (Kıyâme, 75/5).

يَقُولُ الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ اَيْنَ الْمَفَرُّ

"**İnsan** o gün der: Nereye kaçmalı?" (Kıyâme, 75/10).

يُنَبَّؤُا الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَاَخَّرَ

"O gün **insana** önce ve sonra yaptıkları haber verilir." (Kıyâme, 75/13).

بَلِ الْاِنْسَانُ عَلٰى نَفْسِهٖ بَصٖيرَةٌ

"Doğrusu **insan** kendine ne yaptığını gâyet iyi bilir." (Kıyâme, 75/14).

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًى

"**İnsan** başıboş bırakılacağını mı sanır?" (Kıyâme, 75/36).

هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ حٖينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْـًٔا مَذْكُورًا

“Gerçekten **insan** hakkında zamandan geçen bir süre içinde anılır bir şey olmadı.” (İnsân, 76/1).

يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ مَا سَعٰىۙ

“**İnsanın** neye koştuğunu anlayacağı gün...” (Nâziât, 79/35).

فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ اِلٰى طَعَامِهٖۙ

“Bir de **insan** yiyeceğine baksın.” (Abese, 80/24).

يَٓا اَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَر۪يمِۙ

“**Ey insan**! Pek cömert Rabbine karşı seni ne aldattı?” (İnfitâr, 82/6).

فَاَمَّا الْاِنْسَانُ اِذَا مَا ابْتَلٰيهُ رَبُّهُ فَاَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبّ۪ٓي اَكْرَمَنِۜ

“Ama **insan**, her ne zaman Rabbi onu sınayıp da ona ikram eder, ona nimetler verirse o zaman: ‘Rabbim bana ikramda bulundu’ der.” (Fecr, 89/15).

وَج۪ٓيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ وَاَنّٰى لَهُ الذِّكْرٰىۜ

“Ki cehennem de o gün getirilmiştir, **insan** o gün anlar, fakat o anlamanın ona ne yararı var?” (Fecr, 89/23).

عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْۜ

“O, **insana** bilmediği şeyleri öğretti.” (Alak, 96/5).

كَلَّٓا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰىۙ

“Çünkü **insan** kesin azıtır.” (Alak, 96/6).

وَقَالَ الْاِنْسَانُ مَا لَهَاۚ

“Ve **insan**: ‘Ne oluyor buna?’ dediğinde...” (Zilzâl, 99/3).

حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَۜ

“**İnsan** mutlaka bir ziyandadır.” (Tekâsür, 103/2).

2) İnsanın, الناس =*en-nâs* Lafzı ile Vurgulandığı Âyetler ve Bağlamları

I) الناس =*en-nâs* Lafzının Üstün (a/e sesi) Konumunda Yer aldığı Âyetler

İnsanlığın Kötü Örnekleri

اَتَاْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ اَفَلَا تَعْقِلُونَ

"Acaba **insanlara** bol bol iyilik etmeyi emrederken **kendinizi unutuyor musunuz?** Oysa siz Kitabı okuyup duruyorsunuz! Hâlâ akıllanmayacak mısınız?" (Bakara, 2/44).

اَلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَاْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

"Onlar cimrilik yaparlar, **insanlara cimrilikle emrederler** ve Allah'ın kendilerine lutfundan verdiğini saklarlar. Biz kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır." (Nisâ, 4/37).

اَلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَاْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

"Onlar ki hem cimrilik ederler hem de **halka cimriliği emrederler.** Her kim de ardını dönerse bilsin ki Allah pekâlâ zengindir, pekâlâ övülendir." (Hadîd, 57/24).

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلٰى مُلْكِ سُلَيْمٰنَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمٰنُ وَلٰكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا اُنْزِلَ

عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ
اَحَدٍ حَتّٰى يَقُولَٓا اِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا
مَا يُفَرِّقُونَ بِهٖ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهٖ وَمَا هُمْ بِضَٓارّٖينَ بِهٖ مِنْ اَحَدٍ
اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا
لَمَنِ اشْتَرٰيهُ مَا لَهُ فِى الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهٖٓ
اَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

"Şeytanların, Süleymanın saltanatı hakkında okuyageldikleri şeye uydular. Oysa Süleyman küfre sapmamıştı. Ne var ki şeytanlar (şeytan ruhlu insanlar) küfre sapmışlardı, **halka sihri** ve Babilde o iki meleğe Harut ile Maruta indirileni **öğretiyorlardı**. Halbuki o iki melek: 'Biz bir imtihan aracıyız, sakın küfre sapma' demedikçe hiç kimseye öğretmiyorlardı. O iki melekten kişi ile eşinin arasını açacakları şeyi öğreniyorlardı. Bununla birlikte o öğrendikleriyle Allah'ın izni olmadıkça kimseye zarar verecek değillerdi. Kendilerine zarar verecek, kendilerine menfaatı dokunmayacak şeyi öğreniyorlardı. Yemin olsun ki her kim onu almışsa onun için âhirette hiç nasip olmayacağını gerçekten bilmişlerdi. Uğrunda canlarını sattıkları şey, ne çirkindir! Keşke bilselerdi." (Bakara, 2/102).

İnsanlara Yararlı Olmak Övülmüştür

اِنَّ فٖى خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ
وَالْفُلْكِ الَّتٖى تَجْرٖى فِى الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَٓا
اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَٓاءِ مِنْ مَٓاءٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا
وَبَثَّ فٖيهَا مِنْ كُلِّ دَٓابَّةٍ وَتَصْرٖيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ
الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

Gökler ile yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, **insanlara fayda verecek** şeylerle denizde akıp giden o gemide, Allah'ın gökten indirip sayesinde yeryüzünü ölümünden sonra diriltmesi ve üzerine bütün hayvanları yaymasında, rüzgârların çevrilmesinde, gök ile yer arasında emre hazır kılınmış bulutlarda aklını işleten bir topluluk için elbette âyetler (işaretler) vardır." (Bakara, 2/164)

أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا
رَابِيًا وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَاءَ حِلْيَةٍ أَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِثْلُهُ كَذَلِكَ
يَضْرِبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ
فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ

"Gökten bir su indirdi de bunun sonucunda vâdiler kendi ölçülerince sel oldu. Sel de üste çıkan köpüğü yüklendi. Bir süs eşyası veya herhangi bir eşya elde etmek için ateşte yaktıkları (körükledikleri) madenden de bunun gibi bir köpük vardır. İşte Allah, hak ile bâtılı böyle örneklendirir. Şimdi köpük atılıp gider. Ama **insanlara faydası** olan şey yerde kalır. İşte Allah böyle misaller verir." (Rad, 13/17).

Toplumların Panzehirlerinin Yine Toplumlar Olduğunu Anlıyoruz

فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ
وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ
بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ
عَلَى الْعَالَمِينَ

"Derken, Allah'ın izniyle onları bozguna uğrattlar. Davud Calut'u öldürdü. Allah ona saltanatı, hikmeti verdi ve ona dilediklerinden öğretti. Allah'ın **insanların kimilerini kimisiyle savması olmasaydı** elbette yeryüzü bozulurdu. Ama Allah âlemlere karşı lutuf sahibidir." (Bakara, 2/251).

اَلَّذِينَ اُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ اِلَّٓا اَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللّٰهُۜ
وَلَوْلَا دَفْعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ
وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللّٰهِ كَثِيرًاۜ وَلَيَنْصُرَنَّ اللّٰهُ
مَنْ يَنْصُرُهُۜ اِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ

"Onlar: 'Rabbimiz bir Allah'tır' demelerinden başka bir sebep, bir hak olmaksızın yurtlarından çıkarıldılar. Allah'ın, **insanların bir kısmını bir kısmıyla savuşturması olmasaydı** Allah'ın isminin içlerinde çokça anıldığı manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler yıkılırdı. Elbette Allah, kendisine yardım edene yardım edecektir. Şüphe yok ki Allah çok güçlü, çok izzetlidir." (Hacc, 22/40).

Yüzsüzlük Yapıp İnsanlardan İstemezler

لِلْفُقَرَٓاءِ الَّذِينَ اُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا
فِي الْاَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ اَغْنِيَٓاءَ مِنَ التَّعَفُّفِۚ
تَعْرِفُهُمْ بِسِيمٰيهُمْۚ لَا يَسْـَٔلُونَ النَّاسَ اِلْحَافًاۜ وَمَا
تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِهِ عَلِيمٌ۟

"(Sadakalar) Allah yolunda tutulup kalmış o fakirlerin hakkıdır ki yeryüzünde dolaşamazlar, onurlu davranmalarından ötürü o cahil kendilerini zengin sanır. Ama sen onları yüzlerinden tanırsın, **yüzsüzlük yapıp insanlardan istemezler**. Hayırdan ne harcarsanız kuşkusuz Allah onu pek iyi bilir." (Bakara, 2/273).

Konuşmanın Önemi

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي اٰيَةًۜ قَالَ اٰيَتُكَ اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَةَ اَيَّامٍ اِلَّا رَمْزًاۜ
وَاذْكُرْ رَبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَارِ۟

"(Zekeriyya) dedi: 'Rabbim! Bana bir âyet ver.' Buyurdu: Senin âyetin (işaretin) **insanlarla** işaret (ve ima ederek anlatma) dışında bir şey **söylememendir**. Rabbini çokça an, akşam-sabah tesbih et." (Âl-i Imrân, 3/41).

وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِى الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ

"O, beşikte ve yetişkinlikte **insanlara söz söyleyecek**. Sâlihlerden (iyi kişilerden)dir." (Âl-i Imrân, 3/46).

إِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِى عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَ
إِذْ اَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِى الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ
كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِى فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِى وَتُبْرِئُ
الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ بِإِذْنِى وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى بِإِذْنِى وَإِذْ
كَفَفْتُ بَنِى إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ

"O zaman Allah buyurur: Ey Meryem oğlu İsa! Senin üzerindeki, annenin üzerindeki nimetimi hatırla. Hani seni Rûhulkudüs ile desteklemiştim de **insanlara beşikte ve yetişkin iken konuşuyordun**. Sana Kitabı, hikmeti, Tevratı ve İncili öğretmiştim. O çamurdan o kuş görünümünde benim iznimle yaratıyor, sonra içine üflüyordun da benim iznimle bir kuş oluveriyordu, doğuştan körü ve abraşı iznimle iyileştiriyordun. Yine iznimle ölüleri çıkarıyordun. İsrailoğullarını senden uzak tutmuştum, çünkü kendilerine apaçık belgelerle gelmiştin de içlerinden küfre sapanlar: 'Bu, açık bir büyüden başka şey değildir' demişti." (Mâide, 5/110).

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِى اٰيَةً قَالَ اٰيَتُكَ اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا

"Zekeriyya: 'Rabbim! Bana bir alâmet yap' dedi. Allah: 'Alâmetin, sapasağlam olmana karşın **üç gece insanlara söz söyleyememendir**,' buyurdu." (Meryem, 19/0).

İnsanlara Karşı Olumsuz Tavır Takınmak Yerilmiştir

أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنَ الْمُلْكِ فَإِذًا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا

"Yoksa onlara saltanattan bir pay mı var? Böyle olsa o zaman **insanlara** kıl kadar bir şey bile vermezler." (Nisâ, 4/53).

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا

"Yoksa Allah'ın lutfundan kendilerine ihsanda bulunduğu **insanları** kıskanıyorlar mı? Gerçekten biz İbrahim Hanedanına kitabı, hikmeti vermiştik, onlara azametli bir saltanat vermiştik." (Nisâ, 4/54).

مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا
بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا
وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا
بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ

"Bundan dolayı İsrailoğullarına şunu yazdık: Cidden kim bir canı, bir can mükabilinde olmaksızın veya yeryüzünde fesat çıkarmamışken öldürürse sanki bütün **insanları** öldürmüştür; kim de bir cana hayat verirse bütün insanlara hayat vermiş gibidir. Gerçekten onlara, peygamberlerimiz apaçık belgelerle geldi, sonra içlerinden pek çoğu bunun ardından yeryüzünde taşkınlık yapmaktadırlar." (Mâide, 5/32).

وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ آلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ
الْأُنْثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنْثَيَيْنِ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ

إِذْ وَصّٰيكُمُ اللّٰهُ بِهٰذَاۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا
لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

"Deveden iki (eş/bir çift), sığırdan iki (eş/bir çift) yarattı. Dek ki: İki erkeği mi haram kıldı yoksa iki dişiyi mi veya iki dişinin rahimlerinin içerdiğini mi? Yoksa, Allah size bunu tavsiye ettiğinde sizler tanıklar mıydınız? **İnsanları bilinçsizce saptırmak** için Allah adına yalan uydurandan daha zalim kimdir? Allah, zalimler topluluğuna hidayet etmez." (Enâm, 6/144).

وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًاۜ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ
اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ قَدْ جَٓاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ
وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَٓاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ بَعْدَ
اِصْلَاحِهَاۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَۚ

"Medyene de kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik). Dedi: Ey toplumum! Allah'a ibadet edin. Sizin için Ondan başka bir tanrı yoktur. Gerçekten size Rabbinizden açık bir belge geldi. Artık ölçmeyi, tartmayı tam yapın, **insanlara eşyalarını eksiltmeyin**, yeryüzünde düzen sağlandıktan sonra müfsitlik yapmayın. İşte size bu anlatılanlar -eğer inanırsanız- sizin için hayırlıdır." (Arâf, 7/85).

وَيَا قَوْمِ اَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ
اَشْيَٓاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ

"Ey toplumum! Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın, **insanlara eşyalarını eksik vermeyin**, fesatçılar olarak yeryüzünde fenalık yapmayın." (Hûd, 11/85).

وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَٓاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِينَۚ

"**Halkın eşyalarını değerlerinden düşürmeyin** ve yeryüzünü ihtilalcilikle fesada vermeyin." (Şuarâ, 26/183).

إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ
اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ

"Ancak o yol, **insanlara zulmetmekte** olanlar ile yeryüzünde haksızca taşkınlık yapan kimseler aleyhinedir. İşte onlara elem veren bir azap vardır." (Şûrâ, 42/42).

İnsanlardan Korkmak

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّٓوا اَيْدِيَكُمْ وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ
فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ اِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللّٰهِ
اَوْ اَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَٓا اَخَّرْتَنَٓا اِلٰٓى اَجَلٍ
قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقٰى وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلاً

"Kendilerine: 'Ellerinizi (savaştan) çekin, namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin' denilen kimselere bakmadın mı? Üzerlerine savaş yazılınca içlerinden bir zümre, **insanlardan,** Allah'tan korkar gibi hatta daha ağır bir korku ile korkarlar ve: 'Rabbimiz üzerimize niye savaşı yazdın, yakın bir süreye kadar bize mühlet vermeli değil miydin?' derler. De ki: Dünya metaı pek azdır. Oysa ahiret sakınan kimse için daha hayırlıdır ve siz, kıl kadar zulüm görmezsiniz." (Nisâ, 4/77).

اِنَّٓا اَنْزَلْنَا التَّوْرٰيةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ
اَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْاَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا
مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَٓاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ
وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتِى ثَمَنًا قَلِيلاً وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ
فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

"Gerçekten, içinde bir hidayet ve nur bulunan Tevrat'ı Biz indirdik. İslam (Hakka teslim) olmuş peygamberler yahudi olmuş kimselere, Rabbani âlimler ile Allah'ın kitabından bellemekle memur kılınmış ileri düzeydeki yahudi fıkıh âlimleri -ona pek iyi tanık idiler- onunla hüküm veriyorlar(dı). **Öyle ise insanlardan korkmayın** Benden korkun, âyetlerimi pek az bir bahaya satmayın. Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse işte onlardır o kâfirler." (Mâide, 5/44).

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِى أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ
اللّٰهَ وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا اللّٰهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللّٰهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَيهُ
فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَىْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ
حَرَجٌ فِى أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولًا

"Hani, Allah'ın kendisine nimet verdiği ve senin de kendisine lutufta bulunduğun kimseye: 'Eşini yanında tut, Allah'tan kork' diyordun. Oysa sen, Allah'ın kendisini açığa çıkaracağı şeyi **halktan çekinerek** içinde gizliyordun. Halbuki Allah, kendisinden çekinmene daha layıktır. Derken Zeyd hanımından ilişiğini kesince onu sana eş yaptık ki mümin erkeklere, evlatlıklarının kendilerinden ilişkilerini kestikleri eşleriyle evlenmelerinde bir güçlük olmasın. Allah'ın buyruğu yerine getirilmiştir." (Ahzâb, 33/37).

İnsanlara Gösteriş Yaparlar

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلٰوةِ
قَامُوا كُسَالٰى يُرَاؤُنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللّٰهَ إِلَّا قَلِيلًا

"Kuşkusuz münafıklar Allah'a hile yapmağa kalkışırlar. Oysa O onlara tuzak kurmaktadır. Namaza kalktıklarında üşenerek kalkarlar, **insanlara gösteriş yaparlar**, Allah'ı sadece pek az anarlar." (Nisâ, 4/142).

İnsanları Uyarasın Diye

أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ
الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هٰذَا
لَسَاحِرٌ مُبِينٌ

"**İnsanları uyar** ve iman edenlere de, kendileri için Rableri katında yüksek bir makam bulunduğunu müjde ver, diye içlerinden bir er kişiye vahyedişimiz insanlara tuhaf mı geldi? Kâfirler: 'Gerçekten bu, apaçık bir büyücüdür' dedi." (Yûnus, 10/2).

وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا
إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ نُجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ أَوَلَمْ تَكُونُوا
أَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلُ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ

"**İnsanları**, o azabın kendilerine geleceği güne karşı uyar ki o zulmetmiş olanlar: 'Rabbimiz! Bizi yakın bir süreye değin ertele de davetine evet diyelim, peygamberlere uyalım' diyecekler. Siz daha önce, sizler için hiçbir zeval olmadığına yemin etmiş değil miydiniz?" (İbrâhîm, 14/44).

İnsanlar ve Rahmet

وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُمْ مَكْرٌ فِي آيَاتِنَا
قُلِ اللّٰهُ أَسْرَعُ مَكْرًا إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ

"**İnsanlara**, kendilerine dokunan bir darlıktan sonra **bir rahmet tattırdığımızda** o da ne, hemen âyetlerimiz hakkında bir tuzak peydahlamışlar! De ki: Allah tuzakça daha hızlıdır! Kuşkusuz elçilerimiz onların kurdukları tuzakları yazıyorlar." (Yûnus, 10/21).

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً
إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ

"**İnsanlara** bir keder dokunduğunda kendisine yönelenler olarak Rablerine yalvarırlar. Sonra onlara tarafından **bir rahmet tattırdığında** birden içlerinden bir grup Rablerine ortak koşarlar." (Rûm, 30/33).

وَاِذَٓا اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَاۜ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدٖيهِمْ اِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ

"**İnsanlara bir rahmet tattırdığımızda** onunla sevinirler. Eğer ellerinin meydana getirdiği şeyler, kendi yaptıkları işler yüzünden kendilerine bir fenalık dokunursa birden onlar umut keserler." (Rûm, 30/36).

Allah İnsanlara Hiçbir Şekilde Zulmetmez

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْـًٔا وَلٰكِنَّ النَّاسَ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Kuşkusuz **Allah insanlara zerrece haksızlık yapmaz.** Ne var ki insanlar kendilerine zulüm yapıyorlar." (Yûnus, 10/44).

İnsanlara İnanma Serbestiyeti Tanınmıştır

وَلَوْ شَٓاءَ رَبُّكَ لَاٰمَنَ مَنْ فِى الْاَرْضِ كُلُّهُمْ جَمٖيعًاۜ اَفَاَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتّٰى يَكُونُوا مُؤْمِنٖينَ

"Rabbin dileseydi yeryüzündeki akıllı kimselerin hepsi toptan iman ederlerdi! Yoksa, **insanları mümin olmaları** için sen mi **zorlayacaksın**?" (Yûnus, 10/99).

وَلَوْ شَٓاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفٖينَۙ

"Rabbin dileseydi elbette **bütün insanları bir tek ümmet yapardı.** Ama onlar birbirinden farklı olarak sürüp gidiyorlar." (Hûd, 11/118).

وَلَوْ اَنَّ قُرْاٰنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ اَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْاَرْضُ اَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتٰىۜ بَلْ لِلّٰهِ الْاَمْرُ جَمٖيعًاۜ اَفَلَمْ يَا۟يْـَٔسِ الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اَنْ لَوْ يَشَٓاءُ اللّٰهُ لَهَدَى

النَّاسَ جَمِيعًاۜ وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ اَوْ
تَحُلُّ قَرِيبًا مِنْ دَارِهِمْ حَتّٰى يَأْتِيَ وَعْدُ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ

"Eğer, kendisiyle dağların yürütüldüğü veya kendisiyle yerin paramparça edildiği yahut kendisiyle ölülerin konuşturulduğu bir Kuran olsaydı (yine inanmazlardı!). Daha doğrusu bütünüyle iş Allah'ın tekelindedir. İman etmiş olanlar (o kâfirlerin imana girmeyeceklerinden) hâlâ umut kesmediler mi ki **Allah dileseydi bütün insanları hidâyete erdirirdi!** O küfredip duranlar var ya onlara, yaptıkları yüzünden büyük bir bela çarpacak veya (büyük bela) yurtlarının yakınına konacak. Derken Allah'ın vaadi gelecek. Kuşkusuz Allah, belirlenmiş süreden caymaz." (Rad, 13/31).

الٓرٰ كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ
بِاِذْنِ رَبِّهِمْ اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ

"Elif, Lâm, Râ. Bir kitap ki, onu, **insanları** Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa, Azîz ve Hamîd'in yoluna çıkarman için indirdik." (İbrâhîm, 14/1).

İnsanların Hareketleri Ezeldeki Kesin Takdiri Değiştirmez

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَٓابَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ
اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ

"Allah, **insanları** zulümleri yüzünden cezalandıracak olsaydı yeryüzünde bir canlı bırakmazdı. Ancak onları belirlenmiş bir süreye kadar erteliyor. Onların süresi geldiğinde ne bir saat geri kalır, ne de ileri geçerler." (Nahl, 16/61).

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلٰى ظَهْرِهَا مِنْ دَٓابَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ
مُسَمًّىۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا

"Eğer Allah, **insanları** kazandıklarıyla (günahlarıyla) sorumlu tutacak olsa yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Ne var ki onları belirlenmiş bir süreye erteliyor. Onların süresi geldiğinde artık cidden Allah kullarını çok iyi görendir." (Fâtır, 35/45).

İnsanların İman Etmesini Engelleyen Faktörlerden Biri

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُؤْمِنُوٓا اِذْ جَٓاءَهُمُ الْهُدٰٓى اِلَّٓا اَنْ قَالُوٓا اَبَعَثَ اللّٰهُ بَشَرًا رَسُولًا

"Kendilerine hidâyet (rehberi) geldiğinde **insanların** iman etmelerine sadece: 'Allah, bir insanı mı elçi olarak göndermiş' demeleri engel olmuştur." (İsrâ, 17/94).

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُؤْمِنُوٓا اِذْ جَٓاءَهُمُ الْهُدٰى وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ اِلَّٓا اَنْ تَاْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْاَوَّلِينَ اَوْ يَاْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا

"**İnsanları**, kendilerine hidayet (rehberi) geldiğinde imana girmelerini ve Rablerinden mağfiret istemelerini engelleyen şey, ancak ve ancak ya onlara da öncekilerin sünnetinin gelmesi veya azabın göz göre göre kendilerine bindirmesi (beklentileri)dir." (Kehf, 18/55).

İnsanların Gördükleri ve Görecekleri Felâket Sahneleri

يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّٓا اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارٰى وَمَا هُمْ بِسُكَارٰى وَلٰكِنَّ عَذَابَ اللّٰهِ شَدِيدٌ

"Onu göreceğiniz gün her emzikli kadın emzirdiğinden geçer ve her gebe kadın taşıdığını düşürür. **İnsanları** sarhoş görürsün, oysa sarhoş değillerdir, ama Allah'ın azabı pek şiddetlidir." (Hacc, 22/2).

يَغْشَى النَّاسَ هٰذَا عَذَابٌ اَلِيمٌ

"(O duman) **insanları** bürür. İşte bu, elem veren bir azaptır." (Duhân, 44/11).

تَنْزِعُ النَّاسَ كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ

"**İnsanları**, kökünden devrilen hurma kütükleri gibi yerlerinden söküyordu." (Kamer, 54/20).

وَرَاَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فٖى دٖينِ اللّٰهِ اَفْوَاجًا

"**İnsanları** Allah'ın dinine bölük bölük girerken gördüğünde," (Nasr, 110/2).

II) ' الناس =*en-nâs*' Lafzının Ötüre (u sesi) Konumunda Yer Aldığı Âyetler

A) ' الناس =*en-nâs*' Lafzının Fâil Konumunda Ötüre Olduğu Âyetler

a) Fâil Konumundaki ' الناس =*en-nâs*' Lafzı ile Hz. Peygamber Dönemindeki İnsanların Murad Edildiği Âyetler

وَاِذَا قٖيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا كَمَٓا اٰمَنَ النَّاسُ قَالُٓوا اَنُؤْمِنُ كَمَٓا اٰمَنَ السُّفَهَٓاءُ اَلَٓا اِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَٓاءُ وَلٰكِنْ لَا يَعْلَمُونَ

"Kendilerine: 'İnanmış **insanlar** gibi iman edin' denildiğinde 'Biz de kafasızların (ayak takımının) iman ettiği gibi iman mı edeceğiz?' derler. Dikkat edin! Gerçekten onlar beyinsizler ama ne var ki bilmiyorlar." (Bakara, 2/13).

ثُمَّ اَفٖيضُوا مِنْ حَيْثُ اَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ

"Sonra, **insanların** akıp boşandıkları yerden akın, Allah'tan mağfiret dileyin. Kuşkusuz Allah pek bağışlayıcı ve pek merhametlidir." (Bakara, 2/199).

وَاذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Hatırlayın, bir zaman siz, yeryüzünde ezilmek istenen bir azınlıktınız, **insanların** sizi süratle yakalamasından korkuyordunuz. Derken (Allah) sizi barındırdı, sizi yardımıyla destekledi ve size tertemiz (ganimet)lerden rızık verdi ki siz şükredesiniz." (Enfâl, 8/26).

أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ

"**İnsanlar**: 'İman ettik' demeleriyle bırakılacaklarını, sınanmayacaklarını mı sandılar?" (Ankebût, 29/2).

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ

"Çevrelerinden **insanlar** çarpılıp kapılarak götürülürken Bizim (Mekke'yi) güven içinde kutsal bir yer yaptığımızı görmediler mi? Artık bâtıla inanıyorlar da Allah'ın nimetine nankörlük mü ediyorlar?" (Ankebût, 29/67).

يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا

"İnsanlar sana o saattan (kıyametten) soruyorlar. De ki: Onun bilgisi ancak Allah katındadır. Sen nereden bileceksin? Belki o saat çok yakındır." (Ahzâb, 33/63).

b) Fail Konumundaki ' الناس *=en-nâs*' Lafzı ile Bütün İnsanların Murad Edildiği Âyetler

إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ

أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَيهَا أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا
كَأَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"Dünya hayatının durumu gökten indirdiğimiz bir suyu andırır: **İnsanların** ve hayvanların yediklerinden olan yeryüzü bitkisi onunla karışmış; derken yeryüzü takılarını takıp süslenmiş, halkı, kendilerinin yeryüzüne hakim olduğunu düşünmeğe başladığı sırada buyruğumuz geceleyin veya gündüzün gelmiş ve onu, sanki dün hiç yokmuş gibi biçmişizdir. Tefekkür eden bir toplum için âyetleri işte böyle ayrıntılı açıklıyoruz." (Yûnus, 10/24).

لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ
لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَاَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ
لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ

"Ululuğum hakkı için Biz peygamberlerimizi açık delillerle gönderdik ve beraberlerinde kitap ve terazi, indirdik ki **insanlar** adaletle tutunsunlar. Bir de, içinde hem çetin bir sertlik hem de insanlar için birçok yararlar bulunan demiri indirdik. Çünkü Allah kendisine ve peygamberlerine gıyabında yardım edenleri belli edecek. Kuşkusuz Allah pekâlâ güçlüdür, pekâlâ izzetlidir." (Hadîd, 57/25).

يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

"O gün ki, **insanlar** âlemlerin Rabbi için kalkacaklar." (Mutaffifîn, 83/6).

İnsanlara Yaptıkları Gösterilecek

يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًا لِيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ

"O gün **insanlar**, amelleri kendilerine gösterilmek için dağınık şekilde fırlayacaklardır." (Zilzâl, 99/6).

c) Fâil Konumundaki Ötüre ‘ الناس =*en-nâs*’ Kavramıyla Çeşitli Halkların Vurgulandığı Âyetler

ثُمَّ يَأْتِى مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ

“Sonra, bunun ardından bir yıl gelir **insanlar** onda bol yağmura kavuşturulurlar ve o yılda (sıkılabilecek) ürünleri sıkarlar.” (Yûsuf, 12/49).

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ وَاَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى

“Musa: ‘Sizin için randevu zamanı ve yeri bayram günü ve **insanların** toplanacağı kuşluk vakti’ dedi.” (Tâhâ, 20/59).

وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ اَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ

“**İnsanlar** mahşerde bir araya getirildiklerinde de (tapındıkları kimseler) onlara düşman kesilirler ve kendilerine tapınmalarını inkâr ederler.” (Ahkâf, 46/6).

B) ‘ الناس =*en-nâs*’ Lafzının Mübtedâ Konumunda Ötüre Olduğu Âyetler

Ateşin Bir Yakıtı da İnsanlardır

فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِى وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ اُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

“Ve yapamazsanız -ki asla yapamazsınız- öyle ise yakıtı **insanlarla** taşlar olup kâfirler için hazırlanmış olan o ateşten sakının.” (Bakara, 2/24).

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا قُوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ
عَلَيْهَا مَلٰئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

"Ey iman edenler! Kendilerinizi ve ailelerinizi **yakacağı insanlar** ve taşlar olan bir ateşten koruyun ki o ateşin üzerinde yoğun mu yoğun, çetin mi çetin melekler vardır. Allah kendilerine ne emrettiyse ona karşı gelmezler ve her ne ile görevli iseler onu yaparlar." (Tahrîm, 66/6).

C) ' الناس =*en-nâs*' Lafzının ' كَانَ =*kâne*'nin İsmi Konumunda Ötüre Olduğu Âyetler

İnsanlar Önceleri Bir Tek Ümmet İdi

وَمَا كَانَ النَّاسُ اِلَّٓا اُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُواۜ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

"**İnsanlar** yalnız bir tek ümmetti. Sonra ihtilafa düştüler. Rabbinden önceden geçmiş bir kelime olmasaydı elbette ihtilaf edegeldikleri şey hususunda aralarında hüküm verilmişti." (Yûnus, 10/19).

Dünya Nimetlerinin Kâfirlere Daha Çok Verileceğinin İpuçları

وَلَوْلَٓا اَنْ يَكُونَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَۙ

"**İnsanların** bir tek millet olması (ihtimali) bulunmasaydı, Rahmanı inkâr eden kimseler için, evlerine gümüşten tavanlar ve üzerlerine çıkacakları çıkma araçları yapardık." (Zuhruf, 43/33).

يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِۙ

"O gün **insanlar** çırpınıp yayılan pervaneler gibi olacak." (Kâria, 101/4).

D) ‘ الناس =*en-nâs*’ Lafzının: ‘ يَا أَيُّهَا النَّاسُ =ey insanlar’ Şeklinde Âyet Başlarında veya Ortalarında Geçtiği Yerler

a) ‘ الناس =*en-nâs*’ Lafzının: ‘ يَا أَيُّهَا النَّاسُ =ey insanlar’ Şeklinde Âyet Başlarında Geçtiği Yerler

Rabbinize İbadet Edin

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ وَالَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَۙ

“Ey **insanlar**! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize hizmet edin ki korunasınız.” (Bakara, 2/21).

Helal ve Hoş Yiyeceklerden Yiyin

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْاَرْضِ حَلَالاً طَيِّباًۘ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ
الشَّيْطَانِؕ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُب۪ينٌ

“**Ey insanlar**! Yeryüzündekilerden helal ve tertemiz olarak yeyin, şeytanın adımlarına uymayın. Kuşkusuz o sizin için apaçık bir düşmandır.” (Bakara, 2/168).

Rabbinizden Korkun

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا
وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَث۪يراً وَنِسَٓاءًۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ي تَسَٓاءَلُونَ بِه۪ وَالْاَرْحَامَۜ
اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَق۪يباً

“**Ey insanlar!** Sizi tek bir candan yaratan, ondan da eşini halkeden ve ikisinden pek çok erkekle kadınları üretip yayan Rabbinizden korkun. Kendisiyle birbirinizden isteklerde bulunduğunuz Allah’tan

korkun ve bir de rahimlerden (akrabalık bağlarına saygısızlıktan sakının). Cidden Allah üzerinizde bir gözcüdür." (Nisâ, 4/1).

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْۚ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ

"**Ey insanlar!** Rabbinize sığının. Çünkü o saatın sarsıntısı çok büyük bir şeydir." (Hacc, 22/1).

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزٖي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهٖۘ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنْ وَالِدِهٖ شَيْـًٔاۜ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَاۗ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ

"**Ey insanlar!** Rabbinizden korkun ve hiçbir babanın çocuğu hesabına karşılık ödemeyeceği, hiçbir çocuğun da babası adına herhangi bir şeyle ödeme yapan olmayacağı bir günden ürperin. Kuşkusuz Allah'ın vaadi bir gerçektir. Sakın sizi dünya hayatı aldatmasın. Sakın sizi o pek aldatıcı, sizi Allah ile kandırmasın." (Lokmân, 31/33).

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمُ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَاٰمِنُوا خَيْرًا لَكُمْۜ وَاِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٖيمًا حَكٖيمًا

"Ey **insanlar!** Cidden size Rabbinizden Peygamber gerçek üzere geldi. Öyle ise kendi hayrınıza olması için iman edin. İnkâr ederseniz (bilin ki) kuşkusuz göklerdekiler ve yerdekiler Allah'ındır. Allah pek iyi bilendir, pek hikmetlidir." (Nisâ, 4/170).

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَاَنْزَلْنَٓا اِلَيْكُمْ نُورًا مُبٖينًا

"**Ey insanlar!** Gerçekten size Rabbinizden bir delil geldi ve size gerçekleri açıkça gösteren bir nur indirdik." (Nisâ, 4/174).

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَٓاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنٖينَ

“**Ey insanlar!** Gerçekten Rabbinizden size bir öğüt, sinelerdekine bir şifa, müminlere bir rehber, bir rahmet geldi.” (Yûnus, 10/57).

قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَد۪ي
لِنَفْسِه۪ۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَاۚ وَمَٓا اَنَا۬ عَلَيْكُمْ بِوَك۪يلٍۜ

“De ki: **Ey insanlar!** Gerçekten size Rabbinizden hak geldi. Artık hidâyete eren, ancak kendi yararına hidâyete erer, sapıtan da sadece kendi aleyhine sapıtır. Ben üzerinizde vekil değilim.” (Yûnus, 10/108).

Ölümden Sonra Dirilişten Kuşku Duyanlara

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ ف۪ي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ
تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ
مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْۜ وَنُقِرُّ فِي الْاَرْحَامِ مَا نَشَٓاءُ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى
ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُٓوا اَشُدَّكُمْۚ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ
مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔاۜ وَتَرَى
الْاَرْضَ هَامِدَةً فَاِذَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَٓاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَاَنْبَتَتْ
مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَه۪يجٍ

“**Ey insanlar!** Eğer ölümden sonra diriltilmekten kuşku içindeyseniz şu kesin: Biz sizi bir topraktan, sonra bir nutfeden, sonra bir alakadan, sonra uzuvları belli-belirsiz bir çiğnem etten yaratmaktayız ki size (ne olduğunuzu) anlatalım. Dilediğimizi belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde durduruyoruz. Sonra sizi bir bebek olarak çıkarıyoruz, sonra da gücünüze ermeniz için geliştiriyoruz. Bununla birlikte içinizden kiminizin canı alınıyor, kiminiz biraz bilgiden sonra bir şey bilmez halde ömrün en rezil devresine itiliyor. Bir de yeryüzünü sönmüş kül halinde görürsün. Derken üzerine suyu indirdiğimizde titreşip kabarır da her güzel çiftten bitkiler yeşertir.” (Hacc, 22/5).

يَا اَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُۜ اِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُۜ وَاِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْـًٔا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُۜ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ

"**Ey insanlar!** Size bir örnek verildi. Şimdi ona iyi kulak verin. Haberiniz olsun ki sizin Allah'tan başka taptıklarınız -hepsi bir araya gelseler bile- bir sinek yaratamazlar. Eğer sinek onlardan bir şey kaparsa onu ondan kurtaramazlar! İsteyen de âciz düştü istenen de!" (Hacc, 22/73).

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْۜ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللّٰهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِۜ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۘ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ

"**Ey insanlar!** Allah'ın üzerinizdeki nimetini anın. Allah dışında size, gökten ve yerden rızık veren bir tanrı mı var? Ondan başka hiçbir tanrı yoktur. Nasıl oluyor da çevriliyorsunuz?" (Fâtır, 35/3).

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَاۜ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ

"**Ey insanlar!** Kuşkusuz Allah'ın sözü haktır. Sakın sizi dünya hayatı aldatmasın. Sakın o çok aldatıcı (şeytan) sizi, Allah ile kandırmasın." (Fâtır, 35/5).

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اَنْتُمُ الْفُقَرَٓاءُ اِلَى اللّٰهِۚ وَاللّٰهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

"**Ey insanlar!** Sizler Allah'a muhtaçsınız. Allah ise, çok zengin, çok övülendir." (Fâtır, 35/15).

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَٓائِلَ لِتَعَارَفُواۜ اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

"**Ey insanlar!** Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışasınız diye sizi millet millet ve kabile kabile yaptık. Haberiniz olsun ki Allah yanında en değerliniz, en çok korunanızdır. Kuşkusuz Allah pekâlâ bilendir, pekâlâ haberlidir." (Hucurât, 49/13).

b) ' الناس =*en-nâs*' Lafzının: ' يَا أَيُّهَا النَّاسُ =ey insanlar' Şeklinde Âyet İçlerinde Geçtiği Yerler

قُلْ يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اِنّ۪ي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَم۪يعًا اِلَّذ۪ي لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْي۪ وَيُم۪يتُۖ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ الَّذ۪ي يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِه۪ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

"De ki: **Ey insanlar!** Gerçekten ben, sizin hepinize Allah'ın (gönderilmiş) elçisiyim. Göklerin ve yerin saltanatı yalnız O'nundur. O'ndan başka hiçbir tanrı yoktur. Can verir, can alır! Öyle ise Allah'a, O'nun ümmi peygamber elçisine iman edin ki o peygamber Allah'a, Onun sözlerine inanıyor, ona uyun ki doğru yola girmiş olasınız." (Arâf, 7/158).

فَلَمَّٓا اَنْجٰيهُمْ اِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّۜ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْۙ مَتَاعَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۘ ثُمَّ اِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Allah, kendilerini kurtarınca, o da ne, hemen onlar yeryüzünde haksızca zulüm yapmağa başlarlar. **Ey insanlar!** Zulmünüz sadece kendi aleyhinizedir! Dünya hayatının menfaatından sonra dönüşünüz yalnız Bizedir, o zaman yaptıklarınızı size haber veririz." (Yûnus, 10/23).

قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ ف۪ي شَكٍّ مِنْ د۪ين۪ي فَلَٓا اَعْبُدُ الَّذ۪ينَ

تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ اَعْبُدُ اللّٰهَ الَّذٖى يَتَوَفّٰيكُمْۚ وَاُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَۙ

"De ki: **Ey insanlar!** Dinimden bir kuşku içinde iseniz, Allah'tan başka kulluk ettiklerinize kulluk etmem, ancak sizin canınızı alan o Allah'a kulluk ederim. Bana müminlerden olmam emrolundu;" (Yûnus, 10/104).

وَوَرِثَ سُلَيْمٰنُ دَاوُدَ وَقَالَ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَاُوتٖينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍۜ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبٖينُ

"Süleyman, Davud'a mirasçı oldu ve: '**Ey insanlar** bize kuş dili öğretildi, hem bize her şeyden verildi. Şüphesiz budur o apaçık lutuf,' dedi." (Neml, 27/16).

E) ' الناس =*en-nâs*' Lafzının: ' أَيُّهَا النَّاس =ey insanlar' Şeklinde Geçtiği Yerler

Sizi Ortadan Kaldırır Başkasını Getirir

اِنْ يَشَاْ يُذْهِبْكُمْ اَيُّهَا النَّاسُ وَيَاْتِ بِاٰخَرٖينَۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى ذٰلِكَ قَدٖيرًا

"**Ey insanlar!** O (Allah) dilerse sizi ortadan kaldırır, yerinize başkalarını getirir. Allah buna karşı pek güçlüdür." (Nisâ, 4/133).

**
*

III) الناس =*en-nâs* Lafzının Esire (i sesi) Konumunda Yer Aldığı Âyetler ve Bağlamları

III/1) İsim Tamlaması (izâfet) Konumunda İkinci Kelime Olarak Esire Olması ve Bağlamları

a) Esire ‘ الناس ’ Lafzının: “..sız, dışında, başka, berisinde” Anlamlarına Gelen ‘ دون =*dûn*’ Lafzından Sonra Gelmesi

Öyle İse Ölümü İsteyin

قُلْ اِنْ كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ عِنْدَ اللّٰهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ

“De ki: Âhiret yurdu Allah katında **başka insanların** değil de sırf sizin ise ve sözlerinizde samimi iseniz o halde ölümü istesenize!” (Bakara, 2/94).

قُلْ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ هَادُٓوا اِنْ زَعَمْتُمْ اَنَّكُمْ اَوْلِيَٓاءُ لِلّٰهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ

“De ki: Ey Yahudi olanlar! Siz diğer **insanlardan başka** olarak Allah’ın dostları bulunduğunuzu ileri sürüyorsanız. Haydi ölümü temenni edin, eğer doğru sözlüler iseniz.” (Cumua, 62/6).

b) Esire ‘ الناس ’ Lafzının: “..en hırslısı, en düşkünü” Anlamlarına Gelen ‘ أحرص =*ahras*’ Lafzından Sonra Gelmesi.

وَلَتَجِدَنَّهُمْ اَحْرَصَ النَّاسِ عَلٰى حَيٰوةٍۚ وَمِنَ الَّذ۪ينَ اَشْرَكُوا يَوَدُّ اَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ اَلْفَ سَنَةٍۚ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِه۪ مِنَ الْعَذَابِ اَنْ يُعَمَّرَؕ وَاللّٰهُ بَص۪يرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ۟

"Elbette onları (Yahudileri) **insanların** hayata en **düşkünleri** bulursun. Dahası şirke saplananlardan bile.. Herhangi biri candan bin yıl ömürlü kılınmasını ister. Oysa o ömürlü kılınması kendisini azaptan kurtaracak değildir. Allah yapageldiklerini pek iyi görmektedir." (Bakara, 2/96).

c) Esire ' الناس ' Lafzının: ".. mallar, sermayeler, servetler" Anlamlarına Gelen ' أموال =*emval*' Lafzından Sonra Geldiği Yerler

Halkın Malını Hortumlamak

وَلَا تَأْكُلُوٓا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَآ اِلَى الْحُكَّامِ
لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ اَمْوَالِ النَّاسِ بِالْاِثْمِ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

"Mallarınızı aranızda haksız sebeplerle yemeyin, **insanların mallarından** bir bölümünü bilip durduğunuz halde günahla yemek için onları hâkimlere aktarmayın." (Bakara, 2/188).

وَاَخْذِهِمُ الرِّبٰوا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَاَكْلِهِمْ اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَاَعْتَدْنَا
لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا

"Kendisinden yasaklanıldıkları ribayı almaları ve **insanların mallarını** haksızlıkla yemeleri yüzünden. İçlerinden inkâr edenlere pek acı veren bir azap hazırladık." (Nisâ, 4/161).

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْاَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَاْكُلُونَ
اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَالَّذِينَ
يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ
فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ

"Ey iman etmiş olanlar! Gerçekten hahamlardan ve rahiplerden pek çoğu **insanların mallarını** batılla yiyorlar ve Allah yolundan

çeviriyorlar. Altını ve gümüşü yığarak sımsıkı saklayıp onları Allah yolunda harcamayanları, acı veren bir azap ile muştula." (Tevbe, 9/34).

وَمَٓا اٰتَيْتُمْ مِنْ رِبًا لِيَرْبُوَا فٖٓي اَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوا عِنْدَ اللّٰهِۚ وَمَٓا اٰتَيْتُمْ مِنْ زَكٰوةٍ تُرٖيدُونَ وَجْهَ اللّٰهِ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ

"**İnsanların malları** artsın diye verdiğiniz riba Allah katında arttırmaz. Allah'ın rızasını amaçlayarak verdiğiniz zekât; işte onlardır gelirleri katlayanlar." (Rûm, 30/39).

d) Esire ' الناس ' Lafzının: ".. ara, aralık" Anlamlarına Gelen ' بين =*beyne*' Lafzından Sonra Geldiği Yerler

İnsanların Arasını Bulmak

وَلَا تَجْعَلُوا اللّٰهَ عُرْضَةً لِاَيْمَانِكُمْ اَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِۜ وَاللّٰهُ سَمٖيعٌ عَلٖيمٌ

"Allah'ı, iyilik etmeniz, takva sahibi olmanız, **insanların arasını** bulmanız için yeminlerinize aracı yapmayın. Allah pek iyi işiten, pek iyi bilendir." (Bakara, 2/224).

لَا خَيْرَ فٖي كَثٖيرٍ مِنْ نَجْوٰيهُمْ اِلَّا مَنْ اَمَرَ بِصَدَقَةٍ اَوْ مَعْرُوفٍ اَوْ اِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِۜ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ ابْتِغَٓاءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ فَسَوْفَ نُؤْتٖيهِ اَجْرًا عَظٖيمًا

"Onların fısıldaşmalarının çoğunda hiçbir hayır yoktur. Ancak bir sadaka ile veya bir iyilikle veya **insanlar arasını** bulmakla emredenin fısıldaşması başka. Kim bunu Allah'ın hoşnutluğunu elde etmek için yaparsa yakında ona pek büyük bir ödül veririz." (Nisâ, 4/114).

إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَٓاءَ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

"Size bir yara dokunuyorsa onlara da benzeri bir yara gerçekten dokunmuştu. İşte o günleri **insanlar arasında** evirip-çeviriyoruz. (Bunu bir de) Allah iman edenleri bilsin ve sizden şahitler edinsin diye (yapıyor). Allah o zalimleri sevmez." (Âl-i Imrân, 3/140).

İnsanlar Arasında Hüküm Verilirken Özen Gösterilecek Nokta

إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلٰى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللّٰهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللّٰهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

"Gerçekten Allah size emanetleri ehline vermenizi, **insanlar arasında** hüküm verdiğinizde adaletle hüküm vermenizi emrediyor. Cidden Allah size bununla ne güzel öğüt veriyor. Kuşkusuz Allah pek iyi duyan, pek iyi işitendir." (Nisâ, 4/58).

إِنَّٓا أَنْزَلْنَٓا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَٓا أَرٰيكَ اللّٰهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَٓائِنِينَ خَصِيمًا

"Gerçekten biz sana kitabı **insanlar arasında**, Allah'ın sana gösterdiğiyle hüküm veresin diye gerçek olarak indirdik. Hainler için bir savunucu olma." (Nisâ, 4/105).

يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ

"Ey Davud! Cidden biz seni yeryüzünde bir halife yaptık, öyle ise **insanlar arasında** hak ile hükmeyle, keyfine uyma, yoksa seni Allah yolundan saptırır. Kuşkusuz Allah yolundan saptıran kimselere hesap gününü unuttukları için pek yaman bir azap vardır." (Sâd, 38/26).

e) Esire ' الناس ' Lafzının: ".. riya, gösteriş, desinler" Anlamlarına Gelen ' رِئَاء =*riâ*' Lafzından Sonra Geldiği Yerler

İnsanlar ve Gösteriş

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى كَالَّذٖى يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَآءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَاَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

"Ey iman edenler! Malını **insanlara gösteriş** için dağıtan, Allah'a ve son güne inanmayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa çıkarmayın. Onun durumu, üstünde biraz toprak bulunan, üzerine inen şiddetli bir yağmurun kendisini cascavlak bıraktığı yalçın kayanın durumunu andırır. Böyleleri kazandıklarından bir şey elde edemezler. Allah o kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez." (Bakara, 2/264).

وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ رِئَآءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَآءَ قَرِينًا

"Onlar ki Allah'a ve son güne inanmadıkları halde mallarını **insanlara gösteriş** için harcarlar. Şeytanın kendisine arkadaş olduğu kimse için o ne kötü bir arkadaştır." (Nisâ, 4/38).

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَآءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ

"Çalım satıp **insanlara gösteriş** yaparak yurtlarından çıkan ve Allah yolundan men eden o kimseler gibi olmayın. Allah, onların yapıp durduklarını çepeçevre kuşatandır." (Enfâl, 8/47).

f) Esire ' الناس ' Lafzının: ".. toplayan, bir araya getiren" Anlamındaki ' جامع =câmi' Kelimesinden Sonra Gelmesi

رَبَّنَا اِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ۟

"Rabbimiz! Kuşkusuz Sen, kendisinde hiç kuşku olmayan bir gün için **insanları toplayansın**. Cidden Allah sözünden caymaz." (Âl-i Imrân, 3/9).

g) Esire ' الناس ' Lafzının: "..en uygun, önceliği olan" Anlamındaki ' أولى =*evlâ*' Kelimesinden Sonra Gelmesi

اِنَّ اَوْلَى النَّاسِ بِاِبْرٰهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهٰذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ
اٰمَنُواۜ وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ

"Kuşkusuz **insanların** İbrahim'e **en yakını,** ona uyanlar, bu peygamber ve inanan kimselerdir. Allah müminlerin dostudur." (Âl-i Imrân, 3/68).

h) Esire ' الناس ' Lafzının: "..en yaman, en çetin, en zorba" Anlamındaki ' أشد =*eşedd*' Kelimesinden Sonra Gelmesi

لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ اٰمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ
اَشْرَكُواۚ وَلَتَجِدَنَّ اَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ اٰمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا اِنَّا
نَصَارٰىۜ ذٰلِكَ بِاَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا وَاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ

"Kuşkusuz sen, inananlara karşı, **insanların en yaman** düşmanlık duyanlar olarak yahudilerle şirke batmış olanları bulursun.

Yine inananlara sevgice en fazla yakınlık duyanları da 'biz Hristiyanlarız' diyenleri bulursun. Bunun sebebi bilge keşişler ile rahiplerin onlardan olmalarıdır. Gerçekten onlar kibirlilik taslamazlar." (Mâide, 5/82).

ı) Esire ' الناس ' Lafzının: "..gözler" Anlamındaki ' أَعْيُن *=a'yun'* Kelimesinden Sonra Gelmesi

قَالَ اَلْقُوا فَلَمَّا اَلْقَوْا سَحَرُوا اَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاؤُ
بِسِحْرٍ عَظِيمٍ

"(Musa:) 'Siz atın' dedi. (Sihirbazlar atacaklarını) attıkları vakit **halkın gözlerini** büyülediler, onları dehşete düşürmek istediler. Azametli bir büyü göstermişlerdi." (A'râf, 7/116).

قَالُوا فَاْتُوا بِهِ عَلَى اَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ

"Peki onu **insanların gözlerinin** önüne getirin, belki tanıklık ederler, dediler." (Enbiyâ, 21/61).

i) Esire ' الناس ' Lafzının: "..eller" Anlamındaki ' أَيْدِى *=eydî'* Kelimesinden Sonra Gelmesi

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِى الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ اَيْدِى النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ
الَّذِى عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

"**İnsanların ellerinin** kazanmış oldukları yüzünden karada ve denizde fesat alenileşti. Sonuçta yaptıklarının bir kısmını kendilerine tattırması, belki onlar dönerler. diyedir." (Rûm, 30/41).

وَعَدَكُمُ اللّٰهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَاْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هٰذِهِ وَكَفَّ اَيْدِىَ
النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ اٰيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

"Allah size birçok ganimetler söz verdi, onları alacaksınız, şimdilik bunu peşin verdi ve sizden o **insanların ellerini** çekti. Bunu

müminlere bir işâret olsun ve sizi doğru bir caddeye çıkarsın diye böyle yaptı." (Feth, 48/20).

j) Esire ' الناس ' Lafzının: "..en çoğu, çoğunluğu" Anlamındaki ' أكثر =ekser' Kelimesinden Sonra Gelmesi

İnsanların Çoğunluğu Bilmez

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰيهَاۜ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبّ۪يۚ لَا يُجَلّ۪يهَا لِوَقْتِهَٓا اِلَّا هُوَۜ ثَقُلَتْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ لَا تَأْت۪يكُمْ اِلَّا بَغْتَةًۜ يَسْـَٔلُونَكَ كَاَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَاۜ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Sana, gerçekleşme zamanı ne vakit diye o saatten (kıyametten) soruyorlar. De ki: Onun bilgisi yalnız Rabbim katındadır. Vakti gelince onu açıklayacak sadece O'dur. O (saat olayı) göklere ve yere ağır bastı. Size ansızın baskın yapar. Sanki ondan haberdarmışsın gibi ısrarla sana soruyorlar. De ki: Onun bilgisi ancak Allah katındadır, ne var ki **insanların çoğu** bilmiyorlar." (Arâf, 7/187).

وَقَالَ الَّذِي اشْتَرٰيهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَاَتِه۪ٓ اَكْرِم۪ي مَثْوٰيهُ عَسٰٓى اَنْ يَنْفَعَنَٓا اَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًاۜ وَكَذٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْاَرْضِۘ وَلِنُعَلِّمَهُ مِنْ تَأْو۪يلِ الْاَحَاد۪يثِۜ وَاللّٰهُ غَالِبٌ عَلٰٓى اَمْرِه۪ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Mısır'dan kendisini satın alan kişi hanımına: 'Onun kendisine iyi bak belki bize faydası olur veya onu evlat ediniriz' dedi. Böylece Yusuf için o yerde imkân hazırladık ki kendisine olayların yorumunu öğretelim. Allah emrine hakimdir. Ne var ki **insanların çoğu** bilmiyorlar." (Yûsuf, 12/21).

مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِه۪ٓ اِلَّٓا اَسْمَٓاءً سَمَّيْتُمُوهَٓا اَنْتُمْ وَاٰبَٓاؤُ۬كُمْ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍۜ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِۜ اَمَرَ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّٓا اِيَّاهُۜ ذٰلِكَ الدّ۪ينُ الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"O'ndan başka sadece birtakım isimlere perestişte bulunuyorsunuz ki onları siz ve atalarınız koydunuz! Oysa Allah onlarla ilgili hiçbir belge indirmemiştir. Hüküm yalnız Allah'ındır, yalnız kendisine kulluk etmenizi ferman buyurdu. İşte doğru din budur. Ama **insanların çoğu** bilmiyorlar." (Yûsuf, 12/40).

وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ اَمَرَهُمْ اَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِى عَنْهُمْ مِنَ اللّٰهِ
مِنْ شَيْءٍ اِلَّا حَاجَةً فِى نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضٰيهَا وَاِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ لِمَا عَلَّمْنَاهُ
وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Babalarının kendilerine emrettiği yerden girdiklerinde bu, onlardan Allah'tan gelecek hiçbir şeyi savmıyordu; sadece Yakub'un içindeki bir dileği yerine getirmişti. Çünkü o, kendisine öğrettiğimizden ötürü elbette bilgi sahibi idi. Ne var ki **insanların çoğu** bilmiyorlar." (Yûsuf, 12/68).

وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللّٰهُ مَنْ يَمُوتُ بَلٰى وَعْدًا
عَلَيْهِ حَقًّا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Allah ölen kimseyi diriltmez diye var güçleriyle Allah'a ant içtiler. Hayır! Onun üstlendiği gerçek bir vaaddir, ne var ki **insanların çoğu** bilmezler." (Nahl, 16/38).

وَعْدَ اللّٰهِ لَا يُخْلِفُ اللّٰهُ وَعْدَهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Allah'ın bir vaadi olarak. Allah, vaadinden caymaz. Ne var ki **insanların çoğu** bilmiyorlar." (Rûm, 30/6).

فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّتِى فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا
تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ذٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Öyle ise yüzünü bir muvahhit olarak dine çevir; Allah'ın fıtratınaki insanları onun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratışı için asla değiştirme yoktur. İşte odur dosdoğru din. Nevar ki **insanların çoğu** bilmiyorlar." (Rûm, 30/30).

قُلْ اِنَّ رَبّ۪ي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"De ki: Kuşkusuz Rabbim rızkı dilediğine bol bol verir, dilediğine de kısar. Ne var ki **insanların çoğu** bilmiyorlar." (Sebe, 34/36).

لَخَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Elbette göklerin ve yerin yaratılışı insanların yaratılışından daha büyüktür. Ne var ki **insanların çoğu** bilmiyorlar." (Mümin, 40/57).

قُلِ اللّٰهُ يُحْي۪يكُمْ ثُمَّ يُم۪يتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ ف۪يهِ وَلٰكِنَّ
اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Söyle: Allah sizi diriltir, sonra sizi öldürür, ardından sizi, kendisinde hiç kuşku bulunmayan kıyamet gününe toplar. Ne var ki **insanların çoğu** bilmiyorlar." (Câsiye, 45/26).

İnsanların Çoğu İnanmaz

اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّه۪ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ وَمِنْ قَبْلِه۪ كِتَابُ
مُوسٰٓى اِمَامًا وَرَحْمَةًۜ اُو۬لٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِه۪ۜ وَمَنْ يَكْفُرْ بِه۪ مِنَ الْاَحْزَابِ
فَالنَّارُ مَوْعِدُهُۚ فَلَا تَكُ ف۪ي مِرْيَةٍ مِنْهُ اِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَلٰكِنَّ
اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ

"(Böyleleri,) Rabbinden apaçık bir belge üzerinde bulunan, üstelik ondan bir tanık da kendisini izleyen kimse gibi olur mu? Hem de öncesinden bir rehber ve bir rahmet olarak Musa'nın kitabı var. İşte bunlar ona inanırlar. Gruplardan onu inkâr edenin dönüş yeri artık ateştir. Öyle ise sakın bundan (Kur'an'dan) kuşku içinde olma! Gerçekten o Rabbinden gelen haktır. Ne var ki **insanların çoğu** inanmazlar." (Hûd, 11/17).

وَمَٓا اَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِن۪ينَ

"Aşırı derecede istesen de **insanların çoğu** imana girecek değildir!" (Yûsuf, 12/103).

الٓمٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ وَالَّذ۪ٓي اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلٰكِنَّ
اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ

"Elif, Lâm,Mîm, Râ. İşte bunlar sana, o Kitabın âyetleridir ve sana Rabbinden indirilmiş olan haktır, ama **insanların çoğu** inanmazlar." (Rad, 13/1).

اِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ ف۪يهَا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ

"Kuşkusuz o an elbette gelmekte. Onda hiç kuşku yoktur. Ne var ki **insanların çoğu** inanmıyorlar." (Mümin, 40/59).

İnsanların Çoğu Küfre Sapmıştır

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ ف۪ي هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَاَبٰٓى اَكْثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُورًا

"Andolsun gerçekten bu Kur'an'da insanlar için her örnekten misal verip açıkladık. Ama **insanların çoğu** illâ ki yaman kâfir olarak direttiler." (İsrâ, 17/89).

وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا فَاَبٰٓى اَكْثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُورًا

"Yüceliğim hakkı için aralarında düşünsünler ve ibret alsınlar diye onu evirip çevirmekteyiz. Yine **insanların çoğu** dayatmakta, nankörlükten başkasına yanaşmamakta." (Furkân, 25/50).

İnsanların Çoğunluğu Şükürsüzdür

اَللّٰهُ الَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ لِتَسْكُنُوا ف۪يهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا
اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ

"Allah, kendisinde istirahat edesiniz diye geceyi, göresiniz diye de gündüzü sizin için aydınlık olarak yaratan Zât'tır. Gerçekten Allah insanlara karşı elbette lutuf sahibidir. Ne var ki **insanların çoğunluğu** şükretmiyorlar." (Mümin, 40/61).[4]

---

[4] Ayrıca bkz. 114. sûre, Nâs, 1,2,3,4,5.

III/2) ' الناس =*en-nâs*' Lafzının Esire Okutan Harflerden (hurûfu'l-cerr) Biri ile Esire Olması ve Bağlamları

A) ' الناس =*en-nâs*' Lafzının ' ب =*ba*' Harfi ile Esire Okunduğu Âyetler

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ
بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللّٰهَ
بِالنَّاسِ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ

"Görmedin mi? Gerçekten Allah, bütün yerdekileri sizin emrinize verdi. Buyruğuyla denizde seyredip giden gemileri de. Göğü de izni olmaksızın yere düşmekten tutuyor. Hakikaten Allah, **insanlara** çok şefkatli, çok merhametlidir." (Hacc, 22/65).

B) ' الناس =*en-nâs*' Lafzının ' من =*min*' Harfi ile Esire Okunduğu Âyetler

a) ' الناس =*en-nâs*' Lafzının ' من =*min*' Harfi ile Âyet Başlarında Geldiği Yerler

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ

"**İnsanlardan kimi de var ki** Allah'a ve ahiret gününe inandık der. Oysa onlar inanmış değillerdir." (Bakara, 2/8).

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللّٰهِ
وَالَّذِينَ اٰمَنُوا اَشَدُّ حُبًّا لِلّٰهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا اِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ
اَنَّ الْقُوَّةَ لِلّٰهِ جَمِيعًا وَاَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ

"**İnsanlardan kimileri var ki** Allah'a karşı, Allah'ı sever gibi kendilerini sevdikleri ortaklar ediniyorlar. İman edenlerin Allah sev-

gileri ise daha yamandır. O zulmedenler o azabı gördüklerinde bütün gücün Allah'ın olduğunu ve Allah'ın azabının pek çetin bulunduğunu bir bilseler." (Bakara, 2/165).

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَ يُشْهِدُ اللّٰهَ عَلٰى مَا فِى قَلْبِهِ وَهُوَ اَلَدُّ الْخِصَامِ

"**İnsanlardan kimisi vardır ki** dünya hayatı hakkındaki sözü hoşuna gider, üstelik kalbindekine (doğru söylediğine dair) Allah'ı şahit gösterir. Oysa o, hasımların en azılısıdır." (Bakara, 2/204).

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِى نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ

"**İnsanlardan kimi de vardır ki** kendini, Allah'ın hoşnutluğuna ermek için feda eder. Allah da kullarına karşı pek şefkatlidir." (Bakara, 2/207).

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِى اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ

"**İnsanlardan kimileri de var ki** Allah hakkında bilgisizce tartışır da her kaypak şeytanın ardına düşer." (Hacc, 22/3).

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِى اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ

"**İnsanlardan kimi de vardır ki** ne bir bilgiye, ne bir kılavuza, ne de aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında tartışır." (Hacc, 22/8).

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍ فَاِنْ اَصَابَهُ خَيْرٌ اِطْمَاَنَّ بِهِ وَاِنْ اَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ اِنْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ

"**İnsanlardan kimi de** Allah'a ucundan-kenarından ibadet eder; eğer kendisine bir hayır dokunursa onunla tatmin olur ve eğer bir sıkıntı ilişirse yüzüstü dönüverir, dünyayı da âhireti de kaybetmiş olur. İşte apaçık zarar odur." (Hacc, 22/11).

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ فَاِذَٓا اُو۫ذِيَ فِي اللّٰهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللّٰهِۜ وَلَئِنْ جَٓاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ اِنَّا كُنَّا مَعَكُمْۜ اَوَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِمَا فٖي صُدُورِ الْعَالَمٖينَ

"**İnsanlardan kimi de vardır ki:** Allah'a iman ettik der. Ama Allah uğrunda bir eziyete ugradığında insanların işkencesini Allah'ın azabı gibi tutar. Yüceliğim hakkı için Rabbinden bir yardım gelirse: Gerçekten biz sizinle beraberdik diyeceklerinde kuşku yoktur. Peki Allah, bütün âlemlerin sinelerindekini daha iyi bilen değil mi?" (Ankebût, 29/10).

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرٖي لَهْوَ الْحَدٖيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍۗ وَيَتَّخِذَهَا هُزُواًۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهٖينٌ

"**İnsanlardan öylesi var ki,** Allah yolundan bilgisizce saptırmak ve onu alaya almak için sözün eğlencesini satın alırlar. İşte onlara küçük düşüren bir azap vardır." (Lokmân, 31/6).

وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَٓابِّ وَالْاَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ كَذٰلِكَۜ اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُ۬اۜ اِنَّ اللّٰهَ عَزٖيزٌ غَفُورٌ

"**İnsanlardan,** canlılardan, büyük ve küçük baş hayvanlardan böyle renkleri farklı olanlar vardır. Allah'tan kullarından ancak alimler ürperir. Kuşkusuz Allah çok güçlüdür, çok bağışlayandır." (Fâtır, 35/28).

b) ‘ الناس =*en-nâs*’ Lafzının ‘ من =*min*’ Harfi ile Âyet Ortalarında Yer Aldığı Yerler

سَيَقُولُ السُّفَهَاۤءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلّٰيهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّت۪ي كَانُوا عَلَيْهَاۜ قُلْ لِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُۜ يَهْد۪ي مَنْ يَشَاۤءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ

“**İnsanlardan** o beyinsizler diyecek: Onları, yönelmekte oldukları o kıblelerinden ne çevirdi? De ki: Doğu ve batı Allah’ındır. O dilediklerini dosdoğru yola çıkarır.” (Bakara, 2/142).

فَاِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَذِكْرِكُمْ اٰبَاۤءَكُمْ اَوْ اَشَدَّ ذِكْرًاۜ فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَاۤ اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ

“Hac ibadetlerinizi bitirdiğinizde Allah’ı, atalarınızı anışınız gibi veya daha yaman bir anışla anın. **İnsanlardan** kimisi ‘Rabbimiz bize dünyada ver,’ diyor; ona ahirette bir pay yoktur.” (Bakara, 2/200).

ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ اَيْنَ مَا ثُقِفُوۤا اِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللّٰهِ وَحَبْلٍ مِنَ النَّاسِ وَبَاۤؤُ۫ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ الْاَنْبِيَاۤءَ بِغَيْرِ حَقٍّۜ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ

“Allah’tan bir ipe ve **insanlardan bir ipe** sarılmaları dışında nerede bulunurlarsa bulunsunlar üzerlerine horluk (damgası) vurulmuştur. Allah’tan bir gazaba uğramışlar ve üzerlerine miskinlik (damgası) basılmıştır. Bunun sebebi çünkü onlar Allah’ın ayetlerini inkâr ediyorlar, o peygamberleri haksızca öldürüyorlardı. Yine bunun sebebi ısyan etmeleri ve aşırı gidiyor olmalarıydı.” (Âl-i Imrân, 3/112).

يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللّٰهِ وَهُوَ مَعَهُمْ اِذْ
يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضٰى مِنَ الْقَوْلِؕ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحٖيطًا

"**İnsanlardan** gizlemek isterlerken Allah'tan gizlemek istemiyorlar, oysa O, geceleyin rıza göstermeyeceği sözü kurarlarken kendileriyle beraberdir. Allah, onların yaptıklarını kuşatandır." (Nisâ, 4/108).

وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ اَنْ
يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَؕ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ اَنَّمَا يُرٖيدُ
اللّٰهُ اَنْ يُصٖيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْؕ وَاِنَّ كَثٖيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ

"Aralarında, Allah'ın indirdiğiyle hükmet, onların heveslerine uyma, Allah'ın sana indirdiklerinin bir kısmından seni şaşırtmalarından sakın. Yüz çevirirlerse bil ki Allah onları bazı günahları yüzünden musibete uğratmak istiyor. Gerçekten **insanlardan pek çoğu** doğru yoldan çıkmış kişilerdir." (Mâide, 5/49).

يَٓا اَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَؕ وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ
رِسَالَتَهُؕ وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرٖينَ

"Ey Peygamber! Sana Rabbinden indirilmiş olanı duyur. Bunu yapmazsan Onun elçiliğini yerine getirmemiş olursun. Allah seni **insanlara** karşı korur. Cidden Allah küfre sapmış o topluluğu doğru yola iletmez." (Mâide, 5/67).

وَاِذْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ
مِنَ النَّاسِ وَاِنّٖي جَارٌ لَكُمْۚ فَلَمَّا تَرَٓاءَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلٰى
عَقِبَيْهِ وَقَالَ اِنّٖي بَرٖٓيءٌ مِنْكُمْ اِنّٖٓي اَرٰى مَا لَا تَرَوْنَ اِنّٖٓي اَخَافُ
اللّٰهَؕ وَاللّٰهُ شَدٖيدُ الْعِقَابِ

"Şeytan onlara yaptıklarını süsledi ve: 'Bugün **insanlardan** sizi yenecek hiç kimse yoktur, hem ben sizi destekliyorum.' dedi. Ama ne zaman iki grup karşılıklı gözüktü, iki ökçesi üzerine geri döndü ve: 'Kesinlikle ben sizden uzağım, cidden ben sizin göremediğinizi görüyorum, hakikaten ben Allah'tan korkarım. Öyle ya Allah, pek yaman azaplıdır.' dedi." (Enfâl, 8/48).

فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ اٰيَةً وَاِنَّ كَث۪يرًا مِنَ النَّاسِ عَنْ اٰيَاتِنَا لَغَافِلُونَ

"Bugün, senden sonra geleceklere ibret olman için bedenini kurtaracağız. Ama **insanlardan** çoğu âyetlerimizden elbette gafletteler." (Yûnus, 10/92).

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَٓابُّ وَكَث۪يرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَث۪يرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يَشَٓاءُ

"Görmedin mi? Göklerdeki kimseler, yerdeki kimseler, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, bütün hayvanlar ve **insanlardan birçoğu** hep Allah'a secde ediyorlar. Birçoğunun da üzerine azap hak olmuştur. Allah her kimi horlarsa artık onu şereflendirecek kimse yoktur. Şüphesiz Allah ne dilerse onu yapar." (Hacc, 22/18).

اَللّٰهُ يَصْطَف۪ي مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ اِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ بَص۪يرٌ

"Allah hem meleklerden elçiler seçer, hem insanlardan. Gerçekten işiten ve gören Allah'tır." (Hacc, 22/75).

وَلَمَّا وَرَدَ مَٓاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ اُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَاَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْق۪ي حَتّٰى يُصْدِرَ الرِّعَٓاءُ وَاَبُونَا شَيْخٌ كَب۪يرٌ

"Medyen suyuna vardığında üzerinde hayvanlarını sulayan bir grup **insan** buldu. Ötelerinde de sakınıp duran iki kadın gördü. 'Derdiniz nedir?' dedi. 'Biz, çobanlar çekip gitmeyince sulamayız. Babamız da pek yaşlıdır,' dediler." (Kasas, 28/23).

اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِى اَنْفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَٓا اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ مُسَمًّىۜ وَاِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ بِلِقَٓائِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ

"Vicdanlarında hiç düşünmediler mi? Allah, gökleri, yeri ve aralarındakini ancak hak ile ve belirlenmiş bir süreye göre yaratmıştır. Doğrusu **insanlardan** çoğu Rablerine kavuşmayı inkâr ediyorlar." (Rûm, 30/8).

اَلَمْ تَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَاَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةًۜ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِى اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ

"Görmediniz mi? Hakikaten Allah, göklerdekini, yerdekini emrinize verdi, açık ve gizli nimetlerini üstünüze tamamladı. **İnsanlardan kimi ise** bilgisiz, rehbersiz ve aydınlatıcı bir kitap olmaksızın Allah hakkında tartışıyorlar." (Lokmân, 31/20).

C) ' الناس *=en-nâs'* **Lafzının ' إلى** *=ilâ'* **Harfi ile Esire Okunduğu Âyetler**

وَاَذَانٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهٖٓ اِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْاَكْبَرِ اَنَّ اللّٰهَ بَرِٓيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُۜ فَاِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْۚ وَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُٓوا اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى اللّٰهِۜ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ اَلِيمٍ

"O en büyük hac günü Allah ve peygamberinden **insanlara** bir duyurudur: Hakikaten Allah müşriklerden uzaktır! Peygamberi de! Tevbe ederseniz bu hayrınızadır. Yüz çevirirseniz bilin ki gerçekten siz Allah'ı aciz bırakamazsınız. O küfredenlere acı veren bir azabı muştula." (Tevbe, 9/3).

يُوسُفُ اَيُّهَا الصِّدّ۪يقُ اَفْتِنَا ف۪ي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَاْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَاُخَرَ يَابِسَاتٍۙ لَعَلّ۪ٓي اَرْجِعُ اِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ

"Yusuf! Ey özü-sözü doğru, bize, kendilerini yedi arık ineğin yediği, yedi semiz inek ile yedi yeşil başak ve diğer (yedi) kuru başak konusunda açıklama yap, belki **insanların** yanına (bir bilgi ile) dönerim de onlar da bilgi sahibi olabilirler." (Yûsuf, 12/46).

D) ' الناس *=en-nâs'* Lafzının ' عن *=an'* Harfi ile Esire Okunduğu Âyetler

اَلَّذ۪ينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّٓاءِ وَالضَّرَّٓاءِ وَالْكَاظِم۪ينَ الْغَيْظَ وَالْعَاف۪ينَ عَنِ النَّاسِۜ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِن۪ينَۚ

"(Müttakiler), bollukta ve darlıkta infakta bulunurlar, öfkelerini yutarlar ve **insanları** affederler. Allah iyilik yapanları sever." (Âl-i Imrân, 3/134).

E) ' الناس *=en-nâs'* Lafzının ' على *=alâ'* Harfi ile Esire Okunduğu Âyetler

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذ۪ينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ اُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِۖ فَقَالَ لَهُمُ اللّٰهُ مُوتُوا ثُمَّ اَحْيَاهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ

"Binlerce oldukları halde ölüm korkusuyla yurtlarından çıkan o kimselere bakmaz mısın? Allah onlara: 'Ölün' buyurdu. Sonra kendilerini diriltti. Kuşkusuz Allah **insanlara** karşı lutuf sahibidir, ne var ki insanların çoğu şükretmezler." (Bakara, 2/243).

فِيهِ اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ اِبْرٰهِيمَۚ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ اٰمِنًاۜ وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيلًاۜ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

"Orada apaçık alametler, Makam-ı İbrahim var. Oraya giren güvenceye kavuşmuştur. Ona bir yol bulabilenin o evi ziyaret etmesi **insanlar** üzerinde Allah için (bir vecibe)dir. İnkâra sapan (bilsin ki) kuşkusuz Allah alemlerden müstağnidir." (Âl-i Imrân, 3/97).

قَالَ يَا مُوسٰٓى اِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَبِكَلَامِي فَخُذْ مَٓا اٰتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ

"Buyurdu: Ey Musa! Gerçekten Ben, mesajlarımla ve konuşmamla seni **insanların** başına seçtim, haydi sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol." (Arâf, 7/144).

وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ

"Allah'a iftira atanların kıyamet günü hakkında zannı nedir? Gerçekten Allah, **insanlara** karşı elbette lutuf sahibidir. Ne var ki çoğunluğu şükretmiyorlar." (Yûnus, 10/60).

وَقُرْاٰنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَاَهُ عَلَى النَّاسِ عَلٰى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا

"Ve bir Kur'an olmak üzere, ki kendisini **insanlara** ağır ağır okuman için onu ayırdık ve onu alabildiğine peyder pey indirdik." (İsrâ, 17/106).

وَجَاهِدُوا فِي اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِهِۜ هُوَ اجْتَبٰيكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍۜ مِلَّةَ اَبِيكُمْ اِبْرٰهِيمَۜ هُوَ سَمّٰيكُمُ الْمُسْلِمِينَ

مِنْ قَبْلُ وَفِي هٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا
شُهَدَٓاءَ عَلَى النَّاسِ فَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاعْتَصِمُوا
بِاللّٰهِ هُوَ مَوْلٰيكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ

"Allah uğrunda cihadın gerektirdiği şekilde cihad edin. Sizi O seçti, üzerinize dinde bir zorluk da yükletmedi. Haydi atanız İbrahim'in dinine! Bundan önce ve bunda (Kur'ân'da) size müslüman adını O Allah taktı ki Peygamber size karşı şahid olsun, siz de bütün **insanlara** karşı şahidler olasınız. Haydi namazı kılın, zekâtı verin ve Allah'a sıkı sarılın. O'dur Mevlânız! Ne güzel Mevlâ! Ne güzel yardımcı!" (Hacc, 22/78).

وَاِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ

"Kuşkusuz Rabbin **insanlara** karşı mutlak bir lutuf sahibidir, ne var ki onların çoğu şükretmezler." (Neml, 27/73).

اَلَّذِينَ اِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ

"Ki **insanlar** üzerinden kendilerine ölçtükleri zaman tam basarlar," (Mutaffifîn, 83/2).

F) ' الناس =*en-nâs*' Lafzının ' ل =*lam*' Harfi ile Esire Okunduğu Âyetler

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي اِسْرَٓائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ اِلَّا اللّٰهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا
وَذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَاَقِيمُوا
الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلَّا قَلِيلًا مِنْكُمْ وَاَنْتُمْ مُعْرِضُونَ

"Bir vakit İsrailoğullarından şu sözü almıştık: Allah'tan başkasına ibadet etmeyeceksiniz, anneye-babaya, yakınlığı olanlara, yetimlere, yoksullara güzel davranacaksınız; bir de **insanlara** güzeli söyleyin, namazı dürüst kılın, zekatı verin. Sonra içinizden pek azınız

hariç sözünüzden döndünüz ve hâlâ da siz dönenlersiniz." (Bakara, 2/83).

وَاِذِ ابْتَلٰٓى اِبْرٰه۪يمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَاَتَمَّهُنَّۜ قَالَ اِنّ۪ي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًاۜ
قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّت۪يۜ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِم۪ينَ

"Bir vakit Rabbi, İbrahim'i bazı kelimelerle sınamıştı. O da onları tamamlayınca (Allah): 'Seni **insanlara** önder yapacağım,' buyurmuştu. 'Soyumdan da (yap)' deyince (Allah): 'Benim ahdim zalimlere ermez,' buyurdu." (Bakara, 2/124).

وَاِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَاَمْنًاۜ وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ اِبْرٰه۪يمَ
مُصَلًّىۜ وَعَهِدْنَٓا اِلٰٓى اِبْرٰه۪يمَ وَاِسْمٰع۪يلَ اَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّٓائِف۪ينَ
وَالْعَاكِف۪ينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ

"O zaman Beyti (Kâbeyi) **insanlar için** bir sevap kazanma ve güvenilir bir sığınak yapmıştık. Siz de Makam-ı İbrahimden bir namazgâh edinin. İbrahim ile İsmail'e şöyle ahitte bulunmuştuk: İkiniz, Beytimi, tavaf edenler, kendilerini ibadete verenler, rüku edenler ve secdeye kapananlar için temizleyin." (Bakara, 2/125).

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِۜ وَحَيْثُ مَا
كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۙ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌۗ
اِلَّا الَّذ۪ينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْن۪ي وَلِاُتِمَّ نِعْمَت۪ي
عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَۙ

"Nereden yola çıkarsan yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. (Müminler siz de) nerede olursanız yüzlerinizi onun yönüne çevirin ki **insanlar için** aleyhinizde bir delil olmasın. Ancak içlerinden zulmedenler başka (onlar bildiklerini okurlar). Artık onlardan korkmayın, Benden korkun. Bir de (Mescid-i Harama dönün ki) size olan ni-

metimi tamamlayayım. Belki siz bu sayede doğruyu bulursunuz." (Bakara, 2/150).

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدٰى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللّٰهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ

"İndirdiğimiz apaçık delillerle hidayeti; onu kitapta **insanlara** açıkladıktan sonra insanlardan gizleyen kimseler var ya, işte onlara Allah lanet eder, onlara lanetçiler de lanet eder." (Bakara, 2/159).

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلٰى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللّٰهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰيكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"(Sizlere orucun yazıldığı o sayılı günler) o Ramazan ayıdır ki Kurân, **insanları irşad için** hidayet ile hak ile batılı ayıran apaçık belgelerle onda indirildi. Artık içinizden kim bu aya yetişirse onu oruçla geçirsin. Kim hasta olur veya bir yolculukta bulunursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutması gerekir. Allah size kolaylık diler, size zorluk dilemez. (Bu kolaylığı istemesinin sebebi) o sayılı günleri tamamlamanız ve sizi ilettiği doğru yolda Allah'ı ululamanız içindir. Belki siz şükredersiniz." (Bakara, 2/185).

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلٰى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللّٰهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْئٰنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ

الْخَيْطِ الْاَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ اَتِمُّوا الصِّيَامَ اِلَى الَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُو
هُنَّ وَاَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِى الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ فَلَا
تَقْرَبُوهَا كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ اٰيَاتِه۪ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

"Size, oruç gecesi kadınlarınıza yaklaşmak helal kılındı. Onlar sizin için bir giysi, siz de onlar için bir giysi. Allah, cidden sizin, nefislerinize karşı zaaf gösterdiğinizi bildi de size bağışla yönelip sizi bağışladı. Artık şimdi onlarla ilişkiye girin ve Allah'ın sizin için yazdığını arayın. Size, tan yerinin beyaz rengi siyah renginden seçilinceye kadar yeyin, için. Sonra da orucu geceye değin tamamlayın. Mescitlerde itikafta bulunduğunuzda kadınlarla ilişkiye girmeyin. Bunlar, Allah'ın (yasak) sınırlarıdır, öyle ise bunlara yaklaşmayın. Böylece Allah âyetlerini **insanlara** açıklıyor ki belki onlar korunurlar." (Bakara, 2/187).

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْاَهِلَّةِ قُلْ هِىَ مَوَاق۪يتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ
الْبِرُّ بِاَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقٰى
وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ اَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Sana hilalleri soruyorlar. De ki: Onlar **insanların** yararına ve bir de hac için vakit ölçüleridir. Birr (iyilik) evlere arkalarından gelmeniz değil, ancak iyilik müttaki olanındır. Evlere kapılarından gelin. Allah'tan korkun, belki siz kurtuluşa erersiniz." (Bakara, 2/189).

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ ف۪يهِمَا اِثْمٌ كَب۪يرٌ وَمَنَافِعُ
لِلنَّاسِ وَاِثْمُهُمَا اَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ
قُلِ الْعَفْوَ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ

"Sana, şarabı ve kumarı soruyorlar. De ki: İkisinde büyük bir günah vardır, **insanlar için** faydalar da vardır. Bununla birlikte ikisi-

nin zararı faydalarından daha çoktur. Sana neyi vereceklerini soruyorlar. De ki ihtiyacınızdan artanı. İşte böylece Allah size âyetleri açıklıyor ki belki siz düşünürsünüz." (Bakara, 2/219).

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتّٰى يُؤْمِنَّ وَلَاَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ
مُشْرِكَةٍ وَلَوْ اَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتّٰى يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ
مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ اَعْجَبَكُمْ اُولٰئِكَ يَدْعُونَ اِلَى النَّارِ وَاللّٰهُ
يَدْعُوا اِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِاِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ اٰيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

"Müşrik kadınları iman etmelerine kadar nikâh etmeyin. İnanan bir cariye -hoşunuza gitse de- müşrik bir kadından elbette daha iyidir. Müşrik erkeklere de -inanmalarına değin- (müslüman kadınları) nikâhlamayın; inanan bir köle -hoşunuza gitmiş olsa da- elbette bir müşrikten hayırlıdır. İşte onlar (müşrikler) ateşe çağırıyorlar. Oysa Allah cennete, izniyle mağfirete davet ediyor ve **insanlara** âyetlerini açıklıyor ki belki onlar düşünüp öğüt alırlar." (Bakara, 2/221).

اَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلٰى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوشِهَا قَالَ اَنّٰى يُحْيِي
هٰذِهِ اللّٰهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَاَمَاتَهُ اللّٰهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ
لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ
فَانْظُرْ اِلٰى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ اِلٰى حِمَارِكَ
وَلِنَجْعَلَكَ اٰيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ اِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ
نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ اَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Veya çatıları çökmüş (altı üstüne gelmiş) bir kasabaya uğrayıp da: 'Allah, burasını ölümünden sonra nereden hayata kavuşturacak?' diyen kimseye bakmadın mı? Ki o böyle söyleyince Allah kendisini yüz yıllık bir süre için öldürmüş, sonra kendisini diriltip şöyle demişti: 'Ne kadar bekledin?' Dedi: 'Bir gün veya günün bir kısmı kadar

bekledim.' Buyurdu: 'Hayır, yüz yıl bekledin, yiyeceğine ve içeceğine bak, bozulmamış. Bir de eşeğine bak. Bütün bunlar seni, **insanlara** ibret yapalım diyedir. Kemiklere bak, onları nasıl birbiri üzerine kaldırıp düzenliyoruz, sonra da kendilerine et giydiriyoruz.' (Bu işler) ona apaçık belli olunca dedi: Allah'ın kuşkusuz her şeye gücü yettiğini biliyorum." (Bakara, 2/259).

نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَاَنْزَلَ التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ
مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ وَاَنْزَلَ الْفُرْقَانَ اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ لَهُمْ
عَذَابٌ شَدِيدٌ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ

"**İnsanları** doğru yola iletmek için sana o kitabı, senden öncekini doğrulayıcı olarak gerçekle indirdi. Önceden de Tevrat'ı ve İncil'i indirmişti. O Furkan'ı da indirdi. Kuşkusuz, Allah'ın ayetlerini inkâr edenlere pek çetin bir azap vardır. Öyle ya, Allah intikam sahibi, Azîz'dir." (Âl-i Imrân, 3/3,4).

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاۤءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ
الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْاَنْعَامِ
وَالْحَرْثِ ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَاٰبِ

"**İnsanlara,** kadınlar, oğullar, altın, gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinlere karşı aşırı ilgi duyma sevgisi bezendirilip çekici kılındı. Bu, dünya hayatının bir faydasıdır. Varılacak yerin güzelliği ise yalnız ve yalnız Allah katındadır." (Âl-i Imrân, 3/14).

مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُؤْتِيَهُ اللّٰهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ
لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ
تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ

"Hiçbir beşer için, Allah kendisine kitabı, hükmü ve peygamberliği versin de sonra **insanlara:** 'Allah dışında bana kul olun' demesi ola-

cak şey değildir. Ancak öğrenegeldikleriniz sayesinde, ders alıp-veregeldikleriniz sayesinde Rabbânîler olun, der." (Âl-i Imrân, 3/79).

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ

"Doğrusu **insanlar için** kurulan ilk ev, âlemler için bir uğur ve bir hidayet kaynağı olarak elbette Mekke'deki o evdir." (Âl-i Imrân, 3/96).

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ۗ وَلَوْ اٰمَنَ اَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا
لَهُمْ ۗ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَاَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ

"**İnsanlar için** çıkarılmış ümmetin en hayırlısı oldunuz, iyiyi ve güzeli emrediyorsunuz, çirkin olandan sakındırıyorsunuz, Allah'a inanıyorsunuz. Ehlikitap inansaydı kendileri için elbette hayırlı olurdu, İçlerinden inananlar vardır, ama çoğu fasıklardır." (Âl-i Imrân, 3/110).

هٰذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ

"Bu, **insanlara** bir açıklama, müttakilere bir yol gösterme ve bir öğüttür." (Âl-i Imrân, 3/138).

وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ
فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ

"Bir vakit Allah, kendilerine o kitabın verildiği kimselerden: 'Gerçekten onu behemehal **insanlara** açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz' diye söz almıştı da onu arkalarına atmışlar ve karşılığında az bir değer satın almışlardı. Ne kötüydü o satın alageldikleri!" (Âl-i Imrân, 3/187).

مَا اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ ۘ وَمَا اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ ۖ
وَاَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا ۖ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا

"Sana ulaşan her iyilik Allah'tan, sana ulaşan her kötülük de kendindendir. Seni **insanlara** bir peygamber olarak gönderdik. Pek iyi bir tanık olarak Allah yeter." (Nisâ, 4/79).

رُسُلاً مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّٰهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزاً حَكِيماً

"Müjdeleyici ve uyarıcı olan elçilerden sonra **insanların** Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah Azîz'dir, Hakîm'dir". (Nisâ, 4/165).

جَعَلَ اللّٰهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَاماً لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَۜ ذٰلِكَ لِتَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

"Allah, Kâbe'yi, saygıya değer o evi, o saygıya değer ayı, hedyi ve tasmalı kurbanlıkları **insanlar için** bir dayanak yaptı. Bunu yaptı ki cidden Allah'ın, göklerde ve yerdekileri Allah'ın bildiğini, Allah'ın her şeyi pek iyi bilen olduğunu bilesiniz diye." (Mâide, 5/97).

وَاِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَاُمِّيَ اِلٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي اَنْ اَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّۜ اِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُۜ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا اَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَۜ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ

"Allah: Ey Meryem oğlu İsa! **İnsanlara:** 'Allah'tan başka beni ve anamı da iki tanrı edinin' diye sen mi söyledin? dediğinde şöyle der: Hâşâ! Hakkım olmayanı söylemem bana yaraşmaz! Onu söylemişsem Sen onu gerçekten bilmişsindir. Özbenliğimde olanı bilirsin ama ben Senin zatındakini bilmem. Cidden Sensin gayıpları çok iyi bilen Sen." (Mâide, 5/116).

وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖٓ اِذْ قَالُوا مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِنْ شَیْءٍۜ قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذ۪ي جَٓاءَ بِه۪ مُوسٰى نُوراً وَهُدًى لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاط۪يسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَث۪يراًۚ وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُٓوا اَنْتُمْ وَلَٓا اٰبَٓاؤُ۬كُمْۜ قُلِ اللّٰهُۙ ثُمَّ ذَرْهُمْ ف۪ي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ

"Allah'ı gerektiği şekilde değerlendirmediler! Çünkü şöyle dediler: Allah, **insana** hiçbir şey indirmemiştir! De ki: Musa'nın insanlara bir ışık ve bir rehber olarak getirip sizin de kendisini sayfalar haline getirerek gösterdiğiniz ve çoğunu da gizlemekte olduğunuz, sizin ve babalarınızın bilmediği şeylerin (sayesinde) size öğretildiği o Kitabı kim indirmişti? De ki, Allah! Sonra bırak onları saplantılarında oynayadursunlar." (Enâm, 6/91).

وَلَوْ يُعَجِّلُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ اِلَيْهِمْ اَجَلُهُمْۜ فَنَذَرُ الَّذ۪ينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا ف۪ي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ

"Allah **insanlara,** onların hayrı çarçabuk istemeleri gibi şerri hemen verecek olsaydı elbette kendilerine ecelleri hükmolunmuştu! Ama biz, bize kavuşmayı ummayanları azgınlıkları içinde bırakırız, şaşkın şaşkın dolaşırlar." (Yûnus, 10/11).

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْمَثُلَاتُۜ وَاِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلٰى ظُلْمِهِمْۚ وَاِنَّ رَبَّكَ لَشَد۪يدُ الْعِقَابِ

"Senden, iyilikten önce çarçabuk kötülüğü istiyorlar. Oysa onlardan önce cezaya çarptırılmış nice örnekler gelip-geçmiştir. Kuşkusuz Rabbin, zulümlerine karşın **insanlar için** mağfiret sahibidir. Cidden Rabbin elbette yaman azaplıdır." (Rad, 13/6).

' ل =lam' Harfi ile Esire Olan ' الناس =en-nâs' Lafzı Bağlamında İnsanlara Verilen Örnekler

a)' يَضْرِبُ =*yadribu*=örnek verir; نَضْرِبُ *nadribu*=örnek veririz; ضَرَبْنَا *darebnâ*=örnek verdik' Fiilleri ile Dikkat Çekilen Örnekler

تُؤْتٖٓي اُكُلَهَا كُلَّ حٖينٍ بِاِذْنِ رَبِّهَاۜ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

"(O ağaç) her zaman Rabbinin izniyle yemişlerini verir, Allah **insanlara böyle örnekleri veriyor** ki belki onlar öğüt alırlar." (İbrâhîm, 14/25).

ذٰلِكَ بِاَنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَاَنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْۜ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ اَمْثَالَهُمْ

"Bunun sebebi, çünkü küfredenler kendilerini bâtıla uydurmakta, iman edenler ise Rablerinden gelen hakka uymaktadırlar. İşte Allah **insanlara** örneklerini böyle tanıtır." (Muhammed, 47/3).

وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِۚ وَمَا يَعْقِلُهَٓا اِلَّا الْعَالِمُونَ

"İşte bu temsiller var ya, onları **insanlara örnek getiriyoruz;** ama onlara âlimlerden başkasının aklı ermez." (Ankebût, 29/43).

لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَرَاَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِۜ وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

"Biz bu Kur'ân'ı bir dağın üzerine indirseydik kesin sen onu Allah korkusundan başını eğmiş, çatlamış görürdün. O temsiller yok mu, işte Biz onları **insanlar için örnekler yapıyoruz,** gerek ki iyice düşünürler." (Haşr, 59/21).

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فٖي هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍۜ وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ بِاٰيَةٍ لَيَقُولَنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوٓا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُبْطِلُونَ

"Andolsun gerçekten bu Kur'an'da **insanlara her örneği verdik.** Yemin olsun onlara herhangi bir mucize getirsen küfre sapmış olanlar elbette derler: Siz başka değil sadece iptalcilersiniz." (Rûm, 30/58).

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

"Andolsun gerçekten bu Kur'ân'da **insanlar için her örnekten verdik**. Belki onlar öğüt alırlar." (Zümer, 39/27).

b) ' صَرَّفْنَا =*sarrafnâ*=türlü türlü açıklama yaptık' Fiili ile Açıklamanın Önemine Dikkat Çekilmesi

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِى هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلاً

"Andolsun bu Kur'ân'da **insanlar için her örnekten** türlü türlü açıklama yaptık. Oysa insan, her şeyi tartışmaya çok düşkün oldu." (Kehf, 18/54).

* * *

هٰذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوا بِهِ وَلِيَعْلَمُوا اَنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ

"Bu, **insanlara** bir tebliğdir, bununla uyarılmaları, ancak O'nun tek tanrı olduğunu bilmeleri ve bir de akıl sahiplerinin öğüt alması için gönderilmiştir." (İbrâhîm, 14/52).

بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ اِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

Apaçık delillerle, kitaplarla (göndermiştik.) Sana da Kur'ân'ı indirdik ki **insanlara,** kendilerine indirilmiş olanı açıklayasın ve belki onlar tefekkürde bulunurlar." (Nahl, 16/44).

ثُمَّ كُلِى مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِى سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلاً يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"Sonra meyvelerin hepsinden ye ve Rabbinin boyun eğdirilmiş yollarına gir. Karınlarından renkleri farklı bir içecek (bal) çıkar. **İnsanlar** için onda bir şifa vardır. Kuşkusuz bunda düşünen bir toplum için elbette bir ibret vardır." (Nahl, 16/69).

وَاِذْ قُلْنَا لَكَ اِنَّ رَبَّكَ اَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِى اَرَيْنَاكَ اِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِى الْقُرْاٰنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ اِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا

"Bir zaman sana: 'Kuşkusuz Rabbin **insanları** çepeçevre kuşatmıştır' demiştik. Sana gösterdiğimiz o temâşâyı da, Kur'ân'da lanetlenmiş o ağacı da insanlar için bir sınav olmak üzere yapmıştık. Kendilerini korkutuyoruz, bu da sadece onların, büyük oranda taşkınlıklarını artırıyor." (İsrâ, 17/60).

قَالَ كَذٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ وَلِنَجْعَلَهُ اٰيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا وَكَانَ اَمْرًا مَقْضِيًّا

"Öyle dedi. Fakat Rabbin: O bana göre kolaydır. Hem de onu **insanlara** kudretimizin bir işareti ve tarafımızdan bir rahmet kılacağımız için. Bir de o karara bağlanmış bir iş bulunuyor, buyurdu." (Meryem, 19/21).

اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِى غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَ

"**İnsanlara** hesapları yaklaştı. Onlar ise hâlâ gaflet içinde aldırmıyorlar." (Enbiyâ, 21/1).

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِى جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَٓاءًۨ اِلْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِاِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ

"Ama küfretmiş olanlar, Allah'ın yolundan ve kendisini mukim ve misafir (yerli ve yabancı), içinde eşit şekilde hareket etmek üzere bü-

tün **insanlar için** yapmış olduğumuz Mescid-i Harâm'dan engelliyorlar. Her kim orada zulümle sapmak isterse ona pek elem veren bir azaptan tattırırız." (Hacc, 22/25).

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِؕ مَثَلُ نُورِه۪ كَمِشْكٰوةٍ ف۪يهَا مِصْبَاحٌؕ اَلْمِصْبَاحُ ف۪ى زُجَاجَةٍؕ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُض۪ٓيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌؕ نُورٌ عَلٰى نُورٍؕ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِه۪ مَنْ يَشَٓاءُؕ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِؕ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌۙ

"Allah, göklerin ve yerin nurudur. Nurunun temsili sanki içinde bir kandil bulunan bir hücre gibidir. Kandil bir sırçada, sırça bir inci yıldız. Doğuya da batıya da nisbet edilmeyen kutlu bir ağaçtan, zeytinden tutuşturulur. Yağı hemen hemen ateş dokunmasa bile ışık verir, nur üstüne nurdur. Allah, dilediğini nuruna yöneltir ve **insanlar için** temsiller getirir. Allah her şeyi çok iyi bilendir." (Nûr, 24/35).

وَقَوْمَ نُوحٍ لَمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ اَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ اٰيَةًؕ وَاَعْتَدْنَا لِلظَّالِم۪ينَ عَذَابًا اَل۪يمًاۚ

"Nûh kavmini de, peygamberleri yalanladıklarında boğduk ve kendilerini **insanlara** bir ibret kıldık. Zâlimlere de acıtan bir azap hazırladık." (Furkân, 25/37).

وَق۪يلَ لِلنَّاسِ هَلْ اَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَۙ

"**Halka:** 'Siz de toplanıyor musunuz?' denildi." (Şuarâ, 26/39).

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَٓا اَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْاُو۫لٰى بَصَٓائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

"Yüceliğim hakkı için Biz Musa'ya -ilk kuşakları helak etmemizden sonra- o kitabı, **insanların** vicdanlarını aydınlatacak görüşler ve bir hidâyet ve rahmet olmak üzere verdik, gerek ki düşünüp öğüt alırlar." (Kasas, 28/43).

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِى الْاَرْضِ مَرَحًاۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍۚ

"**İnsanlara** yanağını çevirme, yeryüzünde kasılarak yürüme. Çünkü Allah, kibirlenen, övünüp duran hiç kimseyi sevmez." (Lokmân, 31/18).

وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا كَٓافَّةً لِلنَّاسِ بَشٖيرًا وَنَذٖيرًا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Seni de sadece bütün **insanlar için** bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Ne var ki **insanların çoğunluğu** bilmiyorlar." (Sebe, 34/28).

مَا يَفْتَحِ اللّٰهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَاۚ وَمَا يُمْسِكْۙ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهٖۜ وَهُوَ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ

"Allah, **insanlar için** rahmetinden bir kapı açarsa, onu kapatacak hiç kimse yoktur, kapatırsa da onu açacak hiç kimse yoktur. O, çok güçlüdür, çok hikmetlidir." (Fâtır, 35/2).

اِنَّٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَلِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَاۚ وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكٖيلٍ۟

"Cidden biz bu Kitabı sana, **insanların yararına** gerçekle indirdik. Öyle ise kim doğru yolu seçerse kendi yararınadır, kim sapıtırsa ancak zararına sapıtır. Sen onların üzerlerinde vekil değilsin." (Zümer, 39/41).

هٰذَا بَصَٓائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ

"Bu (Kuran) **insanlar için** basiretler ve kesin bilgi edinecek bir kavim için de hidayet ve rahmetin ta kendisidir." (Câsiye, 45/20).

G) ‘ الناس =*en-nâs*’ Lafzının ‘ فى =*fî*’ Harfi ile Esre Okunduğu Âyetler

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Bir ölü iken kendisine hayat verdiğimiz, ona, sayesinde **insanlar arasında** yürüyeceği bir ışık sunduğumuz kimse; içinden çıkamaz bir konumda karanlıklar içinde kalmış kişinin durumu gibi midir? İşte böyledir! O kâfirlere de yapageldikleri süslü gösterilmiştir.” (Enâm, 6/122).

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ

“Bütün insanlar içinde haccı ilan et ki gerek yaya, gerek her derin vadiden incelmiş her binit üzerinde sana gelsinler.” (Hacc, 22/27).

H) ‘ الناس =*en-nâs*’ Lafzının Atıf (bağlaç) Harfi ‘ و =*vav*’ ile Esire Okunduğu Âyetler

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

“Kuşkusuz küfredenler ve kâfir oldukları halde ölenler, işte Allah’ın, meleklerin ve tüm **insanların** laneti sırf onların üzerine.” (Bakara, 2/161).

أُولَٰئِكَ جَزَاؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

“İşte onlar! Cezaları, kuşkusuz Allah’ın, meleklerin ve bütün **insanların** ilenci üzerlerine.” (Âl-İ Imrân, 3/87).

إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذٰلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ

"Rabbinin rahmet ettiği kimseler hâriç. İşte bunun için onları yarattı ve Rabbinin: 'Elbette, cehennemi cinlerden ve **insanlardan,** hepsinden dolduracağım!' sözü tam yerine geldi." (Hûd, 11/119).

مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ

"Gerek cinlerden, gerek **insanlardan** olsun." (Nâs, 114/6).

III/3) ' الناس =*en-nâs*' Lafzının Aynı Âyetteki Farklı Harekeli Şekilleri ve Bağlamları

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ اُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَٓاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًاۜ وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَٓا اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلٰى عَقِبَيْهِۜ وَاِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً اِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللّٰهُۜ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُضِيعَ اِيمَانَكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ

"İşte böyle! Sizi, **insanlara** karşı tanık olmanız, o Peygamber'in de üstünüzde şahit olması için orta bir ümmet yaptık. Üzerinde bulunduğun o kıbleyi, sırf Peygamber'i izleyecekleri iki ökçesi üzerine geri döneceklerden ayırmak için çevirdik. Gerçi bu, Allah'ın hidayet ettiği kimselerden başkalarına pek ağır gelmiştir. Allah, imanınızı ziyan edecek değildir. Allah **insanlara** karşı cidden şefkatli, çok merhametlidir." (Bakara, 2/143).

كَانَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللّٰهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَاَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِۜ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ اِلَّا الَّذِينَ اُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا

بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِاِذْنِهِ
وَاللّٰهُ يَهْدِي مَنْ يَشَٓاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

"**İnsanlar** bir tek ümmetti de Allah o peygamberleri müjdeci ve uyarıcılar olarak gönderdi, anlaşmazlığa düştükleri hususlarda **insanlar arasında** hükmetsinler diye kendileriyle birlikte o kitabı gerçekle indirdi. Kendilerine kitap verilenler, kendilerine apaçık kanıtlar geldikten sonra sırf aralarındaki kıskançlık yüzünden anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah, iman edenleri, onların anlaşmazlığa düştükleri gerçeğe doğrudan ulaştırdı. Öyle ya Allah dilediği kimseyi dosdoğru yola iletir." (Bakara, 2/213).

اَلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ
فَزَادَهُمْ اِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

"Onlar, **halk** kendilerine: '**İnsanlar** size karşı toplanmışlar, onun için onlardan korkun' demişti de bu onların imanlarını artırmış ve: 'Allah bize yeter, ne güzel Vekil O!' demişlerdi." (Âl-i Imrân, 3/173).

3) İnsanın, ' الإنس =*el-ins*' Lafzı ile Vurgulandığı Âyetler ve Bağlamları

a) ' الْإِنْس =*el-ins*' Lafzının ' الْجِن =*el-cinn*' Lafzından Önce Geçtiği Âyetler

İnsan Şeytanlarının Özellikleri

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي
بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَٓاءَ رَبُّكَ مَا
فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ

"Böylece, her peygambere **insan ve cin şeytanlarını** bir düşman yaptık. Bunlar birbirlerini aldatmak için kimileri kimine sözün yal-

dızlısını telkin ederler. Rabbin dileseydi bunu yapmazlardı! Öyle ise onları uydurageldikleri iftiralarıyla başbaşa bırak." (Enâm, 6/112).

İnsanların Cinlerle Görüşebileceklerinin İşâreti

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰٓى اَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِه۪ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَه۪يرًا

"De ki: Andolsun eğer **insanlar** ve cinler, bu Kur'ân'ın benzerini getirmeleri için **bir araya gelseler -birbirlerine destek çıksalar bile-** onun benzerini getiremezler." (İsrâ, 17/88).

فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْـَٔلُ عَنْ ذَنْبِه۪ٓ اِنْسٌ وَلَا جَٓانٌّ

"Artık o gün **insana** da cinne de günahından sorulmaz." (Rahmân, 55/39).

Cinlerin de İnsanlar Gibi Cinsel İlişkilerde Bulunabildiklerinin İşâretleri

ف۪يهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِۙ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَٓانٌّ

"O cennetlerde bakışlarını sadece (sahiplerine) kısan dilberler vardır ki kendilerine onlardan önce **ne insanlar dokunmuştur ne de cinler!**" (Rahmân, 55/56).

لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَٓانٌّ

"Onlardan önce onlara ne **insan dokunmuştur ne de cinler!**" (Rahmân, 55/74).

وَاَنَّا ظَنَنَّٓا اَنْ لَنْ تَقُولَ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللّٰهِ كَذِبًاۙ

"Doğrusu biz, **insanlar ve cinler** Allah'a karşı kesinlikle yalan söylemez sanmışız." (Cinn, 72/5).

وَاَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْاِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًاۙ

"Doğrusu **insanlardan** bazı erkekler **cinlerden** bazı erkeklere sığınıyorlardı da onların taşkınlıklarını artırıyorlardı." (Cinn, 72/6).

b) ‘ الْجِنّ =*el-cinn*’ Lafzının ‘ الْإِنْس =*el-ins*’ Lafzından Önce Geçtiği Âyetler

Cinler ve İnsanlar Birer Toplum Olarak Nitelendiriliyor

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْاِنْسِ
وَقَالَ اَوْلِيَاؤُهُمْ مِنَ الْاِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَا
اَجَلَنَا الَّذِي اَجَّلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوٰيكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا اِلَّا مَا شَاءَ
اللّٰهُ اِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ

“Onları, hepsini toplayacağı gün: ‘Ey **cin topluluğu!** Gerçekten (telkinlerinizle) **insanlardan** çoğunu tarafınıza geçirdiniz’ (buyurur). Cinlerin, insanlardan dostları der: ‘Rabbimiz! Kimimiz kiminden yararlandı ve bizim için belirlediğin süreye ulaştık.’ (Allah) buyurur: Konak yeriniz -Allah’ın dilediği hariç- içinde sürekli kalanlar olmak üzere ateştir. Cidden Rabbin çok hikmetli, çok iyi bilendir.” (Enâm, 6/128).

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ
اٰيَاتِي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلٰى اَنْفُسِنَا
وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ

“**Ey cin ve insan topluluğu!** Size içinizden, karşınızda âyetlerimi okuyan ve bugününüze kavuşmanız hususunda sizi uyaran peygamberler gelmedi mi (diye sorar)? Derler: Kendi aleyhimize tanıklık ettik. Onları dünya hayatı aldattı ve gerçekten kâfirler olduklarına dair kendi aleyhlerinde tanıklık ettiler.” (Enâm, 6/130).

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اِنِ اسْتَطَعْتُمْ اَنْ تَنْفُذُوا مِنْ اَقْطَارِ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ اِلَّا بِسُلْطَانٍ

"**Ey cin ve insan topluluğu!** Eğer göklerin ve yerin sınırlarından geçip gitmenize gücünüz yeterse geçin gidin. Ferman olmazsa geçemezsiniz." (Rahmân, 55/33).

قَالَ ادْخُلُوا فِىٓ اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ فِى النَّارِۜ كُلَّمَا دَخَلَتْ اُمَّةٌ لَعَنَتْ اُخْتَهَاۜ حَتّٰىٓ اِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعًاۙ قَالَتْ اُخْرٰيهُمْ لِاُو۫لٰيهُمْ رَبَّنَا هٰٓؤُلَٓاءِ اَضَلُّونَا فَاٰتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِۜ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلٰكِنْ لَا تَعْلَمُونَ

"Buyurdu: Sizden önce gelip geçmiş **cin ve insan toplulukları** arasında ateşe girin. Her ümmet ateşe girdikçe yoldaşı olan topluma lanet okur. Derken peşpeşe hepsi orada toplandıklarında sonrakiler öncekileri için: 'Rabbimiz! İşte bunlar bizi saptırdılar, öyle ise onlara ateşten bir kat (daha fazla) ver,' der. Buyurur: Herkese bir kat (fazlası) var, ama bilmiyorsunuz." (A'râf, 7/38).

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَث۪يرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِۘ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَاۘ وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَاۘ وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَاۜ اُو۬لٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

"Gerçekten biz, cehennem için **cinden ve insandan** pek çoğunu yarattık! Kalpleri var onlarla anlamazlar, gözleri var onlarla görmezler, kulakları var onlarla işitmezler. İşte onlar hayvanlar gibidir! Yok yok! Onlar daha şaşkındır! İşte onlardır o gafiller!" (A'râf, 7/179).

وَحُشِرَ لِسُلَيْمٰنَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ

"Süleyman'a, **cinlerden, insanlardan** ve kuşlardan orduları toplandı. Bunlar zapt ile yönetiliyorlardı." (Neml, 27/17).

وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ
الْقَوْلُ فِي اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ

"Onlara yanaşma arkadaşlar sardırdık da önlerindekini ve arkalarındakini kendilerine süslü gösterdiler. Kendilerinden önce **cinlerden ve insanlardan** geçmiş olan ümmetler içinde onların aleyhinde de hüküm hak oldu. Kesin onlar, hüsrana düşenlerdi." (Fussılet, 41/25).

اُولٰئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ
وَالْاِنْسِ اِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ

"İşte bunlar, **insanlardan ve cinlerden** önlerinde geçen ümmetler içinde üzerlerine söz hak olmuş olan kimselerdir, çünkü bunlar hep hüsrana uğramışlardır." (Ahkâf, 46/18).

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ

"Ben, **cinleri ve insanları** ancak Bana kulluk etsinler diye yarattım." (Zâriyât, 51/56).

4) İnsanın, ' أُنَاس *=ünâs,* إِنْسِي *=insiyy* ve أَنَاسِي *=enâsiyy*' Lafızları ile Vurgulandığı Âyetler

Her Grup Su Alacağı Kaynağı Bilmişti

وَاِذِ اسْتَسْقٰى مُوسٰى لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ
فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ
كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ

"Yine, Musa'nın kavmi için su dileyip de 'asanı o taşa vur' dediğimizi, bunun üzerine taştan on iki kaynak fışkırdığını, **her bölük insanın** su alacağı kaynağını gerçekten bildiğini (kendilerine) 'Allah'ın

rızkından yiyin, için ama yeryüzünde fesat çıkarmayın' dediğimizi hatırlayın." (Bakara, 2/60).

وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمَمًا وَاَوْحَيْنَا اِلٰى مُوسٰى
اِذِ اسْتَسْقٰيهُ قَوْمُهُ اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْبَجَسَتْ
مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ وَظَلَّلْنَا
عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ
مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Onları on iki torun ümmetlere ayırdık. Toplumu kendisinden su istediğinde Musaya: 'Asanı o taşa vur' diye vahyettik. Ondan on iki göze fışkırdı. **Her torun kabile içeceği yeri gerçekten bildi.** O bulutu üzerlerine gölgelik yaptık, kendilerine kudret helvasıyla bıldırcını indirdik. 'Size rızık olarak verdiklerimizin en temizlerinden yiyin.' dedik. Bununla berber onlar bize zulmetmediler ama kendilerine zulmediyorlardı." (A'râf, 7/160).

Pek Temiz Bir Aile İmiş

وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ اِلَّا اَنْ قَالُوا اَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ
اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ

"Toplumunun cevabı sadece şu oldu: Onları kentinizden çıkarın, çünkü onlar **iyice temizlenen insanlarmış**!" (A'râf, 7/82).

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ اِلَّا اَنْ قَالُوا اَخْرِجُوا اٰلَ لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْ
اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ

"Buna kavminin cevabı sadece: 'Çıkarın şu Lût ailesini şehrinizden, çünkü onlar çok temizlik taslayan bir **âile,'** demeleri olmuştur." (Neml, 27/56).

يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ اُنَاسٍ بِاِمَامِهِمْ فَمَنْ اُوتِىَ كِتَابَهُ بِيَمِينِه۪ فَاُولٰٓئِكَ يَقْرَؤُنَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَت۪يلًا

"Günün **birinde insan gruplarından her birini** önderleriyle çağırırız. Artık kime kitabı sağ eliyle verilirse işte onlar kitaplarını okurlar ve zerrece haksızlığa uğratılmazlar." (İsrâ, 17/71).

لِنُحْيِىَ بِه۪ بَلْدَةً مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَٓا اَنْعَامًا وَاَنَاسِىَّ كَث۪يرًا

"Ki bununla ölü bir beldeyi canlandıralım ve yarattığımız nice hayvan sürülerini ve birçok **insan kümelerini** sulayalım." (Furkân, 25/49).

فَكُل۪ى وَاشْرَب۪ى وَقَرّ۪ى عَيْنًا فَاِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ اَحَدًا فَقُول۪ٓى اِنّ۪ى نَذَرْتُ لِلرَّحْمٰنِ صَوْمًا فَلَنْ اُكَلِّمَ الْيَوْمَ اِنْسِيًّا

"Artık ye, iç, gözün aydın olsun. Bunun üzerine eğer insanlardan birini görürsen: 'Ben Rahmana oruç adadım, onun için bugün **hiçbir insana** söz söylemeyeceğim,' de." (Meryem, 19/26).

**
*

5) İnsana, Tekil “ نفس =nefs” ve Çoğul “ أَنْفُس =enfüs” Lafızlarıyla İşâret Edilen Âyetler ve Bağlamları[1]

Önbilgiler ve Genel Tesbitler

I) Tekil “ نَفْس =nefs” Lafzı

A)İnsanın, İzafetsiz Tekil “ نَفْس =nefs” Lafzıyla Vurgulandığı Âyetler

• O gün kimse başkası adına bir şey yapamaz • Herkes gücüne göre mükellef tutulur • O gün herkese kazandığının karşılığı eksiksiz verilir • Herkes yaptıklarına göre muâmele görecektir • Hiç kimse O'nun izni olmadan bir şey yapamaz • İmanı hangi kişiye fayda vermez • Herkes sınava tabi tutulacak • Hiç kimse zulme uğratılmayacak • Kimse yarın eyvah demeden önce.

B) İnsanın, “ نَفْس =nefs” Lafzının Üçüncü Tekil Müfred Müzekker (Eril) Şahıs Zamirine Muzaf Olmasıyla Yansıtıldığı Âyetler

• Herkes yaptığını önünde hazır bulacak • Kişi ne yaparsa kendine yapar.

C) İnsanın, “ نَفْس =nefs” Lafzının Üçüncü Tekil Müennes (Dişil) Şahıs Zamirine Muzaf Olmasıyla Yansıtıldığı Âyetler

D) İnsanın,Tekil “ نَفْس =nefs” Kelimesinin İkinci Tekil Müfred Müzekker (Eril) Şahıs Zamiri ك = Kef'e Muzaf Olmasıyla “ نَفْسك ” Lafzıyla Yansıtıldığı Âyetler

---

[1] İlgili kelimelerin bu bölümde daha önce değişik vesilelerle aktarılmış olan bazı âyetler tekrar yazılmamış, bunlar dipnotlarda gösterilmiştir.

E) İnsanın,Tekil " نَفْس =nefs" Kelimesinin Birinci Tekil Şahıs Zamiri ى = yâ'ya Muzaf Olmasıyla " نَفْسِى " Lafzıyla Yansıtıldığı Âyetler

F) " نَفْس =nefs" Kelimesinin Çeşitli Kullanımlarıyla İnsanın İç Dünyasına Vurgu Yapıldığı Âyetler

G) " نَفْس =nefs" Kelimesinin Çeşitli Kullanımlarıyla "Nefsin" İnsanın İç Bünyesine Yerleştirilmiş Bir Güç Olduğuna Vurgu Yapan Âyetler

II) Çoğul " اَلْأَنْفُس =el-enfus" Lafzı ve Versiyonları

A) İnsanların, Çoğul ve Yalın " اَلْأَنْفُس =el-enfüs" Lafzıyla Vurgulandıkları Âyetler

B) İnsanın, Üçüncü Çoğul Eril Şahıs Zamiri " هُمْ =hûm" Lafzına Muzaf olan " أَنْفُسُهُمْ =enfüsühüm" Kelimesiyle Vurgulandığı Âyetler

• Sadece kendilerini aldatıyorlar • Sadece kendilerini saptırıyorlar • İnsanların İlâhî emirler doğrultusunda hareket etmemeleri kendi kendilerine zulmetmeleri demektir • Kendilerini perişan edenlerin nitelikleri • Kendi aleyhlerinde şahitlik yapanlar • Kendi lehlerinde bir şey yapamazlar • Toplumlardaki değişim süreci

" أَنْفُسُهُمْ " Lafzı ile İnsanların Hayatta Kalmalarının Sebebi Olan "canları" Anlamının Vurgulanması

" أَنْفُسُهُمْ " Lafzının "vicdanları" Anlamında Yorumlanmaya da Elverişli Olduğu Âyetler

•

C) İnsanın, İkinci Çoğul Eril Şahıs Zamiri " كُمْ =küm" Lafzına Muzaf Olan " أَنْفُسَكُمْ =enfüsüküm" Kelimesiyle Vurgulandığı Âyetler

a) " أَنْفُسَكُمْ " lafzının üstün olduğu âyetler,
b) " أَنْفُسُكُمْ " lafzının ötüre olduğu âyetler,
c) " أَنْفُسِكُمْ " lafzının esre olduğu âyetler.

D) İnsanın, Birinci Çoğul Şahıs Zamiri " نَا =nâ" Lafzına Muzaf Olan " أَنْفُسَنَا =Enfüsünâ" Kelimesiyle Vurgulandığı Âyetler

E) İnsanın, " نَفْس =nefs" Kelimesinin Diğer Bir Çoğul Şekli " نُفُوس =nufûs" Lafzıyla Vurgulandığı Âyetler

Önbilgiler ve Genel Tesbitler

Burada tekil " نَفْس =nefs" ve çoğul " أَنْفُس =enfus" kelimelerinin ağırlıklı olarak lafzî yönleri ele alınmış, izafetsiz ve izafetli şekilleri kendi içlerinde gruplandırılmıştır. Bununla birlikte muhteva yönünden örtüşen âyetler de kümelendirilerek bir arada verilmeye çalışılmıştır. Bu yapılırken de din alanında hizmet görenlerin birkaç örneğe takılıp kalmamaları, aynı konuda aynı anlamı teyid sadedinde farklı başka âyetlerin de bulunduğuna dikkatleri çekilmeye, böylece ilgili konuda nassî belgelerin çeşitlendirilmesine gayret gösterilmiştir.

Âyetlerde, *'ruh'*un *'nefs'* anlamında kullanılabileceğine, ikisi arasında bir bağlantı bulunduğuna dair herhangi bir ipucuna rastlayamadığımızı belirtmeliyiz. Bunun için dînî eserlerde *'nefs'* kelimesinin, *'ruh'* ile yorumlanması görüşlerine katılamıyoruz. Çünkü Kur'ân'da nefsin fonksiyonları gündeme getirilirken izâfetsiz tekil " نَفْس =nefs" lafzının genellikle izafetsiz çoğul " أَنْفُس **=enfus"** lafzı gibi insanı etkileyen güç anlamında kullanıldığı görülür. " أَنْفُسَكُمْ , أَنْفُسَهُمْ " şeklinde izâfet/tamlama konumunda olanlarda ise "kendileri" anlamının ağır bastığı gözlemlenir. Oysa âyetlerde ruh ve fonksiyonu tamamen Allah'a ve Allah'ın bilgisine havâle edilmiş, doğrudan Allah ile ilgili bir kavram olduğuna vurgu yapılmış, Allah ile irtibatlandırılmıştır. Bunun için "güç, etkileme, kişiyi tesiri altına alma" anlamındaki tekil '*nefs* ile *ruh*'un ayrı ayrı varlıklar olduğunu düşünüyoruz.

I) Tekil “ نَفْس =nefs” Lafzı

A) İnsanın, İzafetsiz Tekil “ نَفْس =nefs” Lafzıyla Vurgulandığı Âyetler[2]

“ نَفْس =nefs” Lafzıyla İnsanın Kişi Olarak Vurgulandığı Âyetler

O Gün Kimse Başkası Adına Bir Şey Yapamaz

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ
وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ

“Ve hiç **kimsenin hiçbir kimse** adına bir şey ödemeyeceği, hiç kimseden bir şefaatın kabul edilmeyeceği, hiç kimseden bir fidyenin alınmayacağı ve onların yardım görmeyeceği bir günden sakının.” (Bakara, 2/48).

يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْـًٔا وَالْاَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ

“O gün **kimse kimse için bir şeye malik olamaz,** emir o gün yalnız Allah'ındır.” (İnfitâr, 82/19).

Herkes Gücüne Göre Mükellef Tutulur

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ اَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ اَرَادَ اَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ
وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ اِلَّا وُسْعَهَا
لَا تُضَٓارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذٰلِكَ فَاِنْ اَرَادَا
فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَاِنْ اَرَدْتُمْ اَنْ

---

[2] Önbilgilerde belirtildiği gibi bu ve daha başka bölümlerde çeşitli vesilelerle daha önce birkaç kez kaydedilen: Bakara, 2/72; Nisâ, 4/1; Mâide, 5/32, 45; En'âm, 6/98, 151; A'râf, 7/189; İsrâ, 17/33; Kehf, 18/74; Tâhâ, 20/40; Furkân, 25/68; Kasas, 28/19, 33; Lokmân, 31/28, 34; Zümer, 39/6 burada tekrarlanmamıştır.

تَسْتَرْضِعُوا اَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِذَا سَلَّمْتُمْ مَا اٰتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِۜ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصٖيرٌ

"Anneler, emzirmeyi tamamlatmak isteyen (koca) için çocuklarını tam iki yıl emzirirler. Annelerin yiyeceği ve giyeceği -örfe uygun biçimde- kendisi için doğurulmuş olana (babaya) aittir. **Hiç kimse gücünün üzerindekiyle yükümlü tutulmaz.** Ne anne çocuğu yüzünden ne de kendisi için doğurulmuş olan (baba) çocuğu yüzünden zarara uğratılsın. Mirasçıya da bunun aynısı (yüklenir). Ana-baba anlaşarak ve birbirlerine danışarak çocuğu sütten kesmek isterlerse ikisine de hiçbir günah yoktur. Çocuklarınızı emzirtmek (süt anne tutmak) isterseniz, örfe göre ver(meyi va'det)diğinizi teslim ettiğinizde size hiçbir günah yoktur. Allah'tan korkun ve bilin ki kuşkusuz Allah yapmakta olduğunuz şeyi pek iyi görmektedir." (Bakara, 2/233).

لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَاۜ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْۜ
رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسٖينَا اَوْ اَخْطَاْنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا اِصْرًا
كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖۚ
وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلٰينَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرٖينَ

"Allah, **hiç kimseye gücünün dışında bir şey yüklemez.** Herkesin kazandığı lehine, yüklendiği aleyhinedir. Rabbimiz! Unuttuysak veya yanıldıysak bizi sorumlu tutup sorgulama. Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi üzerimize ağır bir yük yükleme. Rabbimiz! Bize, gücümüz olmayan şeyi yükleme. Bizden sil, bizim için bağışla, bize merhamet eyle. Sen mevlamızsın, o kâfirler topluluğuna karşı bize yardım eyle." (Bakara, 2/286).

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتٖيمِ اِلَّا بِالَّتٖي هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهُۚ
وَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمٖيزَانَ بِالْقِسْطِۚ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا وَاِذَا

قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى وَبِعَهْدِ اللّٰهِ اَوْفُوا ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ
بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"Yetimin malına erginliğe erinceye değin en güzel şekli dışında yaklaşmayın, ölçme ve tartmayı eksiksiz yapın. **Kimseyi gücünün dışında yükümlü kılmayız.** Konuştuğunuzda, yakınlık sahibi/akraba da olsa adalet gösterin. Allah'ın sözünü yerine getirin. Bu, Allah'ın size tavsiyesidir. Belki siz öğüt alırsınız." (En'âm, 6/152).

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا اُو۬لٰٓئِكَ
اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"İman edip iyi işleri yapanlar **-ki biz hiç kimseyi gücünün dışında yükümlü kılmayız-,** işte onlar cennet halklarıdır. Onlar orada sürekli kalırlar." (A'râf, 7/42).

وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Bununla birlikte **Biz kimseye gücünü aşan teklifte bulunmayız.** Yanımızda hakkı söyler bir kitap vardır. Onlar da zulüm görmezler." (Mü'minûn, 23/62).

لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهٖ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا اٰتٰيهُ اللّٰهُ
لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا مَا اٰتٰيهَا سَيَجْعَلُ اللّٰهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا

"Genişliği (varlığı) olan genişliğine göre nafaka versin, rızkı dar olan da Allah'ın ona verdiğinden nafaka versin. **Allah bir kimseyi kendisine verdiğinden başkasıyla yükümlü kılmaz.** Allah bir güçlüğün arkasından mutlaka bir kolaylık yapar." (Talâk, 65/7).

O Gün Herkese Kazandığının Karşılığı Eksiksiz Verilir

وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ اِلَى اللّٰهِ ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا
كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Bir günden korkun ki onda Allah'a döndürüleceksiniz. Sonra herkese **kazandığının karşılığı tastamam verilecek** ve onlar haksızlığa uğratılmayacaklar." (Bakara, 2/281).

فَكَيْفَ اِذَا جَمَعْنَاهُمْ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ
وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Peki, onları, kendisinde hiç kuşku bulunmayan bir gün için bir araya topladığımızda ve **herkese kazandığı tastamam verilip onların** haksızlığa da uğramayacaklar(ı bir ortamda durumları) nasıl olacak?" (Âl-i Imrân, 3/25).

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَغُلَّ وَمَنْ يَغْلُلْ يَاْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ
تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Bir peygamberin ganimet malından aşırması olacak şey değil. Kim ganimet malından aşırırsa, aşırdığını kıyamet günü (yüklenip) getirir, sonra da **herkese kazandığı tastamam ödenir** ve onlar haksızlığa uğratılmazlar." (Âl-i Imrân, 3/161).

يَوْمَ تَاْتٖى كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ
مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"O gün herkes kendi nefsi hesabına mücadele ederek gelir, **herkese yaptığı tam verilir.** Onlar zulüm görmezler." (Nahl, 16/111).

وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُوَ اَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ

"**Herkese yaptığının karşılığı tam verilmiştir.** O, ne işlemekte olduklarını daha iyi bilendir." (Zümer, 39/70).

وَاٰتُوا النِّسَٓاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَاِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنٖيٓـًٔا مَرٖيٓـًٔا

"Kadınlara mehirlerini bir bağış olarak verin. Eğer onun bir bölümünü **gönül hoşluğuyla** size bağışlarlarsa onu da kolayca afiyetle yeyin." (Nisâ, 4/4).

Herkes Yaptıklarına Göre Muâmele Görecektir

وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
وَذَكِّرْ بِهِ أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللّٰهِ
وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذْ مِنْهَا أُولٰئِكَ الَّذِينَ
أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ
بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ

"Dinlerini bir oyun, bir eğlence edinen ve kendilerini dünya hayatının aldattığı kimseleri bırak. Kur'ân ile öğüt ver ki kendisi için Allah'tan başka hiçbir dost ve hiçbir şefaatçı olmayan **hiçbir can kazandığı yüzünden** rehin tutulup helakin kucağına teslim edilmesin. Her türlü fidyeyi denkleştirse bile hiçbir candan kabul edilmez. İşte onlar, **kazandıkları yüzünden** rehin tutulup tehlikenin kucağına teslim edilmişlerdir. Küfredegeldikleri için onlara kaynar sudan bir içki ve acı veren bir azap vardır." (En'âm, 6/70).

قُلْ أَغَيْرَ اللّٰهِ أَبْغِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا
عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى ثُمَّ إِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ
بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

"De ki: O, her şeyin Rabbi iken Allah'tan başkasını mı Rab olarak arayayım? **Herkesin kazandığı kendi hesabınadır.** Hiçbir günahkâr bir diğerinin günahını yüklenmez. Sonra dönüşünüz Rabbinizedir, o size ihtilaf edegeldiğinizi haber verecek." (En'âm, 6/164).

أَفَمَنْ هُوَ قَائِمٌ عَلٰى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَجَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَاءَ
قُلْ سَمُّوهُمْ أَمْ تُنَبِّئُونَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ أَمْ بِظَاهِرٍ مِنَ الْقَوْلِ

بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا عَنِ السَّبِيلِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

"Her **nefsin kazandığı kendisiyle kaim olan** o Zât'ı mı (inkâr ettiler)? Allah'a ortaklar koştular. De ki: 'Onlara ad verin!' Yoksa siz O'na yeryüzünde bilmeyeceği şeyleri mi haber vereceksiniz? Hayır, doğrusu o küfredenlere tuzakları süslü gösterildi, yoldan çevrildiler. Allah'ın saptırdığını hidâyete erdirecek kimse yoktur." (Ra'd, 13/33).

وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلّٰهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ

"Gerçekten, onlardan öncekiler de tuzak kurmuştu. Bütün tuzaklar Allah'ındır. **Her canın ne kazanacağını bilir.** O kâfirler de bu dünyanın sonu kimindir yakında bilecekler." (Ra'd, 13/42).

لِيَجْزِيَ اللّٰهُ كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

"Allah, **her nefse kazandığının karşılığını** vermek için böyle yapar. Cidden Allah hesabı pek hızlı görendir." (İbrâhîm, 14/51).

اِنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ اَكَادُ اُخْفِيهَا لِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعٰى

"Çünkü saat (kıyamet) muhakkak gelecek. Ben sadece onu gizliyorum ki **her can emeğinin karşılığını** alsın". (Tâhâ, 20/15).

اَلْيَوْمَ تُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

"Bugün, herkes **kazandığıyla cezalandırılır.** Bugün hiç haksızlık yoktur. Kuşkusuz Allah hesabı pek süratlıdır." (Mü'min, 40/17).

وَخَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Allah, gökleri ve yeri hak ile ve her can kazandığıyla ödüllendirilsin diye yarattı. Onlar haksızlığa uğratılmazlar." (Câsiye, 45/22).

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ

"Her **nefis kendi kazancına** tutsaktır." (Müddessir, 74/38).

Hiç Kimse O'nun İzni Olmadan Bir Şey Yapamaz

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ اَنْ تَمُوتَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْاٰخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ

"Allah'ın izni olmadıkça **hiç kimseye** ölüm yoktur. (Ölüm) süresi belirlenmiş bir yazıdır. Kim dünya nimetini isterse ona ondan verir, kim de ahiret nimetini isterse ona da ondan veririz. O şükredenleri mükâfatlandıracağız." (Âl-i Imrân, 3/145).

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ اَنْ تُؤْمِنَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ

"Allah'ın izni olmadıkça **hiçbir kimsenin iman etmesi mümkün değildir.** Akıllarını işletmeyenler üzerine pisliği (azabı) bırakır." (Yûnus, 10/100).

يَوْمَ يَاْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ اِلَّا بِاِذْنِهِ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ

"O gün geldiğinde **Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse konuşmaz.** Artık onlardan bahtsızlar da vardır, mutlular da." (Hûd, 11/105).

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَاِنَّمَا تُوَفَّوْنَ اُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَاُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ

"**Her canlı ölümü tadacak** ve kıyamet günü ecirlerinize tastamam kavuşturulacaksınız. Kim ateşten uzaklaştırılır, cennete sokulursa gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı sadece aldanış metaıdır." (Âl-i Imrân, 3/185).

كُلُّ نَفْسٍ ذَٓائِقَةُ الْمَوْتِۜ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةًۜ وَاِلَيْنَا تُرْجَعُونَ

"**Her nefis ölümü tadacak.** Ve sizi bir sınav olmak üzere şer ve hayırla sınayacağız. Hepiniz de sonunda Bize döndürüleceksiniz." (Enbiyâ', 21/35).

كُلُّ نَفْسٍ ذَٓائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ اِلَيْنَا تُرْجَعُونَ

"**Her canlı ölümü tadacak,** sonra döndürülüp Bize getirileceksiniz. (Ankebût, 29/57).

İmanı Hangi Kişiye Fayda Vermez

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّٓا اَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ اَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَۜ
يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا اِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ اٰمَنَتْ مِنْ قَبْلُ
اَوْ كَسَبَتْ فٖٓي اِيمَانِهَا خَيْرًاۜ قُلِ انْتَظِرُٓوا اِنَّا مُنْتَظِرُونَ

"(Sapıklığı bırakmaları için) illa ki kendilerine meleklerin gelmesini veya Rabbinin gelmesini yahut Rabbinin âyetlerinden birinin gelmesini mi bekliyorlar? Rabbinin âyetlerinden kimi geldiği günde, daha önce iman etmemiş veya imanında bir hayır kazanmamış **hiç kimseye (o andaki) imanı fayda vermez**. De ki: Bekleyin! Gerçekten biz de bekleyenleriz. (el-En'âm, 6/158).

Herkes Sınava Tabi Tutulacak

هُنَالِكَ تَبْلُوا كُلُّ نَفْسٍ مَٓا اَسْلَفَتْ وَرُدُّٓوا اِلَى اللّٰهِ مَوْلٰيهُمُ الْحَقِّ وَضَلَّ
عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

"Orada **herkes önceden gönderdiğinden sınav verecek.** Artık Allah'a, gerçek Mevlalarına döndürülmüşlerdir ve uydurageldikleri şeyler kendilerinden kaybolmuştur." (Yûnus, 10/30).

وَلَوْ اَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِى الْاَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهٖۜ وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ
لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَۚ وَقُضِىَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Zulüm yapmış **herkes**, faraza yeryüzündekilerinin hepsine sahip olsa (azaptan kurtulmak için) onu elbette fidye verir. Azabı gördüklerinde pişmanlıklarını açığa vurdular. Aralarında adaletle hüküm verilmiştir. Onlar zulüm görmezler." (Yûnus, 10/54).

Hiç Kimse Zulme Uğratılmayacak

وَنَضَعُ الْمَوَازٖينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔاۜ وَاِنْ
كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ اَتَيْنَا بِهَاۜ وَكَفٰى بِنَا حَاسِبٖينَ

"Biz ise kıyamet günü için adaleti terazilere koruz da **hiçbir can zerrece zulme uğratılmaz.** Bir hardal danesi ağırlığınca da olsa onu getirir koruz, hesap görenler olarak da Biz yeteriz." (Enbiyâ, 21/47).

فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا وَلَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"O gün **hiç kimse zerrece zulüm görmez.** Siz sadece yapıp durduğunuz şeyin cezasına çarptırılırsınız." (Yâsîn, 36/54).

وَلَوْ شِئْنَا لَاٰتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدٰيهَا وَلٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنّٖى لَاَمْلَئَنَّ
جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعٖينَ

"Dileseydik **her ferdi doğru yola iletirdik.** Ne var ki benden: Elbette cehennemi, bütün cinlerden ve insanlardan dolduracağım, hükmü hak oldu." (Secde, 32/13).

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَٓا اُخْفِىَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍۚ جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"**Hiç kimse, onlar** için, yapageldiklerine bir mükâfat olmak üzere ne gibi gözler aydınlığı gizlendiğini bilmez." (Secde, 32/17).

Kimse Yarın Eyvah Demeden Önce

اَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتٰى عَلٰى مَا فَرَّطْتُ فٖى جَنْبِ اللّٰهِ وَاِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرٖينَۙ

"**Herhangi bir kişi:** 'Allah huzurunda kusurlu davranmamdan ötürü yazıklar olsun bana! Doğrusu gerçekten yalancılardan idim' demesinden önce (Rabbinizden indirilenin en güzeline uyun)". (Zümer, 39/56).

وَجَٓاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَٓائِقٌ وَشَهٖيدٌ

"**Herkes** yanında bir sevk görevlisi ve bir şahit olduğu halde gelmiştir." (Kâf, 50/21).

وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللّٰهُ نَفْسًا اِذَا جَٓاءَ اَجَلُهَاۜ وَاللّٰهُ خَبٖيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

"Oysa Allah **bir canı** süresi geldiği zaman asla ertelemez. Allah her ne yaparsanız pekâlâ haberlidir." (Munâfikûn, 63/11).

عَلِمَتْ نَفْسٌ مَٓا اَحْضَرَتْۜ

"**Kişi** ne hazırlamış olduğunu anlar." (Tekvîr, 81/14).

عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَاَخَّرَتْۜ

"**Kişi** gönderdiğini de geri bıraktığını da bilir." (İnfitâr, 82/5).

اِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌۜ

"Hiçbir kişi yoktur ki üzerinde bir bekçi olmasın." (Târık , 86/4).

**
*

B) İnsanın, " نفس =nefs" Lafzının Üçüncü Tekil Müfred Müzekker (Eril) Şahıs Zamirine Muzaf Olmasıyla Yansıtıldığı Âyetler[3]

Herkes Yaptığını Önünde Hazır Bulacak

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ
لَوْ اَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ اَمَدًا بَعِيدًا وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُ وَاللّٰهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ

"O gün **her nefis,** yaptığı hayrı önünde hazırlanmış bulacak; ne kötülük yapmışsa cidden keşke onunla arasında pek uzak bir mesafe olsa diye candan arzulayacak. Allah sizi kendisinden sakındırıyor. Allah, kullara karşı pek şefkatlidir." (Âl-i Imrân, 3/30).

كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِبَنِي اِسْرَآئِيلَ اِلَّا مَا حَرَّمَ اِسْرَآئِيلُ عَلَى نَفْسِهِ
مِنْ قَبْلِ اَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرٰيةُ قُلْ فَاْتُوا بِالتَّوْرٰيةِ فَاتْلُوهَا اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

"Tevrat indirilmeden önce İsrail'in **kendine** haram kıldıkları dışındaki yiyeceklerin tümü İsrailoğullarına helal idi. De ki: Doğru söyleyenler iseniz haydi getirin Tevrat'ı ve okuyun onu." (Âl-i Imrân, 3/93).

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ يَجِدِ اللّٰهَ
غَفُورًا رَحِيمًا

"Kim bir kötülük yapar veya **kendine** zulüm yapar, sonra Allah'tan mağfiret dilerse Allah'ı pek bağışlayıcı, pek merhametli bulur." (Nisâ, 4/110).

---

[3] Burada da daha önce aktarılmış olan: Bakara, 2/130, 207; Mâide, 5/30; En'âm, 6/104; Yûnus, 10/108; Yûsuf, 12/30, 32, 51, 77; Kehf, 18/35; Tâhâ, 20/67; Fâtır, 35/32; Sâffât, 37/113; Feth, 48/10; Kâf, 50/16; Kıyâme, 75/14 gibi âyetlere yer verilmediği gibi " نفس " lafzıyla Allah'ın Zatının murad edildiği: Âl-i Imrân, 3/28; En'âm, 6/12,54 gibi ayetlere de yer verilmemiştir.

وَمَنْ يَكْسِبْ اِثْمًا فَاِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلٰى نَفْسِهٖۜ وَكَانَ اللّٰهُ
عَلٖيمًا حَكٖيمًا

Kim bir günah kazanırsa onu ancak **kendi** aleyhine kazanır. Allah pek iyi bilendir, hikmetlidir. (Nisâ, 4/111).

Kişi Ne Yaparsa Kendine Yapar

مَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَدٖي لِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَاۜ وَلَا تَزِرُ
وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۜ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبٖينَ حَتّٰى نَبْعَثَ رَسُولًا

"Yola gelen **kendi için** yola gelmiştir, sapıtan da **kendi aleyhine** sapıtmıştır. Hiçbir günahkâr başka birinin günahını yüklenmez. Biz bir peygamber göndermemize değin azap edenler olmadık." (İsrâ, 17/15).

قَالَ الَّذٖي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ اَنَا اٰتٖيكَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ يَرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَۜ فَلَمَّا
رَاٰهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبّٖيۗ لِيَبْلُوَنٖٓي ءَاَشْكُرُ اَمْ اَكْفُرُۜ وَمَنْ
شَكَرَ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ رَبّٖي غَنِيٌّ كَرٖيمٌ

"Yanında kitaptan bir ilim bulunan kişi ise: 'Ben onu sana, gözünü kırpmadan evvel getiririm' dedi. Derken onu yanında duruyor görünce (Süleyman): 'Bu, Rabbimin lutfundan, şükür mü sunacağım yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak için. **Her kim şükrederse sırf kendi yararına şükreder, her kim de nankörlük ederse** bilmeli ki Rabbim gerçekten zengindir, pekâlâ keremlidir' dedi." (Neml, 27/40).

وَاَنْ اَتْلُوَا الْقُرْاٰنَۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَدٖي لِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ اِنَّمَا اَنَا
مِنَ الْمُنْذِرٖينَ

"Bir de Kur'ân'ı okumakla emrolundum. Bunun üzerine her kim **hidâyeti kabul ederse sırf kendi yararına eder, kim de sapa giderse** de ki: Ben sırf tehlikeyi haber verenlerdenim." (Neml, 27/92).

وَمَنْ جَاهَدَ فَاِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِه۪ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَم۪ينَ

“Cihad **eden sırf kendi yararına cihad eder.** Çünkü Allah âlemlerden pekâlâ zengindir, kimseye ihtiyacı yoktur.” (Ankebût, 29/6).

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اَنِ اشْكُرْ لِلّٰهِؕ وَمَنْ يَشْكُرْ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ
لِنَفْسِه۪ۚ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ حَم۪يدٌ

“Andolsun gerçekten Lokman'a: ‘Allah'a şükreyle’ diye hikmeti verdik. **Şükreden, ancak kendisi için şükreder.** Kim küfrederse kuşkusuz Allah (kimsenin şükrüne muhtaç değildir), hem çok övülmüştür.” (Lokmân, 31/12).

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىؕ وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ اِلٰى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ
مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰىؕ اِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذ۪ينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ
وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَؕ وَمَنْ تَزَكّٰى فَاِنَّمَا يَتَزَكّٰى لِنَفْسِه۪ؕ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَص۪يرُ

“Hiçbir günahkâr bir başkasının günahını yüklenmez. (Günahlarla) ağırlaştırılmış biri günahlarının yüklenilmesi için yalvarsa kendisinden hiçbir şey alınmaz! Yalvardığı akrabası bile olsa!.. Sen ancak gıyapta Rablerinden ürperenler ile namazı dosdoğru kılanları uyarırsın. **Kim arınırsa sadece kendi yararına arınır.** Son varış yalnız Allah’adır.” (Fâtır, 35/18).

اِنَّٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَلِنَفْسِه۪ۚ
وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَاۚ وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَك۪يلٍ

“Cidden biz bu Kitab'ı sana, insanların yararına gerçekle indirdik. Öyle ise kim doğru yolu seçerse **kendi yararınadır,** kim sapıtırsa ancak kendi zararına sapıtır. Sen onların üzerlerinde vekil değilsin.” (Zümer, 39/41).

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِه۪ وَمَنْ اَسَٓاءَ فَعَلَيْهَاؕ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَب۪يدِ

"Kim yararlı iş yaparsa **kendi yararınadır.** Kim fena davranırsa kendi zararınadır. Rabbin kullara zulmeden değildir." (Fussılet, 41/46).

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ اَسَاۤءَ فَعَلَيْهَاۘ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ

"Kim yararlı bir iş yaparsa **kendi yararına,** kim de kötü hareket ederse kendi zararınadır. Sonra sadece Rabbinize döndürüleceksiniz." (Câsiye, 45/15).

هَٓا اَنْتُمْ هٰٓؤُلَٓاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِۚ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخَلُۚ وَمَنْ يَبْخَلْ فَاِنَّمَا يَبْخَلُ عَنْ نَفْسِهٖۜ وَاللّٰهُ الْغَنِىُّ وَاَنْتُمُ الْفُقَرَاۤءُۚ وَاِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْۙ ثُمَّ لَا يَكُونُٓوا اَمْثَالَكُمْ

"İşte siz şunlarsınız: Allah yolunda infak etmeğe çağırılıyorsunuz da yine içinizden kimisi cimrilik ediyor. Oysa kim cimrilik ederse **kendine cimrilik etmiş olur.** Allah pekâlâ zengin, yoksullar sizsiniz ve eğer tersine giderseniz başka bir kavmi tutar yerinize getirir, sonra onlar sizin gibi olmazlar." (Muhammed, 47/38).

يَٓا اَيُّهَا النَّبِىُّ اِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاۤءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَاَحْصُوا الْعِدَّةَۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ رَبَّكُمْۚ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ اِلَّٓا اَنْ يَأْتٖينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍۜ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِۜ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۜ لَا تَدْرٖى لَعَلَّ اللّٰهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذٰلِكَ اَمْرًا

"Ey Peygamber! Kadınları boşadığınızda onları iddetlerine (bekleme sürelerine) doğru boşayın ve iddeti sayın. Rabbiniz Allah'tan korkun. Açık bir terbiyesizlik yapmaları durumu dışında onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah'ın belirlediği sınırlardır. Her kim Allah'ın sınırlarını çiğnerse **kendine zulmetmiş** olur. Bilmezsin belki Allah onun arkasından bir iş çıkarır." (Talâk, 65/1).

C) İnsanın, " نَفْس =nefs" Lafzının Üçüncü Tekil Müennes (Dişil) Şahıs Zamirine Muzaf Olmasıyla Yansıtıldığı Âyetler

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّٓا اَحْلَلْنَا لَكَ اَزْوَاجَكَ الّٰت۪ٓي اٰتَيْتَ اُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَم۪ينُكَ مِمَّٓا اَفَٓاءَ اللّٰهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ الّٰت۪ي هَاجَرْنَ مَعَكَۘ وَامْرَاَةً مُؤْمِنَةً اِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ اِنْ اَرَادَ النَّبِيُّ اَنْ يَسْتَنْكِحَهَاۗ خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِن۪ينَۜ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ ف۪ٓي اَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَح۪يمًا

"Ey Peygamber! Ücretlerini verdiğin eşlerini, Allah'ın sana ganimet olarak bahşettiği şeylerden (cariyelerden) elinin altında bulunanı, amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, dayının kızlarını,teyzelerinin seninle birlikte göçetmiş kızlarını ve bir de diğer müminler dışında sırf sana özgü olmak üzere **kendini** Peygamber'e hibe eden mümin bir kadını; Peygamber'in kendisini nikâhlamak istemesi durumunda sana helal kıldık. Erkeklere, eşleri ve sağlarının sahip bulundukları (mülkiyetleri altındaki) cariyelerle ilgili neyi farz kıldığımızı pekâlâ bildirmişizdir, ki sana bir güçlük olmasın. Allah çok bağışlayıcı ve çok merhametlidir." (Ahzâb, 33/50).

D) İnsanın, " نَفْس =nefs" Kelimesinin İkinci Tekil Müzekker (Eril) Şahıs Zamiri ك =Kef'e Muzaf Olmasıyla " نَفْسِكَ =nefsike" Lafzıyla Yansıtıldığı Âyetler

مَٓا اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَٓا اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَۜ وَاَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًاۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَه۪يدًا

"Sana ulaşan her iyilik Allah'tan, sana ulaşan her kötülük de **kendindendir**. Seni insanlara bir peygamber olarak gönderdik. Tanık olarak Allah yeter". (Nisâ, 4/79).

فَقَاتِلْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِۚ لَا تُكَلَّفُ اِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَۚ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُواۜ وَاللّٰهُ اَشَدُّ بَأْسًا وَاَشَدُّ تَنْكِيلًا

"Öyle ise (ey Muhammed) Allah yolunda savaş. Sen sadece **kendinden** sorumlusun. Müminleri teşvik et. Umulur ki Allah küfredenlerin gücünü kırar. Öyle ya Allah güç bakımından daha yamandır, cezalandırma yönünden de daha yamandır." (Nisâ, 4/84).

اِقْرَاْ كِتَابَكَۜ كَفٰى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًاۜ

"Kendi kitabını (yazdıklarını) oku. Bugün **nefsin,** hesap görücü olarak sana yeter. (İsrâ, 17/14).

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ اِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهٰذَا الْحَدِيثِ اَسَفًا

"Bu söze (Kur'an'a) inanmazlarsa üzüntü duyarak arkalarından belki de **kendini** helâk edeceksin." (Kehf, 18/6).

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْۚ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ اَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ وَكَانَ اَمْرُهُ فُرُطًا

"**Nefsini,** sabah-akşam yüzünü arzulayarak Rablerine yalvaranlarla birlikte tut. Gözlerin, dünya hayatının süsünü isteyerek onlardan çevrilmesin. Kalbini bizi anmaktan gaflete düşürdüğümüz, keyfine uymuş, işi hep aşırılık olmuş kimseye bağlanma." (Kehf, 18/28).

لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ اَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ

"Mümin olmuyorlar diye âdetâ **kendine** kıyacaksın." (Şuarâ, 26/3).

اَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُٓوءُ عَمَلِهِ فَرَاٰهُ حَسَنًاۜ فَاِنَّ اللّٰهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْدِى مَنْ يَشَٓاءُۘ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

"Ya işinin kötüsü kendisi için bezendirilip de onu güzel gören kimse? Doğrusu Allah, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Öyle ise **nefsin** onlara imrenerek helâk olmasın." (Fâtır, 35/8).

E) İnsanın, " نَفس =nefs" Kelimesinin Birinci Tekil Şahıs Zamiri ى =Yâ'ya Muzaf Olmasıyla " نَفْسِى " Lafzıyla Yansıtıldığı Âyetler[4]

قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي لَٓا اَمْلِكُ اِلَّا نَفْس۪ي وَاَخ۪ي فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ
الْقَوْمِ الْفَاسِق۪ينَ

"Rabbim! Doğrusu ben sadece **kendime** ve kardeşime hâkimim. Artık bizimle o fasıklar topluluğunun arasını ayır." (Mâide, 5/25).

قُلْ لَٓا اَمْلِكُ لِنَفْس۪ي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُۜ وَلَوْ كُنْتُ اَعْلَمُ
الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِۚ وَمَا مَسَّنِيَ السُّٓوءُۚ اِنْ اَنَا۬ اِلَّا نَذ۪يرٌ
وَبَش۪يرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ۟

"De ki: Allah'ın dilediğinden başka **kendime** ne bir yarar sağlayabilirim ne de bir zarar verebilirim. Gaybı bilseydim elbette hayır olan şeyleri çoğaltmak isterdim. Bana kötülük dokunmamıştır. Ben inanan bir toplum için sadece bir uyarıcı ve bir müjdeciyim." (A'râf, 7/188).

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍۙ قَالَ الَّذ۪ينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا
ائْتِ بِقُرْاٰنٍ غَيْرِ هٰذَٓا اَوْ بَدِّلْهُۜ قُلْ مَا يَكُونُ ل۪ٓي اَنْ اُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَٓائِ
نَفْس۪يۚ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰٓى اِلَيَّۚ اِنّ۪ٓي اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبّ۪ي
عَذَابَ يَوْمٍ عَظ۪يمٍ

---

4 " نَفس =nefs"kelimesinin bu şekli on âyette geçmektedir. Bu âyetler de daha önce değişik vesilelerle kaydedilmişti. Biz burada birkaç âyetle yetindik. İlgili lafzın geçtiği diğer âyet ve sûreleri şunlardır: Yûsuf, 12/27, 54; Tâhâ, 20/96; Neml, 27/44; Kasas, 28/16.

"Âyetlerimiz apaçık belgeler olarak kendilerine okunduğunda bize kavuşmayı ummayanlar: 'Bize, bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir' dediler. De ki: 'Onu **kendi tarafımdan** değiştirmem benim için olacak bir şey değildir. Ben sadece bana vahyedilene uyarım. Rabbime karşı gelirsem büyük bir günün azabından korkarım." (Yûnus, 10/15).

قُلْ لَٓا اَمْلِكُ لِنَفْسٖي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُۜ لِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌۜ اِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ

"De ki: Allah'ın dilediği dışında ben **kendime** bile ne bir zarar vermeğe ne de bir menfaat sağlamağa güç yetirebilirim! Her ümmet için bir ecel vardır. Artık vadeleri geldiğinde ne bir saat gecikir, ne de ileri giderler." (Yûnus, 10/49).[5]

F) Tekil " نَفْس =nefs" Kelimesinin Çeşitli Kullanımlarıyla İnsanın İç Dünyasına Vurgu Yapıldığı âyetler

وَاذْكُرْ رَبَّكَ فٖي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخٖيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلٖينَ

"Rabbini kendi **içinden** yalvararak ve korkarak yüksek olmayan bir sesle sabah-akşam an, gafillerden olma." (A'râf, 7/205).

وَاِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عٖيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونٖي وَاُمِّيَ اِلٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لٖي اَنْ اَقُولَ مَا لَيْسَ لٖي بِحَقٍّۜ اِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُۜ تَعْلَمُ مَا فٖي نَفْسٖي وَلَٓا اَعْلَمُ مَا فٖي نَفْسِكَۜ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ

---

5 İnsanın, tekil " نَفْس =nefs" kelimesinin zahir bir isme muzaf olmasıyla vurgulandığı yalnız bir âyet olduğu gibi (Yûsuf, 12/68) yine zahir bir ismin muzafun-ileyhi konumunda yer aldığı da bir tek yerdedir (Teğâbun, 64/16). Sözkonusu âyetlerden biri burada (F) öteki de (G) şıkkında verildiğinden bu kullanım şekli için ayrı bir başlık açılmamıştır.

"Allah: Ey Meryem oğlu İsa! İnsanlara: 'Allah'tan başka beni ve anamı da iki tanrı edinin' diye sen mi söyledin? dediğinde şöyle der: Hâşâ! Hakkım olmayanı söylemem bana yaraşmaz! Onu söylemişsem Sen onu gerçekten bilmişsindir. Sen benim **özbenliğimde** olanı bilirsin, ama ben Senin zatındakini bilmem. Doğrusu gayıpları çok iyi bilen Sensin!" (Mâide, 5/116).

وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ اَمَرَهُمْ اَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِى عَنْهُمْ مِنَ اللّٰهِ
مِنْ شَيْءٍ اِلَّا حَاجَةً فِى نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضٰيهَا وَاِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ لِمَا عَلَّمْنَاهُ
وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Babalarının kendilerine emrettiği yerden girdiklerinde bu, onlardan Allah'tan gelecek hiçbir şeyi savmıyordu; sadece **Yakub'un içindeki** bir dileği yerine getirmişti. Çünkü o, kendisine öğrettiğimizden ötürü elbette bilgi sahibi idi. Ne var ki insanların çoğu bilmiyorlar." (Yûsuf, 12/68).

وَاِذْ تَقُولُ لِلَّذِى اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاَنْعَمْتَ عَلَيْهِ اَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ
اللّٰهَ وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا اللّٰهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشٰيهُ
فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَىْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ
حَرَجٌ فِى اَزْوَاجِ اَدْعِيَائِهِمْ اِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولًا

"Hani, Allah'ın kendisine nimet verdiği ve senin de kendisine lutufta bulunduğun kimseye: 'Eşini yanında tut, Allah'tan kork' diyordun. Oysa sen, Allah'ın kendisini açığa çıkaracağı şeyi halktan çekinerek **içinde** gizliyordun. Halbuki Allah, kendisinden çekinmene daha layıktır. Derken Zeyd ondan ihtiyacını görünce (hanımından ilişiğini kesince) onu sana eş yaptık, ki mümin erkeklere, evlatlıklarının kendilerinden ilişkilerini kestikleri eşleriyle evlenmelerinde bir güçlük olmasın. Allah'ın buyruğu yerine getirilmiştir." (Ahzâb, 33/37).

G) Tekil "نَفْس =nefs" Kelimesinin Çeşitli Kullanımlarıyla "Nefsin" İnsanın İç Bünyesine Yerleştirilmiş Bir Güç Olduğuna Vurgu Yapan âyetler

وَمَٓا اُبَرِّئُ نَفْسِيۚ اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّٓوءِ اِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيۜ اِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَح۪يمٌ

"Nefsimi (kendimi) temize çıkarmam, çünkü **nefis** elbette hep kötülüğü emreder. Ancak Rabbimin esirgediği hariç. Cidden Rabbim çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir." (Yûsuf, 12/53).

فَاتَّقُوا اللّٰهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَاَط۪يعُوا وَاَنْفِقُوا خَيْراً لِاَنْفُسِكُمْۜ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِه۪ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

"Onun için gücünüz yettiği kadar Allah'a sığının, dinleyin, itâat edin, infak edin, kendiniz için hayır yapın. Her kim de **nefsinin** hırsından korunursa işte onlar felâh bulanlardır." (Teğâbun, 64/16).

وَلَٓا اُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ

"Yine yoo.. Yemin ederim o **kendini kınayan** (kusurlarını bilip itiraf eden, özür dileyen) **nefse**." (Kıyâme, 75/2).

وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّه۪ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰىۙ

"Her kim de Rabbinin makamından korkmuş ve **nefsini** boş isteklerden alıkoymuşsa (onun makamı da cennettir)," (Nâziât, 79/40).

يَٓا اَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُۗ

"Ey o Rabbine saygı gösteren, huzura ermiş nefis!" (Fecr, 89/27).

اِرْجِع۪ٓي اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةًۚ

"Hoşnut olarak ve hoşnut edilmiş olarak Rabbine **dön**." (Fecr, 89/28).

فَادْخُلِى فِى عِبَادِى

"**Gir** kullarımın içine." (Fecr, 89/29).

وَادْخُلِى جَنَّتِى

"**Gir** cennetime." (Fecr, 89/30).

وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَا

"**Bir nefse** ve onu düzenleyene (yemin olsun)," (Şems, 91/7).

فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَا

"Sonra da **ona** bozukluğunu ve korunmasını ilham edene!" (Şems, 91/8).

قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا

"**Onu** temizlikle parlatan gerçekten felah bulmuştur." (Şems, 91/9).

وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا

"**Onu** kirletip gömen ise ziyan etmiştir." (Şems, 91/10).

II) Çoğul " الأنْفُس =el-enfüs" Lafzı ve Versiyonları

A) İnsanın, Çoğul ve Yalın " الأنْفُس =el-enfüs" Lafzıyla Vurgulandığı Âyetler

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَىْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْاَمْوَالِ
وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ

"Yemin olsun ki sizi biraz korku, biraz açlık ve mallardan, **canlardan**, ürünlerden eksiltme ile sınayacağız. Sabredenleri müjdele." (Bakara, 2/155).

وَاِنِ امْرَاَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا اَوْ اِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْهِمَٓا اَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًاۜ وَالصُّلْحُ خَيْرٌۜ وَاُحْضِرَتِ الْاَنْفُسُ
الشُّحَّۜ وَاِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

"Eğer bir kadın, kocasının hırçınlığından veya yüz çevirmesinden ötürü kocasından korkarsa barışmak için kendi aralarını düzeltmelerinde üzerlerine bir günah yoktur. Barışmak daha hayırlıdır. **Nefisler** cimriliğe hazır edilmiştir. Eğer iyilik yaparsanız, kötülükten sakınırsanız, kuşkusuz Allah yaptıklarınızdan haberdardır." (Nisâ, 4/128).

وَتَحْمِلُ اَثْقَالَكُمْ اِلٰى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ اِلَّا بِشِقِّ
الْاَنْفُسِۜ اِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌۙ

"Ve ağırlıklarınızı, sizin **yarı canınız** gitmeden varamayacağınız bir beldeye taşıyıp götürürler. Gerçekten Rabbiniz çok şefkatlidir, çok merhametlidir." (Nahl, 16/7).

اَللّٰهُ يَتَوَفَّى الْاَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَاۚ
فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضٰى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْاُخْرٰٓى اِلٰٓى اَجَلٍ
مُسَمًّىۜ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"Allah, **canları** ölümleri sırasında, ölmemiş olanları da uykularında öldürür. Böylece, haklarında ölüm kararı verdiklerini tutar, diğerlerini ise belirlenmiş bir süreye değin salıverir. Kuşkusuz bunda tefekkür etmekteki bir toplum için elbette ibretler vardır." (Zümer, 39/42).

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَاَكْوَابٍۚ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْاَنْفُسُ
وَتَلَذُّ الْاَعْيُنُۚ وَاَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَۚ

"Çevrelerinde altın tepsiler ve kadehlerle dolaşılır. Orada **canların** çekeceği, gözlerin zevk alacağı nimetler vardır. Siz orada sürekli kalacaksınız." (Zuhruf, 43/71).

إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ
يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَى

"Onlar hiçbir şey değil, sırf sizin ve atalarınızın taktığınız kuru isimler; Allah onlara öyle bir saltanat indirmedi, yalnız zanna ve **nefislerin** sevdasına uyuyorlar. Oysa Rablerinden kendilerine doğru yolu gösteren bir rehber geldi." (Necm, 53/23).

B) İnsanın, Üçüncü Çoğul Eril Şahıs Zamiri " هُمْ =hüm"[6] Lafzına Muzaf Olan " أَنْفُسُهُمْ =enfüsühüm" Kelimesiyle Vurgulandığı Âyetler[7]

Kendilerini Aldatıyor, Kendilerine Tuzak Kuruyorlar

يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ

"Allah'ı ve iman etmişleri aldatmağa uğraşıyorlar; oysa sadece **kendilerini** aldatıyorlar, ama -bunun- farkına varmıyorlar." (Bakara, 2/9).

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا
يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ

"Bunun gibi, her yerleşim biriminin ileri gelenlerini oranın suçluları yaptık ki orada tuzaklar kursunlar. Oysa sade kendilerine tuzak kuruyorlar da farkında değiller." (En'âm, 6/123).

---

6 " أنفس " lafzı (Bakara, 2/228, 234, 240) âyetlerinde kadınları vurgulayan " هُنَّ =hunne" zamiri ile kullanılmıştır. İşâret edilen âyetler bu bölümde daha önce kaydedildiğinden yerlerinin gösterilmesiyle yetinilmiştir.

7 Burada da daha önce çeşitli vesilelerle aktarılmış olan ve: " أنفسهم " lafzının içinde yer aldığı: Bakara, 2/102, 109, 265; Âl-i Imrân, 3/135, 154, 164; Nisâ, 4/95, 97; A'râf, 7/160, 172; Enfâl, 8/72; Tevbe, 9/20, 41, 44, 81, 88, 111, 118, 120; Hûd, 11/31; Ra'd, 13/16; Nahl, 16/89; Kehf, 18/51; Nûr, 24/6, 12; Zümer, 39/53; Hucurât, 49/15 gibi âyetler tekrar yazılmamış, yerlerinin gösterilmesi ile yetinilmiştir..

İnsanların İlâhî Emirler Doğrultusunda Hareket Etmemeleri Kendi Kendilerine Zulmetmeleri Demektir

وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Ve üstünüze o bulutu gölgelik yaptık, size kudret helvası ile bıldırcını indirip: 'Size rızık olarak verdiklerimizin hoşlarından yiyin' dedik. Oysa bize zulmetmediler, tam tersine **kendilerine** zulmediyorlardı." (Bakara, 2/57).

مَثَلُ مَا يُنْفِقُونَ فٖى هٰذِهِ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رٖيحٍ فٖيهَا صِرٌّ اَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ فَاَهْلَكَتْهُ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Bu dünya hayatında harcadıklarının durumu, **nefislerine** zulmeden bir kavmin ekinini vurup onu mahveden dondurucu bir soğuk içeren rüzgârın durumu gibidir. Allah onlara zulmetmedi, ancak onlar kendilerine zulmediyorlardı." (Âl-i Imrân, 3/117).

وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا لِيُطَاعَ بِاِذْنِ اللّٰهِ وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ جَٓاؤُكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَحٖيمًا

"Hiçbir peygamberi Allah'ın izniyle kendisine itaat edilmesi dışında başka bir amaçla göndermedik. Gerçekten onlar nefislerine zulmettiklerinde sana gelselerdi de Allah'tan mağfiret dileselerdi, peygamber de onlar için istiğfarda bulunsaydı elbette Allah'ı çok tevbe kabul eden, çok merhametli bulurlardı." (Nisâ, 4/64).

سَٓاءَ مَثَلًا اِلْقَوْمُ الَّذٖينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاَنْفُسَهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ

"Âyetlerimizi yalanlamağa yeltenen o toplum örnekçe ne kötüdür! Oysa sadece kendilerine yazık ediyorlardı." (A'râf, 7/177).

أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ
إِبْرٰهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوٓا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Onlara, kendilerinden öncekilerin Nuh'un, Ad'ın, Semud'un, İbrahim'in toplumunun, Medyen halklarının ve Mü'tefikelerin haberi gelmedi mi? Kendilerine peygamberleri apaçık belgelerle gelmişti. Allah onlara zulmediyor değildi, ama onlar **kendilerine** zulmediyorlardı." (Tevbe, 9/70).

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْـًٔا وَلٰكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Kuşkusuz Allah insanlara zerrece haksızlık yapmaz. Ne var ki insanlar **kendilerine** zulüm yapıyorlar." (Yûnus, 10/44).

وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ ظَلَمُوٓا أَنْفُسَهُمْ فَمَآ أَغْنَتْ عَنْهُمْ اٰلِهَتُهُمُ
الَّتِى يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُوهُمْ
غَيْرَ تَتْبِيبٍ

"Biz onlara zulmetmedik, onlar **kendi kendilerine zulmettiler.** Rabbinin buyruğu gelince Allah'tan başka yalvardıkları tanrıları onlardan hiçbir şeyi savmadı, onlara zarara uğratma dışında katkıda bulunmadılar." (Hûd, 11/101).

وَسَكَنْتُمْ فِى مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوٓا أَنْفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ
كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْأَمْثَالَ

"Siz de, **kendilerine zulüm** yapmış olanların meskenlerine yerleşmiştiniz. Oysa onlara neler yaptığımız size açık-seçik belli olmuş, hem de size örnekleri vermiştik." (İbrâhîm, 14/45).

الَّذِينَ تَتَوَفَّيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمِى اَنْفُسِهِمْ فَاَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا
نَعْمَلُ مِنْ سُوٓءٍ بَلٰى اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"**Kendilerine zulmedip** durdukları bir sırada meleklerin canlarını almağa başladığı kimseler: 'Biz, kötülükten herhangi bir şey yapıyor değildik' diyerek teslime boyun eğerler.Hayır! Gerçekten Allah ne yaptıklarını çok iyi bilir." (Nahl, 16/28).

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّٓا اَنْ تَاْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَاْتِىَ اَمْرُ رَبِّكَ كَذٰلِكَ فَعَلَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ كَانُوٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

Onlar, kendilerine illâ ki meleklerin gelmesini veya Rabbinin buyruğunun gelmesini mi bekliyorlar? Onlardan öncekiler de böyle davranmıştı. Allah onlara zulümde bulunmamıştı, ne var ki onlar k**endi kendilerine zulüm yapıyorlardı**." (Nahl, 16/33).

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ
وَلٰكِنْ كَانُوٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Yahudi olanlara ise bundan önce sana anlattıklarımızı haram kılmıştık. Biz onlara zulm etmemiştik, ne var ki onlar **kendi kendilerine zulüm** yapıyorlardı." (Nahl, 16/118).

فَكُلًّا اَخَذْنَا بِذَنْبِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ
مَنْ اَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْاَرْضَ وَمِنْهُمْ
مَنْ اَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Özetle herbirini günahıyla yakaladık, kiminin başına bir taş yağdıran gönderdik, kimini korkunç bir ses alıverdi, kimini yere geçirdik, kimini de boğduk. Allah onlara zulmetmiyordu, ne var ki kendi kendilerine zulmediyorlardı." (Ankebût, 29/40).

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوٓا اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَاَثَارُوا الْاَرْضَ وَعَمَرُوهَآ اَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Yeryüzünde gezmediler mi ki, baksınlar, kendilerinden öncekilerin sonu nasıl olmuş? Onlar, onlardan kuvvetçe daha zorlu idiler, yeryüzünü alt-üst etmişler, orasını bunların orayı imarlarından daha çok imar etmişlerdi. Peygamberleri de onlara apaçık kanıtlar getirmişti. Öyle ise Allah onlara zulmetmiyordu, ancak onlar **kendilerine zulüm yapıyorlardı.**" (Rûm, 30/9).

فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ اَسْفَارِنَا وَظَلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ اَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ

"Sonra dediler: Rabbimiz! Yolculuklarımızın arasını uzaklaştır! Böylece (bahşedilen nimetlerin değerini bilmemekle) **kendilerine zulmettiler.** Neticede onları masallara çevirdik, kendilerini paramparça ettik. Gerçekten bunda her çok sabreden, çok şükreden için elbette ibretler vardır." (Sebe', 34/19).

Sadece Kendilerini Saptırıyorlar

وَدَّتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ

"Ehlikitap'tan bir grup sizi saptırmalarını candan istedi. Onlar **kendilerinden** başkasını **saptırmıyorlar,** ama farkında değiller." (Âl-i Imrân, 3/69).

وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ اَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ وَاَنْزَلَ

اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ
وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا

"Sana, Allah'ın lutfu ve rahmeti olmasaydı içlerinden bir grup elbette seni saptırmağa yeltenmişti. Oysa onlar sadece **kendilerini saptırırlar,** sana hiçbir şekilde zarar veremezler. Allah sana kitabı, hikmeti indirdi, sana bilmediğini öğretti. Sana Allah'ın lutfu pek azametli oldu." (Nisâ, 4/113).

بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهٖٓ اَنْفُسَهُمْ اَنْ يَكْفُرُوا بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ بَغْيًا
اَنْ يُنَزِّلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ فَبَٓاؤُ بِغَضَبٍ
عَلٰى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ

"Allah'ın, kullarından dilediğine lutfuyla indirmesini küstahça çekemeyerek Allah'ın indirdiği şeyi inkâr etmeleri için **kendilerini** sattıkları o şey ne çirkindir! Bundan dolayı gazap üzerine gazaba uğradılar. Kâfirler için aşağılayan bir azap vardır." (Bakara, 2/90).

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُٓوا اَنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِاَنْفُسِهِمْ اِنَّمَا نُمْلِي
لَهُمْ لِيَزْدَادُٓوا اِثْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ

"Sakın o küfredenler, onlara süre vermemizin **kendileri** için bir hayır olduğunu sanmasın. Onlara sadece, günahı artırsınlar diye mühlet veriyoruz. Onlara horlayıcı bir azap var." (Âl-i Imrân, 3/178).

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ يُزَكُّونَ اَنْفُسَهُمْ بَلِ اللّٰهُ يُزَكِّي مَنْ يَشَٓاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا

"**Nefislerini** aklayan o kimseleri görmedin mi? Öyle değil! Allah dilediklerini aklar ve onlar kıl kadar bile zulüm görmezler." (Nisâ, 4/49).

اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللّٰهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ
وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِٓي اَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا

"İşte onlar o kimseler ki Allah, gönüllerindekileri biliyor. Öyle ise onlardan yüz çevir, onlara öğüt ver, onlara **kendileri hakkında** etkili söz söyle." (Nisâ, 4/63).

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتّٰى يُحَكِّمُوكَ فٖيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ
لَا يَجِدُوا فٖٓي اَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلٖيمًا

"Hayır! Rabbine yemin olsun ki aralarında meydana gelen çekişmeli işlerde seni hakem yapmalarına, sonra verdiğin hükümden ötürü **içlerinde** bir sıkıntı hissetmemelerine ve tam bir teslimiyetle teslim olmalarına kadar imana girmezler." (Nisâ, 4/65).

وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذٖينَ يَخْتَانُونَ اَنْفُسَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ
كَانَ خَوَّانًا اَثٖيمًا

"Nefislerine hainlik yapanlar adına mücadele etme. Cidden Allah haini, günahkârı sevmez." (Nisâ, 4/107).

فَتَرَى الَّذٖينَ فٖي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فٖيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشٰٓى اَنْ تُصٖيبَنَا
دَٓائِرَةٌ فَعَسَى اللّٰهُ اَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ اَوْ اَمْرٍ مِنْ عِنْدِهٖ فَيُصْبِحُوا عَلٰى مَٓا اَسَرُّوا
فٖٓي اَنْفُسِهِمْ نَادِمٖينَ

"Bunun için kalplerinde bir hastalık bulunanların: 'Başımıza bir felaket dokunacak diye korkuyoruz' diyerek onların (yahudi ve hristiyanların) içlerine koşuştuklarını görürsün. Umulur ki Allah zafer veya katından bir emir getirir de onlar **içlerinde** gizlediklerine pişmanlık duyarlar." (Mâide, 5/52).

لَقَدْ اَخَذْنَا مٖيثَاقَ بَنٖٓي اِسْرَٓائٖيلَ وَاَرْسَلْنَٓا اِلَيْهِمْ رُسُلًا كُلَّمَا جَٓاءَهُمْ
رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوٰٓى اَنْفُسُهُمْ فَرٖيقًا كَذَّبُوا وَفَرٖيقًا يَقْتُلُونَ

"Gerçekten İsrailoğullarından söz aldık, kendilerine elçiler gönderdik. Her ne zaman bir peygamber kendilerine **canlarının** istemediği bir şeyi getirdiyse kimisi onu yalanlamış, kimisi de onu öldürmüşlerdi." (Mâide, 5/70).

تَرٰى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ
لَهُمْ اَنْفُسُهُمْ اَنْ سَخِطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ

"İçlerinden pek çoğunun küfre sapanları dost edindiklerini görürsün. **Nefislerinin** kendileri için hazırlayıp sunduğu ne kötü! Allah onlara gazap etmiştir. Azap içinde ise onlar sürekli kalacaklar." (Mâide, 5/80).

Kendilerini Perişan Edenlerin Nitelikleri

اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ اَبْنَاءَهُمْ اَلَّذِينَ خَسِرُوا
اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

"Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, onu (peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. **Kendilerini perişan etmiş olanlar,** artık onlar imana gelmezler." (En'âm, 6/20).

وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَاُولٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَظْلِمُونَ

"Terazileri (tartıları) hafif gelenler, işte onlar, âyetlerimize haksızlık yapagelmeleri sebebiyle **kendilerini perişan etmiş olan** kimselerdir." (A'râf, 7/9).

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا تَاْوِيلَهُ يَوْمَ يَاْتِي تَاْوِيلُهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ
قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا
اَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ قَدْ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ
عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

“Sadece ve sadece onun tevilini mi bekliyorlar? Onun tevili geldiği gün, önceden onu unutmuş olanlar: ‘Hakikaten Rabbimizin elçileri gerçeği getirmiş! Bizim için şefaatçılar var mı ki bize şefaat etsinler veya tekrar geri döndürülebilir miyiz ki önceden yaptıklarımızdan başkasını yapalım?’ derler. Gerçekten **kendilerini perişan ettiler** ve uydurdukları şey kendilerinden kayboldu.” (A'râf, 7/53).

أُولٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوٓا اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

“İşte onlar, **kendilerini perişan etmiş olanlardır.** Uydurdukları (tanrıları) kendilerinden kaybolup gitmiştir!” (Hûd, 11/21).

فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِۜ قُلْ اِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوٓا اَنْفُسَهُمْ وَاَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اَلَا ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ

“Haydi siz O'ndan başka dilediğinize kulluk edin. De ki: Gerçekten **kendilerini perişan etmiş olanlar** kıyamet günü hem kendilerini hem de ailelerini ziyana uğratmış olanlardır. Dikkat! İşte bu, apaçık zararın ta kendisidir.” (Zümer, 39/15).

وَتَرٰيهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَاشِعِينَ مِنَ الذُّلِّ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّۜ وَقَالَ الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوٓا اَنْفُسَهُمْ وَاَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اَلَآ اِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُقِيمٍ

“Onları, ateşe arzedilirlerken zilletten başlarını eğmiş, fersiz bir göz ucuyla bakıp durduklarını görürsün. İnanmış kimseler ise şöyle der: **Kendilerini perişan etmiş olanlar,** kıyamet günü kendilerini ve ailelerini ziyana sokmuş olanlardır. Doğrusu zalimler sürekli bir azap içindedirler.” (Şûrâ, 42/45).

اُنْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

“Bak bakalım kendi **öz benliklerine** karşı nasıl yalan söylediler, uydurdukları şey nasıl kendilerinden sapıp kayboldu.” (En'âm, 6/24).

وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُۚ وَاِنْ يُهْلِكُونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ

"Onlar hem ondan (Peygamber'den) alıkoyuyorlar hem de ondan uzak duruyorlar. Sadece **kendilerini** helak ediyorlar ama bunu farketmiyorlar." (En'âm, 6/26).

Kendi Aleyhlerinde Şahitlik Yapanlar

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهٖۜ اُو۬لٰٓئِكَ يَنَالُهُمْ نَص۪يبُهُمْ مِنَ الْكِتَابِۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْۙ قَالُٓوا اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا وَشَهِدُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِر۪ينَ

"Allah'a bir iftira atandan veya O'nun âyetlerini yalan sayanlardan daha zâlim kimdir? İşte onlara, kitaptan nasipleri erişecek. Derken elçilerimiz kendilerine gelerek canlarını alırlarken: 'Allah'tan başka yakarıp durduklarınız nerede?' derler. Onlar da: 'Bizden kayboldular' derler ve kendilerinin gerçekten kâfir olduklarına dâir **nefisleri aleyhinde tanıklık ederler.**" (A'râf, 7/37).

مَا كَانَ لِلْمُشْرِك۪ينَ اَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللّٰهِ شَاهِد۪ينَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِۜ اُو۬لٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْۚ وَفِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ

"Nefislerinin küfrüne tanıklık eden müşriklerin Allah'ın mescitlerini onarmaları olacak şey değil. İşte onlar! Yaptıkları boşa gitti. Ateşte sürekli kalacaklar?" (Tevbe, 9/17).

Kendi Lehlerinde Bir Şey Yapamazlar

وَلَا يَسْتَط۪يعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَٓا اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ

"Oysa ne onlara bir yardıma güç yetirebilirler, **ne de kendilerine yardım edebilirler**." (A'râf, 7/192).

وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا
أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ

"Oysa O'nun dışında tapmakta olduklarınız size yardıma güç yetiremezler ve onlar **kendilerine de yardım edemezler**." (A'râf, 7/197).

أَمْ لَهُمْ آلِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِنْ دُونِنَا لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنْفُسِهِمْ
وَلَا هُمْ مِنَّا يُصْحَبُونَ

"Yoksa onlar için kendilerini önümüzden engelleyecek ilahları mı var? **Onlar kendilerini bile kurtaramayacakları gibi** tarafımızdan sahip de çıkılmazlar." (Enbiyâ, 21/43).

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ
لِأَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيٰوةً وَلَا نُشُورًا

"Böyle iken O'ndan başka birtakım tanrılar edindiler ki hiçbir şeyi yaratamazlar, kendileri yaratılıp duruyorlar, **kendi kendilerine ne bir zarara, ne de bir menfaata malik değiller,** ne ölüme hâkimler, ne hayata, ne de ölüm sonrası diriltmeğe." (Furkân, 25/3).

Toplumlardaki Değişim Süreci

ذٰلِكَ بِأَنَّ اللّٰهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلٰى قَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوا
مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

"Bu (azabın sebebi) şudur: Çünkü Allah, bir topluma bahşettiği bir nimeti, **kendilerindeki** (güzel hasletleri)**ni değiştirmelerine değin değiştirmemiştir.** Kuşkusuz Allah pek iyi duyandır, pek iyi bilendir." (Enfâl, 8/53).

لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوا مَا بِاَنْفُسِهِمْ وَاِذَٓا اَرَادَ اللّٰهُ بِقَوْمٍ سُٓوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ

"İnsan için önünden ve arkasından kendisini takip edenler vardır. Kendisini, Allah'ın emri gereği korurlar. Kuşkusuz Allah bir toplumdaki nimeti, **kendi özlerindekilerini değiştirmelerine değin değiştirmez.** Allah bir topluma bir kötülüğü murat buyurduğunda onun engellenmesi ihtimali yoktur. Onlar için O'ndan başka bir koruyucu da yoktur." (Ra'd, 13/11).

" اَنْفُسُهُمْ " Lafzı ile İnsanların Hayatta Kalmalarının Sebebi Olan "Canları" Anlamının Vurgulanması

فَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْ اِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ

"Seni malları ve çocukları imrendirmesin. Allah ancak bunlarla kendilerine dünya hayatında azap etmesini ve kâfir olarak **canlarının** zorla çıkmasını murat buyuruyor." (Tevbe, 9/55).

وَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَاَوْلَادُهُمْ اِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ

"Onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Allah bunlarla dünyada sadece kendilerine azap etmeyi ve **canlarının** -onlar kâfirler olarak- zor çıkmasını istiyor." (Tevbe, 9/85).

لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ اَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ

"Onun uğultusunu bile duymazlar. Ve bunlar **canlarının istediğinde** ebedî kalacaklardır." (Enbiyâ, 21/102).

" أَنْفُسَهُمْ " Lafzının "Vicdanları" Anlamında Yorumlanmaya da Elverişli Olduğu Âyetler

فَرَجَعُوا إِلَى أَنْفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ

"Bunun üzerine **vicdanlarına** başvurdular da (kendi kendilerine:) 'Doğrusu siz haksızsınız, dediler." (Enbiyâ, 21/64).

وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ

"Ve **vicdanları** kesin şekilde ona inandıkları halde sırf zulüm ve kibirden dolayı onları inatla inkâr ettiler. Fakat bak o fesatçıların sonu nasıl oldu?" (Neml, 27/14).

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ

"**Vicdanlarında** hiç düşünmediler mi? Allah, gökleri, yeri ve aralarında bulunanları ancak hak ile ve belirlenmiş bir süreye göre yaratmıştır. Doğrusu insanlardan çoğu Rablerine kavuşmayı inkâr ederler." (Rûm, 30/8).

سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

"Onlara âyetlerimizi, hem ufuklarda hem de **vicdanlarında** göstereceğiz, ki gerçekten onun hak olduğu kendilerine iyice belli olsun. Rabbinin, hakikaten O'nun her şeye pekâlâ tanık olduğu yetmez mi?" (Fussılet, 41/53).

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوَى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاؤُكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ

اللّٰهُۜ وَيَقُولُونَ ف۪ٓي اَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللّٰهُ بِمَا نَقُولُؕ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُۚ
يَصْلَوْنَهَاۚ فَبِئْسَ الْمَص۪يرُ

“Bakmaz mısın şunlara? Gizli konuşmaktan yasaklandılar da sonra dönüp yasaklandıkları şeyi yapıyorlar; günah, düşmanlık ve Peygambere isyan hususunda fısıldaşıyorlar. Yanına geldiklerinde de seni, Allah'ın sağlıklamadığı bir şekilde sağlıklıyorlar! Vicdanlarında da: ‘Allah bizi, söylediklerimiz yüzünden azaba çarptırsa ya!’ diyorlar. Cehennem onlara yeter, ona yaslanacaklar. Artık o, ne kötü sondur.” (Mücâdele, 58/8).

وَقَالَ الَّذ۪ينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ نَرٰى
رَبَّنَاؕ لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا ف۪ٓي اَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَب۪يرًا

“Bununla birlikte Bizimle buluşmayı umut etmeyenler: ‘O melekler bizim üzerimize indirilse ya, yahut Rabbimizi görsek ya’, dediler. Yüceliğime yemin ederim ki doğrusu **kendi kendilerine** böbürlenmek istediler, büyük azgınlık ettiler.” (Furkân, 25/21).

مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۚ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِاَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَۙ

“Küfredenin küfrü artık kendi zararınadır. Yararlı bir iş yapanlar sonuçta (cennette) **kendileri için** (yer) hazırlıyorlar.” (Rûm, 30/44).

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا نَسُوقُ الْمَٓاءَ اِلَى الْاَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِه۪ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ
اَنْعَامُهُمْ وَاَنْفُسُهُمْؕ اَفَلَا يُبْصِرُونَ

“Cidden bizim, bitkisiz kuru toprağa suyu sevkettiğimizi ve sayesinde hem hayvanlarının hem de **kendilerinin** yediği bir ekin çıkardığımızı görmediler mi? Görmüyorlar mı?” (Secde, 32/27).

اَلنَّبِيُّ اَوْلٰى بِالْمُؤْمِن۪ينَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَاَزْوَاجُهُٓ اُمَّهَاتُهُمْؕ وَاُو۬لُوا
الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ ف۪ي كِتَابِ اللّٰهِ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ وَالْمُهَاجِر۪ينَ
اِلَّٓا اَنْ تَفْعَلُٓوا اِلٰٓى اَوْلِيَٓائِكُمْ مَعْرُوفًاؕ كَانَ ذٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا

"Peygamber müminlere **kendilerinden** evlâdır. Onun eşleri onların analarıdır. Allah'ın kitabına göre rahim sahipleri (anne tarafından akrabalar) onların kimisi kimine müminler ile mühacirlerden daha yakındır. Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız hâriç. Bu, Kitap'ta yazılmıştır." (Ahzâb, 33/6).

سُبْحَانَ الَّذِى خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ وَمِنْ اَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ

"Yerden, **kendilerinden** ve bilmeyecekleri nice şeylerden bütün çiftleri yaratmış olan o Zât münezzehtir." (Yâsîn, 36/36).

وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْاِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا اُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

"Ve şunlar ki, onlardan önce yurdu hazırlayıp imana sahip oldular, kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler ve onlara verilenden nefislerinde bir kaygı duymazlar, kendilerinin ihtiyacı olsa bile (onları) **kendilerine** tercih ederler. İşte onlardır felah bulanlar!" (Haşr, 59/9).

C) İnsanın, İkinci Çoğul Eril Şahıs Zamiri " كُمْ =küm" Lafzına Muzaf olan " أَنْفُسَكُمْ =Enfuseküm" Kelimesiyle Vurgulandığı Âyetler

a) " اَنْفُسَكُمْ " Lafzının Üstün Olduğu Âyetler[8]

اَتَاْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ اَفَلَا تَعْقِلُونَ

"Acaba insanlara bol bol iyilik etmeyi emrederken **kendinizi** unutuyor musunuz? Oysa siz Kitab'ı okuyup duruyorsunuz! Hâlâ akıllanmayacak mısınız?" (Bakara, 2/44).

---

[8] Âl-i Imrân, 3/61 ile A'râf, 7/23 âyetleri Burada (D) şıkkında aktarılmıştır.

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِه۪ يَا قَوْمِ اِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ
الْعِجْلَ فَتُوبُٓوا اِلٰى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُٓوا اَنْفُسَكُمْۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ
عِنْدَ بَارِئِكُمْۜ فَتَابَ عَلَيْكُمْۜ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ

"Yine, Musa'nın kavmine: 'Ey kavmim! Cidden siz o buzağıyı (tanrı) edinmenizle kendinize yazık ettiniz, öyle ise Yaratıcınıza dönün de **nefislerinizi** öldürün. Size söylüyorum bu, Yaratıcınız katında sizin için hayırlıdır' dediği zamanı hatırlayın. Bunun üzerine Allah tevbenizi kabul etmişti. Gerçekten O, pekâlâ tevbe kabul eden, pekâlâ merhametlidir." (Bakara, 2/54).

وَاِذْ اَخَذْنَا م۪يثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَٓاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ اَنْفُسَكُمْ
مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ اَقْرَرْتُمْ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُونَ

"Bir vakit şu kesin sözünüzü almıştık: 'Kanlarınızı dökmeyeceksiniz, **nüfusunuzu** (birbirinizi) yurtlarınızdan çıkarmayacaksınız.' Sonra buna ikrar da vermiştiniz. Siz buna şimdi de şahitlik edersiniz." (Bakara, 2/84).

ثُمَّ اَنْتُمْ هٰٓؤُلَٓاءِ تَقْتُلُونَ اَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَر۪يقاً مِنْكُمْ
مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِۜ وَاِنْ يَأْتُوكُمْ
اُسَارٰى تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ اِخْرَاجُهُمْۜ اَفَتُؤْمِنُونَ
بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَٓاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذٰلِكَ
مِنْكُمْ اِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُرَدُّونَ اِلٰٓى
اَشَدِّ الْعَذَابِۜ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

"Sonra siz o kimselersiniz ki: **Nüfusunuzu** (birbirinizi) öldürüyor, içinizden bir grubu yurtlarından çıkarıyorsunuz, onlara karşı günah ve zulümle yardımlaşıyorsunuz, birbirinize destek çıkıyorsunuz. Size

esirler olarak gelirlerse kendileriyle fidyeleşmeğe yelteniyorsunuz. Oysa yurtlarından çıkarılmaları size haram kılınmıştı. Yoksa kitabın bir kısmına inanıyor, bir kısmını da inkâr mı ediyorsunuz? Sizden bunu yapmanın cezası dünya hayatında rezillikten başka bir şey değildir. Kıyamet gününde ise azabın en ağırına itilirler. Allah yapmakta olduklarınızdan habersiz değil." (Bakara, 2/85).

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ اِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ
وَاَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللّٰهُ اَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ اَنْفُسَكُمْ
فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْـٰٔنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ
اللّٰهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْاَبْيَضُ مِنَ
الْخَيْطِ الْاَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ اَتِمُّوا الصِّيَامَ اِلَى الَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُو
هُنَّ وَاَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ فَلَا
تَقْرَبُوهَا كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ اٰيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

"Size, oruç gecesi kadınlarınıza yaklaşmak helal kılındı. Onlar sizin için bir giysi, siz de onlar için bir giysisiniz. Allah, cidden sizin, **nefislerinize** karşı za'f gösterdiğinizi bildi de size bağışla yönelip sizi bağışladı. Artık şimdi onlarla ilişkiye girin ve Allah'ın sizin için yazdığını arayın. Size, tan yerinin beyaz rengi siyah renginden seçilinceye kadar yeyin, için. Sonra da orucu geceye değin tamamlayın. Mescitlerde itikâfta bulunduğunuzda kadınlarla ilişkiye girmeyin. Bunlar Allah'ın (yasak) sınırlarıdır, öyle ise bunlara yaklaşmayın. Böylece Allah âyetlerini insanlara açıklıyor ki belki onlar korunurlar." (Bakara, 2/187).

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَاْكُلُوا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ اِلَّا
اَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ
اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

"Ey iman edenler mallarınızı aranızda haksız bahanelerle yemeyin. Ancak sizden bir rızalaşmadan kaynaklanan bir ticaret olması başka. **Kendilerinizi** birbirinizi öldürmeyin. Kuşkusuz Allah size karşı pek merhametlidir." (Nisâ, 4/29).

وَلَوْ اَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ اَنِ اقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ اَوِ اخْرُجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ
مَا فَعَلُوهُ اِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَلَوْ اَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ
خَيْرًا لَهُمْ وَاَشَدَّ تَثْبِيتًا

"Eğer üzerlerine: '**Kendilerinizi** öldürün veya yurtlarınızdan çıkın' diye yazsaydık içlerinden ancak pek azı hariç bunu hiç yapmazlardı. Oysa gerçekten onlar kendisiyle öğütlenegeldiklerini yapsalardı elbette onlar için daha hayırlı ve (hak üzerinde) sebat gösterme açısından daha sağlam olurdu." (Nisâ, 4/66).

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْ
اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Ey iman edenler! Siz **kendinizi** düzeltmeye bakın, doğru yolda bulunduğunuz sürece sapıtmış olan biri size zarar veremez. Dönüşünüz sadece Allah'adır. O size, yaptıklarınızı haber verir." (Mâide, 5/105).

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ قَالَ اُوحِيَ اِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ اِلَيْهِ
شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَوْ تَرٰى اِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ
الْمَوْتِ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَاسِطُوا اَيْدِيهِمْ اَخْرِجُوا اَنْفُسَكُمْ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ
عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ اٰيَاتِهِ
تَسْتَكْبِرُونَ

"Allah'a karşı bir yalan uyduran veya kendisine hiçbir şey vahyedilmemişken: 'Bana vahyolundu' diyenden ve bir de: 'Allah'ın indirdi-

ğinin benzerini yakında ben de indireceğim!' diyen kimseden daha zalim kim olabilir? O zalimler, ölümün dalgaları içinde ve melekler ellerini uzatmış bir halde: 'Haydi **canlarınızı** çıkarın! Allah'a karşı gerçek dışı şeyleri söyleyegelmeniz ve büyüklük taslayıp onun âyetlerinden yüz çevirmeniz yüzünden bugün horluk azabına çarptırılacaksınız' (dediklerinde o zalimleri) bir görsen!" (En'âm, 6/93).

اِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللّٰهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فٖى كِتَابِ اللّٰهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ مِنْهَٓا اَرْبَعَةٌ حُرُمٌۜ ذٰلِكَ الدّٖينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فٖيهِنَّ اَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكٖينَ كَٓافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَٓافَّةًۜ وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقٖينَ

"Gerçekten Allah katında ayların sayısı, gökleri ve yeri yarattığı gündeki Allah'ın yazısına göre on iki aydır. Bunlardan dördü haram (aylardır). İşte budur dosdoğru din. Öyle ise onlarda (yasakları çiğneyerek) **kendilerinize** zulmetmeyin. Size karşı topyekün nasıl savaşıyorlarsa siz de müşriklerle topyekün savaşın. Bilin ki kesinkes Allah takva sahipleriyledir." (Tevbe, 9/36).

وَجَٓاؤُ عَلٰى قَمٖيصِهٖ بِدَمٍ كَذِبٍۜ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْرًاۜ فَصَبْرٌ جَمٖيلٌۜ وَاللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰى مَا تَصِفُونَ

"Üzerinde uydurma bir kan bulunan gömleğini getirdiler. Dedi: Bilakis size, **nefisleriniz** bir işi süslemiş. Artık (benim görevim) güzel bir sabırdır. Sizin nitelendirdiklerinize karşı yardımı istenecek ancak Allah'tır." (Yûsuf, 12/18).

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْرًاۜ فَصَبْرٌ جَمٖيلٌۜ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَاْتِيَنٖى بِهِمْ جَمٖيعًاۜ اِنَّهُ هُوَ الْعَلٖيمُ الْحَكٖيمُ

"Dedi: Doğrusu **nefisleriniz** size bir işi süslemiş. Artık (bana düşen) güzel bir sabırdır. İhtimal Allah hepsini birlikte bana getirir. Kuşkusuz O'dur çok iyi bilen, çok hikmetli." (Yûsuf, 12/83).

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ اِنَّ اللّٰهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَاَخْلَفْتُكُمْؕ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ اِلَّٓا اَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِيۚ فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُٓوا اَنْفُسَكُمْؕ مَٓا اَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّؕ اِنّ۪ي كَفَرْتُ بِمَٓا اَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُؕ اِنَّ الظَّالِم۪ينَ لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ

"İş hükme bağlandığında şeytan dedi: 'Kuşkusuz Allah size gerçek bir va'd ile söz vermişti. Ben de size söz vermiştim ama size karşı sözümde durmadım. Hem benim, üzerinizde bir yaptırım gücüm de yoktu, sadece size çağrıda bulunmuştum, siz de bana evet demiştiniz.! Artık beni kınamayın da **kendilerinizi** kınayın. Değilim sizi kurtaran! Değilsiniz beni kurtaranlar! Gerçekten ben, önceden beni ortaklık aracı yapmış olmanızı tanımamıştım. Doğrusu zâlimlere elem veren bir azap vardır." (İbrâhîm, 14/22).

اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللّٰهِ اَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ اِذْ تُدْعَوْنَ اِلَى الْا۪يمَانِ فَتَكْفُرُونَ

"Küfre sapmış olanlar ise şöyle seslenirler: Elbette Allah'ın size yönelik hıncı, sizin **kendilerinize** hıncınızdan daha yamandır. Hani imana çağırılıyordunuz da inkâr ediyordunuz!" (Mü'min, 40/10).

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسٰٓى اَنْ يَكُونُوا خَيْراً مِنْهُمْ وَلَا نِسَٓاءٌ مِنْ نِسَٓاءٍ عَسٰٓى اَنْ يَكُنَّ خَيْراً مِنْهُنَّۚ وَلَا تَلْمِزُٓوا اَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْاَلْقَابِؕ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْا۪يمَانِۚ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Ey iman edenler! Bir topluluk bir toplulukla alay etmesin. Belki onlar kendilerinden daha hayırlıdır. Birtakım kadınlar da diğer kadınlarla (alay etmesin), belki o kadınlar kendilerinden daha hayırlı olurlar. Bir de **kendilerinizi** ayıplamayın ve kötü lakaplarla atış-

mayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü isimdir. Her kim de tevbe etmezse artık onlar kendilerine zulmedenlerdir." (Hucurât, 49/11).

يُنَادُونَهُمْ اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ اَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ
وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْاَمَانِيُّ حَتّٰى جَٓاءَ اَمْرُ اللّٰهِ وَغَرَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ

"(Münafıklar) onlara şöyle bağrışırlar: Bizler sizinle beraber değil miydik? Derler: Evet, ne var ki sizler **kendilerinizi** fitneye soktunuz, gözettiniz, işkillendiniz. Allah'ın emri gelinceye değin o kuruntular sizi aldattı, o çok kandıran sizi Allah ile aldattı." (Hadîd, 57/14).

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا قُٓوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْل۪يكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ
عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَٓا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

"Ey iman edenler! **Kendilerinizi** ve ailelerinizi yakacağı insanlar ve taşlar olan bir ateşten koruyun ki o ateşin üzerinde yoğun mu yoğun, çetin mi çetin melekler vardır. Allah kendilerine ne emrettiyse ona karşı gelmezler ve her ne ile görevli iseler yaparlar." (Tahrîm, 66/6).

b) " أَنْفُسكُمْ " Lafzının Ötüre Olduğu Âyetler[9]

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِه۪ بِالرُّسُلِ وَاٰتَيْنَا ع۪يسَى
ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَاَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ اَفَكُلَّمَا جَٓاءَكُمْ رَسُولٌ
بِمَا لَا تَهْوٰٓى اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَر۪يقًا كَذَّبْتُمْ وَفَر۪يقًا تَقْتُلُونَ

"Yemin olsun ki gerçekten Musa'ya o kitabı verdik, ardından izini takip edecek elçiler gönderdik. Meryemoğlu İsa'ya da apaçık deliller verdik ve kendisini Ruhulkudüs ile destekledik. Artık size her ne zaman bir elçi **nefislerinizin** istemediği bir şeyle geldiğinde ona kafa tutmadınız mı? Bir kısmınız onu yalanlamadı mı? Bir kısmınız da kimisini öldürmediler mi?" (Bakara, 2/87).

---

[9] En'âm, 6/130 (D) şıkkında kaydedilmiştir.

نَحْنُ اَوْلِيَاۤؤُكُمْ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِى الْاٰخِرَةِۚ وَلَكُمْ فٖيهَا
مَا تَشْتَهٖۤى اَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فٖيهَا مَا تَدَّعُونَۜ

"Biz, dünya hayatında da ahirette de dostlarınızız. Orada size **canlarınızın** çekeceği vardır. Orada size isteyeceğiniz vardır." (Fussılet, 41/31).

c) " أَنْفُسِكُمْ " Lafzının Esre Olduğu Âyetler

وَاَقٖيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَۜ وَمَا تُقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ
تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصٖيرٌ

"Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin. **Kendileriniz** için öceden gönderdiğiniz herhangi bir hayrı, onu Allah katında bulursunuz. Cidden Allah yaptığınızı pek iyi görmektedir." (Bakara, 2/110).

نِسَاۤؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْۖ فَاْتُوا حَرْثَكُمْ اَنّٰى شِئْتُمْۘ وَقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْۜ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوۤا اَنَّكُمْ مُلَاقُوهُۜ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنٖينَ

"Kadınlarınız sizin için bir tarladır, öyle ise tarlanıza dilediğiniz şekilde varın ve **nefislerinz** için önceden gönderin. Allah'tan korkun ve muhakkak O'na ulaşacağınızı bilin. Muştula inananları." (Bakara, 2/223).

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فٖيمَا عَرَّضْتُمْ بِهٖ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاۤءِ اَوْ اَكْنَنْتُمْ فٖى
اَنْفُسِكُمْۜ عَلِمَ اللّٰهُ اَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلٰكِنْ لَا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا
اِلَّٓا اَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًاۜ وَلَا تَعْزِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتّٰى يَبْلُغَ
الْكِتَابُ اَجَلَهُۜ وَاعْلَمُوۤا اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فٖى اَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُۚ
وَاعْلَمُوۤا اَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ حَلٖيمٌ۟ ع

"Size, (iddet beklemekteki) kadınlara namzetlik çıtlatmanızda veya bunu **içlerinizde** saklamanızda hiçbir günah yoktur. Allah, gerçekten sizin yakında kendilerini anacağınızı bilmiştir. Ancak onlarla -meşru bir söz söyleme dışında- gizlice buluşmak için sözleşmeyin. Farz olan iddet süresinin sonuna erinceye kadar da nikâh bağı bağlamağa kalkışmayın. Bilin ki kuşkusuz Allah içinizdekileri biliyor. Öyle ise O'ndan sakının. Yine bilin ki kuşkusuz Allah Gafur'dur, Halim'dir." (Bakara, 2/235).

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدٰيهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُۜ وَمَا تُنْفِقُوا
مِنْ خَيْرٍ فَلِاَنْفُسِكُمْۜ وَمَا تُنْفِقُونَ اِلَّا ابْتِغَٓاءَ وَجْهِ اللّٰهِۜ
وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ

"Hidayete erdirilmeleri senin üzerine borç değildir. Şu var ki Allah dilediğini hidayete erdirir. Her ne hayır yaparsanız bu **kendileriniz içindir.** Bununla birlikte siz, Allah'ın yüzünü (rızasını) arama dışında hayır yapmazsınız. Yapacağınız her hayır size bol bol ödenir ve siz zulüm görmezsiniz." (Bakara, 2/272).

لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَاِنْ تُبْدُوا مَا ف۪ٓي اَنْفُسِكُمْ
اَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللّٰهُۜ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُۜ
وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ

"Göklerde ve yerde olanlar yalnız Allah'ındır. **İçlerinizdekini** açığa vursanız da onu saklasanız da Allah, sizi onunla sorgular. Artık (bunun ardından) dilediğini bağışlar, dilediğine de azap eder. Allah, her şeye karşı pek güçlüdür." (Bakara, 2/284).

اَوَلَمَّٓا اَصَابَتْكُمْ مُص۪يبَةٌ قَدْ اَصَبْتُمْ مِثْلَيْهَاۙ قُلْتُمْ اَنّٰى هٰذَاۜ قُلْ هُوَ
مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ

"Başkalarına gerçekten iki katını dokundurduğunuz bir musibet başınıza gelince mi: 'Bu da nereden?' dediniz. De ki: O, **kendilerinizdendir**! Kuşkusuz Allah her şeye karşı pek güçlüdür." (Âl-i Imrân, 3/165).

اَلَّذِينَ قَالُوا لِاِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ اَطَاعُونَا مَا قُتِلُواۜ قُلْ فَادْرَؤُا
عَنْ اَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

"Onlar oturdular ve kardeşleri için şöyle dediler: 'Bizi dinleselerdi öldürülmezlerdi.' De ki: 'Doğru sözlülerseniz haydi **kendilerinizden** ölümü geri çevirin!" (Âl-i Imrân, 3/168).

لَتُبْلَوُنَّ فٖٓي اَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ
اُو۫تُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ اَشْرَكُٓوا اَذًى كَثٖيراًۜ
وَاِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ

"Elbette mallarınızda ve **canlarınızda** sınanacaksınız ve sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve şirk koşanlardan pek çok inciten (söz) işiteceksiniz. Sabrederseniz ve sakınırsanız kuşkusuz bu, işlerin kararlığındandır." (Âl-i Imrân, 3/186).

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّامٖينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَٓاءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰٓى
اَنْفُسِكُمْ اَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبٖينَۚ اِنْ يَكُنْ غَنِيّاً اَوْ فَقٖيراً فَاللّٰهُ اَوْلٰى
بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰٓى اَنْ تَعْدِلُواۚ وَاِنْ تَلْوُٓا اَوْ تُعْرِضُوا فَاِنَّ اللّٰهَ
كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبٖيراً

"Ey iman edenler! **Kendilerinizin**, ebeveyninizin ve en yakınlarınızın -fakir veya zengin olsun- aleyhine bile olsa Adaleti yerine getirenler, Allah için tanıklık edenler olun. Çünkü Allah o ikisine daha yakındır. Öyle ise dönmeniz için heves ardına düşmeyin. Dillerinizi eğip bükerseniz veya yüz çevirirseniz kuşkusuz Allah yapageldiklerinizden haberdârdır." (Nisâ, 4/135).

يَوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا فِى نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ

"Cehennem ateşinde üzerlerinin kızdırılacağı günde bunlarla alınları, yanları ve sırtları dağlanır: İşte bu, **kendileriniz** için yığıp sıkı sıkı sakladıklarınız, haydi tadın yığıp sıkıya sıkıya saklayageldiklerinizi." (Tevbe, 9/35).

اِنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

"Hafif ve ağırlıklı olarak seferber olun, mallarınızla, **canlarınızla** Allah yolunda cihat edin. İşte (size bu anlatılan) eğer bilirseniz sizin için daha hayırlıdır." (Tevbe, 9/41).

لَقَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

"Gerçekten size, **içinizden** bir peygamber geldi. Zorluk çekmeniz kendisine çok ağır gelir, size çok düşkündür, müminlere karşı pek şefkatli, pek merhametlidir." (Tevbe, 9/128).

فَلَمَّٓا اَنْجٰيهُمْ اِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ثُمَّ اِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Allah, kendilerini kurtarınca, o da ne, hemen onlar yeryüzünde haksızca zulüm yapmağa başlarlar. Ey insanlar! Zulmünüz sadece **kendileriniz** aleyhine! Dünya hayatının zevkini sürersiniz, sonra dönüşünüz yalnız Bizedir, o zaman yapageldiklerinizi size haber veririz." (Yûnus, 10/23).

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً
وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللّٰهِ هُمْ يَكْفُرُونَ

"Allah, sizin için **kendi nefislerinizden** eşler yaptı, eşlerinizden sizin için oğlanlar ve torunlar yarattı. Size tertemiz nimetlerden rızıklar sundu. Böyleyken hâlâ bâtıla mı inanıyorlar? Allah'ın nimetini inkâr mı ediyorlar?" (Nahl, 16/72).

اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَاْتُمْ فَلَهَا فَاِذَا جَاءَ وَعْدُ
الْاٰخِرَةِ لِيَسُۤؤُا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ
اَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا

"Eğer güzel davranırsanız **kendilerinize** güzel davranmış olursunuz, kötülük yaparsanız o da kendi aleyhinizedir. Artık diğerinin vadesi geldiğinde yüzlerinizi astırmaları için, ilk kez girdikleri gibi Mescide girmeleri için ve istilâ ettikleri her şeyi iyice mahvetmeleri için başınıza düşmanları tebelleş edeceğiz." (İsrâ, 17/7).

لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ
حَرَجٌ وَلَا عَلٰۤى اَنْفُسِكُمْ اَنْ تَاْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اٰبَۤائِكُمْ
اَوْ بُيُوتِ اُمَّهَاتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اِخْوَانِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اَخَوَاتِكُمْ
اَوْ بُيُوتِ اَعْمَامِكُمْ اَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اَخْوَالِكُمْ
اَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ اَوْ مَا مَلَكْتُمْ مَفَاتِحَهُ اَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ
عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَاْكُلُوا جَمِيعًا اَوْ اَشْتَاتًا فَاِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا
فَسَلِّمُوا عَلٰۤى اَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً
كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

"Köre bir güçlük yok, topala güçlük yok, hastaya güçlük yok, **kendilerinize** de kendi evlerinizden veya babalarınızın evlerinden veya analarınızın evlerinden veya kardeşlerinizin evlerinden veya hemşirelerinizin evlerinden veya amcalarınızın evlerinden veya halalarınızın evlerinden veya dayılarınızın evlerinden veya teyzelerinizin evlerinden veya anahtarlarına sahip olduğunuzdan veya dostunuzun evinden yemenizde de bir sakınca yoktur. Toplu halde veya ayrı ayrı yemenizde de size bir günah yoktur. Şu halde evlere girdiğiniz vakit Allah tarafından mübarek, hoş bir sağlık olmak üzere kendilerinize selam veriniz. İşte böyle Allah size âyetleri açıklıyor, gerek ki siz akıl erdiresiniz." (Nûr, 24/61).

وَمِنْ اٰيَاتِه۪ٓ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِتَسْكُنُٓوا اِلَيْهَا وَجَعَلَ
بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةًۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"Size **nefislerinizden**, kendilerine yerleşmeniz için eşler yaratması ve aranıza merhamet ve sevgi koyması da O'nun delillerindendir. Gerçekten bunda tefekkür eden bir toplum için elbette ibretler vardır." (Rûm, 30/21).

ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ اَنْفُسِكُمْۜ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ
مِنْ شُرَكَٓاءَ ف۪ي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَاَنْتُمْ ف۪يهِ سَوَٓاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخ۪يفَتِكُمْ
اَنْفُسَكُمْۜ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

"Allah size **nefislerinizden** bir örnek verdi. Sağ ellerinizin sahip bulunduğundan (kölelerinizden) size verdiğimiz rızıkta kendileriyle eşit olduğunuz, kendilerinizden çekindiğiniz gibi onlardan da çekineceğiniz ortaklarınız var mı? İşte âyetleri akıl işletecek bir toplum için böyle detaylandırıyoruz." (Rûm, 30/28).

فَاطِرُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَمِنَ الْاَنْعَامِ
اَزْوَاجًاۚ يَذْرَؤُكُمْ ف۪يهِۜ لَيْسَ كَمِثْلِه۪ شَيْءٌۚ وَهُوَ السَّم۪يعُ الْبَص۪يرُ

"Göklerin ve yerin yaratanı, sizin için **kendilerinizden** eşler, hayvanlardan da çiftler yarattı. Sizi orada çoğaltıyor. O'nun misli gibi hiçbir şey olmadı. O, çok iyi duyan, çok iyi görendir. (Şûrâ, 42/11).

وَفٖىٓ اَنْفُسِكُمْ اَفَلَا تُبْصِرُونَ

"**Kendilerinizde de** (ibretler vardır). Hâlâ görmeyecek misiniz? (Zâriyât, 51/21).

اَلَّذٖينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٓائِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ اِلَّا اللَّمَمَ اِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ اَعْلَمُ بِكُمْ اِذْ اَنْشَاَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ وَاِذْ اَنْتُمْ اَجِنَّةٌ فٖى بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّٓوا اَنْفُسَكُمْ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى

"Onlar ki -ufak-tefek kusur başka- günahın büyüklerinden, ahlaksızlıklardan kaçınırlar. Kuşkusuz Rabbin geniş mağfiretlidir, sizi topraktan meydana getirdiği sırada ve sizler analarınızın karınlarında ceninler iken sizin durumlarınızı en iyi bilendir. Şimdi **nefislerinizi** aklamağa kalkışmayın! O'dur korunup sakınan kişiyi en bilen." (Necm, 53/32).

مَٓا اَصَابَ مِنْ مُصٖيبَةٍ فِى الْاَرْضِ وَلَا فٖىٓ اَنْفُسِكُمْ اِلَّا فٖى كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ اَنْ نَبْرَاَهَا اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسٖيرٌ

"Yeryüzünde ve **kendilerinizde** herhangi bir musibet başa gelmez ki Biz onu fi'le (pratiğe) çıkarmamızdan önce bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu Allah'a göre kolaydır." (Hadîd, 57/22).

تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَتُجَاهِدُونَ فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

"Allah'a ve Peygamberi'ne iman edip mallarınız ve **canlarınızla** Allah yolunda mücahede ederseniz, bu, -eğer bilirseniz- sizin için çok hayırlıdır." (Saff, 61/11).

فَاتَّقُوا اللّٰهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَاَطِيعُوا وَاَنْفِقُوا خَيْرًا لِاَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

"Onun için gücünüz yettiği kadar Allah'a sığının, dinleyin, itâat edin, **kendileriniz** için hayır yapın. Her kim de nefsinin hırsından korunursa işte onlar felâh bulanlardır." (Teğâbun, 64/16).

اِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ اَنَّكَ تَقُومُ اَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَٓائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللّٰهُ يُقَدِّرُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ اَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ عَلِمَ اَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضٰى وَاٰخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْاَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاٰخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَاَقٖيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرًا وَاَعْظَمَ اَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ

"Gerçekten Rabbin, senin muhakkak gecenin üçte ikisine yakınını, yarısını ve üçte birini ibadetle geçirdiğini, seninle birlikte olanlardan bir grubun da böyle yaptığını biliyor. Oysa geceyi gündüzü Allah takdir eder. Sizin bundan ötesini başaramayacağınızı bildiği için size lutufla döndü. Bundan böyle Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun. İçinizden hastalar olacağını, diğer birtakımlarının Allah'ın lutfundan bir kâr aramak üzere yeryüzünde yol tepeceklerini, diğer bir grubun da Allah yolunda çarpışacaklarını bildi. O halde ondan ne kolayınıza gelirse okuyun, namazı kılın, zekâtı verin ve Allah'a güzel bir borç verin. **Kendilerinizin hesabına** hayır olarak önceden ne sunarsanız onu Allah yanında daha hayırlı ve karşılıkça daha büyük olarak bulacaksınız. Hem de Allah'tan bağışlanma dileyin. Şüphesiz Allah pekâlâ bağışlayandır, pekâlâ merhametlidir." (Müzzemmil, 73/20).

D) İnsanın, Birinci Çoğul Şahıs Zamiri " نَا =nâ" Lafzına Muzaf olan " اَنْفُسَنَا =Enfüsünâ" Kelimesiyle Vurgulandığı Âyetler

فَمَنْ حَآجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ اَبْنَآءَنَا وَاَبْنَآءَكُمْ وَنِسَآءَنَا وَنِسَآءَكُمْ وَاَنْفُسَنَا وَاَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللّٰهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ

"Kim, kendisine ilim geldikten sonra hak hususunda seninle çekişmeğe kalkışırsa (onlara) söyle: Gelin oğullarımızı, oğullarınızı, kadınlarımızı, kadınlarınızı, **kendilerimizi**, kendilerinizi çağıralım, sonra yakarıp Allah'ın lanetini yalancılar üzerine salalım." (Âl-i Imrân, 3/61).

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اَلَمْ يَاْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلٰى اَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ

"Ey cin ve insan topluluğu! Size içinizden, karşınızda âyetlerimi okuyan ve bugününüze kavuşmanız hususunda sizi uyaran peygamberler gelmedi mi? Derler: '**Kendi aleyhimize** tanıklık ettik.' Onları dünya hayatı aldattı ve gerçekten kâfirler olduklarına dair kendi aleyhlerinde tanıklık ettiler." (En'âm, 6/130).

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

"Dediler: Rabbimiz! Nefislerimize zulmettik, bizi bağışlamazsan, bize rahmet etmezsen kesinlikle hüsrana uğrayanlardan oluruz." (A'râf, 7/23).

E) İnsanın, " نَفْس =nefs" Kelimesinin Diğer Bir Çoğul Şekli " نُفُوس =nufûs" Lafzıyla Vurgulandığı Âyetler

رَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَا فِى نُفُوسِكُمْۜ اِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَاِنَّهُ كَانَ لِلْاَوَّابِينَ غَفُورًا

Rabbiniz **içinizdekini** en iyi bilendir. Eğer iyi kimseler olursanız kuşkusuz O, kendisine yönelip duranlar için pek bağışlayıcıdır. (İsrâ, 17/25).

وَاِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْۖ

"**Nefisler** çiftlendiğinde..." (Tekvîr, 81/7).

6) İnsana, Tekil " عَبْد =Kul" İle Çoğul " عِبَاد =İbâd" ve " عَبِيد = Abîd" Lafızlarıyla İşâret Edilen Âyetler ve Bağlamları

Tesbitler

A) Tekil " عَبْد " Lafzı ve Şıkları

a) " عَبْد " Lafzının "kulumuz/kulumuza" anlamında birinci çoğul şahıs zamiri " نَا =nâ" lafzına muzaf olarak " عَبْدَنَا şeklinde yer aldığı âyetler

b) " عَبْد =abd" lafzının tamlamasız şekilde geçtiği âyetler

c) " عَبْد =abd" lafzının "kulu/kuluna" anlamında üçüncü tekil eril şahıs zamiri " ه =hû/hî" lafzına muzaf olarak " عَبْدِه =abdih" şeklinde yer aldığı âyetler

d) " عَبْد =abd" lafzının " الله " lafzına muzaf olarak " عَبْدُ الله " şeklinde yer aldığı âyetler

B) "İki kul" anlamına gelen tesniye " عَبْدَيْن =abdeyn" lafzının geçtiği bir âyet

C) Çoğul " عِبَاد " Lafzı ve Şıkları

a) " عِبَاد ibâd" lafzının "kullar" anlamında izafetsiz/tamlamasız şekilde geçtiği âyetler

b) " عِبَاد =ıbâd" lafzının "kulları" anlamında " عِبَادِه =ibâdihi" şeklinde üçüncü tekil şahıs zamirine muzaf olarak geçtiği âyetler

c) " عِبَاد =ibâd" lafzının "senin kulların" anlamında " عِبَادِك = =ibâdike" şeklinde ikinci tekil şahıs zamirine muzaf olarak geçtiği âyetler

d) " عِبَاد =ibâd" lafzının "kullarımız" anlamında " عِبَادِنَا =ibadına" şeklinde birinci çoğul şahıs zamirine muzaf olarak geçtiği âyetler

e " عباد =ibâd" lafzının "kullarım" anlamında " عبادى =ibâdî" şeklinde birinci tekil şahıs zamirine muzaf olarak geçtiği âyetler

f) " عباد =ibâd" lafzının "Rahman'ın kulları" anlamında عِبَادُ الرَّحْمٰنِ =ibâdu'r-Rahmân" şeklinde " الرَّحْمٰنِ " isim-sıfatına muzaf olarak geçtiği bir âyet

g) " عباد =ibâd" lafzının "Allah'ın kulları" anlamında " عِبَادَ اللّٰهِ =ibâdullah" şeklinde " اللّٰه " ismine muzaf olarak geçtiği âyetler

h) Yine "kullar" anlamına gelen çoğul " عبيد =abîd" lafzının geçtiği âyetler

Tesbitler

Allah Teâlâ'nın kul anlamındaki tekil " عبد " lafzına özel bir vurgu yaptığı, Efendimiz Hz. Muhammed'in de aralarında yer aldığı bazı peygamberlerine "kulu/kulumuz" diye işâret ettiği dikkat çektiği gibi, bu anlamdaki sözcüğün hep olumlu bağlamda kullanıldığı da gözlenir. Çoğul " عباد " ve " عبيد " lafızları da "vah, yazıklar olsun o kullara" gibi farklı bağlamlarda kullanılmakla birlikte kesif bir şekilde, Allah'ın merhametine ma'kes varlıklar olduğu, zulme uğramayacakları vurgulanır.

A) Tekil " عَبْد =abd" Lafzı[1] ve Şıkları[2]

a) " عَبْد " Lafzının "kulumuz/kulumuza" Anlamında Birinci Çoğul Şahıs Zamiri " نَا =nâ" Lafzına Muzaf Olarak " عَبْدِنَا " Şeklinde Yer Aldığı Âyetler

وَاِنْ كُنْتُمْ فِى رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَاْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ
وَادْعُوا شُهَدَاۤءَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

[1] Nisâ, 4/172 âyetinde "kul" kavramıyla melekler gösterildiği; Meryem, 19/93 âyetinde de doğrudan insan murad edilmediğinden bu gibi âyetlere metinde yer verilmemiştir.
[2] Şıklar sıralanırken Kur'ân-ı Kerîm'de hangi şık önce gelmişse öncelik ona verilmiştir.

"**Kulumuza** parça parça indirdiğimizden kuşku içindeyseniz öyle ise onun gibisinden bir sure getirin; ve doğru söyleyenlerseniz Allah dışında tanıklarınızı da yardıma çağırın." (Bakara, 2/23).

وَاعْلَمُوٓا اَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَاَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ اِنْ كُنْتُمْ
اٰمَنْتُمْ بِاللّٰهِ وَمَٓا اَنْزَلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ
وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Allah'a, hak ve bâtılın ayrılış günü ile iki topluluğun karşılaştığı günde **kulumuza** indirdiğimize inanmışsanız bilin ki ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'ın, Peygamber'in, yakınlık sahibinin, yetimlerin, yoksulların, yolda kalmışlarındır. Allah her şeye karşı pek güçlüdür." (Enfâl, 8/41).

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ

"Onlardan önce Nuh'un toplumu da yalanladı, **kulumuzu** tekzip ettiler ve: 'Bir deli' dediler. Elçilik görevini yerine getirmekten alıkonuldu. (Kamer, 54/9).

b) " عبد =abd" Lafzının İzafetsiz/Tamlamasız Şekilde Geçtiği Âyetler

اَفَلَمْ يَرَوْا اِلٰى مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ
اِنْ نَشَاْ نَخْسِفْ بِهِمُ الْاَرْضَ اَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِنَ السَّمَٓاءِ
اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِكُلِّ عَبْدٍ مُنٖيبٍ

"Gökten ve yerden önlerindekine ve arkalarındakine bakmıyorlar mı? İstesek kendilerini yere geçiririz yahut üzerlerine gökten parçalar düşürürüz! Kuşkusuz bunda, yönelen **her kul için** elbette bir ibret vardır." (Sebe', 34/9).

وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمٰنَ نِعْمَ الْعَبْدُ اِنَّهُٓ اَوَّابٌ

"Davud'a Süleymanı lutfettik. **O, ne güzel kuldu!** Gerçekten o, hep yönelirdi." (Sâd, 38/30).

وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنَثْ اِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ اِنَّهُ اَوَّابٌ

Elinle bir demet al, onunla vur ve yeminini bozma. Gerçekten biz onu sabırlı bulduk. **O, ne güzel kuldu!** Cidden o, çok yönelendi." (Sâd, 38/44).

اِنْ هُوَ اِلَّا عَبْدٌ اَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنِى اِسْرَٓائِيلَ

"O (İsa), kendisine nimet verdiğimiz **bir kuldan** başkası değildir. Kendisini İsrailoğullarına örnek yapmıştık." (Zuhruf, 43/59).

تَبْصِرَةً وَذِكْرٰى لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ

"(Allah'a) yönelen **her kul için** bir göz açtırma ve bir öğüt olmak üzere." (Kâf, 50/8).

عَبْدًا اِذَا صَلّٰى

"Bir **kulu** namaz kıldığında (engelleyeni görmedin mi?)." (Alak, 96/10).

c) " عَبْد =abd" Lafzının "kulu/kuluna" Anlamında Üçüncü Tekil Eril Şahıs Zamiri " ه =hû/hî" Lafzına Muzaf Olarak Yer Aldığı Âyetler

سُبْحَانَ الَّذٖى اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذٖى بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَا اِنَّهُ هُوَ السَّمٖيعُ الْبَصٖيرُ

"Kulunu, geceleyin Mescid-i Haramdan, kendisine bazı âyetlerimizi gösterelim diye çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksaya yürüten Zât bütün eksikliklerden münezzehtir. Gerçekten O, çok iyi duyar, çok iyi görür. (İsrâ, 17/1).

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذٖى اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا

“Kuluna Kitab'ı indiren ve ona hiçbir eğrilik iliştirmeyen Allah’a hamd olsun.” (Kehf, 18/1).

ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا

“Bu, Rabbinin rahmetini Zekeriyya **kuluna** bir anışıdır.” (Meryem, 19/2).

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا

“Bütün âlemlere bir uyarıcı olsun diye **kuluna** Furkan'ı indiren Zat ne yüce feyiz saçandır!” (Furkân, 25/1).

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

“Allah, **kuluna** yeter değil midir? Seni O'ndan başka kimselerle korkutuyorlar. Allah kimi saptırırsa onun için hiçbir rehber yoktur.” (Zümer, 39/36).

فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ

“Kuluna verdiği vahyi verdi.” (Necm, 53/10).

هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ

“O, sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarsın diye **kuluna** parlak parlak âyetler indirmekte olan Zât'tır. Kuşkusuz Allah size elbette çok şefkatli, çok merhametlidir.” (Hadîd, 57/9).

d) “ عَبْد ” Lafzının “ الله ” Lafzına Muzaf Olarak Yer Aldığı Âyetler

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا

“(Beşikteki çocuk) dedi: Haberiniz olsun, **ben Allah'ın kuluyum,** O bana kitap verdi ve beni bir peygamber yaptı.” (Meryem, 19/30).

وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللّٰهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا

"Gerçekte **Allah'ın kulu** kalkmış O'na dua ederken (cinler) nerede ise çevresinde keçe gibi sımsıkı bir şekilde birbirleri üzerine üşüşüyorlardı." (Cinn, 72/19).

B) "İki kul" Anlamına Gelen " عَبْدَيْنِ =abdeyn" Lafzının Geçtiği Bir Âyet

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَاَتَ نُوحٍ وَامْرَاَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِينَ

"Allah küfredenlere Nuh'un karısıyla Lut'un karısını bir örnek verdi. O iki kadın, kullarımızdan birer salih **iki kulun** nikâhları altındaydılar da onlara hiyânet ettiler. Onun için o **iki iyi kul** da onları Allah'ın azabından zerrece kurtaramadılar. O iki kadının ikisine de: 'Girin ateşe girenlerle birlikte' denildi." (Tahrîm, 66/10).

C) Çoğul " عِباد =ibâd" Lafzı[3] ve Şıkları[4]

a) " عِباد =ibâd" Lafzının "kullar" Anlamında Tamlamasız Şekilde Geçtiği Âyetler

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ

"İnsanlardan kimi de vardır ki kendini, Allah'ın hoşnutluğuna ermek için feda eder. Allah da **kullara** karşı pek şefkatlidir." (Bakara, 2/207).

---

[3] A'raf, 7/194; Enbiyâ, 21/26. âyetlerinde "kullar" kavramıyla insanlar murad edilmediklerinden bu gibi âyetlere metinde yer verilmediği gibi Nûr, 24/32 âyetinde de insanların köleleri kastedildiğinden bu âyete de metinde yer verilmemiştir.

[4] Şıklar sıralanırken Kur'ân-ı Kerîm'de hangi şık önce gelmişse öncelik ona verilmiştir.

قُلْ اَؤُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذٰلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَاَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

"De ki: Size bunlardan daha hayırlısını haber vereyim mi? Korunanlar için Rableri katında altından ırmaklar akan içlerinde sürekli kalacakları cennetler, ayrıca tertemiz eşler ve Allah'tan bir hoşnutluk vardır. Allah **kulları** pek iyi görendir." (Âl-i Imrân, 3/15).

فَاِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ اَسْلَمْتُ وَجْهِىَ لِلّٰهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ وَالْاُمِّيِّنَ ءَاَسْلَمْتُمْ فَاِنْ اَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

"Sana karşı kanıt yarışına yeltenirlerse De ki: 'Ben, bana uyanlarla birlikte yüzümü/özümü Allah'a teslim ettim.' Kendilerine kitap verilenlerle ümmilere de söyle: 'Siz de teslim oldunuz mu?' Teslim olmuşlarsa gerçekten hidayete ermişlerdir. Yüz çevirirler sana düşen sadece tebliğdir. Allah, **kulları** pek iyi görendir." (Âl-i Imrân, 3/20).

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ اَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ اَمَدًا بَعِيدًا وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُ وَاللّٰهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ

"O gün her nefis, yaptığı hayrı önünde hazırlanmış bulacak; ne kötülük yapmışsa keşke onunla arasında pek uzak bir mesafe olsa diye candan arzulayacak. Allah sizi kendisinden sakındırıyor. Allah, **kullara** karşı pek şefkatlidir." (Âl-i Imrân, 3/30).

مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُؤْتِيَهُ اللّٰهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِى مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ

"Hiçbir beşer için, Allah kendisine kitabı, hükmü ve peygamberliği versin de sonra insanlara: 'Allah dışında bana **kullar** olun' demesi olmuş değildir. (Böyle biri) Ancak 'Öğrenegeldikleriniz sayesinde, ders alıp-veregeldikleriniz sayesinde Rabbânîler olun' (demiştir)." (Âl-i Imrân, 3/79).

فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ اُو۫لٰيهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَٓا اُو۫لِى بَاْسٍ شَد۪يدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِؕ وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا

"O ikiden birincisinin vadesi geldiğinde üzerinize, yaman savaş sahipleri **kullarımızı** göndeririz de evlerin içlerine varana değin girip (saklananları) iyice araştırırlar. Bu, yerine getirilmiş bir vaad oldu." (İsrâ, 17/5).

يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِۚ مَا يَأْت۪يهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا كَانُوا بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ

"Yazıklar olsun o **kullara!** Kendilerine herhangi bir elçi gelmeye görsün muhakkak onu alaya alırlardı." (Yâsîn, 36/30).

مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذ۪ينَ مِنْ بَعْدِهِمْۜ وَمَا اللّٰهُ يُر۪يدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ

"Nuh toplumunun, Ad'ın, Semud'un ve onların ardından gelenlerin serüvenleri gibi!. Allah, **kullar için** herhangi bir zulüm murad eden değildir." (Mü'min, 40/31).

فَسَتَذْكُرُونَ مَٓا اَقُولُ لَكُمْۜ وَاُفَوِّضُ اَمْر۪ٓي اِلَى اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ بَص۪يرٌ بِالْعِبَادِ

"Size söylemekte olduğumu anımsayacaksınız. İşimi Allah'a havale ediyorum. Gerçekten Allah, **kulları** çok iyi görendir." (Mü'min, 40/44).

قَالَ الَّذ۪ينَ اسْتَكْبَرُٓوا اِنَّا كُلٌّ ف۪يهَٓا اِنَّ اللّٰهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ

"Kibirlenmiş olanlar der: Doğrusu biz, hepimiz (o ateşin) içindeyiz! Kuşkusuz Allah, **kullar** arasında kesin hüküm verdi." (Mü'min, 40/48).

رِزْقًا لِلْعِبَادِۙ وَاَحْيَيْنَا بِه۪ بَلْدَةً مَيْتًاۜ كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ

"(Bu nimetler) **kullara** rızık olmak içindir. Onunla ölü bir beldeye hayat vermekteyiz. İşte o çıkış/kabirlerden kalkış da böyledir." (Kâf, 50/11).

b) " عباد =ibâd" Lafzının "kulları" Anlamında " عباده =ibâdihi" Şeklinde Üçüncü Tekil Şahıs Zamirine Muzaf Olarak Geçtiği Âyetler

بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِه۪ٓ اَنْفُسَهُمْ اَنْ يَكْفُرُوا بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ بَغْيًا
اَنْ يُنَزِّلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ۚ فَبَٓاؤُ۫ بِغَضَبٍ
عَلٰى غَضَبٍۜ وَلِلْكَافِر۪ينَ عَذَابٌ مُه۪ينٌ

"Allah'ın, **kullarından** dilediğine lutfuyla (kitap) indirmesini haksız bir şekilde çekemeyerek Allah'ın indirdiği şeyi inkâr etmeleri için kendilerini sattıkları o şey ne çirkindir! Sonuçta gazap üzerine gazaba uğradılar. Kâfirler için aşağılayan bir azap vardır." (Bakara, 2/90).

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِه۪ۜ وَهُوَ الْحَك۪يمُ الْخَب۪يرُ

"O, **kulları** üzerinde mutlak galiptir/egemenlik sahibidir. O pek hikmetli ve her şeyden haberdârdır." (En'âm, 6/18).

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِه۪ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةًۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَ اَحَدَكُمُ
الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ

"O, **kulları** üstünde egemendir. Üzerinize koruyucular gönderir. Birinize ölüm geldiğinde elçilerimiz onu öldürür, onlar görevlerinde kusur göstermezler." (En'âm, 6/61).

ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْد۪ي بِه۪ مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ۜ وَلَوْ اَشْرَكُوا
لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"İşte bu, Allah'ın **kullarından** dilediklerini kendisiyle hidayete ilettiği rehberliğidir. Eğer ortak koşsalardı işleyedurdukları elbette boşa gitmişti." (En'âm, 6/88).

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللّٰهِ الَّت۪ٓي اَخْرَجَ لِعِبَادِه۪ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِۜ قُلْ هِيَ لِلَّذ۪ينَ
اٰمَنُوا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

"De ki: 'Allah'ın **kulları** için çıkardığı süsünü ve tertemiz hoş rızıkları kim haram etmiş?' De ki: 'O, dünya hayatında inananlar içindir; kıyamet gününde de sırf (onlara özgüdür).' Bilen bir toplum için âyetleri Biz, böyle detaylandırıyoruz." (A'râf, 7/32).

قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اسْتَع۪ينُوا بِاللّٰهِ وَاصْبِرُواۚ اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِۙ يُورِثُهَا
مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ۜ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّق۪ينَ

"Musa kavmine: 'Allah'tan yardım dileyin, sabır gösterin, kuşkusuz yeryüzü Allah'ındır, **kullarından** dilediğini ona mirasçı kılar. Sonuç takva sahipleri içindir.' dedi." (A'râf, 7/128).

اَلَمْ يَعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِه۪ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ
وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ

"Bilmediler mi Allah, O, **kullarından** tevbeyi kabul eder, sadakaları alır ve gerçekten Allah, Tevvâb'tır, çok merhametlidir." (Tevbe, 9/104).

وَاِنْ يَمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُٓ اِلَّا هُوَۚ وَاِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ
فَلَا رَٓادَّ لِفَضْلِه۪ۜ يُص۪يبُ بِه۪ مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ۜ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّح۪يمُ

"Allah sana bir zarar dokundurursa onu O'ndan başka açacak (giderecek) yoktur. Eğer sana bir hayır murat ederse onun lutfunu hiç engelleyecek yoktur. Onu **kullarından** dilediğine bahşeder. O çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir." (Yûnus, 10/107).

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ اِنْ نَحْنُ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَمُنُّ عَلٰى مَنْ يَشَاۤءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَمَا كَانَ لَنَاۤ اَنْ نَاْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

"Peygamberleri de onlara dedi: Biz de başka değil sizin gibi birer insanız, ancak Allah, **kullarından** dilediklerine lutufta bulunur. Allah'ın izni olmadan size bir kanıt getirmemiz bizim için vaki değildir. Yalnız Allah'a dayansın müminler." (İbrâhîm, 14/11).

يُنَزِّلُ الْمَلٰۤئِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰى مَنْ يَشَاۤءُ مِنْ عِبَادِهٖۤ اَنْ اَنْذِرُوۤا اَنَّهُ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّاۤ اَنَا فَاتَّقُونِ

"Emri gereği Rûh maiyetinde melekleri 'şöyle uyarın' diye **kullarından** dilediğine indirir: Gerçek şu: Benden başka hiçbir tanrı yoktur, o halde benden korkun!" (Nahl, 16/2).

وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ وَكَفٰى بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهٖ خَبِيرًا بَصِيرًا

"Nuh'tan sonra, asırlardan (kuşaklardan) nicelerini helâk etmişizdir. **Kullarının** günahlarından çok iyi haberdâr ve çok iyi gören olarak Rabbin yetmiştir!" (İsrâ, 17/17)

اِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاۤءُ وَيَقْدِرُ اِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهٖ خَبِيرًا بَصِيرًا

"Kuşkusuz Rabbin dilediğine hem rızkı yayar hem de sıkar. Gerçekten O, **kullarından** çok iyi haberdardır, onları çok iyi görendir." (İsrâ, 17/30).

قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ اِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهٖ خَبِيرًا بَصِيرًا

"De ki: Allah, şahit olarak benimle sizin aranızda yeter. Gerçekten O, **kullarından** çok iyi haberdardır, onları çok iyi görendir." (İsrâ, 17/96).

جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمٰنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ اِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا

"Rahman'ın **kullarına** vaad buyurduğu Adin cennetlerine (koyacak). Şüphe yok ki O'nun va'di uygulanagelmiştir." (Meryem, 19/61).

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذٖى لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهٖ وَكَفٰى بِهٖ
بِذُنُوبِ عِبَادِهٖ خَبٖيرًا

"O, dipdiri ölmez Zât'a güven, O'nu överek an. **Kullarının** günahlarından O'nun haberdâr olması yeter." (Furkân, 25/58).

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُ۫دَ وَسُلَيْمٰنَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذٖى فَضَّلَنَا عَلٰى كَثٖيرٍ
مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنٖينَ

"Şanım hakkı için Davud'a ve Süleyman'a bir ilim verdik. İkisi de: 'Bizi mümin **kullarından** bir çoğuna üstün kılan Allah'a hamdolsun' dediler." (Neml, 27/15).

قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذٖينَ اصْطَفٰى آٰللّٰهُ
خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُونَ

"De ki: Allah'a hamd ve süzüp seçtiği **kullarına** selam olsun. Allah mı hayırlıdır yoksa onların ortak koştukları mı?" (Neml, 27/59).

وَاَصْبَحَ الَّذٖينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْاَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَاَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ
الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُ لَوْلَٓا اَنْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ
بِنَا وَيْكَاَنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ

"Dün onun yerinde olmayı temenni edenler de bu sabah şöyle diyorlardı: Vay be! Demek ki Allah rızkı **kullarından** dilediğine hem seriyor hem de kısıyor; eğer Allah bize lutfetmeseydi bizi de batırmıştı. Demek ki gerçek bu: Kâfirler murada ermeyecek!" (Kasas, 28/82).

اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُ لَهُۜ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

"Allah **kullarından** dilediğine rızkı hem bol bol verir hem de ona kısar. Allah her şeyi pekâlâ bilendir." (Ankebût, 29/62).

اَللّٰهُ الَّذ۪ي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ فَتُث۪يرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَٓاءِ كَيْفَ يَشَٓاءُ
وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِه۪ فَاِذَٓا اَصَابَ بِه۪ مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ
عِبَادِه۪ٓ اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ

"Allah bulutları savuran, onları gökte istediği gibi yayan ve parça parça yapan Zât'tır. Yağmuru görürsün onların arasından çıkar. Onu dilediği **kullarına** indirdiğinde seviniverirler." (Rûm, 30/48).

قُلْ اِنَّ رَبّ۪ي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ وَيَقْدِرُ لَهُۜ وَمَٓا اَنْفَقْتُمْ
مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِق۪ينَ

"De ki: Kuşkusuz Rabbim **kullarından** dilediğine rızkı hem bol verir hem de onun için kısar. (Allah uğrunda) herhangi bir şey harcarsanız O, onun karşılığını öder. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır." (Sebe', 34/39).

وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَٓابِّ وَالْاَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ كَذٰلِكَۜ اِنَّمَا يَخْشَى
اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُاۜ اِنَّ اللّٰهَ عَز۪يزٌ غَفُورٌ

"İnsanlardan, canlılardan, büyük ve küçük baş hayvanlardan böyle renkleri farklı olanlar vardır. Allah'tan **kullarından** ancak alimler ürperir. Kuşkusuz Allah çok güçlüdür, çok bağışlayandır." (Fâtır, 35/28).

وَالَّذ۪ٓي اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِۜ
اِنَّ اللّٰهَ بِعِبَادِه۪ لَخَب۪يرٌ بَص۪يرٌ

"Kitaptan sana vahyettiğimiz şey öncesindeki tasdik eden gerçektir. Hakikaten Allah **kullarından** çok iyi haberli, (onları) çok iyi görendir." (Fâtır, 35/31).

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلٰى ظَهْرِهَا مِنْ دَٓابَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ
مُسَمًّىۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِه۪ بَصٖيرًا

"Eğer Allah, insanları kendi kazandıklarıyla sorumlu tutacak olsaydı yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Ne var ki onları belirlenmiş bir süreye erteliyor. Onların süresi geldiğinde artık Allah **kullarına**, (onları) çok iyi gören biri olarak davranır." (Fâtır, 35/45).

لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌۜ ذٰلِكَ يُخَوِّفُ اللّٰهُ بِه۪
عِبَادَهُۜ يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ

"Onlara, üstlerinden ateşten gölgeler var. Altlarından da gölgeler! İşte böyle Allah kullarını bununla korkutuyor. **Ey kullarım** öyle ise korkun Benden." (Zümer, 39/16).

رَفٖيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِۚ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ اَمْرِه۪ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ
مِنْ عِبَادِه۪ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِۙ

"Dereceleri yükseltendir, Arş'ın sahibidir. Kavuşma gününe karşı uyarması için, buyruğundan olan Ruh'u **kullarından** dilediğine indirir." (Mü'min, 40/15).

فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ اٖيمَانُهُمْ لَمَّا رَاَوْا بَاْسَنَاۜ سُنَّتَ اللّٰهِ الَّتٖي قَدْ خَلَتْ
فٖي عِبَادِه۪ۚ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ

"Çetin azabımızı gördüklerinde (ikrar edecekleri) bu imanları, kendilerine fayda vermeyecektir. Bu, Allah'ın **kulları** hakkında süregelen yasası (gereğidir.) İşte burada o kâfirler hüsrana uğramıştır." (Mü'min, 40/85).

اَللّٰهُ لَطٖيفٌ بِعِبَادِه۪ يَرْزُقُ مَنْ يَشَٓاءُۚ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزٖيزُ

"Allah, **kullarına** pek lutufkârdır, dilediği kimseyi rızıklandırır. O, çok kuvvetlidir, çok güçlüdür. (Şûrâ, 42/19).

ذٰلِكَ الَّذ۪ي يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِؕ قُلْ لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰىؕ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ ف۪يهَا حُسْنًاؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

"İşte bu (büyük lutuf) Allah'ın, inanıp yararlı işleri yapmış olan **kullarına** müjdelemekte olduğudur. De ki: Buna karşılık sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Sadece (Allah'a) yakınlıkta sevgiyi (istiyorum.) Kim bir iyilik işlerse onun iyiliğine bir güzellik ilave ederiz. Kuşkusuz Allah çok bağışlayandır, çok sevindirendir." (Şûrâ, 42/23).

وَهُوَ الَّذ۪ي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِه۪ وَيَعْفُوا عَنِ السَّيِّـَٔاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَۙ

"O, **kullarından** tevbeyi kabul eden, kötülüklerden vazgeçen ve işlemekte olduklarınızı bilen Zât'tır." (Şûrâ, 42/25).

وَلَوْ بَسَطَ اللّٰهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِه۪ لَبَغَوْا فِي الْاَرْضِ وَلٰكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَٓاءُؕ اِنَّهُ بِعِبَادِه۪ خَب۪يرٌ بَص۪يرٌ

"Eğer Allah, **kulları** için rızkı yaysaydı elbette yeryüzünde azgınlaşırlardı. Ancak O, dilediğini bir ölçü ile indirir. Kuşkusuz O, kullarından haberdardır, onları çok iyi görendir." (Şûrâ, 42/27).

وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِه۪ جُزْءًاؕ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُب۪ينٌؕ

"**Kullarından** O'na bir parça isnad ettiler. Gerçekten insan apaçık çok nankördür." (Zuhruf, 43/15).

c) " عباد =ibâd" Lafzının "senin kulların" Anlamında " عبادك =ibâdike" Şeklinde İkinci Tekil Şahıs Zamirine Muzaf Olarak Geçtiği Âyetler

لَعَنَهُ اللّٰهُ وَقَالَ لَاَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا

"Allah ona lanet etti. (Şeytan): 'Elbette **senin kullarından** belirli bir pay alacağım' dedi." (Nisâ, 4/118).

اِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَاِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَاِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"Onlara azap edersen kuşkusuz onlar **Senin kulların.** Onları bağışlarsan Sensin pek güçlü, pek hikmetli Sen!" (Mâide, 5/118).

اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ

"Ancak içlerinden ihlâsa erdirilmiş **kulların** hariç (onlara ilişemem)." (Hıcr, 15/40).

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ اَوْزِعْنِى اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِى اَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَعَلٰى وَالِدَىَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰيهُ وَاَدْخِلْنِى بِرَحْمَتِكَ فِى عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ

"O da bunun üzerine gülercesine tebessüm etti ve: 'Rabim! Beni nefsime hâkim kıl ki bana ve anama-babama lutfettiğin nimetine şükredeyim ve hoşnut kalacağın iyi bir iş yapayım ve beni rahmetinle iyi **kullarının** arasına sok' dedi." (Neml, 27/19).

اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ

Ancak, içlerinden ihlaslı kılınmış **kulların** hariç. Onlara bir şey yapamam." (Sâd, 38/83).

قُلِ اللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ اَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

"De ki: Allah'ım! Ey gökleri ve yeri yoktan yaratan! Ey görünmeyeni ve görüneni bilen! Hakkında ihtilaf edip durdukları o şeyle ilgili olarak **kulların** arasında ancak Sen hüküm verirsin." (Zümer, 39/46).

إِنَّكَ إِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا

"Zira Sen onları bırakırsan **kullarını** yoldan çıkarıyorlar ve nankör ahlaksızdan başka da doğurmuyorlar." (Nûh, 71/27).

d) " عِبَاد =ibâd" Lafzının "kullarımız" Anlamında " عِبَادِنَا =ibâdinâ" Şeklinde Birinci Çoğul Şahıs Zamirine Muzaf Olarak Geçtiği Âyetler

وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ
عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ

"Gerçekten kadın onu kurmuştu. Rabbinin delilini görmeseydi o da kadını tasarlamış gitmişti. Ondan kötülüğü ve ahlaksızlığı çevirelim diye işte böyle yapmıştık. Gerçekten o ihlâsa erdirilmiş **kullarımızdandı."** (Yûsuf, 12/24).

فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا

"Ve **kullarımızdan,** kendisine katımızdan bir rahmet verdiğimiz ve tarafımızdan kendisine bir ilim öğrettiğimiz bir kul buldular." (Kehf, 18/65).

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا

"İşte o, **kullarımızdan** korunup pek müttaki olan kimseleri mirasçı yapacağımız cennettir." (Meryem, 19/63).

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ
وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ
الْفَضْلُ الْكَبِيرُ

"Sonra o Kitab'a **kullarımızdan** süzüp seçtiğimiz kimseleri varis yaptık. İşte onların içinde kendine zulmeden var. İçlerinden tutumlu, orta yolu izleyen var. Onlardan, Allah'ın izniyle hayırlarla öne geçen var. İşte budur o pek büyük lutuf!" (Fâtır, 35/32).

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

"Çünkü o (Nuh), bizim inanan **kullarımızdandı."** (Sâffât, 37/81).

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

"Gerçekten o (İbrahim), inanan **kullarımızdandı."** (Sâffât, 37/111).

إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

"Doğrusu o ikisi (Musa ile Harun) inanan **kullarımızdandı."** (Sâffât, 37/122).

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

"Kuşkusuz o (İlyas), inanan **kullarımızdandı."** (Sâffât, 37/132).

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ

"Andolsun gerçekten elçi olarak gönderilmiş **kullarımız** için şu sözümüz geçti:" (Sâffât, 37/171).

وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرٰهِيمَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ

"El ve göz sahipleri **kullarımızı** İbrahim'i, İshak'ı ve Yakub'u da an." (Sâd, 38/45).

وَكَذٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

"İşte böylece sana da emrimizden bir ruh vahyettik. Kitap nedir, iman nedir bilmiyordun! Ancak onu bir nur yaptık, **kullarımızdan**

dileyeceğimiz kimseyi onunla doğru yola iletiriz. Kuşkusuz sen, elbette dosdoğru bir yola götürüyorsun." (Şûrâ, 42/52).

e) " عِبَاد =ibâd" Lafzının "kullarım" Anlamında " عِبَادِى =ibâdî" Şeklinde Birinci Tekil Şahıs Zamirine Muzaf Olarak Geçtiği Âyetler

وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادٖى عَنّٖى فَاِنّٖى قَرٖيبٌؕ اُجٖيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجٖيبُوا لٖى وَلْيُؤْمِنُوا بٖى لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

"Kullarım Beni senden sorduklarında hakikat ben pek yakınım. Bana dua ettiğinde dua edenin çağrısına cevap veririm. Öyle ise onlar da bana karşılık versinler ve bana inansınlar ki doğru yolu bulabilsinler." (Bakara, 2/186).

قُلْ لِعِبَادِىَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا يُقٖيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِنْ قَبْلِ اَنْ يَاْتِىَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فٖيهِ وَلَا خِلَالٌ

"İman etmiş **kullarıma,** namazı dosdoğru kılmalarını, kendisinde alış-verişin olmadığı, dostluğun bulunmadığı bir gün gelmeden önce kendilerini rızıklandırdığımız nimetlerden gizli ve açık harcamalarını söyle." (İbrâhîm, 14/31).

اِنَّ عِبَادٖى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ اِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوٖينَ

"Kuşkusuz (o samimi) **kullarım** aleyhinde (ey şeytan) senin için bir güç yoktur. Azgınlardan sana uyanlar hâriç." (Hıcr, 15/42).

نَبِّئْ عِبَادٖى اَنّٖى اَنَا الْغَفُورُ الرَّحٖيمُ

"Kullarıma haber ver: Gerçekten ben, çok bağışlayıcı, çok merhametliyim." (Hıcr, 15/49).

وَقُلْ لِعِبَادٖى يَقُولُوا الَّتٖى هِىَ اَحْسَنُؕ اِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزَغُ بَيْنَهُمْؕ اِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوًّا مُبٖينًا

"Kullarıma: 'En güzel ne ise onu söylemelerini' söyle. Kuşkusuz şeytan aralarına fesat sokar. Gerçekten şeytan, insan için apaçık bir düşmandır." (İsrâ, 17/53).

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ وَكَفٰى بِرَبِّكَ وَكِيلًا

"(Ey şeytan) senin **kullarım** üzerinde hâkimiyetin sözkonusu değildir. Vekil olarak Rabbin yeter." (İsrâ, 17/65).

اَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا اَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِنْ دُونِي اَوْلِيَاءَ اِنَّا اَعْتَدْنَا
جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا

"Yoksa o kâfirler Beni bırakıp da benim **kullarımı** kendilerine koruyucular edineceklerini mi sandılar? Biz cehennemi o kâfirler için bir konukluk hazırladık." (Kehf, 18/102).

وَلَقَدْ اَوْحَيْنَا اِلٰى مُوسٰى اَنْ اَسْرِ بِعِبَادِي فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ
يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشٰى

"Ve gerçekten Musa'ya: 'Benim **kullarımla** birlikte geceleyin yürü de onlara denizde kuru bir yol aç, yetişilmekten korkmaz ve endişe etmezsin' diye vahyettik." (Tâhâ, 20/77).

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ اَنَّ الْاَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ
الصَّالِحُونَ

"Şanım hakkı için Zikir'den (Tevrât'tan) sonra Zebûr'da da şunu yazmıştık: Kesin yeryüzüne Benim salih (dürüst) **kullarım** varis olacaktır." (Enbiyâ, 21/105).

اِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا
وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ

"Çünkü **kullarımdan** bir grup vardı: 'Rabbimiz! İman ettik, öyle ise bizi bağışla ve bize merhamet eyle, Sen merhametlilerin en hayırlısısın' diyorlardı." (Mü'minûn, 23/109).

وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰٓى اَنْ اَسْرِ بِعِبَادٖٓى اِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ

"Musa'ya: '**Kullarımı** geceleyin yola çıkar, çünkü takip edileceksiniz' diye vahyettik." (Şuarâ, 26/52).

يَا عِبَادِىَ الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِنَّ اَرْضٖى وَاسِعَةٌ فَاِيَّاىَ فَاعْبُدُونِ

"Ey Benim iman eden **kullarım!** Yeryüzüm geniştir, öyle ise Bana ibadet edin, o halde yalnız Bana!" (Ankebût, 29/56).

يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَٓاءُ مِنْ مَحَارٖيبَ وَتَمَاثٖيلَ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ اِعْمَلُٓوا اٰلَ دَاوُدَ شُكْرًا وَقَلٖيلٌ مِنْ عِبَادِىَ الشَّكُورُ

"Süleyman için mihraplardan, timsallerden, büyük havuzlar gibi çanaklardan ve sabit sabit kazanlardan ne isterse yapıyorlardı. Ey Davud Hanedanı, şükür için çalışın! **Kullarımdan** pek azdır çok şükreden." (Sebe', 34/13).

قُلْ يَا عِبَادِ الَّذٖينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْ لِلَّذٖينَ اَحْسَنُوا فٖى هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَاَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةٌ اِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

"De ki: Ey iman etmiş **kullarım!** Rabbinizden korkun! Bu dünyada iyilik yapan kimseler için bir güzellik vardır. Allah'ın yeri geniştir. Sadece sabredenlere ücretleri hesapsız şekilde ödenir." (Zümer, 39/10).

وَالَّذٖينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ اَنْ يَعْبُدُوهَا وَاَنَابُٓوا اِلَى اللّٰهِ لَهُمُ الْبُشْرٰى فَبَشِّرْ عِبَادِ

"Tâğut'tan, ona kulluk yapmaktan kaçınmış olanlar ve Allah'a yönelmiş bulunanlar, onlara müjde vardır. Haydi muştula **kullarımı.**" (Zümer, 39/17).

قُلْ يَا عِبَادِىَ الَّذٖينَ اَسْرَفُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمٖيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحٖيمُ

"De ki: Ey kendileri aleyhinde aşırılığa kaçmış olan **kullarım!** Allah'ın rahmetinden umut kesmeyin. Hakikaten Allah günahları tamamen bağışlar. Gerçekten O, çok bağışlayandır, çok merhametlidir. (Zümer, 39/53).

يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَآ اَنْتُمْ تَحْزَنُونَ

" Ey **Benim kullarım!** Bugün size hiçbir korku yoktur ve siz herhangi bir şeyden üzülecek de değilsiniz. (Zuhruf, 43/68).

فَاَسْرِ بِعِبَادِى لَيْلًا اِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ

"Haydi, **Benim kullarımı** geceleyin yürüt, kesin siz izleneceksiniz. (Duhân, 44/23).

فَادْخُلِى فِى عِبَادِى

"Gir **kullarımın** içine." (Fecr, 89/29).

f) " عباد =ibâd" Lafzının "Rahman'ın Kulları" Anlamında " عباد الرّحمن =ibâdur-Rahmân" Şeklinde " الرّحمن =er-Rahmân" İsim-Sıfatına Muzaf Olarak Geçtiği Bir Âyet[5]

وَعِبَادُ الرَّحْمٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْاَرْضِ هَوْنًا وَاِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

"Rahman'ın kulları yeryüzünde vakarla yürüyen kimselerdir. Edepsizler kendilerine sataştığında 'selam' derler.[6]" (Furkân, 25/63).

g) " عباد =ibâd" Lafzının "Allah'ın kulları" Anlamında " عباد الله =ibâdullah" Şeklinde " الله =Allah" İsmine Muzaf Olarak Geçtiği Âyetler

اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ

"**Allah'ın** ihlasa erdirilmiş **kulları** hariç." (Sâffât, 37/40).

---

[5] Zuhruf 43/19 âyetindeki " عباد الرّحمن " "Rahman'ın kulları" tamlamasıyla melekler vurgulandığından ilgili âyet metne alınmamıştır.

[6] Laflarını selam gibi algılayarak selamla mukabelede bulunurlar.

إِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ ٧٤

"Ancak **Allah'ın** ihlasa erdirilmiş **kulları** müstesna." (Sâffât, 37/74).

إِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ

"Ancak **Allah'ın** ihlasa erdirilmiş **kulları** müstesna." (Sâffât, 37/128).

إِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ

"Ancak **Allah'ın** ihlasa mazhar kılınmış **kulları** hariç." (Sâffât, 37/160).

لَكُنَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ

"Elbette **Allah'ın** ihlasa erdirilmiş **kulları** olurduk." (Sâffât, 37/169).

اَنْ اَدُّوا اِلَيَّ عِبَادَ اللّٰهِ اِنّ۪ي لَكُمْ رَسُولٌ اَم۪ينٌ ٧

"Bana **Allah'ın kullarını** teslim edin. Çünkü ben sizin için güvenilir bir elçiyim." (Duhân, 44/18).

عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللّٰهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْج۪يرًا

"Kendisinden **Allah'ın kullarının** içtiği bir çeşme. Güzel yollar açarak onu akıtır da akıtırlar." (İnsân, 76/6).

h) Yine "kullar" Anlamına Gelen Çoğul " عبيد =abîd" Lafzının Geçtiği Âyetler

ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْد۪يكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَب۪يدِ ٢

"İşte bu, ellerinizin önceden yapıp gönderdiği yüzündendir ve kuşkusuz Allah **kullara** zulmedici değildir." (Âl-i Imrân, 3/182).

ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْد۪يكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَب۪يدِ ٢

"Bu, ellerinizin önceden gönderdiği yüzündendir. Yoksa kesinlikle Allah **kullara** zulmedici değildir." (Enfâl, 8/51).

ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ

"Bu, senin iki elinin önceden gönderdiklerinden dolayıdır diye. Yoksa gerçekten Allah **kullara** zulüm yapan değildir." (Hacc, 22/10).

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِه۪ وَمَنْ اَسَٓاءَ فَعَلَيْهَاۜ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ

"Kim yararlı iş yaparsa kendi yararınadır. Kim fena davranırsa o da kendi zararınadır. Rabbin **kullara** zulüm yapan değildir." (Fussilet, 41/46).

مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَٓا اَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ

"Benim katımda söz değiştirilmez ve Ben **kullara** zulüm yapan değilim." (Kâf, 50/29).

***

Konu-2: İnsanın Ma'nevî Yönü

Önbilgiler

I) Olumlu Bir Üst Kimlik Sahibi Olarak İnananların Yansıtıldığı Âyetler

1) Tekil " مُؤْمِن =Mü'min" Ve " مُؤْمِنَة =Mü'mine" Lafızlarının Birlikte veya Ayrı Ayrı Yer Aldıkları Âyetler ve Bağlamları

• Kişileri değerlendirmede temel ölçü • Bir mümin bir müminin canına kıyamaz • İyi iş yapımında erkek ve kadın ayırımına gidilmemiş, ikisine de cennet va'dedilmiştir • Mümin ile fasık bir tutulamaz • Allah ve Peygamberinin kesin emirleri karşısında inanan erkek ve kadının tercih hakkı yoktur.

2) Çoğul " الْمُؤْمِنُون =el-Mü'minun/el-Mü'minîn" Ve " الْمُؤْمِنَات =el-Mü'minât" Lafızlarının Ayrı Ayrı Veya Birlikte Yer Aldıkları Âyetler ve Bağlamları

A) "İnananlar" Anlamındaki Çoğul " الْمُؤْمِنُون =el-mü'minun/ الْمُؤْمِنِين =el-mü'minîn" Lafzının Geçtiği Âyet ve Bağlamları

a) "İnananlar" İfâdesiyle Ehl-i Kitab'ın Vurgulandığı Âyetler;

• İnananlar idiyseniz ne diye peygamberleri öldürüp küfre saptınız • İnananlar iseniz anlatılanlarda size bir ibret vardır • İnananlar iseniz Allah'a tevekkül edin demişlerdi • İnananlar iseniz Allah'tan korkun böyle laflar etmeyin • İnananlar iseniz bozgunculuk yapmayın • Müminlere müjdele • Müminler yalnız Allah'a tevekkül etsin.

b) "İnananlar" İfâdesiyle Hz. Peygambere İnananların Vurgulandığı Âyetler:

İnananlar iseniz • Allah Teâlâ'nın müminlere yönelik lütuf ve taahhütlerinin yansıtıldığı âyetler • **" الْمُؤْمِنِين =inananlar" ifadesiyle özel anlamda sahabelerin vurgulandığı âyetler** *• Müminler*

için bir rehber ve bir müjdedir • Müminler için bir öğüttür; İnananlara müjde vermek • Mümin müminleri dost edinmelidir • Müminler yalnız Allah'a tevekkül etsin • Müminler anlatılanlardan ibret almalı

"الْمُؤْمِنُونَ =el-mü'minûn" Lafzı Bağlamında İnananların Nitelikleri.

B) Çoğul " الْمُؤْمِنُونَ =el-mü'minûn/el-mü'minîn=erkek mü'minler" ve " الْمُؤْمِنَاتُ =el-mü'minât=kadın mü'minler"; Lafızlarının Birlikte Yer Aldığı Âyetler ve Bağlamları;

Dost müminlerin birbirlerine karşı görevleri • Lutuflar erkek ve kadın müminlere va'dedilmiştir • Erkek ve kadın müminleri incitenlere yönelik tehditler.

C) Yalnız Kadın Mü'minlerin Vurgulandığı Çoğul " الْمُؤْمِنَاتُ =el-mü'minât" Lafzının Geçtiği Âyet ve Bağlamları.

Konu-2: İnsanın Ma'nevî Yönü

Önbilgiler

Kur'ân-ı Kerîm'de insanın: *"O'dur sizi yaratan. Öyle iken içinizden **kimi kâfir, kimi mümin**. Bununla birlikte Allah her ne yaparsanız görür."* (Teğâbun, 64/2); *"De ki: Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen **imana girsin, dileyen küfretsin,** gerçekten biz zalimler için duvarları/dumanları kendilerini çepeçevre kuşatmış bir ateş hazırladık. Yardım dilerlerse yüzleri haşlayan erimiş maden gibi bir su ile yardım görürler. Ne kötü içecek! Ne kötü buluşma yeri"* (Kehf, 18/29) gibi âyetlerle ma'nevî açıdan iki ana başlık altında değerlendirildiğini görüyoruz:

a) Mü'min,

b) Kâfir

Yani insan için inanç noktasından biri olumlu, diğeri olumsuz iki üst kimlik öngörülmüştür. Olumlu üst kimlik Allah Teâlâya sağlıklı şekilde inanmak, olumsuz üst kimlik ise Allah Teâlâ'ya inanmamak veya O'na sağlıksız inanmaktır. Âyetler kategorik olarak toplu halde bir arada incelendiğinde olumlu insan tasvirlerinin genellikle müminlere yakıştırıldığını, olumsuz tasvirlerin de yine genellikle kâfirlere yakıştırıldığını görürüz.

I) Olumlu Bir Üst Kimlik Sahibi Olarak İnananların Yansıtıldığı Âyetler[1]

1) Tekil " مُؤْمِن =Mü'min[2]" ve " مُؤْمِنَة =Mü'mine" Lafızlarının[3] Birlikte Veya Ayrı Ayrı Yer Aldıkları Âyetler Ve Bağlamları[4]

Kişileri Değerlendirmede Temel Ölçü

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتّٰى يُؤْمِنَّۜ وَلَاَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ اَعْجَبَتْكُمْۚ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتّٰى يُؤْمِنُواۜ وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ اَعْجَبَكُمْۜ اُو۬لٰٓئِكَ يَدْعُونَ اِلَى النَّارِۚ وَاللّٰهُ يَدْعُٓوا اِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِاِذْنِهِۚ وَيُبَيِّنُ اٰيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

"Müşrik kadınları iman etmelerine kadar nikâh etmeyin. **İnanan bir cariye** -hoşunuza gitse de- müşrik bir kadından elbette daha iyidir. Müşrik erkekleri de -inanmalarına değin- nikâhlamayın; **inanan bir köle** -elbette bir müşrikten hoşunuza gitmiş olsa da- hayırlıdır. İşte onlar (müşrikler) ateşe çağırıyorlar. Oysa Allah cennete, izniyle mağfirete davet ediyor ve insanlara ayetlerini açıklıyor ki belki onlar düşünüp öğüt alırlar." (Bakara, 2/221).

---

[1] Burada iman etmişler konu edildiğinden, ***"iman edecek değillerdi, .."*** gibi olumsuz anlam bağlamında zikredilen "mü'minîn" lafzının geçtiği âyetler kaydedilmemiş, bu gibi kelimelerin sadece geçtikleri yerler gösterilmiştir.

[2] " مؤمن " lafzı inanan erkek anlamına geldiği gibi; yerde tağlîb sanatı çerçevesinde inanan erkekle birlikte inanan kadın anlamına da gelir. Nisâ, 4/124; Nahl, 16/97; Mü'min, 40/40 gibi âyetlerde bunu net olarak görmekteyiz.

[3] Dolayısıyla Haşr sûresinin: "O öyle Allah ki O'ndan başka tanrı yok, öyle Melik, Kuddus, Selâm, Mü'min, Müheymin, Aziz, Cebbar, Mütekebbir'dir. Allah müşriklerin ortak koşageldiklerinden uzaktır." 23. âyetinde geçen **"mü'min"** lafzı Allah'ın sıfatı olduğundan bu bağlam dışındadır.

[4] Yûsuf 12/17 gibi âyetlerdeki ilgili **" مؤمن =mü'min"** lafzı şer'î anlamdaki imandan farklı bir manada kullanıldığından ilgili âyete de yer verilmemiştir.

Bir Mümin Bir Müminin Canına Kıyamaz

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ اَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا اِلَّا خَطَـًٔا وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَـًٔا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ اِلٰٓى اَهْلِهٖٓ اِلَّٓا اَنْ يَصَّدَّقُواۜ فَاِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍۜ وَاِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ اِلٰٓى اَهْلِهٖ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍۚ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِۘ تَوْبَةً مِنَ اللّٰهِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

“Bir **müminin bir mümini öldürmesi olacak şey değil.** Meğer ki yanlışlıkla ola. Kim bir mümini yanlışlıkla öldürürse o zaman mümin bir köleyi/cariyeyi özgürlüğe kavuşturmak ve ayrıca öldürülenin ailesine teslim edilecek bir diyet gerekir. Ancak (kölenin ailesinin diyeti) sadaka olarak bağışlamaları başka. Eğer öldürülen kişi size düşman bir toplumdan ve kendisi de **mümin ise** o zaman inanmış bir köleyi/cariyeyi özgürlüğe kavuşturma(sı) lazımdır. Şayet öldürülen kişi sizinle aralarında bir antlaşma bulunan bir toplumdan ise o zaman ailesine teslim edilecek bir diyet bir de mümin bir köleyi/cariyeyi özgürlüğe kavuşturma(sı icabeder). Bunları bulamayan Allah'a bir tevbe olmak üzere iki ay peş peşe oruç (tutar). Allah pek iyi bilendir, hikmetlidir.” (Nisâ, 4/92).

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَٓاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَاَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا

“Kim bir **mümini** kasden öldürürse artık onun cezası içinde sürekli kalmak üzere cehennemdir. Allah ona gazap etmiştir, kendisine lanet etmiştir ve onun için pek büyük bir azap hazırlamıştır.” (Nisâ, 4/93).

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا ضَرَبْتُمْ ف۪ى سَب۪يلِ اللّٰهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ اَلْقٰٓى اِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِناًۚ تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۘ فَعِنْدَ اللّٰهِ مَغَانِمُ كَث۪يرَةٌۜ كَذٰلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُواۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يراً

"Ey iman edenler! Allah yolunda (savaşa) çıktığınızda iyice anlayın, araştırın; size selam veren kimseye dünya hayatının geçici menfaatını arayarak **'sen mümin değilsin'** demeyin. Allah katında pek çok ganimetler vardır. Bundan önce siz de işte böyle idiniz, Allah size lutufta bulundu. Öyle ise iyice arayın, araştırın. Kuşkusuz Allah yapageldiklerinizden haberdârdır." (Nisâ, 4/94).

İyi İş Yapımında Erkek ve Kadın Ayırımına Gidilmemiş İkisine de Cennet Va'dedilmiştir

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُو۬لٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَق۪يراً

"Erkek veya dişi, **mümin olduğu halde kim iyi işler yaparsa** işte onlar cennete girerler ve kıl kadar zulüm görmezler." (Nisâ, 4/124).

مَنْ عَمِلَ صَالِحاً مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيٰوةً طَيِّبَةًۚ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Erkek veya dişi mümin olarak herhangi iyi bir iş yaparsa onu hoş bir hayatla yaşatırız. Onlara,.yapageldiklerinin en güzeliyle ödüllerini veririz." (Nahl, 16/97).

وَمَنْ اَرَادَ الْاٰخِرَةَ وَسَعٰى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُو۬لٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُوراً

"Kim de âhireti istemiş ve **bir mümin olarak o âhiret için ona uygun bir çalışma yapmışsa;** işte onların çalışmaları şükranla karşılanmıştır." (İsrâ, 17/19).

وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلٰى

"Her kim de O'na (Rabbine), **mümin olarak yararlı işler yapmış bir halde varırsa** işte onlara en yüksek dereceler vardır." (Tâhâ, 20/75).

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا

"Her kim de **mümin olarak yararlı işlerden yaparsa** artık o ne bir zulümden korkar, ne çiğnenmeden." (Tâhâ, 20/112).

فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ
وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ

"Şimdi **her kim mü'min olarak yararlı işlerden bir iş yaparsa** onun emeğine nankörlük yoktur. Kesin Biz onu hesabına yazarız." (Enbiyâ, 21/94).

مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزٰى إِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ
أُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ

"Kötülük yapan sadece dengi bir cezaya çarptırılır. **Erkek veya dişi, kim kendisi inanan biri olarak yararlı bir iş yaparsa;** işte onlar cennete girerler, orada hesapsızca rızıklandırılırlar." (Mü'min, 40/40).

لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً وَأُولٰئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ

"Bir **mümin** hakkında ne akrabalık gözetirler ne de zimmet! İşte Onlar! Evet onlardır o mütecâvizler." (Tevbe, 9/10).

Mümin ile Fasık Bir Tutulamaz

أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ

"Öyle ya, **mümin bir kimse fasık bir kimse gibi midir?** (Hayır) bunlar bir olmazlar." (Secde, 32/18).

Allah ve Peygamberinin Kesin Emirleri Karşısında İnanan Erkek ve Kadının Tercih Hakkı Yoktur

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ اِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَمْرًا اَنْ يَكُونَ
لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ اَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا

"Allah ve Peygamberi bir işe hüküm verdiğinde, inanan erkek ve inanan kadın için, o işlerinden kendileri için bir tercihte bulunma hakları yoktur! Allah'a ve Peygamberi'ne karşı gelen gerçekten apaçık şekilde alabildiğine sapıtmıştır." (Ahzâb, 33/36).

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّا اَحْلَلْنَا لَكَ اَزْوَاجَكَ الّٰتِي اٰتَيْتَ اُجُورَهُنَّ وَمَا
مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا اَفَاءَ اللّٰهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ
وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ الّٰتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَاَةً مُؤْمِنَةً
اِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ اِنْ اَرَادَ النَّبِيُّ اَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ
مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي اَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ
اَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا

"Ey Peygamber! Ücretlerini verdiğin eşlerini, Allah'ın sana ganimet olarak bahşettiği şeylerden (cariyelerden) elinin altında bulunanı, amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, dayının kızlarını, teyzelerinin seninle birlikte göç etmişlerin kızlarını ve bir de diğer müminler dışında **sırf sana özgü olmak üzere kendini Peygambere hibe eden mümin bir kadını;** Peygamberin kendisini nikâhlamak istemesi durumunda sana helal kıldık. Erkeklere, eşleri ve sağlarının sahip bulundukları (mülkiyetleri altındaki cariyeler) ile ilgili neyi farz kıldığımızı pekala bilmişizdir ki sana bir güçlük olmasın. Allah çok bağışlayıcı ve çok merhametlidir." (Ahzâb, 33/50).

وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ اِيمَانَهُٓ اَتَقْتُلُونَ رَجُلاً
اَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللّٰهُ وَقَدْ جَٓاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْۜ وَاِنْ يَكُ كَاذِبًا
فَعَلَيْهِ كَذِبُهُۚ وَاِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذ۪ي يَعِدُكُمْۜ اِنَّ
اللّٰهَ لَا يَهْد۪ي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ

"Fravun ailesinden olup imanını gizlemekte bulunan mümin bir adam dedi: Bir adamı: 'Rabbim Allah!' demesinden ötürü öldürecek misiniz? Oysa o size Rabbinizden açık belgeler getirdi. Eğer bir yalancı ise yalanı sadece kendi zararınadır. Şayet doğru sözlü biri ise, o zaman sizi tehdit ettiği şeyin bir kısmı musibet olarak size ilişir! Kuşkusuz Allah, aşırı giden, çok yalancı kimseyi hidayete erdirmez." (Mü'min, 40/28).

هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ

"O'dur sizi yaratan. Öyle iken içinizden **kimi kâfir, kimi mümin.** Bununla birlikte Allah her ne yaparsanız görür." (Teğâbun, 64/2).

***

2) Çoğul "الْمُؤْمِنُونَ =el-Mü'minûn/el-Mü'minîn" ve "الْمُؤْمِنَاتُ =el-Mü'minât" Lafızlarının Ayrı Ayrı veya Birlikte Yer Aldıkları Âyetler ve Bağlamları[5]

A) "İnananlar" Anlamındaki Çoğul " الْمُؤْمِنُونَ = el-mü'minûn/ الْمُؤْمِنِينَ =el-mü'minîn/ مُؤْمِنِينَ =mü'minîn" Lafzının Geçtiği Âyet ve Bağlamları[6]

a) "İnananlar" İfâdesiyle Ehl-i Kitab'ın Vurgulandığı Âyetler

İnananlar İdiyseniz Ne Diye Peygamberleri Öldürüp Küfre Saptınız

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَٓاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقاً لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ اَنْبِيَٓاءَ اللّٰهِ مِنْ قَبْلُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Onlara: 'Allah'ın indirdiğine inanın' denildiğinde: 'Bize indirilene inanırız' derler ve onun ötesindekini inkâr ederler. Oysa o, yanlarındakini tasdik eden gerçektir. De ki: **Müminler idiyseniz önceden ne diye peygamberleri öldürüyordunuz?"** (Bakara, 2/91).

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَۜ خُذُوا مَٓا اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُواۜ قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاُشْرِبُوا

---

5 "İman edenler değillerdir, iman edecek değillerdir" şeklinde olumsuzluk anlamlarının yansıtıldığı " مُؤْمِنِينَ =mü'minîn" lafzının geçtiği Bakara, 2/8; Nisâ, 4/115; Mâide, 5/43; A'râf, 7/72, 132; Yûnus, 10/78, 99; Hûd, 11/53; Yûsuf, 12/103; Mü'minûn, 23/38; Nûr, 24/47; Şuarâ, 26/3, 8, 67, 103, 121, 139, 158, 174, 190, 199; Sebe', 34/31, 41; Sâffât, 37/29 âyetlerine yer verilmemiştir.

6 " الْمُؤْمِنُونَ =el-mü'minûn/el-mü'minîn/mü'minîn" lafzının yer aldığı Tevbe, 9/128; Ahzâb, 33/43, 50 gibi ayetler bu bölümde daha önce çeşitli vesilelerle geçtiklerinden burada yeniden kaydedilmemiştir.

فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ
بِهِ إِيمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Bir vakit sizden kesin söz almış, tepenize Tur dağını kaldırmıştık. 'Size verdiğimize kuvvetle tutunun ve dinleyin' (demiştik). Onlar da demişlerdi: 'Dinledik ve ısyan ettik.' Küfürleri yüzünden buzağı sevgisi yüreklerine işledi. De ki: **Eğer müminler idiyseniz imanınızın size emrettiği o şey ne çirkindir!"** (Bakara, 2/93).

İnananlar İseniz Anlatılanlarda Size Bir İbret Vardır

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ
سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَى وَآلُ هَارُونَ
تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Peygamberleri onlara: 'Kuşkusuz onun krallığının alâmeti, size, içinde Rabbiniz'den bir huzur ve Musa Hanedanı ile Harun Hanedanının bıraktıklarından bir kalıntı bulunan meleklerin taşıdığı o sandığın gelmesidir. **İnananlarsanız kuşkusuz bunda elbette size bir âyet vardır'** dedi." (Bakara, 2/248).

وَرَسُولًا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ أَنِّي أَخْلُقُ
لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ
اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُنَبِّئُكُمْ
بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ
إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Onu İsrailoğullarına (şöyle diyecek) bir peygamber yapacağız: Kuşkusuz ben size gerçekten Rabbinizden bir âyetle geldim, ben sizin için çamurdan kuş biçiminde bir şey yaratırım, içine üflerim ve Allah'ın izniyle bir kuş oluverir. Anadan doğma körü, abraşı iyi ede-

rim. Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim, evlerinizde yemekte olduklarınızı ve biriktiregeldiklerinizi size haber veririm. Kuşkusuz bunda sizin için elbette **-eğer müminlerseniz- bir ibret vardır.**" (Âl-i Imrân, 3/49).

İnananlar İseniz Allah'a Tevekkül Edin Demişlerdi

قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَۚ فَاِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَاِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَعَلَى اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Allah'tan korkanlardan kendilerine Allah'ın lutufta bulunmuş olduğu iki adam şöyle dedi: 'Onlara kapıdan baskın yapın. Oradan girerseniz onlara üstün gelirsiniz. Eğer inanıyorsanız sadece **Allah'a güvenin**." (Mâide, 5/23).

İnananlar İseniz Allah'tan Korkun da Böyle Laflar Etmeyin

اِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ اَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِۜ قَالَ اتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Bir vakit Havârîler: 'Ey Meryem oğlu İsa! Rabbin bize, gökten bir sofra indirebilir mi?' demişlerdi. O da: **'Eğer inananlar iseniz Allah'tan korkun'** demişti." (Mâide, 5/112).

وَلَوْ تَرٰى اِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِاٰيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

"Ateşin başında durdurulduklarında ve: 'Ah keşke biz geri döndürülsek de Rabbimizin âyetlerini yalan saymasak ve **müminlerden olsak**' dediklerinde (onları) bir görsen!" (En'âm, 6/27).

قَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِمَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ اَتَعْلَمُونَ اَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِۜ قَالُوا اِنَّا بِمَا اُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ

"Toplumundan büyüklük taslayan ileri gelenler, içlerinden horlananlar arasından iman edenlere: 'Gerçekten Salih'in Rabbi tarafından gönderildiğini biliyor musunuz?' diye sordular. Onlar: 'Kuşkusuz biz onunla gönderilene **inananlarız!' diye cevap verdiler."** (A'râf, 7/75).

İnananlar İseniz Bozgunculuk Yapmayın

وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًاؕ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ
اِلٰهٍ غَيْرُهُؕ قَدْ جَٓاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْم۪يزَانَ
وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَٓاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ بَعْدَ
اِصْلَاحِهَاؕ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ

"Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik). Dedi: 'Ey toplumum! Allah'a ibadet edin. Sizin için O'ndan başka bir tanrı yoktur. Gerçekten size Rabbinizden açık bir belge geldi. Artık ölçmeyi, tartmayı tam yapın, insanlara eşyalarını eksiltmeyin, yeryüzünde düzen sağlandıktan sonra müfsitlik yapmayın. İşte size bu anlatılanlar -eğer **inananlarsanız- sizin için hayırlıdır."** (A'râf, 7/85).

وَلَمَّا جَٓاءَ مُوسٰى لِم۪يقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُۙ قَالَ رَبِّ اَرِن۪ٓي اَنْظُرْ
اِلَيْكَؕ قَالَ لَنْ تَرٰين۪ي وَلٰكِنِ انْظُرْ اِلَى الْجَبَلِ فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ
فَسَوْفَ تَرٰين۪يۚ فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسٰى
صَعِقًاۚ فَلَمَّٓا اَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ اِلَيْكَ وَاَنَا۬ اَوَّلُ الْمُؤْمِن۪ينَ

"Musa, belirlediğimiz buluşma yerine gelip Rabbi ona konuşunca dedi: 'Rabbim! Göster bana kendini, bakayım sana.' Buyurdu: 'Beni asla göremezsin, ancak dağa bak, yerinde durursa ileride beni görürsün.' Rabbi dağa tecelli edince onu yerle bir etti ve Musa baygın yüzükoyun yere düştü. Ayılınca: 'Sen münezzehsin! Sana tevbe ettim, benim **inananların ilki!'** dedi." (A'râf, 7/143).

بَقِيَّتُ اللّٰهِ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَۚ وَمَٓا اَنَا عَلَيْكُمْ بِحَف۪يظٍ

"Eğer müminler iseniz, Allah'ın sizin için bıraktığı (kâr) sizin için hayırlıdır. Ben üzerinizde bir bekçi değilim." (Hûd, 11/86).

Müminlere Müjdele

وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰى وَاَخ۪يهِ اَنْ تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتاً وَاجْعَلُوا
بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَاَق۪يمُوا الصَّلٰوةَۜ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِن۪ينَ

"Musa ile kardeşine: 'Kavminiz için Mısır'da evler hazırlayın, evlerinizi namazgâh yapın. Namazı dosdoğru kılın. **Müjdele müminleri.'** diye vahyettik." (Yûnus, 10/87).

Müminler Yalnız Allah'a Tevekkül Etsin

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ اِنْ نَحْنُ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَمُنُّ عَلٰى
مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ۜ وَمَا كَانَ لَنَٓا اَنْ نَاْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ اِلَّا بِاِذْنِ
اللّٰهِۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

"Peygamberleri de onlara dedi: Biz de başka değil sizin gibi birer insanız, ancak Allah, kullarından dilediklerine lutufta bulunur. Allah'ın izni olmadan size bir kanıt getirmemiz bizim için vaki değildir. **Müminler yalnız Allah'a dayansın."** (İbrâhîm, 14/11).

اِنَّا نَطْمَعُ اَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَٓا اَنْ كُنَّٓا اَوَّلَ الْمُؤْمِن۪ينَ۟ ع

"Dediler: **Kesin biz inananların ilki olduğumuzdan** dolayı Rabbimizin bize mağfiret buyuracağını ümid ederiz." (Şuarâ, 26/51).

فَلَوْ اَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ

"Bari bizim için geriye bir dönüş olsaydı da **müminlerden** olsaydık." (Şuarâ, 26/102).

وَمَٓا اَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِن۪ينَۚ

"Hem ben **iman edenleri** kovmağa memur değilim." (Şuarâ, 26/114).

فَافْتَحْ بَيْن۪ي وَبَيْنَهُمْ فَتْحاً وَنَجِّن۪ي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ

"Artık benimle onların arasını nasıl ayırt edeceksen et, bana ve yanımdaki **müminlere kurtuluş ver."** (Şuarâ, 26/118).

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُ۫دَ وَسُلَيْمٰنَ عِلْماًۚ وَقَالَا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي فَضَّلَنَا عَلٰى كَث۪يرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِن۪ينَ

"Şanım hakkı için Davud'a ve Süleyman'a bir ilim verdik. İkisi de: 'Bizi **mümin kullarından** birçoğuna üstün kılan Allah'a hamdolsun' dediler." (Neml, 27/15).

وَاَصْبَحَ فُؤٰادُ اُمِّ مُوسٰى فَارِغاًۜ اِنْ كَادَتْ لَتُبْد۪ي بِه۪ لَوْلَٓا اَنْ رَبَطْنَا عَلٰى قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ

"Musa'nın anasının yüreği ise sabahı bomboş etti, kadının **inananlardan olması** için kalbine rabıta (güç) vermeseydik az daha onu açığa vuruyordu." (Kasas, 28/10).

وَلَوْلَٓا اَنْ تُص۪يبَهُمْ مُص۪يبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْد۪يهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَٓا اَرْسَلْتَ اِلَيْنَا رَسُولاً فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ

"Ellerinin önceden gönderdiği günahlar yüzünden başlarına birer musibet gelip de o zaman: 'Rabbimiz! Bize de bir peygamber gönderseydin de âyetlerine uyup **inananlardan** olsaydık ya,' diyecek olmasalardı!" (Kasas, 28/47).

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلاً اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَٓاؤُ۫هُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَانْتَقَمْنَا مِنَ الَّذ۪ينَ اَجْرَمُواۜ وَكَانَ حَقّاً عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِن۪ينَ

"Andolsun gerçekten senden önce toplumlarına peygamberler gönderdik. Onlara apaçık kanıtlar getirdiler. Neticede cürüm işlemiş kimselerden intikam aldık. **İnananlara** yardım etmek üzerimize hak olmuştu." (Rûm, 30/47).

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

"Çünkü o, bizim **inanan** kullarımızdandı." (Sâffât, 37/81).

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

"Gerçekten o, **inanan** kullarımızdandı." (Sâffât, 37/111).

إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

"Doğrusu o ikisi **inanan** kullarımızdandı." (Sâffât, 37/122).

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

"Kuşkusuz **o, inanan** kullarımızdandı." (Sâffât, 37/132).

فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

"Sonuçta orada bulunan **müminleri** çıkardık." (Zâriyât, 51/35).

b) "İnananlar" İfâdesiyle Hz. Peygamber'e İnananların Vurgulandığı Âyetler[7]

İnananlar İseniz ..

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبٰوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve **inanıyorsanız riba'dan geri kalanı bırakın."** (Bakara, 2/278).

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Gevşemeyin ve üzülmeyin! Eğer **İnanıyorsanız** en üstün olan sizsiniz!" (Âl-i Imrân, 3/139).

---

7 Âl-i Imrân, 3/110, 166; Nisâ, 4/103, 95; Tevbe, 9/; Hıcr, 15/88; Kehf, 18/80; Nûr, 24/2, 3, 30; Şuarâ, 26/215; Ahzâb, 33/6, 37, 59; Sebe', 34/20; Haşr, 59/2; Müddessir, 74/31 gibi bu bağlamdaki âyetler başka vesilelerle geçtiğinden bu şıkta tekrar edilmemişlerdir.

إِنَّمَا ذٰلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ اَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"İşte size şeytan! Ancak kendi dostlarını korkutuyor. Öyle ise eğer **inananlarsanız** onlardan korkmayın, Ben'den korkun." (Âl-i Imrân, 3/175).

Allah Teâlâ'nın, Müminlere Yönelik Lütuf ve Taahhütlerinin Yansıtıldığı Âyetler

اِنَّ اَوْلَى النَّاسِ بِاِبْرٰهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهٰذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ اٰمَنُواۜ وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ

"Kuşkusuz insanların İbrahim'e en yakını, ona uyanlar, bu peygamber ve inanan kimselerdir. **Allah müminlerin dostudur.**" (Âl-i Imrân, 3/68).

اِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ اَلَنْ يَكْفِيَكُمْ اَنْ يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلٰثَةِ اٰلَافٍ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُنْزَلِينَۜ

"O zaman **müminlere:** 'İndirilmiş üç bin melekle Rabbinizin size yardım etmesi yetmiyor mu size?' diyordun." (Âl-i Imrân, 3/124).

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللّٰهُ وَعْدَهُٓ اِذْ تَحُسُّونَهُمْ بِاِذْنِهٖۚ حَتّٰٓى اِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَازَعْتُمْ فِي الْاَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَٓا اَرٰيكُمْ مَا تُحِبُّونَۜ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْاٰخِرَةَۚ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْۚ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْۜ وَاللّٰهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ

"Gerçekten siz, bir vakit onları Allah'ın izniyle kesip doğrarken Allah size olan vaadini yerine getirdi. Nihayet yılgınlık gösterdiniz, o iş hususunda çekiştiniz ve size sevmekte olduğunuzu gösterdikten sonra ısyan ettiniz. İçinizden kimi dünyayı istiyor ve yine içinizden kimi de âhireti istiyor. Sonra sizi sınamak için sizleri onlardan uzaklaştırdı. Gerçekten sizi bağışlamıştı. Öyle ya **Allah müminlere karşı lutuf sahibidir."** (Âl-i Imrân, 3/152).

لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ اَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِى ضَلَالٍ مُبِينٍ

"Gerçekten **Allah müminlere lutufta bulunmuştur,** çünkü onlara kendi içlerinden âyetlerini okuyan, onları aklayan, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir elçi gönderdi. Oysa daha önce apaçık bir sapıklık içindeydiler." (Âl-i Imrân, 3/164).

يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيعُ اَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ

"Allah'tan bir nimet, bir lutufla ve Allah'ın o **mü'milerin ödüllerini ziyan** etmeyeceğine dair muştulamak isterler." (Âl-i Imrân, 3/171).

مَا كَانَ اللّٰهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلٰى مَٓا اَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتّٰى يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَجْتَبِى مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَٓاءُ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَاِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا فَلَكُمْ اَجْرٌ عَظِيمٌ

"Allah, pisi temizden ayırıncaya kadar **müminleri, üzerinde bulunduğunuz durum üzerinde bırakacak değildir.** Allah sizi gayba muttali kılacak da değil. Ancak elçilerinden dilediğini seçer. Öyle ise Allah'a ve elçilerine iman edin. İnanır ve sakınırsanız size pek büyük bir ödül vardır." (Âl-i Imrân, 3/179).

اَلَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللّٰهِ قَالُوٓا اَلَمْ نَكُنْ
مَعَكُمْ وَاِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوٓا اَلَمْ نَسْتَحْوِذْ
عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
وَلَنْ يَجْعَلَ اللّٰهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا

"Sizi gözetleyip duran o kimseler, eğer size Allah'tan bir fetih gelirse 'Sizinle beraber değil miydik?' derler. Şayet kâfirler için (zaferden) bir pay olursa: 'Size üstün gelmedik mi, sizi müminlerden korumadık mı?' derler. Allah kıyamet günü aralarında hüküm verir. **Allah asla kâfirler için müminler aleyhine bir yol yapmaz."** (Nisâ, 4/141).

اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَاَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللّٰهِ وَاَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ
مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ اَجْرًا عَظِيمًا

"Ancak tevbe edenler, durumlarını düzeltenler, Allah'a yapışanlar, dinlerini Allah için halis kılanlar başka! İşte onlar müminlerle birliktedir. **Yakında Allah müminlere azametli bir ödül verecektir."** (Nisâ, 4/146).

لٰكِنِ الرَّاسِخُونَ فِى الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ
وَمَٓا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلٰوةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالْمُؤْمِنُونَ
بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ اُولٰٓئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ اَجْرًا عَظِيمًا

"Ancak, içlerinden ilimde derinleşenler, sana indirilene, senden önce indirilmiş olanlara **inanan müminler,** namazı dosdoğru kılanlar, zekâtı verenler, Allah'a ve o son güne inananlar; işte **onlara pek azametli bir ödül vereceğiz."** (Nisâ, 4/162).

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَاْتِى اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ
وَيُحِبُّونَهُٓ اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِى سَبِيلِ
اللّٰهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَٓائِمٍ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

"Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse yakında Allah, (onların yerine) kendilerini sevdiği, onların da kendisini sevdiği bir topluluğu getirir ki bunlar **müminlere karşı alçakgönüllü,** kâfirlere karşı da onurludurlar, Allah yolunda cihad ederler, kınayıcının kınamasından korkmazlar. Bu, Allah'ın lutfudur, onu dilediğine verir. Allah engin lutufludur, pek iyi bilendir." (Mâide, 5/54).

إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَٓاءَكُمُ الْفَتْحُ وَإِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ
لَكُمْ وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْـًٔا
وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ

"(Ey kâfirler) hüküm istiyorsanız işte gerçekten size hüküm geldi. (Savaşmaktan) vazgeçerseniz bu sizin hayrınızadır. Dönerseniz döneriz. Topluluğunuz çok olsa da sizden asla hiçbir şeyi gideremez. **Çünkü Allah müminlerle beraberdir."** (Enfâl, 8/19).

وَإِنْ يُرِيدُوٓا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللّٰهُ هُوَ الَّذِيٓ أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ
وَبِالْمُؤْمِنِينَ

"Sana hile yapmak isterlerse Allah sana yeter. O Zat ki seni ve **müminleri yardımıyla destekledi."** (Enfâl, 8/62).

يَٓا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللّٰهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

"Ey Peygamber! Allah, sana ve **müminlerden senin peşinden gidenlere yeter."** (Enfâl, 8/64).

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَالَّذِينَ اٰوَوْا وَنَصَرُوٓا
أُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

"İmana girip hicret edenler, Allah yolunda cihadda bulunanlar ile (mühacirleri) barındıranlar, (onlara) yardım edenler; işte onlar! **Onlardır gerçek müminler. Onlara bir bağışlama ve değerli bol bir rızık vardır."** (Enfâl, 8/74).

قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ بِاَيْد۪يكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ
وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِن۪ينَۙ

"Onlarla savaşın ki Allah sizin ellerinizle kendilerine azap etsin, onları perişan kılsın, onlara karşı size yardımda bulunsun ve **inananlar toplumunun sinelerine şifa versin."** (Tevbe, 9/14).

ثُمَّ اَنْزَلَ اللّٰهُ سَك۪ينَتَهُ عَلٰى رَسُولِه۪ وَعَلَى الْمُؤْمِن۪ينَ وَاَنْزَلَ جُنُوداً
لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذ۪ينَ كَفَرُواۜ وَذٰلِكَ جَزَٓاءُ الْكَافِر۪ينَ

"Sonra Allah, Peygamber'i ile **müminler üzerine huzur** veren rahmetini indirdi, görmediğiniz orduları bindirdi ve o küfredenleri azaba çarptırdı. İşte budur o kâfirlerin cezası." (Tevbe, 9/26).

اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَۜ
يُقَاتِلُونَ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْداً عَلَيْهِ حَقاًّ
فِي التَّوْرٰيةِ وَالْاِنْج۪يلِ وَالْقُرْاٰنِۜ وَمَنْ اَوْفٰى بِعَهْدِه۪ مِنَ اللّٰهِ
فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذ۪ي بَايَعْتُمْ بِه۪ۜ وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ

"Allah, cennetin kendilerinin olmak üzere **müminlerden** canlarını ve mallarını satın aldı. Allah yolunda savaşırlar, öldürürler, öldürülürler. Bu, Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da üstlendiği gerçek bir vaaddir. Ahdine, Allah'tan daha vefalı kimdir? Haydi yaptığınız bu alış verişinizle sevinin. İşte büyük kurtuluş budur." (Tevbe, 9/111).

ثُمَّ نُنَجّ۪ي رُسُلَنَا وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كَذٰلِكَۚ حَقاًّ عَلَيْنَا نُنْجِ الْمُؤْمِن۪ينَ

"Sonra, elçilerimizi ve iman edenleri kurtarırız. İşte böyle. Üzerimize bir borç olarak **müminleri kurtarırız."** (Yûnus, 10/103).

فَاسْتَجَبْنَا لَهُۙ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّۜ وَكَذٰلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِن۪ينَ

"Biz de duasını kabul ile kendisine icabette bulunduk ve onu gamdan kurtardık. **İşte müminleri böyle kurtarırız."** (Enbiyâ, 21/88).

" الْمُؤْمِنِينَ =inananlar" İfadesiyle Özel Anlamda Sahabelerin Vurgulandığı Âyetler

وَاِذْ غَدَوْتَ مِنْ اَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

"Hani bir vakit, **müminleri** savaş için mevzilere hazırlamak üzere erkenden ailenden ayrılmıştın. Allah pek iyi duyan, pek iyi bilendir." (Âl-i Imrân, 3/121).

كَمَا اَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَاِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ

"Nitekim Rabbin seni haklı olarak (savaşmak için) evinden çıkarmıştı. Oysa **müminlerden** bir grup isteksizdiler." (Enfâl, 8/5).

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

"Onları siz öldürmediniz, ancak Allah öldürdü. Attığı zaman sen atmadın ancak Allah attı. (Bunu) **müminleri,** tarafından güzel bir sınavla denemek için yaptı. Cidden Allah, iyi duyandır, iyi bilendir." (Enfâl, 8/17).

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ اِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا اَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ

"Ey Peygamber! **Müminleri** savaşmaya teşvik et. İçinizden sabırlı yirmi kişi olursa küfredenlerden iki yüz kişiye galip gelirler. Sizden yüz kişi olursa o küfre sapmış olanlardan bin kişiyi yenerler. Çünkü onlar anlamaz bir topluluktur." (Enfâl, 8/65).

اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةًۜ وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

"Yoksa siz, kendi halinize bırakılacağınızı, Allah'ın, içinizden cihad edenleri, Allah'tan, Peygamberi'nden ve **müminlerden** başkalarını sırdaş edinmeyenleri hiç bilmeyeceğini mi sandınız? Oysa Allah, yapageldiklerinizden haberdârdır." (Tevbe, 9/16).

اَلَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ اِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْۜ سَخِرَ اللّٰهُ مِنْهُمْۘ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ

"Sadakalarda bağışta bulunan **müminlerle**, güçlerinin yetebildiğinden başkasını bulamayan kimselere laf atıp onlarla alay edenler (yok mu?) Allah onları alaya almıştır. Onlara elem veren bir azap vardır." (Tevbe, 9/79).

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَۜ وَسَتُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَۚ

"De ki: 'Yapın! Yakında Allah işinizi görecek! Peygamberi **de inananlar da (görecek)!** Sonra gayb ve şehâdet (âlemlerini) bilene döndürüleceksiniz. Artık O size yapageldiklerinizi haber verir." (Tevbe, 9/105).

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَاِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُۜ وَلَيَحْلِفُنَّ اِنْ اَرَدْنَا اِلَّا الْحُسْنٰىۜ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

"Bir de (Müslümanlara) zarar vermek, kâfirlik yapmak, **müminler** arasına ayrılık sokmak ve daha önce Allah ve Peygamberi'ne sa-

vaş açmış olanların gelmelerini gözetmek için bir mescit edinmiş olanlar ise: 'Sadece en iyi olanı amaçladık' diye kesinkes yemin ederler. Oysa Allah şahittir ki gerçekten onlar yaman yalancılardır." (Tevbe, 9/107).

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ
مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا
رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ

"**Müminler**, topyekün sefere çıkmamalıdır. Fakat her kabileden bir grup dinde derinleşmek ve (gazaya çıkan) kavimlerini dönüp geldiklerinde sakınırlar umuduyla uyarmaları gerekmez mi? Umulur ki onlar sakınırlar." (Tevbe, 9/122).

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ
تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ أَعْبُدُ اللّٰهَ الَّذِي يَتَوَفّٰيكُمْ وَأُمِرْتُ
أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

"De ki: Ey insanlar! Dinimden bir kuşku içinde iseniz, Allah'tan başka kulluk ettiklerinize kulluk etmem, ancak sizin canınızı alan o Allah'a kulluk ederim. Bana **müminlerden** olmam emrolundu." (Yûnus, 10/104).

فِي بِضْعِ سِنِينَ لِلّٰهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ
يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ

"Birkaç yıl içinde. İş, önünde sonunda yalnız Allah'ındır. İşte o gün **müminler** feraha ererler." (Rûm, 30/4).

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا

"İşte orada **müminler** sınanmışlar ve pek yaman bir sarsılışla sarsılmışlardı." (Ahzâb, 33/11).

وَلَمَّا رَاَ الْمُؤْمِنُونَ الْاَحْزَابَ قَالُوا هٰذَا مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللّٰهُ
وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ اِلَّٓا اِيمَانًا وَتَسْلِيمًا

“Oysa **müminler** o düşman birliklerini görünce dediler: İşte bu, Allah ile peygamberinin bize va'dettiğidir. Allah ve Peygamberi doğru söylemiştir. Bu onların, sırf imanlarını ve teslimiyetlerini artırmıştır.” (Ahzâb, 33/22).

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضٰى
نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

“Müminlerden öyle erler vardır ki, hakkında Allah'a verdikleri söze sadakat gösterdiler. İçlerinden kimi adağını yerine getirdi, onlardan kimi de bekliyor. Kesinlikle (sözlerini) değiştirmediler.” (Ahzâb, 33/23).

وَرَدَّ اللّٰهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ
الْقِتَالَ وَكَانَ اللّٰهُ قَوِيًّا عَزِيزًا

“Allah, küfre sapmış olanları geri çevirdi. Hiçbir hayra ulaşamadılar. Allah, savaş hususunda **müminlere** yetmiştir. Allah çok güçlüdür, çok yücedir.” (Ahzâb, 33/25).

هُوَ الَّذِى اَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُٓوا اِيمَانًا مَعَ
اِيمَانِهِمْ وَلِلّٰهِ جُنُودُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

“O, imanlarına iman katsınlar diye **müminlerin** kalplerine o huzuru indiren Zât'tır. Öyle ya, bütün göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah pekâlâ bilen, pekâlâ hikmetli bulunuyor.” (Feth, 48/4).

لَقَدْ رَضِىَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ اِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِى
قُلُوبِهِمْ فَاَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا

"Gerçekten Allah o **müminlerden,** o ağacın altında sana bîat sunarlarken razı oldu. Kalplerindekini bildi de üzerlerine o huzuru indirdi ve kendilerini yakın bir fetihle ödüllendirdi." (Feth, 48/18).

وَعَدَكُمُ اللّٰهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هٰذِهِ وَكَفَّ اَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ اٰيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطاً مُسْتَقِيماً

"Allah size birçok ganimetler söz verdi, onları alacaksınız, şimdilik bunu peşin verdi ve sizden o insanların ellerini çekti. Bunu **müminlere** bir işâret olsun ve sizi doğru bir caddeye çıkarsın diye yaptı." (Feth, 48/20).

اِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلٰى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَاَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى وَكَانُوا اَحَقَّ بِهَا وَاَهْلَهَا وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيماً

"O küfredenler kalplerinde o bağnazlığı, cahiliye bağnazlığını kaynattığı sırada ki Allah o zaman, Peygamberi ile **inananlar üzerine** huzurunu indirdi ve kendilerini 'takva' kelimesine icbar etti/barışa zorladı. Onlar da ona zaten layık ve ehil idiler. Evet Allah her şeyi çok iyi bilir." (Feth, 48/26).

وَاِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَاَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَاِنْ بَغَتْ اِحْدٰيهُمَا عَلَى الْاُخْرٰى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتّٰى تَفِيءَ اِلٰى اَمْرِ اللّٰهِ فَاِنْ فَاءَتْ فَاَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَاَقْسِطُوا اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

"Eğer **müminlerden** iki grup birbiriyle çarpışırlarsa hemen aralarını bulup barıştırın. Şâyet biri diğerine karşı saldırganlık yapıyorsa o zaman saldırgan gruba karşı, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar savaşın. Eğer dönerse yine adaletle aralarını bulun ve hep insaflı olun. Çünkü Allah, adalet gösterenleri sever." (Hucurât, 49/9).

* * *

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُواً وَلَعِباً مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ اَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi bir eğlence, bir oyun edinenleri ve kâfirleri dost edinmeyin. **Eğer müminlerseniz** Allah'tan korkun." (Mâide, 5/57).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا ۚ
إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

"Allah'ın size rızık olarak sunduklarından helal ve tertemiz olarak yiyin. Kendisine **inandığınız** O Allah'tan korkun." (Mâide, 5/88).

فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ

"Öyle ise, O'nun **âyetlerine inananlar iseniz** üzerine Allah'ın adı anılmışlardan yiyin." (En'âm, 6/118).

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ ۖ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا
ذَاتَ بَيْنِكُمْ ۖ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Sana ganimetlerden soruyorlar. De ki: Ganimetler Allah ve Peygamber içindir, Allah'tan sakının ve aranızda olanları düzeltin, **inanan kimselerseniz** Allah'a ve Peygamberi'ne itâat edin." (Enfâl, 8/1).

أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ
وَهُمْ بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ أَتَخْشَوْنَهُمْ ۚ فَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ
كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Yeminlerini bozan, Peygamberi yurdundan dışarı çıkarmayı tasarlayan ve size karşı saldırıya ilk kez kendileri başlamış olan bir topluma karşı savaşmaz mısınız? Yoksa onlardan korkuyor musunuz? **İnananlarsanız** Allah, kendisinden korkmanıza daha müstahaktır!" (Tevbe, 9/13).

يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضُوهُ
إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ

"Sizi hoşnut etmek için Allah'a yemin ederler. Oysa Allah ve Peygamberi **-eğer müminlerseniz-** hoşnut etmeye daha fazla layıktır." (Tevbe, 9/62).

يَعِظُكُمُ اللّٰهُ اَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهٖٓ اَبَدًا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ

"Eğer **inananlarsanız** böyle bir şeye bir daha hiçbir zaman dönmeyesiniz diye Allah size öğüt veriyor." (Nûr, 24/17).

وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِۚ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ اَخَذَ
مِيثَاقَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ

"Ne diye Allah'a iman etmiyorsunuz. Oysa Peygamber sizi Rabbinize iman edesiniz diye çağırıp duruyor. **Gerçek müminler iseniz** O sizden kesin söz de aldı." (Hadîd, 57/8).

Müminler İçin Bir Rehber ve Bir Müjde Olan

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْر۪يلَ فَاِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلٰى قَلْبِكَ بِاِذْنِ اللّٰهِ
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُؤْمِن۪ينَ

"Söyle: Her kim Cebrail'e -ki kuşkusuz o, kendinden öncekileri doğrulayan, **müminlere bir hidayet ve bir müjde** olan Kur'an'ı senin kalbine parça parça indirmiştir- düşman olursa..." (Bakara, 2/97).

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَٓاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ
وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِن۪ينَ

"Ey insanlar! Gerçekten Rabbinizden size bir öğüt, sinelerdekine bir şifa, **müminlere bir rehber, bir rahmet geldi."** (Yûnus, 10/57).

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَٓاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِن۪ينَۙ وَلَا يَز۪يدُ
الظَّالِم۪ينَ اِلَّا خَسَارًا

"Kur'an'dan, **müminler için bir şifâ ve bir rahmet** olan şeyi peyder pey indiriyoruz. Bu da, o zâlimlerin sadece hüsranlarını artırıyor." (İsrâ, 17/82).

هُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ

"Birer hidâyet ve müjde olmak üzere o **müminlere."** (Neml, 27/2).

وَاِنَّهُ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ

"Gerçekten o, doğruyu gösteren kesin **bir hidâyet ve müminler için sırf bir rahmettir."** (Neml, 27/77).

Müminler İçin Bir Öğüttür

كِتَابٌ اُنْزِلَ اِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِى صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ

"Kendisiyle uyarıda bulunman ve **müminlere bir öğüt** olmak üzere sana indirilen bir kitap! Bundan dolayı sinende bir sıkıntı olmasın." (A'râf, 7/2).

وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِى هٰذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ

"Peygamberlerin haberlerinden, sayesinde yüreğini sağlamlaştıracağımız her şeyi sana anlatıyoruz! Bu hususta sana gerçek, **müminlere de bir öğüt bir ibret geldi!"** (Hûd, 11/120).

İnananlara Müjde Vermek

اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَهْدِى لِلَّتِى هِىَ اَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا كَبِيرًا

"Kuşkusuz bu Kur'an en doğru bir yola iletir ve iyi işleri yapan müminlere, gerçekten onlara büyük bir ödül olduğunu **müjdeler."** (İsrâ, 17/9).

قَيِّمًا لِيُنْذِرَ بَاْسًا شَدِيدًا مِنْ لَدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا حَسَنًا

"Dosdoğru (bir kitabı ki) tarafından (gelecek) yaman bir azaptan uyarması ve iyi işleri yapan müminlere, kuşkusuz güzel bir ödül olduğunu **müjdelemesi için.**" (Kehf, 18/2).

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِاَنَّ لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَضْلاً كَبِيراً

"**Müminlere müjdele,** cidden onlara Allah'tan pek büyük bir lutuf vardır." (Ahzâb, 33/47).

وَاُخْرٰى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

"Ve kendisini seveceğiniz diğer biri daha: Allah'tan bir yardım ve pek yakın bir fetih. Hem **müminlere müjdele.**" (Saff, 61/13).

Mümin Müminleri Dost Edinmelidir

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللّٰهِ فِى شَىْءٍ اِلَّٓا اَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقٰيةً وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ

"**Müminler, müminleri bırakıp kâfirleri dost edinmesinler.** Kim bunu yaparsa Allah ile ilişiği kesilir. Ancak onlardan bir korunma ile korunmanız başka. Bununla birlikte Allah sizi kendisinden sakındırıyor. Dönüş yalnız Allah'adır." (Âl-i Imrân, 3/28).

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ اَتُرِيدُونَ اَنْ تَجْعَلُوا لِلّٰهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَاناً مُبِيناً

"Ey iman edenler! **Müminleri bırakıp kâfirleri dost edinmeyin.** Allah'a, aleyhinize olacak açık bir delil vermenizi ister misiniz?" (Nisâ, 4/144).

Müminler Yalnız Allah'a Tevvekül Etsin

اِذْ هَمَّتْ طَٓائِفَتَانِ مِنْكُمْ اَنْ تَفْشَلَا وَاللّٰهُ وَلِيُّهُمَا وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

"Bir vakit içinizden iki zümre dağılmaya yüz tutmuştu, oysa Allah onların dostudur. **Müminler ancak Allah'a güvensin."** (Âl-i Imrân, 3/122).

إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللّٰهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَاِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذ۪ي يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِه۪ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

"Allah size yardım ederse sizi hiç yenecek yoktur. (Ama Allah) sizi yüzüstü bırakırsa ondan sonra size yardım edecek kimdir? **Öyle ise müminler yalnız Allah'a güvensinler."** (Âl-i Imrân, 3/160).

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ هَمَّ قَوْمٌ اَنْ يَبْسُطُٓوا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

"Ey iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani bir vakit bir topluluk size ellerini uzatmayı tasarlamıştı da onların ellerini sizden çekip uzaklaştırmıştı. Allah'tan korkun. **Müminler sadece Allah'a güvensin."** (Mâide, 5/11).

قُلْ لَنْ يُص۪يبَنَٓا اِلَّا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَنَا هُوَ مَوْلٰينَا وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

"De ki: Bize, Allah'ın bizim için yazdığından başkası erişmez. O'dur Mevla'mız. **Müminler, yalnız Allah'a güvensin."** (Tevbe, 9/51).

اِنَّمَا النَّجْوٰى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَلَيْسَ بِضَٓارِّهِمْ شَيْـًٔا اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

"O gizli konuşmalar (fiskos) sırf şeytandandır, iman etmiş olanları üzmek için; oysa Allah'ın izni olmadan onlara bir şey zarar verecek değildir. **Müminler de onun için yalnız hep Allah'a dayansınlar."** (Mücâdele, 58/10).

اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

"Allah'tan başka tanrı yoktur. **Onun için müminler hep Allah'a dayansınlar."** (Teğâbün, 64/13).

* * *

رَبَّنَا اغْفِرْ ل۪ي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِن۪ينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ۟

"Rabbimiz! Hesabın (tepemize) dikileceği günde beni, ebeveynimi ve **müminleri** bağışla." (İbrâhîm, 14/41).

رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ اِنَّا مُؤْمِنُونَ

"Rabbimiz! Kaldır bizden bu azabı, hakikaten **biz imana girenleriz!"** (Duhân, 44/12).

Müminler Anlatılanlardan İbret Almalı

اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِلْمُؤْمِن۪ينَۜ

"Kuşkusuz bunda, **inananlar için elbette bir âyet vardır."** (Hıcr, 15/77).

خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِلْمُؤْمِن۪ينَ۟

"Allah, o gökleri ve yeri hak ile yaratmıştır. Elbette bunda **inananlar için bir ibret vardır."** (Ankebût, 29/44).

اِنَّ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِن۪ينَۜ

"Kuşkusuz göklerde ve yerde **müminler için elbette ibretler vardır."** (Câsiye, 45/3).

وَذَكِّرْ فَاِنَّ الذِّكْرٰى تَنْفَعُ الْمُؤْمِن۪ينَ

"Bununla birlikte öğüdü sürdür, çünkü öğüt **müminlere fayda verir."** (Zâriyât, 51/55).

وَاِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ اِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَاٰتُوا الَّذ۪ينَ ذَهَبَتْ اَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَٓا اَنْفَقُواۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ٓي اَنْتُمْ بِه۪ مُؤْمِنُونَ

"Eğer eşlerinizden biri sizden kâfirlere kaçar, siz de acısını alırsanız eşleri gitmiş olanlara harcadıkları kadarını veriniz. Eğer siz O'na **inanmış iseniz** Allah'tan korkunuz." (Mümtehine, 60/11).

يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَا اِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْاَعَزُّ مِنْهَا الْاَذَلَّ وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ

"Diyorlar ki: 'Eğer Medine'ye dönersek herhalde en izzetli olan oradan en hor olanı çıkaracaktır!' Oysa izzet Allah'ın, Peygamberi'nin ve **müminlerindir.** Ama münafıklar bilmezler." (Münâfikûn, 63/8).

اِنْ تَتُوبَا اِلَى اللّٰهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَاِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ مَوْلٰيهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَهِيرٌ

"Eğer ikiniz Allah'a yönelirseniz ne iyi! Çünkü ikinizin de kalpleriniz eğildi. Eğer ona (Peygamber'e) karşı birbirinize destek çıkmağa kalkışırsanız haberiniz olsun ki Allah onun dostu, hem Cebrail ve **inananların dürüstü,** onun arkasından da melekler arka çıkar." (Tahrîm, 66/4).

وَهُمْ عَلٰى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ

"Müminlere ve onların yaptıklarına karşı şahit de oluyorlardı." (Burûc, 85/7).

" الْمُؤْمِنُون =el-mü'minûn" Lafzı Bağlamında İnananların Nitelikleri

اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ

"O elçi, Rabbinden kendisine indirilene inandı. **Müminler de.** Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve elçilerine inandı. Elçilerinden hiçbiri arasında ayırım yapmayız. 'Dinledik itaat ettik. Rabbimiz bağışlamanı isteriz. Dönüş yalnız sanadır,' dediler." (Bakara, 2/285).

اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيَاتُهُ زَادَتْهُمْ اِيمَانًا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

"Müminler ancak o kimselerdir ki Allah anıldığında kalpleri ürperir, karşılarında âyetleri okunduğunda imanlarını artırır ve yalnız Rablerine güvenirler." (Enfâl, 8/2).

أُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّاۜ لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌۚ

"İşte onlar! Onlardır gerçek iman sahibi **müminler.** Onlara Rableri katında dereceler, mağfiret ve bitmez-tükenmez bir rızık vardır." (Enfâl, 8/4).

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَۙ

"Gerçekten kurtuluşa erdi **mü'minler."** (Mü'minûn, 23/1).

اَلَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَۙ

"Onlar **namazlarında huşû duyarlar."** (Mü'minûn, 23/2).

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَۙ

"Onlar boş işe, **boş lafa bakmazlar."** (Mü'minûn, 23/3).

وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَۙ

"Onlar **zekât vermek için çalışırlar."** (Mü'minûn, 23/4).

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَۙ

"Onlar **ırzlarını korurlar."** (Mü'minûn, 23/5).

وَالَّذِينَ هُمْ لِاَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَۙ

"Onlar emânetlerine ve verdikleri sözlerine **riâyet ederler."** (Mü'minûn, 23/8).

وَالَّذِينَ هُمْ عَلٰى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَۘ

"Onlar namazlarına titizlikle **devam ederler."** (Mü'minûn, 23/9).

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا
سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“Aralarında hükmetmesi için Allah'a ve Peygamberi’ne da'vet olundukları zaman **müminlerin** sözü ancak ‘Dinledik ve itâat ettik,’ demeleridir. İşte bunlar kurtuluşa erecek olanlardır.” (Nûr, 24/51).

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ
جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَنْ
لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

“**Müminler** ancak Allah'a ve Peygamberi’ne iman etmiş kimselerdir. Toplumu ilgilendiren bir iş üzerinde bulundukları vakit de ondan izin istemeyince gitmezler. Aslında senden izin isteyenler, onlar da Allah'a ve Peygamberi’ne inanan kimselerdir. Dolayısıyla bazı işleri için senden izin istediklerinde sen de onlardan dilediğine izin ver, onlar için Allah'tan bağışlanma isteyiver. Şüphe yok ki Allah pekâlâ bağışlayandır, pekâlâ merhametlidir.” (Nûr, 24/62).

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

“**İnananlar** ancak kardeştirler, onun için iki kardeşinizin aralarını düzeltin ve Allah'tan korkun ki rahmete nail olasınız.” (Hucurât, 49/10).

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا
بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ

“**Müminler** ancak o kimselerdir ki Allah'a ve Peygamberi’ne iman ettikten sonra kuşkuya düşmeyip Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad etmektedirler. İşte onlardır sadakat gösterenler.” (Hucurât, 49/15).

B) Çoğul " الْمُؤْمِنُونَ =el-mü'minun/el-mü'minîn" ve " الْمُؤْمِنَاتِ =el-mü'minât" Lafızlarının Birlikte Yer Aldıkları Âyetler Ve Bağlamları

Dost Müminlerin Birbirlerine Karşı Görevleri

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَاۤءُ بَعْضٍ يَاْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَيُطِيعُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ اُو۬لٰۤئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"**Erkek müminler ile kadın müminler,** birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emrederler, kötülükten alıkoyarlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah'a ve Peygamberi'ne itaat ederler. İşte Allah, onlara rahmet edecek. Cidden Allah pek güçlüdür, pek hikmetlidir." (Tevbe, 9/71).

لَوْلَاۤ اِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِاَنْفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هٰذَاۤ اِفْكٌ مُبِينٌ

"Ne vardı onu işittiğiniz zaman **mümin erkek ve kadınlar** kendi kendilerine hüsn-i zanda bulunsalardı da: 'Bu, açık bir iftiradır' deselerdi ya!?" (Nûr, 24/12).

Lutuflar Erkek ve Kadın Müminlere Vaad Edilmiştir

وَعَدَ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّاتِ عَدْنٍ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللّٰهِ اَكْبَرُ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

"Allah, **erkek müminlere de kadın müminlere de** -içlerinde ebedi kalanlar olmak üzere- altlarından ırmaklar akan cennetler ile Adn cennetlerinde hoş meskenler vaadetti. Allah'tan bir hoşnutluk ise daha büyüktür. İşte budur o büyük kurtuluş!" (Tevbe, 9/72).

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللّٰهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

"Cidden müslüman erkekler, müslüman kadınlar, **mümin erkekler, mümin kadınlar,** muti erkekler, muti kadınlar, doğru erkekler, doğru kadınlar, sabreden erkekler, sabır gösteren kadınlar, ürperen erkekler, ürperen kadınlar, sadaka veren erkekler, sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler, oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkekler ve çokça zikreden kadınlar; **Allah onlara bir mağfiret ve pek azametli bir mükâfât hazırladı."** (Ahzâb, 33/35).

لِيُعَذِّبَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا

"Allah, münafık erkekler ile münafık kadınlara, müşrik erkeklerle müşrik kadınlara azap etmesi bir de **mümin erkekler ile mümin kadınlara tevbe bahşetmesi için** (bu emaneti) insanlara vermiştir. Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir." (Ahzâb, 33/73).

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوٰيكُمْ

"Şimdi şunu bil ki: Başka tanrı yoktur ancak bir Allah var. Bir de günahına, **inanan erkeklerle inanan kadınlar için istiğfar et.** Allah dolaştığınız yeri de bilir durduğunuz yeri de." (Muhammed, 47/19).

لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ ذٰلِكَ عِنْدَ اللّٰهِ فَوْزًا عَظِيمًا

"İnanan erkekler ile inanan kadınları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyması ve kendilerinden günahlarını silip bağışlaması için. Bu, Allah katında azametli bir kurtuluş bulunuyor." (Feth, 48/5).

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعٰى نُورُهُمْ بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ بُشْرٰيكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَاۜ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُۚ

"Mümin erkekler ile mümin kadınları, nurları önlerinde ve sağlarında koşarken göreceğin günde denilir: Bugün müjdeniz altlarından ırmaklar akan cennetlerdir, içlerinde ebedî olarak kalacaksınız. İşte bu, o büyük kurtuluştur." (Hadîd, 57/12).

* * *

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلٰى جُيُوبِهِنَّۖ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ اَوْ اٰبَائِهِنَّ اَوْ اٰبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اَبْنَائِهِنَّ اَوْ اَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنٖى اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنٖى اَخَوَاتِهِنَّ اَوْ نِسَائِهِنَّ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ اَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ اُولِى الْاِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ اَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلٰى عَوْرَاتِ النِّسَاءِۖ وَلَا يَضْرِبْنَ بِاَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفٖينَ مِنْ زِينَتِهِنَّۜ وَتُوبُوا اِلَى اللّٰهِ جَمٖيعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini sakınsınlar, namuslarını korusunlar, görünmesi zaruri olanların dışında süslerini açmasınlar ve örtülerini yakalarının üzerine vursunlar. Süslerini kimseye göstermesinler. Sadece kocalarına yahut kendi babalarına yahut kocalarının babalarına yahut kendi kardeşlerine yahut kendi kardeşlerinin oğullarına yahut hemşirelerinin oğullarına yahut kendi kadınlarına

yahut kendi ellerindeki cariyelerine yahut ihtiyacı olmayan erkeklerden uyuntulara yahut henüz kadınların mahrem yerlerinin farkında olmayan çocuklara gösterebilirler. Gizledikleri süsleri bilinsin diye ayaklarını da yere vurmasınlar. **Ey müminler,** hepiniz Allah'a tevbe edin ki felah bulasınız." (Nûr, 24/31).

Erkek ve Kadın Müminleri İncitenlere Yönelik Tehditler

وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَاِثْمًا مُبِينًا

"**İnanan erkekleri ve inanan kadınları** yaptıklarının dışında bir şeyle incitenler gerçekten bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir." (Ahzâb, 33/58).

اِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ

"O kimseler ki **inanan erkeklere ve inanan kadınlara eziyet etmişler,** sonra da tevbe etmemişlerdir; işte kesin olarak onlara cehennem azabı var, onlara yangın azabı vardır." (Burûc, 85/10).

* * *

هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْىَ مَعْكُوفًا اَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ اَنْ تَطَؤُهُمْ فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ لِيُدْخِلَ اللّٰهُ فِى رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا

"Onlar, o küfredip de sizi Mescid-i Haram'dan ve tahsis edilmiş kurbanlıkları yerine varmaktan engelleyen kimselerdir. Eğer kendilerini bilmediğiniz birtakım **erkek müminlerle kadın müminleri** bilmeyerek çiğneyip de şanınıza o yüzden bir leke gelecek olmasaydı (Allah, Hudeybiye sürecinde sizin savaşmanızı engellemezdi. Bunu da) Allah, dilediğini rahmetine koyacağı için yaptı. Eğer onlar çekilebilselerdi elbette içlerinden o küfredenleri acıtan bir azaba uğratırdık." (Feth, 48/25).

رَبِّ اغْفِرْ لٖى وَلِوَالِدَىَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِىَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنٖينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَلَا تَزِدِ الظَّالِمٖينَ اِلَّا تَبَارًا

"Rabbim! Beni, babamı, anamı, mümin olarak evime gireni ve bütün **inanan erkekleri ve kadınları bağışla.** Zâlimlere ise ancak helaki artır!" (Nûh, 71/28).

C) Yalnız Kadınların Vurgulandığı Çoğul " الْمُؤْمِنَات =el-mü'minât" Lafzının Geçtiği Âyet ve Bağlamları

وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا اَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ
مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاٖيمَانِكُمْ
بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَانْكِحُوهُنَّ بِاِذْنِ اَهْلِهِنَّ وَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ
بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ اَخْدَانٍ فَاِذَٓا
اُحْصِنَّ فَاِنْ اَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ
مِنَ الْعَذَابِ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَاَنْ تَصْبِرُوا
خَيْرٌ لَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحٖيمٌ

"İçinizden, **hür mümin kadınları** nikâhla alacak bir zenginliğe güç yetiremeyen kimseye sahip bulunduğunuz mümin genç cariyelerinizden var. Allah imanlarınızı daha iyi bilenir. Kiminiz kiminden (meydana gelmiş)dir. Öyle ise onlardan iffetli olanları, zina yapmayanları ve gizli dostlar edinmeyenleri iyilikle kendilerine ücretlerini vererek sahiplerinin izniyle nikahlayın. Evlendirildiklerinde açık bir fuhuş yaparlarsa onlara hür kadınlara uygulanan cezanın yarısı vardır. Bu (sizin, cariyelerle evlenme müsadesi) içinizden bozulmaktan (zinaya yönelmekten) korkanlar içindir. Bununla birlikte sabır göstermeniz sizin için daha hayırlıdır. Allah pek bağışlayıcı, pek merhametlidir." (Nisâ, 4/25).

الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ
حِلٌّ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ
مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ
وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

"Bugün tertemiz nimetler size helal kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yemeği size helaldır, sizin yemeğiniz de onlara helaldır. **Mümin kadınlardan** iffetli hür kadınlar ile sizden önce kendilerine kitap verilenlerden hür namuslu kadınlar; sizler namuslular, zina yapmayanlar ve gizli dostlar edinmeyenler olarak onlara ücretlerini (mehirlerini) verdiğinizde (size helaldırlar). İmanı inkâr edenin ameli gerçekten boşa çıkmıştır ve o âhirette hüsrana uğrayacaklardandır." (Mâide, 5/5).

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Şüphe yok ki namuslu, kötülükten habersiz **mümin kadınlara** iftira atanlar dünyada ve âhirette lanete uğratılmışlardır ve onlara büyük bir azap vardır." (Nûr, 24/23).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ
قَبْلِ أَنْ تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا فَمَتِّعُوهُنَّ
وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا

"Ey iman etmiş olanlar! **İnanmış kadınları** nikâhlayıp sonra da kendilerine dokunmadan onları boşamanız durumunda onların üzerinde kendisini sayacağınız bir iddet (bekleme) hakkınız yoktur. Öyle ise kendilerini nimetlendirin ve onları pek güzel bir salışla salın." (Ahzâb, 33/49).

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِذَا جَٓاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّۜ اَللّٰهُ اَعْلَمُ
بِا۪يمَانِهِنَّۚ فَاِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ اِلَى الْكُفَّارِۜ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ
وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّۜ وَاٰتُوهُمْ مَٓا اَنْفَقُواۜ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ اِذَٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ
اُجُورَهُنَّۜ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقُواۜ ذٰلِكُمْ
حُكْمُ اللّٰهِۜ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ

"Ey iman edenler! **İnanmış kadınlar** hicret edenler olarak size geldikleri zaman kendilerini imtihan edin. İmanlarını Allah bilir. İmtihan üzerine onları inanmışlar olarak bilirseniz artık onları kâfirlere geri çevirmeyin. İnanmış kadınlar kâfirlere helal değil, kâfirler de inanmış kadınlara helal olmazlar. Bununla birlikte harcadıkları mehri o kâfirlere verin. Sizin o inanmış kadınları nikah etmenizde de -kendilerine mehirlerini verdiğiniz taktirde- üzerinize bir günah yoktur. Kâfir kadınların ise ismetlerine yapışmayın ve harcadığınızı isteyin, kâfirler de harcadıklarını istesinler. Bunlar size Allah'ın hükmüdür, aranızda hükmediyor. Allah pekâlâ bilendir, pekâlâ hikmetlidir." (Mümtehine, 60/10).

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا جَٓاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰٓى اَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللّٰهِ شَيْـًٔا
وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْن۪ينَ وَلَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْت۪ينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَر۪ينَهُ
بَيْنَ اَيْد۪يهِنَّ وَاَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْص۪ينَكَ ف۪ي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ
لَهُنَّ اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ

(Ey Peygamber! **İnanmış kadınlar,** Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacakları, hırsızlık yapmayacakları, zina etmeyecekleri, çocuklarını öldürmeyecekleri, elleri ile ayakları arasında bir iftira uydurup getirmeyecekleri ve sana hiçbir ma'rufta (iyi işte) karşı gelmeyecekleri koşuluyla seninle bîatlaşmak üzere sana geldiklerinde onlara bîat ver ve kendileri için bağışlanma dile. Çünkü Allah öyle bağışlayandır, öyle merhametlidir." (Mümtehine, 60/12).

عَسٰى رَبُّهُٓ اِنْ طَلَّقَكُنَّ اَنْ يُبْدِلَهُٓ اَزْوَاجاً خَيْراً مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَٓائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَٓائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَاَبْكَاراً

"Şâyet o sizi boşarsa gerek ki onun Rabbi sizin yerinize ona sizlerden daha hayırlı, müslüman, **inanan,** muti, tevbe eden, ibadet yapan, oruç tutan dul ve bakire hanımları eş olarak verir." (Tahrîm, 66/5).

* * *

II) Olumsuz Bir Üst Kimlik Olarak Küfrün ve Kâfirlerin Yansıtıldığı Âyetler

Özet Bilgiler

A) " كُفْر =küfr" lafzının "küfretme, inkâr etme" anlamında kullanıldığı âyetler •

• Küfür lanet sebebidir • Küfür aşırı davranışlar sergileme sebebidir • İmandan çok küfre yakınlardı • İlâhi Teselli: Küfürde yarışanların, inkârı tercih edenlerin tavırlarına aldırmayın

B) "Kâfir oldu" anlamında dili geçmiş zaman üçüncü tekil eril şahıs malum (etken) " كَفَرَ =kefera" ve mechul (edilgen) " كُفِرَ =küfira" ile dişil " كَفَرَتْ =keferat" fiillerinin geçtiği âyetler

C) "Kâfir oldun" anlamında dili geçmiş zaman ikinci tekil eril şahıs " كَفَرْتَ =keferte" fiilinin geçtiği bir âyet

D) "Ne inkârcı/ ne nankör" anlamında fi'l-i taaccub diye nitelenen " مَا أَكْفَرَهُ =mâ ekferah" lafzının geçtiği bir âyet

E) "Kâfir oldular" anlamında dili geçmiş zaman üçüncü çoğul eril şahıs etken kipi " كَفَرُوا =keferû" lafzının geçtiği âyetler

• Kâfirler lehinde durum değişmez • Küfredenlere hayatları ve yaptıkları süslü gösterilmiştir • Hz. Peygamber'in şahsında müminlere teselli • Küfredenlerin âhiretteki pişmanlık ve temennileri • Küfür önderlerinin tarih boyunca inananlara yönelttikleri eleştirilerinden bir kesit • Küfredenlerin dünyadaki iyi işleri ahirette nasıl değerlendirilecektir • Asıl hayret edilecek söz • Kâfirlerin istihzalarının sonu • Kâfirlerin müminlere yapageldikleri tazeliğini koruyan bazı teklifleri ve sözleri

F) “Kâfir oldunuz” anlamında dili geçmiş zaman ikinci çoğul eril şahıs etken kipi “ كفرتم =kefertüm” fiili ile “kâfir olduk, tanımadık” manasında dili geçmiş zaman birinci çoğul etken “ كفرنا =kefernâ” fiilinin geçtiği âyetler

G) “ كفر =küfr” masdarından türetilmiş müzâri fiilinin=geniş zaman kipinin çeşitli kullanımları

I. Tekil Olarak Kullanılan Şekilleri

a) Tekil “ مايكفر =mâ yekfüru” fiilinin yer aldığı âyetler.

b) Tekil “ من يكفر =men yekfur=kim küfrederse” şartlı fiilinin yer aldığı âyetler

c) Tekil “ فليكفر =fe’l-yekfur=varsın küfretsin” fiilinin yer aldığı âyetler

d) Tekil “ يكفر =yekfüru=küfrederse” müzari kipinin yer aldığı âyetler

e) Tekil “ لأكفر =li-ekfüra=küfretmem için” müzari kipinin yer aldığı bir âyet

II. Muzari Fiilinin Çoğul Olarak Kullanılan Şekilleri

1) İkinci çoğul eril şahıs fiilleri

a) “كيف تكفرون =keyfe tekfürûn” şeklinde geçtiği âyetler

b) “ تكفرون =tekfürûn” şeklinde geçtiği âyetler

c) “ لم تكفرون =lime tekfürûn” şeklinin geçtiği âyetler

d) “ ان تكفروا =in tekfürû” şeklinde geçtiği âyetler

e) “بما كنتم تكفرون =bima küntüm tekfürûn” şeklinin geçtiği âyetler

f) “ لتكفرون =le-tekfürûn” şeklinin geçtiği âyetler

g) “ لو تكفرون =lev-tekfürûn” şeklinin geçtiği âyetler

2) Çoğul üçüncü eril şahıs fiilleri

a) “كانوا يكفرون =kânü yekfürûn” şeklinin geçtiği âyetler

b) “ يكفرون =yekfürûn” şeklinin geçtiği âyetler

c) “ أن يكفروا =en-yekfürû şeklinin geçtiği âyetler

d) “ ليكفروا =li-yekfürû şeklinin geçtiği âyetler

H) “ كفر =küfr” masdarından türetilmiş emir kipinin geçtiği iki âyet

j) " كُفْر =küfr" kökü ile bu kökten türemiş isim ve fiillerin birlikte geçtiği âyetler

K) "Kâfir" anlamındaki tekil " كَافِر =kâfir" ve " كَافِرَة =kâfira" lafızlarının yer aldığı âyetler ve bağlamları;

• İlk inkârcı olmayın • kâfirlerin bazı nitelikleri

L) "Pek yaman kâfir, azılı kâfir" anlamına gelen " كَفَّار =keffâr" lafzının yer aldığı âyetler

M) "Pek nankör" anlamında yorumlandığı gibi "pek kâfir" anlamında da yorumlanan " كَفُور =kefûr" lafzının geçtiği âyetler

N) Çoğul " الْكَافِرُون =el-kâfirûn" ve " الْكَافِرِين =el-kâfirîn" lafızlarının ayrı ayrı yer aldığı âyetler ve bağlamları

a)"Kâfirler" anlamında ötüre konumundaki çoğul " الْكَافِرُون =el-kâfirûn" lafzının geçtiği âyet ve bağlamları

b) Yine "kâfirler" anlamında mansup veya mecrur konumdaki " الْكَافِرِين =el-kâfirîn" lafzının geçtiği âyet ve bağlamları

• Kâfirlere yönelik tehditler • Kâfirlerin cezası işte böyledir • Kâfirler için hazırlanan azap çeşitleri • Kâfirlere karşı Allah'ın yardımına başvurulması öğütlenmiştir • Allah kâfirlere hidayet etmez • Kâfirleri dost edinmeyin • Allah kafirleri sevmez • Kâfirlere boyun eğilmemelidir • Kâfirler düşmanınızdır • Kâfirler için tasalanma • Kâfirlere yaptıkları süslü gösterilmiştir • Ölümleri sırasında ve sonrasında kâfirler • Kâfirlerle olma • Kâfirlerin yakarış ve uğraşları çıkmazdadır.

O) Kâfirlerin çoğul " كُفَّار =küffâr" lafzıyla vurgulandığı âyetler

Ö) Kâfirlerin çoğul " الْكَفَرَة =el-keferatü" lafzıyla vurgulandığı bir âyet

Özet Bilgiler

Küfür, örtmek, örtü demektir. Hakk'ın ve hakikatin tecellilerini (görünüşlerini) anlamayan veya reddeden her kişi gerçeği örtmüş olduğu için "örtücü" anlamında "kâfir" olur. İnsan, Hakk'ın tecellilerini ya bilgisizliğinden dolayı örter, ya da onu kabul etmek kendi çıkarına aykırı olduğu için onu reddederek örter. Her iki halde de Hakk'ı reddetmiş olduğu için ona kâfir denir.

Bu âyetlerde peygamberimiz Hz. Muhammed'i peygamber olarak kabul etmeyen Hıristiyan ve Yahudilerin hiçbir kuşkuya ve farklı bir yoruma imkân vermeyecek açıklıkta "kâfir" olarak nitelendirildikleri inançlarını görüyoruz. İnançlarını Efendimiz Hz. Muhammed'in öğretileri doğrultusunda düzeltmeyenlerin cennet yüzü göremeyeceklerini, cennet va'dinin i'tikadlarını düzeltip Müslüman olan ama kendi milletleri içinde kalan, Müslümanların arasına katılmayanlar için sözkonusu olduğunu tesbit ediyoruz.

Yine bu âyetler topluca incelendiğinde kâfirlerin ortak özelliklerinin gözler önüne serildiğini; bu özelliklerin Allah'a küfretmek, Allah'ın istediği doğrultuda yaşamaya engel olmak, Allah aleyhinde yani Allah'ın buyruklarının yerine getirilmemesi için çalışmak; Hz. Peygamberi büyücü vs. gibi küçültücü vasıflarla nitelemek; âhirete inanmamak; Allah'ın rahmetinden umut kesmek; Rablerinin huzuruna çıkmayı inkar etmek; zulüm yapmak olduğunu; Allah'ın kâfirlerin niteliği olarak Kur'an'da yer verdiği başkalarına yardımda bulunmama sıfatının Müslümanlar arasında yaygınlaştığının acı izlerini müşâhede ediyoruz.

Yine bu âyetlerden kutsallara küfretmenin dinden çıkmak için yeterli bir sepep olduğunu ama dine girmek için putları kabullenmemenin, şeytana tapınmamanın yeterli olmadığını, kutsallara inanmanın gerekliliğinin verilerine de rastlıyoruz.

Yine bu ayetlerde kadın kafirler için tekil " كافرة =kâfira" ve çoğul " كافرات =kâfirât" lafızları hiç kullanılmamış, bunlar da "tağlîb" kuralı çerçevesinde "erkek kâfirler" içerisine sokulmuştur.

1) Küfür Kavramı ve Bu Kelimeden Türetilmiş Fiil ve İsimler

A) " كُفْر =küfr" Lafzının "Küfretme, İnkâr Etme" Anlamında Kullanıldığı Âyetler[1]

Küfür Lanet Sebebidir

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلاً مَا يُؤْمِنُونَ

"Dediler: Kalplerimiz perdelidir. Hayır öyle değil, Allah **küfürleri yüzünden kendilerini lanetledi.** Bu nedenle çok az inanırlar." (Bakara, 2/88).

Küfür Aşırı Davranışlar Sergileme Sebebidir

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا
اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاُشْرِبُوا
فِى قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَاْمُرُكُمْ
بِهٖ اِيمَانُكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Bir vakit kesin sözünüzü almış, tepenize Tur dağını kaldırmıştık. 'Size verdiğimize kuvvetle tutunun ve dinleyin' (demiştik). Demişlerdi: 'Dinledik ve isyan ettik.' **Küfürleri yüzünden buzağı sevgisi yüreklerine içirildi.** De ki: Müminler idiyseniz imanınızın size emrettiği o şey ne çirkindi!" (Bakara, 2/93).

اَمْ تُرِيدُونَ اَنْ تَسْـَٔلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ
يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْاِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

[1] İbrâhîm, 14/28; Nahl, 16/112; Enbiyâ, 21/94 âyetlerinde geçen " كُفر **=küfr**" Lafzı ile Bakara, 2/152; Âl-i Imrân, 3/115; Nahl, 16/72; Neml, 27/40; Ankebût, 29/67; Rûm, 30/51; Sebe', 34/17 âyetlerinde bu lafızdan türemiş fiiller: "Nimete nankörlük, kadirbilmezlik" anlamında kullanıldıklarından ilgili âyetlere işâretle yetinilmiştir.

"Yoksa siz de daha önceden Musa'dan istenildiği gibi peygamberinizden (olmadık şeyler) istemenizi murat mı ediyorsunuz? Kim iman ile **küfrü** değiştirmeğe kalkışırsa gerçekten o yolun düzünden sapmıştır." (Bakara, 2/108).

فَلَمَّا اَحَسَّ عِيسٰى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ اَنْصَارٖى اِلَى اللّٰهِ قَالَ
الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَاشْهَدْ بِاَنَّا مُسْلِمُونَ

"İsa, onlardan **inkârı** sezince dedi: 'Kim, Allah'a gidişte benim yardımcılarım olur?' Havariler: 'Biziz Allah'ın yardımcıları. Biz Allah'a inandık, şahit ol, muhakkak biz müslümanlarız.' dediler." (Âl-i Imrân, 3/52).

وَلَا يَاْمُرَكُمْ اَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلٰٓئِكَةَ وَالنَّبِيّٖنَ اَرْبَابًا اَيَاْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ
بَعْدَ اِذْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

"Size, melekleri ve peygamberleri tanrılar edinmenizi de emretmez. Siz, müslüman olduktan sonra size **hiç inkârı** emreder mi?" (Âl-i Imrân, 3/80).

İmandan Çok Küfre Yakınlardı

وَلِيَعْلَمَ الَّذٖينَ نَافَقُوا وَقٖيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِ اَوِ ادْفَعُوا قَالُوا
لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَاتَّبَعْنَاكُمْ هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ اَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْاٖيمَانِ
يَقُولُونَ بِاَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فٖى قُلُوبِهِمْ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ

"Hem de o iki yüzlülük yapanları onların bilmesi içindir. Onlara: 'Gelin Allah yolunda savaşın veya savunma yapın' denilmişti de; 'Savaş olacağını (savaşmayı) bilsek sizi izlerdik' demişlerdi. O gün onların yakınlıkları imandan çok **küfre** idi. Kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlardı Oysa Allah saklayageldiklerini çok iyi bilmektedir." (Âl-i Imrân, 3/167).

İlâhî Teselli: Küfürde Yarışanların, İnkârı Tercih Edenlerin Tavırlarına Aldırmayın

وَلَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَنْ يَضُرُّوا اللّٰهَ شَيْئًا
يُرِيدُ اللّٰهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِي الْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Küfür içinde koşuşanlar seni üzmesin. Allah'a hiçbir şekilde asla zarar veremezler. Allah onlara âhirette bir pay vermemeyi istiyor. Onlara pek büyük bir azap var." (Âl-i Imrân, 3/176).

إِنَّ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَنْ يَضُرُّوا اللّٰهَ شَيْئًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

"Gerçekten iman karşılığında küfrü satın alanlar, kesinlikle **Allah'a hiçbir biçimde zarar veremezler.** Onlara pek elemli bir azap var." (Âl-i Imrân, 3/177).

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ
الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا
سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ
الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هٰذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ
لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ
شَيْئًا أُولٰئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ أَنْ يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ
وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Ey Peygamber! **Küfürde yarışanların tutumları seni üzmesin.** Onlardan kimisi ağızlarıyla: 'Biz iman ettik' dedikleri halde kalpleri inanmayanlardandır. Kimisi de yalanı çok dinleyen, sana gelmemiş bir başka topluluk için pek iyi dinleyen Yahudilerdendir. Ki kelimeleri yerlerinden (anlamından başka anlama) kaydırıyorlar ve: 'Eğer size bu verilirse alın, verilmezse uzak durun' diyorlar. Al-

lah'ın fitneye düşürmeyi murat ettiği kimse için Allah'tan bir şey koparamazsın. İşte onlar, Allah'ın gönüllerini tertemiz yapmayı istemediği kimselerdir Onlara dünyada bir rezillik vardır. Âhirette depek büyük bir azap onlar içindir." (Mâide, 5/41).

وَاِذَا جَٓاؤُكُمْ قَالُوٓا اٰمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهٖۜ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ
بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ

"Size geldiklerinde: 'İman ettik' derler. Oysa (yanınıza) **küfürle** girmiş, onunla çıkmışlardı. Allah onların sakladıklarını en iyi bilendir." (Mâide, 5/61).

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللّٰهِ مَغْلُولَةٌۜ غُلَّتْ اَيْدٖيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُواۢ بَلْ يَدَاهُ
مَبْسُوطَتَانِۙ يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَٓاءُۜ وَلَيَزٖيدَنَّ كَثٖيرًا مِنْهُمْ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ
مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًاۜ وَاَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَٓاءَ اِلٰى يَوْمِ
الْقِيٰمَةِۜ كُلَّمَٓا اَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ اَطْفَاَهَا اللّٰهُۙ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًاۜ
وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدٖينَ

"Yahudiler: 'Allah'ın eli bağlıdır' dediler. Dedikleri yüzünden elleri bağlandı ve lanete uğradılar! Bilakis O'nun iki eli açıktır, nasıl dilerse infakta bulunur. Rabbinden sana indirilen gerçekten onlardan pek çoğunun azgınlığını ve **küfrünü** artıracak. Aralarına kıyamet gününe değin düşmanlığı ve kini bıraktık. Her ne zaman harp için bir ateş tutuştururlarsa Allah onu söndürür. Yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar. Allah fesatçıları sevmez." (Mâide, 5/64).

وَاِنْ نَكَثُوٓا اَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فٖي دٖينِكُمْ
فَقَاتِلُوٓا اَئِمَّةَ الْكُفْرِۙ اِنَّهُمْ لَٓا اَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ

"Antlaşmalarından sonra yeminlerini bozarlar ve dininize dil uzatırlarsa o zaman **küfrün** önderlerini öldürün. Gerçekten onların yeminleri yoktur. Belki onlara uyanlar vazgeçerler." (Tevbe, 9/12).

مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ اَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللّٰهِ شَاهِدِينَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِ اُولٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ وَفِى النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ

"Nefislerinin **küfrüne** tanıklık edip duran müşriklerin Allah'ın mescitlerini onarmaları olacak şey değil. İşte onların yaptıkları boşa gitti. Onlar ateşte sürekli kalacaklar?" (Tevbe, 9/17).

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوٓا اٰبَٓاءَكُمْ وَاِخْوَانَكُمْ اَوْلِيَٓاءَ اِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْاِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Ey iman edenler! Babalarınızı ve kardeşlerinizi -eğer imana karşı **küfrü** yeğlemişlerse- dost edinmeyin. Sizden kim onları dost edinirse işte onlardır o zalimler." (Tevbe, 9/23).

اَلْاَعْرَابُ اَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَاَجْدَرُ اَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُولِهِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

Bedeviler **küfür ve nifakça** daha beterdirler. Bununla birlikte Allah'ın Peygamberi'ne indirdiğinin sınırlarını bilmemelerine daha müsaittirler. Allah çok iyi bilendir, pek hikmetlidir. (Tevbe, 9/97).

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَاِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِفُنَّ اِنْ اَرَدْنَٓا اِلَّا الْحُسْنٰى وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

"Bir de (Müslümanlara) zarar vermek, **kâfirlik yapmak,** müminler arasına ayrılık sokmak ve daha önce Allah ve Peygamberi'ne savaş açmış olanların gelmelerini gözetmek için bir mescit edinmiş olanlar ise: 'Sadece en iyi olanı amaçladık' diye kesinlikle yemin ederler. Oysa Allah şahittir ki gerçekten onlar yaman yalancılardır." (Tevbe, 9/107).

وَاعْلَمُوٓا اَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللّٰهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِى كَثِيرٍ مِنَ الْاَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ حَبَّبَ اِلَيْكُمُ الْاِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِى قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ اِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ اُولٰٓئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ

"Hem biliniz ki içinizde Allah'ın Peygamberi var. Eğer o, birçok işlerde size itâat etse sıkıntı çekerdiniz. Ama Allah size imanı sevdirdi, **size kâfirliği,** fasıklığı, isyanı çirkin gösterdi. İşte onlar, olgunluğa ermişlerdir." (Hucurât, 49/7).

B) "Kâfir oldu" Anlamında Dili Geçmiş Zaman Üçüncü Tekil Eril Şahıs Malum (Etken) " كَفَرَ =kefera" ve Meçhul (Edilgen) " كُفِرَ =kufira" ile Dişil " كَفَرَتْ =keferat" Fiillerinin Geçtiği Âyetler

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا بَلَدًا اٰمِنًا وَارْزُقْ اَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَاُمَتِّعُهُ قَليلًا ثُمَّ اَضْطَرُّهُ اِلٰى عَذَابِ النَّارِۜ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

"Bir vakit İbrahim dedi: 'Rabbim! Burasını güvenli bir şehir yap, halkına, içlerinden Allah'a ve son güne (âhiret gününe) inananlara çeşitli ürünlerden rızık ver.' Allah buyurdu: **İnkâr edeni** de kısa bir süre yararlandırırım. Sonra onu ateşin azabına zorlarım. Varılacak ne kötü yerdir!" (Bakara, 2/126).

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللّٰهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍۜ وَاٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَاَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلٰكِنِ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ اٰمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ

"İşte şunlar o elçiler! Kimilerini kimisine üstün kıldık. İçlerinden kimine Allah konuştu, bazılarını derecelerle yükseltti. Meryem oğlu İsa'ya o apaçık ayetleri (mucizeleri) verdik, kendisini Rûhulkudüs ile destekledik. Allah dileseydi onların arkasından gelenler -kendilerine onca ayetler geldikten sonra- birbirlerini öldürmezlerdi. Ne var ki ihtilafa düştüler, içlerinden kimisi inandı, içlerinden **kimi de kâfir ol-**

du. Allah dileseydi birbirlerini öldürmezlerdi. Ama Allah dilediğini yapıyor." (Bakara, 2/253).

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ
إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ
إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ
فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

"Allah kendisine saltanat verdi diye (şımarıp) Rabbi hakkında İbrahim ile tartışmağa yeltenene bakmadın mı? Hani İbrahim: 'Rabbim o Zat'tır ki hayat verir ve öldürür' demişti. O da: 'Ben de diriltiyorum, öldürüyorum' dedi. İbrahim: 'Kuşkusuz Allah, güneşi doğudan getiriyor, haydi sen onu batıdan getir' deyince o **küfreden** apışıp kaldı. Allah zalimler topluluğuna hidayet etmez.." (Bakara, 2/258).

فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى
النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ
غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

"Orada apaçık alâmetler, Makam-ı İbrahim var. Oraya giren güvenceye kavuşmuştur. Ona bir yol bulabilenin o evi ziyaret etmesi insanlar üzerinde Allah için (bir vecibe)dir. **İnkâra sapan** (bilsin ki) Allah'ın âlemlere ihtiyacı yoktur." (Âl-i Imrân, 3/97).

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ
قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ
ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى

"Gerçekten Allah, Meryemoğlu Mesih'tir,' diyenler **küfre sapmıştır.** De ki: Allah, Meryem oğlu Mesih'i, annesini, yeryüzündekilerinin hepsini helak etmeyi isterse kim Allah'a karşı güç yetirebilir? Göklerin, yerin ve aralarındakilerin saltanatı Allah'ındır. Dilediğini yaratır. Allah her şeye karşı pek güçlüdür." (Mâide, 5/17).

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ
الْمَسِيحُ يَا بَنِي اِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ اِنَّهُ
مَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَاْوٰيهُ النَّارُ
وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ اَنْصَارٍ

"'Kuşkusuz Allah, Meryem oğlu Mesih'tir,' diyenler **gerçekten kâfir** olmuştur. Oysa Mesih: 'Ey İsrailoğulları! Benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz Allah'a ibadet edin. Hiç şüphesiz kim Allah'a ortak koşarsa artık gerçekten Allah ona cenneti haram kılmıştır, dönüp varacağı yer ateştir. O zalimlere yardımcılardan kimse yoktur' demişti." (Mâide, 5/72).

اَفَرَاَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِاٰيَاتِنَا وَقَالَ لَاُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا

"Şimdi **küfredip de:** 'Bana, kesinkes mal ve çocuk verilecek' diyen herifi gördün mü?" (Meryem, 19/77).

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اَنِ اشْكُرْ لِلّٰهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ
لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ

"Andolsun gerçekten Lokman'a: 'Allah'a şükreyle' diye hikmeti verdik. Şükreden, ancak kendisi için şükreder. **Kim küfrederse** kuşkusuz Allah pek zengindir, pek övülmüştür." (Lokmân, 31/12).

اِلَّا مَنْ تَوَلّٰى وَكَفَرَ

"Ancak tersine giden ve **küfreden** başka." (Ğâşiye, 88/23).

تَجْرِي بِاَعْيُنِنَا جَزَاءً لِمَنْ كَانَ كُفِرَ

"(Gemi) o **küfredilen** (daveti kabul edilmeyen/nankörlük edilen) zata (Nuh'a) bir ödül olmak üzere gözetimimiz altında akıp gidiyordu." (Kamer, 54/14).

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا كُونُٓوا اَنْصَارَ اللّٰهِ كَمَا قَالَ عٖيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيّٖنَ مَنْ اَنْصَارٖٓى اِلَى اللّٰهِۜ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ فَاٰمَنَتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ بَنٖٓى اِسْرَٓائٖيلَ وَكَفَرَتْ طَٓائِفَةٌۚ فَاَيَّدْنَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا عَلٰى عَدُوِّهِمْ فَاَصْبَحُوا ظَاهِرٖينَ

"Ey iman edenler! Allah'ın yardımcıları olunuz. Nitekim Meryem'in oğlu İsa havârîlere: 'Allah'a götüren yolda benim yardımcılarım kimdir?' diye sordu. Havârîler de: 'Biz Allah'ın yardımcılarıyız' dediler. Bunun üzerine İsrâiloğullarından bir grup iman etti, bir grup da **küfre gitti.** Biz iman edenleri düşmanlarına karşı destekledik, o şekilde onlar üstün olup yüze çıktılar." (Saff, 61/14).

C) "Kâfir oldun" Anlamında Dili Geçmiş Zaman İkinci Tekil Eril Şahıs " كَفَرْتَ =keferte" Fiilinin Geçtiği Bir Âyet

قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُٓ اَكَفَرْتَ بِالَّذٖى خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوّٰيكَ رَجُلًاۜ

"Kendisiyle konuşup cevap veren arkadaşı ona: 'Seni topraktan, ardından bir nutfeden yaratan, sonra seni bir adam şeklinde biçimlendiren o Zât'a **küfür mü ettin?'** dedi." (Kehf, 18/37).

D) "Ne inkarcı/ne nankör" Anlamında Fi'l-i Taaccub Diye Nitelenen " مَا اَكْفَرَهُ =mâ ekferah" Lafzının Geçtiği Bir Âyet

قُتِلَ الْاِنْسَانُ مَٓا اَكْفَرَهُۜ

"O kahrolası insan **ne inkârcı**/ne nankör şey!" (Abese, 80/17).

E) "Kafir oldular" Anlamında Dili Geçmiş Zaman Üçüncü Çoğul Eril Şahış Etken Kipi " كَفَرُوا =Keferû" Lafzının Geçtiği Âyetler

Kâfirler Lehinde Durum Değişmez

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

"**Küfredenleri** uyarmışsın, uyarmamışsın, onlar için aynıdır, iman etmezler." (Bakara, 2/6).

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْيِى أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِى بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ

"Kesinlikle Allah, bir sivri sineği ve onun üstündekini örnek vermekten sıkılmaz. Şimdi inanan kimseler onun kesinkes Rablerinden gelen bir gerçek olduğunu bilirler. **Küfredenlere** gelince: 'Allah bunu örnek vermekle ne demek istemiştir?' derler. Allah bununla birçoğunu şaşırtır, birçoğunu da yola getirir. Ve Allah onunla sadece fasıkları şaşırtır." (Bakara, 2/26).

اِسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

"Onlar için mağfiret dile veya dileme. Onlar için yetmiş kez de mağfiret dilesen asla Allah onlara mağfirette bulunmaz. Çünkü onlar Allah'a ve Peygamberi'ne **küfrettiler.** Allah o fâsıklar topluluğuna hidâyet etmez." (Tevbe, 9/80).

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Küfredip âyetlerimizi yalanlayanlar ise ateşin dostlarıdır; onlar orada sürekli kalacaklardır." (Bakara, 2/39).

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ

"Küfredip âyetlerimizi yalanlayanlar; işte onlar ateşli alevin yârânıdırlar." (Mâide, 5/10).

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ

"Küfre sapıp âyetlerimizi yalanlamağa kakışanlar; işte onlardır o çılgın ateşin mensupları." (Mâide, 5/86).

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا فَاُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ

"Kâfirlik edip âyetlerimize yalan demiş olanlar ise, işte bunlara horlayan bir azap vardır." (Hacc, 22/57).

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَلِقَٓائِه۪ٓ اُو۬لٰٓئِكَ يَئِسُوا مِنْ رَحْمَت۪ي
وَاُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ

"Allah'ın âyetlerini ve O'na kavuşmayı **inkâr etmiş olanlar,** işte onlar O'nun rahmetinden umudu kesmiş olanlardır ve işte onlar için elem veren bir azap vardır." (Ankebût, 29/23).

وَاَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَلِقَٓائِ الْاٰخِرَةِ فَاُو۬لٰٓئِكَ فِي
الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ

"Şimdi, **küfre sapıp** âyetlerimizi ve âhirete kavuşmayı yalanlamağa yeltenenler, işte onlar azap içinde huzura celbedilmişlerdir." (Rûm, 30/16).

لَهُ مَقَال۪يدُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ اُو۬لٰٓئِكَ
هُمُ الْخَاسِرُونَ

"Göklerin ve yerin anahtarları sadece O'nundur. Allah'ın âyetlerine **küfretmiş** olanlar, işte onlardır hüsrana uğrayanlar." (Zümer, 39/63).

هٰذَا هُدًىۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَلِيمٌ

"İşte bu bir hidâyettir. Rablerinin âyetlerine **küfretmiş** olanlara en pisinden elemli bir azap vardır." (Câsiye, 45/11).

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖٓ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ وَالشُّهَدَٓاءُ عِنْدَ
رَبِّهِمْۜ لَهُمْ اَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْۜ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ
اَصْحَابُ الْجَحِيمِ

"Allah'a ve Peygamberi'ne iman edenler, işte onlar sıddıklar ve şehitlerdir. Rableri katında onların ödülleri ve nurları vardır. **Küfredenlere** ve âyetlerimize yalan diyenlere gelince işte onlar hep cehennemin halklarıdır." (Hadîd, 57/19).

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ
فِيهَاۜ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

"**Küfredip** âyetlerimize yalan diyenler ise, ateşin arkadaşlarıdırlar, orada ebedî kalacaklardır. O ise ne kötü bir varılacak yerdir." (Teğâbün, 64/10).

وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَۜ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

"Kendilerinin Rabbine **küfredenler** için de cehennem azabı vardır, ona gidiş ne kötü sondur." (Mülk, 67/6).

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِنَا هُمْ اَصْحَابُ الْمَشْـَٔمَةِۜ

"Âyetlerimizi **inkâr edenler** ise işte onlardır uğursuzluk mensupları." (Beled, 90/19).

* * *

مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ اَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِه۪ مَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظ۪يمِ

"Ne Ehlikitap'tan **küfredenler,** ne müşriklerden olanlar size Rabbinizden bir hayır indirilmesini candan ister. Allah ise rahmetiyle dilediklerini imtiyazlı kılar. Öyle ya Allah çok büyük lütuf sahibidir." (Bakara, 2/105).

وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذ۪ي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ اِلَّا دُعَٓاءً وَنِدَٓاءً صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ

"O küfredenlerin durumu, çağırma ve bağırma dışındakileri işitmeyene haykıranın durumu gibidir. (Onlar) sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler, artık akıl erdirmezler." (Bakara, 2/171).

Küfredenlere Hayatları ve Yaptıkları Süslü Gösterilmiştir

زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَاللّٰهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَٓاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

"Alçak hayat **küfredenler için** süslü gösterildi, onlar inananları alaya alıyorlar. Oysa korunanlar (takva yoluna girenler) kıyamet günü onların üstündedir. Allah dilediğini hesapsız biçimde rızıklandırır." (Bakara, 2/212).

اَفَمَنْ هُوَ قَٓائِمٌ عَلٰى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَجَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَٓاءَ قُلْ سَمُّوهُمْ اَمْ تُنَبِّؤُنَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْاَرْضِ اَمْ بِظَاهِرٍ مِنَ الْقَوْلِ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا عَنِ السَّب۪يلِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

"Her nefsin ne kazandığını bilen o Zât'a mı (küfrettiler)? Allah'a ortaklar edindiler. De ki: 'Öyle ise onların adlarını söleyin!' Yoksa O'na yeryüzünde kendisinin bilmediği bir ortağı veya yüzeysel/bâtıl bir sözü mü haber vereceksiniz? Hayır, doğrusu o **küfredenlere tuzakları süslü gösterildi,** yoldan çevrildiler. Allah'ın saptırdığını hidâyete erdirecek yoktur." (Ra'd, 13/33).

* * *

اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ
كَفَرُوٓا اَوْلِيَٓاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ اِلَى الظُّلُمَاتِ
اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Allah, iman edenlerin dostudur, kendilerini karanlıklardan aydınlığa çıkarır. **Küfreden kimseler(e gelince)** onların dostları bütün tağutlardır, onları aydınlıktan karanlıklara çıkarırlar. İşte onlar ateşin halkıdır. Onlar orada hep kalacaklar." (Bakara, 2/257).

مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ وَاَنْزَلَ الْفُرْقَانَ اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ لَهُمْ
عَذَابٌ شَدِيدٌ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ

"İnsanları doğru yola iletmek için sana o kitabı, önündekini doğrulayan olarak gerçekle indirdi. Önceden de Tevrat'ı ve İncil'i indirmişti. O Furkan'ı da indirdi. Kuşkusuz, Allah'ın âyetlerini **inkâr edenlere** pek çetin bir azap vardır. Öyle ya Allah intikam sahibi, Azîz'dir." (Âl-i Imrân, 3/3,4).

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ
شَيْـًٔا وَاُولٰٓئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ

"Kuşkusuz **küfredenler,** ne malları ne de çocukları Allah'tan (gelecek) hiçbir şeyi kendilerinden asla engelleyemez. İşte onlardır ateşin yakıtı." (Âl-i Imrân, 3/10).

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ
شَيْـًٔا وَاُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"O küfredenler (var ya) onlardan ne malları ne de çocukları Allah'tan hiçbir şeyi gideremez. İşte onlar o ateşin halklarıdır. Onlar orada sürekli kalıcılardır." (Âl-i Imrân, 3/116).

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ اِلٰى جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ

"O küfredenlere söyle: Yakında yenilecek ve toplanıp cehenneme sürüleceksiniz. O döşek ne kötü!" (Âl-i Imrân, 3/12).

اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسٰى اِنّ۪ي مُتَوَفّ۪يكَ وَرَافِعُكَ اِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ

مِنَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذ۪ينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا

اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَاَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ف۪يمَا

كُنْتُمْ ف۪يهِ تَخْتَلِفُونَ

"Allah şöyle demişti: Ey İsa! Kuşkusuz ben seni öldüreceğim, seni kendime kaldıracağım, seni **o küfredenlerden** temizleyeceğim, sana uyanları kıyamet gününe değin[2], **o küfredenlerin üstünde tutacağım,** sonra yalnız bana olacak dönüşünüz ve ihtilaf edegeldiğiniz şeyler hususunda aranızda hüküm vereceğim." (Âl-i Imrân, 3/55).

فَاَمَّا الَّذ۪ينَ كَفَرُوا فَاُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَد۪يدًا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ

وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِر۪ينَ

"O küfredenler var ya, onları dünyada ve âhirette pek çetin bir azaba çarptıracağım, onların hiçbir yardımcıları olmayacak." (Âl-i Imrân, 3/56).

كَيْفَ يَهْدِي اللّٰهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ ا۪يمَانِهِمْ وَشَهِدُوا اَنَّ الرَّسُولَ

حَقٌّ وَجَاۤءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِم۪ينَ

---

[2] Bu ifâdelerden biz: Hz. İsa'nın yeryüzünden kaldırılmasından sonra Hıristiyanlığın yayılacağının, Hıritiyanlığı kabul eden toplumlarda bu dinin hâkim olacağının, bu gibi uluslarda putperstliğin nüfuzunu kaybedeceğinin, ama Hıritiyan milletler arasında ayrılıkların çoğalacağının ve bu ayrılıkların kıyamete değin süreceğinin vurgulandığını anlıyoruz.

"Allah, imanlarından sonra **inkâra sapan** bir topluluğu nasıl hidâyete erdirir? Oysa o Peygamber'in gerçek olduğuna tanık olmuşlar, hem de kendilerine de apaçık belgeler gelmişti? Allah zalimler topluluğunu hidâyete erdirmez." (Âl-i Imrân, 3/86).

لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا اَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنْقَلِبُوا خَائِبِينَ

"O küfredenlerden bir bölümü kessin veya onları tepeleri aşağı getirsin de hüsrana uğramışlar olarak dönsünler diye (bu yardımı yaptı)." (Âl-i Imrân, 3/127).

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنْ تُطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَرُدُّوكُمْ
عَلٰى اَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ

"Ey iman edenler! Eğer **o küfredenlere** boyun eğerseniz sizi ökçeleriniz üstüne çevirirler de hüsrana uğrayanlar durumuna düşersiniz." (Âl-i Imrân, 3/149).

سَنُلْقِى فِى قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا اَشْرَكُوا
بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَاْوٰيهُمُ النَّارُ وَبِئْسَ
مَثْوَى الظَّالِمِينَ

"Hakkında hiçbir belge indirmediği şeylerle Allah'a ortak koştukları için **o küfredenlerin** yüreklerine korku düşüreceğiz. Varacakları yer ateştir. O zâlimlerin yatağı ne kötüdür." (Âl-i Imrân, 3/151).

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اَنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ خَيْرٌ لِاَنْفُسِهِمْ اِنَّمَا نُمْلِى
لَهُمْ لِيَزْدَادُوا اِثْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ

"Sakın **o küfredenler,** onlara süre vermemizin kendileri için bir hayır olduğunu sanmasın. Onlara sadece, günahı artırsınlar diye mühlet veriyoruz. Onlara horlayıcı bir azap var." (Âl-i Imrân, 3/178).

Hz. Peygamber'in Şahsında Müminlere Teselli

لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ

"O küfredenlerin beldelerde (keyif içinde) dolaşması sakın seni aldatmasın." (Âl-i Imrân, 3/196).

مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ

"Allah'ın âyetleri üzerinde **o küfre sapmış** olanlardan başkası çekişmez. Öyle ise onların beldelerde dolaşması sakın seni aldatmasın." (Mü'min, 40/4).

Küfredenlerin Âhiretteki Pişmanlık ve Temennileri

يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّى بِهِمُ الْأَرْضُ
وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا

"O gün, **o küfredenler** ile Peygamber'e karşı gelenler keşke toprağa karışıp gitseler diye candan isteyecekler. Allah'tan hiçbir sözü gizlemeyecekler." (Nisâ, 4/42).

رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ

"Küfretmiş olanlar zaman gelecek, 'keşke müslüman olsaydık,' diye arzulayacaklar." (Hıcr, 15/2).

وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ
كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَٰذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ

"Ve gerçek vaad yaklaştığı zaman, işte o zaman o **küfredenlerin** hemen gözleri belerecek: 'Eyvah bizlere! Biz bundan gaflette idik, hayır, kendimize zulmetmiş olduk,' diyecekler." (Enbiyâ, 21/97).

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ
تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ
الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ

"O küfre sapmış olanlar dedi: Ne bu Kur'an'a, ne de onun önündekine asla inanmayız. O zâlimler, Rablerinin katında durdurulmuşlarken bir görsen! Onların kimisi kimine sözü döndürür iken hor görülmüş kimseler ululuk taslamış olanlara: 'Siz olmasaydınız elbette inananlar olmuştuk' derler." (Sebe', 34/31).

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا اَرِنَا الَّذَيْنِ اَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ
نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ اَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْاَسْفَلِينَ

"Küfre sapmış olanlar: 'Rabbimiz! O ikiyi, cinlerden ve insanlardan bizi saptırmış olanları bize göster, kendilerini ayaklarımızın altına alalım da en aşağılıklardan olsunlar!' dediler." (Fussilet, 41/29).

* * *

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ اُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ
وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هٰٓؤُلَٓاءِ اَهْدٰى مِنَ الَّذِينَ اٰمَنُوا سَبِيلًا

"Kendilerine o Kitap'tan bir pay verilenlere bakmadın mı? Cibt'e ve Tağut'a inanıyorlar, **küfre sapmış** olanlar için: 'Bunlar o inanmışlardan daha doğru yoldadırlar' diyorlar." (Nisâ, 4/51).

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًاۜ كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ
بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا

"Âyetlerimize **küfredenleri,** onları bir ateşe yaslayacağız. Derileri piştikçe azabı tatsınlar diye onları başka derilerle değiştireceğiz. Doğrusu Allah pek izzetlidir, pek hikmetlidir." (Nisâ, 4/56).

اَلَّذِينَ اٰمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ
الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُٓوا اَوْلِيَٓاءَ الشَّيْطَانِۚ اِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا

"İman edenler Allah yolunda savaşırlar. **Küfredenler ise** Tâğut'un yolunda savaşırlar. Öyle ise şeytanın dostlarına karşı savaşın. Şeytanın tuzağı pek zayıftır." (Nisâ, 4/76).

فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِۚ لَا تُكَلَّفُ اِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَۚ عَسَى
اللّٰهُ اَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُواۜ وَاللّٰهُ اَشَدُّ بَأْسًا وَاَشَدُّ تَنْكِيلًا

"Öyle ise (ey Muhammed) Allah yolunda savaş, sen sadece kendinden sorumlusun. Müminleri (savaşa) teşvik et. Umulur ki Allah **küfredenlerin** gücünü kırar. Öyle ya Allah güç bakımından da cezalandırma yönünden de daha yamandır." (Nisâ, 4/84).

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا

"Kuşkusuz **küfre sapıp** Allah yolundan yüz çevirenler gerçekten pek uzak bir sapıklıkla sapmışlardır." (Nisâ, 4/167).

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا

"Kuşkusuz, **küfre sapıp** zulüm yapanları Allah ne bağışlayacak, ne de onları bir yola iletecek!" (Nisâ, 4/168).

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَٓا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ
وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَٓا اَكَلَ السَّبُعُ اِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ
عَلَى النُّصُبِ وَاَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْاَزْلَامِۜ ذٰلِكُمْ فِسْقٌۜ اَلْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ
كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِۜ اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ
وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِينًاۜ فَمَنِ اضْطُرَّ فِي
مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِاِثْمٍۙ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Size şunlar haram kılındı: Murdar olmuş hayvan, kan, domuz eti, Allah'tan başkasının adı anılarak kesilen, -(henüz canı üstünde iken yetişip) kestikleriniz hariç- boğulmuş, vurulmuş, yukarıdan

düşmüş, süsülmüş, yırtıcı hayvanın yediği, dikili adak taşları üzerinde boğazlanan hayvanlar ve fal oklarıyla şans aramanız. Bütün bunlar bir fasıklıktır. Bugün **o küfredenler** dininizi bastıracaklarından ümit kestiler. Artık onlardan korkmayın, Ben'den korkun. Bugün dininizi sizin için kemale erdirdim, üzerinize nimetimi tamamladım, sizin için din olarak İslam'a razı oldum. Her kim aşırı açlık durumunda çaresiz kalırsa günaha yönelmeksizin (bu haram edilenlerden yiyebilir). Kuşkusuz Allah pek bağışlayıcı, pek merhametlidir." (Mâide, 5/3).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ
لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ وَلَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ

"Küfre sapanlar, yeryüzündekilerinin hepsi ve yanında onun bir katı onların olsa da kıyamet gününün azabından kurtulmak için onu fidye vermek isteseler kendilerinden kabul edilmez, onlara pek elemli bir azap vardır." (Mâide, 5/36).

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى
ابْنِ مَرْيَمَ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ

"İsrailoğullarından **küfre sapanlar** Davud ve Meryem oğlu İsa'nın diliyle lanetlendi. Bu, isyan etmeleri ve (yasakları) çiğneyegelmeleri yüzündendi." (Mâide, 5/78).

تَرٰى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ
لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ سَخِطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ

"İçlerinden pek çoğunun **küfre sapanları** dost edindiklerini görürsün. Nefislerinin kendileri için hazırlayıp sunduğu ne kötü! Allah onlara gazap etmiştir. Azap içinde ise onlar sürekli kalacaklar." (Mâide, 5/80).

مَا جَعَلَ اللّٰهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَٓائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلٰكِنَّ
الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَاَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ

"Allah ne bahîre[3] yapmıştır, ne sâibe[4], ne vasîle[5], ne hâm[6]. Ancak **küfre sapanlar** Allah'a yalan söyleyip iftira ediyorlar. Onların çoğu akıl erdirmezler." (Mâide, 5/103).

اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَ
اِذْ اَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَاِذْ عَلَّمْتُكَ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَاِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ
كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِاِذْنِي فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِاِذْنِي وَتُبْرِئُ
الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ بِاِذْنِي وَاِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى بِاِذْنِي وَاِذْ
كَفَفْتُ بَنِٓي اِسْرَٓائِيلَ عَنْكَ اِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ

"O zaman Allah buyurur: Ey Meryem oğlu İsa! Senin üzerindeki, annenin üzerindeki nimetimi hatırla. Hani seni Rûhulkudüs ile desteklemiştim de insanlara beşikte ve yetişkin iken konuşuyordun. Sa-

---

3 "Bahîra" kelimesi yarma anlamına gelen 'bahr' sözcüğünden türetilmiş olup cahiliye dönemi arap telakkilerinden birini yansıtır. Şöyle ki: Bir deve beş defa doğurup beşincisini erkek doğurduğunda bu hayvanın kulağını yarıp salıverirler, kendisini sağmazlar, kendisinden hiçbir şekilde yararlanmazlardı. İşte bu nitelikteki hayvana 'bahîra' derlerdi.

4 Bu da cahiliye âdetlerinden bir başka uygulamadır. Şöyle ki: Cahiliye devrinde hastalığa yakalanan bir kişi, yakalandığı hastalıktan kurtulduğu takirde devesinin sâibe olmasını adar, bahîra gibi salıverir, kendisinden yararlanılmasını haram ederdi. İşte bu hayvana 'başıboş bırakılmış hayvan' anlamında 'sâibe' denirdi.

5 Bir başka cahiliye töresi. Şöyle ki: Bir koyun dişi doğurursa kendilerinin, erkek doğurursa putlarının olurdu. Eğer ikisini birden doğurursa 'kardeşlerine eklendi' derler. Bu dişiden dolayı erkeğini kurban etmezlerdi.

6 Bu da bir başka cahiliye geleneği. Şöyle ki: Bir erkek devenin dölünden on yavrulama gerçekleşirse onun sırtını haram sayarlar, onu hiçbir sudan ve otlaktan menetmezler 'sırtı korumaya alınmıştır' derlerdi. İşte 'hâm' sözcüğüyle bu töreye işaret edilmiş ve bunun da diğer üç âdet gibi İlâhî dinde yeri olmadığı belirtilmiştir.

na Kitab'ı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim. O çamurdan kuş biçiminde benim iznimle yaratıyor, sonra içine üflüyordun da benim iznimle bir kuş oluveriyordu, doğuştan körü ve abraşı iznimle iyileştiriyordun. Yine iznimle ölüleri çıkarıyordun. İsrailoğullarını senden uzak tutmuştum, çünkü kendilerine apaçık belgelerle gelmiştin de içlerinden **küfre sapanlar:** 'Bu, açık bir büyüden başka şey değildir' demişti." (Mâide, 5/110).

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذٖى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ

"Gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a hamdolsun. Ne var ki **küfre sapmış** olanlar (bunları) Rablerine denk tutuyorlar." (En'âm, 6/1).

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فٖى قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِاَيْدٖيهِمْ لَقَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُبٖينٌ

"Üzerine kâğıtlara yazılmış bir kitap indirseydik de elleriyle ona dokunsalardı **o küfredenler:** 'Bu, açık bir büyüden başka bir şey değildir' derdi." (En'âm, 6/7).

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفٖى اٰذَانِهِمْ وَقْرًا وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتّٰى اِذَا جَاؤُكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذٖينَ كَفَرُوا اِنْ هٰذَا اِلَّا اَسَاطٖيرُ الْاَوَّلٖينَ

"İçlerinden kimi kulak verip seni dinliyor. Onu iyice anlamalarını engellemek için kalpleri üzerine kat kat örtüler geçirdik, kulaklarına da bir ağırlık koyduk. Her mucizeyi görseler de ona inanmazlar. Sonunda sana geldiklerinde seninle tartışmağa koyulurlar. **O küfre sapanlar:** 'Bu, öncekilerin efsanelerinden başka bir şey değildir' derler." (En'âm, 6/25).

Küfür Önderlerinin Tarih Boyunca İnananlara Yöneltttikleri Eleştirilerinden Bir Kesit

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ

"Toplumundan **küfre sapmış** ileri gelenler: 'Gerçekten biz seni bir akıl noksanlığı içinde görüyoruz, cidden biz seni gerçekten yalancılardan sanıyoruz.' dedi." (A'râf, 7/66).

وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا إِنَّكُمْ إِذًا لَخَاسِرُونَ

"Toplumundan ileri gelen **küfre sapmış** olanlar: 'Şuayb'a uyarsanız gerçekten siz o taktirde zarar görürsünüz,' dedi." (A'râf, 7/90).

فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّأْيِ وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ

"Bunun üzerine toplumundan **küfre sapmış ileri gelenler:** 'Seni, bizim gibi bir insandan başkası olarak görmüyoruz, sana ilk bakışta en aşağılarımızdan başkasının uyduğunu da görmüyoruz, bize karşı sizin için bir üstünlük olduğunu da görmüyoruz! Doğrusu sizi yalancılar sanıyoruz,' dediler." (Hûd, 11/27).

فَقَالَ الْمَلَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَأَنْزَلَ مَلٰئِكَةً مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ

"Bunun üzerine kavminden **küfreden ileri gelen** kodaman gürûh: 'Bu, ancak sizin gibi bir insandan başka bir şey değil. Sizin başınıza geçmek istiyor. Eğer Allah dileseydi elbette birtakım melekler gönderirdi. Biz önceki atalarımız içinde bunu işitmedik,' dediler." (Mü'minûn, 23/24).

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاءِ الْاٰخِرَةِ وَاَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۙ مَا هٰذَٓا اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْۙ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ

"Dünya hayatında kendilerine refah verdiğimiz halde **küfredip** âhiret buluşmasını yalanlayan kavminden ileri gelenler ise şöyle dedi: Bu, ancak sizin gibi bir insan, yediğinizden yiyor, içtiğinizden içiyor." (Mü'minûn, 23/33).

* * *

اِذْ يُوحِي رَبُّكَ اِلَى الْمَلٰٓئِكَةِ اَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ اٰمَنُواؕ سَاُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْاَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍؕ

"O zaman Rabbin meleklere vahyediyordu: Hakikaten Ben sizinleyim, haydi iman edenleri pekiştirin, **küfredenlerin** yüreklerine korku salacağım! Haydi vurun boyunlarının üstüne, vurun onların bütün parmaklarına." (Enfâl, 8/12).

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفاً فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْاَدْبَارَۚ

"Ey iman edenler! (Savaş sürecinde) bir araya toplanmış **küfretmiş kişilere** rastladığınızda sakın onlara arkalarınızı dönmeyin." (Enfâl, 8/15).

وَاِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ اَوْ يَقْتُلُوكَ اَوْ يُخْرِجُوكَؕ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللّٰهُؕ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ

"Küfre sapmış olanlar bir zaman seni tutup bağlamaları veya seni öldürmeleri yahut seni (Mekke'den) çıkarmaları için tuzak kuru-

yorlardı. Onlar tuzak kurarlarken Allah da onlara kuruyordu! Allah ise tuzak kuranların en hayırlısıdır." (Enfâl, 8/30).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ۚ
فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ ۗ وَالَّذِينَ
كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ۙ

"Kuşkusuz **küfre sapmış olanlar,** Allah yolundan menetmeleri için mallarını bol bol harcarlar. Yine onları bol bol sarfedecekler. Sonra o harcadıkları kendilerine yürek acısı olacak, ardından yenilecekler. Küfredenler cehenneme sürülecekler." (Enfâl, 8/36).

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ ۚ
وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ

"O **küfredenlere** söyle: Son verirlerse geçmişte olan kendileri için bağışlanır. Dönerlerse gerçekten öncekilerin yasası geçmişti.". (Enfâl, 8/38).

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا ۙ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ
وَأَدْبَارَهُمْ ۚ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ

"Bir görsen: Melekler **o küfredenlerin** canlarını alırken, yüzlerine ve arkalarına vurarak: 'Tadın o yangın azabını,' dediklerini." (Enfâl, 8/50).

كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ ۙ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ فَأَخَذَهُمُ
اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ

"(Bunların gidişi de) Firavun Hanedanı ile onlardan öncekilerin gidişlerinin aynısı: Allah'ın âyetlerine **küfretmişlerdi.** Bunun üzerine Allah kendilerini günahlarıyla yakalamıştı. Cidden Allah pek kuvvetlidir, yaman azaplıdır." (Enfâl, 8/52).

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللّٰهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

"Cidden Allah katında hayvanların en kötüsü **küfre sapanlardır.** Artık onlar imana gelmezler." (Enfâl, 8/55).

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا اِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ

"Sakın **o küfredenler** geçtiklerini (geçip kurtulduklarını) sanmasınlar, hakikaten onlar âciz bırakamazlar." (Enfâl, 8/59).

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ اِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ
عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا
اَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ

"Ey Peygamber! Müminleri savaşmaya teşvik et. İçinizden sabırlı yirmi kişi olursa **küfredenlerden** iki yüz kişiye galip gelirler. Sizden yüz kişi olursa o küfre sapmış olanlardan bin kişiyi yenerler. Çünkü onlar anlamaz bir topluluktur." (Enfâl, 8/65).

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ اَوْلِيَاءُ بَعْضٍ اِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي
الْاَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ

"**Küfre sapanlar** da birbirlerinin dostlarıdır. Siz bunu yapmazsanız yeryüzünde bir fitne ve büyük bir bozgun olur." (Enfâl, 8/73).

وَاَذَانٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ اِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْاَكْبَرِ اَنَّ اللّٰهَ بَرِيءٌ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ فَاِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوا
اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللّٰهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ اَلِيمٍ

"O en büyük hac günü Allah ve Peygamberi'nden insanlara bir duyurudur: Hakikaten Allah müşriklerden uzaktır! Peygamberi de! Tevbe ederseniz bu sizin hayrınızadır. Yüz çevirirseniz bilin ki ger-

çekten siz Allah'ı aciz bırakamazsınız. **O küfredenlere** acı veren bir azabı muştula." (Tevbe, 9/3).

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّٰهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّٰهِ
ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ بِاَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا
مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ

"Yahudiler: 'Üzeyir Allah'ın oğludur' dedi. Hıristiyanlar da: 'Mesih Allah'ın oğludur' dedi. Bu, onların ağızlarıyla söyledikleri sözleridir. Daha önceden **küfretmiş olanların** sözlerine benzetiyorlar. Allah onların canlarını alsın, nereden saptırılıyorlar?" (Tevbe, 9/30).

اِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ اِذْ اَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ
اثْنَيْنِ اِذْ هُمَا فِي الْغَارِ اِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ
مَعَنَا فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَاَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا
وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلٰى وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ
الْعُلْيَا وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Ona yardım etmezseniz gerçekten Allah, o **küfredenler** kendisini çıkardıklarında ona, ikinin ikincisi olarak yardım etmişti. Hani o iki kişi mağarada iken arkadaşına şöyle diyordu: 'Üzülme! Gerçekten Allah bizimle!' Bunun üzerine Allah onun üzerine sükunetini indirmiş, kendisini görmediğiniz askerlerle desteklemiş ve **o küfredenlerin** kelimesini en sefil kılmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah pek izzetlidir, pek hikmetlidir." (Tevbe, 9/40).

Küfredenlerin Dünyadaki İyi İşleri Âhirette Nasıl Değerlendirilecektir

وَمَا مَنَعَهُمْ اَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ اِلَّا اَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ
وَبِرَسُولِهِ وَلَا يَاْتُونَ الصَّلٰوةَ اِلَّا وَهُمْ كُسَالٰى وَلَا يُنْفِقُونَ
اِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ

"Nafakalarının (yaptıkları maddi yardımlarının) kabul edilmesine engel olan şey Allah'a ve Peygamberi'ne **küfretmeleri,** namaza üşene üşene gelmeleri ve istemeye istemeye infakta bulunmalarıdır." (Tevbe, 9/54).

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ اَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اِشْتَدَّتْ بِهِ
الرِّيحُ فِى يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلٰى شَيْءٍ
ذٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ

"Rablerine küfredenlerin durumu, onların işleri, fırtınalı bir günde rüzgârın kendisini savurduğu bir kül gibidir. Kazandıklarından hiçbir şeyi ele geçiremezler. İşte budur o uzak sapıklık." (İbrâhîm, 14/18).

اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَٓائِهٖ فَحَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ
الْقِيٰمَةِ وَزْنًا

"Bunlar işte o kimselerdir ki Rablerinin âyetlerini ve O'na kavuşmayı **inkâr etmişlerdi** de hayır adına yaptıkları bütün işleri boşa gitmiştir. Artık kıyamet günü Biz onlara hiçbir vezin (tartı, ölçü) tutturmayız. (Kehf, 18/105).

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ اَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِى حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا
وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِى
الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ

"İnkâr etmiş olan kimseler ateşe sunulacakları gün kendilerine: 'Siz bütün zevklerinizi dünya hayatınızda giderdiniz ve onlarla safa sürdünüz, alacağınızı aldınız! Yeryüzünde haksızlıkla kibirlilik taslamanız yüzünden ve dinden çıkıp fasıklık yapmanızdan ötürü artık bugün horluk azabına çarptırılacaksınız' denilir." (Ahkâf, 46/20).

* * *

وَلَا تُصَلِّ عَلٰٓى اَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ اَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلٰى قَبْرِهٖ اِنَّهُمْ
كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ

"İçlerinden ölen herhangi biri üzerine asla namaz kılma ve kabri başında dikilme! Çünkü onlar Allah'a, Peygamberi'ne **küfrettiler** ve onlar fasık olarak öldüler." (Tevbe, 9/84).

وَجَٓاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْاَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا
اللّٰهَ وَرَسُولَهُۜ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ

"Bedevilerden özür beyan edenler, kendilerine izin verilmesi için geldiler. Allah'a ve Peygamberi'ne yalan söyleyenler ise oturup kaldılar. İçlerinden **küfredenlere** yakında elem veren bir azap dokunacak." (Tevbe, 9/90).

وَهُوَ الَّذٖى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فٖى سِتَّةِ اَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى
الْمَٓاءِ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلاًۜ وَلَئِنْ قُلْتَ اِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ
بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوٓا اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُبٖينٌ

"O Zat ki, hanginiz amelce daha iyisiniz diye sizi sınamak üzere gökleri ve yeri altı günde yarattı. O zaman Arş'ı su üzerinde idi. Bununla birlikte sen: 'Kuşkusuz siz ölüm sonrası diriltileceksiniz' dersen **o küfredenler** elbette: 'Bu, apaçık büyüden başka bir şey değil!' derler." (Hûd, 11/7).

وَاُتْبِعُوا فٖى هٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اَلَٓا اِنَّ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْۜ
اَلَا بُعْدًا لِعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ع

"Bu dünyada ve kıyamet gününde bir lanete tabi tutuldular. Dikkat! Gerçekten Âd, **Rablerine küfretmişlerdi.** Dikkat! Hud'un toplumu Âd geberip gitti!" (Hûd, 11/60).

كَاَنْ لَمْ يَغْنَوْا فٖيهَاۜ اَلَٓا اِنَّ ثَمُودَا۬ كَفَرُوا رَبَّهُمْۜ اَلَا بُعْدًا لِثَمُودَ ع

"Sanki orada hiç kalmamışlardı. Dikkat! Gerçekten Semud (toplumu) Rablerine **küfretmişlerdi.** Dikkat! Uzaklık Semud içindir." (Hûd, 11/68).

Asıl Hayret Edilecek Söz

وَاِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ ءَاِذَا كُنَّا تُرَابًا ءَاِنَّا لَفٖى خَلْقٍ جَدٖيدٍۜ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ الْاَغْلَالُ فٖٓى اَعْنَاقِهِمْۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ فٖيهَا خَالِدُونَ

"Eğer hayret edeceksen asıl hayret edilecek olan onların şu sözüdür: 'A, a bir toprak olduğumuzda gerçekten biz mi yeni bir yaratılış içinde olacak mışız?' İşte onlar! O kimseler ki Rablerine **küfrettiler.** İşte onlar! Demir halkalar boyunlarında. İşte onlar ateşin halklarıdır! Onlar orada sürekli kalacaklar!" (Ra'd, 13/5).

ذٰلِكَ جَزَٓاؤُ۬هُمْ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاٰيَاتِنَا وَقَالُٓوا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدٖيدًا

"İşte bu, onların cezası. Çünkü onlar âyetlerimize **küfretmişler** ve: 'Biz, bir sürü kemik ve toz-toprak olduğumuzda mı, gerçekten biz mi yepyeni bir yaratılışla diriltilmiş olacağız?' dediler." (İsrâ, 17/98).

وَقَالَ الَّذٖينَ كَفَرُٓوا ءَاِذَا كُنَّا تُرَابًا وَاٰبَٓاؤُ۬نَٓا اَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ

"Ve o **küfredenler** şöyle dediler: Biz ve atalarımız toprak olduğumuz zaman mı gerçekten biz mutlaka çıkarılacak mıyız?" (Neml, 27/67).

وَقَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ اِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍۙ اِنَّكُمْ لَفٖى خَلْقٍ جَدٖيدٍۚ

"Küfre sapmış olanlar dedi: Tamamen dağılıp parça parça edildiğinizde, gerçekten sizin yepyeni bir yaratılış içinde olacağınızı size haber veren bir adamı gösterelim mi size?" (Sebe', 34/7).

* * *

وَيَقُولُ الَّذٖينَ كَفَرُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّهٖۜ اِنَّمَٓا اَنْتَ مُنْذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ

"O küfredenler: 'Kendisine Rabbinden bir mucize indirilmeli değil miydi?' diyorlar. Sen sadece bir uyarıcısın. Her toplum için bir rehber vardır." (Ra'd, 13/7).

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ
وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ

"Küfredenler diyor: 'Rabbinden kendisine bir mucize indirilmeli değil miydi?' De ki: Kuşkusuz Allah, dilediğini saptırır, dönüş yapanı da kendisine iletir." (Ra'd, 13/27).

وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتَىٰ بَلْ
لِلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا أَفَلَمْ يَيْأَسِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَهَدَى
النَّاسَ جَمِيعًا وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ أَوْ
تَحُلُّ قَرِيبًا مِنْ دَارِهِمْ حَتَّىٰ يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ

"Eğer, kendisiyle dağların yürütüldüğü veya kendisiyle yerin paramparça edildiği yahut kendisiyle ölülerin konuşturulduğu bir Kur'an olsaydı (yine inanmazlardı!). Daha doğrusu bütünüyle iş Allah'ın tekelindedir. İman etmiş olanlar (o kâfirlerin imana girmeyeceklerinden) hâlâ umut kesmediler mi/bilip anlamadılar mı ki Allah dileseydi bütün insanları hidâyete erdirirdi! **O küfredip du**ranlar var ya onlara, yaptıkları yüzünden büyük bir bela çarpacak veya (büyük bela) yurtlarının yakınına konacak. Derken Allah'ın vaadi gelecek. Kuşkusuz Allah, belirlenmiş süreden caymaz." (Ra'd, 13/31).

وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ
فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ

"Gerçekten, senden önceki peygamberler ile de alay edildi. Sonuçta **o küfredenlere** süre tanıdım, ardından kendilerini (azapla) yakaladım. Azabım nasıldı?" (Ra'd, 13/32).

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ كَفَى بِاللّٰهِ شَهِيدًا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ

"O küfredenler: 'Sen, gönderilmiş bir elçi değilsin' diyor. De ki: Benimle aranızda şâhid olarak Allah ve bir de yanında o Kitab'ın bilgisi bulunanlar yeter." (Ra'd, 13/43).

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ اَرْضِنَا اَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا فَاَوْحَى اِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ

"Küfredenler peygamberlerine: 'Ya sizi toprağımızdan çıkaracağız ya da çare yok dinimize döneceksiniz!' dediler. Bunun üzerine onlara Rableri şöyle vahiyde bulundu: Elbette o zalimleri helak edeceğiz." (İbrâhîm, 14/13).

لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا اَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ

"(Diriltecek ki) onlara, hakkında ihtilafa düştükleri şeyi açıklasın ve bir de o **küfredenler** gerçekte kendilerinin yalancı olduklarını bilsin." (Nahl, 16/39).

وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ

"Gün gelir her ümmetten bir tanık göndeririz. İşte ondan sonra o **küfretmiş** olanlara izin verilmez. Onlar, rızalık istenecek kimseler de değiller." (Nahl, 16/84).

اَلَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ

"Küfreden ve Allah yolundan çevirenler var ya, bozgunculuk yapagelmeleri yüzünden kendilerine o azap üstüne bir azap artırmışızdır." (Nahl, 16/88).

Kâfirlerin İstihzalarının Sonu

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ اِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا اٰيَاتِي وَمَا اُنْذِرُوا هُزُوًا

"Peygamberleri sadece müjdeciler, uyarıcılar olarak gönderdik. **Küfretmiş olanlar** ise bâtıla sarılarak bâtılla hakkı ortadan kaldırmak için mücadele ediyorlar. Âyetlerimi ve uyarıldıkları şeyi bir eğlence edindiler." (Kehf, 18/56).

ذٰلِكَ جَزَٓاؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا اٰيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا

"İşte böyle, onların cezası cehennemdir. Çünkü **küfretmişler,** Benim âyetlerimi ve peygamberlerimi alaya almışlardır." (Kehf, 18/106).

فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ

"Sonra gruplar kendi aralarında ihtilafa düştüler. Artık büyük bir günün görülecek dehşetinden vay o **kâfirlere!"** (Meryem, 19/37).

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوٓا اَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَاَحْسَنُ نَدِيًّا

"Âyetlerimiz kendilerine açık açık okunduğunda o **küfredenler** iman edenlere: 'Bu iki grubun hangisinin makamı daha iyi ve meclisi daha güzel?' dediler." (Meryem, 19/73).

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَا قُلْ اَفَاُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذٰلِكُمْ اَلنَّارُ وَعَدَهَا اللّٰهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

"Kendilerine karşı âyetlerimiz birer açık kanıt olarak okunduğunda da o **kâfirlerin** yüzlerinden inkârcılıklarını tanırsın. Karşılarında âyetlerimizi okuyanlara nerede ise saldırıverecek gibi olurlar. De ki: Şimdi size ondan daha kötü olanını haber vereyim mi? Ateş! Allah onu, **küfredenlere vaad** buyurdu ki o ne kötü sondur!" (Hacc, 22/72).

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هٰذَا اِلَّا رَجُلٌ يُر۪يدُ اَنْ يَصُدَّكُمْ
عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَاؤُ۬كُمْ وَقَالُوا مَا هٰذَا اِلَّا اِفْكٌ مُفْتَرًىۜ وَقَالَ الَّذ۪ينَ
كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاۤءَهُمْ اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُب۪ينٌ

"Karşılarında açık açık âyetlerimiz okunduğunda: 'Bu, sadece sizi atalarınızın tapıp durduklarından çevirmek isteyen bir adam!' dediler. Ve yine: 'Bu (Kur'ân) yalnız uydurulmuş bir yalandır!' dediler. Yine **o küfre sapmış** olanlar kendilerine hak geldiğinde: 'Bu, ancak apaçık bir büyüdür.' dediler." (Sebe', 34/43).

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاۤءَهُمْ
هٰذَا سِحْرٌ مُب۪ينٌ

"Karşılarında âyetlerimiz açık açık, parlak parlak okunurken de o **inkâr edenler** kendilerine gerçek geldiği zaman: 'Bu apaçık bir büyüdür' dediler." (Ahkâf, 46/7).

* * *

لَوْ يَعْلَمُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا ح۪ينَ لَا يَكُفُّونَ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ
وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ

"O küfredenler, yüzlerinden ve arkalarından ateşi engelleyemeyecekleri ve hiçbir taraftan yardım görmeyecekleri o anı bir bilseler!" (Enbiyâ, 21/39).

هٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا ف۪ي رَبِّهِمْ فَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ
ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُؤُ۫سِهِمُ الْحَم۪يمُ

"Şu ikisi Rableri hakkında muhakemeye duruşmuş iki hasımdır. Bu yüzden **o küfredenler için,** ateşten çamaşırlar biçilmiştir. Başlarının üstünden kaynar su dökülür." (Hacc, 22/19).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يُرِدْ
فِيهِ بِإِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ

"Ama **küfretmiş olanlar** Allah'ın yolundan ve kendisini mukim ve misafir (yerli ve yabancı), içinde eşit şekilde hareket etmek üzere bütün insanlar için yapmış olduğumuz Mescid-i Harâm'dan engelliyorlar. Her kim orada zulümle sapmak isterse ona pek elem veren bir azaptan tattırırız." (Hacc, 22/25).

وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً
أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ

"O küfredenler de o saat kendilerine ansızın gelinceye veya onlara kısır bir günün azabı varıncaya kadar ondan (Kur'ân'dan) bir kuşku içinde kalır giderler." (Hacc, 22/55).

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هٰذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرٰيهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ
آخَرُونَ فَقَدْ جَاؤُ ظُلْمًا وَزُورًا

"O küfredenler: 'Bu, sırf bir iftira, onu o uydurdu, başka bir kavim de buna karşı ona yardımda bulundu' dediler. Doğrusu bir haksızlığa, bir iftiraya başvurdular." (Furkân, 25/4).

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذٰلِكَ لِنُثَبِّتَ
بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا

"Yine **o küfredenler:** 'O Kur'ân, ona hepsi birden indirilseydi ya!' dediler. Biz onu, gönlüne iyi yerleştirelim diye böyle indirdik ve olağanüstü bir okuyuşla ağır ağır okuduk." (Furkân, 25/32).

Kâfirlerin Müminlere Yaptıkları Tazeliğini Koruyan Bazı Teklifleri ve Sözleri

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ
وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

"Bir de **küfredenler** iman etmiş olanlara: 'Bizim yolumuza uyun, sizin günahlarınızı da yüklenelim' dediler. Oysa onların günahlarından hiçbir şey yüklenecek değiller ve elbette onlar yalancılardır." (Ankebût, 29/12).

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ وَإِذْ لَمْ
يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هٰذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ

"Bir de **küfredenler** iman edenler hakkında: 'Eğer o bir hayır olsaydı bizden önce ona koşmazlardı' dediler. Bunu başaramayınca da: 'Bu, eski bir yalan' dediler." (Ahkâf, 46/11).

* * *

قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللّٰهِ أُولٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

"De ki: Benimle sizin aranızda tanık olarak Allah yeter. O, göklerde ve yerde ne varsa bilir. Bâtıla inanıp da Allah'a **küfredenler,** işte zarara uğrayanlar hep onlardır." (Ankebût, 29/52).

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هٰذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ
بِآيَةٍ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ

"Andolsun gerçekten bu Kur'an'da insanlara her örneği verdik. Yemin olsun onlara herhangi bir mucize getirsen **küfre sapmış olanlar** kesinlikle: 'Siz başka değil sadece iptalcilersiniz,' derler." (Rûm, 30/58).

قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ

"De ki: Fetih günü, **o küfredenlere** imanları fayda vermez ve onlar süre verilenler de değillerdir." (Secde, 32/29).

وَرَدَّ اللّٰهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللّٰهُ قَوِيًّا عَزِيزًا

"Allah, **küfre sapmış** olanları geri çevirdi. Hiçbir hayra ulaşamadılar. Allah, savaş hususunda müminlere yetmiştir. Allah çok güçlüdür, çok kuvvetlidir." (Ahzâb, 33/25).

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

"Küfre sapmış olanlar: 'Bize o saat (kıyamet) gelmez' dedi. De ki: Hayır! Gaybı bilen Rabbime andolsun ki o size elbette gelecek. Göklerde ve yerde zerre miktarı O'ndan kaçmaz, ne bundan daha küçük ne daha büyük illâ ki (her şey) apaçık bir kitaptadır." (Sebe', 34/3).

وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ

"Halbuki daha önce kendisine **küfretmişlerdi**. Uzak bir yerden gayba (taş) fırlatıyorlardı." (Sebe', 34/53).

اَلَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَبِيرٌ

"Küfreden kimseler için çetin bir azap kesindir. İnanıp yararlı işler işleyenlere ise bir bağışlama, pek büyük bir mükâfat vardır." (Fâtır, 35/7).

ثُمَّ اَخَذْتُ الَّذٖينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكٖيرِ

"Sonra **o küfredenleri** yakaladım. Nasıl oldu azabım?" (Fâtır, 35/26).

وَاِذَا قٖيلَ لَهُمْ اَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ قَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا
اَنُطْعِمُ مَنْ لَوْ يَشَٓاءُ اللّٰهُ اَطْعَمَهُٓ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فٖى ضَلَالٍ مُبٖينٍ

"Onlara: 'Allah'ın sizi rızıklandırdığı şeyden infakta bulunun' denildiğinde o **inkâr edenler** iman etmiş olanlara: 'Allah dileseydi kendisine yedireceği kimseye biz mi yedireceğiz? Siz sadece apaçık bir sapıklık içindesiniz' dediler." (Yâsîn, 36/47).

فَكَفَرُوا بِهٖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ

"Ama ona **küfrettiler**. İleride bilecekler!" (Sâffât, 37/170).

بَلِ الَّذٖينَ كَفَرُوا فٖى عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ

"Hayır o **küfre sapmış** olanlar bir gurur, bir ayrılık içindeler." (Sâd, 38/2).

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَٓاءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذٰلِكَ ظَنُّ الَّذٖينَ كَفَرُوا
فَوَيْلٌ لِلَّذٖينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ

"Göğü, yeri ve aralarındakini boşuna yaratmadık. O, **küfre sapmışların sanısı**. Ateşten dolayı vay o küfretmiş olanların haline." (Sâd, 38/27).

وَسٖيقَ الَّذٖينَ كَفَرُوٓا اِلٰى جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُهَا فُتِحَتْ اَبْوَابُهَا
وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَٓا اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ
رَبِّكُمْ وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَٓاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ
الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرٖينَ

"Küfre sapmış olanlar bölükler halinde cehenneme sürülmüştür. Nihâyet oraya vardıklarında cehennemin kapıları açılır ve bekçileri onlara: 'Size, içinizden, karşınızda Rabbinizin âyetlerini okuyan ve sizi bugününüze ulaşma hususunda uyaran elçiler gelmedi mi?' der. 'Evet' derler. Ne var ki o kâfirlere azap sözü hak olmuştur." (Zümer, 39/71).

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانَتْ تَاْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَاَخَذَهُمُ
اللّٰهُ اِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ

"Bu böyle, çünkü onlar, peygamberleri kendilerine açık kanıtlar getirirken onlar **küfretmişlerdi**. Bu yüzden Allah onları yakalamıştı. Cidden O, pek güçlüdür, pek yaman azaplıdır." (Mü'min, 40/22).

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ

"Küfre sapmış kimseler: 'Bu Kur'an'ı dinlemeyin, okunduğunda gürültü edin, belki siz baskın çıkarsınız,' dediler." (Fussilet, 41/26).

فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَسْوَاَ الَّذِى كَانُوا يَعْمَلُونَ

"O küfretmiş olanlara elbette pek çetin bir azabı tattıracağız, onları mutlaka yapmakta olduklarından daha beter bir cezaya çarptıracağız." (Fussilet, 41/27).

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَاِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ

"Kuşkusuz **o kimseler ki** kendilerine gelince o Zikr'e, küfrettiler. Oysa o, elbette çok izzetli bir Kitap'tır." (Fussilet, 41/41).

وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هٰذَا لِى وَمَا
اَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُجِعْتُ اِلٰى رَبِّى اِنَّ لِى عِنْدَهُ لَلْحُسْنٰى
فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ

"Andolsun insana, kendisine dokunan bir zararın ardından bizden bir rahmeti tattırırsak der: Bu benim! O saatın kopacağını da sanmam! Yemin olsun şâyet Rabbime döndürülürsem O'nun katında be-

nim için elbette daha güzel(i vardır.) **Küfretmiş olanlara** ne yaptıklarını kuşkusuz haber vereceğiz! Kesin onlara pek kaba bir azaptan tattıracağız." (Fussilet, 41/50).

وَاَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا اَفَلَمْ تَكُنْ اٰيَاتِى تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا
مُجْرِمِينَ

"**Küfretmiş kimselere** gelince: 'Âyetlerim karşınızda okunmuyor muydu? Ama kibirlendiniz! Suçlular toplumu oldunuz.' (denilir.)" (Câsiye, 45/31).

مَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ مُسَمًّى
وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا اُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ

"Biz o gökleri ve yeri ancak hak ile ve belirlenmiş bir süre ile yarattık. **Küfredenler ise** uyarıldıkları şeylerden yüz çeviriyorlar. (Ahkâf, 46/3).

اَلَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ

"**Küfreden** ve Allah yolundan yüz çeviren kimselerin Allah uğraşlarını boşa çıkarmaktadır." (Muhammed, 47/1).

ذٰلِكَ بِاَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَاَنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ
كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ اَمْثَالَهُمْ

"Bunun sebebi, **çünkü küfredenler** kendilerini bâtıla uydurmakta, iman edenler ise Rablerinden gelen hakka uymaktadırlar. İşte Allah insanlara kılıklarını böyle tanıtır." (Muhammed, 47/3).

فَاِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتّٰى اِذَا اَثْخَنْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَاِمَّا
مَنًّا بَعْدُ وَاِمَّا فِدَاءً حَتّٰى تَضَعَ الْحَرْبُ اَوْزَارَهَا ذٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللّٰهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ
وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَا بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ فَلَنْ يُضِلَّ اَعْمَالَهُمْ

"Onun için **küfredenlerle** savaşa tutuştunuz mu hemen boyunlarını vurmağa bakın! Güçlerini derinden kırıp tepeleyinceye değin. (Üstünlük sağlayınca da) bağı sıkı basın. Ondan sonra da savaş ağırlıklarını atana kadar ya lutufta bulunmak (karşılıksız salı vermektir) ya da fidye alarak bırakmaktır. Allah dilese elbette onlardan öc alıverir. Ama sizi birbirinizle sınayacak. Allah yolunda öldürülenlere gelince, Allah onların yaptıklarını asla boşa çıkarmaz." (Muhammed, 47/4).

وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ

"Küfredenler ise yıkım onlara! Ne yapacaklarını şaşırtmaktadır." (Muhammed, 47/8).

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ

"Kuşkusuz Allah, iman edip iyi iyi işler yapanları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. **Küfredenler ise** zevk sürmeğe bakarlar ve hayvanlar gibi yer-içerler. Ateş de onlar için barınaktır." (Muhammed, 47/12).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ
لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَسَيُحْبِطُ أَعْمَالَهُمْ

"Haberiniz olsun ki **o küfredip** Allah yolundan engelleyen ve hak kendilerine apaçık belli olduktan sonra Peygamber'e karşı gelenler hiçbir zaman Allah'a zerrece bir zarar verecek değiller. O, onların çalışmalarını hiç edecektir." (Muhammed, 47/32).

وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوُا الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

"Eğer **o küfredenler** sizinle çarpışsaydılar mutlaka arkalarını döneceklerdi. Sonra da ne bir dost bulabileceklerdi ne de bir yardımcı." (Feth, 48/22).

هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ مَعْكُوفًا
أَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ

اَنْ تَطَؤُهُمْ فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ لِيُدْخِلَ اللّٰهُ فِى رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا

"Onlar, **o küfredip de** sizi Mescid-i Haram'dan ve tahsis edilmiş kurbanlıkları yerine varmaktan engelleyen kimselerdir. Eğer kendilerini bilmediğiniz birtakım erkek müminlerle kadın müminleri bilmeyerek çiğneyip de şanınıza o yüzden bir leke gelecek olmasaydı (Allah, Hudeybiye sürecinde sizin savaşmanızı engellemezdi. Bunu da) Allah, dilediğini rahmetine koyacağı için yaptı. Eğer onlar çekilebilselerdi elbette içlerinden **o küfredenleri** acıtan bir azaba uğratırdık." (Feth, 48/25).

اِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِى قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلٰى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَاَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى وَكَانُوا اَحَقَّ بِهَا وَاَهْلَهَا وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

"O küfredenler kalplerinde o bağnazlığı, cahiliye bağnazlığını kaynattığı sırada ki Allah o zaman, Peygamberi ile inananlar üzerine sekînetini (huzurunu) indirdi ve kendilerini 'takva' kelimesine gerekli kıldı. Onlar da ona zaten layık ve ehil idiler. Evet Allah her şeyi pekâlâ bilen bulunuyor." (Feth, 48/26).

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِى يُوعَدُونَ

"Artık tehdit edilip durdukları o günlerinden dolayı vay **o küfredenlere!"** (Zâriyât, 51/60).

اَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ

Yoksa bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Fakat **o küfredenler** kendileri o tuzağa düşeceklerdir. (Tûr, 52/42).

فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَاْوٰيكُمُ النَّارُ هِىَ مَوْلٰيكُمْ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

"Artık bugün sizden de **o küfretmiş** kimselerden de fidye kabul edilmez, sığınacağınız yer ateştir, layıkınız odur, ona gidiş de ne fenadır!" (Hadîd, 57/15).

هُوَ الَّذٖٓى اَخْرَجَ الَّذٖينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِاَوَّلِ الْحَشْرِ ۜ
مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوٓا اَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَاَتٰيهُمُ
اللّٰهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فٖى قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ
بُيُوتَهُمْ بِاَيْدٖيهِمْ وَاَيْدِى الْمُؤْمِنٖينَ فَاعْتَبِرُوا يَٓا اُولِى الْاَبْصَارِ

"O, Ehlikitaptan **inkâr edenleri** ilk haşr için yurtlarından çıkaran Zat'tır. Siz, onların çıkacaklarını sanmadınız. Onlar da kalelerinin, sığınaklarının kendilerini Allah'tan koruyacak engeller olduğunu sandılar. Fakat Allah onları hesaba katmadıkları yönden bastırdı ve yüreklerinin içine korku düşürdü. Öyle ki evlerini, bir taraftan kendi elleriyle bir yandan da müminlerin elleriyle harap ediyorlardı. Düşünün de ibret alın ey görecek gözleri olanlar!" (Haşr, 59/2).

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذٖينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِاِخْوَانِهِمُ الَّذٖينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ
لَئِنْ اُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطٖيعُ فٖيكُمْ اَحَدًا اَبَدًا وَاِنْ
قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ ۜ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

"Şu münafıklık yapanlara bakmaz mısın? Ehlikitaptan **o inkâr eden kardeşlerine**: 'Yemin ederiz ki eğer siz çıkarılırsanız elbette biz de sizinle birlikte çıkarız ve sizin hakkınızda hiçbir zaman kimseye itâat etmeyiz; şâyet size savaş yapılırsa muhakkak size yardım ederiz' diyorlar. Oysa Allah şahittir ki onlar kesin yalancıdırlar." (Haşr, 59/11).

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوّٖى وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَٓاءَ تُلْقُونَ اِلَيْهِمْ
بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَٓاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَاِيَّاكُمْ اَنْ تُؤْمِنُوا
بِاللّٰهِ رَبِّكُمْ ۜ اِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فٖى سَبٖيلٖى وَابْتِغَٓاءَ مَرْضَاتٖى تُسِرُّونَ

إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ
فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

"Ey iman edenler! Düşmanımı ve düşmanınızı dost edinmeyin. Onlar size gelmiş olan hakka **küfretmişler** iken siz onlara dostluk gösteriyorsunuz. Rabbiniz Allah'a iman ediyorsunuz diye sizi ve Peygamberi çıkarıyorlardı. Eğer sizler Benim yolumda ve hoşnutluğum uğrunda cihad için çıktınızsa kendilerine dostlukla (nasıl) sır verirsiniz? Oysa Ben sizin gizlediklerinizi de açıkladıklarınızı da bilirim. İçinizden her kim onu yaparsa artık düz yolun ortasında şaşırmış olur." (Mümtehine, 60/1).

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"Rabbimiz! Bizleri **o küfredenlerin** fitnesi kılma ve bizleri bağışla. Çünkü Sensin ancak öyle izzetli, öyle hikmetli!" (Mümtehine, 60/5).

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

"Bundan önce **küfredenlerin** haberi size gelmedi mi? Ki yaptıklarının vebâlini tattılar. Onlara bir de pek acıtan bir azap var." (Teğâbün, 64/5).

ذٰلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا
فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى اللّٰهُ وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ

"Çünkü onlara peygamberleri apaçık mu'cizelerle geliyorlardı da onlar: 'Bizi bir insan mı yola getirecek' deyip **küfretmişler** ve tersine gitmişlerdi. Allah da ihtiyaçsız olduğunu gösterdi. Öyle ya, Allah pekâlâ zengindir, pekâlâ övülendir." (Teğâbün, 64/6).

زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا
عَمِلْتُمْ وَذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ

"**Küfredenler** asla dirilmeyeceklerini ileri sürdüler. De ki: Hayır! Rabbim hakkı için kesin diriltileceksiniz, sonra da muhakkak yaptıklarınız size anlatılacaktır ve o, Allah'a göre kolaydır." (Teğâbün, 64/7).

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَۜ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Ey **küfredenler!** O gün özür dilemeğe kalkmayın, çünkü hep yaptıklarınızın cezasını çekeceksiniz." (Tahrîm, 66/7).

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا امْرَاَتَ نُوحٍ وَامْرَاَتَ لُوطٍۜ كَانَتَا
تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا
عَنْهُمَا مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا وَق۪يلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِل۪ينَ

"Allah **küfredenlere** Nuh'un karısıyla Lut'un karısını bir örnek verdi. O iki kadın kullarımızdan birer salih kulun nikâhları altındaydılar da onlara hainlik ettiler. Onun için o iki iyi kul da onları Allah'ın azabından zerrece kurtaramadılar. O iki kadının ikisine de: 'Girin ateşe girenlerle birlikte' denildi." (Tahrîm, 66/10).

فَلَمَّا رَاَوْهُ زُلْفَةً س۪يٓـَٔتْ وُجُوهُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَق۪يلَ هٰذَا الَّذ۪ي كُنْتُمْ
بِه۪ تَدَّعُونَ

"Derken vakti gelip de onu yakından gördüklerinde o **küfredenlerin** yüzleri kötüleşiverdi ve: 'İşte o sizin kendinize çağırıp durduğunuz budur,' denildi." (Mülk, 67/27).

وَاِنْ يَكَادُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِاَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ
اِنَّهُ لَمَجْنُونٌ

"Ve gerçekten **o küfredenler** o zikri duydukları vakit az daha seni gözleriyle kaydıracaklardı. Bir de kalkmışlar: 'O kesin bir deli' diyorlar." (Kalem, 68/51).

فَمَالِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِع۪ينَ

"Şimdi ne oluyor **o küfredenlere** ki sana doğru boyunlarını uzatarak koşuyorlar?" (Meâric, 70/36).

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ

"Dahası **o küfredenler** yalan derler." (İnşikâk, 84/22).

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِى تَكْذِيبٍ

"Fakat **o küfredenler** hâlâ bir yalanlama içindeler." (Burûc, 85/19).

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ

"Ehlikitaptan ve müşriklerden **küfretmiş bazı kişiler,** kendilerine o açık delil (Peygamber) gelinceye değin (küfürlerinden) ayrılacak değillerdi.[7]"(Beyyine, 98/1).

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِى نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا اُولٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ

"Gerek kitap verilenlerden, gerek müşriklerden olsun **küfredenler** kesin cehennem ateşindedirler, orada ebedî kalacaklardır. İşte onlardır insanların şerlileri!" (Beyyine, 98/6).

F) "Kafir Oldunuz" Anlamında Dili Geçmiş Zaman İkinci Çoğul Eril Şahıs Etken Kipi " كَفَرْتُمْ =kefertum" Fiili ile "Kafir Olduk, Tanımadık" Manasında Dili Geçmiş Zaman Birinci Çoğul Etken " كَفَرْنَا =kefernâ" Fiilinin Geçtiği Âyetler

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَاَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ اَكَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

[7] Bu anlam ' مِنْ اَهْلِ ' lafzındaki ' مِنْ ' in teb'îzıyye için olduğu yorumları temel alınarak verilmiştir. ' مِنْ ', i, teb'îzıyye değil de tebyîniyye olarak değerlendirip ' مُنْفَكِّينَ ' kelimesinin lugavî özelliğini dikkate alan yorumlara göre âyeti şöyle çevirebiliriz: "İnkara sapmış olan Ehlikitap ve müşrikler, kendilerine o açık delil (Peygamber) gelinceye değin bölük-pörçük olacak (gruplara ayrılacak) değillerdi."

"O gün kimi yüzler ağarır, kimi yüzler kapkara kesilir. Yüzleri kapkara kesilenlere: 'İmanınızdan sonra **inkâr mı ettiniz**? Öyle ise inkâr edegelmeniz yüzünden tadın azabı' (denilir)." (Âl-i Imrân, 3/106).

لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيمَانِكُمْۜ اِنْ نَعْفُ عَنْ طَٓائِفَةٍ
مِنْكُمْ نُعَذِّبْ طَٓائِفَةً بِاَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ

"Özür dilemeyin, siz gerçekten imanınızdan sonra **küfrettiniz**. İçinizden bir grubu bağışlarsak bir kısmını ise -mücrim olduklarından- azaba çarptıracağız." (Tevbe, 9/66).

وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ
عَذَابٖى لَشَدٖيدٌ

"Bir zaman Rabbiniz şöyle bildirmişti: Eğer şükrederseniz kesinlikle size artırırım, **küfrederseniz** kuşkusuz azabım elbette pek çetindir." (İbrâhîm, 14/7).

اَمْ اَمِنْتُمْ اَنْ يُعٖيدَكُمْ فٖيهِ تَارَةً اُخْرٰى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ
الرّٖيحِ فَيُغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهٖ تَبٖيعًا

"Yoksa sizi tekrar bir başka kez denize döndürüp üzerinize kırıp geçiren bir rüzgâr salmasından ve **küfretmeniz** yüzünden sizi boğmasından (böyle bir şey yapmaz diye) teminat mı aldınız? Sonra karşımızda durup sizin için onun öcünü alan bulamazsınız." (İsrâ, 17/69).

ذٰلِكُمْ بِاَنَّهُٓ اِذَا دُعِيَ اللّٰهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْۚ وَاِنْ يُشْرَكْ بِهٖ تُؤْمِنُواۜ
فَالْحُكْمُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ الْكَبٖيرِ

"Bu böyle. Çünkü Allah bir olarak çağırıldığında **küfretmiştiniz**. O'na ortak koşulduğunda ise inanırdınız. Sonuçta hüküm çok yüce, çok ulu Allah'ındır." (Mü'min, 40/12).

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهٖ مَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ
هُوَ فٖى شِقَاقٍ بَعٖيدٍ

"De ki: Ne dersiniz? Eğer o (Kur'ân), Allah katından ise sonra siz de onu **inkâr etmişseniz**, derin bir ayrılık içinde bulunandan daha şaşkın kimdir?" (Fussilet, 41/52).

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَكَفَرْتُمْ بِه۪ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪لَ
عَلٰى مِثْلِه۪ فَاٰمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْد۪ي الْقَوْمَ الظَّالِم۪ينَ

"De ki: Şuna vicdanınızda bir baktınız mı? Eğer bu (Kur'ân), Allah tarafından da, siz ona **küfrettinizse** ve İsrâîloğullarından bir tanık onun benzerine tanıklık edip iman getirdi de siz kibirlenmek istediyseniz? Şüphe yok ki Allah, zâlimleri doğru yola çıkarmaz." (Ahkâf, 46/10).

فَكَيْفَ تَتَّقُونَ اِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ ش۪يبًا

"O halde **küfrederseniz**, çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirecek bir günden nasıl korunursunuz?" (Müzzemmil, 73/17).

* * *

اَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذ۪ينَ
مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا اللّٰهُ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ
فَرَدُّٓوا اَيْدِيَهُمْ ف۪ٓي اَفْوَاهِهِمْ وَقَالُٓوا اِنَّا كَفَرْنَا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِه۪
وَاِنَّا لَف۪ي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَنَٓا اِلَيْهِ مُر۪يبٍ

"Sizden öncekilerin haberi, Nuh toplumunun, Âd'ın, Semûd'un ve onlardan sonrakilerin -ki Allah'tan başkası bilmez onları- haberi gelmedi mi? Peygamberleri apaçık belgelerle kendilerine gelmişlerdi de ellerini ağızlarına tıkamışlar ve: 'Gerçekten biz sizin kendisiyle gönderildiğiniz şeye **küfrettik**, bizi kendisine çağırmakta olduğunuz şeyden işkillendiren bir kuşku içindeyiz' demişlerdi." (İbrâhîm, 14/9).

فَلَمَّا رَاَوْا بَأْسَنَا قَالُٓوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِه۪ مُشْرِك۪ينَ

"Çetin azabımızı gördüklerinde derler: Allah'a, birliğine inandık ve aracılığıyla ortak koşanlar olduğumuz şeye **küfrettik**." (Mü'min, 40/84).

Putperestliğe Karşı Bayrak Açmada Hz. İbrahim Örnek Gösteriliyor

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فٖى اِبْرٰهٖيمَ وَالَّذٖينَ مَعَهُ اِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ اِنَّا
بُرَءٰٓؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ
الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَٓاءُ اَبَدًا حَتّٰى تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَحْدَهُٓ اِلَّا قَوْلَ اِبْرٰهٖيمَ لِاَبٖيهِ
لَاَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَٓا اَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَاِلَيْكَ
اَنَبْنَا وَاِلَيْكَ الْمَصٖيرُ

"Sizin için güzel bir örnek İbrahim ile beraberindekilerde oldu. Vaktiyle onlar toplumlarına: 'Biz sizlerden ve Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız ve siz Allah'ın birliğine iman edinceye değin **sizi tanımıyoruz**. Sizinle aramızda ebedî bir düşmanlık ve kin başladı' demişlerdi. Ancak İbrahim'in babasına: 'Elbette senin için istiğfar edeceğim, bununla birlikte senin için Allah'tan hiçbir şeye gücüm yetmez' demesi başka. (Dediler): Rabbimiz! Biz ancak Sana güvendik ve Sana gönül verdik ve bütün gidiş Sanadır." (Mümtehine, 60/4).

G) " كُفْر = küfr" Masdarından Türetilmiş Geniş Zaman Kipinin Çeşitli Kullanımları

I) Tekil Olarak Kullanılan Şekilleri

a) Tekil " مَا يَكْفُرُ =mâ yekfüru" Fiilinin Yer Aldığı Âyetler

Âyetleri Fâsıklardan Başkası İnkar Etmez

وَلَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَٓا اِلَّا الْفَاسِقُونَ

"Yemin olsun sana gerçekten apaçık âyetler indirdik, onları yoldan çıkmışlardan başkası **inkâr etmez**." (Bakara, 2/99).

b) Tekil "مَنْ يَكْفُرْ =men yekfur=kim küfrederse" Şartlı Fiilinin Yer Aldığı Âyetler

Kutsal Olarak Nitelenenleri İnkar Edenlere Yönelik Tehditler

اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ اُولٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

"Kendilerine o kitabı verdiklerimiz onu, okunması gerektiği şekilde okurlar. İşte onlar ona inanıyorlar. **Kim onu inkâr ederse** işte onlardır zarara uğrayanlar." (Bakara, 2/121).

اِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

"Kuşkusuz Allah katında din İslâm'dır. O kitap verilenlerin anlaşmazlıkları sadece kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki taşkınlıktan (kıskançlıktan) ötürüdür. Her kim Allah'ın âyetlerini **inkâr ederse** cidden Allah, hesabı pek çabuk görendir." (Âl-i Imrân, 3/19).

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِى نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِٓى اَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberi'ne, Peygamberi'ne indirdiği kitaba ve daha önce indirmiş bulunduğu o kitaba inanın. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve o son günü **inkâr ederse** gerçekten o, pek uzak bir sapıklıkla sapıtmıştır." (Nisâ, 4/136).

اَلْيَوْمَ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ

أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

"Bugün tertemiz nimetler size helal kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yemeği size helaldır, sizin yemeğiniz de onlara helaldır. Mümin kadınlardan iffetli hür kadınlar ile sizden önce kendilerine kitap verilenlerden hür namuslu kadınlar; sizler namuslular, zina yapmayanlar ve gizli dostlar edinmeyenler olarak onlara ücretlerini (mehirlerini) verdiğinizde (size helaldırlar). **İmanı inkâr edenin** ameli gerçekten boşa çıkmıştır ve o âhirette hüsrana uğrayacaklardandır." (Mâide, 5/5).

قَالَ اللّٰهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ

"Allah buyurdu: Kuşkusuz Ben onu üzerinize indireceğim. Artık bundan sonra sizden kim **küfrederse** ona dünyalardan hiçbir kimseye yapmayacağım bir azapla azap ederim." (Mâide, 5/115).

أَفَمَنْ كَانَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ

"(Böyleleri,) Rabbinden apaçık bir belge üzerinde bulunan, üstelik ondan bir tanık da kendisini izleyen kimse gibi olur mu? Hem de öncesinden bir rehber ve bir rahmet olarak Musa'nın kitabı var. İşte bunlar ona (Kur'an'a) inanırlar. Gruplardan **onu inkâr edenin** dönüş yeri artık ateştir. Öyle ise sakın bundan (Kur'andan) kuşku içinde olma! Gerçekten o Rabbinden gelen haktır. Ne var ki insanların çoğunluğu imana girmezler." (Hûd, 11/17).

* * *

لَٓا اِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

"Dinde hiç zorlama yoktur, gerçekten doğruluk sapıklıktan ayrılmıştır. **Artık tâğût'a sırt çevirip** Allah'a inanan hakikaten, kopmayacak en sağlam kulpa yapışmıştır. Allah pek iyi duyandır, pek iyi bilendir." (Bakara, 2/256).

c) Tekil " فَلْيَكْفُرْ =fe'l-yekfur= varsın küfretsin" Fiilinin Yer Aldığı Bir Âyet

Varsın Küfretsin

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَٓاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَٓاءَ فَلْيَكْفُرْ اِنَّٓا اَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا اَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَاِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَٓاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَٓاءَتْ مُرْتَفَقًا

"De ki: Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen imana girsin, **dileyen küfretsin**, gerçekten biz o zalimler için duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmış bir ateş hazırladık. Yardım dilerlerse yüzleri haşlayan erimiş maden gibi bir su ile yardım görürler. Ne kötü içecek! Ne kötü buluşma yeri." (Kehf, 18/29).

d) Tekil " يَكْفُرُ =yekfuru= küfrederse" Müzâri Kipinin Yer Aldığı Âyetler

وَقَالَ اِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَمَاْوٰيكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

. "(İbrahim onlara) dedi ki: Siz sadece dünya hayatında aranızda sevişmek için Allah'ı bırakıp birtakım putlara tutulmuşsunuz, ama sonra kıyamet günü kiminiz kiminize **küfredecek** ve birbirinizi lanetleyecek. Varacağınız yer ateştir ve sizin için yardımcılardan eser de yoktur." (Ankebût, 29/25).

وَلَوْلَا اَنْ يَكُونَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ

"İnsanların bir tek millet olması (ihtimali) bulunmasaydı, Rahman'a **küfreden kimseler** için elbette, evlerine gümüşten tavanlar ve üzerlerinde çıkacakları çıkma araçları yapardık." (Zuhruf, 43/33).

e) Tekil " لِأَكْفُرَ =li-ekfura=küfretmem için" Müzâri Kipinin Yer Aldığı Bir Âyet

تَدْعُونَنِى لِاَكْفُرَ بِاللّٰهِ وَاُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِى بِهِ عِلْمٌ وَاَنَا اَدْعُوكُمْ اِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ

"Beni, Allah'a **küfretmem için**, hakkında hiçbir bilgim olmayan şeyi O'na ortak koşmam için çağırıyorsunuz. Halbuki ben sizi çok güçlüye, çok bağışlayana davet ediyorum." (Mü'min, 40/42).

II) Müzari Fiilinin Çoğul Olarak Kullanılan Şekilleri

1) İkinci Çoğul Eril Şahıs Fiilleri

a) "كَيْفَ تَكْفُرُونَ =keyfe tekfurûn" Şeklinin Geçtiği Âyetler

Nasıl Küfredersiniz

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَكُنْتُمْ اَمْوَاتًا فَاَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

"Allah'a nasıl **küfrediyorsunuz,** nasıl nankörlük yapıyorsunuz? Oysa siz ölülerdiniz, sizi diriltti. Sonra sizi öldürecek, sonra sizi diriltecek, daha sonra da O'na döndürüleceksiniz." (Bakara, 2/28).

وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَاَنْتُمْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ اٰيَاتُ اللّٰهِ وَفٖيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللّٰهِ فَقَدْ هُدِىَ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍ

"Karşınızda Allah'ın âyetleri okunup dururken ve içinizde elçisi varken **siz nasıl inkâr ediyorsunuz**? Kim Allah'a sığınırsa gerçekten dosdoğru yola iletilmiştir." (Âl-i Imrân, 3/101).

b) " تَكْفُرُونَ =tekfurûn" Şeklinin Geçtiği Âyetler

ثُمَّ اَنْتُمْ هٰٓؤُلَٓاءِ تَقْتُلُونَ اَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرٖيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاِنْ يَاْتُوكُمْ اُسَارٰى تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ اِخْرَاجُهُمْ اَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَٓاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذٰلِكَ مِنْكُمْ اِلَّا خِزْىٌ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُرَدُّونَ اِلٰٓى اَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

"Sonra siz o kimselersiniz ki: Birbirinizi öldürüyor, içinizden bir grubu yurtlarından çıkarıyorsunuz, onlara karşı günah ve zulümle yardımlaşıyorsunuz. Size esirler olarak gelirlerse kendileriyle fidyeleşmeğe yelteniyorsunuz. Oysa yurtlarından çıkarılmaları size haram kılınmıştı. Yoksa kitabın bir kısmına inanıyor, bir kısımını da **inkâr mı ediyorsunuz**? Sizden bunu yapanın cezası dünya hayatında rezillikten başka bir şey değildir. Kıyamet gününde ise azabın en ağırına itilirler. Allah yapmakta olduklarınızdan habersiz değil." (Bakara, 2/85).

c) " لِمَ تَكْفُرُونَ =lime tekfurûn" Şeklinin Geçtiği Âyetler

Niye Küfrediyorsunuz?

يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُونَ

"Ey Ehlikitap! (Gerçeğe) tanık olup durduğunuz halde neden Allah'ın **âyetlerini inkâr ediyorsunuz**?" (Âl-i Imrân, 3/70).

قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ شَهِيدٌ عَلٰى مَا تَعْمَلُونَ

"De ki: Ey Ehlikitap! Neden Allah'ın **âyetlerini inkâr ediyorsunuz**? Oysa Allah yapageldikleriniz üzerinde pek iyi tanıktır." (Âl-i Imrân, 3/98).

d) " اِنْ تَكْفُرُوا =in tekfurû" Şeklinin Geçtiği Âyetler

Küfrederseniz

وَلِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِۜ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَاِيَّاكُمْ اَنِ اتَّقُوا اللّٰهَۜ وَاِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَنِيًّا حَمِيدًا

"Göklerdekiler ve yerdekiler Allah'ındır. Andolsun ki sizden önce kendilerine kitap verilenlere ve size şunu tavsiye ettik: Allah'tan korkun, **küfre saparsanız** kuşkusuz göklerdeki ve yerdekiler Allah'ındır. Allah Ganî'dir, Hamîd'dir." (Nisâ, 4/131).

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمُ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَاٰمِنُوا خَيْرًا لَكُمْۜ وَاِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

"Ey insanlar! Cidden size Rabbinizden peygamber gerçekle geldi. Öyle ise kendi hayrınıza olması için iman edin. **Küfrederseniz** (bilin ki) kuşkusuz göklerdekiler ve yerdekiler Allah'ındır. Allah pek iyi bilendir, pek hikmetlidir." (Nisâ, 4/170).

وَقَالَ مُوسٰٓى اِنْ تَكْفُرُٓوا اَنْتُمْ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ جَمِيعًاۙ فَاِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ

"Musa dedi: Eğer siz ve yeryüzünde bulunan kimselerin hepsi **küfrederseniz** bilin ki Allah Ganî'dir, Hamîd'dir." (İbrâhîm, 14/8).

إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى ثُمَّ إِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"**Küfre saparsanız** kuşkusuz Allah sizden müstağnidir, size ihtiyacı yoktur. Ama O, kulları için küfre rıza göstermez. Şükrederseniz hesabınıza bundan memnun kalır. Hiçbir günahkâr bir diğerinin günahını günah edinmez. Sonra dönüşünüz sadece Rabbinizedir. O size yapmakta olduklarınızı haber verir. Gerçekten O, sinelerin özünü pekalâ bilendir." (Zümer, 39/7).

e) " بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ =bimâ küntüm tekfurûn" Şeklinin Geçtiği Âyetler

Yapageldiğiniz Küfür Yüzünden Tadın Azabı

وَلَوْ تَرٰى إِذْ وُقِفُوا عَلٰى رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلٰى وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

"Rableri huzurunda durdurulduklarında bir görsen! Buyurur: 'Bu gerçek değil miymiş?' Derler: 'Rabbimize andolsun ki gerçekmiş!' Buyurur: '**Öyle ise küfredegelmeniz sebebiyle** tadın o azabı!' (En'âm, 6/30).

وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةً فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

"Evin yanında namazları ise sadece ıslık çalmak ve el çırpmaktan ibarettir. Haydi **yapageldiğiniz küfür** yüzünden tadın o azabı." (Enfâl, 8/35).

اِصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

"**İnkâr edip durmanız** yüzünden girin oraya." (Yâsîn, 36/64).

f) " لَتَكْفُرُونَ =le-tekfurûn" Şeklinin Geçtiği Âyetler

قُلْ اَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذٖى خَلَقَ الْاَرْضَ فٖى يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُٓ اَنْدَادًاۜ
ذٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمٖينَۚ

"De ki: Siz mi, yeryüzünü iki günde yaratmış olan Zat'a hakikaten **küfrediyorsunuz**, O'nun için denkler uyduruyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir." (Fussilet, 41/9).

g) " لَوْ تَكْفُرُونَ =lev-tekfurûn" Şeklinin Geçtiği Âyetler

اِنْ يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ اَعْدَٓاءً وَيَبْسُطُٓوا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ وَاَلْسِنَتَهُمْ
بِالسُّٓوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَۜ

"Eğer onlar size bir zafer bulurlarsa hepinize düşman kesilirler ve sizlere kötülükle ellerini ve dillerini uzatırlar ve **hep kâfir olasınız diye arzu ederler**." (Mümtehine, 60/2).

2) Çoğul Üçüncü Eril Şahıs Fiilleri

a) " كَانُوا يَكْفُرُونَ =kânû yekfurûn" Şeklinin Geçtiği Âyetler

وَاِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسٰى لَنْ نَصْبِرَ عَلٰى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ
يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّٓائِهَا وَفُومِهَا
وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَاۜ قَالَ اَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذٖى هُوَ اَدْنٰى بِالَّذٖى هُوَ
خَيْرٌۜ اِهْبِطُوا مِصْرًا فَاِنَّ لَكُمْ مَا سَاَلْتُمْۜ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ
وَالْمَسْكَنَةُ وَبَٓاؤُ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ
اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيّٖنَ بِغَيْرِ الْحَقِّۜ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ۟

"Yine hatırlayın şöyle demiştiniz: 'Ey Musa! Asla bir tek yemeğe katlanamayız, öyle ise bizim için Rabbine yalvar, bize, yerin bitirdiği sebzesinden, kabağından, acurundan, sarmısağından, mercimeğin-

den ve soğanından çıkarıversin.' Musa: 'Daha aşağı bir nimete daha hayırlı olanı değişmek mi istiyorsunuz? Bir kasabaya inin orada sizin için istediğiniz vardır' dedi. Üzerlerine eziklik ve yoksulluk damgası vuruldu ve Allah'tan gelen bir gazaba uğradılar. İşte bu, Allah'ın âyetlerini **inkâr ediyor ve peygamberleri haksızca öldürüyor olmaları yüzündendi. İşte bu, ısyan etmeleri ve aşırı gidiyor olmaları yüzündendi."** (Bakara, 2/61).

ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ اَيْنَ مَا ثُقِفُٓوا اِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللّٰهِ وَحَبْلٍ
مِنَ النَّاسِ وَبَٓاؤُ۫ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُۜ ذٰلِكَ
بِاَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ الْاَنْبِيَٓاءَ بِغَيْرِ
حَقٍّۜ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَۗ

"Allah'tan bir ipe ve insanlardan bir ipe (sarılmaları) dışında nerede bulunurlarsa bulunsunlar üzerlerine horluk (damgası) vurulmuştur. Allah'tan bir gazaba uğramışlar ve üzerlerine miskinlik (damgası) basılmıştır. Bunun sebebi çünkü onlar Allah'ın **âyetlerini inkâr ediyorlar**, peygamberleri haksızca öldürüyorlardı. (Yine) bunun sebebi ısyan etmeleri ve aşırı gidiyor olmalarıydı." (Âl-i Imrân, 3/112).

وَذَرِ الَّذ۪ينَ اتَّخَذُوا د۪ينَهُمْ لَعِباً وَلَهْواً وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا
وَذَكِّرْ بِه۪ٓ اَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْۗ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللّٰهِ
وَلِيٌّ وَلَا شَف۪يعٌۚ وَاِنْ تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذْ مِنْهَاۜ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ
اُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُواۚ لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَم۪يمٍ وَعَذَابٌ اَل۪يمٌ
بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ۟

"Dinlerini bir oyun, bir eğlence edinen ve kendilerini dünya hayatının aldattığı kimseleri kendi hallerine bırak. Onunla o kimselere öğüt ver ki kendisi için Allah'tan başka hiçbir dost ve hiçbir şefaatçı yoktur. Hiçbir can kazandığı yüzünden rehin tutulup helakin kucağına teslim edilmesin. Her türlü fidyeyi denkleştirse bile ondan (hiçbir candan)

kabul edilmez. İşte onlar, kazandıkları yüzünden rehin tutulup tehlikenin kucağına teslim edilmişlerdir. **Küfredegeldikleri için** onlara kaynar sudan bir içki ve acı veren bir azap vardır." (En'âm, 6/70).

مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ
بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ

"Dünyada biraz yararlanmadan sonra dönüşleri yalnız Bizedir. Ardından, **küfredegelmeleri yüzünden** kendilerine o yaman azabı tattırırız." (Yûnus, 10/70).

b) " يَكْفُرُونَ =yekfurûn" Şeklinin Geçtiği Âyetler

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا
وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَٓاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ
تَقْتُلُونَ اَنْبِيَٓاءَ اللّٰهِ مِنْ قَبْلُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Onlara: 'Allah'ın indirdiğine inanın' denildiğinde: 'Bize indirilene inanırız' derler ve onun ötesindekine **küfrederler**. Oysa o, yanlarındakini tasdik eden gerçektir. De ki: Müminler idiyseniz önceden ne diye peygamberleri öldürüyordunuz?" (Bakara, 2/91).

اِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ
الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ

"Cidden, Allah'ın âyetlerini **inkâr edenler** ile peygamberleri haksızca katledenler ve insanlardan adaletle emredenlerin canlarına kıyanlar (var ya) onları pek elem veren bir azapla muştula." (Âl-i Imrân, 3/21).

كَذٰلِكَ اَرْسَلْنَاكَ فِي اُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَا اُمَمٌ لِتَتْلُوَا عَلَيْهِمُ
الَّذِي اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمٰنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ
عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ مَتَابِ

"İşte böylece seni, kendilerinden önce nice ümmetlerin gelip geçtiği bir ümmet içinde gönderdik, ki onlar Rahman'a **küfrederlerken** sana vahyettiğimizi karşılarında okuyasın. De ki: O'dur Rabbim! O'ndan başka hiçbir tanrı yoktur. Ancak O'na dayandım, dönüşüm yalnız O'nadır." (Ra'd, 13/30).

كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا

"Hayır! Yarın ibadetlerini **inkâr edecekler** ve aleyhlerine dönüp hasım kesilecekler." (Meryem, 19/82).

c) " أَنْ يَكْفُرُوا =en yekfurû" Şeklinin Geçtiği Âyetler

Kutsal Dışındakileri Tanımama Emrini Almışlardı

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ اَنَّهُمْ اٰمَنُوا بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ
وَمَا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ اَنْ يَتَحَاكَمُوا اِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ
اُمِرُوا اَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا

"Bakmaz mısın şu sana indirilene, senden önce indirilene iman ettiklerini sanan şu kimselere ki kendisini **inkâr etmekle emrolundukları Tâğut önünde** muhakemeleşmek istiyorlar. Oysa şeytan onları pek uzak bir sapıklıkla saptırmak istiyor." (Nisâ, 4/60).

d) " لِيَكْفُرُوا =li-yekfurû" Şeklinin Geçtiği Âyetler

لِيَكْفُرُوا بِمَا اٰتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ

"Kendilerine **verdiğimize nankörlük etsinler** diye. Haydi faydalanın. İleride bileceksiniz." (Nahl, 16/55).

لِيَكْفُرُوا بِمَا اٰتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ

"Ki kendilerine **verdiğimize nankörlük etsinler** ve hayattan zevk alsınlar diye! Ama ileride bilirler!" (Ankebût, 29/66).

لِيَكْفُرُوا بِمَا اٰتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ

"Kendilerine **verdiğimize nankörlük etsinler** diye. Haydi zevk sürün. İleride bileceksiniz." (Rûm, 30/34).

H) " كُفْر =küfr" Masdarından Türetilmiş Emir Kipinin Geçtiği İki Âyet

وَقَالَتْ طَآئِفَةٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اٰمِنُوا بِالَّذٖى اُنْزِلَ عَلَى الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَجْهَ النَّهَارِ وَاكْفُرُوا اٰخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

"Ehlikitaptan bir zümre (yandaşlarına) şöyle dedi: İnananlara indirilene gündüzün başlangıcında iman edin, günün sonunda da **küfredin.** Belki onlar (dinlerinden) dönerler." (Âl-i Imrân, 3/72).

كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ اِذْ قَالَ لِلْاِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ اِنّٖى بَرٖىٓءٌ مِنْكَ اِنّٖٓى اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَمٖينَ

"Tıpkı şeytanın durumu gibi. Hani insana: 'Küfret' dedi. **Küfredince de**: 'Ben senden uzağım, çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım' deyiverdi." (Haşr, 59/16).

J) " كُفْر =küfr" Kökü ile Bu Kökten Türemiş İsim ve Fiillerin Birlikte Geçtiği Âyetler

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطٖينُ عَلٰى مُلْكِ سُلَيْمٰنَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمٰنُ وَلٰكِنَّ الشَّيَاطٖينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَآ اُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ اَحَدٍ حَتّٰى يَقُولَٓا اِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهٖ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهٖ وَمَا هُمْ بِضَٓارّٖينَ بِهٖ مِنْ اَحَدٍ

اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْۜ وَلَقَدْ عَلِمُوا
لَمَنِ اشْتَرٰيهُ مَا لَهُ فِي الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍۜ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهٖٓ
اَنْفُسَهُمْۜ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

"Şeytanların, Süleyman'ın saltanatı hakkında okuyageldikleri şeye uydular. Oysa Süleyman **küfre sapmamıştı**. Ne var ki şeytanlar (şeytan ruhlu insanlar) **küfre sapmışlardı.** Halka sihri ve Babil'de o iki meleğe Harut ile Marut'a indirileni öğretiyorlardı. Halbuki o iki melek: 'Biz bir imtihan aracıyız, sakın **küfre sapma**' demedikçe hiç kimseye öğretmiyorlardı. O iki melekten kişi ile eşinin arasını açacakları şeyi öğreniyorlardı. Bununla birlikte o öğrendikleriyle Allah'ın izni olmadıkça kimseye zarar verenler değillerdi. Kendilerine zarar verecek, kendilerine menfaatı dokunmayacak şeyi öğreniyorlardı. Yemin olsun ki her kim onu almışsa onun için âhirette hiç nasip olmayacağını gerçekten bilmişlerdi. Uğrunda canlarını sattıkları şey ne çirkindir! Keşke bilselerdi." (Bakara, 2/102).

وَلَمَّا جَٓاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْۙ وَكَانُوا
مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُواۚ فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ مَا عَرَفُوا
كَفَرُوا بِهٖۘ فَلَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الْكَافِرِينَ

"Onlara, Allah katından yanlarındakini doğrulayan bir kitap geldiğinde -ki oysa daha önce inkârcılara karşı zafer istiyorlardı- evet kendilerine tanıdıkları gelince **onu tanımaz oldular**. Artık Allah'ın laneti **kâfirler üzerinedir**." (Bakara, 2/89).

بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهٖٓ اَنْفُسَهُمْ اَنْ يَكْفُرُوا بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ بَغْيًا
اَنْ يُنَزِّلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖۚ فَبَٓاؤُ۫ بِغَضَبٍ
عَلٰى غَضَبٍۜ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ

"Allah'ın, kullarından dilediğine lutfuyla indirmesini küstahça çekemeyerek Allah'ın indirdiği şeyi **inkâr etmeleri için** kendilerini sattıkları o şey ne çirkindir! Bunun üzerine gazap üzerine gazaba uğradılar. Kâfirler için aşağılayan bir azap vardır." (Bakara, 2/90).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ
وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

"Kuşkusuz **küfredenler ve kâfir oldukları halde** ölenler, işte Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti sırf onlaın üzerine." (Bakara, 2/161).

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ
وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ
مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ
حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ
دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Sana, o Haram ay'ı, onda savaşmayı soruyorlar. De ki: O ayda savaşmak büyük bir günahtır. Bununla birlikte Allah yolundan menetmek, Allah'a **küfretmek**, Mescid-i Haram'dan engellemek ve halkını oradan çıkarmak Allah katında daha büyük bir günahtır. Oysa fitne, fesat öldürmekten daha beterdir. Güç yetirebilseler sizi dininizden döndürmek için sizinle savaşı sürdürürler. İçinizden kim dininden dönerse o kâfir olarak ölür. İşte onlar, dünyada ve âhirette amelleri boşa gitmiştir. İşte onlar ateşin mensuplarıdır. Onlar orada sürekli kalıcıdırlar." (Bakara, 2/217).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَنْ تُقْبَلَ
تَوْبَتُهُمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ

"Kuşkusuz, imanlarının arkasından **inkâra sapmış,** ardından **inkârca ileri gitmiş** olanlar (var ya) tevbeleri asla kabul edilmeyecek. İşte onlardır o sapıklar." (Âl-i Imrân, 3/90).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ
مِلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدَىٰ بِهِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا
لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

"Kuşkusuz **inkâr edenler** ve **kâfir oldukları** halde ölenler(den biri) faraza yeryüzü dolusu altını fidye verse, (değil ondan), hiçbirinden asla kabul edilmez." (Âl-i Imrân, 3/91).

وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ
حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ
وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

"Kendileri **küfre saptıkları gibi** siz de **küfretseniz de** eşit olsanız diye candan isterler. Allah yolunda hicret etmelerine değin onlardan dost edinmeyin. (Hicrete yanaşmaz) yüz çevirirlerse onları yakalayın, öldürün onları bulduğunuz yerde. Edinmeyin onlardan ne bir dost ne de bir yardımcı." (Nisâ, 4/89).

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ
خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا

"Yeryüzünde dolaştığınızda küfre sapanların size bir kötülük yapmalarından korkarsanız namazı kısaltmanızda size hiçbir günah yoktur. Gerçekten o kâfirler size apaçık bir düşman oldular." (Nisâ, 4/101).

وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ
وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ

وَلْتَاْتِ طَٓائِفَةٌ اُخْرٰى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَاْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَاَسْلِحَتَهُمْۚ وَدَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ اَسْلِحَتِكُمْ وَاَمْتِعَتِكُمْ فَيَم۪يلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةًۜ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِنْ كَانَ بِكُمْ اَذًى مِنْ مَطَرٍ اَوْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَنْ تَضَعُٓوا اَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ لِلْكَافِر۪ينَ عَذَابًا مُه۪ينًا

"Aralarında olup kendilerine namaz kıldırdığında onlardan bir grup seninle dursun ve silahlarını alsınlar. Secdeye vardıklarında arkanızda bulunsunlar. Namaz kılmamış diğer bir grup gelsin seninle namaz kılsınlar, önlemlerini ve silahlarını alsınlar. **Küfre sapanlar** silahlarınızdan ve eşyanızdan gaflete düşseniz de üzerinize ani bir baskın yapsalar diye candan istediler. Size yağmurdan kaynaklanan bir sıkıntı ilişirse veya hasta olursanız silahlarınızı bırakmanızda size hiçbir günah yoktur. Önleminizi alın. Kuşkusuz Allah **o kâfirlere** pek horlayan bir azap hazırlamıştır." (Nisâ, 4/102).

اِنَّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَب۪يلًاۜ

"Kuşkusuz iman edip ardından **küfre sapanlar,** sonra inanıp akabinde **küfredenler,** sonra **küfrü** artıranlar (var ya) Allah ne onları bağışlayacak ne de onları bir yola iletecek değildir." (Nisâ, 4/137).

وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ اَنْ اِذَا سَمِعْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَاُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا ف۪ي حَد۪يثٍ غَيْرِه۪ۘ اِنَّكُمْ اِذًا مِثْلُهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ جَامِعُ الْمُنَافِق۪ينَ وَالْكَافِر۪ينَ ف۪ي جَهَنَّمَ جَم۪يعًاۙ

"Gerçekten (Allah) size (bu) kitapta 'Allah'ın âyetlerine **küfredildiğini**, onların alaya alındığını duyduğunuzda onun dışında bir söze dalmalarına değin kendileriyle oturmayın. Çünkü o taktirde siz

de onlar gibi sayılırsınız' diye indirmişti. Cidden Allah o münafıkları ve **kafirleri** cehennemde topluca bir araya getirecektir." (Nisâ, 4/140).

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ اَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِهِ
وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ اَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ
ذٰلِكَ سَبِيلًا

"Kuşkusuz o kimseler ki Allah'a, peygamberlerine **küfrediyorlar**, Allah ile peygamberlerinin arasını ayırmak istiyorlar; 'kimine inanırız, kimini **inkâr ederiz**' diyorlar, o (küfr ile iman) arasında bir yol tutmak istiyorlar." (Nisâ, 4/150).

وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ بَنِي اِسْرَاۤئِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ
نَقِيبًا وَقَالَ اللّٰهُ اِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ وَاٰتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ
وَاٰمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا
لَاُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَاُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْاَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاۤءَ السَّبِيلِ

"Gerçekten Allah, İsrailoğullarından sözü aldı. İçlerinden on iki kefil gönderdik. Allah: Kuşkusuz Ben sizinle beraberim. Eğer namazı kılarsanız, zekâtı verirseniz, elçilerime inanırsanız, onları savunursanız, Allah'a güzel bir borç verirseniz elbette günahlarınızı örterim, kesinlikle sizi altından ırmaklar akan cennetlere sokarım. Bundan sonra içinizden kim **küfrederse** gerçekten o yolun düzünden sapmıştır (buyurdu)." (Mâide, 5/12).

قُلْ يَا اَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلٰى شَيْءٍ حَتّٰى تُقِيمُوا التَّوْرٰيةَ
وَالْاِنْجِيلَ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا اُنْزِلَ
اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا فَلَا تَاْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"De ki. Ey Ehlikitap! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirilmiş olanları ayakta tutmanıza (gereklerini yerine getirmenize) değin hiçbir değer üzerinde değilsiniz! Sana Rabbinden indirilen onlardan pek çoğunun azgınlığını ve **küfrünü** artıracak. Artık sen **küfre sapmış** o topluluk için tasalanma." (Mâide, 5/68).

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوٓا اِنَّ اللّٰهَ ثَالِثُ ثَلٰثَةٍ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّٓا اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَاِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ

"Allah üçün üçüncüsüdür" diyenler de **gerçekten kâfir** oldular. Tek tanrı dışında başka hiçbir tanrı yoktur. Söyleyegeldiklerinden vazgeçmezlerse içlerinden **o küfredenlere** kesinlikle pek elemli bir azap dokunur." (Mâide, 5/73).

اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ فَاِنْ يَكْفُرْ بِهَا هٰٓؤُلَٓاءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ

"İşte bunlar, kendilerine Kitab'ı, hükmetmeyi, peygamberliği verdiğimiz kimselerdir. Şunlar (Kureyş kavmi) bunları **inkar ederse** gerçekten onlara, onları **inkâr etmeyen** bir topluluğu vekil ederiz." (En'âm, 6/89).

ثُمَّ اَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلٰى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَاَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذٰلِكَ جَزَٓاءُ الْكَافِرِينَ

"Sonra Allah, Peygamberi ile müminler üzerine huzur veren rahmetini indirdi, görmediğiniz orduları bindirdi ve **o küfredenleri** azaba çarptırdı. İşte budur **o kâfirlerin** cezası." (Tevbe, 9/26).

اِنَّمَا النَّسٖٓيءُ زِيَادَةٌ فِى الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحِلُّونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِيُوَاطِـُٔوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ

فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللّٰهُ زُيِّنَ لَهُمْ سُوٓءُ اَعْمَالِهِمْ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

“O erteleme sadece **küfürde bir artırmadır**. O küfredenler onunla şaşırtılır, onu bir yıl helal ediyor, bir yıl haram sayıyorlar ki Allah'ın haram kıldığının sayısına denk düşürsünler de Allah'ın haram kıldığını helal yapsınlar. Yaptıkları kendilerine süslü gösterildi. Allah, **kâfirler** topluğunu doğruya iletmez.” (Tevbe, 9/37).

يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ اِسْلَامِهِمْ
وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَقَمُوٓا اِلَّٓا اَنْ اَغْنٰيهُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ
مِنْ فَضْلِهِ فَاِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْ وَاِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ عَذَابًا
اَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْاَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

“Söylememişler diye Allah'a yemin ediyorlar. Gerçekten **küfür kelimesini** söylemişlerdi. İslam'a girmeleri ardından **küfre saptılar** ve başaramadıkları şeyi (planı) tasarladılar. Oysa Allah ve peygamberinin kendilerini lutfundan zengin etmesinden başka intikam almâğa kalkışmalarına bir neden yoktu. Tevbe ederlerse kendi hayırlarına olur. Dönerlerse Allah onları dünya da âhirette de elem veren bir azapla cezalandırır. Yeryüzünde kendileri için ne bir dost, ne de bir yardımcı vardır.” (Tevbe, 9/74).

اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا اِنَّهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ
الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ
مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ اَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ

“Allah'ın gerçek bir vaadi olarak topluca O'na dönün. Gerçekten O, yaratmaya başlar. Sonra, iman edip iyi işleri yapanları âdilâne ödüllendirmesi için onu geri çevirir. **Küfredenlere** gelince onlara, kâfirlik yapagelmeleri yüzünden kaynar sudan bir içki ve elem veren bir azap vardır.” (Yûnus, 10/4).

مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ بَعْدِ ا۪يمَانِه۪ٓ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ
بِالْا۪يمَانِ وَلٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ
مِنَ اللّٰهِۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ

"Kim imanından sonra Allah'a **küfrederse** -inkara zorlanmışken kalbi imanla yatışmış bulunan hâriç- ve ama (zorlama karşısında) kim de sinesini **küfre açarsa** işte onların üstünedir Allah'tan bir gazap! Onlara büyük bir azap vardır." (Nahl, 16/106).

اَفَحَسِبَ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اَنْ يَتَّخِذُوا عِبَاد۪ي مِنْ دُون۪ٓي اَوْلِيَٓاءَۜ اِنَّٓا اَعْتَدْنَا
جَهَنَّمَ لِلْكَافِر۪ينَ نُزُلًا

"Yoksa **o küfredenler** Beni bırakıp da kullarımı kendilerine koruyucu edineceklerini mi sandılar? Biz cehennemi **kâfirler için** bir durak olarak hazırladık." (Kehf, 18/102).

وَاِذَا رَاٰكَ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اِنْ يَتَّخِذُونَكَ اِلَّا هُزُوًاۜ اَهٰذَا الَّذ۪ي
يَذْكُرُ اٰلِهَتَكُمْۚ وَهُمْ بِذِكْرِ الرَّحْمٰنِ هُمْ كَافِرُونَ

"O **küfredenler** seni gördüklerinde seni alaya alıyorlar. 'Bu mu ilahlarınızı diline dolayan?' diyorlar. Oysa onlar hep Rahman'ın zikrine **küfrediyorlar**." (Enbiyâ, 21/36).

فَلَمَّا جَٓاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَٓا اُو۫تِيَ مِثْلَ مَٓا اُو۫تِيَ
مُوسٰىۜ اَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَٓا اُو۫تِيَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُۚ قَالُوا سِحْرَانِ
تَظَاهَرَاࣞ وَقَالُٓوا اِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ

"Fakat şimdi onlara tarafımızdan hak gelince: 'Musa'ya verilen gibi verilse ya?!' dediler. Peki bundan önce, Musa'ya verilene **küfretmediler mi**? 'Birbirini destekleyen iki büyü!' demişlerdi. Yine demişlerdi: Hepsine **küfredenleriz**!" (Kasas, 28/48).

مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِاَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ

"**Küfredenin küfrü** kendi zararınadır. Yararlı bir iş yapan(lar) sonuçta kendileri için (yer) hazırlıyorlar." (Rûm, 30/44).

وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنْكَ كُفْرُهُ اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"Kim **inkâr ederse onun inkârı seni üzmesin**. Onların dönüşü sadece bizedir. Yapmış olduklarını kendilerine haber veririz. Kuşkusuz Allah sinelerin özünü çok iyi bilendir." (Lokmân, 31/23).

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ اِذْ تَأْمُرُونَنَا اَنْ نَكْفُرَ بِاللّٰهِ وَنَجْعَلَ لَهُ اَنْدَادًا وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْاَغْلَالَ فِي اَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Hor görülmüş olanlar da büyüklük taslamış kimselere derler: 'Hayır bu, gece ve gündüz tuzağıdır. Hani bize Allah'a **küfretmemizi**, O'na eşler koşmamızı emrediyordunuz.' Azabı gördüklerinde pişmanlık gösterirler. O küfre sapmışların boyunlarına demir halkalar geçirmişizdir. Onlar kendi yaptıklarının dışında bir şeyle cezalandırılırlar mı!?" (Sebe', 34/33).

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضٰى عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذٰلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ

"**Küfre sapmış olanlar**, onlara cehennem ateşi vardır. Aleyhlerinde hüküm verilmez ki ölsünler. Kendilerinden ateşin azabı da hafifletilmez. **Her yaman kâfiri (nankörü)** işte böyle cezalandırırız." (Fâtır, 35/36).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ
إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ

"Küfre sapmış (gerçeği inkâr etmiş) olanlara ise şöyle seslenilir: Elbette Allah'ın size yönelik hıncı, sizin hıncınızdan daha yamandır. Hani imana çağrılıyordunuz da reddediyordunuz!" (Mü'min, 40/10).

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا
قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

"Ve **küfredenler** ateşe sunulacakları gün onlara: 'Nasıl bu gerçek değil miymiş?' denilir. 'Evet Rabbimiz hakkı için gerçekmiş!' derler. 'Öyle ise **küfredegelmeniz yüzünden** tadın azabı!' buyurur." (Ahkâf, 46/34).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ

"Haberiniz olsun ki **küfredip** Allah yolundan sapan sonra da **kâfir oldukları halde** ölenleri Allah hiçbir zaman bağışlamaz." (Muhammed, 47/34).

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ
الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ
وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ
مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ

"Biz o ateşin bekçilerini hep melekler yaptık, sayılarını da inkârcılar için sırf bir sınama aracı kıldık ki kendilerine kitap verilmiş olanlar kesin inanç edinsinler, iman etmiş olanların imanlarını artırsın ve bir de kitap verilenler ile inananlar şüphelenmesin. Kalplerinde bir hastalık bulunanlar ile **kâfirler** de: 'Allah bununla mesela ne demek istemiş?' desinler. İşte böyle, Allah dilediğini şaşırtır, dilediğini de yola getirir. Rabbinin ordularını ancak kendisi bilir ve o ancak düşünmek için insanlara bir öğüttür." (Müddessir, 74/31).

K) "Kâfir" Anlamındaki Tekil " كَافِرٌ =kâfir"[8] Lafzının Yer Aldığı Âyetler ve Bağlamları

İlk İnkârcı Olmayın

وَاٰمِنُوا بِمَٓا اَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُٓوا اَوَّلَ كَافِرٍ بِهٖۖ
وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتٖي ثَمَنًا قَلٖيلًاۘ وَاِيَّايَ فَاتَّقُونِ

"(Ey kitap ehli) yanınızdaki şeyi doğrulayıcı olarak indirdiğime inanın, onu **ilk inkâr eden olmayın**, âyetlerimi az bir paraya satmayın ve sadece Ben'den sakının Ben'den." (Bakara, 2/41).

Kâfir ve Bazı Nitelikleri

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فٖيهِۜ قُلْ قِتَالٌ فٖيهِ كَبٖيرٌۜ
وَصَدٌّ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ وَكُفْرٌ بِهٖ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاِخْرَاجُ اَهْلِهٖ
مِنْهُ اَكْبَرُ عِنْدَ اللّٰهِۚ وَالْفِتْنَةُ اَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِۜ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ
حَتّٰى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دٖينِكُمْ اِنِ اسْتَطَاعُواۜ وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ
دٖينِهٖ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَاُو۬لٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا
وَالْاٰخِرَةِۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ فٖيهَا خَالِدُونَ

"Sana, o Haram ay'ı, onda savaşmayı soruyorlar. De ki: 'O ayda savaşmak büyük bir günahtır. Bununla birlikte Allah yolundan menetmek, Allah'a küfretmek, Mescid-i Haram'dan engellemek ve halkını oradan çıkarmak Allah katında daha büyük bir günahtır. Fitne de öldürmekten daha beterdir. Güç yetirebilseler sizi dininizden döndürmek için sizinle savaşı sürdürürler. İçinizden kim dininden dönerse o **kâfir olarak ölür**. İşte onların dünyada ve ahirette amelleri boşa gitmiştir. İşte onlar ateşin mensuplarıdır. Onlar orada sürekli kalıcıdırlar." (Bakara, 2/217).

---

8 Bir âyette (Âl-i Imrân, 3/13) geçen " كَافِرَةٌ =Kâfira" lafzı ilgili âyette "kâfir kadın" anlamında değil, kendinden önce geçen "ve diğer bir topluluk" anlamındaki bir kelimenin haberi konumunda müennes (dişil) olarak kullanılmıştır.

قَدْ كَانَ لَكُمْ اٰيَةٌ فٖى فِئَتَيْنِ الْتَقَتَاۜ فِئَةٌ تُقَاتِلُ فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِ وَاُخْرٰى كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ رَاْيَ الْعَيْنِۜ وَاللّٰهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهٖ مَنْ يَشَٓاءُۜ اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِاُولِى الْاَبْصَارِ

"(Bedir'de) karşılaşan şu iki toplulukta sizin için gerçekten bir ibret vardı. Bir topluluk Allah yolunda savaşıyor; **öteki ise kâfirdi**, onları kafalarındaki gözleriyle iki katları görüyorlardı. Allah dilediğini yardımıyla destekliyordu. Kuşkusuz bunda gözleri olanlar için elbette bir ders vardır." (Âl-i Imrân, 3/13).

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْۜ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلٰى رَبِّهٖ ظَهٖيرًا

"Böyle iken Allah'ı bırakıp kendilerine menfaat ve zarar veremeyecek şeylere tapıyorlar. **O kâfir,** Rabbi aleyhinde hep (başkasına) arka çıkmıştır." (Furkân, 25/55)

هُوَ الَّذٖى خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصٖيرٌ

"O'dur sizi yaratan. Öyle iken içinizden **kimi kâfir**, kimi mümin. Bununla birlikte Allah her ne yaparsanız görür." (Teğâbün, 64/2).

اِنَّٓا اَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرٖيبًاۚ يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنٖى كُنْتُ تُرَابًا

"Çünkü Biz size yakın bir azabı ihtar ettik. O gün ki kişi ellerinin önceden ne gönderdiğine bakacak ve **kâfir** de: 'Ah n'olaydı ben bir toprak olaydım!' diyecek." (Nebe, 78/40).

L) "Pek Yaman Kâfir, Azılı Kâfir, Pek Nankör" Anlamlarına Gelen " كفّار =keffâr" Lafzının Yer Aldığı Âyetler

وَاٰتٰيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوهُۜ وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَاۜ
اِنَّ الْاِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ

"Ve size, istediğiniz her şeyden biraz verdi. Allah'ın nimetini saymağa kalkışsanız, onu sayamazsınız. Cidden insan pek zâlim, **pek nankördür**." (İbrâhîm, 14/34).

اَلَا لِلّٰهِ الدّ۪ينُ الْخَالِصُۜ وَالَّذ۪ينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِه۪ٓ اَوْلِيَٓاءَۢ مَا نَعْبُدُهُمْ
اِلَّا لِيُقَرِّبُونَٓا اِلَى اللّٰهِ زُلْفٰىۜ اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ف۪ي مَا هُمْ ف۪يهِ
يَخْتَلِفُونَۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْد۪ي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ

"Dikkat! Katışıksız (saf) din sadece Allah'ındır. O'ndan başka bir takım dostlar edinmiş kimseler: 'Biz onlara sırf bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye tapıyoruz' (diyorlar.) Kuşkusuz Allah, hakkında ihtilaf edegeldikleri konuda aralarında hüküm verecek. Hakikaten Allah yalancı **ve yaman bir kâfir** olan kişiye rehberlik yapmaz." (Zümer, 39/3).

اَلْقِيَا ف۪ي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَن۪يدٍۙ

"İkiniz atın, atın cehenneme **her inatçı kâfiri**." (Kâf, 50/24).

اِنَّكَ اِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوٓا اِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا

"Zira Sen onları bırakırsan kullarını yoldan çıkarırlar ve **pek kâfir**, ahlaksızdan başka da doğurmazlar." (Nûh, 71/27).

M) "Pek nankör" Anlamında Yorumlandığı Gibi "Pek kâfir" Anlamında da Yorumlanan " كَفُور =kefûr" Lafzının Geçtiği Âyetler

وَلَئِنْ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُۚ اِنَّهُ لَيَؤُ۫سٌ كَفُورٌ

"İnsana tarafımızdan bir rahmet tattırıp ardından bunu kendisinden çekip aldığımızda o çok umutsuz ve çok **küfreden (nankör)** oluverir." (Hûd, 11/9).

اِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوٓا اِخْوَانَ الشَّيَاطِينِۜ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا

"Kuşkusuz saçıp savuranlar şeytanların kardeşleri olmuşlardır. Şeytan ise Rabbine karşı **pek nankördür."** (İsrâ, 17/27).

وَاِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ اِلَّٓا اِيَّاهُۚ فَلَمَّا نَجّٰيكُمْ
اِلَى الْبَرِّ اَعْرَضْتُمْۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ كَفُورًا

"Size, denizde bir sıkıntı dokunduğunda O'ndan başka çağırıp durduklarınız kaybolup gider. Sizi kurtarıp karaya çıkarınca O'ndan yüz çevirirsiniz. İnsan gerçekten **çok nankördür."** (İsrâ, 17/67).

اِنَّ اللّٰهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ اٰمَنُواۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

"Haberiniz olsun ki Allah, iman edenleri savunacaktır. Çünkü Allah, hiçbir haini, **nankörü** sevmez." (Hacc, 22/38).

وَهُوَ الَّذِي اَحْيَاكُمْۘ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْۜ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ

"Size hayatı veren de O'dur. Sonra canınızı alır, sonra sizi yine diriltir. Gerçekten insan **çok nankördür**." (Hacc, 22/66).

وَاِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَۚ فَلَمَّا نَجّٰيهُمْ اِلَى
الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌۜ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَٓا اِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ

"Onları (gemidekilerini) gölgeler gibi bir dalga sardığında, dini sadece kendisine özgüleyenler olarak Allah'a yalvarırlar. Ama onları kurtarıp karaya çıkarınca içlerinden (sadece) bazısı orta yolu tutar. Âyetlerimizi, pek gaddar, **pek nankörden** başkası inadına inkar etmez." (Lokmân, 31/32).

ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُواۜ وَهَلْ نُجَازٓي اِلَّا الْكَفُورَ

"İşte bu böyle! Nankörlük ettikleri için kendilerini cezalandırdık. **Alabildiğine nankörden** başkasını cezalandırır mıyız?" (Sebe', 34/17).

وَالَّذٖينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَۚ لَا يُقْضٰى عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَاۜ كَذٰلِكَ نَجْزٖي كُلَّ كَفُورٍۚ

"Küfre sapmış olanlar, onlara cehennem ateşi vardır. Aleyhlerinde hüküm verilmez ki ölsünler. Kendilerinden ateşin azabı da hafifletilmez. **Her çok nankörü** işte böyle cezalandırırız." (Fâtır, 35/36).

فَاِنْ اَعْرَضُوا فَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفٖيظاًۜ اِنْ عَلَيْكَ اِلَّا الْبَلَاغُۜ وَاِنَّٓا اِذَٓا اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَاۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدٖيهِمْ فَاِنَّ الْاِنْسَانَ كَفُورٌ

"Yüz çevirirlerse, Biz seni onlar üzerine bekçi göndermedik ya! Üzerindeki görev sadece tebliğdir. Cidden Biz, insana tarafımızdan bir rahmet tattırdığımızda onunla sevinir. Onlara, ellerinin yaptığı şey sebebiyle bir fenalık ilişirse o zaman hakikaten insan **pek nankör** kesilir!" (Şûrâ, 42/48).

وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهٖ جُزْءاًۜ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبٖينٌۜ

"Kullarından O'na bir parça isnad ettiler. Gerçekten insan **apaçık çok nankördür**." (Zuhruf, 43/15).

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا

"Kuşkusuz Biz ona doğru yolu gösterdik; ister şükreden olsun, ister **nankör kâfir**!" (İnsân, 76/3).

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا

"O halde Rabbinin hükmünü vermesi için de sabret. Onlardan bir günahkâra veya **nanköre** itâat etme". (İnsân, 76/24).

N) Çoğul " الْكَافِرُونَ =el-kâfirûn" Ve " الْكَافِرِينَ =el-kâfirîn"[9] Lafızlarının Ayrı Ayrı Yer Aldıkları Âyetler

a)"Kâfirler" Anlamında Ötüre Konumundaki Çoğul " الْكَافِرُونَ =el-Kâfirûn" Lafzının Geçtiği Âyet ve Bağlamları

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Ey iman edenler! Kendisinde alış-verişin yapılmadığı, dostluğun bulunmadığı, şefaatın olmadığı bir gün gelmeden önce size verdiğimiz rızıklardan infakta bulunun. O **kâfirler,** onlardır o zalimler." (Bakara, 2/254).

Kafirlerin Ortak Özellikleri

أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

"İşte onlar[10]! Onlar **gerçek kâfirlerdir**. O kâfirlere horlayıcı bir azap hazırladık." (Nisâ, 4/151).

---

9 Bakara, 2/34; En'âm, 6/130; Hûd, 11/19; Yûsuf, 12/37; Şuarâ, 26/19; Sâd, 38/74 gibi âyetler daha önce geçtiğinden tekrar alınmamışlardır.

10 Bunlar bir önceki âyette: "Kuşkusuz o kimseler ki Allah'a, peygamberlerine küfrediyorlar, Allah ile peygamberlerinin arasını ayırmak istiyorlar; 'kimine inanırız kimini inkâr ederiz' diyorlar, o ikisi arasında bir yol tutmak istiyorlar" (Nisâ, 4/150) ifâdeleri ile nitelikleri belirtilenler.

إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرٰيةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ فَأُولٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

"Gerçekten, içinde bir hidayet ve nur bulunan Tevrat'ı Biz indirdik. Hakk'a teslim olmuş peygamberler onunla Yahudilere hükmediyorlar. Rabbânî âlimler ile Allah'ın kitabını ezberleyip korumakla görevli kılınmış alimler de bunun tanıkları olarak onunla hüküm veriyorlardı. Öyle ise insanlardan korkmayın Ben'den korkun, âyetlerimi pek az bir bahaya satmayın. **Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetsezse işte onlardır kâfirlerin ta kendileri.**" (Mâide, 5/44).

أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلٰى رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هٰذَا لَسَاحِرٌ مُبِينٌ

"İnsanları uyar ve iman edenlere de, kendileri için Rableri katında yüksek bir makam bulunduğunu müjdele, diye içlerinden bir er kişiye vahyedişimiz insanlara tuhaf mı geldi? Kâfirler: **'Gerçekten bu apaçık bir büyücüdür'** dedi." (Yûnus, 10/2).

يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ إِنَّهُ لَا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ

"Oğullarım! Gidin, Yusuf ile kardeşi hakkında bilgi araştırın, Allah'ın rahmetinden umutsuzluğa düşmeyin. Gerçek şu, Allah'ın rahmetinden **kâfirler topluluğundan** başkası umut kesmez'." (Yûsuf, 12/87).

وَإِذَا رَآكَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا الَّذِي
يَذْكُرُ آلِهَتَكُمْ وَهُمْ بِذِكْرِ الرَّحْمَٰنِ هُمْ كَافِرُونَ

"O küfredenler seni gördüklerinde seni alaya alıyorlar. 'Bu mu ilahlarınızı diline dolayan?' diyorlar ve onlar hep Rahman'ın zikrini **inkâr ediyorlar**." (Enbiyâ, 21/36).

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ
مُوسَىٰ ۚ أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ ۖ قَالُوا سِحْرَانِ
تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ

"Fakat şimdi onlara tarafımızdan hak gelince: 'Musa'ya verilen gibi verilse ya?!' dediler. Peki bundan önce, Musa'ya verileni inkâr etmediler mi? 'Birbirini destekleyen iki büyü' demişlerdi. Yine demişlerdi: '**Hiçbirisine inanmayız**!" (Kasas, 28/48).

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ ۗ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا
بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُسَمًّى ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ

"Vicdanlarında hiç düşünmediler mi? Allah, gökleri, yeri ve aralarındakileri ancak hak ile ve belirlenmiş bir süreye göre yaratmıştır. Doğrusu insanlardan çoğu Rablerine **kavuşmayı inkâr** ediyorlar." (Rûm, 30/8).

وَقَالُوا أَإِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ۚ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ

"Dediler: 'Toprakta kaybolduğumuzda mı, cidden biz mi, gerçekten yepyeni bir yaratılış içinde olacak mışız?' Doğrusu onlar, Rablerine kavuşmayı **inkâr etmekteler**." (Secde, 32/10).

وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذ۪ينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ
بِه۪ وَمِنْ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِه۪ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَٓا اِلَّا الْكَافِرُونَ

"İşte sana böyle kitap indirdik. Onun için kendilerine kitap verdiklerimiz ona iman ederler. Şunlardan da ona iman eden vardır. Bizim âyetlerimizi ancak **kâfirler inkar eder**." (Ankebût, 29/47)

وَمَٓا اَرْسَلْنَا ف۪ي قَرْيَةٍ مِنْ نَذ۪يرٍ اِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَٓا اِنَّا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِه۪ كَافِرُونَ

"Biz bir kente ne zaman bir uyarıcı göndermişsek oranın şımarık zenginleri* muhakkak şöyle demiştir: Biz, sizin kendisiyle gönderildiğinizi **inkâr edenleriz**!" (Sebe', 34/34).

وَعَجِبُٓوا اَنْ جَٓاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هٰذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ

"Kendilerine içlerinden bir uyarıcı geldi diye şaştılar! Ve o **kâfirler: 'Bu, çok yalancı bir büyücü!'** dediler." (Sâd, 38/4).

وَلَمَّا جَٓاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ وَاِنَّا بِه۪ كَافِرُونَ

"Onlara hak gelince: 'Bu bir büyü, kesin biz bunu **inkâr edenleriz**.' dediler." (Zuhruf, 43/30).

بَلْ عَجِبُٓوا اَنْ جَٓاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هٰذَا شَيْءٌ عَج۪يبٌ

"Doğrusu kendilerine içlerinden uyaran bir peygamber geldiğine şaştılar da **kâfirler**: 'Bu, şaşılacak şey!' dediler." (Kâf, 50/2).

* * *

قَالَ الَّذ۪ينَ اسْتَكْبَرُٓوا اِنَّا بِالَّذ۪ٓي اٰمَنْتُمْ بِه۪ كَافِرُونَ

"Kibirlilik taslayanlar: 'Kuşkusuz biz de sizin iman ettiğinizi **inkâr edenleriz**!' dedi." (A'râf, 7/76).

---

* Tanrı elçilerine her toplumda zenginlerin itiraz etmelerinin başlıca nedeni, elçilerin tebliğlerinde hep fakirleri okşayan, zenginleri eleştirerek uyaran emirler bulunmasındandır. -HRY-

يُرِيدُونَ اَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَيَاْبَى اللّٰهُ اِلَّٓا اَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

"Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar. **Kâfirler hoşlanmasalar da** Allah nurunu tamamlamayı murat buyuruyor." (Tevbe, 9/32).

فَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْ اِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ

"Seni malları ve çocukları imrendirmesin. Allah ancak bunlarla kendilerine dünya hayatında azap etmesini ve **kâfir olarak** canlarının zorla çıkmasını murat ediyor." (Tevbe, 9/55).

وَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَاَوْلَادُهُمْ اِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِى الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ

"Onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Allah bunlarla dünyada sadece kendilerine azap etmeyi ve canlarının **kâfir olarak** zor çıkmasını istiyor." (Tevbe, 9/85).

وَاَمَّا الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا اِلٰى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ

"Yüreklerinde bir hastalık bulunanlara gelince bu (sûre) onların, pisliklerine pislik katarak artırdı. Onlar **kâfir olarak** öldüler." (Tevbe, 9/125).

يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللّٰهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَاَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ

"Allah'ın nimetini biliyor, sonra da onu inkâr ediyorlar. Onların çoğunluğu **nankör kâfirlerdir**!" (Nahl, 16/83).

وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَاِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ

"Her kim Allah ile birlikte başka bir tanrı olduğunu iddia ederse bununla ilgili hiçbir kanıtı yoktur ve onun hesabı ancak Rabbi katındadır. Gerçek şu ki **kâfirler** kurtuluşa ermez." (Mü'minûn, 23/117).

وَاَصْبَحَ الَّذٖينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْاَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَاَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُۚ لَوْلَٓا اَنْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَاۜ وَيْكَاَنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ

"Dün onun yerinde olmayı temenni edenler de bu sabah şöyle diyorlardı: Vay be! Demek ki Allah rızkı kullarından dilediğine seriyor ve dilediğine kısıyor. Eğer Allah bize lutfetmeseydi bizi de batırmıştı. Demek ki gerçek bu: **Kâfirler murada ermeyecek**!" (Kasas, 28/82).

فَادْعُوا اللّٰهَ مُخْلِصٖينَ لَهُ الدّٖينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

"Öyle ise **kâfirler hoşlanmasa da**, dini, O'na tahsis ederek Allah'a yalvarın." (Mü'min, 40/14).

فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ اٖيمَانُهُمْ لَمَّا رَاَوْا بَاْسَنَاۜ سُنَّتَ اللّٰهِ الَّتٖى قَدْ خَلَتْ فٖى عِبَادِهٖۚ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ

"Çetin azabımızı gördüklerinde (ikrar edecekleri bu) imanları, kendilerine fayda vermeyecektir. (Bu,) Allah'ın kulları hakkında süre gelen yasası (gereğidir). İşte burada o **kâfirler** husrana uğramıştır." (Mü'min, 40/85).

اَلَّذٖينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ

"O kimseler ki zekâtı vermezler. Onlar âhireti de **inkâr edip dururlar**." (Fussilet, 41/7).

اِذْ جَٓاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ اَيْدٖيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّا اللّٰهَۜ قَالُوا لَوْ شَٓاءَ رَبُّنَا لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً فَاِنَّا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كَافِرُونَ

"Hani onlara: 'Allah'tan başkasına tapmayın' diye önlerinden ve arkalarından elçiler gelmişti de onlar: 'Rabbimiz dileseydi elbette

melekler gönderirdi, bunun için biz sizin kendisiyle gönderildiğiniz şeyi **inkâr edenleriz**,' demişlerdi." (Fussilet, 41/14).

وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهٖ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ

"İman edip yararlı işleri yapmış olanlara (onların) isteklerine cevap verir ve onlara lutfundan artırır. Oysa **kâfirlere** pek çetin bir azap vardır." (Şûrâ, 42/26)

قَالَ اَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِاَهْدٰى مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ اٰبَاءَكُمْ قَالُوا اِنَّا بِمَا اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كَافِرُونَ

"Uyarıcı: 'Ya size, atalarınızı üzerinde bulduğunuz şeyden daha doğrusunu getirmişsem?' dedi. 'Biz, kendisiyle gönderildiğiniz şeyi **inkâr edenleriz**!' diye mukabelede bulundular." (Zuhruf, 43/24).

مُهْطِعِينَ اِلَى الدَّاعِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ

"Çağırana koşanlar olarak (kabirlerinden çıkarlar). **Kâfirler**: 'Bu, pek zorlu bir gündür' der." (Kamer, 54/8).

يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُورِهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

"İstiyorlar ki Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürsünler. Allah ise **kâfirler hoşlanmasalar da** nurunu tamamlayacaktır." (Saff, 61/8).

اَمَّنْ هٰذَا الَّذِى هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِ اِنِ الْكَافِرُونَ اِلَّا فِى غُرُورٍ

"Yoksa Rahman'dan başka sizin ordunuz şu kimseler mi sizi kurtaracak? **Kâfirler** ancak bir aldanış içindedirler." (Mülk, 67/20).

وَمَا جَعَلْنَا اَصْحَابَ النَّارِ اِلَّا مَلٰئِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ اِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ اٰمَنُوا اِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ

وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ

"Biz o ateşin bekçilerini hep melek yaptık, sayılarını da inkârcılar için sırf bir sınama aracı kıldık ki kendilerine kitap verilmiş olanlar kesin inanç edinsinler, iman etmiş olanların imanlarını artırsın ve bir de kitap verilenler ile inananlar şüphelenmesin. Kalplerinde bir hastalık bulunanlar ile **kâfirler** de: 'Allah bununla mesela ne demek istemiş?' desinler. İşte böyle, Allah dilediğini şaşırtır, dilediğini de yola getirir. Rabbinin ordularını ancak kendisi bilir ve o ancak düşünmek için insanlara bir öğüttür." (Müddessir, 74/31).

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ

"De ki: '**Ey kafirler**! (Tapmam taptıklarınıza)" (Kafirûn, 109/1).

b) Yine "Kâfirler" Anlamında Mansup veya Mecrur Konumdaki " الكافرين =el-kâfirîn" Lafzının Geçtiği Âyet Ve Bağlamları

Kâfirlere Yönelik Tehditler

أَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ

"Yahut onların durumu gökten alabildiğince boşalan, içinde karanlıklar, bir gök gürlemesi ve bir şimşek bulunan yağmura (tutulmuşların durumuna) benzer. Ölümden sakınmak için parmaklarını yıldırımlar yüzünden kulaklarına tıkarlar. Oysa Allah o kafirleri **çepeçevre kuşatandır**." (Bakara, 2/19).

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ

"Kim, Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail ve Mikail'e düşman ise bilsin ki kuşkusuz **Allah kâfirlere düşmandır**." (Bakara, 2/98).

وَلِيُمَحِّصَ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِر۪ينَ

"Allah inananları iyice seçsin ve **kâfirleri** mahvetsin diye." (Âl-i Imrân, 3/141).

تِلْكَ الْقُرٰى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَٓائِهَاۚ وَلَقَدْ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِۚ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُۜ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِ الْكَافِر۪ينَ

"İşte o yerleşim birimleri. Sana haberlerinden bir bölümünü anlatıyoruz. Gerçekten peygamberleri onlara apaçık belgeler getirmişti. Ama önceden yalan saydıkları gerekçelerle inanacak değillerdi. İşte böyle, Allah **kâfirlerin** kalplerine mühür basar." (A'râf, 7/101).

وَاِذْ يَعِدُكُمُ اللّٰهُ اِحْدَى الطَّٓائِفَتَيْنِ اَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ اَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُر۪يدُ اللّٰهُ اَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِه۪ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِر۪ينَۙ

"O zaman Allah size, iki gruptan biri, 'kesinlikle o sizin olacak' diye vaad ediyordu. Siz ise güçlü olmayanın sizin olmasını arzuluyordunuz. Allah ise kelimeleriyle hakkı ortaya çıkarmayı ve **kâfirlerin** arkasını kesmeyi murat buyuruyordu." (Enfâl, 8/7).

ذٰلِكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِر۪ينَ

İşte bu (gördükleriniz) size! Şu da var, gerçekten Allah **kafirlerin tuzağını** zayıflatandır. (Enfâl, 8/18).

فَس۪يحُوا فِي الْاَرْضِ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَاعْلَمُٓوا اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللّٰهِۙ وَاَنَّ اللّٰهَ مُخْزِي الْكَافِر۪ينَ

"Yeryüzünde dört ay daha dolaşın. Bilin ki kesinlikle siz Allah'ı aciz bırakamazsınız ve hakikaten Allah **kâfirleri** perişan edendir." (Tevbe, 9/2).

هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ
الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ
إِلَّا خَسَارًا

"O, sizi yeryüzünde halifeler yapmış olan Zât'tır. Öyle ise kim küfrederse küfrü kendi zararınadır. **Kâfirlere** küfürleri Rableri katında gazaptan başka bir katkı sağlamaz! **Kâfirlere**, küfürlerinin ziyandan başka bir artırımı olmaz." (Fâtır, 35/39).

لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ

"Diri olanı uyarsın, **kâfirler aleyhine** de hüküm hak olsun diye." (Yâsîn, 36/70).

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللَّهُ
عَلَيْهِمْ وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَالُهَا

"Peki yeryüzünde hiç gezmediler mi? Baksalar ya, kendilerinden öncekilerin sonları ne olmuş? Allah onları yerle bir etmiş. O **kâfirlere** de öylesi yaraşır." (Muhammed, 47/10).

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ

"Öyle, çünkü Allah iman edenlerin koruyucusudur. **Kâfirlere** gelince, onlar için koruyucu yoktur." (Muhammed, 47/11).

وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ

"Ve kesinlikle o, **kâfirler** üzerinde bir hasrettir." (Hâkka, 69/50).

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا

"Nuh demişti: Rabbim! Yeryüzünde **kâfirlerden** yurt tutan hiçbir kimse bırakma." (Nûh, 71/26).

فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا

"Onun için o **kâfirlere** süre ver, onlara biraz zaman tanı." (Târık, 86/17).

* * *

Kâfirlerin Cezası İşte Böyledir

وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَاَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ اَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ
اَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتّٰى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَاِنْ
قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذٰلِكَ جَزَٓاءُ الْكَافِرِينَ

"Onları nerede yakalarsanız kendilerini öldürün, onları sizi çıkardıkları yerden çıkarın. O fitne, adam öldürmekten daha beterdir. Onlarla Mescid-i Haram yanında sizinle orada çarpışmaya girişmelerine kadar savaşmayın. Eğer sizinle savaşırlarsa kendilerini öldürün. İşte böyledir **kâfirlerin** cezası." (Bakara, 2/191).

ثُمَّ اَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلٰى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَاَنْزَلَ جُنُودًا
لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذٰلِكَ جَزَٓاءُ الْكَافِرِينَ

"Sonra Allah, Peygamberi ile müminler üzerine huzur veren rahmetini indirdi, görmediğiniz orduları bindirdi ve o küfredenleri azaba çarptırdı. İşte budur **kâfirlerin** cezası." (Tevbe, 9/26).

Kâfirler İçin Hazırlanan Azap Çeşitleri

فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِى وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ
اُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

"Ve yapamazsanız -ki asla yapamazsınız- öyle ise yakıtı insanlarla taşlar olup **kâfirler** için hazırlanmış olan o ateşten sakının. (Bakara, 2/24).

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انْظُرْنَا وَاسْمَعُوا
وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ اَلِيمٌ

"Ey iman edenler! "raina=bizi güt" demeyin, "unzurna=bize nezaret eyle" deyin ve dinleyin: **Kâfirlere** pek elem veren bir azap vardır." (Bakara, 2/104).

وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِىٓ اُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

"**Kâfirler** için hazırlanmış olan o ateşten sakının." (Âl-i Imrân, 3/131)

اَلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَاْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَٓا اٰتٰيهُمُ
اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِۜ وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًاۚ

"Onlar cimrilik yaparlar, insanlara cimrilikle emrederler ve Allah'ın kendilerine lutfundan verdiğini saklarlar. Biz **kâfirlere** alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır." (Nisâ, 4/37).

وَاِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَاَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلٰوةَ فَلْتَقُمْ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ
وَلْيَاْخُذُٓوا اَسْلِحَتَهُمْ فَاِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَٓائِكُمْ
وَلْتَاْتِ طَٓائِفَةٌ اُخْرٰى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَاْخُذُوا
حِذْرَهُمْ وَاَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ اَسْلِحَتِكُمْ
وَاَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةًۜ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
اِنْ كَانَ بِكُمْ اَذًى مِنْ مَطَرٍ اَوْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَنْ تَضَعُٓوا اَسْلِحَتَكُمْ
وَخُذُوا حِذْرَكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

"Aralarında olup kendilerine namaz kıldırdığında onlardan bir grup seninle dursun ve silahlarını alsınlar. Secdeye vardıklarında arkanızda bulunsunlar. Namaz kılmamış diğer bir grup gelsin, seninle namaz kılsınlar. Önlemlerini ve silahlarını alsınlar. Küfre sapanlar silahlarınızdan ve eşyanızdan gaflete düşseniz de üzerinize ani bir baskın yapsalar diye candan istediler. Size yağmurdan kaynaklanan bir

sıkıntı veya hasta olursanız silahlarınızı bırakmanızda size hiçbir günah yoktur. Önleminizi alın. Kuşkusuz Allah o **kâfirlere** pek horlayan bir azap hazırlamıştır." (Nisâ, 4/102).

وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ اَنْ اِذَا سَمِعْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ يُكْفَرُ بِهَا
وَيُسْتَهْزَاُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ
اِنَّكُمْ اِذًا مِثْلُهُمْ اِنَّ اللّٰهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا

"Gerçekten Allah size bu kitapta indirdi ki: 'Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini, onların alaya alındığını duyduğunuzda onun dışında bir söze dalmalarına değin kendileriyle oturmayın. Çünkü o taktirde siz de onlar gibi sayılırsınız.' Cidden Allah o iki yüzlüleri ve **o kâfirleri** cehennemde topluca bir araya getirecektir." (Nisâ, 4/140).

اَلَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللّٰهِ قَالُوا اَلَمْ نَكُنْ
مَعَكُمْ وَاِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا اَلَمْ نَسْتَحْوِذْ
عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
وَلَنْ يَجْعَلَ اللّٰهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا

"Sizi gözetleyip duran o kimseler, eğer size Allah'tan bir fetih gelirse: 'Sizinle beraber değil miydik?' derler. Şayet kâfirler için (zaferden) bir pay olursa: 'Size üstün gelmedik mi, sizi müminlerden korumadık mı?' derler. Allah kıyamet günü aralarında hüküm verir. Allah asla **kâfirler** için müminler aleyhine bir yol vermez." (Nisâ, 4/141).

وَاَخْذِهِمُ الرِّبٰوا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَاَكْلِهِمْ اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَاَعْتَدْنَا
لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا

"Kendisinden yasaklandıkları ribayı almaları ve insanların mallarını haksızlıkla yemeleri yüzünden İçlerinden **inkâr edenlere** pek acı veren bir azap hazırladık." (Nisâ, 4/161).

ذٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَاَنَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ النَّارِ

"İşte bu (anlatılanlar) size! Haydi tadın onu! Kuşkusuz o **kâfirlere** bir de ateşin azabı var." (Enfâl, 8/14).

وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِى وَلَا تَفْتِنِّى اَلَا فِى الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ

"İçlerinden kimisi var ki: 'Bana izin ver, sakın beni fitneye düşürme' der. Dikkat! Fitnenin içine düşmüşler. Kuşkusuz cehennem o **kâfirleri** çepeçevre kuşatmıştır." (Tevbe, 9/49).

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِى وُعِدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ اُكُلُهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ

"Takva sahiplerinin vaad olunduğu cennetin durumu şöyledir: O cennetin altından ırmaklar akar, yemişleri süreklidir, gölgesi de. İşte bu, sakınanların sonu. Oysa **kâfirlerin** sonu ateştir." (Ra'd, 13/35).

اَللّٰهِ الَّذِى لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ

"O Allah ki göklerde ne varsa yerde ne varsa yalnız O'nundur. Pek çetin azaptan ötürü vay o **kâfirlere**!" (İbrâhîm, 14/2).

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَائِىَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تُشَاقُّونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ اِنَّ الْخِزْىَ الْيَوْمَ وَالسُّوٓءَ عَلَى الْكَافِرِينَ

"Sonra kıyamet günü onları rezil eder ve: 'Hani, uğurlarında ayrılık çıkarıp durduğunuz o ortaklarım nerede?' diye sorar. Kendilerine ilim verilmiş olanlar: 'Bugün gerçekten rezillik ve kötülük **kâfirleredir,'** derler." (Nahl, 16/27).

عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يَرْحَمَكُمْۚ وَاِنْ عُدْتُمْ عُدْنَاۢ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ
لِلْكَافِر۪ينَ حَص۪يرًا

"Rabbinizin size merhamet etmesi umulur. Siz dönerseniz biz de döneriz. Cehennemi **kâfirler** için bir zindan yaptık." (İsrâ, 17/8).

وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِلْكَافِر۪ينَ عَرْضًاۙ

"Ve o gün cehennemi **kâfirlere** öyle bir gösterişle göstermişizdir ki." (Kehf, 18/100).

اَفَحَسِبَ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اَنْ يَتَّخِذُوا عِبَاد۪ي مِنْ دُون۪ٓي اَوْلِيَٓاءَۜ اِنَّٓا اَعْتَدْنَا
جَهَنَّمَ لِلْكَافِر۪ينَ نُزُلًا

"Yoksa o kâfirler Beni bırakıp da kullarımı kendilerine koruyucular edineceklerini mi sandılar? Biz cehennemi **o kâfirler** için bir durak hazırladık." (Kehf, 18/102).

وَاَصْحَابُ مَدْيَنَۚ وَكُذِّبَ مُوسٰى فَاَمْلَيْتُ لِلْكَافِر۪ينَ ثُمَّ
اَخَذْتُهُمْۚ فَكَيْفَ كَانَ نَك۪يرِ

"Medyen halkı da. Musa da yalanlandı. Ben de o **kâfirlere** bir süre verdim, sonra da,kendilerini tutup alıverdim. O zaman Benim inkârım (cezalandırmam) nasıl oldu (bir görseydin)!" (Hacc, 22/44).

اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ اِلْحَقُّ لِلرَّحْمٰنِۜ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِر۪ينَ عَس۪يرًا

"Mülk o gün gerçekten Rahman'ındır. **Kâfirlere** ise o, pek zor bir gün olur." (Furkân, 25/26).

يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِۜ وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمُح۪يطَةٌ بِالْكَافِر۪ينَۙ

"Senden acele azap istiyorlar. Oysa cehennem **kâfirleri** kuşatıp duruyor." (Ankebût, 29/54).

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُۜ اَلَيْسَ
فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ

"Allah'a karşı bir yalanı uydurup atan yahut kendisine hak gelince onu yalanlamaya yeltenen kimseden daha zâlim kim olabilir? **Kâfirlerin** yeri sadece cehennemde değil midir?" (Ankebût, 29/68).

لِيَسْـَٔلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْۚ وَاَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا اَلِيمًا

"Doğrulara doğruluklarından sorması için. **Kâfirler** için de elemli bir azap hazırlamıştır." (Ahzâb, 33/8).

اِنَّ اللّٰهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَاَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا

"Kuşkusuz Allah, **o kâfirlere** lanet etti ve onlara alevli bir ateş hazırladı." (Ahzâb, 33/64).

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللّٰهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ اِذْ جَٓاءَهُۜ
اَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ

"Allah hakkında yalan söylemiş ve kendisine gelmiş bulunan gerçeği yalanlamış kimseden daha zâlim kimdir? **Kâfirler için** durulacak yer cehennemde değil midir?" (Zümer, 39/32).

بَلٰى قَدْ جَٓاءَتْكَ اٰيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ
مِنَ الْكَافِرِينَ

"Hayır (ey suçunu itiraf eden kişi)! Sana âyetlerim geldi de onlara yalan dedin, ululuk tasladın ve **kâfirlerden** oldun." (Zümer, 39/59).

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا اِلٰى جَهَنَّمَ زُمَرًاۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُهَا فُتِحَتْ اَبْوَابُهَا
وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَٓا اَلَمْ يَاْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ

رَبِّكُمْ وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَاۜ قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ

"Küfre sapmış olanlar bölükler halinde cehenneme sürülmüştür. Nihayet oraya vardıklarında cehennemin kapıları açılır ve bekçileri onlara: 'Size, içinizden, karşınızda Rabbinizin ayetlerini okuyan ve sizi bugününüze ulaşma hususunda uyaran elçiler gelmedi mi?' der. 'Evet' derler. Ne var ki o **kâfirlere** azap sözü hak olmuştur." (Zümer, 39/71).

وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ فَاِنَّٓا اَعْتَدْنَا لِلْكَافِر۪ينَ سَع۪يرًا

"Her kim Allah'a ve Peygamberi'ne inanmazsa bilsin ki Biz **kâfirler için** bir çılgın ateş hazırlamışızdır." (Feth, 48/13).

فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَاسَّاۚ فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتّ۪ينَ مِسْك۪ينًاۜ ذٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ۜ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِۜ وَلِلْكَافِر۪ينَ عَذَابٌ اَل۪يمٌ

"Ona gücü yetmeyen de ikisi ilişkiye girmezden önce sırasıyla iki ay oruç tutsun, ona da güç yetiremeyen altmış yoksul doyursun. Bunlar Allah ve Peygamberi'ne iman edesiniz diyedir. Bunlar Allah'ın çizdiği sınırlarıdır. **Kâfirler** için ise elem veren bir azap vardır." (Mücâdele, 58/4).

اِنَّ الَّذ۪ينَ يُحَٓادُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍۜ وَلِلْكَافِر۪ينَ عَذَابٌ مُه۪ينٌۚ

"Muhakkak ki Allah ve Peygamberi'ne had (sınır koyma) yarışına kalkışanlar, tıpkı kendilerinden öncekilerin çarpıldıkları gibi çarpıldılar. Oysa açık açık âyetler de indirmiştik. **Kâfirlere** de küçük düşüren bir azap var." (Mücâdele, 58/5).

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَهْلَكَنِىَ اللّٰهُ وَمَنْ مَعِىَ اَوْ رَحِمَنَا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ

"De ki: Gördünüz mü? Allah beni ve yanımda yer alanları helak etse yahut bize merhamet buyursa iki durumda da **kâfirleri** acı veren bir azaptan kurtaracak kimdir?" (Mülk, 67/28).

عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ

"**Kâfirlere** hiç kolay değildir!" (Müddessir, 74/10).

اِنَّا اَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَا۬ وَاَغْلَالًا وَسَعِيرًا

"Çünkü Biz **kâfirler için** zincirler, tomruklar bir de çılgın alevli ateş hazırladık." (İnsân, 76/4).

Kafirlere Karşı Allah'ın Yardımına Başvurulması Öğütlenmiştir

وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهٖ قَالُوا رَبَّنَا اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Calut ve askerlerine karşı meydana çıktıklarında: 'Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır, ayaklarmızı sağlamlaştır, kâfirler topluluğuna karşı bize yardım eyle' dediler." (Bakara, 2/250).

لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلٰينَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Allah, hiç kimseye gücünün dışında bir şey yüklemez. Herkesin kazandığı lehine, yüklendiği aleyhinedir. Rabbimiz! Unuttuysak ve-

ya yanıldıysak bizi sorumlu tutup sorgulama. Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi üzerimize ağır bir yük yükleme. Rabbimiz! Bize, gücümüz yetmeyecek şeyi yükleme. Bizi affet, bizi bağışla, bize merhamet eyle. Sen Mevlamızsın, **kâfirler** topluluğuna karşı bize yardım eyle." (Bakara, 2/286).

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَاِسْرَافَنَا فٖٓي اَمْرِنَا
وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرٖينَ

"Onların sözleri sadece: 'Rabbimiz! Günahlarımızı, işimizdeki aşırılığımızı bağışla, ayaklarımızı sabit tut, bize **kâfirler** topluluğuna karşı yardım eyle' demeleri olmuştu." (Âl-i Imrân, 3/147).

وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرٖينَ

"Bizi, rahmetinle kâfirler topluluğundan kurtar." (Yûnus, 10/86).

Allah Kâfirlere Hidayet Etmez

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى كَالَّذٖي
يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَٓاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ
صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَاَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًاۜ لَا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَيْءٍ
مِمَّا كَسَبُواۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرٖينَ

"Ey iman edenler! Malını insanlara gösteriş için dağıtan, Allah'a ve o son güne inanmayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa çıkarmayın. Onun durumu, üstünde biraz toprak bulunan, üzerine inen şiddetli bir yağmurun kendisini cascavlak bıraktığı yalçın kayanın durumunu andırır. Böyleleri kazandıklarından bir şey elde edemezler. Allah **kafirler** topluluğunu hidayete erdirmez." (Bakara, 2/264).

يَٓا اَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَۜ وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ
رِسَالَتَهُۜ وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرٖينَ

"Ey Peygamber! Sana Rabbinden indirilmiş olanı duyur. Bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlara karşı korur. Cidden Allah **küfre sapmış o topluluğu** doğruya iletmez." (Mâide, 5/67).

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِۙ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

"Bunun sebebi, çünkü onlar, dünya hayatını âhirete yeğlemişlerdir. Oysa hakikaten Allah **kâfirler** topluluğunu doğru yola iletmez." (Nahl, 16/107).

Kafirleri Dost Edinmeyin

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللّٰهِ فِى شَىْءٍ اِلَّٓا اَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقٰيةًۜ وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُۜ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ

"Müminler, müminleri bırakıp **kâfirleri** dostlar edinmesinler. Kim bunu yaparsa Allah ile ilişiği kesilir. Ancak onlardan bir korunma ile korunmanız başka. Bununla birlikte Allah sizi kendisinden sakındırıyor. Dönüş yalnız Allah'adır." (Âl-i Imrân, 3/28).

اَلَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَۜ اَيَبْتَغُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَاِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمِيعاًۜ

"O kimseler ki müminleri bırakıp **kâfirleri** dost ediniyorlar. Yoksa onların yanında onur mu arıyorlar? Kuşkusuz tüm izzet Allah'ındır." (Nisâ, 4/139).

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَۜ اَتُرِيدُونَ اَنْ تَجْعَلُوا لِلّٰهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَاناً مُبِيناً

"Ey iman edenler! Müminleri bırakıp **kâfirleri** dost edinmeyin. Allah'a, aleyhinize olacak açık bir delil vermenizi ister misiniz?" (Nisâ, 4/144).

Allah Kâfirleri Sevmez

قُلْ اَطِيعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

"De ki: Allah'a ve Peygamber'e itaat edin. Dönerlerse (bilsinler ki) **Allah kâfirleri sevmez.**" (Âl-i Imrân, 3/32).

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

"İnanıp yararlı işleri yapanlara lutfundan karşılık vermesi için! Kuşkusuz **O, kafirleri sevmez.**" (Rûm, 30/45).

Kafirlere Boyun Eğilmemelidir

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ اِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ

"Ey o iman edenler! Kendilerine kitap verilenlerden bir zümreye boyun eğerseniz sizi imanınızdan sonra **kâfirler olarak döndürürler**." (Âl-i Imrân, 3/100).

فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا

"Öyle ise **kâfirlere** itâat etme de bununla onlara karşı büyük cihad yap." (Furkân, 25/52).

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

"Ey Peygamber! Allah'tan kork, **kâfirlere** ve münafıklara boyun eğme. Kuşkusuz Allah çok iyi bilir, çok hikmetlidir." (Ahzâb, 33/1).

وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ اَذٰيهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا

"**Kâfirler** ile münafıklara boyun eğme, eziyetlerine aldırma ve Allah'a dayan. Vekîl olarak Allah yeter." (Ahzâb, 33/48).

Kafirler Düşmanınızdır

وَاِذَا ضَرَبْتُمْ فِى الْاَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلٰوةِ اِنْ
خِفْتُمْ اَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا اِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا

"Yeryüzünde dolaştığınızda o küfre sapanların size bir kötülük yapmalarından korkarsanız namazı kısaltmanızda size hiçbir günah yoktur. Gerçekten **kâfirler size apaçık bir düşmandırlar."** (Nisâ, 4/101).

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَاْتِى اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ
وَيُحِبُّونَهُٓ اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِى سَبِيلِ
اللّٰهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَٓائِمٍ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

"Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse yakında Allah, (onların yerine) kendilerini sevdiği, onların da kendisini sevdiği bir topluluğu getirir ki bunlar müminlere karşı alçak gönüllü olurlar, **kâfirlere** karşı da izzet gösterirler, Allah yolunda cihad ederler, kınayıcının kınamasından korkmazlar. Bu, Allah'ın lutfudur, onu dilediğine verir. Allah Vâsi'dir, pek iyi bilendir." (Mâide, 5/54).

Kâfirler İçin Tasalanma

قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلٰى شَيْءٍ حَتّٰى تُقِيمُوا التَّوْرٰيةَ
وَالْاِنْجِيلَ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَٓا اُنْزِلَ
اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا فَلَا تَاْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"De ki: Ey Ehlikitap! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirilmiş olanları ayakta tutmanıza, gereklerini yerine getirmenize değin hiçbir değer üzerinde değilsiniz! Sana Rabbinden indirilen kesinlikle onlardan pek çoğunun azgınlığını ve küfrünü artıracak. Ar-

tık sen küfre sapmış **kâfirler topluluğu** için tasalanma." (Mâide, 5/68).

فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبّ۪ي وَنَصَحْتُ
لَكُمْۚ فَكَيْفَ اٰسٰى عَلٰى قَوْمٍ كَافِر۪ينَ

"(Şuayb) onlardan yüz çevirdi ve: 'Ey toplumum! Hakikaten size Rabbimin mesajlarını ilettim, size öğüt verdim. Artık **kafirler** topluluğu için nasıl üzülürüm?!' dedi." (A'râf, 7/93).

Kâfirlere Yaptıkları Süslü Gösterilmiştir

اَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَاَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْش۪ي بِه۪ فِي النَّاسِ
كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَاۜ كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِر۪ينَ
مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Bir ölü iken kendisine hayat verdiğimiz, ona, sayesinde insanlar arasında yürüyeceği bir ışık sunduğumuz kimse; içinden çıkamaz bir konumda karanlıklar içinde kalmış kişinin durumu gibi midir? İşte böyledir! O **kâfirlere** de yapageldikleri süslü gösterilmiştir." (En'âm, 6/122).

Ölümleri Sırasında ve Sonrasında Kâfirler

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِه۪ۜ اُو۬لٰٓئِكَ يَنَالُهُمْ نَص۪يبُهُمْ
مِنَ الْكِتَابِۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْۙ قَالُٓوا اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ
مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا وَشَهِدُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِر۪ينَ

"Allah'a bir yalanı iftira atandan veya O'nun âyetlerini yalan sayanlardan daha zâlim kimdir? İşte onlara, kitaptan nasipleri erişecek. Derken elçilerimiz kendilerine gelerek canlarını alırlarken: 'Allah'tan başka yakarıp durduklarınız nerede?' derler. 'Bizden kayboldular' derler ve kendilerinin gerçekten kâfir olduklarına dâir nefisleri aleyhinde tanıklık ederler." (A'râf, 7/37).

وَنَادٰٓى اَصْحَابُ النَّارِ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ اَنْ اَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَٓاءِ اَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُۜ قَالُوٓا اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِرِينَۙ

"Cehennem sakinleri cennet sakinlerine: 'Suyunuzdan veya Allah'ın size verdiği rızıktan bize akıtın' diye seslendiler. Onlar da: 'Gerçekten Allah bu ikisini de kafirlere haram kıldı', dediler." (A'râf, 7/50).

اِنَّمَا النَّسٖٓيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذٖينَ كَفَرُوا يُحِلُّونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِيُوَاطِؤُا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللّٰهُۜ زُيِّنَ لَهُمْ سُٓوءُ اَعْمَالِهِمْۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرٖينَ۟

"O erteleme sadece küfürde bir artırmadır. O küfredenler onunla şaşırtılır, onu bir yıl helal ediyorlar bir yıl haram sayıyorlar, ki Allah'ın haram kıldığının sayısına denk düşürsünler de Allah'ın haram kıldığını helal yapsınlar. Yaptıkları kendilerine süslü gösterildi. Allah, o **kâfirler topluğunu** doğruya iletmez." (Tevbe, 9/37).

اَلَّذٖينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًاۚ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ كَافِرُونَۢ

"Onlar ki Allah'ın yolundan çeviriyorlar, o yolun bozulmasını istiyorlardı. Üstelik onlar âhireti **inkâr edenlerdi**." (A'râf, 7/45).

Kâfirlerle Olma

وَهِيَ تَجْرٖي بِهِمْ فٖي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادٰى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فٖي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرٖينَ

"O (gemi) dağlar misali dalgalar arasında kendilerini sürüp götürürken Nuh, sakıncalı bir yerde duran oğluna: 'Yavrum! Bin bizimle, **o kâfirlerle** olma!' diye seslendi." (Hûd, 11/42).

Kâfirlerin Yakarış ve Uğraşları Çıkmazdadır

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ إِلَّا كَبَاسِطِ
كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ

"Hak daveti ancak O'nundur. O'ndan başka hiçbir kimse dileklerini yerine getiremezler. Onlar, ağzına ulaşsın diye iki avucunu suya doğru açan ama bu yolla suyun ağzına ulaşmadığı kimse gibidir. **Kâfirlerin yakarışları** çıkmazdadır. (Ra'd, 13/14).

فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا
مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ

"Musa onlara katımızdan hakkı getirince dediler: 'Onunla birlikte inanmış olanların oğullarını öldürün, kadınlarını sağ bırakın.' Oysa **kâfirlerin** tuzağı hep zarar içindedir." (Mü'min, 40/25).

قَالُوا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا
فَادْعُوا وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ

"Cehennem bekçileri derler: 'Size, elçileriniz apaçık belgelerle gelmiyorlar mıydı?' 'Evet (geliyorlardı)' derler. Öyle ise 'yalvarın!' derler. Oysa **kâfirlerin** yakarışı sadece husrandadır." (Mü'min, 40/50).

أَلَمْ تَرَ أَنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَؤُزُّهُمْ أَزًّا

"Görmedin mi? Biz şeytanları **kâfirlerin üzerine** salmışız, onları kaynatıp oynatıp kıvrandırıyorlar." (Meryem, 19/83).

وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ

"Daha önce Allah'tan başka taptığı şeyler kendisine engel olmuştu. Çünkü **kâfir** bir kavimdendi." (Neml, 27/43).

وَمَا كُنْتَ تَرْجُٓوا اَنْ يُلْقٰٓى اِلَيْكَ الْكِتَابُ اِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا
تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ

"Sen, sana kitap indirileceğini ummuyordun. Ancak Rabbinden bir rahmet (olarak) indi. Öyle ise sakın **kâfirlere** arka çıkma!" (Kasas, 28/86).

وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِنْ شُرَكَٓائِهِمْ شُفَعٰٓؤُا وَكَانُوا بِشُرَكَٓائِهِمْ كَافِرِينَ

"Ortaklarından kendilerine şefaatçılar olmamıştır. Oysa **ortakları** yüzünden **kâfir** olmuşlardı!" (Rûm, 30/13).

مِنْ دُونِ اللّٰهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْـًٔا كَذٰلِكَ
يُضِلُّ اللّٰهُ الْكَافِرِينَ

"Allah'tan başka (tapındığınız ortaklarınız nerede?) Derler: 'Bizden kayboldular. Doğrusu daha önce biz bir şeye yalvarıyor değilmişiz!' Allah **kafirleri** işte böyle şaşkına çevirir." (Mü'min, 40/74).

وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ اَعْدَٓاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ

"İnsanlar mahşerde bir araya getirildiklerinde de (tapınılanlar) onlara düşman kesilirler. Halbuki onlar kendilerine tapındıkları için **kâfir** olmuşlardı." (Ahkâf, 46/6).

O) Kâfirlerin Çoğul " كفّار =küffâr"[11] Lafzıyla Vurgulandığı Âyetler

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ اِيمَانِكُمْ
كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ
فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتّٰى يَأْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِهِ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

[11] Hadîd, 57/20 âyetinde geçen bu anlamda olmadığından buraya alınmamıştır.

"Ehlikitap'tan pek çoğu, kendilerine gerçek ayan-beyan meydana çıktıktan sonra benliklerinden kaynaklanan kıskançlıktan dolayı sizleri, imanınız sonrasından **kâfirler olarak** döndürmeyi candan isterler. Her ne ise, Allah emrini getirinceye kadar bağışlayın, hoşgörün. Cidden Allah her şeye karşı pek güçlüdür." (Bakara, 2/109).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ
وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

"Kuşkusuz küfredenler ve **kâfir oldukları halde ölenler**, işte Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti sırf onların üzerinedir." (Bakara, 2/161).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ
مِلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدَىٰ بِهِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا
لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

"Kuşkusuz inkâr edenler ve **kâfirler** oldukları halde ölenler faraza yeryüzü dolusu altını fidye verse bile hiçbirinden asla kabul edilmez." (Âl-i Imrân, 3/91)

وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ
أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ
وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

"Tevbe, kötülükleri yapıp dururlarken onlardan birine ölüm geldiğinde: 'İşte şimdi tevbe ettim' diyenler ile **kâfirler** olarak ölenlerin tevbesi değil. İşte onlara pek acı veren bir azap hazırladık." (Nisâ, 4/18).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi bir eğlence, bir oyun edinenleri ve **kâfirleri** dost edinmeyin. Eğer müminlerseniz Allah'tan korkun." (Mâide, 5/57).

وَعَدَ اللّٰهُ الْمُنَافِق۪ينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِد۪ينَ
ف۪يهَاۜ هِيَ حَسْبُهُمْۚ وَلَعَنَهُمُ اللّٰهُۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُق۪يمٌۙ

"Allah, erkek münafıklar ile kadın münafıklara ve **kâfirlere** içinde sürekli kalıcı olmak üzere cehennem ateşini va'detti. O, kendilerine yeter. Allah onlara lanet etti. Onlara sürüp giden bir azap vardır." (Tevbe, 9/68).

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِق۪ينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْۜ وَمَأْوٰيهُمْ
جَهَنَّمُۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ

"Ey Peygamber! **Kâfirlere** ve münafıklara karşı cihad et, kendilerine katı davran. Varacakları yer cehennemdir. Ne kötü dönüş yeri!" (Tevbe, 9/73).

مَا كَانَ لِاَهْلِ الْمَد۪ينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْاَعْرَابِ اَنْ يَتَخَلَّفُوا
عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ وَلَا يَرْغَبُوا بِاَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِه۪ۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ لَا
يُص۪يبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ وَلَا يَطَؤُ۫نَ
مَوْطِئاً يَغ۪يظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَيْلاً اِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِه۪
عَمَلٌ صَالِحٌۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُض۪يعُ اَجْرَ الْمُحْسِن۪ينَۙ

"Medine halkına ve çevrelerindeki bedevilere Allah Rasûlü'nden geri kalmaları, onun canına aldırmadan kendi canlarının sevdasına düşmeleri uygun değildir. Bunun sebebi şudur: Çünkü onların başına Allah yolunda bir susuzluk, bir yorgunluk, bir açlık gelmeye dursun ve yine onlar **kâfirleri** kızdıracak bir yere ayak basmayacak olsunlar, bir düşmana karşı bir başarı kazanmaya görsünler, kesinkes bununla onlar için de iyi bir amel yazılmıştır. Kuşkusuz Allah güzellik sergileyenlerin ödülünü ziyan etmez." (Tevbe, 9/120).

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا قَاتِلُوا الَّذٖينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فٖيكُمْ غِلْظَةًۜ وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقٖينَ

"Ey iman edenler! **Kâfirlerden** sizin en yakınınızda bulunanlarla savaşın, sizde bir sertlik hissetsinler. Bilin ki kuşkusuz Allah takva sahipleriyledir." (Tevbe, 9/123).

وَقَدْ مَكَرَ الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلّٰهِ الْمَكْرُ جَمٖيعاًۜ يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍۜ وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ

"Gerçekten, onlardan öncekiler de tuzak kurmuştu. Bütün tuzaklar Allah'ındır. Her canın ne kazanacağını bilir. O **kâfirler** de bu yurdun (dünyanın) sonu kimindir yakında bilecekler." (Ra'd, 13/42).

اِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ

"Haberiniz olsun ki küfredip Allah yolundan sapan, sonra da **kâfirler** oldukları halde ölenleri Allah hiçbir zaman bağışlamaz." (Muhammed, 47/34).

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِۜ وَالَّذٖينَ مَعَهُٓ اَشِدَّٓاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَٓاءُ بَيْنَهُمْ تَرٰيهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَاناًۘ سٖيمَاهُمْ فٖي وُجُوهِهِمْ مِنْ اَثَرِ السُّجُودِۜ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِۚۛ وَمَثَلُهُمْ فِي الْاِنْجٖيلِۚ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْـَٔهُ فَاٰزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهٖ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغٖيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَۜ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْراً عَظٖيماً

"Muhammed Allah'ın peygamberidir, O'nun yanındakiler ise **kâfirlere** karşı çok çetin, kendi aralarında son derecede merhametlidirler. Onları rüku edenler, secde edenler olarak görürsün. Allah'tan

lutuf ve hoşnutluk isterler. Secde izinden kaynaklanan nişanları yüzlerindedir. Bu, onların Tevrât'taki nitelikleri. İncil'deki meselleri (benzetilmeleri) de bir ekin gibidir: Filizini çıkarmış, derken onu güçlendirmiş, ardından kalınlaşmış ve çiftçilerin hoşuna gidecek şekilde sapları üzerinde dümdüz dikilmiştir. (Bu temsil) onlarla/Muhammed'in sahabeleriyle **kâfirleri** öfkelendirmesi içindir. Onlardan iman edip de yararlı işler yapanlara Allah bir bağışlama ve büyük bir mükâfât va'detti." (Feth, 48/29).

اَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِنْ اُو۬لٰٓئِكُمْ اَمْ لَكُمْ بَرَٓاءَةٌ فِي الزُّبُرِۚ

"**Sizin kafirleriniz** onlardan hayırlı mı? Yoksa sizin için kitaplarda bir berâat mı var?" (Kamer, 54/43).

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا جَٓاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّۜ اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِا۪يمَانِهِنَّۚ فَاِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ اِلَى الْكُفَّارِۜ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّۜ وَاٰتُوهُمْ مَٓا اَنْفَقُواۜ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ اِذَٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّۜ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقُواۜ ذٰلِكُمْ حُكْمُ اللّٰهِۜ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ

"Ey iman edenler! İnanmış kadınlar hicret edenler olarak size geldikleri zaman kendilerini imtihan edin. İmanlarını Allah bilir. İmtahan üzerine onları inanmışlar olarak bilirseniz artık onları **kâfirlere** geri çevirmeyin. İnanmış kadınlar kâfirlere helal değil, kâfirler de inanmış kadınlara helal olmazlar. Bununla birlikte harcadıkları mehri o kâfirlere verin. Sizin o inanmış kadınları nikâh etmenizde de -kendilerine mehirlerini verdiğiniz taktirde- üzerinize bir günah yoktur. Kâfir kadınların ise ismetlerine yapışmayın ve harcadığınızı isteyin, kâfirler de harcadıklarını istesinler. Bunlar size Allah'ın hükmüdür, aranızda hükmediyor. Allah pekâlâ bilendir, pekâlâ hikmetlidir." (Mümtehine, 60/10).

وَاِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ اِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَاٰتُوا الَّذ۪ينَ ذَهَبَتْ اَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَٓا اَنْفَقُواۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ٓي اَنْتُمْ بِه۪ مُؤْمِنُونَ

"Eğer eşlerinizden biri sizden **kâfirlere** kaçar, siz de acısını alırsanız eşleri gitmiş olanlara harcadıkları kadarını veriniz. Eğer siz O'na inanmışlar iseniz Allah'tan korkunuz." (Mümtehine, 60/11).

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْاٰخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ اَصْحَابِ الْقُبُورِ

"Ey iman edenler! Allah'ın kendilerine gazap etmiş olduğu ve kabirlerin sahiplerinden olan **kâfirlerin** umutsuzluğa düştükleri gibi âhiretten gerçekten umudu kesmiş olan bir toplumu dostlar edinmeyin." (Mümtehine, 60/13).

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقٖينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَاْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصٖيرُ

"Ey Peygamber! **Kâfirlere** ve münafıklara karşı cihad eyle ve onlara karşı kaba davran, onların varacakları yer cehennemdir, ona gidiş de ne kötü gidiştir." (Tahrîm, 66/9).

فَالْيَوْمَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ

"İşte bugün iman edenler **kâfirlere** gülecekler." (Mutaffifîn, 83/34).

هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

"Nasıl **kâfirler** ettiklerinin cezasını buldular mı?" (Mutaffifîn, 83/36).

Ö) Kâfirlerin Çoğul " الْكَفَرَة =el-keferatü" Lafzıyla Vurgulandığı Bir Âyet

اُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ

"İşte onlar![12] Onlardır ahlaksız **kâfirler**!" (Abese, 80/42).

[12] Âhirete yüzlerini toz-toprağın bürüyeceği, karaların saracağı kimseler.

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ KISIM

İNSAN